שו״ת · אחרונים

שות שואל ונשאל חלק א

הרב כלפון משה הכהן [הכמ"ה]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שות שואל ונשאל חלק א

הרב כלפון משה הכהן [הכמ"ה]

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-שואל-ונשאל-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

אורח חיים 10
סימן א 10
סימן ב 11
סימן ג 11
סימן ד 12
סימן ה 13
סימן ו 13
סימן ז 14
סימן ח 15
סימן ט 16
סימן י 16
סימן יא 17
סימן יב 17
סימן יג 18
סימן יד 20
סימן טו 21
סימן טז 26
סימן יז 26
סימן יח 27
סימן יט 28
סימן כ 29
סימן כא 30
סימן כב 32
סימן כג 33
סימן כד 34
סימן כה 35
סימן כו 35
סימן כז 37
סימן כח 40
סימן כט 41
סימן ל 41
סימן לא 41
סימן לב 42
סימן לג 44
סימן לד 45
סימן לה 46
סימן לו 47
סימן לז 48
סימן לח 49
סימן טל 50
סימן מ 50
סימן מא 53
סימן מב 54
סימן מג 55
סימן מד 56
סימן מה 56
סימן מו 57
סימן מז 58
סימן מח 59
סימן מט 60
סימן נ 61
סימן נא 61
סימן נב 62
סימן נג 62
סימן נד 64
סימן נה 65
סימן נו 66
סימן נז 67
סימן נח 68
סימן נט 68
סימן ס 69
סימן סא 71

סימן סב 72
סימן סג 72
סימן סד 74
סימן סה 75
סימן סו 75
סימן סז 76
סימן סח 77
סימן סט 77
סימן ע 78
סימן עא 79
סימן עב 81
סימן עג 82
סימן עד 84
סימן עה 84
סימן עו 85
יורה דעה 89
סימן א 89
סימן ב 90
סימן ג 91
סימן ד 93
סימן ה 94
סימן ו 94
סימן ז 95
סימן ח 96
סימן ט 98
סימן י 99
סימן יא 100
סימן יב 101
סימן יג 102
סימן יד 105
סימן טו 106
סימן טז 107
סימן יז 108
סימן יח 109
סימן יט 111
סימן כ 114
סימן כא 114
סימן כב 116
סימן כג 116
סימן כד 117
סימן כה 118
סימן כו 118
סימן כז 119
סימן כח 119
סימן כט 121
סימן ל 123
סימן לא 124
סימן לב 124
סימן לג 125
סימן לד 125
סימן לה 127
סימן לו 128
סימן לז 128
סימן לח 129
סימן לט 129
סימן מ 131
סימן מא 132
סימן מב 132
סימן מג 134
סימן מד 135
סימן מה 136
סימן מו 137
סימן מז 138
סימן מח 139

סימן מט 140
סימן נ 141
סימן נא 142
סימן נב 144
סימן נג 145
סימן נד 146
סימן נה 146
סימן נו 148
סימן נז 149
סימן נח 150
סימן נט 150
סימן ס 152
סימן סא 152
סימן סב 153
סימן סג 154
סימן סד 156
סימן סה 157
סימן סו 159
סימן סז 160
סימן סח 162
סימן סט 163
סימן ע 165
סימן עא 166
סימן עב 167
סימן עג 168
סימן עד 168
סימן עה 169
סימן עו 172
סימן עז 172
סימן עח 173
סימן עט 174
סימן פ 176
סימן פא 179
סימן פב 180
סימן פג 180
סימן פד 181
סימן פה 183
סימן פו 185
סימן פז 185
סימן פח 186
סימן פט 187
סימן צ 188
סימן צא 189
סימן צב 190
סימן צג 190
סימן צד 190
סימן צה 191
סימן צו 192
סימן צז 194
סימן צח 195
סימן צט 196
סימן ק 196
סימן קא 196
סימן קב 197
סימן קג 198
סימן קד 199
סימן קה 200
סימן קו 200
סימן קז 203
סימן קח 204
סימן קט 204
סימן קי 208
סימן קיא 208
סימן קיב 209

סימן קיג 209
סימן קיד 210
סימן קטו 211
סימן קטז 219
סימן קיז 220
סימן קיח 221
סימן קיט 222
סימן קכ 223
סימן קכא 229
סימן קכב 230
סימן קכג 231
סימן קכד 231
סימן קכה 232
סימן קכו 232
סימן קכז 233
סימן קכח 233
סימן קכט 233
סימן קל 234
סימן קלא 234
סימן קלב 234
סימן קלג 235
סימן קלד 235
סימן קלה 235
סימן קלו 237
סימן קלז 239
סימן קלח 240
סימן קלט 241
סימן קמ 241
סימן קמא 243
סימן קמב 243
סימן קמג 246
סימן קמד 248
סימן קמה 249
סימן קמו 250
סימן קמז 251
סימן קמח 252
סימן קמט 253
סימן קנ 255
סימן קנא 256
סימן קנב 256
סימן קנג 257
סימן קנד 259
סימן קנה 259
סימן קנו 259
סימן קנז 260
סימן קנח 260
סימן קנט 261
סימן קס 261
סימן קסא 262
סימן קסב 263
סימן קסג 264
סימן קסד 265
סימן קסה 265
סימן קסו 266
סימן קסז 268
סימן קסח 269
סימן קסט 270
סימן קע 271
סימן קעא 275
סימן קעב 276
סימן קעג 276
סימן קעד 277
סימן קעה 278
סימן קעו 280

סימן קעז 281
סימן קעח 282
סימן קעט 283
סימן קפ 287
סימן קפא 288
סימן קפב 290
סימן קפג 290
אבן העזר 293
סימן א 293
סימן ב 295
סימן ג 298
סימן ד 298
סימן ה 299
סימן ו 299
סימן ז 301
סימן ח 301
סימן ט 302
סימן י 303
סימן יא 304
סימן יב 306
סימן יג 307
סימן יד 311
סימן טו 317
סימן טו 340
סימן טז 342
סימן יז 347
סימן יח 348
סימן יט 349
סימן כ 351
סימן כא 352
סימן כב 353
סימן כג 354
סימן כד 355
סימן כה 356
סימן כו 356
סימן כז 357
סימן כח 359
סימן כט 359
סימן ל 360
סימן לא 362
סימן לב 363
סימן לג 365
סימן לד 366
סימן לה 367
סימן לו 369
סימן לז 370
סימן לח 371
סימן טל 372
סימן מ 373
סימן מא 375
סימן מב 376
סימן מג 377
סימן מד 379
סימן מה 383
סימן מו 384
סימן מז 384
חשן משפט 385
סימן א 385
סימן ב 386
סימן ג 387
סימן ד 387
סימן ה 388
סימן ו 388
סימן ז 390

סימן ח 391
סימן ט 392
סימן י 392
סימן יא 396
סימן יב 397
סימן יג 398
סימן יד 400
סימן טו 401
סימן טז 402
סימן יז 404
סימן יח 405
סימן יט 407
סימן כ 408
סימן כא 409
סימן כב 410
סימן כג 412
סימן כד 413
סימן כה 415
סימן כו 422
סימן כז 423
סימן כח 424
סימן כט 424
סימן ל 425
סימן לא 426
סימן לב 429
סימן לג 433
סימן לד 435
סימן לה 437
סימן לו 439
סימן לז 440
סימן לח 441
סימן לט 441

הקדמת הרה"ג המחבר זצ"ל

יתברך הבורא **ויתעלה** היוצר יוצר האדם בחכמה וימשילהו על כל הנמצאים בארץ וממין האדם בחר לו סגולתו עדת ישורון ויורה להם את תורתו תורת אמת תורה בכתב ופירושה בעל פי אשרי רודף אחריה בה יזכה לחיי נצח בזה ובבא. ומאז ציוה ה' להחריב עיר קדשנו ולחיותנו פזורים בין העמים מרוב עוונינו והשעבוד הולך וגדל וכבוד התורה הולך ודל ח"ו ניתן רשות לאבותנו הקדושים בימי רבינו הקדוש ע"ה ודרשו ממקרא כתוב עת לעשות לה' הפרו תורתך וכתבו את השמועות והדינים פירושי תורה שבכתב שקבלו מרבותיהם עד משה רבינו ע"ה ומאז עד היום חכמי הדורות הבאים אחריהם חיברו חיבורים לברר ולבאר ספיקות בענינים המתחדשים בדבר הלכה ע"פ עיונם בחיבוריהם של רבותינו הקדושים הקודמים להם. ודבר זה הוא צורך לבני הדור ההוא ולהבאים אחריהם. וזה עצמו הרשני לכתוב מה שנסתפקתי ומה שנשאתי ובירורתי כפי דעתי הקצרה או מה ששאלתי עליו לחכמים מדור זה הי"ו:

ואף כי יודע כל שער עמי וכל באי ספרי זה כי לא בר הכי אנכי ערב לבי לגשת אל הקדש ולהעמיס על עצמי את הדבר הזה א) כי הכתיבה והאסיפה אוסיף דעת לדעת דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו ב) כי זה גורם לי שלא אשכח מה שלמדתי ואם אשכחהו יהיה מצוי אתי ללמדו שנית ג) גם כי לא יועיל לחכמי ורבני הדור לגדולים אשר בארץ יועיל לאנשים אשר כגילי ד) אולי יחנן ה' אותי דעת ותבונה וכאשר אחזור עליו בעה"ו לעשות לו מהדורא תניינא לסדרו ולתקנו יהיה מועיל ומהני לקטן ולגדול בעה"ו ולי תהיה צדקה:

והנני כמזכיר וכמזהיר את כל החכמים השלמים הי"ו לבל יסמכו על דברי ועל הכרעתי רק אם הם בעצמם אחרי עיונם ובירורם הכריעה דעתם כדעתי כי ספרי זה לא נכתב רק אדעתא דהכי לעשות לו אחרי כן מהדורא בתרא. אך חולשת גופי ומאור עיני שגם בבתי עינים אני לומד בקושי גם ביום. וכן חסרון הפנאי עול היחיד והציבור עצרו בעדי ומבחר עלומי עברו כמעט בשוקים וחנויות למצוא טרף לביתי שלא אצטרך לידי מתנות בשר ודם ורק בראותי רוב הפצרות חכמי העיר ומנהיגיה לקבל עלי משרת דיין שלישי עוזר ובראותי שכמעט אם לא אסכים לזה גם הרבנים אשר קדמוני יש את לבבם לסלק את עצמם ויראתי לנפשי פן אהיה גורם בסירובי להיות ח"ו קהלתנו כצאן בלא רועה לכן הסכמתי להצעתם ועם כי ידעתי רוב חסדוני ומיעוט ערכי וחולשת גופי ומאור עיני שמתי בה' מבטחי ואדע כי לא אבוש:

ותקוה אל ה' יעזרני על דבר כבוד שמו וישמרני מכל משנה ושגיאה כי אליו ברוך הוא נשאתי נפשי והוא ברחמיו אל יבישני משברי ככתוב אל אבושה כי קראתיך ה' ובחסדיו הרבים יחדש את ימי עלומי כקדם וירפאני רפואה שלמה מחולשת מאור עיני וחולשת גופי ויראני נפלאות מתורתו ויזכני לראות בבנין ציון וירושלים בבוא לציון גואל ויזכני לשכון בקביעות בארצנו ונחלת אבותנו ציון קרית מועדנו ובימינו יקויים בנו מקרא שכתוב כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים אמן נאם הכו"ח כ"ב תמוז יה"ל התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

ספר שואל ונשאל

אורח חיים

חלק ראשון

סימן א

נשאלתי אם שרי להשתמש בסתם דבק העשוי מעורות הבא מאירופה לענין חיזוק בתי התפלין וריבועם דבדבק שעושים מעורות אינו חזק כ"כ:

תשובה נראה דאין שום פנים להתיר דאי משום דעל הרוב הוא עשוי מבהמות טהורות זה אינו דכבר כתב מרן הב"י סי' ל"ב ד"ה ואחר בשם האגור בשם מהר"י מולין שאין לקנות גידים לתפור התפלין מן הגויים דשקלי נמי מבהמה טמאה וספיקא דאורייתא הוא וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ע"ש וה"ה לגבי הדבק העשוי מעורות שיש לומר כן. ועוד דנראה דאין שום ידיעה שנעשה מבהמות טהורות וא"כ אם גבי גידים שעל הרוב אין דרכם לקחת רק מבהמה טהורה [כדדייקי דברי הב"י הנז"ל] מ"מ אסור מצד הקביעות וכ"ש גבי דבק שכל כמה שיהיה העיר גס עושה דבק הרבה וזה שייך יותר בטמאות. ועוד דרוב הבהמות טמאות הן וא"כ רוב העור הוא מטמאות ועכ"פ גם אם יהיו שוים הם הו"ל קבוע וכנז"ל. ואי משום שאין הדבק עשוי לגוף ההיתר רק לתוספת חוזק או נוי הרי מור"ם סי' ל"ב ס' מ"ז וה' מקדש מעט וה' קסת הסופר וה' משנה ברורה וזולתם כלם פה אחד דלכתחילה מיהא אין להתיר רק בדבק כשר כמו שיראה המעיין בדבריהם. ואי מצד שעת הדחק דכדיעבד דמי נראה דאין זה מותר ולא מיקרי דיעבד דיכול ללחלחו במים ולהסיר כל דבק טמא ולחזור ולדבקו בדבק כשר. ועוד דאין זה נקרא שעת הדחק דממ"נ אם הוא כשר בלא"ה א"כ אין צורך לדבקו וישאר כך ואם הוא פסול מצד שאינו מרובע רק ע"י הדבק החזק יהיה מרובע א"כ גם בדיעבד אסור דכיון שהוא להכשיר מה שהיה פסול הו"ל אסור גם לעיכובא זהו הנלע"ד בזה כעת:

סימן ב

שאלה מי שכותב בשמאלו ואוכל ועושה כל מעשיו בשמאלו ושוב הרגיל עצמו לאכול גם בימין ולעשות איזה דבר גם בימין אך רוב מעשיו בשמאלו וכתיבתו בשמאלו וגם מה שאוכל ועושה איזה דבר גם בימין אינו אלא מחמת הרגל חדש וגם אחרי. ההרגל יותר נקל לו השמאל מהימין בין באכילה בין בעשיית אותו הדבר היכן לובש התפילין:

תשובה כתב מרן ז"ל או"ח סי' כ"ז ס"ו דאם כותב בימינו ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו או כותב בשמאל ושאר כל מעשיו עושה בימין י"א שיניח תפלין ביד שתש כח דבעינן יד כהה וי"א שהיד שכותב בה היא חשובה ימין לענין זה ומניח תפלין ביד שכנגדה (הגה והכי נהוג) ולמאי דקיי"ל די"א וי"א ה' כי"א בתרא א"כ דעת מרן ז"ל דכל שכותב בשמאלו מניח בימינו הגם דשאר כל מעשיו עושה בימינו וכ"ש זה שרוב מעשיו בשמאלו ומה שעושה בימינו עושה יותר ממנו ג"כ בשמאלו ביותר קלות ומהירות. וגם המעט שעושה בימין אינו אלא הרגל מחדש דבכה"ג נראה דכ"ע לא פליגי וגם הי"א קמא מודו' דמניח בימינו ולא בשמאלו דהרי ימינו הוא יד כהה לדידיה וכן מצד הכתיבה ג"כ הרי ימינו הוא שמאל דידיה:

אבל

אבל ראיתי להשע"ת ס"ק ז' שכ' דבשלמי ציבור כתב וז"ל ומצאתי בספר זר זהב למהר"י צמח האריך הרבה והרבה בראיות שאיטר יד ימינו אינו רשאי לשנות משאר מכל אדם שלא לשנות הסדר העליון ע"ש ומזה מבואר דגם איטר יד גמור מניח בשמאל כל אדם ע"ש והוא הפך דברי הגמ' במנחות דל"ז ע"א דת"ר איטר מניח תפלין בימינו שהוא שמאלו והתניא מניח בשמאלו שהוא שמאל כל אדם אמר אביי כי תניא ההיא בשולט בשתי ידיו ע"ש וא"כ כיון דדברי המקובלים הם נגד דברי הגמרא אין לנו לילך לא אחרי דברי הגמרא כידוע מכללי הפוסקים ומעתה בנדון דידן ג"כ דנראה דכ"ע מודו וליכא פלוגתא בכה"ג וכאמור מניח רק בימינו שהוא ימין כל אדם ולא בשמאלו וכאמור ועמ"ש באות שאחרי זה ועי' להכה"ח נר"ו ס"ק ל"א שכתב דלאחר התפילה מניחו ג"כ בשמאל כל אדם לצאת י"ח מהר"י צמח והאר"י ז"ל ושכ"כ הבא"ח ולע"ד אין נראה כן וכמ"ש בסי' שאח"ז הכוה"ח ביום ח' לחדש כסליו שנת התרצ"א ע"ה כילפ'ון משה כהן סילט"א]:

סימן ג

שאלה הכותב בשמאל ועושה כל מעשיו בימין או להיפך שעושה כל מעשיו בשמאל וכותב בימין היכן מניח תפלין:

תשובה עמש"ל בס' הקודם וראיתי להכה"ח נר"ו ס"ק ל"א שכתב דכיון דאיכא פלוגתא אזי הקבלה מכרעת ומניחו בשמאל כל אדם ואין כאן ספק ברכות כמש"ל סי' כ"ה אית פ"ה ע"ש והגם דמרן כתב י"א וי"א ודעתו כי"א בתרא קיי"ל אלו היה רואה דברי האר"י ז"ל גם הוא היה פוסק כן ע"ש ולאחר המחי"ר אין דבריו נראים לענ"ד דהמקובלים לא כתבו בכה"ג דפליגי הפוסקים דעתם ז"ל כך וכך אלא שכתבו דגם איטר גמור מניח בשמאל כל אדם ובזה נקיטנן כדברי הגמרא וכמו שכן כתב ה' הנז' שם דגם לברך מברך ואינו נחשב לספק ברכות ע"ש וא"כ כיון דבעיקר היסוד נקיטנן כדברי הגמרא גם במסתעף מזה נקיטנן כפי הכרעת הפוסקים ודעת מרן ז"ל גם מ"ש דאלו ראה מרן דברי האר"י לא היה כותב כן מן האמור לא שייך זה ועוד דרבינו האר"י ז"ל לא כתב כלום בזה רק מהר"ץ בס' זר זהב וכלל זה לא נאמר בדברי החיד"א ז"ל רק נגד האר"י ז"ל ולא נגד שאר המקובלים והגם דה' הנז' כ' דכן משמע מדברי האר"י ז"ל לאחר המאי"ר גם שאיני מקובל' הלשון שהובא בדברי ה' הנז' אין בו שום הכרח והכרעה לדברי מהר"ץ ז"ל ולכן נלע"ד אם כה יסכימו אתי הרבנים המורים אין לזוז מדברי מרן ז"ל. גם במ"ש שם שיניח האיטר גמור אחרי כן תפלין בשמאל כל אדם וגו' אינו נלע"ד דהרי מרן ז"ל כתב י"א וי"א ולא חשש להחולקים וכן בדין שהרי לא מצאנו דחוששין לכל הדיעות רק בגיטין וקידושין לכתחילה ועוד דכיון דנקיטנן כדברי הגמרא הו"ל זה הכרעה גמורה כדקי"ל בעלמא ולכן לע"ד א"ץ להניח אחרי כן וכאמור ובל"ן ארצה עוד דעת הרבנים המורים **נר"ו** הכו"ח ביום ח' כסליו שנת התרצ"א ע"ה כי לפ"ון משה הכהן סילט"א:

סימן ד

שאלה פה אי ג'רבה נוהגים שמי שמת אביו או אמו או איזה מקרוביו מתפלל בציבור שנה ראשונה וביום הפקידה ואירע מי שיש לו כנז' אך היה עלג לשון ואינו מבטא האותיות כדרכן אלא בקטנות לשון כמו הקטנים והתחיל להתפלל כנז' האם חייב לפרוש מזה ואם לא פירש אם חייבים הציבור או הב"ד למנעו מפני זה או לא:

תשובה מבואר בש"ע סי' נ"ג ס' י"ג דאין ממנין מי שקורא לאלפי"ן עייניין ולעייניין אלפין ע"ש ונראה דה"ה למי שהוא עלג בשאר אותיות דהרי כל עיקר הטעם מפני שהש"ץ צריך שיהיה צח הלשון והשפה ולא מי שאינו יכול לבטא האותיות כתקנן וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' תפילה ה' י"ב וכן העלג כגון שקורא לא' ע' או לע' א' וכל מי שאינו יכול להוציא האותיות כתקנן אין ממנין אותו ע"ש ומבואר שם בדברי מרן הכ"מ דיליף לה הרמב"ם מהא דע' א' ואי ע' ע"ש ומ"ש מרן ז"ל א' ע' וע' א' לישנא דגמרא נקט וה"ה להנז' והגם דזה אין באים למנותו נראה פשוט דגם עליו החוב לשלא יתמנה וכן החוב

על הק"ק ועל הב"ד למחות בו ולהעבירו [הדבר פשוט דכיון דע"פ הדין אינו ראוי יש להעבירו וכ"נ ג"כ מדברי מור"ם בסי' נ"ג סכ"ב שכתב ואין לאדם להתפלל בלא רצון הקהל וכל מי שמתפלל בחזקה ודרך אלמות אין עונין אמן אחר ברכותיו ע"ש וא"כ זה שע"פ הדין אין לו להיות ש"צ ועם כל זה הוא רוצה להתפלל אין לך חזקה ואלמות גדולה מזה] הכו"ח ביום כ"א אלול התרצ""ב ע"ה יכלפ'ון משה הכהן סילט"א:.

סימן ה

לעיר תיטאוין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' דוד הכהן יצ"ו אודות האבנים הנשארים מכותלי בהכ"נ של עיר תיטאוין החיצוני והפנימי אחרי שפתחו שם חלונות אם מותר להוציאם לחולין ולבנות מהם בתים וחצרות של חול:

תשובה עיר תיטאוין יע"א ודאי דדין כפר יש לה שהרי כתב המצ"ך ז""ל סי' א' בשם הפנ"י סי' ו' דלא הוי כרך אלא עיר של שוקים ורוב בני העולם באים לסחורה ומזה צדד המצ"ך שם דגם עיר מרסיליא אינה כרך ע"ש וכן זכורני כי חו"ר אינם ז"ל כתבו דג' רבא דין כפר יש לה ונדפסה תשובתם בקרן דוד שהיה יוצא פה מידי חדש בחדשו וכן זכורני דה' ב"י ח"ב כתב דעיר אל מדייה (אחת מערי המערב הפנימי או מערי אלג"יר) אין לה דין כרך ע"ש ומאחר דתיטאוין יע"א אין לה דין כרך כבר כתב מרן ז"ל ס' קנ"ג ס"ז דאם הסכימו זט"ה במעמד אנשי העיר במכירת בהכ"נ ממש רשאים להוציא המעות לחולין אך אם מכרו זט"ה לבדם בהכ"נ או שמכרו אנשי העיר בהכ"נ אז המעות נשארים בקדושתם ובנ"ד לפי המבו' דכת"ר נר"ו רב העיר וזט"ה ושאר אנשי העיר מסכימים לזה וא"כ ודאי דרשאים למכור ואפי' להוציא המעות לחולין וכ"ש אם מניחים הכסף בקדושתם לצרכי בהכ"נ ובניינה וכיוצא:

ועוד דבכה"ג דנשאר להם זה משארית פתיחת החלונות וכיוצא אפי' בבהכ"נ של כרכים אם היה זה עפ"י זט"ה במעמד אנשי העיר פקעה קדושתם וחלה על הבנין של החלונות, וכיוצא שעשו וכמ"ש במ"ב ה"ד הבאה"ט סי' קנ"ג סעיף כ"א אפי' על בהכ"נ הישנה שנה עצמה וכ"ש על האבנים והעצים וכיוצא הכו""ח ביום א' חשון התרפ"ח ע"ה כ' משה הכהן סילט"א:

סימן ו

לעיר גאבס יע"א

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ישראל חדאד הי"ו אי חשבינן שעות היום כהסוברים מעלות השחר או כהסוברים מהנץ החמה כמו לק"ש ותפלה וחמץ בע"פ וכיוצא התלוים בשעות היום:

תשובה. מי יוכל להרהיב עז בנפשו להכריע במחלוקת ההרים הרמים ולנו לילך אחרי הכרעת האחרונים העה"ש ז"ל וזולתו דבדרבנן משערי' מהנץ בין לקולא בין לחומרא כמ"ש העה"ש סי' תע"ג אות ה' והמחב"ר אות ב' ומשמע מדברי העה"ש דבמילי דאורייתא יש לילך לחומרא אם עלות השחר הוא החומרא או הנץ החמה הוא החומרא ע"ש וטעמא דמילתא נלע"ד משום דבאורייתא סד"א לחומרא וכי מספק"ל אם העיקר כהסוברים מע"ה או מהנה"ח אזלינן תמיד לחומרא לפי הענין. אבל בדרבנן אמרי' דמהנץ כמ"ש המחב"ר שכל דבריהם תקנות קבועות הן ע"ש. ומה דלא אמרינן דבדרבנן בין לקולא בין לחומרא משערינן מעה"ש נראה משום דנראים בזה דברי הסוברים דמהנץ משערינן לפי הראיות שהכריעו מהם. א"נ י"ל דבדאורייתא משערינן בין לקולא בין לחומרא מעה"ש עד צאת הככבים כמ"ש בעזרא ולא בא העה"ש לשלול רק דבדאורייתא לא אזלינן בתר הנה"ח ושו"ר לה' מנחת כהן שזכר שם ומבואר שם כונתו כמ"ש בטעם הא' ע"ש:

ומה שתמה על מרן ז"ל בכלליו לב"י שהלך אחרי רוב עמודי ההוראה הרי"ף הרמב"ם הרא"ש דלמה לא הלך אחרי הרא"ש שהוא בתראה. תשובה הרא"ש ז"ל הוא מהאשכנזים ונגרר אחרי רבני אשכנז על הרוב ואנחנו הספרדים נגררנו אחרי הרמב"ם ורבותיו רבני ספרד על הרוב וכאשר בא מרן ז"ל לחבר ספרו ב"י נמלך בחכמי זמנו וכלם כאחד הסכימו ללכת אחרי ג' עמודי ההוראה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש או אחרי רובם והסכימו על ידו כמאתים רבנים כמ"ש גאון עזנו החיד"א ז"ל בשם הגדולים ע"ש. ואתנח סימנא מרן ר"ת מ'מאתים ר'בנים נ'סמך ונלע"ד דר"ל שכלל זה הסכימו בו כמאתים רבנים ואין זה ענין לדעלמא וד"ב כעת הכו"ח ביים כ"ט סיון התרפ"ז ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן ז

לעוב"י תונס יע"א

שאלה למוהרה"ג מהר"ם שתרוג הי"ו ראיתי פה אי ג'רבא יע"א חלוקי דיעות בענין חשבון התחלת תקופת תמוז וסופה מפני שהיום ארוך וכל אחד לדרכו פנה וכל ש"ץ במקומו מכריז לפי דעתו וידיעתו. ואין בהם גם אחר שנותן יסוד לדבריו מדברי הפוסקים ז"ל. וכדי שלא תהיה תורת כל אחד בידו ח"ו אמרתי לעמוד ע"ז איך ראוי לחשוב התחלת

תקופת תמוז וסופה. והתחלת תקופת טבת וסופה. ותקופת ניסן ותשרי סופם ותחלתם ולהציע הנלע"ד לפני רו"מ נר"ו למען דעת הכרעתו ואיך הוא המנהג בזה מימי הרבנים הראשונים ועד היום ושכמ"ה

תשובה מבואר מדברי הלבוש סי' תנ"ח דק"ל ע"ב ד"ה עוד יש לי למסור בידך סוד אחד וגו' ומדברי ה' צמח צדק סי' י"ד שכל העולם נוהגים לחשוב שעות התקופה בניסן תשרי תמוז וטבת מתתי' הלילה לתחי' הלילה ואם למשל חלה תקופת תמוז בי"ט שעות ומחצה כמו תקופת תמוז של שנתינו זו אזי מניחים ארבעה שעות וחצי לתחי' הלילה שאחריה וא"כ לפ"ז למה שנוהגים להחמיר חצי שעה קידם וחצי שעה אח"כ בתקופת ניסן ותשרי מפני שא"א לצמצם הדבר כ"כ א"כ תהיה התחלת התקופה משעה י"ט עד כ' זאת אומרת שאם התחלת הלילה למשל הוא בשמונה אחר חצות נמנעים מלשתות משלושה שעות אחר חצות עד ארבעה שעות אחר חצות ולפ"ז אין אריכות היום והלילה מוסיפים כלל. אך לשי' הלבוש עצמו תמיד יש לחשוב הי"ט שעות וחצי אחרי שעברו ו' שעות מחצות היום ונוסף לפ"ז חומרא של שתי שעות אחרים ואם באנו לחוש לדעת הלבוש ולמנהג העולם א"כ תהיה ההתחלה משעה אחת אחר חצות עד ארבעה שעות אחר חצות:

ולדינא מסקנת ה' צמח צדק שם בהסכמת הרב תוספת יו"ט ז"ל שאין לחוש לחומרת הלבוש ויש להניח העולם כמנהגם:

ומ"מ לדידן פה אי ג'רבא שראינו שמקפידים לחוש לאריכות היום ולאריכות הלילה כמו שעינינו רואות ושומעות מהכרזות השלוחי צבור הי"ו וכ"כ ה' שירי דוד ז"ל דף ל"ו שטוב להחמיר בב' החומרות לחשוב מתחי' הלילה ולחשוב מחצי היום שלפניו ומסיים ע"ז וכן ראיתי נוהגים ע"ש והוא ז"ל מרבני עירינו אי ג'רבא ע"א א"כ יש לחשוב תקופת תמוז על כדרך האמור. ומזה יש להקיש לכל שאר התקיפות לפי חיילות התקופה ולפי אריכות היום והלילה וכאמור זהו הנלע"ד בזה ולתשו' מוה"ר נר"ו והסכמתו אני מצפה ושכמ"ה הכו"ח ביום ח' תמוז יה"ל התרפ"ז ע"ה כ"לפ"ון משה הכהן סילט"א:

סימן ח

תשובת מוה"ר הגדול הי"ו על זה

מע' ידידינו הרה"ג החה"ש הדה"מ כמה"ר משה כ"לפ"ון הכהן הי"ו וגו':

לענין חשבון התקופה אשר שאלת. דע כי חשבון התקופות הוא מקולקל כי אם התקופה בשעה א' אחר חצות איך תחשוב בכל הערים שעה א' אחר חצות והלא עת חצות בא"י הוא בשאר ארצות קודם חצות הרבה יש עיר שהיא מקדמת ב' שעות ויש ג' שעות או

יותר ויותר א"כ בכל עיר איך תחשוב והלא אין החשבון מכוון. רק לענין שבת גילתה תורה שבת היא לכם מסורה לכם בכל מקום שהוא שבת בכל מושבותיכם וע' בס' פני דוד פ' תשא אות ז' עש"ב. אבל לענין תקופה איך תדע באיזה שעה התקופה ומפני זה יש חכמים אינם חשים לתקופה אבל אנחנו אין מגלים את הדבר להמון העם שלא לזלזל בשום מנהג בעולם והולכים אחר המנהג שנהגו כבר וא"כ לענין תקופה נהגו לחוש לשני הסברות של הלבוש ושל התוי"ט וכן אנו נוהגים ובשנה זו הכרזנו משעה אחר חצות עד ג"ש ורביע (ערבי) כי המעריב בשבע ורביע (ערבי) ודו"ק בחשבון ותמצא כן וקצרתי לפי הפנאי וכי' ע"ה משה שתרוג ס"ט:

סימן ט

שאלה איך הוא הקידוש על הפת במקום דליכא יין:

תשובה נוטל ידיו תחילה ומברך על נטילת ידים ואח"ך אומר מה שדרכו לומר קודם הקידוש על היין וכשמגיע לברכת היין מברך המוציא לחם מן הארץ ואח"ך מקדש ברוך וגו' אשר קדשנו וגו' מקדש השבת ואח"ך בוצע את הפת ואוכל ועי' להרמב"ם ז"ל פכ"ט מה' שבת ה' ט' שכ' היה מתאוה לפת יתר מן היין או שלא היה לו יין הרי זה נוטל ידיו תחילה ומברך המוציא ומקדש ואח"ך בוצע ואוכל וביאור דבריו כמ"ש אלא שקצר במה שהוא מבואר. וכ"ז בלילה אבל ביום אם אין לו יין אוכל בלא קידוש כמ"ש מרן ז"ל סי' רפ"ט ס"ב ע"ש. ומ"מ נלע"ד דנוטל ידיו ואומר הפסוקים שרגילים לומר קודם קידוש היום מזמור לדוד וגו' אם תשיב משבת וגו' ושמרו וגו' על כן ברך וגו' ויקדשהו ובמקום ברכת בפה"ג יאמר המוציא ובוצע ואוכל ומ"ש מרן ז"ל אוכל בלא קידוש היינו שאין לומר אשר קדשנו במצותיו ורצה וגו' מאחר דקידוש היום אינו אלא ברכת בפה"ג והרי אין לו ולא הוצרך להזכיר הפסוקים שאינם עיקר הקידוש או עדיין לא נהגו בזמנו לאמרם. אך בזה"ז נראה דינהוג כנז' ובעה"ו אחפש עוד באחרוני' בזה הכו"ח ביום ט"ז אדר התרצ"ב ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן י

לעיר מדנין יע"א

נשאלתי מההח"ש הדה"מ כמה"ר ר' מרדכי סג,רון הי"ו. מפני מה פה אי ג'רבא לא גזרו תענית יחידים אחרי שלא ירדו גשמים שיעור הראוי לחרישה:

תשובה זמן הזכרת הגשם הוא בתפלת מוסף של יו"ט האחרון של חג כמ"ש מרן ז"ל באו"ח סי' קי"ד ס"א ופה אי ג'רבה אחרי הזכרת הגשם ירדו בליל ויום שמחת תורה שיעור המספיק לחרישה וא"כ נר' שאין מתענים היחידים הגם שלא היה חרישה מבעלי

השדות שכן מדוקדק בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' תענית ה"א הרי שלא ירדו להם הגשמים כל עיקר מתחי' ימות הגשמים ומשמע מלשוני דהיינו מעת הראוי לירידת הגשם והוא הזמן שמזכירים בו הגשם שאם היתה כוונתו רק על השאלה של הגשם היה כותב להדיא מתחי' שאלת הגשמים. ועם כי לא מצאנו דבר זה מפורש לא יכולנו לעשות מעשה לגזור על היחידים טרם ראותינו ההפך מזה. ובפרט דמבואר בב"י בס"ס תקע"ה דהט' שמתענים היחידים ולא הצבור מפני שאין בדבר צורך כ"כ יע"ש וא"כ אפ' דדי בזה וצ"ע עוד לעת הפנאי בעה"ו. שוב ראיתי לה' ברכות המים בסי' תקע"ה וס"א שנסתפק בנדונו שירדו גשמים בחג כדי מחרישה ופסקו והגיע טו"ב חשון ולא ירדו אם יש להתענות כסדר או לא. ומתוך תשובתו מתבאר שירדו להם ביום ט"ז תשרי ומסיק שם דאזדא לה סדר המשנה רק אם יש התאחרות ארבעים יום בין גשם לגשם כי אז מתחילים להתענות הצבור יע"ש וא"כ כ"ש בנ"ד דירדו אחרי שאלת הגשם וכפמש"ה הנז' שם בשם ה' גן המלך סי' קמ"ו דמדבריו מורה דליל האחרון של חג זמניה הוא. ועם כי לענ"ד יש להשיב על דברי ההנ"ז מצד שהיתה ירידתם טרם שאלת הגשם דכונת והרמב"ם נר' דקאי על שאלת הגשם מ"מ בנדון זה כפי הנר' אין מקום להסתפק:

סימן יא

ומה ששאל על מקום שגזרו תענית יחידים ואחד מהיחידים יש לו יארצייט ביום שבת שנדחה למחרתו כמ"ש מרן סי' תקס"ח ס"ט ואינו יכול להתענות יום על יום:

תשובה דעתי הקצרה שיניח מלהתענות ויום א' ויתענה יום ב' עם יחידי הקהל ובתום ימי תענית היחידים יתענה ביום שיכול להתענות ומשאר הימים ומה שרצה כת"ר נר"ו לדמות זה אל מה שנחלקו בו רבני ג'רבא יע"א. לדעתי אינו דומה דשם היום קבוע לציבור ובנדון זה אין היום קבוע לא לצבור ולא ליוזיד אחרי שנדחה מהיום הנהוג ואין כאן גם חשש נדר:

סימן יב

ומה ששאל בעיקר המחלוקת שזכר מוהרמ"ז ז"ל בספרו וידבר משה סי' י"ד אם לגזור תענית ויהיה יום ג' שהוא יו"ד טבת במקים יום ב' ואחריו יום ה' ב' איך ראוי לעשות זכורני

כי מזה זמן לא רחוק עמדנו ע"ז ונראה לנו דדברי מוהרס"ך ז"ל נכונים בטעמם ועוד הכרענו כן מאיזה הכרעות אחרות שלא נזכרו שם ועשינו מעשה בתענית של גשמים וצירפנו יום תענית צבור שהוא בשאר ימי השבוע עם ב' ימים של שני וחמישי. זהו הנלע"ד הכו"ח ביום ז"ך חשון תפר"ח ע"ה כילפיון משה הכתוסילט"א סילט"א:

סימן יג

שאה מי שהיה בעיר אחרת בליל חנוכה א' והדליקו עליו חנוכה בבית ובירכו כל הברכות אם בפרטות לביתו אם בצירוף בתי החצר בברפות כוללות לכלם ובליל ב' בא לעירו ובא להדליק הוא האם מברך שהחיינו או לא:

תשובה מסתברא לי שמברך דהו"ל כמי שהדליק בליל א' ולא בירך זמן דמברך בלי, ב' זמן כמ"ש מרן ז"ל בסי' תרע"ו ס"א ע"ש וכ"ש הוא דמי שכבר הוא עצו יצא ידי חובת הדלקה ואפ"ה מברך ליל ב' וכ"ש זה שההדלקה היהה וע"י אשתו או בניו או קרוביו וכ"ש אם לא בירכו בעדו בפרטות לביתו ואין סברא כלל לומר דכיון דנעשית ההדלקה עם ברכת שהחיינו בביתו הו"ל כאו ריך הוא דלא מצינו שזה מבתך זוזה לא שמע שיצא ידי חובתו רק לענין ההדלקה דמהני דעיקר המצוה היא ההדלקה והרי שלותו וכיוצא בו הדליקו אבל לענין ברכה של הזמן איך אפ"ל שזה מברך וזה מועיל גם שלא שמע ולא ענה אמן כלל דהרי אפי' שמע וענה אם לא נתכוון זה לצאת וזה להוציא לא יצא וכן ראיתי להפר"ח ז"ל ס"ן א' שכ' מי שהדליקו עליו בביתו והוא בספינה או עשה שליח להדליק לבני ביתו והוא אינו בבי לכ"ע צריך לברך שהחיינו כשידליק וכן ראיתי להמ"א ס"ק ב' שהביא דדעת הב"ח דאם אשת הדליקה עליו בראשון צריך לברך בליל ב' שהחיינו דאשתו אינה פוטרת גופו לא ביתו וסיים על זה ולי נראה פשוט דלהפוסקים כשאשתו מדלקת עליו א"צ לבתך על הראיה א"כ ה"ה דאין לברך שהחיינו כשמדליק ע"ש ומדברי הפר"ח ז"ל שהביא בס"ק ג' שלושה מחלוקות בדבר בברכת הראיה ואפי"ה כ' בס"ק א' דלכ"ע צריך לברך ע"ש מוכח דלא ס"ל כהמ"א ז"ל ומינה דלדעת הפר"ח למרן ז"ל דס"ל דכשמדליקין עליו בביתו א"ץ לברך על הראיה מ"מ על ההדלקה כשמדליק בליל ב' מברך זמן ג"כ והחלוק הוא מבואר דרבנן תיקון ברכת זמן וברכת על הנסים על ההדלקה או על הראיה איכא הדלקה אין לברך על הראיה ולכן כשמדליקין עליו בביתו לא יברך זמן ולא יברך ג"כ שעשה נסים אבל בליל ב' כשמדליק כיון שהוא עדיין לא בירך זמן מברך כמי שהדליק בליל א' ולא בירך זמן דמברך בליל ב' זמן כשמדליק ואדרבא ק"ו הוא וכאמור. וכן יש לדקדק ממ"ש מרן ז"ל סעיף ' ואם אח"כ בליל ב' או ג' בא להדליק אינו חוזר ומברך שהחיינו דהוה ס"ד דהגם שבירך על הראיה זמן כשמדליק יצטרך לברך עוד זמן על ההדלקה ואי איתא דכשמדלקת עליו אשתו או אחרים בביתו א"צ לברך בליל ב' כשמדליק א"כ כ"ש וק"ו כשכבר בירך הוא על הראיה דא"צ לברך על ההדלקה והגם דיש לדחות דכשהדליקה אשתו הוי ממש כאלו הדליק הוא ובירך הוא דהו"ל ברכה על ההדלקה ולזה הוי עדיף מבירך על הראיה מ"מ אין זה מסתבר לענ"ד

בכוונת מרן ז"ל והפוסקים דקיימי בשיטתיה ודברי הפר"ח ז"ל שכ' דלכ"ע מברך הם נראים עיקר ועי' לה' ביה עובד ז"ל שהכריע כהמ"א מדברי מרן ז"ל ואינו מוכרח כלל לענ"ד ואדרבא נר' עיקר כדעת מרן ז"ל כדכתיבנא וכאמור וא"כ נלע"ד לדינא לדעת מרן מברך] אה"ב עונ"ל דבנ"ד לשון הטור שכ' ודוקא שאין עתיד להדליק וגו' אבל בענין אחר א"צ לברך ע"ש לשון זה מורה קצת שאם רצה לברך יכול ובזה ניח"ל מ"ש מרן בש"ע סי' תרע"ז ס"ג יש אומרים שאע"פ שמדליקים עליו וגו' מדליק וגו' ואם באמת במדליקין עליו אסור לברך איך מטעם זה שלא ראה יתירו לו להדליק ולברך על דבר שמן הדין פטור וע"כ לומר דבהדלקת חנוכה כיון שהוא לפירסום הנס לא נחשב זה כלל ברכה לבטלה וכמ"ש הריב"ש סי' קי"א בהדלקת נרות בית כנסת וה"ה והוא הטעם לזה שלא בירך רק אשתו אע"פ שמן הדין פטור יכול לברך ולא גרע מזה דסי' תרע"ז דפטור לגמרי ואעפ"כ מדליק ומברך באותה לילה וזה בלילה אחרת בשעת חיוב הדלקה וע' להלבושי רד מ"ש ע"ד מרן בסי' תרע"ז ואנו אין לנו רק דברי מרן שפסק סברתם להלכה כמ"ש בעה"כ]:

אלא דיש לידון במאי דקיי"ל דסב"ל ואפי' נגד מרן וא"כ כיון דהמ"א ז"ל סובר דאין לברך וכן דעת ה' בית עיבר הו"ל סב"ל אזנם לע"ד אפ"ל דאין זה בתור ספק וכל מעיין שנראה לו עיקר כדעת הפר"ח הו"ל לדידיה אין כאן ספק ויכול להורות כדעתו והכרעתו [דומה לזה כ' ה' ישיב משה סי' של"ב ע"ש] ועוד דהמאירי ז"ל בשבת בפ' במה מדליקין כתב שמי שלא הדל ליק עדיין ובא לו בתיך ימי חנוכה שלילה הראשונה שהוא מדליק מברך זמן וסתם דבריו משמע דלא שנא הדליקי עליו בביתו לא שנא לא הדליקו מדלא ביאר דזה דוקא אם לא הדליקו עליו בביתו והגם דהמאירי לשיטתיה אזיל דס"ל שם דמי שמדליקין עליו בביתו חייב לברך כשרואה כמש"ש קודם זה ע"ש אינו נראה רכ' שם הדין הראשון בפלוגתא והדין הב' ביש מי שאומר נראה דלא תלו זה בזה ושלא כדעת המ"א והב"ע דתליין זב"ז וא"כ כיון דדעת אאד מן הראשונים שלא היה בדפוס בזמן המ"א ודעמיה ס"ל כן י"ל דאי חזו לדבריו הוו הדרי בהו. ועוי"ל דגם לדעת המ"א והב"ע חלווזבי מברכין דגם מרן עצמו אלו ראה דברי המאירי ז"ל הוה הדר ביה והיה מצריך לברך על הראיה גם דמדליקין בביתו וא"כ אין לומר שב"ל ועוד דברכה זי ברכת שהחיינו הרבה פוסקים ס"ל דא"ל בזה סב"ל ועוד דכבר כתב ה' א' דאין ספק דאם ראו החולקים דברי הפוס' שזכר היו מודים להב"ח ועוד דהו"ל ס"ס דשמא כהפר"ח דכ"ע מודו בנ"ד ואת"ל שה כהמ"א דתליא בפלוגתא שמא הלכה כהסוברים ומברך על הראיה גם דמדליקים בביתו והגם דבס"ס ג"כ אמרו סב"ל בברכת הודאה דאיכא פלוגתא אי

אמרי' סב"ל י"ל דבס"ס מברכים ועוד דאיכא תרי ספיקי דיש סוברים דבס"ס ל"א סב"ל וא"כ אמרי' שמא הלכה כמ"ד דבברכת שהחיינו ל"א סב"ל ואת"ל דאמרינן שמא הלכה כהסוברים דבס"ס לא אמרינן סב"ל וכיון דיש תרי ספיקי בזה עצמו נראה דיש להכריע דמברך ועוד דדעת הרי"ף והרמב"ם לברך כמ"ש הב"ח והגם דמרן אין דעתו כן אפושי פלוגתא לא מפשינן ואמרי' דבכה"ג גם מרן מודה וכאמור ומ"מ הדבר צריך עוד עיון להלכה ולמעשה ואכמ"ל כעת הכו"ח ביום כ"ח כסליו שנת תרצ"ה לפר"ג ע"ר כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן יד

שאלה מי שלא בירך זמן בליל א' ונזכר בעת שהנרות דולקות שלו או של חבירו אם מברך אז או"ל וצריך להמתין לליל ב' ומברך הזמן אז:

תשובה מדברי מרן ז"ל בש"ע סי' תרפ"ו ס"א שכ' ואם לא בירך זמן בליל א' מברך בליל ב' או כשיזכור נראה דמברך רק בליל ב' או שלישי או רביעי כפי מה שיזכור דאי אפ"ל דרוצה לומר כשיזכור באותה הלילה דכיון דעברה ההדלקה על מה מברך ואם נאמר דר"ל כשהנרות דולקות א"כ הי"ל למרן ז"ל להזכיר תנאי זה ומדלא הזכיר צ"ל דלא קאי כלל על הלילה הראשונה כשיזכור אלא על ליל ב' או ג' או ד' וכיוצא וכן מוכח מדל"כ דיברך כשיזכור או בליל ב' דאי קאי על ליל ראשון הי"ל להקדים זה על ליל שני וכ"נ מדברי הטור בשם הרא"ש שכתב מברך ליל ב' או אימתי שיזכור משמע דקאי אשאר לילות אם שכח גם בליל ב' וכ"נ מדברי מרן הב"י שם בשם הא"ח ושבה"ל דילפי לה מדאמרי' אי לא מברך האידנא וליומא אחרינא משמע דלא קאי רק אשאר לילות וכאמור [וכן נראה הבנת הלבוש שכ' ז"ל ואם לא בירך וגו' או אימתי שירצה בשאר לילית בשעת ההדלקה ע"ש] ועוד דא"כ לא השמיענו מרן ז"ל כלל דינא דליל ג' או ד' רק דמברך בליל ב' ומינה דאיני מברך רק ליל ב' וז"א דאין הפרש בזה לפי טעמו של דבר וכמבואר בב"י גם אין לומר דמ"ש מרן ז"ל אם לא בירך זמן בליל א' ר"ל שעבר כל ליל א' אבל אם לא עבר מברך דא"כ היה צריך מרן להשמיענו זה דבליל א' מברך כל הלילה בזמן דעדיין נרותיו דולקות או נרות חבירו דולקות ועוד דהדבר מוכרע מעצמו דרבנן תיקון שלשה ברכות למדליק ושני ברכות לרואה וכשהדליק הוא ולא בירך זמן תו אין מקום לברכת הראיה דלא תיקון רבנן אלא במקום דליכא הדלקה למתבאר מדברי מרן ז"ל ס"ג ותו דברכת הראיה עצמה נראה דאינו מברך לא תיכף כשרואה אבל כל שכבר ראה ולא בירך הו"ל כאוכל בלא ברכת שהחיינו דתו לא מברך ולכן נראה דבאותה לילה תו לא מברך אפי' אם נרותיו עדיין דולקות והפלא מהשו"ג ז"ל ס"ק ג' שכ' ע"ד מרן

ז"ל דכ"ש דמברך בו בלילה אם נזכר כל זמן שהנרות דולקות דלא גרע מהרואה אותם דמברך בלילה א' שתים ע"ש דהרי מדברי מרן מוכח דגרע וגרע וטעמא דמילתא דרבנן תיקון ברכות להדלקה וברכות לראיה וכל שהדליק הוא ולא בירך אינו מברך על הראיה וזהו הטעם ג"כ דאט יש מי שמדליק עליו או שעתיד להדליק שאינו מברך על הראיה רהגם דהמדליק בעבורו אינו מועיל לענין הברכה רק לענין המצוה מ"מ רבנן לא תיקון ברכה לראיה רק כי ליכא הדלקה וכי איכא הדלקה הגם דהוא לא בירך כלום הו"ל כלו הדליק ולא בירך דאינו מברך רק בליל ב' וכיוצא וכן יש להוכיח מדברי הפר"ח ז"ל ס"ק א' שכתב מי שהדליקו עליו בביתו והוא בספינה או שעשה שליח להדליק לב"ב והוא אינו בבית לכ"ע צריך לברך שהחייני כשידליק ע"ש ולכאורה קשה לדבריו ז"ל דהוא עצמו בס"ק ג' כתב דג' מחלוקות בדבר לענין ברכת הראיה כשהדליקו עליו בביתו ע"ש וא"כ להסוברים דכשהדליקו עליו בביתו אינו מברך ג"כ ברכת הראיה א"כ מינה נמי דאם הדליקו עליו דביתו והוא בספינה שעשה שליח תו לא מברך זמן כלל דלכאורה הם תלויין זב"ז וכמ"ש המ"א ז"ל ס"ק ב' ע"ש ולהאמור א"ש דהפר"ח ז"ל סובר דאין זה תלוי בזה כלל ומה שאינו מברך על הראיה בליל א' כשהדליקו עליו בביתו משום דכבר נעשית בעדו מצות הדלקה ולגבי הדלקה תו ליכא מצית ראיה הגם דהוא לא בירך דהו"ל כמו שהדליק ולא בירך זמן דבאותה הלילה אינו מברך אבל בליל ב' מברך שפיר דמה שהדליק חבירו או אשתו אינו מועיל רק למצות הדלקה אבל לברכת הזמן אינו מועיל כיון דלא שמע הוא כלל וכאמור. ומן האמור מתבאר לע"ד דהעיקר הוא דבליל א' אם לא בירך זמן מברך דוקא בליל ב' ולא בליל א' הגם דהנרות דולקות ולא כדעת השו"ג ז"ל גם מתברר דמדברי מרן מוכח דס"ל כהפר"ח ז"ל דאם הדליקו בעדו ובא להדליק בליל ב' מברך זמן דהו"ל כמי שהדליק ולא בירך ולא כהמ"א והב"ע ז"ל דתולין זב"ז וכאמור ולענין סב"ל עמש"ל סי' הקודם הכו"ח ביום כ"ט כסליו ש' תרצ"ה לפר"ג ע"ה כ"לפ'ון משה הכהן סילט"א

סימן טו

שאלה מי שכתב מגילה ולא אמר בפיו ולא כוון בלבו בכוונה מיוחדת שהוא כותבה לשם קדושת מגילה אבל מחשבתו מעת שכתב ועד סופה היתה שהוא כותבה לשם מגילה למוכרה להרוצה לקרות בה בפורים אם היא כשרה ומברכין עליה:

תשובה מרן ז"ל בא"ח סי' תרצ"א ס"א סתם כדעת הרמב"ם ז"ל דאין העור שלה צריך עיבוד לשמה ומסיים די"א דצריך עיבוד לשמה ודעתו ודאי כסתם כדקי"ל בעלמא וכ"ן מדבריו שם ס"ב שכ' היתה כתובה על הנייר או על עיר שאינו מעובד וגו' פסולה ואלו

היה דעתו כר"ת הי"ל דפסולה גם במעובד ואינו מעובד לשמה ועי' לה' מטה יהודה ז"ל שכתב דלר"ת פוסל גם בדיעבד עבד ולהרמב"ם שרי גם לכתחילה ע"ש וא"כ נראה דהגם דלכתחי' יש לחוש להא דר"ת מ"מ בדיעבד שרי וכ"כ הפר"ח ז"ל ונראה דיכול לברך ואין לחוש לספק ברכות להקל דכיון דהפלוגתא בגוף המצוה ובגוף המצוה נקיטנן להכשיר אין בזה סב"ל דהברכה נגררת אחרי גוף המצוה וכמ"ש הרדב"ז דפוס ויניציאה סי' רכ"ט ע"ש וכמ"ש להוכיח דכן המנהג עיי' ה' ישיב משה סי' שמ"ה ע"ש וא"כ נראה דה"ה לענין קדושת הכתיבה דא"ץ לשמה וכן יש לדקדק מדברי מרן ז"ל שם שפוסל כתבה כותי או אפיקורוס ואי איתא דגם בישראל בעינן לשמה ופוסל בדיעבד לא היה צריך להשמיענו זה דאתי במכ"ש וק"ו אבל ה' מעשה רוקח ז"ל בפ"א מה' מגילה כתב דגם בדיעבד מעכב ע"ש ועי' לה' מטה יהודה סי' תרצ"ח דין ב' ולהמחב"ר סי' זה אות ב' שחלקו עליו וא"כ נר' דבזה ג"כ מתירין כיון דהם מכשירים בקטן ובאשה דלא בעינן לשמה וכ"ן דעת כל הפוסקים שלא הזכירו תנאי זה במגילה וכ"ש אם היה מעכב גם בדיעבד וכן לפי הנשמע דרך הסופרים פה או ג'רבה דאין מקדשין במגילה ועוד נ"ל דכיון דהסופר חישב שהוא כותבה לשם מגילה לקרות בה הגם דלכתחי' צריך להוציא מפיו מ"מ בדיעבד יש להתיר במגילה שהרי בס"ת יש מכשירין בדיעבד וכמ"ש ה' קול יעקב יו"ד סי' רע"ד סק"א ע"ש והגם דהעיקר שם כדברי האוסרים י"ל דבמגילה דרבנן סד"ר הוי ויש להתיר ועוד דהו"ל ס"ס שמא הלכה כהאומרים דא"ץ לשמה ואת"ל כהאוסרים שמא הלכה כהסוברים דסגי במחשבה והגם דלא חישב ממש לשם קדושת מגילה אלא לשם מגילה נראה דאין זה מעכב במגילה ואפ' דגם בס"ת אין מעכב אמירת תיבת קדושת וצריך חיפוש בזה בפוסקים:

וראיתי לה' מעשה רוקח פ"א מה' מגילה ה' א' שכתב להוכיח דאין אשה וקטן כשירים לכתיבת מגילה וז"ל ותדע עוד דאין ספק דלכ"ע בעיא כתיבה לשמה דהא שויא לשאר ספרים מכ"ש דלשון כתיבה קאמר קרא דע"כ לא איפלגו המפז"ל אלא לענין עור אי בעי לשמה אי משום דלא אשכחן בהדיא דפסיל קרא אי משום דמספק"ל אי מקרי דבר שבגופה כדמש' מדברי הר"ן שהזכרנו אבל לענין הכתיבה מש' ודאי דכ"ע מודו דבעינן לשמה אף לעיכובא ותדע עוד דכתיבה לשמה חמירא מעיבוד לשמה דבגיטין דע"א פריך תלמודא ורבי עיבוד לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי ולפ"ז אפי' מאן דלא בעי עיבוד לשמה ע"כ כתיבה מיהא בעי דאל"ך לאשמועינן כתיבה וכ"ש עיבוד ע"ש ודבריו ז"ל לענ"ד מלבד שאינם מוכרחי' רק דלמ"ד בעיבוד מכ"ש דבעי' כתיבה לשמה אבל למ"ד דלא בעי עיבוד לשמה י"ל דה"ה כתיבה לא בעי' לשמה עוד בה דנלע"ד

דגמרא ערוכה היא דלא בעי' כתיבה לשמה שהרי איתא במגילה די"ט דהקורא במגילה הכתובה בין הכתובים אי מיחסרא או מיתרא פורתא לית לן בה וכ"פ מרן בש"ע סי' תרצ"א סעיף ח' וז"ל אין קוראין בציבור במגילה הכתובה בין הכתובי' ואם קרא לא יצא אא"כ היתה יתירה על שאר היריעות או חסרה כדי שיהיה לה היכר אבל היחיד קורא בה ואפי' אינה חסרה או יתרה ויוצא בה י"ח ודוקא כשהיא כתובה בגיליון כס"ת ע"ש ואין ספק דהכתובים אין צריכים קידוש קודם הכתיבה וכשנכתבו מסתמא לא נתקדשו ולכל הפחות יש ויש וא"כ מדלא התנו תנאי זה דבעינן ג"כ שקידש ש"מ דא"ץ להיות מקדש ומזה נ"ל דנפק"ל הרמב"ם ז"ל דא"ץ עיבוד לשמה דאתי בק"ו מכתיבה וכדאיתא בגיטין דע"א ורבי וגו' וכאמור [אה"ב ומה שלא השמיענו הרמב"ם ז"ל דין דכתיבה דא"ץ לשמה ומינה נשמע לעיבוד תי' בן אחי רנ"ך הי"ו דכיון דלפי ההוה ורגיל כותבים לשם מגילה לא הקפיד לאשמעי' באם לא כ' לשמה דאין זה מצוי ורק בעור שמצוי עבדנים גויים וישראל שמעבדים עור לצרכי חולין אשמועי' עיבוד ומינה לכתיבה ויותר נ"ל לפמ"ש אמו"ר זצ"ל הכ"מ לקמן דדעת הרמב"ם ז"ל דגם בס"ת א"ץ כוונה רק באזכרות א"כ במגילה דליכא אזכרות לא איצט' לאשמעי' דלא תהיה עדיפא מס"ת] אבל דעת ר"ת ודעמיה דס"ל דאין מזה הוכחה דכל שהוא כותב ומחשבתו לשם מגילה זה עצמו הוי לשמה וכמו שכן נראה להוכיח מדברי הרא"ש ז"ל הביאו מרן ז"ל בב"י סי' רע"ד שכתב וז"ל הרא"ש כ' בה' ס"ת גבי עיבוד לשמה שה"ר ברוך נסתפק אם צריך להוציא בשפתיו או סגי במחשבה וכ' הילכך טוב הוא להוציא בשפתיו בתחילת העיבוד וגו' וכן כשמתחיל לכתוב ס"ת יאמר ס"ת זה אני כותב לשם קדושת תורת משה ושכ"כ הסמ"ג שצריך לכתבו לשמה מדאמרי' בהשולח ורשב"ג עיבוד לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי בתמיה ע"ש וכשיכתוב צריך שיאמר בפירוש בתחילת הכתיבה שיכתוב הכל לשם תורת ישראל וגו' ע"ש ולשון הרא"ש לכאורה מורה דאינו אלא לכתחילה כעין מ"ש לעיל טוב וגו' אלא דלשון צריך שכתב הסמ"ג לכאורה יש להסתפק בו וע"ש למרן הב"י שכ' אח"ז דלרש"י דס"ת סתמא לשמה קיימא דמהיכ"ת דפסולה כשכתב ישראל בסתם דסברא הוא מסתמא כיון שכותב ס"ת לקרות בו או ללמוד בו ע"ש וא"כ י"ל דר"ת סובר כדעת רש"י דמסתמא נמי כשר וא"כ א"ש ההיא דמגילה הכתיבה בין הכתובים ומינה נמי דיש להכשיר בנדון זה בין להרמב"ם בין לר"ת ודברי הרב מעשה רוקח ז"ל לא מכרעי וכאמור. וע' להברכ"י ז"ל שכ' דלדעת הרמב"ם ז"ל אין להשוות המגילה לס"ת אלא במה שהשוו אותה רז"ל אבל מה שלא כתבו בו להדיא דבעי' בה כמו הס"ת כשרה ומזה התיר לאשה וכן במחב"ר אחר שראה דברי מעשה רוקח שפוסל כתיבת אשה הוא ז"ל חלק

עליו וכן ה' מטה יהודה מתיר ע"ש וכן ה' בית עובד ז"ל באות ו' כתב עוד דה' מהר"י נבון בגט מקושר בביאורו על תוספי הרא"ם סוף הלכות מגילה כתב דמגילה שכתבה אשה פשיטא שכשרה כיון דאשה חייבת וגם הרמב"ם והטור לא כתבו אלא כשכתבה נכרי או אפיקורוס פסולה משמע דאשה כשירה וסיים ה' בית עובד דמש' מדבריו דמתיר גם לכתחי' והכי מסתבר לי וסיים אח"ז כי על כן נ"ל עיקר לדינא הלכה למעשה דבכתבה אשה כשרה אפי' לקרות בה לכתחילה אבל בכתבה קטן לכתחילה אין לצאת בה י"ח אבל בדיעבד שכבר קרא בה או שאין לו מגילה אחרת כשירה ע"ש וא"כ נלע"ד דבנ"ד יש להתיר ודברי הרב קול יעקב בס"ק י"ב לאחר המחי"ר נר' דלא דייקי דנראה כאלו דין ברור לכ"ע לפסול גם בדיעבד ע"ש אמנם לכתחי' ודאי דיותר טוב ויותר ישר שיוציא בפיו קודם הכתיבה הנני כותב לשם קדושת המגילה דכל כמה דאפ' לצאת אליבא דכ"ע טפי עדיף. ונ"ל ג"כ דמברכין עליה ואין בזה משום סב"ל כיון דהוי פלוגתא בגוף הדבר אם כשירה וכמ"ש הרדב"ז דהברכה נגררת אחר המצוה וכמש"ל וכ"ש

דלע"ד בכי הא כשירה לכ"ע וכאמור זהו הנלע"ד אם כה יסכימו אתי הרבנים המורים:

וראיתי לה' מרכבת המשנה פ"ב מה' מגילה על מ"ש הרמב"ם לפסול מגילה שכתבה גוי ואפיקורוס כ' בשם מהר"י הכהן ז"ל וז"ל נ"ב לא ידעתי מנ"ל לרבינו ז"ל הא דאם כתבה אפיקורוס וגו' דלא דמי לס"ת דשם פסול משום דבעי' כתיבה לשמה וגוי אדעתא דנפשיה קא עביד ע"כ והרב הנז' כ' ע"ז דל"ק דהיכן מצא הרב דטעם הפיסול משום דאדעתא דנפשיה קא עביד דבגוי פסול משום דכל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה ואפיקורוס משום דודאי לשם ע"ז וזה פשוט וברור עכת"ד ז"ל ע"ש ומזה מבואר דבין למר ובין למר א"ץ שתהיה המגילה לשמה אם מהר"י הכהן ז"ל כדקאמר להדיא אם ה' מרכבת המשנה מדלא השיבו אפי' לפי דעתו דאם בישראל בעי' קידוש מיוחד לשם המגילה ופוסל בדיעבד כ"ש דפוסל בגוי ובאפיקורוס:

.

והנה הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' ס"ת ותפלין ה' ט"ו כתב וז"ל הכותב ס"ת או תפלין או מזוזה ובשעת הכתיבה לא היתה לו כוונה וכתב אזכרה מן האזכרות שבהם שלא לשמן פסולין יע"ש ומלשונו יש לדקדק דאפי' באזכרות די בכוונה לבד גם משמע מדבריו דאם בתחילת הכתיבה היתה לו כוונה לשם ס"ת או תפלין הגם דבאזכרות לא כיון שרי מדכ' ובשעת כתיבה לא היתה לו כוונה סתם ולא כתב כוונה באזכרות גם מוכח מדבריו דאין פוסל בלא כוונה רק מצד האזכרות אבל מצד שאר תיבות אין פוסל אם לא כיון וכן מתבאר מדבריו בפיו"ד מה' ס"ת אות י"א שכ' עשרים דברים הפוסלים ומהם שכתב

האזכרות בלא כוונה ושמענו מזה דהכוונה מהניא לאזכרות וא"ץ אמירה גם שמענו דשאר ס"ת אינו נפסל גם דליכא כוונה מדלא הזכיר זה שם וכן ראיתי לה' מרכבת המשנה ה' תפלין פ"א שכ"כ בדעת הרמב"ם דסגי במחשבה וא"ץ אמירה ומזה העיר ע"ד מרן ז"ל בב"י או"ח ס' ל"ב שהביא דברי הא"ח בשם הרמב"ם דסגי במחשבה ותמה עליו מרן בב"י דבהרמב"ם הדברים סתומים כמו בגמרא ואין בהם הכרע דהרי דברי הרמב"ם מבוארים כהא"ח ע"ש ועי' לה' יד אהרן ז"ל א"ח סי' ל"ב הגה"ט שכ' דהרמב"ם אינו מצריך לכתוב ס"ת לשם ס"ת דלשמה קיימא ע"ש ומעתה נלע"ד להתיר בנ"ד מג' ספיקות דשמא הלכה כהסוברים דגם בס"ת א"ץ לשמה וכ"ש במגילה ואת"ל דצריך לשמה שמא כהסוברים דבמחשבה סגי ובכאן הרי איכא מחשבה לשם קריאת מגילה ואת"ל דבעי' אמירה שמא במגילה א"ץ כלל וכדעת מהר"י הכהן ז"ל וה' מרכבת המשנה וכאמור:

וראיתי לה' מטה יהודה ז"ל סי' תרצ"א שהביא דברי ה' מרכבת המשנה וכתב שם דצריכה לשמה ע"ש ודבריו ז"ל לכאורה קשים דמשמע דס"ל כן בדעת הרמב"ם ואלו הוא ז"ל מתיר בהני דלא נאמר בהם פיסול כדעת הרמב"ם וכן קשה במ"ש שם דבעי' בקטן גדול עומד על גבו מצד לשמה ע"ש וצ"ע שו"ר לה' זרע אמת ח"ג סי' ע"ה ודעתו להצריך לכתחילה לשמה לחוש לסברת ר"ת ומתיר בדיעבד כהרמב"ם ומרן ז"ל ע"ש ונסתייע מדברי המט"י וה' המגיה השיגו שם דהמט"י לא התיר בקטן רק בעע"ג גדול וכתב דאולי הז"א מבין דהמט"י בדיעבד אין מצריך לשמה ובאמת אם היה אפשר לפרש כן בדעת המט"י א"ש מה שיש להק' על דבריו וכאמור אלא דלשונו שם מורה דגם לדעת הרמב"ם מצריכין לשמה וא"כ גם בדיעבד יש לאסור ולכן נ"ל עיקר דהז"א ז"ל לא נחית להסתייע בכל דבר מהמט"י רק לענין קטן דתלוי בדעת הרמב"ם דאין לפסול רק מה שפוסלו ולא כר"ת דאין להכשיר אלא מה שהכשירו כיע"ש אך לענין דמצריך המט"י לשמה לא חש הרב שם לדחות דבריו אם מצד כבוד אם מצד דבלא"ה דבריו תמוהים. ומעתה כיון דהז"א מתיר למעשה בדיעבד וכן דעת ה' השואל שם וכן דעת מהרי"ך וה' מרכבת המשנה נראה דיש להתיר בדיעבד אבל לכתחי' בעינן לשמה לחוש להאוסרים ומינה דיש להתיר גם לברך וכמש"ל לדעת הרדב"ז דא"ל סב"ל כשהפלוגתא במצוה וכ"ן מסתמיות דברי הז"א ז"ל שלא כתב שאין לברך ע"ז הכו"ח ביום ד' אדר א' התרצ"ב ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן טז

שאלה מי שעשה מיני מתיקה לפסח למכור לרבים בהשגחת ת"ח ורשות ב"ד הי"ו ובתוך הפסח קנה איש אחד ממנו מזה וכשבא לאכול מצא בפיו בתוך המתיקה שעורה ולא נתרככה אם מותר למכור מזה בתוך חוה"מ או לא:

תשובה מרן ז"ל בסי' תס"ז ס' י"א כתב אם נמצאת חטה בקועה בעיסה או במצה אפויה יסיר ממנה כדי נטילת מקום והשאר מותר ויש מי שאוסר כל העיסה או אותה מצה ויש לחוש לדבריו אם לא במקום הפסד מרובה או בשעת הדחק ע"ש וא"כ בנ"ד שנמצאת במיני מתיקה והיא נתבשלה בקדרה אחת ועיסה אחת ליש מי שאומר יש לאסור אלא דמדברי מרן נראה דאם אינה בקועה אין לאסור אך כבר נוהגים פה שלא לעשות מצות מהשעורים ואומרים הטעם שהשעורים הם קלים להחמיץ ביותר וא"כ י"ל דבשעורים יש לחוש טפי וא"ץ ביקוע וגם מצד שהיא קשה י"ל דכיון דנתיבשה בתוך עיסת המתיקה גם השעורה נתיבשה עמה ועכ"פ נ"ל דיניח זה לאחר הפסח וימכרנו אבל בתוך הפסח אין להתיר למכרו לרבים דרבים מן הקייה, אינם רוצים לאכול שום דבר שיש בו צד ספק ובפרט דהמוכר מוכר בתעודת ב"ד והקהל בכללות סומכים על זה. ועי' למוז"ק בנכח השלחן סי' תס"ז שכ' למעשה קבלנו בחטים שלא נתבקעו דמרן התיר קדמונינו ז"ל נהגו בעיר הזאת כמור"ם ז"ל לאסור הכל במשהו ואף בהנאה מיהו אם עדיין קשים הם מורי זלה"ה היה מורה להתיר כדעת האחרונים ז"ל ע"ש ולא נתבאר אם כוונתו שמתיר רק בהנאה או גם באכילה ולכן בנ"ד נראה דיניח לאחר המועד שאין שום הפסד בקרן ואם מצד הרוחים יכול לעשות זולתם כראוי להאכילם לרבים וצי"ב עוד לעת הפנאי:

סימן יז

שאלה מי שציוה לאומן לעשות לו נרתיק עץ לס"ת חדש ונמצא שאינו כמדת הס"ת ורוצה לעשות לו אחר אם מותר למכור נרתיק זה לס"ת אחר ואת"ל דמותר אם יכול להוציא דמיו לחולין או צריך להוציאם לקדושה אחרת מעולה מעט:

תשובה מבואר באו"ח סי' מ"ב ס"ג אזמניה ולא צר ביה צר ביה ולא אזמניה שרי למיצר ביה זוזי ובנדון זה נ"ל לא חשיב לא אזמניה ולא צר ביה דהזמין רק נרתיק שיהיה כמדת ס"ת זה אך לזה שאינו כמדתו לא הזמין כלל וכן מה שהכניס הס"ת לתוכו כיון שאינו כמדתו אינו אלא דרך נסיון אם הוא כמדתו ולא לשם להעמידו בו אפי' לשעה. ואפי' את"ל דזה חשיב אזמניה וצר ביה. לא אסר מרן אלא למיצר ביה זוזי אבל למיצר ביה תפלין אחר ליכא למ"ד דאסור דמה לי תפלין זה או אחר ומה לי ס"ת זה או אחר ואי משום הנאת דמיו כיון שרוצה לקנות אחר במקומו חלה הקדושה על הנרתיק השני

ויהיה זה דמיו חולין שלא נתכוון זה לשני נרתיקין [וכן מבואר בסי' קנ"ג ס"ד דדעת מרן דמותר לקנות בדמי קדושה אחת קדושה אחרת כיוצא בה וכידוע דיש ויש הלכה כיש בתרא והגם דביו"ד סי' ע"ר כתב דבס"ת אפי' למכור ישן כדי לקנות חדש אסור היינו דוקא בס"ת אבל בשאר קדושות שרי וכמ"ש בבאה"ט סק"ה ע"ש ואפי' בס"ת עצמו עיין להפת"ת סק"ה בשם תשובת אבן השוהם סי' כ"ג באם אין הכתב מהודר יכול למוכרו לקנות מהודר ממנו ומדמה לה לאתרוג ע"ש ובאתרוג אם שיעורו מצומצם מה שיקנה גדול ממנו חשיב הידור מצוה וא"כ בנרתיק זה שאין מדתו מתאמת לס"ת וקונה גדול ממנו שיהיה כמדת הס"ת כ"ש דיכול למוכרו]:

סימן יח

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' בן ציון הכהן הי"ו אם מותר למכור קודם יו"ט בהמותיו לגוי בסך מה כדי שהגוי ישא עליהם משאות ביו"ט או בחולו של מועד:

תשובה מור"ם בהגה סי' רמ"ו ס"ג כתב דלא נצטוינו על שביתת בהמה ביו"ט ע"ש והגם דכתב מרן סי' תצ"ה ס"ג אין מוציאין משא על בהמה ביו"ט נראה דהיינו דוקא כשמוציא ישראל משא על הבהמה דאסור אם משום דעושה מעשהו כמו בחול וכמ"ש הבאה"ט אם משום מחמר כמ"ש הפר"ח שם אך אם הגוי הוא הטוען על הבהמה אין זה מחמר וכ"כ הפר"ח להדיא וז"ל ומ"ש מור"ם לעיל סי' רמ"ו דביו"ט אין אדם מצוה על שביתת בהמתו היינו כשאינו מחמר אחריו דבהא מיירי התם במשאיל בהמתו לגוי אבל במחמר אסור הרי דכשמשאילה לגוי והגוי מחמר מותר אך לתת אותה ביו"ט לחמר אחריה נראה דאסור דהוי כמשא ומתן ביו"ט ובחוה"מ דאסור כמ"ש מרן סי' תקל"ט ס"א דכל סחורה אסורה אפי' כל שהוא בין לקנות בין למכור וגו' ע"ש והגם דהישראל משלם מכיסו אכילת הבהמה לא הוי דבר האבד דא"כ בוא ונתיר מלאכה בחוה"מ לכל אדם דהוי דבר האבד שמוציא הוצאות אלא ודאי לא מחשיב אלא אם יש לו דבר אבד וכיוצא אבל מניעת הריוח לא חשיב דבר האבד כמ"ש השע"ת סי' תקל"ז ס"א בשם הפוסקים. אך אם יש לו הנאה מזה דאדעתא דהכי עושה כן כדי שהגוי יתן לו אח"כ שכירות מהבהמה והכנסות משאותיה נראה דביו"ט יש לאסור אף דנותנה או מוכרה לו בדבר קל קודם יו"ט דהויא הערמה לשאת ולתת וחיישי' למראית העין וכן ראיתי למו"ה ישיב משה סי' ס"ח דאסר לשום חנות קודם יו"ט לגוי למכור ביו"ט דכיון דהחנות נקראת על שם הישראל אסור מפני מראית העין ודומה זה למ"ש הש"ע או"ח סי' רמ"ג גבי מרחץ דאסור מפני מראית העין ע"ש ומינה לנ"ד דהבהמה נקראת על שם ישראל

דאינו אלא הערמה אך בחוה"מ נראה דאין לחוש שהרי לא חששו מפני מראית העין לאסור דבר האבד וצ"ע עוד:

שו"ר דמסקנת האחרונים דדעת מרן דאנו מצווים על שביתת בהמתנו ביו"ט כמו בשבת כח"סש ה' מטה יהודה סי' תצ"ה והמחב"ר סי' תצ"ה דין ד' וה' עה"ש סי' רמ"ו דין ו' ע"ע. וא"כ כמו דבשבת אסור לעשות כן כמ"ש הב"ח והב"ד הבאה"ט סי' רמ"ו סקי"ב ה"ה ביו"ט דבתריה דמרן גרירין וכ"ז הוא אפי' אין לישראל הנאה משכירות יו"ט אבל ביש לו הנאה משכירות יו"ט אסור גם לדעת מור"ם ז"ל וכאמור וכמ"ש כל זה בארוכה בתשובת צמח צדק עש"ב:

אך בחוה"מ נלע"ד דכיון דלהשכיר בהמותיו בחוה"מ פליגי בזה מהר"ם מוצירי ז"ל וה' זכור לאברהם ז"ל כמ"ש כ"ז בזכו"ל או"ח מערכת ח' ע"ש ובקו"א ובח"ג מערכת ח' אות מ"ח ע"ש מ"מ כה"ג דמוסרם לגוי ומוכרם לו בסך מה קודם החג והוא עושה בהם מלאכה בחוה"מ נראה דשרי לכ"ע וגם דנהנה משכירותם לא איכפת והגם דלדעת מרן ז"ל איסור מלאכה בחוה"מ דאורייתא כמ"ש האחרונים ז"ל מ"מ אין זה אלא מפני כבוד המועד ולא משום איסור שביתה וזה לא שייך גבי בהמה והגם דבחוה"מ גופיה אין להשכיר היינו משום דהוי כשאר מו"מ אך להשכירם לו קודם יו"ט לעשות בהם הגוי מלאכה בחוה"מ נראה דאין לחוש דדוקא ביו"ט אסור דהרואים אומרים דבהמתו של ישראל עושה מלאכה ביו"ט אך בחוה"מ נראה דאין לחוש שהרי התירו דבר האבד וכאמור:

סימן יט

לעיר זרזיס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ

כמה"ר ר' יוסף בוכ'ריץ הי"ו אם מותר להיות תוקע מי שהוא מגולח זקן במספרים כעין תער:

תשובה נראה דעיקר ספיקו מצד שראה לה' באה"ט סי' תקפ"א סק"ז בשם ה' באר עשק סי' ק"ז שאין ראוי שיהיה התוקע רוק ושאין לו הדרת פנים זקן ע"ש אך המעיין בגוף דברי ה' באר עשק ז"ל בעצמו יראה שאינו בא לשלול רק מי שלא נתמלא זקנו מצד שניו והם דברי מרן בא"ח סי' נ"ג ס"ו אבל מי שנתמלא זקנו כשאר כל אדם אלא שמסירו על ידי סם או מספרים אין בו חשש וכמו שמתבאר מדברי מרן שם ס"ה דמי שאינו בעל זקן כל שניכר בו שהגיע לכלל שנים שראוי להתמלאת זקנו נתמלא זקנו קרינן ביה הלכך בן עשרים שנה אע"פ שאין לו זקן ממנין אותו ע"ש ומינה לנ"ד. ואם ספיקו בזה מצד שכתב מור"ם בסי' תקפ"א וידקדקו אחר ש"ך היותר הגון ע"ש ומבואר בסי' נ"ג

ס"ד איזהו הגון שיהא ריקן מעבירות וחשב כת"ר נר"ו דכיון דע"פ דברי רבינו האר"י ז"ל אין לגלח כלל לא בתער ולא במספרים כמ"ש ה' באה"ט ז"ל יו"ד סי' קפ"א ס"ק ה' ע"ש חשיב זה שמגלח אפי' במספרים כעבירה ומינה יליף לתוקע לענ"ד נראה דלא נאמרו דברים הללו אלא למצניעהן השרידים אשר ה' קורא ולרבים יש להורות כדעת מרן ז"ל שם דבמספרים מותר אפי' כעין תער שאם באנו להחמיר במה שאינו אסור מן הדין לא הנחת בת לאברהם אבינו שלא ימצאו הקהלות מי שיספיק צרכיהם ובפרט בדור יתום זה אשר בעוה"ר פשתה מספחת התגלחת והלואי שיעמדו בזה לגלח בסם או במספרים. זהו לענין הדין אך ודאי הציבור מצד עצמם אם רוצים להחמיר על עצמם ולבחור רק במתנהג בחסידות ודאי הם רשאים בשלהם שהרי מתנאי הש"ץ שיהיה מרוצה לקהל כמ"ש מרן סי' נ"ג ס"ד וכ"כ מור"ם ז"ל סי' תקפ"א רק שיהיה מרוצה לקהל ע"ש:

אך מה שיש להסתפק בזה מצד שכפי הנראה התוקע הזה ששאל עליו אין לו שלשים שנה ובדברי מור"ם סי' תקפ"א מבואר שיש לדקדק בש"צ אחרי מי שיש לו שלשים שנה ע"ש וה' באר עשק משוי תוקע לש"צ ע"ש. אמנם אין זה אמור רק באם יש לפנינו הרבה לבחור מהם אך באם אין לפנינו זולתו יש להתיר כמו שסיים מור"ם מיהו כל ישראל כשרים הם רק שיהיה מרוצה לקהל ומעתה בנדון זה אם הוא מרוצה לקהל ואין זולתו יוכל להיות תוקע וכן יכול להיות ש"ץ וכ"ש אם יש בלא"ה ש"ץ והוא רק עוזר לו וכ"ש אם כבר קבל עליו שלא להסתפר כעין תער כמ"ש כת"ר נר"ו הכו"ח ביום כ"ה אלול התרפ"ט ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן כ

שאלה בפרשת אחרי מות וקדושים כשהם מחוברות מה ההפטרה שקוראים שהורה להם חכם אחד בעיר מדנין להפטיר של אחרי מות:

תשובה המנהג פשוט פה אי ג'רבא יע"א להפטיר רק של פ' קדושים כמו בשאר הפרשיות שיהיו מחוברות שמפטירין של השבת השניה ע"פ דברי מרן ז"ל או"ח סי' רפ"ד ע"ש והגם דמור"ם בסי' תכ"ח כתב דבפ' אחרי מות קדושים קוראים של פ' אחרי אין מנהגנו כן ומסתמיות דברי מרן שלא חילק בזה משמע דלא שנא גם מדברי מרן הב"י בס"ס רפ"ד בשם שבולי הלקט דקיהיב טעמא דבה אנו מפסיקין מורה ובא דכל המחוברות שוות וכ"נ ממ"ש הרמב"ם בסוף ה' תפלה וז"ל כל שבת שקורין בה שתי פרשיות מפטירין בה מעין פרשה אחרונה וזה המנהג ברוב המקומות ע"ש ודרכו של הרמב"ם שלא לסמוך על ספר זולת ספרו וא"כ צ"ל דאין לחלק ופשוט:

ושו"ר להלבוש ז"ל סי' רפ"ד שכתב דטעות נפל בפי העולם להפטיר הלא כבני כושיים וגו' ובסי' תצ"ג ביאר שדברי המרדכי נאמרו קודם שנתקן הטעות וגו' ומסיק דהעיקר הוא דלא שנא ע"ש והגם דה' מ"א ז"ל בשם הב"ח והמט"מ והאגודה כתבו דלא כהלבוש המעיין יראה דה' מ"א לא אתי עלה רק מכח המנהג כיע"ש וא"כ לדידן דנהגנו כהלבוש וכמו שנראה דעת מרן ודאי דכן הוא העיקר. ומה שהורה המורה במדנין לקרוא של אחרי באמרו שכן הוא בש"ע בלי ספק דנגרר אחרי דברי מור"ם והיתה העלמ"ה דמנהג פשוט פה דקורין של קדושים גם לא זכר דהלבוש דחה זה ודעת מרן סי' רפ"ד משמע כהלבוש ובני מדנין הם מפה עירנו אי ג'רבה ונגררין אחרינו ומה גם דהמ"א נראה דלא אתי עלה רק מכח מנהג האשכנזים וא"כ אנחנו הספרדים אין לנהוג כן ובלי ספק דגם בכל גלילות הספרדים נוהגים כפשט מרן וכמנהגינו ודו"ק:

סימן כא

לעיר גאבס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' חיים חורי הי"ו אודות מי ששכח למכור קודם פסח ממתקים הנקראים בערבי חלקו"ם והם עשויים מחמשה חלקים סוכ"ר וחלק מהמין הנקרא נש"א ולא נזכר רק אחר הפסח אם מותרים בהנאה למוכרם לגוי:

תשובה הנש"א הנז' היינו מלפנים שומעים שהוא עשוי ממשרת סובין של חטים ושגם בעירנו יש שיכולים לעשותו ששורין הסובין במים עד שירדו מהסובין אותם החלקים הדקים שבהם ואח"כ לוקחים מה שנשאר בתחתית הכלי ומייבשין אותם. אך בזמן הזה שמענו שבעלי החרושת עושים אותו מהאורז וא"כ אם הדבר ברור שעשוי מאורז שעל התיבות של בית החרושת כתוב שהוא מאורז אין מקום לאסור כלל דאף אם יש איזה תערובת עכ"פ חמץ אחה"פ אינו במשהו אלא בששים כמ"ש מרן סי' תמ"ז סי"א ומסתמא אם יש תערובת אינו בנ"ט דאיכא יותר מששים ועוד דלא מחזקי' ריעותא ותו דספקא דרבנן הוי ולקולא וכ"ש דבזמן הזה עין הממשלה פקוחה שלא יזייפו וכמ"ש הישי"מ סי' ר"ט ע"ש. וכן אם יש ספק אם מאורז אם מחטה והדבר שקול הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא ותו דה"ל ס"ס דשמא מהאורז ואת"ל מחטה שמא הלכה כהפר"ח סי' תמ"ז סקי"א דכל דאיכא רובא דהתירא שרי ועי' לה' כף החיים שם ס"ק רמ"ז דכן דעת רוב הפוסקים ע"ש והגם דדעת מרן דבעי' ס' הא מיהא מרן לא אסר בספק אלא בודאי וקי"ל דעבדי' ס"ס גם נגד דעת מרן וכמ"ש הי"מ ז"ל סי' צ"ח ועוד ע"ש וכ"ש בדרבנן:

אך אם הדבר ברור שהוא מחטה או שעל הרוב כן הוא הטור ז"ל סי' תמ"ב כתב חמץ נוקשה כגון וגו' וקולן של סופרים ועושין אותו מקמח והסופרים מדבקין בו ניירותיהן

וגו' ע"ש ונראה מזה דהוא כעין מה שאנו קוראין נש'א שהוא ג"כ מדבקין בו ניירות וכיוצא וכ"נ ממ"ש ה' המגיד בפ"ד מה' חו"מ ה' י"א על מה שכתב הרמב"ם בגדים שכבסו אותן בחלב חטה וכן ניירות שדבקו אותן בחמץ כתב וז"ל אינו מה שנזכר בגמ' קולן של סופרים דהתם אסור לקיימו והוא קודם שדבקו בו הניירות שהרי הוא נוקשה בעיניה ואסור לקיימו אלא דברי רבינו הם אחר שדבקו בו הניירות וגו' ע"ש הרי דקולן של סופרים הוא חמץ נוקשה וכ"נ מדברי מור"ם ז"ל סו"ס מ"ז שכתב יש נמנעים לשחוק על השולחן עם קלפים הנקראים כארטין בפסח דחוששין שמא יפול מחמץ נוקשה שבהן וגו' ולפי"ז נראה דה"ה לנ"ד דחשיב חמץ נוקשה אף אם נאמר דעשוי מחטה ובחמץ נוקשה פסק מרן ז"ל שם בסי' תמ"ז דאינו אסור בהנאה אחר הפסח אלא דיש לנו לדעת מה הוא הפידאו"ש שכתב מרן דהוי חמץ גמור [אה"ב בהריב"ש סי' ג' מבואר שנעשה מבצק ומייבשין אותו בשמש כנראה שהוא כעין מה שקוראין לו אטריות ובערבי מאכארונה) ע"ש]:

עוד ראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"א מה' חו"מ ה' שכתב חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אע"פ שהוא אסור בהנאה אם נתערב בין במינו בין שלא במינו הרי זה מותר לאכלו לאחר הפסח שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ עצמו אבל התערובת מותר באכילה אחר הפסח ע"ש ומלשונו ז"ל מוכח דלא שנא נתערב קודם פסח ל"ש נתערב אחה"פ דאי מיירי רק בנתערב אחה"פ לא היה צריך לבאר דמותר לאכלו לאחר הפסח והיה די באומרו מותר לאוכלו ואנא ידענא דהיינו אחר הפסח שהרי תערובתו היתה אחה"פ ודוחק לומר דבא לאפוקי שלא יאכלנו בפסח הבא. ועוד דמסתבר להקל טפי בנתערב קודם הפסח וכמו שכן נראה מדברי הרב המגיד שם שכתב בשם רש"י דאפי' שהוא בעיניה ועבר עליה לא קניס למיסר תערובת דיליה ע"ש הרי דכל דהוי בעיניה טפי יש סברא להחמיר בו מפני שעובר עליו וכ"נ ממ"ש מרן בסי' תמ"ז סי"א שכתב בין חמץ שנתערב קודם פסח ועבר עליו הפסח בין שנתערב בפסח ועבר עליו הפסח בין שעבר הפסח על החמץ ונתערב וגו' דנראה דלא זו אף זו קאמר ועיין להרב פר"ח סקי"א שהזכרתי דבריו לעיל דמסיק לדינא דלא בעינן ס' וכתב דדברי הרמב"ם כדברי הגמ' ואין לדקדק מדבריו כלום ואי איכא למידק מידי מדברי הרמב"ם מדלא ביאר משמע ודאי דס"ל כדכתיבנא ע"ש ומוכח מזה דעל כל האופנים שזכר מרן ז"ל מחיר הפר"ח ואי איכא למידק מדברי הרמב"ם כוותיה איכא למידק ומבואר שם בהפר"ח ז"ל דעכ"פ כי איכא רובא דהתירא שרי ואין לאסור אלא בבציר מרובה וא"כ נלע"ד שאם זה הנש'א הוא חמץ נוקשה מותר בהנאה. וגם אם לא נמצא בירור נלע"ד דיש להקל דכיון דכתב ה' כף החיים סי' תמ"ז ס"ק רמ"ז

לסמוך בהפ"מ על המתירין ע"י תערובת כי איכא רובא הגם דלע"ד אין נראה כן דלדידן דבתריה דמרן גרירי גם בהפסד מרובה יש לאסור ואין כאן המקום להאריך בזה מ"מ בכי הא דנראה יותר לומר דהוא חמץ נוקשה יש לסמוך ע"ד ה' הנז' בזה. עוד נראה לי להתיר ע"י הולכת הנאה לים המלח כמ"ש מור"ם ז"ל סי' תמ"ז סי"א [נראה שכן גם דעת מרן בב"י והביאה מהריק"ש בערך לחם אלא דכיון דבלא"ה יש להתיר ומטעם הא' נר' דהששית מהנקבץ ממכירתו לגוים יתחלק לעניים ובזה יצאנו גם ידי חובת הסוברים דמ"מ הב"ד קונסים אותו להזהר בפעם אחרת שזהו קנסתו:

וראיתי לה' כף החיים בסי' תמ"ב אות נ"ז שאסר בנדון כזה לבעל הבית כיעו"ש אך לע"ד לא דק דבפסחים דמ"ג ע"א דקאמר הגמ' ואלו נוקשה בעיניה לא קאמר מוכח דהיינו זומן ועמילן וקולן כיעו"ש וזומן מבואר שם בדף מ"ב ע"ב דהיינו מייא דחוורי וביאר שם רש"י מי סובין וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ דהוא מי מורסן כיעו"ש וא"כ מוכח דחלב חטה הוי חמץ נוקשה וכן מתבאר מדברי הריב"ש סי' ג' שכ' דחמץ נוקשה היינו שלש אומניות הנזכרים במשנת אלו עוברין ע"ש והיינו זומן ועמילן וקולן וא"כ לא הו"ל לה' הנז' לאסור בהנאה כמ"ש מרן סי' תמ"ז סי"ב ע"ש ועוד דהו"ל לה' הנז' להתירם לשיטתו שמתיר בהפ"מ כמבואר מדבריו בסי' תמ"ז אות רמ"ז שהזכרתי למעלה וכן יש לתמוה עליו שהוסיף מדעת עצמו חומרא על דברי התה"ד ז"ל מצד דהוי מי פירות עם מים ולע"ד לא דק דזו קולא ולא חומרא דהוי עי"ז נוקשה כמבואר בהריב"ש סי' ג' ועוד יש לתמוה עליו דהסוכר הוא גוש ויבש ואינו נוזל להחשב מי פירות והגם די"ל דמדמה ליה להמלח ובמלח הביא ה' הנז' בסי' תמ"ב אות ע"ה דחשיב מי פירות מ"מ הרואה יראה דאפי' המלח בפלוגתא מתני ולא הו"ל לכתוב בפשי' וכ"ש דאעיקרא מאן לימא לן דסוכר ומלח דמיון אחד להם [והגם דיש סוברים דמולחין בשר במלח יש בזה פלוגתא גדולה] וצ"ל דה' הנז' לא כתב זה רק דרך חומרא ולא כתב זה רק בנדונו שהיה הדבר של בעה"ב ומסתמא יהיה הפסד מועט ולכן החמיר עליו אך בדעלמא גם הוא יסכים להתיר זהו הנלע"ד אם יסכים אתי רו"מ נר"ו וכאמור ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן כב

לעיר זרזיס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ והכו' כמה"ר ר' יוסף בוכ'ריץ יצ"ו מי שמכר חמץ לגוי והראהו לו ואחר הפסח נמצא איזה חמץ באיזה כלים שנעלמו ממנו בטח המכר והוא כשמכר לו אמר לו כל חמץ שבחנות בכל מקום שהוא והוא ביטל החמץ כנהוג וגו':

תשובה הנה כת"ר נר"ו התיר עפי"ד הבאה"ט סי' קמ"ח ס"ק ט"ו בשם הח"י ולע"ד אין זה מספיק וכמ"ש ה' כף החיים נר"ו סי' תמ"ח ס"ק צ"ז דהמק"ח והא"ר ז"ל חולקים ודחו דברי הח"י ע"ש אך מצד אחר נלע"ד להתיר בהנאה דוקא עפמ"ש ה' כף החיים שם ס"ק נ"ט בשם ה' עיקרי הד"ט ז"ל להתיר במי שנתחכם להניח חמצו בחנות חבירו בלתי ידיעתו וחבירו מכר החמץ שבחדר דהגם דאין המקנה דעתו להקנות ואין הקונה דעתו לקנות אפי"ה אם אין החמץ ברשות המבטלו אין עובר עליו ואין לחמצו דין חמץ שעבר עליו הפסח וממילא לא שייך למקנסיה ע"ש והגם דהחב"י והח"י והמק"ח והח"א חולקים ואוסרים כיעו"ש מ"מ בכה"ג דאיכא תרי פלוגתות וכאמור יש לסמוך להתיר בהנאה. אך כל זה באם החמץ הנז' הוא דבר שיש לו ערך וקרוב זרוב להפסד מרובה אך אם הוא דבר קל אין נלע"ד להתירו גם בהנאה גם בכה"ג דכל צד מהפלוגתות רבו האוסרים וכנז"ל. הכי"ח יום ז' כסליו התרצ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כג

נשאלתי מהחה"ש הדו"מ כמה"ר ר' מכ'לוף עידאן יצ"ו במה שנהג מאז בהיותו תושב פה אחחארה לכבירה יע"א לשחוט עוף עש"ק שקודם תשעה באב עבור השבת הנז' האם עתה שקבע דירתו בק"ק אלחארה הצעירה ושם כלם אין אוכלים אפי' בשר עוף בשבת זו יחוייב גם הוא לנהוג כמותם או"ל:

מ

תשובה כיון דכ' הטור סי' תקנ"ב דכיון שנמנע מלאכול בשר ולשתות יין משום אבל אסור א"כ אם כת"ר פורש ממה שנהג מפני זה איסורא איכא ולא דמי לשאר הק"ק אשר במח' דהם באים מצד דכן נהגו מדור דור אבל כת"ר נר"ו בא לנהוג כמותם מחדש והגם דאין כוונתו לאבילות רק שלא ישנה ממנהג מקומו כיון דמנהגו הוא כדין ומנהגם הם שלא כדין אין לו לזוז ממנהגו ויש פנים לומר דגם הם ראוי להם לבטל מנהגם אלא דיש ללמד עליהם זכות דכיון דמשום מנהגא אתו עלה ולא משום דהוא עצמו בא לנהוג אבילות לא הויא עבירה ובזא"ש מה שזכורני שיש מי שכתב דהבא לאכול בשר במקום שנהגו יתירו לו בג' דלכאורא אין צריך התרה לגמרי וגם א"ש בזה מה שלא שינו הרבנים הראשונים מנהג זה בפשיטות והיה מקום לומר דלפי"ז יכול ג"כ כת"ר נר"ו לשנות מנהגו כיון שאין כונתו משום אבלות רק שלא ישנה ממנהג מקומו וכמו שיישבנו טעם מנהג מקומי. אמנם אין זה נלע"ד חדא דמסתברא דשב ואל תעשה בזה ובזה וכל המשנה ידו על התחתונה אם לא שבא לעשות כדין דאז יש להתיר לו ע"י שלשה ותו דכיון דהבא להתיר מתירין לו א"כ גם יחיד יכול להשאל על זה ומינה דכת"ר א"ץ התרה כיון

שנהג לאכול מותר דאי איתא דחייב לנהוג כמנהג עירו היה ג"כ בדין שלא להתיר לו. ובעיקר הדבר בהא דהבא להתיר מתירין לו כעת איני זוכר מקור דין זה אבל זכורני שמזה שנים עמדתי ע"ז וכתבתי בארוכה וכך היתה ההכרעה לע"ד וכן עשינו מעשה ולכן גם במח"ק הבא להתיר יש להתיר לו ועם שיש פנים לומר דכיון דכל הק"ק נהגו להחמיר אין מתירים לו נלע"ד דאדרבא טוב ויפה להתיר ולהיות נוהג כדין וכן נלע"ד להוכיח ממ"ש ה' הלכות קטנות ח"ב סי' קל"ז דמ"ש הרמב"ם מימינו לא אכלנו אפי' תבשיל של עדשים בעט"ב אא"כ חל בשבת פירושו דבבא בשבת אכל שאר תבשילים ומה שפירשו דבשבת אכל תבשיל עדשים שיבוש הוא שאם התירו למלאת כריסו בשר ויין שלא לעורר אבל בשבת כ"ש שאין לאכו' מאכל אבלים ואע"פ שבשר ויין רשות, אם רגיל בהם ונמנע משום אבל לאו שפיר עביד וכמ"ש הטור ע"ש והוא קשה דאמאי לא פירש דבימי הרמב"ם ובמקומו נהגו כן בתבשיל של עדשים וכיון דנהוג נהוג ולכן שפיר כתב כנז' ולהאמור דגם דנהיג טפי עדיף לישאל א"ש דאי איתא הי"ל להרמב"ם לישאל ע"ז וכ"ש אם זה נחשב לאיסור ויכול כל אדם לעבור ע"ז בלא התרה אם הוא לבדו אם כל הק"ק יחד ובזולת זה כתבתי בזה ואכמ"ל הכו"ח ביום ה' טבת התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כד

שאלה קהל שראו שיש כמה אנשים מתרשלים בנתינת מתנות לאביונים כפי הדין ורצו לתקן שיהיה גבאי מיוחד בשביל זה לחזור על הקהל ולגבות מהם ונסתפקו א') אולי צריך שיהיו מיד הנותן ישר להעני ב) אולי גם שזה מועיל טוב יותר לתתם ישר להעני דמצוה בו יותר מבשלוחו ג) אם צריכים הגבאים לחלקם להרבה עניים כפי מספר הנותנים ד) וכן אם מועיל לתת מתנות לאביונים לכיס הקהל הקבוע לצדקה המתחלק מידי שבת בשבתו:

תשובה לספק א' נראה דודאי מהני דמקרא מלא הוא ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים ותיבת משלוח קאי אתרוייהו גם אמתנות לאביונים וכ"נ ממ"ש הפוסקים דאם שולח מעות פורים לאביונים שבמדינת הים ומגיעים להם ביום פורים דמהני (עיין להבי"ע ובשם ה' יד אהרן ובא"א ע"ש) ומזה משמע דשליחות מהניא. ולספק ב' נראה דכיון דכשנתקנה מצוה זו כך נתקנה ע"י שליחות אין בזה מצוה בו ויש פנים לומר דהכי עדיף טפי למוסרם לגבאי שלא ידע הנותן למי נתן והעני ממי מקבל וכמ"ש מרן ביו"ד סי' רנ"ז ס"ז וסיים דקרוב לזה הנותן לקופה של צדקה ע"ש ולספק הג' נראה דכיון דודאי אם היו שני עניים בעיר יוצאים כל בני העיר במאניתם ה"ה נמי בגבאי צדקה אין צריך לתתם

להרבה עניים כמספר הנותנים רק כפי מה שיראה להם טוב וישר אך בתנאי שיזהרו הגבאים לחלקם ביום פורים אם כסף אם אוכלים דמגבת פורים לפורים וכמ"ש מרן ז"ל אין משנין מעות פורים לצדקה אחרת ע"ש. וע' להשו"ג ס"ק שכתב דמנהגם לתת ליד עניים ונראה דכל אופן מועיל ומהני ואין להקפיד בכך רק העיקר שיזהרו לחלקם לעניים בו ביום אם כסף אם אוכלים ומזה נפשט הספק הד' דלא מהני לתתם לכיס הצדקה שאינו מתחלק באותו יום לעניים זהו הנלע"ד בזה הכו"ח ביום ט"ו אדר א' התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כה

שאלה מקום שנהגו לענות ב"ה וב"ש על ברכה שיוצאים בה ע"י ש"ץ וכדומה אם יש לבטל מנהגם ולמחות בהם או"ל:

תשובה כתב מרן ז"ל סי' קכ"ד כ"ד ס"ה על כל ברכה שאדם שומע בכל מקום אומר ברוך הוא וברוך שמו והוא מדברי הרא"ש בתשובה והביאו הטור וז"ל ושמעתי מאבא מארי שהיה אומר על כל ברכה וברכה שהיה שומע בכל מקום ברוך הוא וברוך שמו וזהו שאמר משה רבינו כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו ועוד אפי' כשמזכירים צדיק בשר ודם צריך לברכו שנאמר זכר צדיק לברכה ע"כ ולכאורה משמע דזה כלל גמור לכל הברכות אבל המ"א ז"ל סק"ט כתב דפשוט דאם עסוק במקום שאינו רשאי להפסיק אסור לאומרו ע"ש וכתב ה' דגול מרבבה וק"ו בברכה שהש"ץ מוציאו י"ח כגון ברכת שופר ומגילה שלא יפסיק לענות ב"ה וב"ש וה' יוסף אומץ ז"ל סי' ע' או"ג כתב דבברכ"י סי' רי"ג אות ג' כתב דיש לחוש לסברת ה' דבר שמואל ודעמיה אך אין למחות בעונים ע"כ דבריו בברכ"י ומסיים ע"ז ביוסף אומץ ומנהג העולם יודעים ולא יודעים לענות ברוך הוא וברוך שמו אף בברכה שיוצאים ידי חובה ע"ש ומבואר מזה דאין לבטל המנהג הנז' ולא למחות בעונים אפילו כשיוצאים ידי חובה באותה ברכה [עיי' להגאון מהרח"ף בלב חיים ח"ב סי' ח' וק"ח וק"ט אבל באמן ודאי דצריך לענות לכ"ע וכמ"ש הברכ"י סי' רי"ג אות ה' ע"ש]:

סימן כו

שאלה המברך המוציא או על פרי או על איזה מצוה כמו על תקיעת שופר או על ברכת מגילה וכיוצא או בין תפילה של יד לתפילה של ראש ושמע חבירו שבירך כאותה ברכה או איזה ברכה אחרת ועונה אמן אי הוי הפסק וצריך לברך ברכה אחרת או"ל ואת"ל דלא יברך אם יכול לענות לכתחי' או"ל:

תשובה ה' בעל הלכות גדולות ז"ל דיו"ד ע"א כתב מאן דשרי המוציא אי דמברך על מצות כגון לולב או שופר או דמברך על פירות ברכה דמקמי אכילה ועני אמן בתר נפשיה קעביד דרך בורים ושאני ברכת בונה ירושלים דבתר אכילה דבתר אכילה כיון דעבידתא ליה עבידתיה לית לן בה לקמי אכילה כיון דבריך ליה לא מתבעי ליה לאשתעויי עד דטעים וכדעני אמן דמי כמאן דקמשתעי והיינו דקתני דרך בורות דבורים משתעו והדר טעמין ע"ש ומזה כתב ה' אליה רבה ז"ל סי' קס"ז ס"ק ז' וז"ל ומצאתי בבעל ה' גדולות דף יו"ד אם עני אמן בתר נפשיה הוי כדיבור דברים בטלים ע"ש וכן ראיתי לה' חיי אדם כלל ה' בנשמת אדם אות י"ב שכתב צ"ע אם הפסיק בדיבור פחות מכדי דיבור אם נקרא הפסק דלפי הסברה נראה דהוי הפסק וכ"מ מדברי בה"ג שהביא בא"ר סי' קס"ז ס"ק ז' וז"ל אם ענה אמן בתר נפשיה הוי כדברים בטלים עכ"ל וכ"מ מלשון הש"ע שכתב אמר הביאו מלח או שאמר הביאו לפתן אע"ג דהוי פחות מכ"ד וכן ראיתי להתב"ש סי' י"ט אות י"ג שכתב דכ"מ בפוסקים דשיחה אפי' פחות מכ"ד מפסיק מדכתבו דהביאו לשחוט לא הוי הפסק משום דהוי לצורך שחיטה אלמא דתרי מלות דעלמא הוי הפסק אע"ג דלא הוי כ"ד דהא כ"ד ד' מלות הם מינה דאפי' מלה אחת הוי הפסק ע"ש ולע"ד אין שום הוכחה מדברי בה"ג שיהיה נחשב זה כהפסק גם בדיעבד רק דהוי דרך בורות שאין לו לענות בתר ברכה דנפשיה ואם ענה אפשר דלא הוי הפסק שלא כתב הבה"ג דהוי כדברים בטלים אלא כתב דמי כמאן דמשתעי דבורות משתעו והדר טעמין ע"ש ושפיר י"ל דכ"ז אינו אלא לכתחילה אבל בדיעבד אינו צריך לברך ברכה אחרת דכיון דמלשונו מבואר שאינו רק דומה כמי ששח טפי עדיף לאוקומי זה בלכתחילה וקצת מוכח כן מדכתב רק דרך בורות ולא כתב להדיא דהוי הפסק וצריך לברך ברכה אחרת וכן מדברי הגמרא גופה שמעתי להוכיח כנז' שאם היה באמת צריך ברכה אחרת לא הול"ל דרק מגונה או דרך בורות דהרי איסורא נמי איכא דמביא עצמו להיות ברכתו הראשונה לבטלה גם מה שהוכיח ה' חיי אדם מדכתב מרן הביאו מלח הביאו לפתן אינו מוכרח לע"ד דאין כוונת הגמ' והפוסקים להשמיענו רק דמידי דצורך אכילה לא הוי הפסק והביאו משל לזה דאין הפרש בזה אם שהאריך ואמר מאה תיבות או תיבה אחת ונקטי הצריך לאמירה לדוגמא כדרך המדברים וכן מה שהוכיח התב"ש מהביאו לשחוט אינו מוכרח לע"ד וכאמור:

הן אמת דמדברי ה' אליה רבא יש להוכיח דהוא ז"ל סובר כן מדלא העיר כלום בזה דהא ליכא כ"ד וכן מדברי ה' דבר שמואל ז"ל סי' קמ"ב במי שענה אמן בין ברכת תפלין של יד לשל ראש על ברכת חבירו שבירך על התפלין שכתב דבדיעבד כיון שהוא דבר

שבקדושה וחובה וגו' לא מחמרינן עליה לחזור ולברך ע"ש אלמא דבמילי דעלמא דעתו דגם תיבה אחת הוי הפסק ע"ש דאי לא ס"ל כן הי"ל לפטרו בלא"ה מברכה אחרת מצד זה דליכא כ"ד וע"ע לה' עה"ש סי' ר"ו שכתב דאם שח בנתיים לא בעינן כ"ד ואפי' במלה אחת צריך לחזור ושכ"כ התב"ש והפמ"א וכאמור ע"ש (וכ"כ הפמ"ג בא"א סי' נ"א סק"ג וסי' ר"ו סק"ד והשע"ת סי' ר"ו סק"ב וכ"ד הששי"א יו"ד סי' י"ט ועי' להכה"ח סי' ר"ו סקי"ז] ומעתה נלע"ד דהעונה אמן לאחר ברכתו לאיזה דבר שבירך הוא או שבירך חבירו כאותה ברכה ממש די"ל דדמי להביאו לפתן הביאו מלח כמו שצידד ה' דבר שמואל שם בנדונו וכן בין תפילה לתפלה דאיכא פלוגתא בלא"ה לענות לקדיש וקדושה [בזה נר' אף אם ענה אמן על ברכה אחרת וכמ"ש האחרונים סי' כ"ה עי' להכה"ח שם וכמ"ש ה' דבר שמואל ז"ל ע"ש (ובפרט דהפ"מ ח"א סי' נ"ט מסיק בין תפלה לתפלה לכתחי' יש לענות אברכת חבירו בתפלין דהוי הויה אחת ע"ש) בזה נלע"ד דבדיעבד א"ץ לברך ברכה אחרת אך באם ענה אמן לברכה שאינה מענין אותה ברכה שבירך הוא כיון דמדברי הרב דבר שמואל נראה דהוי הפסק יש לנו להורות כן כל עוד שלא ראינו חולק ע"ז וכן אם שח בדברים בטלים גם בתיבה אחת כיון דכל הני רבואתא דעתם כן הגם דאין ראיה לזה מוכרחת מ"מ סברתם מכרעת לנו כל עוד שלא ראינו חולקים בזה וע' למרן ז"ל בב"י סי' נ"ט דלכאורא מההיא דקדים הרא"ש להחזן ועני אמן אחר ברכות ק"ש יש להוכיח קצת דגם בתיבה אחת הוי הפסק גם דליכא כ"ד דאלת"ה הי"ל דזהו טעמו של הרא"ש והגם דהרא"ש עביד הכי לכתחי' הי"ל דכיון דהוי דבר שבקדושה ס"ל להרא"ש דשפי"ד גם לכתחי' וכן מדברי ה' פנים מאירות ח"ב סי' ה' מוכח להדיא דס"ל דלא בעינן כדי דיבור והגם דילד"ח דהתם איכא כמה מברכים והרבה אמנים יש מ"מ משמעות לשונו שם דלאו משום זה אתי עלה מדמדמי לה להההיא דהרא"ש דסי' נ"ט כיע"ש הכו"ח ביום כ"ט שבט התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כז

שאלה בני בה"כ ששומעים ההבדלה מהש"ץ ואחרי ברכת בפה"ג כשמברכים על הבשמים ועל הנר על כל אחד ואחד עונים אחריו ברוך הוא וב"ש ואמן אי הוי הפסק לגבי השומעים ולגבי הש"ץ עצמו מפני שאח"כ שותים מאותו הכוס של הבדלה הש"ץ והקהל על סמך ברכת בפה"ג שאומר הש"ץ ויש למחות בידם מלענות כנז' אי שפיר עבדי או יש להעלים עין מזה לא להורות להם לעשות כן ולא למחות בידם וכן יש להסתפק בבירך על כוסו בפה"ג ושמע שחבירו ג"כ בירך על כוסו אם יוכל לענות אמן אחר ברכת חבירו קודם שישתה אי הוי הפסק:

תשובה ממה שתיקנו רז"ל לברך על הבשמים ועל הנר ועל ההבדלה אחרי בפה"ג כמ"ש מרן ז"ל סי' רצ"ו ש"מ דלא חשיבי כלל ברכות אלו הפסק והטעם נלע"ד דכיון דכלהו מענין אחד לשם מצות הבדלה שכך הוא תיקונה הוי הכל ענין אחד ולא חשיב הפסק ודמי זה לבירך המוציא ואמר הביאו מלח או לפתן או תנו מאכל לפלוני או תנו מאכל לבהמה וכיוצא דלא חשיב הפסק וא"ץ לחזור לברך וכמ"ש מרן ז"ל סי' קס"ז ס"ו ע"ש והגם דמור"ם שם כתב דלכתחילה לא יפסיק כלל והכא גם לכתחי' מפסיק כיון דכך היא המצוה והתקנה שפיר דמי גם לכתחי' ואין חשש הפסק בזה כלל וא"כ י"ל דה"ה נמי לומר ב"ה וב"ש ואמן אחר כל מברך ומברך דהוי מאותו ענין ואינו נחשב כלל הפסק דמה לי מפסיק בברכת הבשמים והנר וההבדלה שכל אלו אחר ברכת בפה"ג מה לי שעונה אחר ברכת זולתו כנז' בב"ה וב"ש ואמן. והגם דבשמי' ונר הם מתקנת רז"ל להבדלה גם ב"ה וב"ש דשייכא בהו מכלל הבשמים והנר:

והגם דה' פנים מאירות ח"ב סי' ה' כתב דאותם שמקדשים במסיבה וכל אחד כוסו בידו ומברך כל אחד בפה"ג לא יענה זה אחר ברכתו של זה אמן עד שיטעום המברך שקדם ובירך וכן אם כל אחד ככרו לפניו ומברך המוציא לא יענה אמן אחר ברכתו של זה עד שיטעום המברך שקדם ובירך ע"ש נלע"ד דהתם שאני דאפשר לו לתקן שיטעום תחילה לא כן בנדון זה ועוד דאעיקרא לע"ד יש להשיב ע"ד הפמ"א דכל יסודו שם הוא ממ"ש מרן הב"י בסי' נ"ט בשם רבינו יונה שכתב בשם הרמב"ם שמי שקדם וסיים ברכת ק"ש קודם החזן אין לו להפסיק כלל כיון שאומר הברכות על הק"ש אין לו להפסיק בין הברכה והדבר שמברכים עליו וכן הסכימו הרמ"ה והרמב"ן ז"ל וטעם הרא"ש דהיה עונה אמן אפשר שהוא מפני שאין ברכה זו על הק"ש שהרי אין אנו מברכין אקב"ו על הק"ש הלכך לא הוי אמן הפסק בין הברכה לק"ש וגו' הרי עיקר טעמו משום דלא אמרי' אקב"ו על ק"ש אבל בברכת הנהנים אם הפסיק בין ברכה לטעימה הוי הפסק וצריך לברך פעם אחרת וברכתו שבירך מקודם הוי ברכה לבטלה ע"ש והוא פלא דמרן ז"ל בב"י נתן שני טעמים ולטעמו השני אין חשש הפסק כשעונה אחר הש"ץ וכמ"ש הטור בסי' ס"א בשם הרמ"ה דלא גרע משאלת שלום ע"ש וא"כ הכא נמי כשעונה אמן שלא על ברכת עצמו אלא על ברכת זולתו הו"ל כעונה אחר ש"ץ ולא חשיב הפסק דלא גרע משאלת שלום והגם דמרן ז"ל כ' ב' תירוצים נראה דשניהם אמת או לפחות התירוץ השני הוא העיקר דהרי הרמ"ה שהביא הטור בסי' ס"א מסייע לתירוץ השני וכן מדברי מרן ז"ל שכ' וגם מדברי הרמ"ה וגו' משמע דס"ל כהרמ"ה דאם סיים קודם הש"ץ יענה אמן וכ"כ השע"ת ס"ק ג' דמבואר בב"י שאם סיים קודם הש"ץ דעונה אמן אלא שאין לו למהר לסיים ע"ש

וגם כוונת הש"ע שכתב בס"ד דברכת יוצר וערבית יאמר עם הש"ץ בנחת ולא יענה אמן אחר סיום הבוחר בעמו ישראל משום דהוי הפסק ע"ש היינו באם הוא מברך ואומר עם הש"ץ בנחת דהוי עונה אחר ברכותיו אבל אם כבר קדם הוא להש"ץ אפ' דגם מרן בש"ע מודה דעונה אמן וכדעתו בב"י וכאמור וכ"כ העה"ש ז"ל סי' ס"א דאם אירע שסיים קודם הש"ץ עונה אמן ע"ש וא"כ בנ"ד כשמסיים קודם חבירו עונה אמן אחר ברכת חבירו אפי' שעדיין לא טעם והפלא מהפמ"א דנקט לתי' א' דמרן בב"י ונקיט סו"ד מרן בב"י בתי' ב' כאלו אחד הם ואולי יש איזה ט"ס וחסרון בדבריו או שהנוסח הבא לידו בב"י משונה ממה שבידינו ועוד נלע"ד דאפי' לדברי הפמ"א דס"ל דתירוץ ראשון עיקר מ"מ יש לחלק בין הבוחר בעמו ישראל דלא תיקון רבנן אחריה שום הפסק רק ק"ש אבל בנדון דידיה דברכת בפה"ג יש אחריה ברכת קידוש כמו דלא חשיב הקידוש הפסק כן נמי לא חשיבה עניית אמן על ברכת חבירו הפסק והגם דכתב השע"ת שם בשם הבר"י דמרן בב"י גם על ברכת יוצר המאורות ס"ל דלא יענה וברכת יוצר המאורות יש אחריה ברכה אחרת י"ל דהתם שני הברכות הם של ק"ש אבל ברכת בפה"ג היא ברכת הנהנים ואפי"ה תיקנו חכמים אחריה ברכת הקידוש והבדלה א"כ ש"מ דכל שעוסק לברך את ה' לא חשיב הפסק וא"כ ה"ה לעונה אמן אחר ברכת בפה"ג ונר ובשמים דלא חשיב הפסק:

ובלא"ה ק"ל על הפמ"א דהוא ז"ל מרבני אשכנז וכן קצת לומדים שעשו כן הם מבני אשכנז וא"כ קשה דהרי מור"ם בסי' נ"ט ס"ד כתב וימהר לסיים קודם שיסיים הש"ץ ויענה אמן אחר הש"ץ וציין להגה"מ פ"א מה' ברכות והרוקח סי' רי"ח ע"ש וא"כ ה"ה לברכת בפה"ג דעונה אחר חבירו ומבואר מדברי מור"ם דהכי עדיף כיע"ש והוא עפ"ד הרא"ש שכתב הטור והיותר מפליא בעיני דאיך כתב דהויא ברכה לבטלה וצריך לברך ברכה אחרת דזה לא נמצא לשום פוסק לפי הנראה מדברי מרן ומור"ם דגם להחולקים על הרא"ש לא ס"ל דהוי הפסק לענין זה שיצטרך לברך ברכה אחרת וממקומו הדבר מוכרע דהרי תיבת אמן אין בה כדי שאלת תלמיד לרב שלום עליך רבי וא"כ אינו נחשב הפסק גמור רק כוונתם להזהיר שלא לענות לכתחי' אך אם ענה לא הוי לבטלה וא"ץ ברכה אחרת ועוד דכיון דפלוגתא בזה סב"ל וא"ץ לברך ועוד דאפושי פלוגתא לא מפשי' לומר דלהרא"ש ודעמיה לכתחי' עושין כן ולהחולקים גם בדיעבד הפסיד הברכה וצ"ע לע"ד בדברי הפמ"א ז"ל ועי' לה' בית דוד ז"ל סי' ט"ל שכ' בשם מהריק"ש דאם אירע שסיים קודם הש"ץ עונה אמן ע"ש ומשמע שכן דעתו בדעת מרן וכ"ן דעת ה' בית דוד ז"ל ע"ש:

וכפי הנראה ה' פנים מאירות סובר דגם התירוץ השני שכתב מרן ז"ל בב"י הוא רק באם אינו אומר אשר קדשנו במצותיו וציונו על קריאת שמע הא אם היה כן או ברכת הנהנים דדמיא לזה אינו עונה אפי' על ברכת חבירו ולז"כ ואף לדעת הרמ"ה וגו' ור"ל דגם לזה צריכי' לחילוק הראשון ואין זה מוכרח לענ"ד ואדרבא משמעות פשט דברי מרן ז"ל דזה תירוץ אחר שאינו צריך לתירוץ א' הוא ותו דהתירוץ הראשון באפשר קאמר ואיך יהיה זה כ"כ מוכרח גם לתי' השני ותו דאי הכי הי"ל לבאר מרן זה ועוד מי הכריחו למרן לומר דהתירוץ השני צריך הוא לראשון [נלענ"ד דהפמ"א הכריחו לומר דגם לפי הא"נ שכתב הב"י מוכרחים עדין לומר הט' הא' משום דאינו מברך אקב"ו דאלת"ה מהו הטעם שיש להקל בשאלת שלום ולא מדמי' לה לשאר ברכות דעלמא דלא יפסיק גם לש"ש ועי' בכ"מ הק"ש פ"ב הי"ז דנקיט שם האי טעמא דאקב"ו משום ה"ר יונה גופיה גבי שאלת שלום ועי' להעה"ש סי' נ"ט שם דכייל ליה טעמא דשאלת שלום וטעמא דאקב"ו ועי' להבפ"י ח"ג סי' י"ב ולההמ"ח גופיה בהגהתו שם ע"ש וטי' בסי' הקודם]:

סימן כח

לעיר גאבס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' סיסו הכהן הי"ו בגרעיני שעורים של קליות הנמצאים בחטים שמורים אם יש לחוש לנפלו חמים או לא:

תשובה נראה דשאלתו היא על שעורים קלופים שעושין ע"י לתיתה במים וכותשים אותם במדוכה להסיר מורסנן (כנהוג בחג השבועות) דאם הם שעורים בקליפתם כמו שעושים מהם השתיתא (הזממיטא) לא ידעתי למה ניחוש להם שהשעורים עצמן אינם חמץ ואם באיזה מדינה אין חטים יכולים לאכול שעורים כמ"ש מרן סי' תנ"ג ס"א אלו וגו' ובשעורים וגו' אלא דהמנהג לכתחי' ליקח חטים כמ"ש מור"ם שם וא"כ כי נקלו מאי הוי ואי משום הכלי שנקלו בו מאן יימר דהוא מחומץ ועוד דסתם כלי אינו בן יומו ונותן טעם לפגם הוא ועוד דנקלה מה שיש בו בלוע ע"י חום האש וכ"ש שאין לחוש לטעם היוצא מהם לחטים אף אם נפלו חמים לפנינו בחטים. אך נראה דקאי אקלופים ולתותים וכאמור וגם בזה נלע"ד להתיר בפשי' דספק משהו ומותר וכמ"ש ה' בית יהודה דף ק"ט וכ"ן דעת העה"ש שלא העיר רק משום דתרי ספיקי לחומרא ע"ש וכ"ן דעת ה' אבני צדק וה"נ מסתברא והגם דה' שדי חמד מע' אות. הביא פלוגתא בזה נראה דנקטינן להתיר דסד"ר הוא ולקולא ותו דנראים דברי המתירים ותו דהם מרבני ספרד המפורסמים ומנייהו מרנן דאתרין. ובר מן דין דעת מרן סי' תמ"ז סי"ד דאינו חוזר וניעור

והכי נקטינן ודלא כמ"ש כת"ר נר"ו דקיי"ל כיש חולקים וכמ"ש אצלי בזה בארוכה בין לדינא בין למנהגא. הכו"ח ביום ה' ניסן התרפ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א

סימן כט

שאלה בשנה זו שנת התרפ"ה דהתקופה היא בליל י"ד איך עושים בשאיבת מים:
תשובה דעתי הקצרה להודיע לציבור כי מי שירצה ישאוב ליל י"ג ומי שירצה ישאוב ליל י"ד כנהוג ויתן בהם מסמר חדש ברזל וכיוצא ויתלנו בחוט נקי בתוך המים כמ"ש מור"ם סי' תנ"ה ומי שלא שם או לא נזדמן לו והעת נחוץ לו אין לו לחוש מזה כדעת מור"ם שם טרם זה כי הברזל רק מהיות טוב ולכתחי' ושומר מצוה לא ידע דבר רע ואין שליטה לסוגים כאלה בדברים של מצוה כידוע:

סימן ל

ומה ששאל על שקי פלפלים וכיוצא שבאו באניות ואינם שק בתוך שק כנהוג לדעתי הקצרה אם יודעים או שקרוב לודאי שבאו עמהם סולת באניה וכיוצא אין לוקח מהם ואם הדבר ספק שקול ס' משהו הוי וספיקו להקל כמ"ש ה' בית יהודה ז"ל וזולתו וליתר שאת יודכו קודם המועד דאז מתבטל בששים ואינו חוזר וניעור כסתם מרן סי' תמ"ז. והפולים ותפוחי אדמה ליתר שאת ירחצם היטב קודם המועד אך הקונה משני שקים א"צ לזה. והאורז דעתי הקצרה להקל במסופקים ולהחמיר בודאי או בקרוב לודאי שבאו עם הסולת זהו הנלע"ד כעת לפי העת והשעה:

סימן לא

שאלה האם יכול קונה מכס הבשר של העניים לשחוט בשבוע שחל בו ט"ב ע"י שוחט ישראל איי בהמות ולבדקם כדין אם הם כשרים או לא ולמכרם לגויים ואם יברך או"ל וכן אם יכול הוא או הטבחים לשחוט ע"י גוי ולמכור לגויים:
תשובה אעיקרא אכילת בשר מר"ח אב ואילך אינה אלא מנהג כמ"ש בא"ח סי' תקנ"א והו"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור שאין איסורם אלא מדרבנן כמ"ש ה' שיו"ב ביו"ד סי' רי"ד ס"א משם מהר"ש עמאר ז"ל וא"כ אין לאסור רק לאכול אך לסחורה שרי וכמ"ש מרן ז"ל ביו"ד סי' קי"ז ס"ס א' דכל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם מותר לעשות בו סחורה וכ"ש וק"ו בנ"ד דמותר לצורך מצוה כגון לחולה או שבת או מילה וכיוצא וא"כ דבר שהיא מותר באכילה לצורך מצוה וכנז' יאסר לסחורה ? אתמהה וכה"ג כתב מו"ה ישיב משה סי' ב' דדבר שהוא מותר משום הפס"מ אין כל מקום לאסרו לסחורה ע"ש וכן ראיתי לה' חינוך בית יהודה סי' ב' שהתיר לשחוט מטעם זה וא"כ נראה דשוחט ובודק ג"כ כדרכו ואמנם לענין ברכת השחיטה אם יתנא השוחט או הק"ק

עם הטבח שמכל בהמה יתן לעני חולה או חיה ענייה איזה חתיכה דאז א"א לכזית בשר בלא שחיטה וכמ"ש הח"א כלל קל"ג אות ט"ז מברך ואם א"א לא' יברך ע"ש והגם דהש"י ח"ב סי' ל"ו לא התיר רק אם כבר מקושר עם השר להספיק לו בשר ואם לא ישחוט יש לו קנס והפסד רב וחלק על החב"י ע"ש שהתיר לשחוט גם למשא ומתן נ"ל דהו"ל פלוגתא בדרבנן וספיקו להקל ושפיר יש לסמוך על החב"י וכאמור ומה גם דיש פנים לומר דבנ"ד דקונה המכס הוי כמו ההיא דהש"י ז"ל שיש עליו לשלם מידי שבת בשבתו וכ"ש אם יפסידו הק"ק עי"ז:

ולענין אם יכול לנחור ולנבל הוא או הטבחים ע"י גוי ולמכור לגויים ודאי דאסורים וכמבואר בי"ד סי' קי"ז זהו הנלע"ד

הכו"ח ביום כ"ה אב התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לב

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכ'לוף עידאן הי"ו על מה שבמח"ק דלג הש"ץ פסקא מפסקות הנשיאים ולא הגיד לרו"מ נ"י רק באמצע השבוע האם בשבת שאח"ז מתחילים מהדילוג והלאה ומשלימים הפרשה של השבוע:

תשובה מרן ז"ל סי' קל"ז ס"ג כ' דבשבת אפי' דילג פסוק אחד חוזר וקורא הוא השני פסוקים עמו ואפי' אחר שהחזיר את התורה ואמר קדיש ואפי' הפטיר והתפלל מוסף חוזר וקורא ע"ש ומדלא הוסיף עוד לומר דאפי' אם כבר עבר אותו היום קוראים בשבת הבאה לכאורא נר' דמה שהיה היה וא"ן לחזור ולקרוא אלא דאין זה מוכרח דמקור דין זה היא ממ"ס ושם מסיים שא"ץ לחזור מוסף פעם אחרת וא"כ י"ל דמ"ס נחית להא והפו' נגררו אח"ז או דלא נחתי למילתא דל"ש והדעת נוטה דל"ש כיון דעיקר טעמם משום השלמת הפרשיות כיע"ש ועכ"פ למדנו מדברי מרן דאינו קורא מהמדולג והלאה רק הפסוק המדולג ושנים עמו ול"ח להיות קריאת הפסוקים שלא כסדר וכן מבואר בהלבוש וכן הדבר מוכרע ממקומו דאל"כ דלגו פסוק בבראשית ונזכרו בוזאת הברכה צריכים הק"ק להיות זמן ארוך לקרות הכל מראש ועד סוף כסדר ומדברי ה' לדוד אמת סי' ט' אות ג' שכתב דאם התחילו הפרשה ולא סיימו מחמת קטטה מסיימין אותה בשבת הבאה עם הפרשה השייכה לאותה שבת אין להוכיח לעשות כן בנ"ד די"ל דש"ה דכיון דצריכים לקרוא הפרשה כלה א"ק כשקוראים ממקום שפסקו הרי הם קוראים על הסדר ואין קפידא בזה כמ"ש הפוסקים דיש מקומות נוהגים לחלק הפרשיות לג' שנים ול"ד לנ"ד ששכחו רק פיסקא באמצע:

ולכן נלע"ד עפ"י האמור דיקראו בשבת הבאה כסדר הנהוג ואחרי גמר הקריאה וההפטרה הש"ץ מודיע לרבים ממה שאירע מהדילוג הנז' ומבאר להם שהדין נותן לקרוא מה שדילג ומעלה א' לתורה ואינו מברך רק בלי שם ומלכות תחי' וקורא לפניו המדולג ומברך בסוף בלי שו"מ ואח"כ אומרים קדיש ואח"כ אשרי וגו' זהו הנלע"ד עם כי כעת לא מצאתי הדבר מבואר והגם דבנדון מרן דסי' קל"ז מסקנת האחרונים דמברך ומהם הרב חיד"א ראש המדברים בסב"ל גם הוא דעתו לברך מ"מ בכה"ג דנ"ד שמתאחר משבת לשבת ולא מצינו כעת הדבר מבואר יש לסמוך על החולקים מהר"ם מלובלין וה' בני חיי ודעמייהו דסוברים דאפי' בההיא דמרן דסי' קל"ז חוזר וקורא בלא ברכה ודומה לזה יש ללמוד מדברי ה' שערי אפרים בפתחי שערים שטר ז' ס"ו ולכן נ"ל דמברך בלי שו"מ:

שוב ראיתי לה' יוסף אומץ ז"ל סי' י"ב ס"ה שדקדק ממ"ש במס' סופרים שהבאתי לעיל דאם דילג פסוק א' בשבת אף שהתפללו מוסף חוזר וקורא נראה דאם לא לזכרו בהיותם בבהכ"נ רק אחר שהלכו לבתיהם וכ"ש אם נזכרו עד שעה שהלכו למנחה כבר עבר הזמן ולא יחזור עוד ע"ש והוא פלא לענ"ד דממס' סופרים נראה דאין ראיה וכאמור ועוד דטעם הדבר משום השלמת הפרשיות ומאי שנא ובדוחק י"ל דכונתו שלא יצטרכו באותה שבת לבוא לביה"כ שנית בבקר או לחזור לקרוא זה במנחה מטעם טורח ציבור ואה"ן דבשבת הבאה יקראו אלא דאין זה פשט דבריו. וכן ראיתי לה' השומר אמת סי' ט"ו ס"ב שהביא דברי ה' יוסף אומץ והמעשה שהיה לו וסיים דאם לא קראו באותה שבת יקראו בשבת הבאה כדין דלא סיימו הפרשה מחמת קטטה ומתחיל משם וגו' ע"ש וקשה דה' יוסף אומץ אפי' באותה שבת אם חזרו לבתיהם כתב דאפי' במנחה אין קוראים וצ"ל דמפרש לדבריו כמ"ש אך לע"ד לשון ה' חיד"א ימאן זה שכתב כבר עבר הזמן ולא יחזור עוד משמע דלגמרי קאמר גם מאי דמדמה לה ללא סיימו מחמת קטטה לענ"ד לא דמי כלל דהתם ממקום שפסק משלים עד גמירא על הסדר וכמש"ל. ולכן הנלע"ד הנכון לעשות כמו שכתבתי ועם כי איני כדאי לחלוק כבר כתבתי דממ"ס אין ראיה ואדרבא מטעמו של דבר להשלמת הפרשיות וכמבואר בלבוש דאין לחלק וכ"ש בדילוג ששה פסוקים שמזה לא דבר החיד"א ולכן עם כי איני כדאי אם יסכים כת"ר נר"ו נראה שכן יעשו הכו"ח ביום י"ט סיון התרפ"ט ע"ה

כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לג

שאלה אם בבית הכנסת לא נמצא כהן רק לוי אם עולה תחי' קודם הישראל או עולה היש' תחי' או אינו עולה כלל:

תשובה מרן ז"ל סי' קל"ה ס"ו כתב ואם אין כהן בבהכ"נ קורא ישראל במקום כהן ולא יעלה אחריו לוי ויש בזה פירושים די"ל דדוקא אחריו אבל לפניו לא יש קפידא וכ"ן שהבין מור"ם שכתב אבל ראשון יוכל לעלות וכ"ן לע"ד משמעו' דברי הגמ' נתפרדה החבילה דיותר משמע שאין כאן סדר מעלות ועולה לוי תחילה או ישראל תחי' ולפ"ז מ"ש מרן קורא ישראל אינו בחיוב אלא ר"ל יכול לקרות ואין פשט הלשון כן וכן אומרו במקום כהן לא משמע כן דא"א הי"ל לומר קורא ישראל או לוי וילד"ח דקמ"ל הא דלא יעלה אחריו לוי וכבר הט"ז ס"ק ו' העיר ע"ד מור"ם דהרכיב ב' הדיעות וכתב דהוא הכרעת עצמו ותנאי בדבר וגו' ע"ש ולא היה צריך לכל זה לע"ד דגם דנימא דדעת עצמו הוא דרכו לכתוב כן בסתם וא"כ אפ' דהוא מפרש כן בדעת הסוברים כן או הכרעת עצמו מצד עיונו ולא כתב י"א כמ"ש בעלי הכללים כמדומני ה' בית יהודה ובמטה יהודה שכן דרך מור"ם וכן ראיתי אני בעניי בכ"מ [ועי' להי"מ בכללי הש"ע והרמ"א אות י"ט]

ולדינא העה"ש ס"ק ו' הכריע דיכול לקרוא ראשון באם יאמר אע"פ שהוא לוי (או אפ' דדי באמירת פ' לוי וצי"ב) וטעמו דכיון דכמה מרבוותא שרו והש"מ בשם רבו כתב דיכול לקרוא בכ"מ בזה"ז כשיאמרו אע"פ שהוא לוי סמכינן עליו ע"ש והנה לשון הרמב"ם אם אין שם כהן עולה ישראל ולא יעלה אחריו לוי כלל וידוע דהרמב"ם דקדק הרבה בלשונו ומדקדקים בדבריו הרבה [כ"כ הי"מ בכללי הר"מ במז"ל או"ג] ומדלא כ' ולא יעלה לוי כלל משמע דקודם לישראל עולה וא"כ מרן ז"ל דנקיט כלשון הרמב"ם הכי ס"ל ותיבת כלל שכ' הרמב"ם אינו לומר שלא יעלה גם קודם לישראל דא"כ הי"ל להשמיט תיבת אחריו אלא תיבת כלל ר"ל לא אחריו ממש ולא אחרי ישראל שני שאחריו ונר' דמרן ז"ל השמיט תיבת כלל מטעם זה דדוקא אחריו אבל קודם לו עולה א"נ תיבת כלל שכ' הרמב"ם ר"ל אפי' אם קראוהו לעלות לא יעלה ומרן ז"ל לא הוצרך לזה דסגי במה שסתם שלא יעלה אחריו לוי אך מדברי מרן בכ"מ ובב"י נראה דהרמב"ם ורש"י בפי' א' שוים ולא יקרא הלוי כלל ואפי' קודם לישראל שהרי כ' ואינו קורא כלל בלא תיבת אחר ישראל ועי' בלבוש דכ' דיאמרו במקום כהן ויכול לעלות ראשון והוא מעין מ"ש הש"מ בשם רבו והכריע כן העה"ש ומדברי הלבוש נראה דמבאר כן בדעת מרן בש"ע וכן ראיתי למרן ז"ל בב"י בשם המ"כ ומסיים מדידיה דגם רש"י מודה בזה ע"ש ונלע"ד דמזה הוא שסברו מור"ם והלבוש בדעת מרן כן וכ"ד הפר"ח ז"ל ולכן נלע"ד דגם בלא

תיקון זה שכ' העה"ש יש להתיר שיעלה לוי ראשון כשיאמר במקום כהן וכ"ש אם יאמר אע"פ שהוא לוי או יקראנו פ' הלוי במקום וגו' אך כ"ז לדינא וא"כ בעירנו אי ג'רבה יע"א שאין מצויים לויים כלל ולא שייך בזה מנהג מוקמי' ליה אדינא אבל במקום שנהגו שלא יעלה לוי כלל ואפי' ראשון כיון שיש להם על מה שיסמוכו אין לשנות ועי' לה' בית עובד ז"ל בדיני העולים לס"ת אות כ' שכ' משם ה' לב דוד בסתם שלא יעלה לוי כלל ובשם יש מי שאומר דעולה לוי ויאמר הש"ץ אע"פ שהוא לוי ע"ש ונלע"ד עם שאין בידי ה' לב דוד כיון דנראה מדברי מרן דעולה מיהא ראשון אם ירצו אין לזוז מדבריו וכ"ש דכ"ד מור"ם והלבוש והמ"א ודעמייהו אך כ"ז באם יאמר אעפ"י שהוא לוי דבכה"ג אפ' דהסתם של ה' לב דוד מודה ואפי' אם חולק כיון דיש מי שאומר כן ומסתם דבריו אפי' שני אנן בדידן נקיטנן כהכרעת העה"ש ז"ל דיכול לעלות ראשון באמירה זו וכ"ש אם הוא ת"ח או יש לו איזה מעלה כנלע"ד כעת ועוד אשובה לזה בעה"ו ועי' לה' בית יהודה א"ח סי' א' ב' ולה' זרע אמת א"ח סי' ט"ו ע"ז באורך הכו"ח כ"ה טבת תרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לד

שאלה הבא מארץ רחוק ואומר שהוא כהן או לוי האם מעלין אותו לס"ת ע"פ דבריו:

תשובה מעשים בכל יום שמעלין הכהן והלוי ע"פ עצמו גם אם אין עדים המכירים אותו ומעולם לא שמענו מי שביקש עדות והכרה בזה וכ"ן ממה שחששו באם יעלה הישראל או הלוי ראשון בלתי אמירת במקום כהן שמא יוחזק לכהן דאם אין מעלין רק ע"י הכרה ועדות מסתברא דאין לחוש דסוף סוף אפשר לברר בעדים ולעומת זה י"ל בהפך דאי לא צריך עדים והכרה רק עפ"י עצמו די א"כ אין לחוש דיאמרו עפ"י עצמו העלוהו אלא דלא מכרעא דההרגל גורם החזקה והחזקה מהניא וא"כ אין הוכחה לא מזה ולא מזה

שו"ר דדין זה מפורש באה"ע סי' ג' ולדעת מרן ז"ל אינו נושא כפיו ואינו קורא בתורה ראשון עפ"י עצמו ולדעת מור"ם בשם י"א וכ"ן דעתו עולה ונושא וכן נהגו ע"ש ונראה דהמנהג הזה נתפשט כדברי מור"ם ז"ל ממה שלא ראינו ולא שמענו מי שמקפיד לחקור אח"ז ואולי משום דסומכין על חתימתו או איזה מליצה שמביאים האורחים בידם או דלא ידעו דדעת מרן דאין לסמוך ע"ד עצמו או מפני דרכי שלום מעלימים עין ומ"מ נראה דהיכא דאפשר לברר ע"פ איזה אופן המועיל יש לחקור ולברר לצאת גם לדעת מרן ז"ל [ובפרט שדעת מרן בב"י דמנהג שנהגו שלא לבדוק הוא טעות ודעת ה"ה דראוי לבטלו ע"ש ואעיקרא נר' דלא חשיב מנהג לפמ"ש ההמ"ח בסמוך אח"ז דלא כ' מרן אלא בבאים מרחוק ואין מי שיכירם א"כ הוי דבר דלא שכיח ולא שייך בו מנהג כידוע] ואם יש

בזה חשש מחלוקת יש להעלים עין דגדול השלום ומ"מ נראה דה"מ בבאים ממקומות רחוקים אבל בגלילות הקרובים אלינו דיש מכירים ויודעים יש לסמוך ע"ד מור"ם ז"ל דמילתא דעבידא לאגלויי היא ואפ' דבכה"ג גם מרן ז"ל מודה הכו"ח ביום כ"ה טבת התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לה

שאלה תשעה באב **שחל בשבת** או ביום א' אם מותר לאכול **בשר** ויין **בשבת**:

תשובה דין זה מבואר בהרמב"ם ז"ל פ"ה ה' ח' ע"ש דשרי ואפי' בסעודה המפסקת כ' הרמב"ם ה' ט' וז"ל ומימינו לא אכלנו ערב ט"ב תבשיל אפי' של עדשים אא"כ היה בשבת ע"ש וכוונתו לע"ד מבוארת דאלו היה בשבת היו אוכלין בשר ושותין יין כל השבת כלה וכמ"ש בה' ח' וז"ל וערב ט"ב שחל להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שולחנו אפי' כסעודת שלמה וכן ט"ב עצמו שח"ל בשבת אינו מחסר כלום ודבריו נ"ל סתמן כפירושן דאפי' בסעודה המפסקת ינהוג כשאר שבתות וכ"ש דהוסיף לומר דאינו מחסר כלום אבל ראיתי להרב מעשה רוקח ז"ל שפירש כוונת הרמב"ם באומרו אלא אם כן היה בשבת דבשבת לא היו נוהגים כחול לגמרי אך היו אוכלים תבשיל איזה שיהיה בלא בשר והכרח לזה מדאיצט' לו' אלא א"כ בשבת דמילתא דפשיטא היא וכמש"ל וסיים דאין לתמוה ע"ז דכבר מרן בב"י סי' תקנ"ב כתב דכמה גאונים לא היו אוכלים בשר ולא שותים יין אפילו כשחל עט"ב בשבת ולפ"ז מעלה על שלחנו שאמרו ר"ל רשות ויש לתת טעם לזה דכבר קיים עונג שבת בבשר ויין בסעודת הלילה ושחרית ע"ש ודבריו לע"ד אינם נכונים בכוונת הרמב"ם ומה שהכריח ממה דאיצט' וגו' אדרבא איצט' לזה שלא תטעה דבסעודה המפסקת מיהא יש להחמיר א"נ דלא תימה דמנהגו של רבינו הרמב"ם להחמיר ולכך אשמועי' דהיה אוכל בסעודה המפסקת כדרכו בשאר שבתות גם מ"ש מדברי הגאונים אין דעת רבינו כן. גם מ"ש דמעלה וגו' רשות הוא לע"ד דברי הרמב"ם שכ' אינו מחסר כלום מורים ובאים דאיכא איסורא להקל בעונג שבת ולעיכובא קאמר וה"ן מסתברא דודאי כל השבת מתחילתה ועד סופה שוה בשוה ומה שמותר בזה מותר בזה דמהיכ"ת לחלק את היום וכן דעת מרן ז"ל בש"ע סי' תקצ"ב ס' יו"ד וז"ל אם חל ט"ב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפי' כסעודת שלמה בעת מלכותו ע"ש הרי מבואר להדיא דגם בסעודה המפסקת דינא הכי גם לשונו משמע לי דדינא הוי שכן צריך לעשות לבל ימנע מכח אבילות בשבת ולכן כ' אוכל וגו' ור"ל אם דרכו בכך צריך לעשות כן ולא ישנה כלל דאלת"ה הי"ל ורשאי לאכול וכן מצאתי להמ"א ז"ל ס"ק י"ג

דכתב אוכל בשר ואסור למנוע ממנו אע"ג דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כין שנמנע משום אבל עבירה היא בידו (טור) ע"ש:

ומזה נלע"ד דאין מקום למה שיש נוהגים שלא לאכול בשר בשבת שחל בה ט"ב או שחל ט"ב להיות ביום א' ויש שנמנעים גם שתי שבתות ולדעתי מנהג טעות הוא שנגררו בטעות בהבנת דברי מרן ז"ל שכתב בשבת זו וגו' וכונתו על השבוע ולא על יום השבת ואין לו' דכיון דנהגו כן אולי סמכו על הסוברים כן ואין לבטל מנהגם דכיון דיש סוברים דאיסורא איכא והכי נקיטנן לפי המתבאר בדעת הרמב"ם ומרן ז"ל א"כ אין כאן מנהג ואת"ל דאין הכרח בדברי הרמב"ם ומרן ז"ל הא מיהא איכא דס"ל איסורא ואיכא דס"ל רשות הוא וראוי לחוש לאיסור טפי וחשש דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אין כאן דלא נאמר זה במה שאסור לעשותו ונהגו קולא ובאו להחמיר דודאי יכולים וא"כ אין זה כלל מנהג להחמיר אלא להקל ולית דחש ליה ותו דפלוגתא בדרבנן דדברים המותרים וגו' כ' ה' שיורי ברכה יו"ד דהוי דרבנן עי' סי' רי"ד וספיקו להקל וכן בפלוגתא זו דלמר אינו מנהג ולמר הוי מנהג סד"ר ולקולא וכ"ז אפי' אם כל הק"ק נהגו כן וכ"ש ביש ויש וכ"ש למי שבא לעשות כדין דאין למחות בידו וכ"ן דעת העה"ש שדחה דעת הב"ד וכ"ן דעת ה' מטה יהודה בא"ח ובי"ד עש"ב

שו"ר לה' הלק"ט ח"ב סי' קל"ז שהביא דברי הרמב"ם ז"ל ופירשם כדכתיבנא וסיים ואע"פ שבשר ויין רשות אם רגיל בהם ונמנע משום אבלות לאו שפיר עביד וכמ"ש הטור ע"ש שש אנכי שכיוונתי לדעת עליון הכו"ח ביום ז' לחדש אב הרחמים יה"ל ש' עזר"ת לפ"ק ע"ה המ"ך:

סימן לו

שאלה אם מותר לתת התבשיל שנתבשל כל צרכו מער"ש ע"ג לוח נקוב ותחתיו (נר הנקרא גאזא לצורך יום השבת להיות התבשיל חם ואין בכח הנר ההוא לצמק התבשיל כלום רק לחממו:

תשובה מרן ז"ל בס"ע סי' רנ"ג ס"א כתב דאם נתבשל קצת או בתבשיל המצטמק ויפה לו יש לאסור שמא יחתה ובנ"ד ג"כ איכא למיחש שמא יעלה הפתילה להגביר האם ע"י המכונה שבנר הנז' המיוחדת לכך ודומה לזה כתב הפמ"א ח"א ס"ס פ"ד והב"ד השע"ת סי' רנ"ד סק"ב לחוש בנדונו משום חיתוי הגם שאין שם גחלים אלא משקה הדולק ע"ש והגם דסיים מרן שם דעת י"א להתיר בנתבשל כמאכל ב"ד ובנתבשל כל צרכו אפי' מצטמק ויפה לו ודאי דדעתו כדיעה ראשונה דקי"ל דאזיל בתר רוב עמודי ההוראה ודעה ראשונה היא דעת הרי"ף והרמב"ם. ועוד דכן מוכח מדבריו בב"י שהוצרך ליישב ולתקן

המנהג ע"י נתינת חתיכת בשר חי באופן המתאים לדעת רוב עמודי ההוראה ופסקה בש"ע בס"א בדעה א' ואם לא היה דעתו כן וכן המנהג הא ודאי דלא היה כותב כן כלל וכן יש להוכיח מדבריו בב"י בס"ס רנ"ז שכ' ע"ד הטור ומה שהתיר בבישול כמאכל ב"ד וגו' פשוט הוא דהיינו לדעת רש"י וגו' דאלו לדעת הרי"ף והרמב"ם אסור וגו' ע"ש ועוד דקי"ל דדעתו כסתם ומבואר בסתם דבנתבשל אין להתיר רק במצטמק ורע לו ומ"ש ה' מנחת כהן במשמרת שבת פ"ה ד"ה והנה דדעת מרן להקל כרש"י ממה שפ' סי' רנ"ד ס"ד ואותה דעה היא כדעת רש"י וכמ"ש בב"י סי' רנ"ג ע"ש כבר השיגו ה' עה"ש בסי' רנ"ג סק"ג ונראה דלא דמי לפירות שאין בהם אומד והשערה כתבשיל ודברי העה"ש ז"ל לע"ד מסתייעי הרבה מדברי מרן הב"י סי' רנ"ז שלא העיר רק על תבשיל כבן דרוסאי ולא על הפירות שכ' הטור כיע"ש גם מצד מה שנהגו להקל להניח התבשיל ע"ג הכירה ממש לצורך שבת ואינם משגיחים אם מצטמק ורע לו וגם אם אינה קטומה מתבאר מדברי הב"י סי' רנ"ג דיש לתקנו אליבא דהרי"ף והרמב"ם וכן מתבאר מהקדמתו לב"י דדוקא בעושים כל מעשיהם עפ"י אותו רב להקל ולהחמיר וכ"נ דעת מרן באבק"ר סי' ריז וכ"כ הישי"מ ז"ל סי' רפ"א ע"ש ועוד דמנהג כזה המסור ביד נשים אין ממנו שום הוכחה אולי לא שמעו או שמעו ולא מיחו על דרך מוטב שיהיו וגו'. א"נ ע"ד מ"ש מרן הב"י בשם הרא"ש דמפני עונג שבת לא ישמעו וגו' ע"ש ועוד דאם הקילו בדבר מה וא"א לתקנו מצד שיש להם על מי לסמוך אין ללמוד להקל עפ"י שיטה זו אפי' בדומה דהבו דלא להוסיף עלה דעל הראשונים אנו מצטערים ולכן הנלע"ד דלאדם בריא יש להתיר אם עושה כיסוי על המכונה העולה ויורדת שבנר ולהיות אדוקה הרבה או סגורה במפתח באופן שא"א להניע בה וזה דומה לקטומה וגרופה ולחולה וחיה אם לא מצא תיקון לזה בקל יש להתיר דבמקום חולי לא גזור רבנן זהו התכלית הנלע"ד:

ולענין העושה כן בדיעבד האם מותר לשתותו בשבת או"ד לא אסר זה רק לכתחי' נראה פשוט דכיון דהרב הנז' מדמה לה למ"ש מרן שם ס' ח' ט' גם בדיעבד אסור למוצאי שבת עד כדי שיעשו כמ"ש מרן שם ואם עשה כן אפי' בשוגג אסורים עד מוצאי שבת בכדי שיעשו [וכן מבואר להדיא בהפמ"א שם הכו"ח ביום ג' אדר א' התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לז

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' משה הכהן הי"ו אודות חבית קמח שנמצא עליה צואת עכברים ונראה על הקמח כמין הילוך עכברים אם מותר להשהותו אחה"פ:

תשובה דעת מרן סי' תס"ו ס"ד דבנתייבש הלחלוחית ירקדנו וישמרנו עד אחר הפסח וכ"ש בזה והגם דסיים דאם נתייבש בפסח אסור להשהותו דברי מרן אינם אלא בודאי ולא בספק וכ"ש כמה ספיקות דשמא לא אכלו ואת"ל אכלו שמא לא נפל מפיהם כלום ואת"ל שנפלו שמא היה זה קודם פסח ונתייבש קו"פ ולכן במה שאפשר לברר לרקד מה שהוא עב ירקד והשאר יניחנו לאחר הפסח דדוקא באכילה חוששין למשהו ולא לשהיה ומ"ש הב"ח הב"ד הכה"ח בס"ק מ"ב נ"ל דאינו רק חומרא ולא דינא או דינא למנהג האשכנזים דבתר מור"ם גרירי ולא לדידן דבתר מרן גרירי וע' עוד מה שסיים הכה"ח ז"ל בשם כמה פוסקים דנראה דהב"ח והמ"א דרך חומרא ואכמ"ל:

ולענין הקמח בחבית שנמצא בו צואת התולעים הנקראים שלפ'אח והם שרצים דומים לחפושיות] אם יש לחוש שמטילים מים ואם הם מחמיצים מרוק שבפיהם. מעולם לא שמענו שמטילים מי רגלים ולכן ירקדם להסיר צואתם ומותר גם באכילה בפסח הכו"ח ביום א' דחוהמ"פ התש"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לח

שאלה ערבה שנקטמה ועלתה בה תמרה אי כשרה:

תשובה נראה פשיט דכשרה שהרי כ' מרן ז"ל בסי' תרמ"ו נקטם ראשו כשר אפי' לא עלתה בו תמרה ומש' מזה דכשעלתה בו תמרה שרי אפי' ליש פוסלים שהזכיר מרן אח"ז ע"ש וכן יש להוכיח מדאיתא בסוכה דל"ג תני עולא וגו' עלתה בו תמרה כשר והוא קאי אסתמא דמתני' שם דקתני פסול אשר עליה סמכו הראב"ד ודעמיה הפוסלים בנקטם כמבואר בהשגות הראב"ד ובה' מגדל עז ע"ש וכיון דמהניא תמרה גם לדעת הפוסלים בהדס קטום וכאמור ה"ה והוא הטעם להתיר בערבה קטומה גם לדעת מרן ז"ל דפוסל בערבה קטומה וכן מצאתי מבואר לה' אליה רבה ז"ל סי' תרמ"ז ס"ק ו' שכתב ואם עלתה בו תמרה כ' ש"ל בשס תוספתא דכשר כמו בהדס כשרה משמע דלכתחי' לא יקח אותה (מ"א) ולא נהירא דבמשנה חשיב וגו' ע"ש ועי' לה' שערי תשובה ז"ל שם ס"ק ג' בשמו ומה שסיים השע"ת ודלא כהמג"א לאחר המחי"ר הרואה יראה בהמג"א ז"ל דמעולם לא דיבר בזה וכנר' שה' ז"ל נמשך אחר דברי הא"ר וחשב ב' הדיבורים לדיבור אחד ובאמת כמו בהדס הוא סוף הדיבור ותיבת כשרה מש' וגו' הוא ראש הדיבור ואתיבת כשרה שכ' מרן ז"ל הוא שדיבר המג"א והא אין לו' שכיון שכתב המג"א דתיבת כשרה מורה דוקא בדיעבד א"כ ה"ה לתיבת כשר שכתב הש"ל בשם התוספתא דז"א דודאי לאו כללא כייל המג"א שיהיה תמיד כשרה וכשר דוקא בדיעבד דמאי הו"ל להפוסקים לו' אטו הול"ל בכל פעם כשר וכשרה אפי' לכתחי' ומה שהכריחו המג"א ז"ל לפרש כשרה דכ'

מרן בדיעבד כעת לא מצאתי טעם ואולי דקאי רק אנשרו מקצת עליה ויליף לה מההרס שכ' מרן ז"ל סי' תרמ"ו סעיף ה' למצוה בעינן כל שיעור וגו' ע"ש וכיון דהדס וערבה דמו להדדי י"ל נמי גבי ערבה דכשרה אך לכתחי' לא יקחנה ע"ש באופן דנראה ברור לענ"ד דבעלתה לה תמרה לכ"ע שריא וכאמור ומה שדחה הא"ר משל בעל לפמ"ש שלטי גבורים פ"ג אות ה' דרוב המפרשים פירשו דלכתחי' של נחל בעינן ל"ק מזה להמג"א ואדרבא מזה י"ל דמש' ליה להמג"א דדיעבד דומיא דשל בעל וכאמור ודו"ק:

סימן טל

שאלה ערבה שנקטמו ב' עליה העליונים היותר דקים שהתחילו לעלות מהעץ וכמו שהוא מצוי כמה פעמים אי כשירה או"ל:

תשובה אם ברור לנו שלא נקטם העץ רק העלים הא ודאי דשריא וכמו שכ' מור"ם ז"ל סי' תרמ"ו ס"י בהדס דלא מיקרי נקטם רק בנקטם העץ ע"ש וכ"כ המג"א בערבה בשם התה"ד סי' רל"א ע"ש אלא דלא מצאתי לתה"ד שכ' בזה ע"ש ומ"מ נר' ברור דהכי נקיטנן וכ"כ הכה"ח סקט"ו בשם כמה פוסקים ע"ש ואם יש ספק אם נקטם העץ דהיינו אולי ע"י נפילת העלים נפל ג"כ מן העץ נראה ג"כ דיש להתיר חדא דהעלים רכים מאד לגבי העץ ומסתמא הם נפלו ולא העץ ובפרט אם ע"י ירידת הגשמים וכיוצא נקטמו העלים הנז' ותו דמסתמא אוקמיה אחזקיה שלא נפל ולא נקטם מן העץ ותו דיש מכשירין בנקטם והו"ל ס"ס להקל ועוד דגם להפוסלים נראה דיש להתיר בכה"ג שאינו ניכר הקיטום כלל שהרי הרמב"ן והרא"ש ודעמייהו כל טעמם להתיר בנקטם ההדס ולא הערבה משום דההדם עליו חופין את עצו וא"כ נראה דה"ה בקיטום בערבה שאינו ניכר כלל דקטום רק אחרי הסתכלות מרובה דאינו פוגמו ואף דאין זה ברור להתיר מצטרף מיהא עם ההתירים הנז'. וכיון דמצד המצוה כשרה גם הברכה יכול לברך דהברכה נגררת אחר המצוה וכדעת הרדב"ז כמ"ש ה' ישיב משה סי' רנ"ד וש"ו ע"ש

:

סימן מ

שאלה ציבור שהתפללו בליל ש"ק ערבית טרם צאת הכוכבים האם יתאחרו מלספור עד שיהיה ודאי לילה או יספרו תיכף בברכה או בלא ברכה ואם צריכים לספור שנית בלילה בברכה או בל"ב:

תשובה מעשה היה ולא היה זמן לפתוח ספר ולברר והציבור עומדים והוריתי דיספרו בברכה ובהיות ודאי לילה יספרו בל"ב. ועתה ראיתי מי שפקפק בזה ודעתו שיספרו

אז בל"ב ובלילה יספרו בברכה או יתאחרו מלספור עד שיהיה ודאי לילה ולכן אמרתי אשנה פרק זה:

והנה מרן ז"ל בסי' תפ"ט ס"ג כתב המתפלל עם הציבור מבע"י מונה עמהם בל"ב ואם יזכור בלילה סופר בברכה ע"ש ומזה משמע דדוקא יחיד הוא דמונה בלא ברכה אך הציבור מברכים אז ואין מוחים בידם ולא מאחרים אותם דאל"כ היה לו לומר על הציבור עצמם מונים בל"ב ואם יזכרו וגו' וכ"נ מדברי מור"ם שכתב אח"ז ואפי' ענה אמן על ברכת הקהל ע"ש הרי דהקהל מברכים. אלא דיש להבין כיון דהוא יום איך יכולים הציבור לספור והלא אינו מועיל וגם איך יכולים לברך אז והא הויא ברכה לבטלה. ועו"ק לפימ"ש מרן שם ס"ח דמי ששכח וגו' סופר בשאר ימים בלא ברכה וא"כ הציבור שמנו מבע"י איך אח"כ בשאר לילות סופרים בברכה דהרי אותה לילה שספרו מבע"י הגע עצמך לא ספרו. ואם נאמר דמיירי בבין השמשות דמבואר מדברי מרן שם בס"ב דזמנה לכתחילה משתחשך וביאור משתחשך היינו ביה"ש (שהוא מהלך ג' רבעי מיל קודם לילה גמור כמ"ש מרן סי' רס"ז ס"ב) וכן מבואר בס"ד מי ששאל חבירו ביה"ש וגו' כיון שאין זמן ספירה וגו' ומזה משמע דביה"ש הוא זמן ספירה ורק המדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים. וגם הברכה יכולים לברך דאם אינם מברכים הי"ל למרן לחייב לכל אדם להתאחר מלספור עד צה"כ שאז יוכל לברך וכ"כ הטור שם דזמן ספירה מתחילת הלילה ואפי' ספק חשיכה יכולים לספור ומבואר בב"י בשם הרא"ש דהיינו בברכה ע"ש. אכתי קשה למה א"כ היחיד מונה עמהם רק בלא ברכה ולמה לא ימנה עמהם בברכה והלא לדינא הוא זמן ספירה. ואם משום דהמדקדקים אינם סופרים עד צה"כ הא ודאי יותר טוב לברך עמהם משימנה בלא ברכה דשמא ישכח ולא יספור ויברך אחר כך ואין ראיי להחמיר במקום דעי"ז לפעמים יפסיד הברכה. ועוד קשה דכיון דמנה היחיד עם הציבור בלא ברכה ומהניא ליה בודאי אי מהני מיהא מספק איך יוכל לברך אח"כ והלא כבר ספר בודאי או בספק וכתב מרן בס"ד בשואל לחבירו ביה"ש אינו יכול לחזור ולמנות בברכה. ולהצד דהוי מן הספק י"ל עפי"ד מרן בס"ח דאם הוא מסופק אם ספר סופר בשאר לילות בברכה וטעמו מבואר בב"י דבס' סומכים על המקילין ע"ש וכן ראיתי לה' חיי אדם כלל קל"א אות ג' שלמד משם לנסתפק כשספר אתמול אם הוא עדין יום ע"ש וה"ה לנ"ד אה"ב גם הפר"ח ז"ל בס"ז צידד ללמוד מההיא דס"ח בשכח בלילה וספר ביום בל"ב שסופר בשאר לילות בברכה אלא דשוב דחה דש"ה דאיכא ס"ס והכריע בנדונו דאין לברך ע"ש אך המט"י תמה עליו דגם בזה איכא ס"ס ושכן תמה עליו המק"ק ז"ל והמט"י ז"ל צידד ליישב דבריו וסו"ד העלה לברך ע"ש וכן הסכימו

האחרונים]. אלא דבאמת לשון מרן שכתב מבע"י משמע דמיירי ביום גמור וא"כ הדר קושיין אציבור לדוכתיה. ונ"ל דמשום דיש סוברים דע"י תפילת ערבית הוי לילה ולכן בציבור סמכו עליהם אבל ביחיד לא סמכו כיון דבאמת הוא יום. והגם דבטעו ביום המעונן ובירכו חוזרים לספור משתחשך התם שאני דלא עשאוהו לילה אלא בטעות ולא כן בנ"ד דנתכוונו לעשותו לילה. ועי"ל דהתם שאני דסופר אח"כ בלתי ברכה כמ"ש הבה"ט סקי"א בשם השכנה"ג וא"כ עכ"פ הוי ספק ומינה לנ"ד וכאמור. ועונל"ל דהא דס"ב מיירי דהוי קודם פלג המנחה ולכך חוזרים וסופרים כשתחשך [ולפי"ז י"ל דהוי בברכה] וההיא דס"ג מיירי אחר פלג המנחה ולכך א"צ לחזור. וכן ראיתי לה' ע"ש ס"ב שכתב וז"ל חוזרין לספור וגו' ונראה דיחזור ויברך כיון שהיה בטעות כ"נ מתשובת הרשב"א סי' רל"ה ונראה דאם היה מפלג המנחה ואילך חוזר ומונה בלא ברכה ע"ש הרי דס"ל דמרן שכתב חוזרים וגו' דר"ל ומברך בקודם פלג המנחה מיירי:

וראיתי להרשב"א סי' רל"ה שהביא דין זה שפסקו מרן בס"ג ותמה עליו דכל שמנה מבע"י לא עשה ולא כלום ואם שמא יצא בספירה זו כמו בק"ש של ערב (עי' למרן סי' רל"ה ס"א) א"כ יצא ידי ספירה וכשחוזר ומברך בלילה נמצאת ברכה לבטלה ע"ש וכ"כ הכנה"ג ע"ד מרן הב"י שהביא דין זה בשם הרד"א דהרשב"א חולק על זה בסי' קנ"ד וכן בסי' רל"ה הרבה להק' ע"ז ע"ש והפלא מדברי מרן ז"ל בש"ע דפסק לשניהם וגו' בטעו ביום המעונן ודעת מחז"ו במתפלל עם הציבור מבע"י ועי' בשכנה"ג הגהב"י אות א' שכתב דמוקי מהר"ש הלוי תשובה זו דמחז"ו דהוי זמן ספירה אלא דעדין הוא קצת מבע"י ס"ל למחז"ו כדעת הרשב"א דאם דעתו שלא לצאת צריך לחזור ולברך וכ"ש כשמגלה דעתו שאינו רוצה לצאת וגו' דהאיש הלזה הוא מהמדקדקים שאינם סופרים עד צאת הכוכבים ומשום אל תפרוש מהציבור היחיד הזה מונה עמהם אלא שלקיים המצוה כתקנה מתנא ואומר דעתי במנין זה שאם אזכור בלילה שלא לצאת במנין זה דהשתא כשאינו זוכר בלילה מקיים תנאו ואם אינו זוכר כבר יצא במנייתו עם הציבור ע"ש. אלא דקשה דמרן בש"ע לא הזכיר כלל תנאי בזה וא"כ איך יכול היחיד לברך אח"כ ומה גם דמצות צריכות כונה בפלוגתא וכ"ש לדעת השכנה"ג שם דטעם השואל לחבירו ביה"ש דאינו סופר אח"כ בברכה מטעם ספק אולי מצות צ"כ ע"ש] ותו דודאי טפי עדיף לעשות כדינא ולברך וכדי לדקדק במצוה יוסיף אח"כ לספור בלילה בל"ב. המורם מזה דהציבור יכולים לברך וכ"כ הח"י סקי"ג וע"ש מ"ש בעיקר טעמא דמילתא ע"ש. ומה שאמרתי דבלילה יספור בל"ב הוא פשוט דתועלת יש הפסד לא יש מזה דהזוכר יוצא אליבא דכ"ע:

ולענין היחיד הרוצה להחמיר על עצמו אם טפי עדיף למעשה לספור עם הקהל בברכה או בל"ב ואח"כ בברכה לבדו כשיגיע הזמן לכ"ע וכמ"ש מרן סי' תפ"ט ס"ג עי' מ"ש לעיל שהרשב"א ז"ל תמה הרבה ע"ז וכה"ג תמהו פסקי התוס' במנחות סי' קע"ח והב"ד יד אהרן ע"ש וא"כ כיון דקי"ל סב"ל אפי' נגד דעת מרן ז"ל אינו יכול היחיד לברך אח"כ וא"כ נלע"ד דטפי עדיף שיברך מיהא עם הציבור שהרי מרן ז"ל מודה דהציבור מברכים ויהיה ג"כ היחיד כאחד מהם. וגם הרשב"א מצדד מיהא קצת בזכות הציבור דהוי כק"ש של ערב וכמו שכתב מרן בסי' רל"ה דאם הציבור מקדימין לקרות ק"ש מבע"י יקרא עמהם ק"ש וברכותיה ויתפלל עמהם וכשיגיע זמן קורא ק"ש בלא ברכות ע"ש משמע דהציבור קורין ומברכים מבע"י] וכדי לצאת אליבא דכ"ע כבר מלתי אמורה דיודיעו את הציבור דבלילה גמור יחזרו לספור בל"ב ודרך זו לע"ד בטוחה היא כמעט אליבא דכ"ע. ועל דרך מ"ש מרן בדין ק"ש שהזכרתי בסמוך אלא דבאמת יש להבין למה מרן לא כ"כ גבי ספירת העומר דמברך עם הציבור וכשיהיה לילה ודאי סופר בל"ב. וי"ל דהתם שאני דאיכא חיובא דרבנן להתפלל בציבור ולא כן בספירה דיכול לספור גם ביחיד וכ"ש אם סופר עם הציבור ושוב מברך וסופר אח"כ ועם כי האחרונים יישבו דברי מרן ז"ל במה שכתב דסופר עם הציבור בל"ב ואח"כ מברך ע' לה' מ"א סק"ו ודעמיה וכתבו דלשיטתיה אזיל דמצות צ"כ מ"מ כיון דלשאר פוסקים והרשב"א מכללם אין לברך אח"כ לדידן קשה לברך דהא קי"ל סב"ל גם נגד מרן ז"ל וכאמור. ולא אכחד כי באמת חיפשתי ולא מצאתי כעת מי שהעיר בזה דלדינא הו"ל סב"ל וכאמור ועכ"פ יש לחפש וצע"ג. וכל זה אני אומר גם בשאר הימים וכשיהיה יום ממש מפלג המנחה ומעלה אך בנ"ד דהוי רק בין השמשות אמינא בפשי' דגם היחיד מברך עם הק"ק גם לדעת מרן וכמש"ל דדעת מרן דביה"ש הוי זמן ספירה ורק המדקדקים ממתינים לצה"כ ובכה"ג שאינו אלא דקדוק פשיטא מילתא דלא יכניס היחיד עצמו בספק ברכות או שמא ישכח מלברך אח"כ דהוי חומרא דאתיא לידי קולא. וכ"ש בעש"ק דיש מתירין לספור בעש"ק מבע"י אחר תפילת ערבית כמ"ש ה' בית עובד אות ו' והגם דסיים בשם הב"ח דלא קי"ל הכי מ"מ איפושי בהתירא הוא זהו הנלע"ד בזה וצ"י י"מ וימ"ן אמן הכו"ח ביום כ"ד אייר התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מא

שאלה אם מותר ביום ט"ב שיעלה כהן ולוי וישראל כנהוג וההפטרה יקראנה אחד משאר הק"ק שלא עלו וקראו בס"ת או"ל:

תשובה אם הישראל דהיינו הג' יודע לקרוא ההפטרה הא ודאי שלא יקרא זולתו כלל ואם אינו יודע כ' ה' נו"ב מה"ב א"ח סי' ק"י דיקראנה הלוי שכבר עלה לס"ת ואם גם הוא אינו יודע יקראנה הכהן ואם גם הכהן והלוי אינם יודעים יקראנה איש אחר בלי שום קריאה בתורה ע"ש ומבואר מזה דלכתחי' שיודע הג' להפטיר או הראשונים שקדמוהו אסור לאחר שלא קרא בתורה לקרוא אבל הא ודאי דאין לקרוא לכתחי' לשלישי שאינו יודע להפטיר על סמך זה שיקרא הלוי או הכהן גם שכבר קראו בתורה וכן יש ללמוד ממ"ש מור"ם סי' רפ"ד דאם קראו למפטיר מי שאינו יודע לומר ההפטרה יכול אחר לאמרו אבל לכתחי' אסור לעשות כן ע"ש דהיינו שאין לקרוא לכתחי' למפטיר מי שאינו יודע וכיון דלכתחי' לא יקרא רק הג' נראה דאין לקרות מי שאינו יודע על סמך שיקראנה הלוי או הכהן ומ"מ מדברי מור"ם ז"ל שכתב יכול אחר לאומרה ולא קאמר שיקראנה אחד מאלו שכבר קראו אין להוכיח דלא סבר לה כמ"ש הנ"ב לשיקרא תחי' מאלו שכבר קראו דשאני שבת דאומרים קדיש ומזה מוכח דקריאתו בעבור המפטיר וכמ"ש הנו"ב שם בשם המג"א ס"ק ג' ע"ש לא כן בט"ב וכיוצא:

סימן מב

שאלה י"ז בתמוז שחל בשבת אם מברכין שהחיינו ביום השבת:

תשובה החיד"א ז"ל בברכ"י א"ח סי' תקנ"א אות י"א אחר שהביא דעת הרמ"ז ז"ל דמברכין סיים דברי הכנה"ג בתשובה דאין מברכין ומסיים ע"ז ודעתי כהמתירין ובחיים שאל ח"א סי' כ"ד כ' שהוא ט"ס וצ"ל ודעתי כמותו וקצת מוכח כן מלשונו שכ' אבל הכנה"ג וגו' וכמ"ש הי"מ בכללי [מוהריק"א או"ט] דזה מורה דדעתו כהפוסק שהזכיר בתיבת אבל וגו' ע"ש ורבים מהאחרונים נגררו לאסור ע"ע אך לע"ד יש להתיר בפשי' לברך בשבת שהרי יש פלוגתא בשבתות שבנתיים אם מברכין וא"כ הו"ל כמו ס"ס להתיר דשמא כהסוברים כן ואת"ל כהחולקים שמא כהסוברים די"ז בתמוז שחל בשבת מברכין בו שהחיינו וכה"ג התיר ה' יקהל משה וה' [פני מבין] הביא דבריהם ה' שדי חמד מע' בין המצרים אות א' והפלא שהם ז"ל שהתירו מכח ס"ס למה לא התירו רק בליל שבת ולא ביום שבת שהרי גם יום שבת יש ס"ס וכאמור ועוד דא"ץ כלל לס"ס דהויא פלוגתא בדרבנן ושומעין להמקילים ואין זה כלל בתור סב"ל דהפלוג' היא על הזמן אם ראוי או"ל ולא על הברכה [וכעין מ"ש הרדב"ז ד' ויניציאה סי' רכ"ט דכשההכרעה בעיקר המצוה לעשותה לא חשיב סב"ל וה"נ כיון שהכריעו דהזמן הוא זמן טוב שפיר מברכין] וכן מתבאר מדברי הרבנים הנז' שהתירו מכח ס"ס בנדונם ואלו בס' ברכות לא מהני ס"ס וכידוע וכן שמעתי שכעין זה חילק הפרמ"ג ע"ש וכעת אין הספרים הנז' בידי ועוד

דיש סוברים דהוא מט' אבילות וא"כ אם ינהוג איסור בשבת או יורה לאסור בשבת יש חשש איסור וא"כ יש להכריע כהמקילים שלא לפגוע בחשש איסור להסוברים כן ועוד דיש סוברים דאין זה רק מהיות טוב ואפי' בימי החול וא"כ הו"ל תלת פלוגתות ומ"ש ה' ז"ל והב"ד ה' דטפי יש להחמיר בי"ז בתמוז שחל בשבת משאר שבתות שבנתיים לע"ד לא שמיע לי כלומר לא ס"ל דיומא דשבתא קגרים דלא למשוייה יומא דפורענותא רק יומא טבא [וכ"כ הישי"מ ח"ב סי' רכ"ח ע"ש]:

סימן מג

נשאלתי אם מותר לכתוב שטר שידוכין והתקשרות החתן עם אבי הכלה בחוה"מ או"ל: תשובה לכאורא יש לומר דחשיב כמו דבר האבד דשמא יקדמנו אחר ברחמים גם י"ל דהוי עסק מצוה דשרי ויש לדמותו לשטר קידושין וכדומה שכ' מרן ז"ל בא"ח סי' תקע"ה דשרי ע"ש אלא לפי טעמו של דבר שכ' בב"י לכאורה נ"ד לא דמי לאינהו דכלהו יש בהם משום דבר האבד שמא ילכו העדים למדה"י או דהוי צרכי רבים ודומים לדין וכיוצא אך נראה להתיר מדפסק מרן ז"ל סי' תקע"ו ומותר לארס וטעמא הוי משום דשמא יקדמנו אחר ברחמים כמ"ש השו"ג ז"ל וא"כ לדידן דאין אנו מארסין קודם החופה רק משדכין ומתקשרין ביניהם ע"י שטר או כתב יד הוי דומה לבא לארס דהאי ט' שייך כאן וכאן וכיון דשרי לארס ה"ה דשרי לשדך ולכתוב שטר התקשרות השידוכין. גם יש לדמות לכתיבת כתובה וחתימתה בחוה"מ שפסק מור"ם ז"ל סי' תקע"ה דשרי וגם דסיים ויש אוסרין נר' דדעתו כסתם ותו דפלוגתא בדרבנן וספיקא לקולא וטעמא דשרי מבואר דיש להתיר מטעם דבר האבד דשמא יצא ערעור בהסכמת תנאיהם גם מרן בב"י הביא סברה זו בשם הר"ד בר לוי באחרונה ונראה נמי דהכי ס"ל ועי' ג"כ בד"מ שכ' בשם הסמ"ק לאסור ובכלבו מתיר ומדשינה בהגה וכתב דעת הכלבו בסתם נר' דכן דעתו וכ"ן ג"כ דעתו בד"מ וכדקי"ל בעלמא דסברה אחרונה עיקר הט"ז בס"ק ב' פ' להתיר לשדך מט' זה בפשיטות ע"ש] והנה צורף בנ"ד דהאיש הבא לשדך היה הולך עד עתה בדרך לא טובה ואולי בשדכו אשה זו יפרוש מדרכיו הראשונים אם מצד חמיו אם מצד שלא יתבזה אצל משודכתו כי ע"כ נלע"ד דשפי"ד שיקנו מידם סופרי מתא ויכתבו למזכרת מה שקנו מידם ואחר המועד יכתבוהו בס' הזכרונות (דפ'תר) כראוי, ולהיות אחד מהסופרים קרוב לכן יכתבו ג"כ שהמשדך ואבי המשדכת קיבלו אותו גם דקרוב לעדות בקש"ם ויחתמו לקיים מה שנאמר זהו הנ"ל כעת:

סימן מד

להרה"ג ראש רבני תונס מוהר"ד כטורזה זצ"ל נשאלתי מחו"ר מדנין יע"א האם מותר להשכיר בע"ש את' האופנים הנקראים -ביסכלית- לגוי שישתמש בו בשבת בלתי הבלעה עם ימי החול:

תשובה לסתם מרן ז"ל סי' רמ"ו ס"א נראה דמותר גם בלתי הבלעה דאין אנו מצווים על שביתת כלים בשבת ומ"ש מרן ז"ל ובלבד וגו' אינו אלא לדעת יש אומרים וכ"כ ה' מטה יהודה ז"ל ס"ק ד' ודחה דברי הט"ז והע"ש דלא ס"ל כן עש"ב (וע"ש דבתחי' נקט אסור והוא ט"ס וצ"ל מותר כמו שיראה המעיין וכמו שסיים שם) ומ"ש הכה"ח נר"ו בשם המט"י סק"ג דלהמט"י עצמו יש לאסור לאחר המחי"ר אין נראה כן כוונת המט"י דלא נחית כלל לזה רק דליש אומרים צריך הבלעה ולדעת הרמב"ם שהיא סתם דעת מרן אין צריך הבלעה כמו שיראה הרואה שם וא"כ לדידן דבתריה דמרן גרירין ודעתו כסתם כדקי"ל סתם וי"א הלכה כסתם מותר והגם דראיתי להברכ"י ז"ל אות כ' שכ' לחוש לסברת האוסרים ע"ש נראה דמודה הוא ז"ל דלהלכה דעת הרי"ף והרמב"ם עיקר כמו שהשרישנו מרן בהקדמתו וכמו שכן סתם מרן ז"ל כדעתם אלא דבדרך חששא יש לו לאדם להחמיר לחוש אבל להורות לרבים יש לנו להורות כסתם מרן ז"ל וכ"ש שאין לגעור במי שעושה כן זהו הנלע"ד אם כה יסכים כת"ר נר"ו אתי החותם ביום כ' אייר התרפ"ת ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מה

תשובת הרה"ג הנז' ע"ז תונס א' סיון המקודש התרפ"ח:

אל מעלת ותהלת הרב המובהק החה"ש הדה"מ באי ג'רבה יע"א כמוהר"ר ר' כלפון משה הכהן יחשל"א:

ואחדשו"ט כדחזי אל מעכ"ת. מכתבך היקר הגיע לנכון ובו ארי נעשה שואל אם מותר להשכיר בע"ש מרכבת האופנים הנק' ביסכלית לגוי שישתמש בה בשבת בלתי הבלעה ובתשו' עלה כי לדעת מרן סי' רמ"ו ס"א נר' דמותר וגו' ומבקש מעכ"ת הסכמה ע"ז עכ"ל:.

הנני להשיב אע"פ דמעכ"ת אינו צריך הסכמה ע"ז דמה ידעתי ולא ידע מ"מ רצון צדיק אעשה והגם דהוי כיהודה ועוד לקרא. והוא דמ"ש משם המט"י בדעת מרן ואע"פ דהברכ"י וכו' נלע"ד בזה לומר בנדון זה של -הביסכלית- יש להקל גם להאוסרים והוא דה' אליה רבה פסק כמ"ש הב"ח בשם הרוקח דכל ירא שמים יחמיר ע"ע וסיים דוקא בכלים דקא עביד בהו מעשה כמו ריחים או מצודה דהפח נקשר ותופס העוף וכיוצא בזה עכ"ל והב"ד ה' אשל אברהם בסי' הנ"ל וא"כ בנ"ד דאין מלאכתו לאסור אלא לרכוב עליה

ודאי לא גרע מבהמה של ישראל דאין אסור להשכירה לעכו"ם רק לעשות בה מלאכה ועש"ע סי' הנ"ל ס"ג ובה' באה"ט דלשכור לגוי כדי לרכוב עליה שרי ומ"ש המט"י בסי' ק"ג דמבואר בדבריו דגם בחלוק דמותר לדעת הי"א ה"ד בהבלעה וע"י הבלעה שרי אפי' בע"ש אבל שלא בהבלעה הו"ל כשכיר יום זולתי לדעת הרמב"ם ולפ"ד אין להתיר רק לדעת מרן ובאמת שמדברי ה' אשל אברהם והא"ר אין נר' כן ומ"מ איך שיהיה לדעת מרן מותר ובודאי דהכי נקיטנן וכמ"ש מעכ"ת ואין להאריך עוד כ"א בש"ש טו"ב מאת הועד ע"ה דוד כטורזא ס"ט:

סימן מו

לעיר מדנין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מרדכי סגרון הי"ו וכמה"ר ר' חומאני עלוש הי"ו ביין תוסס תוך ג' ימים לדריכתו שהיה מגולה אם מקדשין עליו:

תשובה ה' ויען משה ז"ל א"ח סי' כ"ח פשיט"ל מילתא דלדידן בזה"ז דאיסור מגולה משום הקריבהו וגו' אף תוסס פסול לקידוש וכן ה' ישי"מ ז"ל סי' צ"א אסר ויסודו ממה שאסרו הפוסקים ומכללם הטור משקים שנתגלו בסתם ע"ש ומזה אסר שם יין דעביד טיף טיף הגם דהפרמ"ג נסתפק בזה וכן אסר שם שכר שנתגלה לקדש עליו הגם דאין בו משום גילוי ולא הוצרכו הפוסקים לבאר זה דמאוס וגו' ע"ש ולא הראה שום הוכחה מכרעת לדבריו בזה ובזה. ובני הר"א הכהן יצ"ו הוכיח דיין תוסס כשר לקידוש מבתרא דצ"ז דפריך הש"ס אי למעוטי מגולה סכנה הוא ואי תוסס פסול הול"ל למעוטי מגולה תוסס והובאו דבריו בישי"מ שם והישי"מ ז"ל שם דחה לזה דכיון דלא ידענו באיזה דוכתא בברייתא או במשנה דיין תוסס מגולה אסור למזבח אי אפ"ל דבא למעט זה דגם למזבח לא ידענו זה ואיך תלי זב"ז אין אומרים קידוש אלא על יין הראוי למזבח והלא זה עצמו לא שמענוהו והיל"ל דיין מגולה תוסס פסול לקידוש ולמזבח והם לכאורה דברים של טעם אלא דלע"ד מדתנן בסוכה דמ"ז ע"ב שהיין והמים המגולים אסורים למזבח משמע דכל יין מגולה פסול למזבח ולא מפלגינן בין תוסס לאינו תוסס ודומה זה למה שהוכיח ה' הנז' מדברי הטור ושאר הפוסקים שפסלו יין מגולה לקידוש בסתם דמש' דאין חילוק בין תוסס לאינו תוסס וא"כ שפיר קאמר אין מקדשין על היין רק הראוי לגבי המזבח דממתני' הנז' שמעי' שפיר איסורא לגבי מזבח ומינה מוכח שפיר דמדלא מוקי לה הש"ס דבא לאשמועי' איסורא לגבי תוסס דלית ביה סכנה דמשמע דס"ל דאינו נאסר וכן ראיתי לה' מחנה יהודה סי' ר"ל דמוכיח כן ע"ש ומ"מ עם שלא הביאו ראיה מכרעת לדבריהם נלע"ד דדבריהם ז"ל חיים וקיימים שהרי כ' ה' ב"ח ז"ל דהרי"ץ גאות

הנז' בטור סי' רע"ב שפוסל מגילה גם בזה"ז דליכא נחשים משום דיליף לה מדפסלינן מגולה שהעבירו במסננת לר' נחמיה וכ"כ ה' בית יהודה ז"ל סי' מ"ג בפשי' בכונת הטור דמדר' נחמיה באותו זמן נשמע לרבנן בזה"ז ע"ש ומבואר מזה דפיסול זה דהקריבהו אפי' באופן שלא יש בו חשש גילוי ולא הסרה במסננת וא"כ גם בתוסס תוך ג' ימים אסור וא"כ ודאי דהכי נקיטנן והגם דה' מחנה יהודה ז"ל אין דעתו כן לא נקיטנן כוותיה דהוא יחיד ועוד דלא הביא דברי הב"ח וה' בית יהודה ודחאם ועל הכל דמבואר בהסכמת מהר"ח מודעי ז"ל דהיה חיבורו חי' ש"ס ונסדר ע"י מר בריה על הטור ע"ש וא"כ נראה בפשי' דכיון דלא נחית לפסוק הלכה רק כותב כדרך הכותבים חי' ש"ס אין למדין מזה כלל להלכה ועוד דאעיקרא דדינא הלימוד שיש ללמוד לזה"ז מאעבריה במסננת לר' נחמיה נראה אמת וצדק שהרי לדעת ר' נחמיה לא ישאר שום ארס דאלת"ה אסור מפני ספק סכנה וכיון דלא ישאר מאומה הוי כאלו לא היה בו ארס כלל כמו לדידן בזה"ז דאין נחשים ועוד דמבואר במסכת ע"ז ד"ל ע"א דשמואל מבי ארמאה שתי (מייא) נהי דאגילויא לא קפדי אמנקירותא קפדי ופירש"י דמכסין המים שלא תפול בהם פסולת ע"ש ומוכח מזה דהגוים לא קפדי אחשש סכנת גילוי רק אנקיון וזה לענ"ד מה שאמרו שאסור משום הקריבהו וגו' דלא הוי נקי והשרים והסגנים והעשירים מקפידין ע"ז וכ"ש לגבוה וא"כ גם בתוסס שייך זה ועוד דאי הא דהקריבהו וגו' משום דכשהעבירו במסננת מאיס לא הוה מתמה הש"ס בסוכה ד"נ ע"א ולית ליה לר' נחמיה הקריבהו וגו' כיון דלדידיה דר"ן אין שום ארס נשאר וכאמור וא"כ אפשר דלא יש בזה גם הקריבהו וגו' ולא הויא מילתא דפשי' אלא ודאי משום הנקיון שתפול מזה הפסולת פריך וכאמור וכן משמע מסתמיות דברי הרמב"ם בפכ"ט מה' שבת דכל יין אסור לקידוש אם נתגלה וכידוע דהרמב"ם ז"ל מדקדק הרבה בדבריו ולא סמך על שום ספר אחר וכ"נ מסתמיות דברי מרן בש"ע ומסתמיות כל דברי הפוסקים ראשונים ואחרונים וכמ"ש הישי"מ ז"ל וכבר כ' ה' בינת אדם ז"ל שער הקבוע אות ז' משם הגאון בית מאיר שכבר כ' בספרו כמה פעמים שנוח לו יותר ללמוד מסתימת הראשונים מפירושן של אחרונים ע"ש:

ומן האמור נראה דה"ה ליין דעביד טיף טיף דהגם דאין בו גילוי בימי הש"ס מ"מ אסור לקידוש משום הקריבהו וגו' וכ"כ הישי"מ ז"ל שם והגם דהרב משבצות זהב סי' רע"ב נסתפק והכה"ח שם בשם הפתה"ד כתב להתיר ע"ש אין הפתה"ד בידינו לדעת טעמו ואפשר דסמך על ה' מחנה יהודה וכיוצא ומה שכתבתי בעניו' נראה עיקר לדינא:

סימן מז

ומה ששאלו אם הוא ספק יין מגולה אם ראוי לקידוש:

תשובה נראה דיש להתיר דספיקא דרבנן הוי ולקולא דמדברי מרן בכ"מ בפ"ב מה' איסורי מזבח ה' יו"ד נראה דעיקר הא דהקריבהו וגו' אינו אלא דרבנן ומינה דבין לנסכים ובין לקידוש י"ל דסד"ר ולקולא והגם דה' ויקן יוסף ז"ל מע' ה' סי' ב' האריך להוכיח שהוא איסור דאורייתא וע"ש במ"ש בכוונת מרן ז"ל אין דברי מרן ז"ל נראים כן ועי' להנו"ב שזכר ה' ויקן יוסף שם דנראה ג"כ דדעתו דהוי דרבנן ועוד דכיון דכל עיקר הקידוש על היין הוי דרבנן כמבואר מדברי הרמב"ם בפ' כ"ט מה' שבת ה' א' וה' ו' ע"ש מסתברא דהקריבהו וגו' הנאמר גבי קידוש אינו אלא דרבנן וספיקו להקל הגם דנימא כשיטת ה' ויקן יוסף ז"ל דהוי דאורייתא בעלמא לגבי מזבח והגם דאמרו אין מקדשין אלא על יין הראוי לנסך על גבי מזבח לא מיירי אלא בודאי אבל בספק הא כדאיתיה והא כדאיתיה דלא מסתבר כלל דבעיקר הקידוש ספיקו להקל ובסעיפיו יהיה ספיקו להחמיר אך מ"ש כת"ר נר"ו להתיר מס"ס דשמא הלכה כה' מחנה יהודה אינו נלע"ד שיצטרף זה לספק ומדברי ה' נשמת כל חי ז"ל סי' י"ד אין ראיה דכן דעתו שאינו אלא ציון בעלמא ותו דמסיים שם וכעת אין הפנאי מסכים להשתעשע בדברי קדשו כיע"ש הכו"ח ביום ד' אלול התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מח

שאלה השותה מים לצמאו בתוך הסעודה שהיא צריכה ברכה מעין ג' אם מברך תחילה וסוף או"ל:

תשובה ה' ישיב משה ח"ב סי' קכ"ד כ' דקי"ל כמ"ש בש"ע סי' ר"ח סי"ג דאין ברכת מעין ג' פוטרת בנ"ר וצריך לברך על כל אחד ואחד וכן נוהגים בכל יום לברך מתחילה שהכל ולבסוף ב' ברכות על המחיה ובנ"ר ע"ש וממוהר"ץ ביתאן הי"ו שמעתי דאין הנדון דומה לראיה דזה נאמר בפירות אבל במים כיון דאין אכילה בלא שתייה השתייה בכלל האכילה כדבר הטפל לדבר אחר דמי שמברך על העיקר ופוטר את הטפל עכת"ד וכן יש להוכיח לענ"ד ממ"ש מרן ז"ל סי' קע"ד ס' ז' דאם אין לו יין ושותה מים או שאר משקה אין לברך עליהם דחשיבי כבאים מחמת הסעודה לפי שאין דרך לאכול בלא שתייה וגו' ואפי' אם היה צמא קודם הסעודה כיון דלא היה רוצה לשתות אז כדי שלא יזיקו לו המים נמצא כי שתיית המים בסיבת הפת היא ופת פוטרתן ע"ש [וע' בהלבוש] וב' טעמים הללו שייכי ג"כ באכילת הפת הבאה בכסנין או שאר מעשה קדרה כמו הכוסכסו שנשאל עליו הישי' ולכן כעת נלע"ד דאין לברך לא בתחי' ולא בסוף כל עוד שלא נמצא מפורש בפוסקים דלא נאמר הא דאין דרך לאכול בלא שתיה רק בפת שחייבים לברך ברהמ"ז דאז יש לבטל דעתינו מפני דעתם אבל בל"ז מסתברא דלא שנא ועם כי יש פנים

קצת לחלק במעק"ד שהם לחים ואינם צריכים למים] הא מיהא בפת הבאה בכסנין וכל דברים היבישים והכוסכסו היבש או שאינו לח כ"כ לא מסתבר לחלק ועוד דכמו דבפת ל"ש אם הוא מלחלתה במרק וכיוצא או אין מלחלחה כמו כן גבי מעשה קדרה אין לחלק בין לחים ליבשים וכאמור אה"ב ראיתי בכתיה "ק למז"ק הרה"ג מהרש"ך זצ"ל אביו של אמו"ר הרה"ג המחבר זצ"ל שפעם אחת נזדמן מז"ק הרה"ג הראב"ד מקודש מוהר"ר יוסף הכהן זצ"ל בסעודת ס"ת והיתה הסעודה של כסכסו ולא רצה הרב ז"ל לברך על המים ואביו הרה"ג מוהר"ר נסים הכהן זצ"ל אמר לו שצריך לברך והביאו ספרי הפוסקים וסו"ס הסכימו שלא לברך]:

סימן מט

שאלה בעיר תיטאוין יע"א עשו חלונות לבהכ"נ בכותל העזרה ובכותל של בהכ"נ הפנימית ונשאר להם אבנים וכיוצא של אותם כותלים האם מותרים למכרם ון ולהיות הקונה עושה בהם כל צרכי ביתו:

תשובה עיר תיטאוין יע"א ודאי דאין לה דין כרך כלל שהכרך הוא שבאים ממקומות אחרים והכפר הוא שאין באין אליו ממקומות אחרים כמ"ש מרן ז"ל סי' קנ"ג ס"ז ע"ש ותיטאוין אין באים לה ממקומות אחרים ועם כי אי אפשר לשום עיר שאין באים לה ממקומות אחרים נראה דהיינו שהדבר מצוי בה שבאים לה ממקומות אחרים מידי יום יום אך הכפרים וסתם עיירות אין באים להם רק לפרקים וכ"ש לפמ"ש ה' מצות כהונה ז"ל סי' א' בשם הפנ"י ז"ל סי' ז' דכרך היינו גדולה שבגדולות דהיינו עיר של שווקים ורוב בני העולם באים שם לסחורה אשר מזה צידד המצ"ך ז"ל דגם מרסיליא אינה נקראת כרך ע"ש ומזה כתבו חו"ר תונס ז"ל הו"ד בקר"ד סי' [נ"א] דגם אי ג'רבא יע"א דין כפר יש לה ע"ש וכ"ש תיטאוין שהיא אחת מבנות אי ג'רבה יע"א כידוע ועוד זכורני שכ' ה' בית יהודה ח"ב סי' י"א דגם עיר אלבליידה שיש בה כמה כשרונות להקרא כרך מצד הסחורה ואפ"ה כ' שם דדין כפר יש לה ע"ש וכן הרב משחא דרבותא סי' . קורא גאבס כפר עם כי תיטאוין תחת חסותה של גאבס וגדולה גאבס ממנה הרבה כידוע ומעתה הדבר פשוט שאם הסכימו ז' טובי העיר או שהסכימו אנשי העיר למכרם אפי' בלתי ידיעת ז' טובי העיר ודאי דרשאים הם אלא שהמעות ישארו לבהכ"נ בקדושתם להוציאם לצרכי בהכ"נ ואם הסכימו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אזי רשאים גם להוציא המעות לחולין כמבואר מדברי מרן ז"ל סי' קנ"ג ס"ז ע"ש:

ועוד דבנ"ד שבנו שם חלונות במקום אותם האבנים ונשארו אלה האבנים וכיוצא אפי' בשל כרכים יכולים ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר למכרם כמ"ש ה' משאת בנימין דאם

בנו בהכ"ן חדשה וסתרו בהכ"ן הישנה עפ"י זט"ה במעא"ה פקעה הקדושה מהישנה וחלה על החדשה ורשאים לשנות הישנה לכל מה שירצו ע"ש וכ"ש בעצים ואבנים שנשארו מזה וכאמור:

ועפ"ז נלע"ד דמ"ש מרן ז"ל סי"א בהכ"נ או לבנים ועצים שסתרו יכולים ליתנם במתנה וכ' הבאה"ט ס"ק כ' ובכרכים אסור וציין להמ"א ז"ל ע"ש לא קאי רק על גוף הבהכ"נ או דקאי גם על האבנים שלא בנו תחתיהם ונשארו אלו אבל בבנו ונשארו פקעה הקדושה וחלה על החדש וכמ"ש המ"ב הנז' וצריך להתיישב בזה עוד בעה"ו [הרה"ג המחבר ז"ל לא ראה גוף דברי המג"א רק מה שהזכיר הבאה"ט משמו אך המג"א בסקט"ז חלק על דברי המ"ב ודעתו דגם באבנים דינם כבהכ"נ ע"ש ועי' להדגמ"ר שכתב על דברי המג"א סקי"ב דבלבנים ועצים שיכולים לבנותם עוד בבהכ"נ הוא דאסר המג"א יע"ש] ומ"מ לדינא נר' דשרי בלא"ה וכאמור הכו"ח ביום א' חשון התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נ

לעי"ת מדנין יע"א

נשלאתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר מרדכי סגרון הי"ו בשק שיש בו חטים לפסח ונמצא מקום בשק ניכר ונראה שבא על השק שמן אם יש לחוש לחטים משום מי פירות עם מים: תשובה ודאי דיש להתיר מס"ס דשמא היה מלפנים ושמא לא נגע בחטים וכמ"ש כת"ר נר"ו ומתירים בס"ס בחמץ וכמ"ש מו"ה ישי"מ ז"ל סי' ע"ב ע"ש:

סימן נא

ומה ששאל בכלי מתכות המצופים באיזה ציפוי כמין זכוכית אם מותרים בהגעלה לפסח ולשאר איסורים:

תשובה פה אין מתירים אותם בהגעלה לא לשאר איסורים ולא לפסח ומ"ש דמעשים בכ"י שמתירים אותם בהגעלה כשאר איסורים ליתא ואולי מי שנהג או שהנהיג לא שם לבו דפה אין מתירים אותם כלל רק בהיות בלא"ה צדדים להקל בשאר איסורים אזי סומכים להגעילם ג"פ וכמו שכן שמעתי מידי"ן הרמ"ה נר"ו ואולי השומע לא דקדק בכל זה והוראה זו דפה עירינו נראה שכ"ד ה' רב פעלים ז"ל ח"ג א"ח סי' כ"ח שזכר כת"ר נר"ו וכמדומה לי כי הרמ"ה נר"ו הוא שחדש לסמוך היכא דיש בלא"ה צדדים להקל על ההגעלה ג"פ עפ"ד הר"פ ז"ל הנז' ודי בזה:

סימן נב

שאלה אם יש חשש איסור בנטילת הצפרנים לדידן פה אי ג'רבה יע"א שאין מסתפרין מי"ז תמוז עד אחרי ט"ב או דילמא תספורת שאני:

תשובה עי' להמג"א ז"ל סי' תקנ"א ס"ק י"א שכ' דשמע שיש אוסרים ליטול הצפרנים כמו באבל וכ' די"ל דלא דמי וגו' ופשיטא דלכבוד שבת שרי וכ"ש לצורך טבילה ע"ש ועי' להט"ז ז"ל סקי"ג דאסר בשבוע שחל בו ט"ב והתיר קודם זה אפי' למה שנהגו איסור בתספורת מי"ז בתמוז ע"ש ועי' להשע"ת ז"ל סקי"ב בשם ה' איתן האזרחי סי' מ"ח ומ"ט בשם מהר"ש מלובלין לאסור בימי הספירה ובימי בין המצרים וכן בשם הגאון מהר"א אשכנזי שמנהג בארץ אשכנז שלא ליטול הצפרנים בין המצרים ושהוא ז"ל כתב נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי במדינתינו לא בספירה ולא בין המצרים והמקיל לא הפסיד דכיון שהאחרונים שבזמנינו לא הזכירו האיסור מסתמא היו מתירים ג"כ ע"ש ועי' ביד אפרים שכ' ע"ד המ"א דבא"ר כ' להקל אפי' בע"ש שחל בו ט"ב ונדחה למי שרגיל בכך ע"ש ועי' לה' לבושי שרד על המ"א שכ' דהט"ז סקי"ג דאוסר מודה דלכבוד שבת שרי ואף שחל ט"ב בשבת ע"ש ומזה מבואר דגם לאשכנזים אין בירור לאסור לא מצד המנהג ולא מצד הדין ומינה דלדידן בני ספרד דבתריה דמרן גרירין אין להוסיף לאסור בנטילת צפרנים בכל אופן וכ"ש למי שרגיל בכך ומצטער מזה או שחושש מצד נקיון הידים לנטילת ידים וכיוצא אם לא במקום שיש מנהג פשוט וברור להחמיר דאז יש להקל לכבוד שבת וכיוצא ולהחמיר בזולת זה וכמ"ש הפוס' הנ"ל אבל בלא זה יש להתיר בכל אופן לדידן וכ"ן מסתמיות דברי מרן ומור"ם ז"ל הכו"ח ביום כ"ו תמוז יה"ל שנת תרצ"ה לפר"ק ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נג

שאלה באיזה זמן ראוי להתפלל מנחה:

תשובה לכתחי' ודאי דיש לעשות כדברי מרן ז"ל א"ח סי' רל"ג ס""א דעיקר זמנה מט' שעות ומחצה ולמעלה עד הלילה ובדיעבד אם התפלל לאחר שש שעות ומחצה ולמעלה יצא ע"ש וכן בשעת הדחק או שיש צורך בדבר מתפללין מנחה גדולה כמ"ש הכה"ח נר"ו ס"ק א' וכ"כ ה' שלמי ציבור ז"ל הלכות מנחה סי' ב' אות ב' בשם המ"א ז"ל דאם רוצה לאכול מתפלל מנחה גדולה לכתחילה ומכ"ש אם רוצה לצאת לדרך ע"ש ומזה זמן הוריתי כזאת למי שהוא פועל אצל גוי ואינו מניחו להתפלל מנחה עד עבור זמנה שיתפלל מנחה גדולה כי באותו זמן הוא עת מנוחה לפועלים גם אצל הנכרים וכ"כ ה' חיי אדם כלל ל"ג אות א' דמי שרוצה לאכול או לעשות מלאכה ויש לחוש שמא ישכח

להתפלל מותר לכתחילה להתפלל מנחה גדולה ומזה ג"כ נראה דאם כשמתאחר לא ימצא מנין יכול להתפלל ברבים מנחה גדולה לכתחילה ואמינא לה ממ"ש הלבוש בנדונו בסי' רל"ג וז"ל כיון דקיי"ל דבדיעבד יצא בשניהם בין מנחה בין בערבית אחר פלג המנחה אע"ג דהוי תרי קולי דסתרי אהדדי ה"ה נמי בשעת הדחק יוצאין לכתחילה ולדידן כשעת הדחק חשבינן לן מפני שאי אפשר לנו לכוין הזמן בשוה לקרות בכל פעם לב"ה באופן שיתפללו מנחה ומעריב ביחד באסיפה אחת ותהיה כל תפילה בזמנה אלא או יקדימו לפעמים או יאחרו לצאת בין תפילה לתפילה ולחזור ולהתאסף הקהל ג"כ אי אפשר שיבואו לידי ביטול תפילות ואין לך שעת הדחק גדול מזה לכך מתפללים לעולם ב' התפילות יחד באסיפה, אחת אע"ג דלפעמים מקדימים ולפעמים מאחרין וסתרי אהדדי ע"ש ומינה לנ"ד אלא די"ל דאין כוונת הלבוש רק דשמא עי"ז יהיו איזה מהקהל שאין מתפללין אפי' ביחיד אח"כ וזה שייך ג"כ בנדון זה ושו"ר דיש ללמוד זה מדברי ה' שלמי ציבור ז"ל שם אות א' שכתב ונוראות נפלאתי על המנהג שנהגו בכל גלילות ישראל כמה וכמה חכמים ויראי ה' וחושבי שמו להתפלל מנחה גדולה נגד פסק מרן ז"ל אשר מפיו אנו חיים וסיים דבע"ש שאין יכולים להתפלל תפילת מנחה קטנה כתקנת חכמים בלחש ובחזרה שאינם מתקבצים בע"ש כמו בשאר הימים כשעת הדחק דמי ושרי אבל בשאר הימים היכא דאיכא מתפללים תפילה קטנה כתקנת חכמים בלחש ובחזרת התפילה ומתפללים מנחה גדולה אין מנהגם יפה נגד פסק מרן ז"ל ע"ש ומבואר מזה דבמקום שיש לחוש דשמא לא ימצא מנין מותר להתפלל מנחה גדולה ועי' בטור סי' רפ"ו שאביו הרא"ש היה מתפלל מוסף ביוה"ך ביחיד כדי להתפלל אותה בזמנה ע"ש ומזה לכאורא משמע דיותר טוב שיתפלל בזמנה ביחיד וצ"ע. אולי י"ל דשאני מוסף דלכ"ע יותר טוב להקדימה משא"ך מנחה דכמה פוסקים סוברים דגם לכתחי' יכול להתפלל מנ"ג (כמ"ש הב"י בדעת הטור והרא"ש ע"ש ולכך כדי להתפלל בציבור עדיף טפי וכ"ד המשב"ר סי' רל"ג סק"א ועי' שה"ץ אות ה') ובעיקר תמיהתו ז"ל לע"ד לפ"ד הלבוש ז"ל הנז' י"ל דע"ז סמכו לנהוג כן ועוי"ל דנהגו כדעת הטור והרא"ש וכיון דמרן ז"ל ג"כ מודה דבדיעבד יצא אין לבטל מנהגם אבל בלא יש מנהג הדבר תלוי בצורך וכאמור:

ועג"ל ליישב פליאת ה' ש"ץ ז"ל עפמ"ש מרן ז"ל סי' רל"ב ס"ב לא ישב אדם וגו' ולא לאכול אפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה וגו' והיינו חצי שעה קודם כמ"ש ה' כף החיים נר"ו שם אות ט"ז בשם מרן הב"י וכיון דלפי המנהג בזה"ז רוב העולם אוכלים איזה דבר לסעוד את הלב בבקר ועיקר הסעודה בחצות ממש א"כ לצאת ידי מרן ז"ל צריך להתפלל רק מנחה גדולה כיון דלדעת מרן אסור לאכול אפי' סעודה קטנה ואולי

בזמנו לא היה כן אצלם או שראה שסועדים ואח"ך מתפללים ולפ"ז ראוי ונכון לעשות כן תמיד והפוסקים שלא כתב כן משום שלא נתפשט בזמנם מנהג אירופי זה לסעוד רק בחצות:

אלא דבעיקר מ"ש מרן ז"ל דאסור לאכול אפי' סעודה קטנה קשה דאם אינו יכול להתפלל מנחה גדולה ה לכתחי' רק קטנה א"כ הרי יש זמן גדול ואולי מזה הוכיח הרא"ש והטור דלכתחי' מתפללין מנחה גדולה וצ"ע עוד הכו"ח ביום כ"ה סיון התרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א

סימן נד

שאלה מי שמצא בביתו י"ב תיבות קונפי"ט ששכח ולא מכרם בשעת הביעור ואין לו ידיעה בהם בתוך הפסח אם יכול לאכלם או למכרם אחר הפסח או"ד אסורים הם בהנאה:

תשובה הקונפי"ט רגילים להחזיקו לחמץ גמור מפני שאומרים שמערבין בו הסלת ובאמת כל אוכל מזה מרגיש וטועם שאינו סוק"ר גמור רק מעורב עם דבר זולתו ועל הרוב עם סולת או חלב חטה הנק' ,,נש"א'' בערבי שהוא ג"כ מחזיקים אותו לחמץ גמור אבל נראה שכ"ז אינו רק לענין לאוכלו בפסח וכן גם לענין שלא להשהותו בפסח אבל לענין חמץ שעבר עליו הפסח שאין איסורו אלא דרבנן אפשר שיש פנים להקל בשכחו ולא ידע שיש לו ממנו וכן ראיתי לה' שערי תשובה סי' תמ"ב ס"ק א' שכ' בשם שו"ת פ"י סט"ו באחד ששכח לבער בלילות צוקר מחופה שקדים ועניס ושאר מיני גרעינין ונזכר תוך הפסח וכ' ששאל לאומנים ואומרים שמבשלים הסוקר במים ומחפים אותם בסוקר וצריך קמח לזה שא"א לחפותו בלא"ה וא"כ הוי מי פירות עם מים ואינו אלא חמץ נוקשה והסכימה דעתו דחמץ נוקשה מותר להשהותו ע"ש ולדידי צ"ע שי"ל שהקמח נתחמץ קודם שנימוח הסוקר והמים גורמים חימוץ להקמח מבלי היות שם עירוב מלחלוחית הסוקר ואם נתבשל כבר הסוקר במים ואח"ך נותנים הקמח לשם לכאורה י"ל דדמי ליין צמוקים המבואר בסי' תס"ב אך הח"ץ חולק גם שם וס"ל דלאו מי פירות הוא ע"ש וסיים אח"ז דאין להתיר בזה להשהותו ע"ש ומשמע דהיינו דוקא להשהותו הוא דאסור מפני הספיקות הנז' דהוו ספיקא דאורייתא ולחומרא אבל כלפי חמץ שעבר עליו הפסח שאינו אלא דרבנן וכמ"ש מרן ז"ל והבאה"ט ז"ל סי' תמ"ח ס' ג' ובס"ק ז' דקנסוהו הואיל וגו' ע"ש א"כ אדרבא מן הספק י"ל דספיקא דרבנן לקולא כ"ש דהרבה ספיקות יש בו דשמא לא נתנו הקמח רק אחרי שהמים רותחים והו"ל כדין חליטה דסי' תל"ד ס"ג והגם דאין אנו בריאים מ"מ ה"מ בבא לעשות כן בפסח אבל אם עשה קודם פסח ונתאחר

לאחר הפסח הו"ל סד"ר ולקולא ותו דגם אם לא הושם הקמח קודם הרתיחה שמא לא נתאחר עד שהחמיץ רק תכף ומיד הרתיח ונתבשל ולא נתחמץ כלל ותו דשמא הרתיחו המים והסוכר והו"ל מי פירות עם מים וכמ"ש הפ"י והגם דיש חולקים בנ"ד דהוי דרבנן יש לסמוך על המתירין והגם דאומרים שהסלת בזה"ז אנו מחזיקים אותו לחמץ גמור שאומרים שלותתים החטים ומתחמצים מ"מ לא הוי דבר ברור שיש ג"כ סלת כשר וכמו שכן בתונס עושים מצות של סולת וכן על הרוב ברוב ערי אירופא והדומים להם וא"כ אפשר שהקמח או הסלת אינו מחומץ וכן ראיתי להבאה"ט סי' תס"ז ס"ק ט"ו שכ' בשם הח"י דאם עבר והשהה אותם יש להקל דאיכא חששות טובא ע"ש והגם דסיים דצריך לחקור המורה תחילה איך ומה נעשה כיון דהדבר תלוי בשינוי מקומות ע"ש נראה דזה לא קאי רק להתיר תערובת אבל להתיר מה ששהה אחר הפסח כיון דאין כאן אלא ספיקא דרבנן א"ץ לטרוח כ"ך לברר ובפרט שאין אנו יודעים מקור עשייתו והם רחוקים ממנו הרבה וכמעט אי אפשר לברר ובכן לע"ד יש להתירם אחר הפסח אך יש לקנסו על מה שלא נזהר ולשלם המעשר מהם לעניים [עי' להשע"ת סי' תמ"ח סק"ח משם הח"י שהתיר שם בנדונו ועכ"פ קנסו סך מה לעניים ע"ש] כנלע"ד הכו"ח ביום י"ד סיון התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נה

שאלה אם מותר להספיד חכם בפניו ביום פורים ואיזה גבול שיהיה נקרא חכם:

תשובה מרן ז"ל בא"ח סי' תרצ"ו ס"ג כתב יום י"ד ויום ט"ו אסורים בהספד ותענית לכל אדם וגו' ולכאורא לשון זה מורה דבא לשלול דגם חכם בפניו אין מספידין אותו והגם דבחנוכה כ' מרן ז"ל סי' תר"ע אין מספידין בהם אלא לחכם בפניו נראה דפורים שאני שנקבע למשתה ושמחה אבל קשה דמצינו במועד קטן דכ"ז ע"ב א"ר ספא אין מועד וגו'] דבחוה"מ חמיר מחנוכה ופורים ע"ש וקי"ל דאין מועד בפני ת"ח ופסקו מרן ביו"ד ריש סי' ת"א ע"ש לכן נ"ל דאדרבא אסורים לכל אדם קאמר ואינם אסורים לת"ח וכאלו כתוב לשאר כל אדם וכ"ן מדברי הלבוש וה' באה"ג ע"ש:

ולענין שיעור החכמה שנקרא בה חכם נלע"ד דהגם דקי"ל דבזה"ז אין לנו דין ת"ח מ"מ מי שהוא ממונה לדון ולהורות באיזה עיר וכפר כיון שהוא בתור רב העיר יש לדונו כת"ח ואפי' שאר עיירות יש פנים דידונו אותו כדין ת"ח [ואף שאינו בפניו הא קי"ל יום שמועה אפי' רחוקה כבפניו דמי כמ"ש בסי' ת"א ועי' להברכ"י שם] וכן זכורני שכ' ה' פלא יועץ מערכת משפט ודין] דבזה"ז הדיין יש לי דין תלמיד חכם אלא שיש לחפש אח"ז אם בדרך חסידות קאמר או דכן נקיטנן לדינא ומ"מ נלע"ד דמי שהוא בתור ת"ח

של זמנינו והוא בר אבהן וזקן וישיש וירא ה' ורוב ימיו על התורה אפי' בפשט התנ"ך ומשניות וזוהר יש לכבדו לדרוש עליו בבהכ"נ דרוש שבחיו ומדותיו ומוסרים שאין מזה כ"ך התעוררות בכי והספד ועי' להשו"ג ז"ל סי' תקע"ז ס"ג ד"ה ובשנת וגו' ע"ש:

סימן נו

שאלה ביצה שנולדה ביו"ט א' ובשלו אותה בקליפתה ואין בתבשיל ס' נגדה אם מותר התבשיל או"ל:

תשובה כ' מרן ז"ל בא"ח סי' תקי"ג בב"י עמ"ש הכלבו ביצה שנולדה ביו"ט שנתבשל בשוגג בו ביום עם בשר ותבשיל הכל מותר חוץ מן הביצה שמניח עד למחר דהא קי"ל גיעולי ביצים מותרות דמיא דביעי הן שאין נותנין טעם כלל וכ' שזה היה מעשה בלוניל בביצים שנולדו ביו"ט והושמו בטפילה שקורין פנאד"ה והתיר הכל חוץ מן הביצים ע"כ ולפמ"ש רבינו בשם ר"ת בלאו האי טעמא נמי שרי ע"ש וק"ל דהרי טעם הכלבו מתיר גם כי ליכא ששים וטעם ר"ת אינו מתיר רק כי איכא ששים ועוד יש להק' בדברי הטור שכ' ולפמ"ש פי' ר"ת דהא דאמרי' דבר שיש לו מתירין לא בטל דוקא כשהוא בעין אבל טעמו בטל בששים היה נר' שהתבשיל מותר וגו' ע"ש דאימא ה"ן לא אסרו שם רק בליכא ששים ולפחות הי"ל לטור להתנות תנאי זה ולומר דאם יש ששים יש להתיר ונלע"ד דכונת הטור ומרן ז"ל דכיון דלדינא שיעור ששים הוא כנגד הבלוע מהאיסור אלא דמפני שאין אנו יודעים כמה נפיק מניה משערינן בכלו א"כ ל"ש זה רק באיסור דאורייתא דספק ששים אוסר בו אבל בספיקא דרבנן הא קי"ל סד"ר לקולא וא"כ כיון שלא ידענו כמה הוציא ואפ' שהוא דבר מועט לגמרי לכן מתירים בכל גוונא ודומה זה למינו רבה עליו ומבטלו מדאורייתא ונשפך ולא נודע אם יש ששים דמתירין כמ"ש מרן ז"ל סי' צ"ח ס"ב והגם דסיים מרן ז"ל שם בד"א כשנשפך וגו' אבל איסור שנתערב בהתיר ואי אפשר לעמוד על שיעורו אפי' שהוא מאיסורין של דבריהם אסור היינו באין יודעים השיעור של ההתיר אבל באין יודעים כמה איסור יש אפשר דשרי וכאמור:

אבל ראיתי להבאה"ט סי' צ"ח ס"ק יו"ד שכ' בשם הש"ך דגם בלא ידעי' כמה נפיק מניה דאז הוי מאיסורין של דבריהם אפ"ה אין תולין להקל ע"ש גם מדברי מרן ז"ל בש"ע סי' תקי"ג ס"ג שכ' אם יש ששים כנגדו גו' מוכח כמ"ש הש"ך דגם בדרבנן משערינן בכוליה ול"א סד"ר ולקולא וכמו שצדדתי לעיל מזה ולפ"ז הדק"ל על מרן והטור וכאמור מעלה:

ושו"ר להט"ז ז"ל שהק' ע"ד מרן ז"ל בב"י כנז' וכן הק' על דבריו בש"ע שהצריך ששים וכ' דדוח"ל דבש"ע מיירי בנקובה דהרי הכלבו בודאי מיירי בשאינה נקובה וכיון דאיהו קאי על דבריו ממילא מיירי גם בשאינה נקובה ע"ש ובאמת דברי הכלבו צ"ל באינה נקובה

דאלת"ה לא אפ"ל דמיא דביעי וכמבואר בסי' פ"ו דבקלופה או נקובה ל"א מיא דביעי נינהו ע"ש. ושו"ר דזה אינו מוכרח די"ל דס"ל דאין לחלק בין קלופה לשאינה קלופה ובכלם אמרי' מיא דביעי וכמ"ש הכ"מ בפט"ו מה' מ"א הי"ט בדעת הרמב"ם וא"כ שפיר י"ל דבש"ע בנקובה או קלופה מיירי וכאמור וכ"כ ה' מאמר מרדכי דמרן בקלופה איירי ודחה דברי הט"ז לכאורה דברי הט"ז מוכרחים ולהאמור ניחא וכ"כ המ"א דמרן בקלופה וכ"נ דלא גרע זה מביצת נבילה וטריפה דפ' מרן יו"ד סי' פ"ו ס"ו דשרי באינה קלופה דמיא דביעי בעלמא ע"ש וא"כ בנ"ד דנתבשלה בקליפתה מותרת ואף מטעם דמור"ם שם כ' דאין להתיר אלא בהפמ"ר מ"מ אנו אין לנו אלא דברי מרן ועוד דשיו"ט והפמ"ר בכ"מ שוין וא"כ בנ"ד יש להתיר אף בליכא הפמ"ר משום שיו"ט וכן בא מעשה לידי והתרתי הכו"ח יום כ"ד ניסן אלא ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נז

שאלה אי שפיר דמי ליטול הידים ע"י ברזא קבועה בתיבת ברזל או בנין אבנים דהיינו שמניע הברזא לצד זה ונשפכים המים או מניע אותם לצד שני ונסתם הנקב המוציא את המים ואין נשפכים:

תשובה בנין אבנים ודאי אינו כלי וכמ"ש מור"ם ז"ל סי' קנ"ט ס"ז אין ליטול ידים מאותם אבנים הקבועים לכותל ועשה להם בית קיבול וברזא וגו' ע"ש ואף אם יבנה בנין אבנים בתלוש ולסוף קובעו בכותל לא מהני דמ"מ בנין הוא ואין זה כלי כלל (כ"כ מור"ם ביו"ד סי' ר"א ס"ז והוא מתשובת הרשב"א סי' ת"ת ע"ש] אך אם מביא תיבת פחי ברזל וכיוצא ועושה בה ברזא נר' דשפיר הוי כלי ואפי' קובעו בכותל שרי שהרי מרן ז"ל ס"ח כתב אם הכניס ידו לתוך כלי של מים ושכשך ידיו בהם אם הכלי מחובר לקרקע לא עלתה לו נטילה וגו' ומשמע דאם שפך ע"י ברזא וכיוצא הויא נטילה גם דמחובר לקרקע וכן מצד הברזא הסובבת נראה דשפיר יפול ליטול ממנה כמ"ש הכה"ח נר"ו אות ס"ט דדמי זה לאבריק והגם דשם סיים לחוש להמחמירים אנן בדידן פשיט"ל מילתא ומעשים בכל יום ליטול מהאל בריק מצד זה או מצד זה ועוד דהיא פלוגתא דרבנן וספיקא להקל ועוד דגם דעת הכה"ח נראה דהוא דרך חומרא ע"ש ומש' דמדינא מתיר ובדרבנן לענ"ד אין לגדוש החומרות ועוד דמדברי המחב"ר או"ד מתבאר בפשי' דדעתו להקל ואין כאן שום חומרא ושכן המנהג בכ"מ ומינה לנ"ד ובפרט בזה"ז דבעוה"ר הדור נתפרץ הרבה ויש לסמוך על המתירים זה מדינא להיות באופן כזה הדבר נוח וקל ואין להחמיר כ"ך ולהיות נמשך מזה ח"ו קולא יותר שיקילו בעצם הנטילת ידים ובפרט בחנויות ומלונים ומסעדות (אוכאנדאת) וכיוצא בהם שמשתמשים בזה וכיוצא בזה דודאי לענ"ד אין להורות להם

חומרא ודים לעמוד במה שהוא דינא מיהו צריך להניע הברזא בכל שפיכה ושפיכה כמ"ש מרן ס"ט ע"ש] הכו"ח ביום כ"ב אלול התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נח

שאלה אם מותר לאכול בשבת הסופגנין שעושים הנכרים אם לקחם מבית תבשילם או מהנכרים המסבבים בזה למכור כיון שלא נתבשלו בעבור ישראל ודומה זה לקאהו'י או תא"י או"ל:

תשובה ודאי דאסור מכמה טעמים ואפי' בחול א') משום בישולי גויים ב') משום דשכיחי אצלנו תולעים במים ואין לסמוך על סינונם אפי' אם יאמרו שמסננים וכ"ש אם אינם מקפידים על הסינון ג') דהם לוקחים הקמח מהנמצא וכמה פעמים ימצאו בהם תולעים ובפרט כשישאר בכלי מעט מהקמח הראשון ומוסיפין עליו ופה אי ג'רבה יש לפני הסופגנין ישראלי המחתה בגחלים ומסנן המים ומרקד הקמח על הרוב ועם כ"ז הצנועים מושכים ידיהם וכ"ז בחול אך בשבת אסור בלא"ה כמבו' בדברי מרן בש"ע סי' שכ"ה ס"ד דאפי' בפת אין לסמוך על המתירין אלא בשעת הדחק או לצורך מצוה לברית מילה או לברכת המוציא אך בנ"ד דליכא לא סעודת מצוה ולא ברכת מוציא שהרי לא שייך זה בסופגנין ודאי דאסור. וכן מצד שעת הדחק ודאי דאין כאן דחק דכל אדם מכין מערב שבת הצריך לו ועוד דמבואר בהמחב"ר אות ב' בשם ה' מר וקציעה דשעת הדחק כגון שדר יחידי בכפר והיינו כדי שלא יתענה בשבת כמבו' שם אות ו' ע"ש וכ"ש כי איכא שאר איסורים דאפי' בחול אין מתירים ומה שרצו לדמותו לקאהו'י ולתא'י ערבך ערבא צריך כמבואר בדברי הברכ"י סי' שכ"ה אות ב' ובמחב"ר אות א' ע"ש. ועוד יש לאסור אם יש לחוש דהגוי ירבה בשביל ישראל ומשום מקנה וקנין. וא"צ להאריך בזה דודאי אין שום פנים להתיר כלל הכו"ח ביום כ' שבט התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נט

שאלה איש או אשה שעשו שן של זהב או כסף או של עצם במקום שן שנפלה להם האם מותר לצאת בהם בשבת או צריך להסירן קודם שיצאו:

תשובה באשה התיר מרן סי' ש"ג סי"ב בשן של כסף שדומה לשאר שינים וכ"ש שן האדם ע"ש ונלע"ד דה"ה לשן של עצם שדומה לשאר שינים יותר משל כסף וא"כ כ"ש איש אבל בשן של זהב שמשונה במראה משאר שינים אסר מרן באשה דילמא מבזו לה ושקלה ליה וממטיא ע"ש אבל באיש מסתברא דאין קפידא ואינם חוששין לבזיון בזה וכ"ש דלפי המסופר אדרבא שבח הוא להם ובוחרין בו משל כסף ושל עצם עם

שהוא ביוקר גדול יותר. ובפרט בימינו אלא שאומרים שעושים אותו בהידוק ואיזה חוזק באומנות יד והרכבה שאוכלים בו גם דבר קשה. ועם כי לא מצאתי הדבר מפורש כעת להתיר גבי איש גם בשל זהב יש לדמותו למ"ש מרן ז"ל שם סי"ג גבי מנעל קרוע ומנעל חדש דיש חילוק בין איש לאשה דאסור לאשה ומותר לאיש שאינו מקפיד כ"כ וה"ה בזה. [אה"ב הגם דבסי' ש"א כתב מרן בש"ע ובב"י דבתכשיט לאיש ולאשה יש לאסור גם באיש וה' כף החיים סי' ש"ג ס"ק נ"א בשם התו"ש כתב דדוקא במנעל חילקו בין איש לאשה דמנעל של איש אינו דומה למנעל של אשה. לאחמ"ר לענ"ד אין זה במשמעות לשון מרן בש"ע ובב"י שתלו רק משום דאיש לא קפיד וכן הוא בלבוש ע"ש ולענ"ד החילוק פשוט דלא נאמר כלל זה רק בתכשיטים דשלפא ומחויא וגזרו איש אטו אשה אבל במה שהגזרה דלמא מחכו עלה באיש דלא קפיד לא גזרו אלא דיש לחפש בדברי הפוסקים בזה. ולפי"ז בשן זהב דבאשה גנאי הוא לה והגזרה מצד דמחכו עלה באיש אין לחוש וכן נלע"ד להוכיח מה דלא נאמר דין זה דשן רק באשה ולא באיש והלא השינים נופלים באיש כמו באשה וצ"ל דחשש זה לא שייך רק באשה ולא הוצרכו לבאר. שו"ר להתו"ש עצמו שדחה מה שחילק דאין דומה מנעל דאיש לשל אשה מדברי הר"ן שאסר בטבעת שיש עליה חותם דמקרי דבר הראוי לאיש ולאשה וע"ש מה שחילק עוד דומה למ"ש]:

ועוד יש להתיר ממ"ש מור"ם סי"ח לחלק דבזה"ז שכיחי תכשיטים ויוצאים בהם אפי' בחול וליכא למיחש לשלפא ומחויא כמו בימיהם שלא היו רגילים לצאת בהם רק בשבת ולא הוו שכיחי ע"ש ואפ' דגם מרן שלא כ' חילוק זה מודה בנ"ד שהשן או השינים קבועים בחול ובשבת ועשויים לפעולתם ולא לשם קישוט ונוי וגם הוא דבר פשוט אצל הכל ואין בו כל חדש. הגם דלטעם זה וטעם דבזה"ז מהודקים לכאורא יש להתיר גם באשה נראה דלא רצה לסמוך ע"ז רק גבי איש דאיסורו רק אטו אשה ולא באשה עצמה]:

סימן ס

נשאלתי מההו"ש הדו"מ כמה"ר ר' סוסו כהן מעי"ת גאבס יע"א אודות שבליל ב' של פסח נלב"ע וחל"ש צדיק וחסיד בנש"ק ובעל יסורין ואם יקברוהו בהשכמה קודם זמן ק"ש כמו שכ' מרן או"ח סי' תקכ"ו סי"ב אין הולכין בהלויתו כ"א מעט אנשים כי הק"ק נעורים ועוסקים בהגדה וסיפור יצי"מ כל הלילה וקשה עליהם ההשכמה ומגיע חסרון כבוד להנפטר ולכן הורה לקוברו ביום אחר התפילה ונסמך על מ"ש מרן ס' ע"א ס"ב ויוט"א אם רוצה לקוברו וגו' ואם אינו רוצה וגו' וכ' הכה"ח בשם הש"ק דקע"ט דהיינו מפני כבודו של מת וכ"ש בזה דל"כ מרן איסור בזה ואפשר דעצה קמ"ל לקוברו קודם

התפילה ואה"ן דביש לו כבוד כשמניחין אותו אחר התפילה והאכילה דומיא למ"ש בסי' תקכ"ו כשמת ביום ושפיר דמי ודלא כמ"ש המג"א דאם הוא אדם חשוב שצריכין רבים ללוותו יוציאוהו לביה"ק אחר יציאת בהכ"נ ואחר האכילה יקברוהו דאנן קי"ל כמרן וכ"כ הקש"ע ע"ש ושוב תמה על המג"א הנז' דהא בסי' תע"ג כ' דאם התחילו אין מפסיקין ומה שחי' המה"ש דביו"ט איכא מצוה דאכילה עדיין קשה דהרי אפי' לק"ש אין מפסיקין עכת"ד נר"ו:

תשובה ראיתי מ"ש כת"ר נר"ו ולדינא נלע"ד דיפה הורה דבכה"ג דקשה על שאר הק"ק וגם על החברים הממונים להשכים קודם הרבה לזמן ק"ש כמ"ש בסי' ע"ב ס"ב הו"ל כדיעבד שלא השכימו וכדקי"ל בעלמא דשה"ד כדיעבד דמי ובדיעבד שלא השכימו הא ודאי דדינו כאלו מת ביום דכ' מרן סי' תקכ"ו סי"ב דקוברין אותו אחר אכילה ועם כי מהרש"ל ביש"ש הב"ד המג"א והט"ז חולק עליו וס"ל קודם אכילה אנו אין לנו אלא דברי מרן דפסק כד' הכלבו דקוברין אותו אחר אכילה ומזה ג"כ מבואר דלא עבדינן כהמג"א שם ולא שאני לן בין חשוב לשאינו חשוב וכפשט וסתם דברי מרן שלא חילק בזה (ועי' להט"ז סי' ע"ב סק"א בשם מרן הב"י דהאידנא לא שכיח אדם חשוב כנז') ועוד דדברי מהרש"ל אינם מוכרחים דמה שהק' ממקרא מגילה דמת מצוה דוחה אותה וכ"ש שיו"ט ל"ק דכבר סיים מור"ם סי' תרפ"ז דדוקא באיכא שהות לקוראה אח"כ הא לא"ה מקרא מגילה קודם דמ"מ אינו עובר ע"ש וה"ן בשיו"ט דעוברת דזמנה עד חצות ודאי דקודמת למת מצוה ועוד דאעיקרא לא הוי מ"מ רק מת מצוה שאין לו קוברים אבל אם יש לו קוברים אם הקרובים או החברים הממונים אינו נקרא מת מצוה ומ"ש דבזמנינו הכל נקרא מ"מ לא ידעתי למה ואולי בעירם היה להם איזה עיכובים מהאויבים לכן חשבוהו למ"מ גם מה שהק' מהמדרש דאסור לאכול סעודת קבע קודם שנקבר המת י"ל דאין זה הלכה וראיה לזה שלא פסקוהו הפיס' [ועי' להשע"ת שהביא מהמו"ק דזה דוקא בליכא חברותא ע"ש] ועוד דשאני שיו"ט דהיא חובה ומצוה ולא דיבר המדרש רק משאר סעודות הרשות. גם משה"ק דאיך הוי שיו"ט לאכול ולילך אח"כ לביה"ק לענ"ד אדרבא איפכא מסתברא דכשהולכין לביה"ק מקודם אין זו שיו"ט לאכול אח"ך כי כבר לבו מלא צער ותוגה וצריך לזה זמן להעביר הצער מלבו לא כן כשאוכל מתחילה שעדיין לא נכנס הצער בלבו אז שפיר מקיים שיו"ט ואולי דגם מהרש"ל לא כ' זה רק ליישב מנהג עירם אבל לדידן נקיטנן כפסק מרן דקוברין אחד האכילה:

ובעיקר משה"ק על המג"א ועל המה"ש הנה המה"ש נ"ל ברור דלא נחית רק ליישב סתירת פסקי המג"א מסי' תמ"ג לסי' תקכ"ו ע"ש וכן תי' הנו"ב בדגול מרבבה וכ"ר

שצידד הא"ר סקכ"ה אלא דשם הק' ע"ז מסי' ע"ב כקו' המג"א סי' תמ"ג על מהרי"ל וכמשה"ק כת"ר נר"ו אך המחה"ש והדג"מ לא נחתי רק ליישב פסקי המג"א אהדדי וכדכתיבנא ולזה נלע"ד דהמג"א למעשה לא מלאו לבו לעשות נגד הוראת מהרי"ל עם כי השיגו א"נ דשוב חזר בו מכח תי' הח"י א' וב' ולפי תי' זה ל"ק גם משה"ק כת"ר נר"ו מסי' ע"ב ובעיקר תי' המחה"ש והדג"מ שתי' דש"ה דאיכא מצוה באכילה ע"ש קשה לענ"ד דנהי דאהני לן האי טעמא דביו"ט יכולין להפסיק משום מצוה דאכילה לא כן בע"פ דליכא מצוה אין יכולין להפסיק מ"מ ניזל בתר איפכא כיון דבע"פ דליכא מצוה באכילה אפ"ה מתחילין באכילה קודם הוצאת המת כ"ש ביו"ט דאיכא מצוה באכי' דמתחילין לאכול קודם הוצאת המת:

לכן נלע"ד ליישב דברי המג"א באופן זה דהמג"א סי' תמ"ג עיקר קושיתו על מהרי"ל דהבין דמהרי"ל מיירי ביש למטה צורך בהם דמסתמא בשאר כל אדם מיירי שאין הולכין עמהם כ"א המתעסקין בקבורה וע"ז הק' עליו מק"ש דמיירי שם ביש למטה צורך בהם וכמבואר בהלבוש ז"ל אבל בסי' תקכ"ו מיירי באדם חשוב שכל העם יוצאין עמו ולכך שפיר פסק דפוסקין לאכול ומיירי בשאר העם שאינם צריכים לקוברו אבל החברים הקוברים אה"נ דאין מפסיקים וכעין מנהג אשכנז שזכר הח"י] וזהו דקדוק לשון המג"א שכ' ואת"כ יקברוהו כראוי ר"ל ברוב עם שכל העם אחר האכילה חוזרין לביה"ק לקוברו כראוי לפי כבודו כנלע"ד בזה לדינא והסכים עמי הרה"ג מהר"ם שתרוג נר"ו עי' בישי"מ ח"ב סי' צ"ז] הכו"ח ביום כ"ג ניסן התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סא

שאלה סופר שמצא באמצע אות נו"ן של תפלין מקום לבן דק באופן שהוא כשר בלתי תיקון ועכ"פ מילא אותו לובן בדיו ונמשך ידו קצת למטה עם הדיו ונעשית ג' ולחך בלשונו את הדיו בעודו לח באופן שאות הנון נשארה כמות שהיתה והוסר כתם הדיו לגמרי ונשאר רק כל דהו כתם כלובן שהוכהה לבנוניתו אם נפסלה אותה פרשה:

תשובה עי' לה' קול יעקב נר"ו סי' ל"ב אות פ"ה שכתב בשם הט"ז אות ט"ו והא"ר אות כ"ח ור"ז אות כ"ב וקה"ס סי' ח' או' ה' מלא"ש ש כלל ו' סוף אות א' בחכמה שגם טפת הדיו לח פוסלת ע"ש אלא שלא נתבאר זה בדבריהם שליחכו אותה בלשונם והוסרה כמעט לגמרי ושו"ר לה' עני בן פחמא א"ח סי' ג' דומה לנ"ד ופסל הוא וכ"ד ה' חתנו ושכן מתבאר מדברי הג"פ ז"ל סי' קכ"ה אית ל"ז שכתב דכיון שנשחתה האות מה לי נתקנה ע"י גרירה או ע"י לחיכת הדיו לח ע"ש ומכל האמור נראה דיש לגנוז אותה פרשה הכו"ח ביום כ"ו אייר התרצ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סב

נשאלתי כבר ר' אברהם כהן יצ"ו אם הביאו לו פירות ללפת בהם את הפת ולפת בהם את הפת ואחרי גמרו את הפת נשאר לו מאוחם פירות מי אמרי' כיון דכשבירך על הפת נפטרו גם הפירות באותה ברכה א"כ הגע עצמך בירך עליהם וממילא גם שנשארו פטורים או"ד אין דעתו לפטור רק מה שהוא ליפתן אבל מה שאוכל פירות לחודייהו לא וצריך לברך עליהם:

תשובה נ"ל דברכת הפת פוטרתן גם אם אוכלם בפני עצמן אחרי שכבר גמר את הפת דמלבד דהכי מסתברא דכשבירך הגע עצמך בירך גם עליהם ואיך אח"ך יברך על מה שכבר בירך עוד בה דנ"ל דזה דומה לבא לאכול מפירות הנז' בלתי פת כלל דפסק מרן ז"ל דאינו מברך כמ"ש בסי' קע"ז ס"ג דאם קובע לפתן סעודתו על הפירות הו"ל הפירות כדברים הבאים מחמת סעודה ואפי' אם אוכל מהפירות בתחילת סעודתו בלא פת אינו מברך לא לפניהם ולא לאחריהם ע"ש הרי דלא אמרי' דלא היתה דעתו בעת הברכה רק על מה שהוא מלפת בו אלא דדעתו גם על מה שאוכל בלא פת וא"כ גם כשכבר גמר פת נמי א"צ לברך וכן מתבאר להדיא ממ"ש אח"ז ויש חולקין ולכן טוב שיוכל תחי' מהפירות עם פת ואז אפי' אם אח"ך יאכל מהם בלא פת אינם טעונים ברכה כלל ומבואר שם בדברי מור"ם ז"ל דאעפ"י שאינו חוזר לבסוף לאכול עמהם פת מאחר שעיקר קביעות היה עלייהו והיינו דידן:

סימן סג

שאלה בשבת חנוכה ור"ח טבת הוציאו ג' ספרים כנהוג ותחת להתחיל בשל ר"ח קודם דחנוכה הראה הש"ץ לעולה של חנוכה והתחיל לקרות לו איזה תיבות והזכירוהו דשל ר"ח קודם אם ישלים ואח"ך יקרא של ר"ח וא"כ הוא איך תהיה ההפטרה האם של ר"ח דסליק מינה או של חנוכה כנהוג גם דלא סליק מינה:

תשובה מרן ז"ל בא"ח סי' ק"מ ס"ג כתב דהראו לו מקום שצריך לקרות וברך והתחיל לקרוא או לא התחיל והזכירוהו שפרשה אחרת צריך לקרות וגלל הספר למקום שצריך לקרוא י"א שא"ץ לחזור ולברך וי"א שצריך לחזור ולברך ולפי הכלל דקיי"ל יש ויש הלכה כיש בתרא א"כ לדינא צריך לברך וכן יש להוכיח ממ"ש מרן ז"ל סי' ר"ו ס"ו באם נטל בידו פרי ובירך ונאבד דאעפ"י שהיה לפניו מאותו המין כשבירך על הראשון צריך לברך פעם אחרת ועי' לו ז"ל בב"י סי' ק"מ דתלינהו זב"ז וא"כ לדעת מרן ז"ל צריך לברך פעם אחרת וכ"ש בנ"ד דלא היה דעתו לקרות רק במקום זה שהראהו ולא במקום השני וכ"ש דחלוקים הם בשני ספרי תורות דודאי לא עלה על דעתו של המברך רק על זה לבד

ועי' לה' לדוד אמת סי' ו' ס"ג שהביא מה"ה ז"ל דבמקומות שקבלו דעת מרן צריכים לברך ובשאר מקומות לא יברך והוא ז"ל כ' שלא לברך וכמ"ש בברכ"י סי' ז' דבברכות שואת"ע אף דמרן סבר לברך ושכן ראה לרבותיו ע"ש ומזה תשובה למה שרצה מוהרמ"ז ז"ל בס' וידבר משה א"ח סי' ב' ובועין משה א"ח סי' ט"ו לומר דע"כ לא אמרינן סב"ל נגד מרן ז"ל רק באם הוא ז"ל לא זכר כ"ז והכריע אך אם הוא ז"ל לא חש לזה אנן נמי בתריה גרירי שהרי בנ"ד הכריע בב"י ועכ"ז החיד"א ז"ל כתב דסב"ל גם בכה"ג ושכן ראה לרבותיו וכן מזה תשובה למה שיש לצדד דע"כ ל"א סב"ל רק אם בא לברך או שלא לברך בשוא"ת אך לעשות מעשה במה שלדעת מרן חייב לברך ומוכרח לעשות מעשה ל"א סב"ל לעשות מעשה בלא ברכה דהרי לפנינו דהחיד"א גם בכה"ג כ' דסב"ל וכן מזה תשובה למה שיש לצדד דבכה"ג דפלוגתא בקריאת ס"ת ל"א סב"ל ומעין מ"ש הרדב"ז שזכרנו דבריו בכמה מקומות וא"כ בנ"ד למרן צריך לברך ולהחיד"א א"צ לברך פעם אחרת מצד זה דסב"ל:

אלא דיש פנים לומר דבנ"ד בין למר ובין למר משלים קריאתו בס"ת דהוא מוגלל לפ' חנוכה דאם לא יקרא בו הו"ל פגם לס"ת זה שביטלו מלקרוא בו והגם דאח"ך הם קוראים בו בגמר ס"ת דר"ח מ"מ עתה הרי אין קוראים בו ויתכן שיש מי שרואה זה ואינו רואה זה אך נראה (כיון דאח"ך קוראים בו) והוגד ברבים אז הסיבה לזה א"כ אין בזה שום חששת פגם דהכל יודעים תיכף הסיבה שלא קראו בו עתה רק אח"כ כל אלו שהיו אז וכ"ש הבאים אח"ך דלא ידעו מזה כלל שרצו לקרוא בו ונתאחרו:

וראיתי למור"ם ז"ל סי' תרפ"ד ס"ג שכתב דאם טעה והתחיל לקרוא בשל חנוכה צריך להפסיק לקרוא בשל ר"ח והט"ז שם חולק ע"ז מטעם דכבר פתח בשל חנוכה ואין מחזירין אותו ועוד דיש פלוגתא אם צריך לחזור ולברך ואיך נאמר שיפסיק ויקרא בשל ר"ח ויכניס עצמו בספק ברכה אלא העיקר דיגמור של חנוכה ואח"ך יקרא של ר"ח וכ"כ מהרנכ"ץ ע"ש וכן יש להוכיח לכאורה ממ"ש מרן הב"י שם בשם שבה"ל דכדי שלא יפגם ס"ת אין חוששין לדקי"ל בר"ח ארבע אין מוסיפין עליהם דמוטב שיבטל זה ולא יפגם ס"ת ע"ש וה"ן גם דקי"ל תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם מוטב לבטל זה ולא נכניס עצמנו בברכה שא"צ למ"ד שלא לברך והוא הפך דעת מרן ז"ל (וכן לפי מה שצידד בסמוך דבכה"ג חשיב פגם כן ראוי לעשות) וכן היה מעשה ואמרתי שכן ראוי ואז לא עמדתי ע"ז ולעת עתה כן נ"ל ראוי וכ"ד ה' אמת ליעקב עי' לה' לדוד אמת סי' ו' ס' ס"ט אית ג' אך דעת ה' לד"א שם הפך זה וצי"ב:

אלא דלכאורה יש להסתפק לפמ"ש האם יאמר הפטרה דחנוכה גם דלא סליק מינה או יאמר הפטרה דר"ח וראיתי לה' שער אפרים שער ח' אות ט"ו שכתב דאם סיים של חנוכה ובירך ברכה אחרונה וקרא למפטיר בשל ר"ח אין מזניחין אותו ומ"מ ההפטרה בנביא יש להפטיר רני ושמחי וכו' ע"ש והיינו כנ"ד ממש:

והגם דה' ז"ל כ' דאין מזניחין אותו לבד ולכתחי' אין לעשות כן וכמש"ש אלא דאף אם קרא ג"פ ועדיין לא בירך ברכה אחרונה יפסיק ויגלול ס"ת זה לפ' ר"ח ויברך ברכה ראשונה ויקרא בשל ר"ח ואח"ך בשלישית יקרא בשל חנוכה למפטיר כדרכו ע"ש לענ"ד לדידן דכ' החיד"א דהוי סב"ל ואינו מברך טפי עדיף לעשות כן לכתחילה להשלים בשל חנוכה וכדעת הט"ז והגם דהחיד"א ז"ל חזר בו נראה דלא חזר רק באם לא התחיל אך אם התחיל קאי בהוראתו הראשונה וכדעת ה' אמת ליעקב ז"ל דודאי כל מה שאפשר לומר שלא חזר רק מזה עדיף וכן דקדק בני רש"ך הי"ו ממ"ש ה' לדוד אמת בלשונו דאפי' שבירך יגלול וגו' ולא כתב דאפי' שבירך והתחיל לקרוא יגלול וכן דקדק מדבריו ה' בית מנוחה בדיני הברכות לעולים לקס"ת אות כ"א ע"ש והגם דהוא ז"ל ס"ל דגם דהתחיל בדחנוכה פוסק ונסמך על הנ"ב ע"ש לע"ד אין ט' זה שנזכר בהנ"ב מוסכם מהראשונים שזכר מרן ב"י דכולם נתנו ט' רק דתדיר וגו' ע"ש וכ"ן דעת מרן ז"ל שם ע"ש וא"כ בנ"ד שכבר התחיל לקרוא יש לעשות כן לכתחי' דכ"ן גם דעת החיד"א ז"ל:

ואפילו בלא התחיל לקרוא יותר נ"ל דיסיים במה שהראוהו של חנוכה אלא דכעת טרם עמדתי על הדבר לא אוכל לעמוד על דעתי הקצרה נגד הוראת החיד"א וכל עוד שלא עמדתי ע"ז נ"ל לומר להשואל שיש ב' דרכים א') מ"ש החיד"א ז"ל ב') משנלע"ד והקהל או הש"ץ יעשו כפי מה שיבחרו להם נאם הכו"ח ביום ב' טבת התרפ"ב ליצירה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סד

שאלה אתרוגים פסולים ביו"ט א' וביו"ט ב' של גליות אם מותרים לנענע בהם ביום א' וביו"ט ששי"ג אחרי צאת י"ח בברכה ונענוע באתרוג כשר:

תשובה הנה לפי הרשום בזכרוני דתמיד מורים ובאים להכשיר הפסולים הנז' לנענוע כל ז' וכ"ן לע"ד דכיון דרבנן בדידהו דהיינו בשאר הימים לא החמירו בהם גם לברך עליהם כ"ש דיש להתיר גם ביום א' ב' לנענוע דנענוע זה כגון בהלל והושענות אינו אלא סעיף מסעיפי תקנתא דרבנן ולא כמו שאר ימים דחייב מיהא מדרבנן ואין לחוש דע"י מה שאנו מתירים להם לנענוע יבואו לקיים בזה מצות עשה ולברך דאין לגזור גזירות מדעתינו כל שלא אמרו:

וכן יש להוכיח ממ"ש מרן ז"ל סי' תרע"ט ס"ו דבשעת הדחק שאין נמצא כשר נוטלין ואין מברכין והיינו ודאי נטילה כדינא בנענוע אלא דבלא ברכה וכ"ש מי שכבר יצא י"ח לגמרי אלא שמוסיף לנענע במקומות שאמרו משום הידור מצוה. איברא דהפסול מצד שאינו מינו או גזול דהוי מצוה הבאה בעבירה ודאי דאין לנענע בהם וכמ"ש שם הבאה"ט ס"ק י"ד ושו"ר מפורש לה' חיי אדם ז"ל שכ' בכלל קמ"ט ס"ז דשעת הדחק יברך על של חבירו ויעשה הנענועים בשלו אם אי אפשר בשל חבירו עיין שם ונראה לי דכוונתו על עצם הנענועים אשר אחרי הברכה אך הנענועים הנוספים כמו בהלל ובהושענות יכול לעשות בשלו גם שלא בשעת הדחק ותו דאם לא יקנה הו"ל שעה"ד דקשה להשיג בכל פעם ופעם של חבירו ודו"ק זהו הנלע"ד אם כה יסכימו הב"ד הי"ו ע"ה המ"ך:

סימן סה

שאלה מעשה שנגנבו הרבה מהחטים הטחונים והוצרכו הרבה לטחון ביום י"ג ובאו לשאול האם יכולים לאפותה בליל י"ד:

תשובה כ' מרן ז"ל סי' תנ"ג ס"ט צריך לטחון יום או יומים וגו' ואם טחנו וגו' מבואר להדיא דביום י"ד שרי וכן מתבאר מדברי הבאה"ט סקי"ט ושאר הפוסקים שכ' דלכתחי' יומים ובדיעבד יום אחד ושם בשם המ"א דסגי בלינת לילה ע"ש:

ומ"מ נלע"ד דאם ירקדם ג' פעמים וישהה אותם ג' שעות יכול לאפותם ליל י"ד דכיון דשעת הדחק והרבה מהק"ק הי"ו צריכים לזה יש לסמוך על מה ששמע הכנה"ג מחכם אחד והב"ד הבאה"ט שם סק"כ [וכן בהרדב"ז בחדשות ח"א סי' ת"ץ] והגם דמסיים דאין לסמוך וגו' כשמרקד ג"פ ומשהה אותו ג' שעות יש להקל דשעת הדחק כדיעבד דמי ובדיעבד כ' הבאה"ט סקכ"ו בשם הח"י דבדיעבד אין לחוש (וכ"כ הכה"ח ס"ק ק"ך בשם הרבה פוסקים) ומ"מ נלע"ד דאומרים להם דכל שאפשר לו לאפות מעמוד השחר והלאה יותר טוב ומי שאי אפשר לו יעשה כנז':

סימן סו

נשאלנו מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' דוד כהן הי"ו וכמה"ר ר' יוסף בוכריץ הי"ו אודות המוכרחים לישא אשה כדי לעלות לארץ הקדש תובב"א אם אפשר להתיר להם אחר ל"ג בעומר:

הננו להודיעם כי המנהג פשוט פה שאין נושאין רק אחר חג השבועות והגם דיש בנשואין מ"ע לפרות ולרבות אין מתירים וכ"ש כשהמצוה אינה כמצות פריה ורביה ובפרט דאין להתיר דבר התמוה לרבים ולכן לדעתנו כי מי שמוכרח לזה יסע לתונס הוא

וביתו וינשאו שם כי לפי הנשמע בתונס מל"ג ואילך מסתפרים ומסתמא גם נושאים כדעת מור"ם סי' תצ"ג ס"א ואנן בדידן פה לא נשאלנו ע"ז ואם יבואו לשאול אנחנו משיבים להם כאמור שאם הדבר מוכרח כ"כ יסעו לתונס אשר בלא"ה הם מוכרחים ליסע לשם לסדר המסע ע"פ הרשיונות הנצרכים זהו דעתינו ולכם ההכרעה:

סימן סז

נשאלתי מהחו"ש הדו"מ כמה"ר ר' מכלוף עידאן הי"ו עצים שהיו בתקרת בהכ"נ הנק' אלג,ריבה זיע"א וסתרו אותו מקום ואינם ראויים עוד למלאכתם אם מותר למכרם ולהוציאם לחולין להסקה או אסור די"ל דכיון דאלג,ריבה זיע"א מביאים לה נדרים ונדבות מכמה מדינות וכרכים נידונת כבהכ"נ של כרכים:

תשובה מרן ז"ל בא"ח סי' קנ"ג סי"א כתב בהכ"נ או לבנים ועצים מבהכ"נ ישן שסתרו יכולים ליתן במתנה וגו' וסתמא מש' דל"ש שיבנה מהם בנין חול או יסיק בהם והגם דהמ"א ס"ק כ"ו כתב על דברי מרן היינו זט"ה במא"ה ובכרכים אסור ע"ש נראה דבנדון זה שאין העצים ראויים עוד לביהכ"ן אין מקום לחוש ולא עדיף מבהכ"נ של כרכים שאין מתפללים בה שיכולים למוכרה כמ"ש המבי"ט ח"ג סי' קמ"ג והב"ד המ"א ס"ק י"ב [ועי' להדגמ"ר שכ' ע"ד המ"א אלו עי' ס"ק י"ב מ"ש בשם המבי"ט וצ"ל דשם מיירי שאי אפשר עוד להתפלל שם אבל לבנים דמיירי כאן מיירי שיכולים לבנותם עוד בביהכ"ן ע"ש ומזה מש' דבאינם ראויים עוד לבנין לכ"ע שרי] ועוד נלע"ד דהדבר מוכרע ממקומו דאלת"ה כיון שאין ראויים לבנין מה יעשו בהם האם יונחו כך ויכשלו בהם רבים ? או יגנזו ולמחר יבואו דורות שאין מכירים ויכשלו בהם ? כי עצים ואבנים עומדים כמה עשיריות או מאות שנים אלא ודאי דלא שנא ועוד נלע"ד דנ"ד לא חשיב של כרכים וכמ"ש חו"ר תונס בתשובתם ונדפסה בקרן דוד סי' נ"א ע"ש והגם דאלג,ריבה זיע"א מתנדבים לה מכמה מקומות רחוקים אין זה גורם שתהיה ג'רבה כרך דאי איתא לא היה נעלם מהם זה ורחוק לומר שלא שמו לב ועוד דמסתברא ג"ך דהנדרים ונדבות אינם גורמים להפך את העיר מכפר לכרך דהרי אלבליידה היא אם הדרך ושכיחי שיירתא טובא וכתבו שם דבעינן גדולה שבגדולות דמשמע דהדבר תלוי בגודל העיר ושיירותיה ושוקיה ורוב הנכנסים והיוצאים בה ע"ש:

והגם דהנדרים בבהכ"נ הנז' באים משאר מקומות נראה דאדעתא דאנשי העיר הם מתנדבים וכיון דהיא כפר דינה ככפר לכל דבר דאלת"ה היו תולים רק באם הנדרים והנדבות באים מהעיר או מהעיירות אחרות ודומה לזה ראיתי למרן ז"ל בב"י שכתב בשם מרדכי ישן דראבי"ה פירש דבכפרים אפי' אחרים נתנו להם כיון שאין רגילות לבוא שם

רוב עם אדעתא דידהו יהבי במאי דבעו עבדי ביה הכי אמרינן מסתמא אבל גבי כרכים מקום סחורה ורגילות לבוא שם רבים מסתמא כ"ע נתנו בבנינו שהרי נתקן לצורך רבים ע"ש ויש להוכיח ג"כ זה מהא דאמר רב אשי במגילה דאדעתא דידי יהבי וא"כ נראה דה"ה לבני כרכים שהתנדבו לאיזה כפר לבהכ"ן וכאמור. ועוד דכיון שבנו זולתה חלה הקדושה על מה שבנו מחדש ואותו הישן נמכר וכמ"ש ה' משאת בנימין סי' ל"ג דבכה"ג גם של כרכים נמכר ע"ש והוב"ד להמ"א ס"ק כ"ז בקצרה ומשם ג"כ משמע ומוכח דאפי' בשל כרכים דמייתי ראיה מהיכל ע"ש ובשו"ת מ"ב ז"ל מבואר זה להדיא ע"ש:

ועוד נראה דבזה"ז דזט"ה יש להם כח ויכולת על אנשי הקהלה וכמ"ש ה' מ"ב ז"ל שם גם בשל כרכים רשאים למכור ע"ש וכ"כ הפ"י והב"ד ה' שערי תשובה ס"ק א' ע"ש וכ"ש בנ"ד כשיכריז כת"ר נר"ו על שם זט"ה וממוני בהכ"ן אלג,ריבא זיע"א דאלו ואלו ממונים הם מהממשלה יר"ה שרצונם למכור ואנשי העיר שומעים ואינם מוחים וכמ"ש מרן בב"י בשם ראבי"ה ע"ש זהו הנלע"ד להלכה וההכרעה לכת"ר נר"ו למעשה וש"ר ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סח

לעיר תמששה יע"א (מחוז אלג'יר)

נשאלתי מהחה"ש כמה"ר רפאל מלכי הי"ו באיזה רוח ראוי לקבוע ההיכל לס"ת:

תשובה נראה ברור דלדינא צריך שיהיה בכותל מזרחי וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי"א מה' תפילה ה' ב' ובונין בו היכל שמניחין בו הס"ת ובונין היכל זה ברוח שמתפללין כנגדו באותה העיר כדי שיהיו פניהם אל מול ההיכל כשיעמדו לתפילה וכ"כ הטור א"ח סי' ק"ן וכ"מ מדברי מרן בש"ע סי' ק"ן ס"ה ע"ש. אך אם אין יכולים לעשותו כן בודאי דאין להניח ביהכ"נ בלא היכל ועושים אותו במקום ובצד שיש להם יכולת לעשותו:

ובדיעבד שכבר עשו אותו בצד אחר אם הקהל רוצים לשנותו ולעשותו בכותל המזרח בודאי מצוה קעבדי ואם זה גורם מחלוקת בין הקהל או שהקהל דחוקים ואין להם יכולת לזה שב ואל תעשה עדיף זהו הנלע"ד בזה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סט

נשאלתי מהחכם ר' מכילף חדוק הי"ו על מה שנשאל ה' בית יהודה או"ח סי' ס"ח במי ענבים מבושלים שמערבים בהם סולת עד שמתעבים ואח"כ מלבישים אותו על שקדים תחובין בחוט ורצה להוכיח דברכתם במ"מ ממ"ש מרן ז"ל א"ח סי' ר"ח ס"ב דאפי' עירב דבש או מינים אחרים יותר מה' מיני דגן מ"מ מברך במ"מ ע"ש ודלא כמ"ש הר' בית יהודה ז"ל.

תשובה לא דמי כלל לנדון מרן דבנדון דידן השקדים הם בעין בלי כל תערובת רק מלובש עליהם היין והסולת מבחוץ כקליפה של פרי ובכי הא למה זה לא יברך עליהם ברכתם הראוייה להם ועוד דבנ"ד י"ל דלא בטלה ברכת בפה"ג לגבי מעין ג' כיון דגם היין ברכתו משונה ואינו כשאר הפירות כיון דאשתני למעליותא אי נמי כיון שהוא מהפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל. ועוד דבנ"ד כפי הנראה מדברי ה' בית יהודה שאין עושים את הסולת רק לדבקו ולהקפיתו ובכי הא מבואר יוצא מדברי מרן ז"ל בסוף הסעיף הנ"ל דבטלי ה' מיני דגן לגבי התבשיל והפלא כי ה' בית יהודה עצמו זכר את דברי מרן ז"ל הנז' במרוצת דבריו שכתב והכא גבי ה' מינין מוכח דאם הם עשויים לטעם וגו' והיה לו לכבודו להרגיש מזה כי כל זה ראה וידע ה' בית יהודה רק דלא דמי וכדאמרן:

והנה מרן ז"ל שם ס"ג כתב דכשנותנים קמח לתוך השקדים שעושים לחולה אם עושים כן כדי שיסעוד הלב מברך במ"מ ואם לדבק בעלמא אינו מברך במ"מ וא"כ בנ"ד לפ"ד ה' בית יהודה ז"ל דמטרתם רק לדבק בעלמא אין מברכין במ"מ אלא ברכת היין או ברכת השקדים ויותר נ"ל דמברך בפה"ע דכיון דנקפא יצא לו מתורת יין ולא נשאר עליו שם יין. ומה שהוכיח הרב ז"ל שם דלא בטל מזה שם יין. לכאורא אינו אינו מוכרח דמדברי מרן ר"ס ר"ב י"ל דהיינו אם הוא רך ולא בנקרש אך בנקרש אין זה נקרא יין וכמו שכתבו הפוסקים ע' להמג"א סי' קנ"ח ס"ק ז' דמשקה קרוש הוי אוכל וא"כ יותר נ"ל דחזר היין להיות כעיקרו של פרי לברך עליו רק בורא פרי העץ והגם דכתב הרב מ"א סי' ר"ח ס"ק כ"ב דאם בירך בורא פרי העץ על היין לא יצא וצריך לחוזר ולברך מ"מ נ"ד שאני דגם לכתחילה ראוי לברך כן כיון שאין שם יין עליו ואף דאמרו בגמ' יין אדריאני (ואומרים שהוא יין מובלע בחרס) דאפי' קרוש נקרא יין התם על שם סופו נקרא כן ואיה"ן בנ"ד אם ישרנו במים בשיעור הראוי מברך בפה"ג אך בהיותו קשה וקרוש אי"נ דיקרא יין וג"כ לא יועיל לקדש עליו בשבת וכן אם אמר לאשה התקדשי לי ביין נראה דאין זה נקרא יין שתיקנו עליו ברכה בפני עצמה וצ"ע לדינא:

וראיתי לה' עה"ש סי' ר"ח סק"ו שהזכיר חולקים בזה ע"ש דס"ל דאם בירך בפה"ע על היין יצא ע"ש וא"כ לענ"ד בנ"ד מברך לכתחילה בפה"ע ויוצא י"ח היין והשקדים ולהסולת א"ץ ברכה כיון דהוא בא לדבק וכאמור:

סימן ע

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' שלמה מאג'וז הי"ו בבא לביהכ"נ קודם שבירך ברכת התורה ומצא הציבור בקדושה אם עונה עמהם קדושה:

תשובה עיקרא דדינא אין נכון לעשות כן דעי"ז נמנע מכמה ענינים וכן אנו נוהגים לסדר ברכות השחר בבית. ואם אירע במקרה איזה פעם כן נלע"ד דיכול לענות קדוש קדוש קדוש דהגם דדעת מרן ז"ל סי' מ"ו ס"ט כסתם וכמ"ש הברכ"י ז"ל אות מ"מ כיון דמרן עצמו סיים ונכון לחוש לסברא ראשונה נראה דהיינו לכתחי' כל היכא דאפשר אבל בדלא אפשר וכעין נ"ד הוי שעת הדחק וסומכין על הי"א. ולולי דמסתפינא אמינא דבכה"ג גם הסתם מודה וכן הטור והראב"ד והרמב"ם ודעמייהו דקיימי בדעת הסתם מודים דכיון דלא אפ' ואין לנו אלא ב' דרכים לפנינו או שלא יענה עם הציבור או שיענה בלא ברכה העיקר הוא שיענה עם הציבור דאתיא קדושת ה' ברבים ודחיא לחששא דעונה או קורא בלא ברכה אלא דצריך חיפוש עוד בזה ואכמ"ל בזה:

אך לא יענה כ' הקדושה עם הציבור מנקדישך בשלימות כמו שאנו נוהגים בעלמא וכדעת המקובלים. דכיון דדעת מרן סי' קכ"ה ס"א דגם בעלמא עונים רק קק"ק הגם דכתבו משם רבינו האר"י ז"ל לענות הכל נראה דאין להרחיק הפלוגתא כ"כ דלמרן ז"ל אין יכול ולהאר"י חייב אלא דגם להאר"י יכול וכ"נ דעת ה' בית עובד ז"ל בדיני קדושה ומודים אות א' שכ' בשם הט"ז דיכולים וגו' ומסיים וכן מבואר יוצא מדברי רבינו האר"י הנ"ל וגו' ואי איתא הו"ל ג' דיעות אין יכולים. ויכולים. וחיובא. ולא הו"ל לשתוק מזה. ועוד דבכה"ג שלא בירך ברכת התורה י"ל דגם רבינו האר"י ז"ל מודה שלא יענה רק החיוב מדינא ולא מה שאינו חיוב מדינא ועוד דכיון דהא גופא דאתינן עלה דיכול לענות אינו אלא משום דסמכי' על הי"א שכ' מרן הנז"ל סי' מ"ו ס"ט כי איכא עוד פלוגתא אחרת הו"ל ס"ס להחמיר דאפי' בדרבנן מחמירין דשמא הלכה כסתם ושמא הלכה כדברי מרן ז"ל דאין יכולים. ולכן נלע"ד דלא יענה רק קק"ק וכאמור [כנראה דהט"ז וה' בי"ע שנראה מדבריהם דלרבינו האר"י ז"ל אין חיוב לומר הקדושה רק יכול נמשכו אחר מ"ש בס' נגיד ומצוה אבל ממ"ש בס' הכונות והעתיקו ה' כף החיים סי' קכ"ה או"ב נראה דעתו דחייב לומר כל הקדושה בשלימות ע"ש ומ"מ לדינא הכריע אמו"ר הה"ג המחבר ז"ל דאפי' אי הוי דברי רבינו האר"י ז"ל דחיוב לומר הכל בנ"ד אין לומר רק קק"ק כמו שיראה המעיין בדבריו]:

סימן עא

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכלוף עידאן יצ"ו בתיבה שמניחין עליה הס"ת לקרות בו בצבור ושמתפלל שם החזן בצבור אשר היתה קבועה זה עשיריות שנים במקום מבה"כ אלג,ריבא זיע"א אשר במח"ק. ועתה רוצים להעתיקה ממקומה אל מקום אחר באותו בהכ"נ ונשאר אותו מקום שהיתה בו התיבה מעבר ומדרס כף רגלי העוברים

ושבים אשר בבהכ"נ הנז' אם יש חשש בזה וציין רו"מ נר"ו לדברי החת"ס או"ח סי' ל"א דנראה דיש קפידא בשל כרכים. ומינה דבשל כפרים צריכים למכור אותו מקום וכו' ע"ש:

תשובה דברי החת"ס שם בנויים על דברי הט"ז סי' קנ"א ס"ק ג' ושם מיירי שבנו בהכ"נ במקום אחר וסתרו הבה"כ הראשון ע"ש ודימה לזה הח"ס נדונו שמקום בה"כ נעשה חצר לבה"כ ע"ש אבל בנ"ד שהכל בה"כ רק שמסירים התיבה מפה ונותנים אותה פה מה מקום לחוש ולא מבעיא באם מטלטלת ממקום למקום דמעשים בכל יום שעושים כן אלא אפילו קבועה במסמרות וחפירות רגלי התיבה ובנין וכיוצא לקבעה שם נראה דהכל אחד הוא כיון שהיא בהכ"נ אחת. ומ"ש הח"ס שם שהיה עומד שם תיבה וארון הקדש נראה דלאו דוקא שהקפידא רק מחמת זה רק להורות לנו שהיה זה המקום לבה"כ גמור שהרי כל עיקר בנינו ויסודו מדברי הט"ז וכאמור ואם היה הקפידא מזה הי"ל להראות מקור לדבריו או סברא כדרכו ועוד דהרי כתב מור"ם סי' קנ"ד ס"א דיש אומרים דארון הקדש לא מיקרי אלא כעין ארגז וגו' אבל ארון הבנוי בחומה הנעשה לשמירה לא מיקרי תשמישי קדושה ומבואר שם בהמג"א ס"ק ב' וס"ק ד' דדינו כשאר בה"כ ע"ש ומשמע דכן דעת מור"ם ז"ל וה' ח"ס הוא מרבני אשכנז ונגרר אחר דעת מור"ם. וגם אם נאמר דמור"ם עצמו לא גילה דעתו מ"מ הי"ל להחת"ס להביא דברי הי"א ולהכריע ההפך מזה ולא לשתוק מכל זה. ועוד דמ"מ י"ל דבתיבה מודו כ"ע דלא לאפושי פלוגתא ולמה זכר התיבה אלא ודאי דכונתו כדאמרן. וכן ראיתי לה' זרע אמת א"ח סי' ק"ו שכ' דהבימה אין בה רק קדושת בה"כ ולא יותר כמ"ש סי' קנ"ד ס"ד ואי משום הלוח שמשימים עליו הס"ת דיש בי קדושת ארון כמ"ש סי' קנ"ג ס"א אין זה ענין לקרקע שמונח עליו הבימה לומר שיהיה בו קדושת ארון ע"ש וא"כ בנ"ד שהלוחות מסירים אותם מפה אל פה אין כאן בית מיחוש:

ועוד דלפי הנר' כונתם להניח התיבה באמצע בהכ"נ שישמעו כל הקהל וזה ודחי עדיף כמ"ש מור"ם סו"ס ק"ן וע' לה' זרע אמת שם שכ"כ הרמב"ם והטור ושם נסתפק אם יכולים לשנות מאמצע בה"כ לצד אחד וכתב בשם הכ"מ בפי"א מה' מגילה שבאותם הזמנים היו בה"כ גדולים מאוד והיו צריכים להעמיד הבימה באמצע להשמיע לכל העם אבל בזמנים הללו שבה"כ הם קטנים וכלם שומעים נוי הוא להיות בצד אחד ע"ש וא"כ בבה"כ הנז' שהיא גדולה יותר טוב ונכון להיות באמצע כיעו"ש וא"כ אין זה הורדה אלא עילוי (אם באמת המציאות כמו ששיערתי) ומעתה נלע"ד דאין צורך לשום מכירה וקניה ועדיפא מהא כבר חו"ר תונס מהר"ח בורג'ל ומהר"מ שמאמה בתשו' כ"י (וכמדומני

שנדפסה) התירו להכניס אויר מחוץ לבה"כ לעשותו היכל וההיכל הראשון יהיה לאמצע בה"כ מכמה טעמים וחדא מינייהו דג,רבא כפר היא ע"ש ולכן הדבר מסיר ביד רו"מ נ"י וביד כל אנשי העיר והממונים הי"ו ואם יסכימו כי זה יותר טוב אין בית מיחוש לע"ד הכו"ח בכ"ה אלול התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן עב

שאלה אם אפו המצות והניחום אחרי שנתקררו בשק של הקמח הכשר לפסח ונמצא עי"ז בהרבה מהמצות חלקי אבק מהקמח כי השק נשאר בו גם אחרי שהורק איזה קמח ואבק קמח אם יכול לאכול מהם בפסח או"ל דשמא ע"י לעיסתו מחמיץ האבק הנז' או ע"י שרייתם בתבשיל ומרק שיש בהם מים ושמן וכיוצא הו"ל מי פירות עם מים שממהרים להחמיץ גם בלתי שהייה כ"ך וכ"ש אם משהה אותם.

תשובה מסתברא לי דזהו תיקונם לקנח את כל המצות במפה יפה יפה ואח"ך יכניסם לכבשן פעם אחרת ויאחרם שם כשיעור זה דהיינו שיכניס אחת מהמצות באבק הקמח שעליה בלתי קינוח ויזהר להניחה במקום מיוחד שלא יבוא ממנה דבר אל המצות וכפעם בפעם יוציא אותה המצה שעליה הקמח והאבק וכשיראה שאיתו הקמח או האבק נקלה יפה כמראה המצה המבושלת אזי יוציא ג"כ את השאר כי זה לאות שכלם נקלו מהאבק שעליהם אם נשאר. וראיתי לה' שערי תשובה סי' תנ"ט סק"ב שהביא דברי ה' דב"ש סי' שמ"א וה' משנת רע"ק וה' מעשה חייא והכנה"ג ולפ"ז נראה דגם בכה"ג דנ"ד אין להתיר וגם לאכלם בלתי מרק לא ע"ש ונלע"ד דמ"מ בכה"ג דמקנחם היטיב וגם קולה אותם וכנז' ואינו אוכלם רק ע"י לעיסה אין לאסור דהו"ל תרי ספיקי שמא לא נשאר כלום ואת"ל שנשאר שמא נקלה כראוי ובפרט דסימנא בידי האופה וכאמור. ואם הספק הראשון דשמא לא נשאר לא הוי ספק דמסתמא ישאר והוי כודאי נשאר יש עוד ספק אחר דשמא לא יחמיץ ע"י לעיסתו כלל אלא יאכלנו תכף ובפרט אם תהיה לו הזהרה ע"ז שילעסהו ובגמר הלעיסה יבלע ולא יתאחר ומטעם זה יש פנים להתיר גם אם ישרהו במרק בלתי איחור רק אוכלו תכף דיש גם בזה תרי או תלת ספיקי וכנז"ל וקצת יש להוכיח להתיר מדברי ה' הנז' שלא אסרם בהחלט רק כתב שאין לעשות כן אם אפשר בזולתם מכלל דלדינא שרו ובפרט דהוי ספק משהו דרבנן ויש להתיר גם בלתי שום שאר ספיקות וכן יש ללמוד מדברי מרן בסעיף זה גבי מצה רכה ומדברי מרן בב"י בשם התה"ד בזה ובס"ס תס"א בשם הרוקח באזהרת הרחקת המצות מהקמח שזכר מור"ם סי' זה ומדבריו שם בב"י נראה דרק הזהרה בעלמא ולא לאסור בדיעבד והגם דה' בני חיי החמיר מאד וכ"נ מדברי השע"ת שהזכרתי מ"מ ע"פ תיקון זה נראה להתיר:

ושו"ר להמחב"ר סי' תנ"ט אות ב' שהתיר לאכלה לבדה ושמהתה"ד ומרן מוכח דשרי ושכ"ד האחרונים אלא דבעל נפש יחמיר כר' בני חיי ע"ש ונ"ל דבנ"ד דנתקנחו ונכנסו לכבשן ע"פ הסימן הנז' אין מקום לחוש אפי' לבעל נפש אלא דמ"מ יותר טוב להזהר לאכלן לבדן או שתהיה זהירות בעת הליפות בתבשיל או מרק שלא יאחר דהו"ל תרי ספיקי או תלת ספיקי בדרבנן וכ"ש בשה"ד דהבעלים במד"ה ויש הפ"מ וצורך יו"ט דבכה"ג נראה דגם ה' משנת רע"ק מודה וכאמור ועי' ג"כ להח"א כלל קכ"ח אות כ' שכתב ואם הוא עני או שדחוק לעיסה מותר להוסיף קמח לעיסה רכה רק שיזהר שלא יתן המצות לדבר לח רק יאכלנו ביובש שהרוק אינו מחמיץ תכף והגם דסיים שם דבדיעבד שנתן המצה לרוטב יש להחמיר נ"ל דה"ד בנדונו אבל בנ"ד אין לאסור דשם טעמו משום דהמצה מפסקת בין האור ובין הקמח ולא כן בנ"ד דהמקום שבו הקמח גלוי הוא ועוד דשמא ע"י הקינוח לא נשאר כלום והגם דגם בנדונו יתכן דהכל נבלל ונתערב מ"מ דידן עדיף שהוא דבר קל מאד ונתקנח ועוד נ"ל דבכה"ג דנתערבו כלם יחד ופשוט דרבים מהם שבאו באמצע השק לא היה בהם כלום או דבר קל שעבר ע"י קינוח יש להתיר מצד זה דחד בתרי בטיל וגם לערבם לכתחילה נ"ל להתיר כיון שבלא"ה הם מותרים רק לאפושי התירא טפי קעביד הכי ותו דקודם פסח התיר גמור הוא ול"ש לפי הרשום בזכרוני לומר בכה"ג אין מבטלין איסור לכתחילה וכן ראיתי לה' שיירי הכנה"ג סי' תס"ז הגב"י ס"ג] ועי' לה' חק יעקב סי' תנ"ט ס"ק כ"ז שכ' ואם עבר והוסיף קמח מותר לאכלו כך אלא שלא ישימם לתוך דבר לח ובדיעבד אם שמו לתוך התבשיל יש להתיר. ולכן נלע"ד אם יסכים אתי א' מהרבנים המורים דבנ"ד יזהירוהו שלא ישימם לתוך דבר לח ושאם טעה ושמו בדבר לח יאכלהו תכף ולא יאחרהו כלל ואם יאחרהו יאסר עליו ומ"מ נר' שאם איחר אותו שיוכל לתת אותו לגוי או לבהמה וכיוצא דקרוב הדבר דגם לו מותר וכ"ש שאין לחוש כ"ך בכה"ג כנלע"ד ושו"ר לה' פקודת אלעזר שהתיר וציין לה' א"ח שהוא מהרא' שכ' דבעל נפש יחזור ויאפה אותו גם ה' בנו ציין להפר"ח סי' תס"א ס"ב ועכ"ז כעת לא אוכל להתיר לשרותו במים וכיוצא הכו"ח ביום ה' ניסן התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן עג

שאלה הרואה מלכי האומות אם מברך בשם ומלכות הגם דיש מי שגדול ממנו וחוסה הוא בצל המלך הגדול ההוא וכן אם מברכין על נשיא הריפובליקא והגם דהוא לזמן ונבחר ואינו קבוע או רק דוקא על מי שמוריש מלכותו וכן אם המליכו האומות עליהם ישראלי אם ברכתו כברכת מלכי האומות או כמלכי ישראל:

תשובה הרדב"ז בתשו' ח"ב סי' רצ"ו כתב בשם הר"א אב ב"ד כללו של דבר כל מי שהוא חשוב בשולטנות כמלך ודן והורג במשפט ואין מי שמשנה על דבריו מהן ללאו ומלאו להן כמלך הוא ומברך עליו שחלק ושנתן ע"ש ולמדנו מזה דכל הדבר הזה תלוי ביכולת ובמעלה הגם שיש מי שגדול ממנו והוא הנותן לו רשיון וכח וא"כ בנ"ד מי שהורם ונבחר לנשיא הריפובליקא הגם שהעם הם הנותנים לו כח ובחירה ובידם לשנותו מ"מ מלך גמור הוא שהרי עתה יש בידו אותו הכח והשולטנות ודבר זה מוכרע גם ממקומו דאלת"ה גם המלך המוריש מלכותו והוא קבוע עכ"פ העם הם הבוחרים או המסכימים בו ואם ירצו ימליכו זולתו א"ו שאין לחלק בזה:

והגם דהנשיא כנז' ממשלתו מוגבלה ויש צירי העם ויועצים ועפ"י רוב דעות יקום דבר מ"מ נ"ל פשוט שאין זה גורע כלל מכחו שהרי הוא הוא הנענה על כלם ולו שני קולות בהכרעה] כנודע וג"כ יש לו הכח להכריע בפרטים מיוחדים לשעה ולדורות ולשפוט ולהעניש ולבטל כל חק ומשפט אם יראה לו צורך שעה:

והגם שהוא עצמו אינו דן ואינו הורג מ"מ זה לרוב מעלתו שימנה זולתו על זה והוא מנהל הדבר היותר גדול ונחוץ מזה אך יכול הוא לבטל כל משפט ולשפוט כל דבר קשה אם ירצה ואין מי בממלכה ושריה מי שגדול ממנו והוא כמלך מלכים והיתכן לומר על המלך מברכים ועל מלך מלכים אין מברכים ? אתמהה וכיון דעל מי שבידו שלטון כנז' כ' הר"א אב ב"ד שמברכין גם דיש מי שגדול ממנו כ"ש על המלך הגדול עצמו וז"פ לענ"ד:

ומן האמור נתברר ג"כ דעל המלך החוסה תחתיו אם לו הרשיון כנז' בדברי הר"א אב ב"ד ודאי דמברכין וכאמור:

ולענין אם המלך לאומות הוא ישראלי העירני בני הרש"ך הי"ו דאין מקום להסתפק דכל עיקר הפרש הלשון הוא מצד המקבל הכבוד אם ישראלי ואם לא וא"כ כל שהוא ישראלי מברכין שחילק הגם דהוא מלך או נשיא להאומות ודברי טעם וסברא הן אך אם גזעו ישראל ושינה מדרכי ישראל ודתם ובפרט אם מחלל שבתות בפרהסיא וכיוצא מפריקות עול הדת נראה דהברכה אינה אלא שנתן דלא שייך בזה ליריאיו שאין הגזע גורם רק שמירת הדת היא הגורמת כי בה תהיה לאדם יראת ה' ואהבתו ומפני שעד כה לא היו בעוה"ר ישראל מוכשרים לזה לא דיברו הפוסקים בזה ובימינו אלה שאין קשה כלל אם ימים יבואו ויבחרו בנשיאים ריפובלקניים ישראלים יתבררו ויתלבנו הדברים מחכמי הדור הי"ו:

ומדברי הר"א אב ב"ד נראה דמברכים על הנציב העליון שבא"י סיר הרברט שמואל הי"ו שהוא אחד מאחינו כיון שיש לו רשות מספיק וברכתו אם שומר דת כנז"ל מברך שחלק וגו' אך מדברי הרדב"ז בבאשה דאינו מברך בשם ומלכות נראה דה"ה לנציב הנז' הי"ו דאינו מברך בשו"מ ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן עד

נשאלתי על ס"ת מכתיבה אשורית אשכנזית האם מותר לספרדי לקנותו ולהניחו בבהכ"נ ספרדים לצאת בו י"ח הרבים ולברך עליו ואם כבר קנה ישן ורוצה לתקנו ולהניחו בבהכ"נ אי שפיר דמי:

תשובה הברכ"י א"ח סי' ל"ו אות ב' כ' לפסול תפלין כתיבה אשכנזית לספרדי בשם תשו' כ"י ע"ש וכ"כ ה' בית עובד דיני תפלין ורצועות אות כ"ו ובשעת הדחק דאין מצוי תפלין ספרדי כ' דיניחם אך לא יברך ע"ש אבל בבית מנוחה בדיני תמונת האותיות אות ע"ו הדר ביה מזה ומסיק דכשרים הם בין לתפלין בין לס"ת ויברך עליהם ע"ש ועכ"פ מתבאר מדברי ה' שם בשם הנו"ב ח"א יו"ד סי' פ' דזה דוקא בלא נמצא לו תפלין או ס"ת ספרדי דלמצוה מן המובחר יקח רק של ספרדי וכן מתבאר מדברי ה' שדה הארץ ח"ג יו"ד סי' ח"י וא"כ ספרדי שלא קנה אין ראוי לו לקנות רק של ספרדי אך מי שכבר קנה ראוי לו לתקנו כאותיות ספרדים לכל דבר ודבר הן בתמונת האותיות הן ביפויין הן בפתיחות וסתומות שהרי יש הרבה ספרי תורות בבהכ"נ ספרדים וכמתבאר מדברי ה' שדה הארץ הן מצד דלכתחילה יקראו בשל ספרדים הן מצד התנאה לפניו במצות כיע"ש אך בלא נמצא ס"ת אחר שפיר דמי לקרות בו לכתחי' ויברך והגם דקי"ל דסב"ל מ"מ כיון דפלוגתא בעיקר המצוה אם כשר או"ל ולדינא נר' דברי המכשירין עיקר גם הברכה נגררת אחר זה כמ"ש הרדב"ז דפום ויניציאה סי' רכ"ט וכן נראה שסמך ע"ז החיד"א בחיים שאל סי'. וכן הוכחתי בעניו' בזולת זה וכן הסכים מוה"ר הראב"ד מקודש בישיב משה סי' רנ"ד וסי' ש"ו ע"ש וכן מעשים בכל יום דאשכנזים מברכין על ס"ת ספרדי וכן להיפך כמ"ש ה' שדה הארץ ע"ש זהו הנלע"ד אם כה יסכים מוה"ר ועט"ר נר"ו [ועי' לה' ישיב משה סי' שמ"ה שהסכים עמו] הכו"ח ביום ה' שבט התרפ"ד ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן עה

שאלה יום שמת בו או"א הנק' יארצייט שחל להיות בשבת ולא יוכלו להתענות כנהוג אם מתענה ביום א' או ביום ו' או ביום ה':

תשובה מרן ז"ל בא"ח סי' תקס"ח כ' דיתענה ביום א' והגם דכ' שם מור"ם ואין נוהגים כן אלא שאין מתענים כלל וכן בשאר ימים שאין בהם תחנון וגו' אנחנו פה נראה דבב' הסוגים אין נוהגים כמור"ם שהרי תמיד שואלים רק על היום שמתענים בו אך אין מי שישאל אם יתענה או"ל וכן מעשים בכל יום שמתענה היחיד ביארציי"ט וכיוצא בניסן דכן דעת מרן וכמ"ש מז"ק ז"ל בערבי פסחים וכן זכורני שהורה הרה"ג מהרס"ך ז"ל ואף אם לא יהיה זה הכרח למנהג הא מיהא מוקמי' ליה אדינא ולדידן בני ספרד בעקבות מרן ז"ל הולכים וכ"ש בזה שגם מור"ם י"ל דמודה ורק מנהגא קאמר שנהגו בעירו וזה ברור:

סימן עו

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' דוד עידאן הי"ו על מנורת החשמל הנקרא ליכתריסיתי דלא שייך בזה חששא דשמא יטה אם מותר ללמוד לאורו בליל שבת בלתי שומר:

תשובה מרן ז"ל בב"י סי' ער"ה כתב בשם הגהות אשירי מספקא לי נר של שעוה שאין שייך בו הטייה אם יכול לקרות לאורה עכ"ל וסיים מרן ע"ז ולי נראה פשוט לאסור דהא שייך בו שימחוט ויחתוך ראש הפתילה ע"ש וכוונתו מבוארת דלהגהות אשירי דלא ס"ד הא דימחוט או דלא ס"ל הא דימחוט מספק"ל כיון דלא שייך בזה הטיה שרי או דילמא לא חילקו בדבר ור"ל דגם בדבר דלא שייך הטייה אסרו ומאי דלא פשיט"ל מהא דאמר רבה שם אפי' גבוה עשר קומות משום דעכ"פ יש שייכות להטייה באיזה צד ואופן לכשיעלה או לכשיוריד לא כן בנר של שעוה דלא שייכא הטייה ומרן ז"ל מדלא פשיט"ל דגם דלא שייך הטייה לא פליג ואתי עלה רק משום דשייך מיהא חששת מחיטה מוכח בהדיא דבדלא שייך לא הטייה ולא מחיטה אכתי בספיקא קאי וכן מדוקדק מלשון מרן שכתב שם ולי נר' פשוט וגו' דר"ל דזה פשוט לי אבל בלא"ה אכתי בספיקא קאי וא"כ אור החשמל דמי ממש לנר של שעוה לדעת הגהות אשירי דהדבר בצ"ע:

ולדינא נלע"ד ברור דכיון דאין לנו הכרעה בספק זה הגם דהאיסור דרבנן כיון דהוא בא מחסרון ידיעה שנסתפקו בזה הראשונים וכן האחרונים לא הכריעו בזה יש לאסור ואין לומר בכה"ג ספיקא דרבנן לקולא וכמ"ש ה' חכמת אדם בכללי ס"ס כלל ח' אי אסתפק לן מה אמרו ביה קמאי או שהרא' עצמן נסתפקו וגו' לא מיקרי ס' כלל וגו' דכל זה מיקרי ספק מחסרון חכמה ואין להקל לא בספק אחד דרבנן ולא בס"ס ויליף לה מדברי הש"ך ע"ש וכ"ן לענ"ד בדעת מרן הש"ע שכתב וז"ל ואין קורין בספר לאור הנר וגו' שמא יטה ואפי' הוא גבוה עשר קומות שאינו יכול להגיע אליו שלא חילקו חכמים בדבר ומטעם זה יש לאסור אפי' הוא בעששית או קבוע בחור שבכותל וכן בנר של שעוה ע"ש ולשונו ז"ל

מורה ובא דגם נר של שעוה אסור משום דלא חילקו חכמים והוא קשה דהרי בב"י כתב דאיסורו משום שמת ימחוט ולפה"א דמרן ז"ל בב"י נחית רק לפשוט ספיקו דהגהות אשירי בנר של שעוה אמנם לקושטא בעיקר ספיקו דהגהות אשירי [במקום שאין לחוש להטיה ומחיטה] אכתי בספיקו קאי דשמא לא פילוג אפי' בזה האופן דלא שייך הטייה וממילא כיון דאין הכרעה בזה גם נר של שעוה אסור מספק דשמא לא פילוג גם דליכא שמא יטה ולכן לא הוצרך מרן ז"ל לטעם שמא ימחוט ולא הזכירו כלל גבי נר של שעוה ולכן עירב זה עם הטעם דהטייה ועם הטעם דלא פילוג ומ"ש ,,וכן'' ולא תני לכלהו בבת אחת משום דמשונים הם דזה מצד ודאות וזה מצד ספק וכאמור:

וראיתי להט"ז סק"ב שכתב על דברי מרן ז"ל אין פירושו דבנר של שעוה אסור ג"כ דלא חילקו חכמים דבזה היה לנו לומר בזה לא נאסר מעולם כמ"ש בסמוך (ועי' ג"כ בלבוש שכתב הטעם דעכ"פ יש מחיטה וע' ג"כ לה' מג"א] ולאחמ"ר דבריו הם נגד דברי הג"א שנסתפק בזה ולא ס"ל לומר דזה לא נאסר מעולם אלא די"ל דגם בדלא שייך הטיה לא פילוג ולא דמי למ"ש ה' הנז' סק"א דלגבי האדם אמרי' דלזה לא נאסר מעולם דל"א זה לגבי הנר שאסרוהו דלגבי הנר לא פילוג גם בדלא שייך אבל גבי האדם י"ל שפיר דלאדם זה לא נאסר מעולם וכאמור. גם מה שביאר שם אלא האי ,,וכן'' קאי אריש לאחמ"ר אינו נראה חדא דתיבת ,,וכן בנר" בבי"ת מוכחת דעל הטעם דלא פילוג קאי דיש לאסור בעששית או קבועה בחור שבכותל ובנר של שעוה ואי קאי אריש דקאמר ואין קורין לאור הנר וגו' היל"ל וכן לאור הנר של שעוה ואי קאי אטעמא דשמא יטה דגם בנר של שעוה שייך חששא זו דשמא יטה הלא זה נגד המציאות בין להג"א בין למרן ז"ל ואם הכונה דגם דל"ש שמא יטה הא איכא שמא ימחוט העיקר חסר מן הספר ותו דתיבת וכן בנר בלתי שיודיענו שזה אסור אינו נקשר כלל לדבריו הראשונים אלא לדבריו האחרונים יש לאסור וגו' וכן בנר וגו' ולכן נלע"ד דהעיקר בדעת מרן ז"ל כדכתיבנא וכן ביאר כוונתו ה' עו"ש סק"א וז"ל ולענד"ן דעיקר הטעם הוא משום דלא חילקו חכמים להתיר בשבת בשום ענין אפי' במקום דלא שייך איסור כלל וגו' ע"ש אלא דסתמות דבריו ז"ל נראה דס"ל דמרן הכריע בספיקו דהג"א דגם בזה אמרי' דלא פילוג מדלא הזכיר הספק של הג"א ומה שיש להורות בו כל שלא נפשט ולפי דבריו נראה דמש"ה כתב מרן ז"ל ,,וכן'' ולא עירבו עם הקודמים משום דזה סברת עצמו והראשונים דברי הגמ' ורבינו פרץ ולענד"ן דמרן ז"ל אכתי בספיקו דהג"א קאי דאי איתא הי"ל לחלוק עליו בב"י ולהכריע נגדו גם בעיקר הספק ואולי דלדידיה מרן ז"ל כשחיבר הש"ע הכריע כן והמעיין יבחר:

ועוד נלע"ד (גם כי אינני כדאי לזה) דבאמת יש להכריע כהצד הזה דלא פילוג גם דלא שייכא הטיה כלל בשום צד ואופן בנר של שעוה וכדומה דכמו בנר גבוה אפי' עשרה קומות דליכא למיחש להטיה ואפי"ה אסור משום דכי גזור לא פילוג למילתייהו וכמ"ש רש"י בגמ' דשבת די"ב ע"ב ד"ה ואפילו וכ"כ הר"ן בביאורו להרי"ף ע"ש ה"ה נמי להיכא דלא שייך הטיה דהרי הכל נכלל בכלל לא פילוג וכמו דבנר גבוה דליכא למיחש להטיה ואפ"ה אסרינן משום דסתמא אסרו ולא חלקו בדבר הגם דהטעם הזה אין בו חשש בכה"ג משום דאי איתא הי"ל לבאר חילוק זה או משום דכיון דגזרו אין לנו לחלק בדבריהם כל דלא מצינו שחילקו הם ה"ה נמי בכה"ג דלא שייך הטיה רבנן סתמא אסרו ולא חלקו בדבר ש"מ דבכל אופן אסרו דאי איתא הי"ל לחלק ולבאר זה או שיש לנו לאסור בכל אופן מן הסתם וכאמור והא אין לומר דמ"ש רבה ואפי' הוא גבוה שתי קומות ואפי' שתי מרדעות ואפי' עשרה בתים זו ע"ג זו היינו דגם בכה"ג מסורת היתה ביד רבה מרבותיו דאסרו [ולא דעת עצמו מטעם דלא פילוג] חדא דלשון רש"י והר"ן אינו מורה כן דאי איתא הי"ל למי' דגם בכה"ג אסרו ועוד דאי איתא מנ"ל לרבינו פרץ והובא בהטור לומר דמטעם זה יש לאסור אפי' הוא בעששית או קבוע בחור שבכותל הלא רק באלו קאמר רבה לאסור דמסורת בידו דאסרו בהם וכאמור. וא"ל דגם רבינו פרץ מסורת בידו מרבותיו דגם בכה"ג אסרו חדא דכל כי הא הי"ל לבאר כיון שהוא מהפוסקים ותו דלשון יש לאסור מורה ובא שהוא מדעת עצמו והכרעתו הוא וכאמור וכן יש להוכיח מדקאמר שם דקע"ט דהא דרבה כתנאי וגו' אלמא סברת עצמו היא שאם הוא מסורת בביאור הגזירה דרבנן לא תהיה בזה פלוגתא וכן מוכח מדכ' רבינו חננאל שם דהלכה כרבה משום דסתם לן תנא כוותיה ואי איתא הי"ל מטעם זה דכן קיבל מרבותיו ועי' בתוספתא דשבת פ"א בהלכה ה' לא יצא אדם וגו' דקתני אין קורין בליל שבת לאור הנר אפי' גבוה ממנו ואפי' בבית אחר ואפי' עשרה בתים זה לפנים מזה ע"ש וכן ראיתי לה' עו"ש ז"ל שכתב וז"ל דלא חילקו חכמים וגו' ומשום גזירה נר של שעוה אטו נר של שמן ע"ש וק' דהיא עצמה גזירה ואיך גזרי' גזירה לגזירה ובשלמא אם בגמ' או במשנה אסרו י"ל חדא גזירה היא דכשגזרו גזרו בכל אופן אך במה שהוא מחודש ואנו באים לעמוד על בירורו מהיכא תיתי לומר כן ולהאמור א"ש דזה נלמד מדלא פילוג בעשר קומות ועששית וכיוצא והיינו משום דבלא זה מתחלף נר זה בזולתו וא"כ ה"ה בנר של שעוה גם דלא שייכא ביה הטיה ומינה נמי לכל הטעמים הנז' גם במנורת חשמל יש לאסור:

ומכל האמור יש לתמוה על ה' משנה ברורה נר"ו ס"ק ד' שכ' ומ"מ נ"ל דבנרות הטובים שלנו (שקורין סטארין) מותר לקרות לפניהם לכ"ע דלא שייך שמא יטה רק בדבר שדרכו

להטות לפעמים בחול כדי שידליק יפה ובנר "סטארין, (בלה"פ הגהות על קיצור ש"ע סי' פ' או"ב כתב וז"ל ונהי בנר של חלב סטרין וגו' ע"ש) ידוע דא"ץ להטיה כלל לעולם וכ"ש דלא שייך בו שמא ימחוט דאורו צלול. מאד ואין צריך כלל לזה ע"ש ועי' ג"כ בביאור הלכה ד"ה וכן בנר ע"ש (ואולי הדלק שלו הוא מהשמן הנקרא "בנזין,, או "אישאנץ,, שהוא כמו נפט (נאז) צלול ומנוקה מאד ומשתמשין בו כמו בגאז אלא שזה נתון בקדרה רחוקה ויוצא מזה כעין צנורות השואפים האור ושמורים הצנורות בזכוכית והוא קרוב לאור החשמל (אליכתריסיתי) (ובין שיהיה הנר באופן זה או באופן אחר דבריו ז"ל תמוהים שכתב להתיר לכ"ע ולא זכר שר דלדעת הגהות אשירי הדבר מסופק לדינא וממילא יש לאסור גם דלא שייך הטיה וכאמור וכן לא זכר דמדברי מרן בב"י ובש"ע נראה דיש לאסור גם בזה וכן מצד ההכרעה לע"ד יש לאסור זכר שר וכנראה דהוא ז"ל נמשך אחר דברי הלבוש דנראה לכאורא מדבריו דלא אסר בנר של שעוה רק משום דשמא ימחוט ואינו נראה דגם הלבוש נחית רק לומר דבנר של שעוה יש בו חששא זו ואסור בודאי אבל באמת גם במקום דליכא חששת הטיה אכתי בספיקא קאי וכמ"ש הגהות אשירי וממילא יש לאסור וכ"ן דעת מרן ז"ל וא"כ גם באור החשמל (אליכתריסתי) יש לאסור ועוד נלע"ד דגם בשל אישנץ או בנזין יש לחוש שיטהו ע"י איזה מכונה הגורמת להטות למעט ולהרבות האור כידוע [עי כה"ח סקי"ג] וכן באור החשמל יש לחוש לשמא יביא מנורת זכוכית אחרת הגורמת בהנחתה לתגבורת האור כידוע דלפי מה שתהיה הזכוכית הנז' בעלת חוטין יותר מאירה יותר והגם שאין לו עתה שמא יביא דומיא דעשרה קומות ועשרה בתים זו לפנים מזו דאסרו והגם דבגמ' לא אמרו רק שמא יטה הכל בכלל שהרי מרן ז"ל בב"י אסר בנר של שעוה דשמא ימחוט אלמא ל"ד שמה יטה ולכן לענ"ד יש לאסור בכל אופן:

וראיתי לה' יד אהרן ז"ל בהגהב"י שכתב דהלבוש כ' הטעם לאסור בנר שעוה משום שמא ימחוט והשיגו הע"ש ז"ל דא"כ ביו"ט איך מתירים לומר פיוטים ומזה כתב דטעם מרן בש"ע משום דלא חילקו וה' יד אהרן ז"ל השיגו מדברי מרן הב"י שכ' טעם זה דשמא ימחוט כדברי הלבוש ע"ש ולענז"ן כותיה דהע"ש מסתברא דמדלא זכר טעמא דשמא ימחוט ואדרבא זכר הא דשמא יטה וכתב וכן וגו' מוכח דגם בנר של שעוה שייך זה וכדכתיבנא דהיינו משום דהגהות אשירי נסתפקו בזה ומן הספק יש לאסור מטעם זה וא"כ א"ץ כלל להא דשמא ימחוט ודי בהא דשמא יטה ומשום דלא פילוג וכאמור וההפרש הוא דהראשונים מן הודאי והא דשעוה מן הספק ולכן לא כללם מרן ז"ל יחד ונראה דגם הלבוש מודה למ"ש בדעת מרן אלא דנקיט בלשונו מה שהוא איסור החלטי

ולא מן הספק ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכאמור מעלה. ועי' למור"ם ז"ל בד"מ שגם הוא ז"ל הביא דברי הגהות אשירי ודברי מרן ז"ל בב"י ומשמע דדעתו לאסור היכא דלא שייך הטיה מדלא העיר ע"ז כלום גם מן האמור יש לתמוה על הרבנים הנז' בלחם הפנים ועל ה' מסגרת השלחן שם שהקילו בלאמ"ף של הגאז ולעד"ן דיש לאסור וכאמור ועם כי הם ז"ל הקילו נר' דמשום דהם ז"ל נמשכו אחרי דברי הלבוש וחשבו שכן הוא הטעם אכן לדידן דבתריה דמרן גרירין אסור ועוד נלע"ד דגם לדידהו בני אשכנז יש לאסור דכוונת הלבוש כדכתיבנה ואכמ"ל בזה כעת ובעה"ו אשובה אראה ואשנה פרק זה וכעת די בזה הכו"ח ביום י"ג כסליו התרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

יורה דעה

חלק ראשון

סימן א

שאלה אם מותר להיות שוחט לאיזה קהל בלא פרס קבוע רק שיקח מקוני הבשר הכשר סך מה על כל משקל כילו:

תשובה הדבר פשוט מאד לאסור שכ"כ מרן ז"ל ביו"ד סי' ח"י סעיף י"ח הטבח צריך ליטול שכר מן הטריפות כמו מן הכשירות וכל מה שהליצו האחרונים בעד מנהגם ל"ש בנ"ד שבאו לקבוע שוחט מחדש ע"ז האופן ולא נהגו לפנים כן ואם כוונת השואל על מקום שנהגו כן מלפנים לדעתי הקצרה ג"כ יש לאסור שהרי מרן ז"ל שאב דבריו מתשובת הריב"ש סי' ת"ק וכמבואר בב"י ובתשו' הריב"ש מבואר דגם שנהגו כן אין לעמוד במנהג זה וכל מה שהליצו האחרונים בעד זה ל"ש לדידן דבתריה דמרן גרירי ואנן בדידן פה אי ג'רבה יע"א הראשונים נו"ן היו לוקחים איזה דבר קל מאד בשר מגוף הבהמה והיה מקום לצדד וללמד עליהם זכות עפ"ד הש"ך סי"ח אות ל"א ואח"כ נעשית הסכמה מהב"ד נ"ן שיקחו הבשר רק בשוה מן הכשרות ומן הטריפות עפ"ד מרן ז"ל ומפני המחלוקת התנו בזה אם יסכימו הק"ק הי"ו וכנראה לא נתפשטה הסכמה זו והיו כמאז אך בשנת התר"פ עזרנו ה' ויצא הדבר אל הפועל בהסכמת השוחטים וסוכני הכומיתי והב"ד הי"ו להיות ממש הטריפות והכשרות בשוה וכן הונהג מן הוא והלאה עד היום ועד בכלל ובלי ספק כן יקום עד ביאת הגואל ועד בכלל כי בכל כה"ג אין התרה ושום ביטול לעולם כמתבאר מדברי מרן באבק"ר סי' ר"ט ובש"ע סי' רכ"ח סכ"ח ואפי' עברו והתירו אינו מותר וכמ"ש המשד"ר יו"ד סי' רכ"ח וכן מסיק שם מהר"א אירגאס ומהרי"ל וה' המפורסם המ"ז ז"ל:

ובכן הרב המורה אם כבר יש מנהג בעירו יכלכל דבריו במשפט לדבר על לב ראשי הק"ק החרדים אל דבר ה' ובמתק לשון ימשיך לבבם להסכים ע"ז בלתי שום מחלוקת ועם כי הדבר קשה על הטבחים אשר בהמתם נטרפת ועוד ישלמו שכר בטריפה כמו בכשירה יכולים הציבור וראשיו לעשות באופן זה כמו שאנחנו עשינו פה שהטבחים אינם משלמים רק על הכשירה בקירוב שהטריפות הם עשרים למאה ולכן השוחטים יקחו מהטבחים רק מהכשרות ומה שיקחו יורם ממנו עשרים למאה לכיס הציבור והציבור ישלמו להם על כל טריפה וטריפה כאותו השכר המגיע להם בכשרות אחרי הניכוי עשרים למאה וכה"ג שהשוחט עכ"פ מגיע אליו השכירות מהכשרות ומהטריפות בשוה ממש אין מקום לשום חשד ולזות שפתים וכיעור וכמעט אני אומר בטח שלא ימצא שום מפקפק בזה והוא דבר השוה לכל נפש לשוחט שלכללות השנה לא יחסר לו כלום ולטבחים שאינם משלמים רק כרצונם מהכשרות ולציבור שאינם מפסידים כלום ולפעמים בסוף השנה הם מרויחים איזה דבר קל מה שאין לחשב עליו כלל וכמו שכן הנסיון הורה לנו מזה איזה שנים ואין להם רק טורח קל חשבון כניסה ויציאה מה שאין להתאחר עליו כלל זהו הנלע"ד ושו"ר לה' תעלומות לב ז"ל יו"ד סי' י"ג י"ד ולה' וישב יוסף ז"ל סי' ג' שהאריכו בזה ודעתם ככל האמור דגם שכבר נהגו לא יעמדו במנהג זה ושכ"ד רבני ירושלים תובב"א ובראשם הגאון ראשון לציון ה' יש"א ברכה ז"ל ע"ש ואכמ"ל וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראני מתורתו נפלאות נאום הכו"ח יום ב' אדר התרפ"ג ליצירה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ב

שאלה שחטו בהמה אחת ונשבר מחוד הסכין איזה שיעור ונאחז ונדבק בעצם המפרקת ונשאר דבוק שם ובקושי הוציאוהו משם. אם יש לחוש לה מצד הפגם או מצד השהייה כ"ד:

תשובה לדעתי יש להתיר בפשיטו' כשיבדוק שארית חוד הסכין ולא ימצא בהם פגם אך המקום שנשבר דינו כאלו נאבדה הסכין בלא בדיקה דמוקמי' לסכין אחזקת בדוקה כמ"ש מרן סי' י"ח סי"ג אך אם נמצא פגם בשארית חוד הסכין יש לחוש שמא בעור נפגם כשאר הפגימות הנמצאים אחר השחיטה ולא מסתבר כלל שיפגם ע"י שבר זה והגם דלא נמצא כעת אצלי הוכחה לזה מ"מ לא נמצא ג"כ הפך זה וא"כ אין להתיר כל שנמצא פגם בשארית חוד הסכין אך בלא נמצא אין לחוש מצד השבר ודינו כנאבד וכאמור דהא א"ל כלל דשמא בעור נשבר החוד מג' טעמים חדא דאין דרך החוד שישבר בעור ועוד דבמקום שמצאנוהו דבוק ואחוז שם יש לתלות הקלקלה ועוד דודאי אם נשבר

קודם הגיעו למפרקת בעת היותו שוחט בעיר או בסימנים אי אפשר שידבק במפרקת אלא יהיה מצוי באמצע הצואר בלתי דיבוק כלל ואין לחוש לשמא נסדק מעת היותו שוחט בעור או בסימנים ונפגם ולא נגמר השבר רק אח"כ כשהגיע למפרקת דאין לנו לחוש לספיקות שלא ראינו וכמו דמוקמי' לסכין בחזקתה שהיא בדוקה עד זמן ששיבר בה העצמות כמ"ש מרן ז"ל שם ולא חיישינן שקודם זה נפגמה בעור ובסימנים ה"נ מוקמי' לסכין בחזקתה כמו שבדקוה עד אותו העת שנשברה במפרקת גם מצד השהיה דשמא שחט ושהה שהיה כ"ד אין לחוש חדא דהרי השוחט אומר שלא שהה ועוד דהרי כיון דמוקמי' לה אחזקתה שלא נשברה רק אח"כ בעצם המפרקת א"כ טרם זה לא היה שום דבר הגורם לשהיה ותי' דאפי' ספק שהיה כ"ד שרי כמ"ש ה' באה"ט ס"ק ה' בשם הלה"ק ע"ש ומאחר שכן אין מקום לחוש לה וכן אם שגגו השוחטים ולא בדקו את חודי הסכין הנשארים אין לחוש דהו"ל כאלו אבדה הסכין בלא בדיקה וכן מצד השוחטים אי"ן להעבירם על שלא בדקו הסכין דודאי בשגגה היה זה להם שנבהלו בראותם שאירע כן ונטרדה דעתם בבירור הענין ועוד דמצוי הוא זה שישגו בדבר ולא ידעו דצריך לבדוק הנשאר ממנה כי לאו כ"ע דינא גמירי וצריך לזה הודעה מראש מה' המורה שם בעת שנסתפקו ובאו לפניו כי הם לא יעלה זה בדעתם ובכן דעתי להתיר בפשיטות וכאמור הכו"ח ביום ו' אדר התרפ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ג

שאלה נמלה או נמלים הנמצאים הרבה פעמים תחובים בושט העופות מהם בחוזק ומהם שלא בחוזק מהם שכשמסוירים אותם מהושט משאירים רושם קל מאד באותו מקום כעין נקב או אודם ומהם משאירים רושם מה כעין נקב ואודם כ"כ יותר ואין ניכר שום נקב בעבר השני וכן אין ניכר אם העור הפנימי ניקב או"ל ואם ניקב אם ניקב כלו או"ל האם יש לחוש שניקב מעל"ע ומצד דקותו של הנקב אינו ניכר מבחוץ או"ל וכן אם יש לחוש לניקב והבריא ומצד האודם שבעור החיצון אין ניכר הקורט דם וכיוצא או לא ואם טפי עדיף שלא לבדוק אח"ז כלל ולסמוך ארובא או טפ' עדיף לבדוק:

תשובה הפר"ח סי' ל"ג ס"ק י"ז נשאל על נמלה תחובה בחוזק בושט ונאכל חצי בשרו של עור הפנימי והתיר לא מבעיא להסוברי' דלא חיישי' לשמא העלה קרום ושאם העלה מינכר בבדיקה אלא גם לדעת מרן אפשר להכשיר דקוץ מצוי שינקוב לחוץ והדר ע"י דאכלה ביה אך בנ"ד הנמלה אכלה ורחוק שאכלה מקצת ב' העורות מעבר אל עבר וחזרה לאחוריה וחזר והעלה קרום במקום שאכלה וכ"ת ניחוש לניקבו שני העורות ליתא דאף אם נמצאו שני העורות נקובים ליכא למיחש למידי דתלינן לאחר שחיטה

פריש וניקב וכמ"ש בסי' ל"א ס"ק ח' ע"ש ויוצא דהוא מתיר בכל צד ואופן אף אם נקוב מעל"ע וכ"ש אם ניקב העור הפנימי כלו ונשאר החיצון כלו או רובו בלתי נקב וכ"ש בנשאר מהפנימי כ"ד ורובו נקוב והנה בזה התב"ש ז"ל חולק והגם דמודה הוא בנדון הפר"ח להתיר היינו דוקא בהפ"מ וגם זה דוקא בלא ניקב כל הפנימי דאם כל הפנימי נקוב טריפה ע"ש ולפי"ד כ"ש אם נקוב מעל"ע ולע"ד הדבר ברור שזה היא דעת עצמו אך הפר"ח ודאי דמתיר גם דניקב כל הפנימי ומעשה שהיה דנאכל חצי בשרו של הפנימי נקט דהרי גם בנקוב מעל"ע אמרי' דבתר שחיטה אינקיב ע"ש וכזאת י"ל במכ"ש בניקב כל הפנימי דבתר שחיטה אינקיב אך בנאכל ממש כל הפנימי והחיצון דרך אכילה היה פנים לו' דמודה הפר"ח לאסור דבשעה קלה כזו בין שחיטה לבדיקה קשה שיאכל כל כך ויותר נראה דהפר"ח לא מחלק בהכי כסתמיות דבריו ומזה נלע"ד דיותר טוב שלא לבדוק אחרי הנמלים כלל ואם כבר ראה נמלים תחובים א"ץ לבדוק אם נאכל כל העור הפנימי או מעבר לעבר או אם תחובה בחוזק או"ל דשמא היתה באופן המותר לכ"ע ואת"ל דניקב או נאכל באופן דיש אוסרים שמא הלכה כהמתירים הפר"ח ז"ל ודעמיה והגם דאין מתירין מס"ס היכא דאפ' לברר כמ"ש הב"א סי' כ"ו מהפוס'] מ"מ כבר כ' הנו"ב מה"ת סי' (ק"ל] דכל דנשאר עכ"פ ס' אחד בלתי בירור ל"ח ס"ס דאפ' לברר ע"ש וזה לע"ד טפי עדיף מלבדוק ולראות אם יש נמלים או"ל ואם יש אם בחוזק או"ל דכשאנו רואים שיש או שהוא בחוזק מכניסין עצמנו בריעותא שאין ראוי להתיר רק בהפ"מ לדעת התב"ש וכ"ש שא"ץ לבדוק אם נאכל או ניקב כל העור הפנימי או אם ניקבו ב' העורות דאם באנו להתיר כדעת הפר"ח צריכים לעבור ע"ד התב"ש ודעמיה האוסרים גם בהפ"מ וא"כ טפי עדיף לסמוך על רוב עופות דכשרים הם מתחי' וגם איכא ס"ס וכנז' ודומה זה למ"ש מור"ם בסעיף זה דיותר היה טוב שלא לבדוק כלל ולסמוך ארובא מלבדוק ולהקל במקום דאיכא ריעותא והגם דבנ"ד כבר ראינו ריעותא דנמלים תחובים לפנינו מ"מ כיון דיש מתירים בכל גוונא וכשאנו בודקים צריכים להכניס עצמנו בספק פלוגתא והריעותא לפנינו וכשאין בודקין יתכן דגם האוסרים מתירים דאפשר שאינה בחוזק ולא ניקב כל הפנימי וכן לא החיצון טפי עדיף שלא לבדוק ועוד דהנסיון היומיי כמעט הורה לנו דכמה מאות כה"ג שבאו לפנינו מעולם לא נמצא שום אחת נקובה מעבר לעבר וג"כ על הרוב דגם הפנימי לא ניקב כלו וג"כ על הרוב שהתחיבה אינה בחוזק וא"כ יש לסמוך גם בכה"ג ארובא להתיר וטפי עדיף מלבדוק וכ"ש בזה"ז דגם בעופות איכא הפ"מ עפ"י הרוב או דוחק שבת או לחולה וצריכים אנחנו בהפ"מ וכיוצא לסמוך על הפר"ח דמתיר

דודאי טפי יש לסמוך ארובא וכאמור וכ"ש אם לא ראה הנמלים שא"ץ לבדוק אח"ז כלל [וכ"כ הישי"מ ח"ב סי' קל"ב ע"ש]:

סימן ד

שאלה מפרקת עוף שנשברה אם מותרת בבדיקת חוט השדרה בזמן הזה או"ל:
תשובה ה' ישיב משה נר"ו סי' ק"ט כתב דהדגמ"ר דעתו דבדורות אלו אין אנו בקיאים לפרק החוליות ולבדוק בחוט השדרה של עוף שהוא דק ושמ"ש העה"כ דבהמה ועוף שוים היינו לדינא אבל לבדיקת חוה"ש אינם שוים ושבענין הושט והצואר של עוף אנו מחמירים כמור"ם בכל דיני השחיטה ואם נמצא לעוף בצוארו איזה חתך אנו מטריפים כנודע וכ"ש בבדיקת חוה"ש של עוף שאפי' הרה"ג ה' זרע אמת לא היה יכול לבודקו והטריפו ומה נוכל אנחנו הדלים לבדוק וכ"ש בשוחטים דזה"ז שאינם בקיאים ומ"ש המחב"ר שזקן אחד בדק וגו' נראה שלא סמכו אלא לפי שהיה זקן ובקי וגם שם בנדונו לא היה צריך לבדוק כי אינה אלא צואר עקומה וא"ץ בדיקה אלא לחומרא אבל בשבורה לא היה בודק שקשה לבדוק ואפשר לטעות עכת"ד נר"ו ואנכי מקרוב תמהתי על דבריו דהדגמ"ר לא חלק מעולם בין עוף לבהמה בנוגע לבקיאות הבדיקה כמו שיראה המעיין שם דכל דבריו סובבים על זה דעוף לא מהניא הליכתו וכיון דאין אנו בקיאין אסור ובהמה מהניא לה הילוך לבדוק גם בזה"ז דאין אנו בקיאים באופן דלהבקיאות בהמה ועוף שוים והמבואר מרבני ספרד דבודקים בזה"ז עוף ובהמה ה' שיורי ברכה בשם ה' ב"ד והכנה"ג בבעי חיי סי' והתה"ז סי' ב"ן אות כ"ד וסי' ד"ן אות ח' וכ"ן פשט דברי המחב"ר וה' זרע אמת נדונו אינו אלא בעיקום משונה מאד אך בזולת זה בודקים כמו שיע"ש וכתבתי לו ע"ז וזאת תשובתו אלי בה' כסליו התרפ"ה ואשר תמהת על מ"ש בספרי י"מ סי' ק"ד שאין אנו בקיאים בבדיקת חוט הצואר של עוף כמ"ש הדגמ"ר ואתה תמהת דלא כ"כ הדגמ"ר אלא לאשכנזים אבל לדידן שאנו בקיאים בודקים דע כי גם אני לא כתבתי כן אלא להשוחטים שבזמנינו שאין בקיאים בבדיקות וגם אינם רגילים ואינם אומנים לבדוק כראוי ועל כן כתבתי דברי הדגמ"ר דהשוחטים שלנו כמו האשכנזים שאינם בקיאים אבל המורה הרגיל בבדיקות ויודע ה' טרפיות ובקי בבדיקות כמו מעלתו ודאי רשאי לבדוק והתם שמו ונדפסה בח"ב סי' מ"ו] ועם כי לענ"ד דבריו שבספרו אין סובלים זה דאי איתא לק"מ מדברי המחב"ר ועוד לא היה צ"ל דנדון המחב"ר עיקום דבדיקתו לחומרא גם לא היה כותב דה' זרע אמת לא היה יכול לבדקו גם לא היה כותב דהעה"כ ל"כ דשוים רק לדינא אך לבדיקה אינם שוים גם לא היה כותב דהדגמ"ר כתב דאין אנו בקיאים לפרק חוליות ולבדוק חוט השדרה של עוף זה דברים מורים דה' נר"ו

נמשך אז אחרי דברי ה' זבחי אלהים שהבין כן בכוונת ה' זבחי תרועה בשם הדגמ"ר ולא חקר על שרשם של דברים וכן מבואר מדבריו בסי' קע"ח שהעתיק בשם הדגמ"ר כן על שם מ"ש בשבת אחים ע"ש מ"מ הא מיהא קמן דהדר ביה מזה ודעתו דבזה"ז בודקים המורים חוט השדרה דעוף ובהמה וכמ"ש רבני ספרד וכנז"ל וא"כ הגם דודאי השוחטים הפשוטים שלא הגיעו להוראה אין לסמוך עליהם לבדוק לא בעוף ולא בבהמה דלא עדיפי מחו"ר אשכנז וסברתו זאת אלימתא היא מ"מ לדינא המורים יכולים לבדוק חוט שדרת עוף ובהמה הכו"ח ביום כ"ח כסליו התרפ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ה

שאלה סירכא מן הריאה לשומן שעל כיס הלב שאומרים דהמנהג פה אי ג'רבה יע"א להכשירה בנפיחה אם נאבדה הריאה קודם הבדיקה או שכשהסיר הסירכא מכל וכל פגע בקרום הריאה או שבעת הנפיחה נקרע קרום הריאה אם יש להתיר או"ל:

תשובה אם נאבדה או פגע בקרום הריאה או שנקרע קרום הריאה והיה זה במקום הסירכה הדבר פשוט דיש להטריף שהרי מדינא סירכא זו אסורה לדידן אוסרי הנפיחה בכל הסירכות רק סמכו בזה על מתירי הנפיחה וא"כ באבדה בדיקתה ודאי אסורה היא דאין כאן סמך על מתירי הנפיחה וכן מבואר בדברי ה' ש"א סי' ט"ל אות ט' הגם דהתם הנפיחה לרש"י א"ץ בדיקה ע"ש וכ"ש בנ"ד דההתיר כולו קולא בעלמא ואין לו מקום רק דבזה סמכו על מתירי הנפיחה כמ"ש ה' ישיב משה סי' (י"ב) ע"ש:

אולם בנקרע או ניקב קרום הריאה שלא במקום הסירכה ממש רק סמוך מעט או רחוק הרבה ממקום הסירכא יש פנים לומר דאין בדיקה זו כראוי שאינה יכולה להתנפח הרבה כראוי ויש פנים לומר שיתפוס הטבח במקום הקרע או הנקב וינפח כמנהגו. עכ"מ ועי' להישי"מ סי' קצ"ב שכ' דהמנהג תמיד לנפוח בכה"ג שיניחו אצבעם על הנקב ומהניא נפיחה ע"ש]:

סימן ו

שאלה סירכא מהאונה לדופן צר לעצם ולבשר יחד והרוב לעצם אם היא מותרת:

תשובה לענ"ד נראה דמותרת היא מן הסתם וא"ץ לברר אם יש בזה הפסד מרובה וכמו שכן אנו רגילים להורות והגם דהפר"ח ז"ל סי' ט"ל ס"ק מ"א כתב לפרש מ"ש בש"ע להתיר לעצם ולבשר וז"ל ובלבד שיהיה רוב הסירכא כנגד הבשר ע"ש כבר הפר"ת ס"ק כ"ו כתב דמשמע מסתמיות דבריו בש"ע דאפי' רוב בעצם וכ"כ מהרצ"ך ז"ל ששמע ממאריה דאתרין מוהר"א פרץ ז"ל (והב"ד בקרן דוד דל"א ע"ג) שאם נסרך הגב דריאה לדופן בעצם ובבשר ורוב הסירכא בעצם כשרה ודייקא נמי לישנא דמרן באומרו לעצם

לבדו ע"ש וכ"כ הרב שבת אחים אות מ"ד מדקדוק זה ושכן ראה לה' מטה יוסף ח"א יו"ד סו"ס א' ושכ"כ בב"י ובכ"מ שכ"ד הרמב"ם ע"ש ולי הצעיר יש להוכיח עוד ממה דמתיר מרן לעצם ולבשר כהרמב"ם ולטעמו של הרמב"ם יוצא דה"ה כשהרוב לעצם כמ"ש בב"י ובכ"מ ומסתמא דעתו בש"ע כדעתו בב"י ולא כמש"ש בשם מהר"י בן חביב ע"ש ותו דהכנה"ג הגב"י אות ר"מ כתב מהריב"ח לא כ"כ רק להרא"ש אבל להרמב"ם אפשר דאפי' רובא לעצם וכ"כ באות שכ"ו דדעת מרן בדעת הרמב"ם אפי' מיעוטו לבשר כשירה ע"ש וכיון דרבים סוברים בדעת מרן להתיר הכי נקיטנן וכ"ש דנראים הדברים בטעמם וכאמור. ועונ"ל דגם הפר"ח מודה דכ"ד מרן אלא דפירש כן משום דדעת הפר"ח לאסור והלשון שבש"ע אפשר שיסבול כן ע"ד מ"ש ה' יד מלאכי בכללי הש"ע אות י"ט בשם הפר"ח עצמו בדרך הרמ"א ע"ש ואפי' אם נאמר דדעת מרן אינה מבוררת יש להתיר מס"ס דרבים חולקים על הבעה"ע באינהו רובי ולדעתם אין הרוב מוציא מידי ספק כמבואר בב"י סו"ס ט"ל וא"כ הו"ל ס"ס ספק אם סירכא זו מהבשר ואת"ל מהעצם שמא כהמתירים לעצם לבדו וכדקי"ל דעושים ס"ס גם דנגד מרן וכמ"ש הש"א סי' מ"ב בספק חסרון מרה ע"ש ועוד דאנן בדידן מסתמא אחרי הכרעת מוהר"א פרץ שהבין כן בדעת מרן נגררים וכמו שכן נגררו אחריו רבים מתלמידיו ותלמידי תלמידיו שהעתיקו דבריו וכן נראה שנגררו אחריו השוחטים והמורים פה ועוד דכבר כתב התה"ז סי' פ' אות י"ז דהעלה בתשובה למנהג עירם שמכשירים אפי' במיעוט בשר דהכי נקיטנן ע"ש ופה אי ג'רבא נראה דכן המנהג שהרי השוחטים והמורים מתירים תמיד בסתם ואין מבררים אם יש הפ"מ וכן מוכח ממ"ש שם בקרן דוד להכשיר ואח"ך כ' ודייקא נמי וגו' דנראה דבא לתת סמך וראיה למה שנהגו מדקדוק לשון מרן ג"כ וכ"ן מדסיים ואם נראית כולה וגו' ולא הראה מקור לזה ע"ש והגם דה' שבת אחים שם אות מ"ד נראה דאינו מתיר רק בהפ"מ אינהו בדידהו ואנן בדידן ומ"מ נראה דבבהמת גוי אין להקל הואיל והרבנים מחברי שבת אחים מחמירים שלא בהפ"מ ועי' להתוה"ז סי' פ' אות י"ז מ"ש בזה וכן נ"ל דהבא להחמיר לעצמו אין מזחיחין אותו אך לרבים יש להורות להתיר מן הסתם וא"ץ לברר אם יש הפ"מ ובנתברר להמורה דאין בו הפ"מ ג"כ דעתי יותר נוטה להתיר לדידן דלדידן נראה דגם הש"א מודה. הכו"ח ביום י"א שבט התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ז

שאלה סירכא תלויה וכנגדה מכה בדופן אם מותרת:

תשובה לענ"ד יש להתירה בבדיקה בנפיחה שיחתוך הסירכא עד סופה וינפח הריאה ויראה שאינה מבצבצת ע"י מים פושרים והגם דהש"א אות כ"ו התיר לדידן דבתריה דמרן גרירי שמתיר הסרוכה וכתב דמ"ש מור"ם לאסור אינו אלא לדידהו דאוסרים הסרוכה ומשמע דמתירים בהחלט בלי נפיחה כלל וכדין הסרוכה למכה שא"ץ בדיקה כמ"ש מרן ז"ל סי' כ"ב ע"ש מ"מ הרבה סוברים דמור"ם אוסר גם לדידן ועי' לה' פרי תואר ס"ק י"ד ולה' תורת הזבח סי' ע"ז אות ט"ו ושם בשם ה' בית דוד דג"ן ע"ב ולה' ב"ח בתשו' סי' ק"ל דכלהו ס"ל דיש לאסור גם להסוברים להתיר סירכא בריאה ונגדה מכה בדופן ע"ש והגם דהל"ש שהזכיר הש"א אינו סובר כן וכ"ן מדברי השמ"ח כמ"ש שם וכ"ד ה' ש"א וה"ן מסתברא מכל מקום מידי פלוגתא לא נפקא ולכן נראה לי דאין להתיר רק בנפיחה דהו"ל ס"ס שמא כהסוברים דדינה כדבוקה ואת"ל כהאוסרים שמא הלכה כמתירי הנפיחה וכמ"ש השו"ג סי' ט"ל מחודש ל' על מה שהתיר הרשב"ץ בי"ש סירכא תלויה בריאה וסירכא תלויה בדופן והבודק מספק"ל אם היו דבוקות ע"ש דהטעם הוא משום ס"ס דשמא לא היו דבוקות ושמא הלכה כמתירי הנפיחה והגם דאנחנו פה אי ג'רבה והנגררים אחריה אוסרים הנפיחה ומטריפים כל מין סירכא ואין עושין נפיחה מ"מ השו"ג שם כתב דגם לאוסרי הנפיחה שפיר מחשב ס"ס ע"ש וכ"ן דעת התה"ז סי' ע"ז אות כ"א ע"ש וטעמו עפמ"ש ה' ב"א סי' ל"ב וה' הנז' בכלליו דעבדינן ס"ס גם נגד מרן וכן נגד המנהג כיע"ש וכ"כ בתשו' בקרן דוד סי' מ' דעבדינן ס"ס אף נגד המנהג וכ"כ בס' דב"ש סי' ש"ך ועי' למהרמ"ז בקול משה אות ב'] וקצת יש להוכיח כן להאומרים דפה המנהג להכשיר סרוכה לשומן הלב בנפיחה וקשה מ"ש משאר סירכות וצ"ל משום דיש קצת פנים לומר דשמא מהשומן כמ"ש ה' ישיב משה סי' [כ"ה] וקשה הלא עכ"פ הנפיחה לדידן אינה כלום דנקטינן כהאוסרים וצ"ל דבמקום ודאי הוא דנקטינן כן ולא בספק ודמיא הא דשוה"ל לספק וא"כ מזה מוכח דמה שאוסרים הנפיחה בהצטרף ספק אחר יש להתיר. ועוד נ"ל להצריך הנפיחה משום דיש לחוש דשמא בחיים כשהיתה מתנודדת להתפרק ניקב קרום הריאה ועודנו נקוב וכיון שאפ' לברר צריכים לברר הכו"ח ביום י"ב שבט התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ח

שאלה להאומרים דמנהג פה ג'רבה יע"א להכשיר סירכה להשוה"ל בנפיחה שחותכים הסירכא בסכין לגמרי ונופחין אותה ושמים שם מים פושרים ואם לא בצבצה מכשירים אם הרוב לשוה"ל ומיעוט למ"א שאותו מקום לכ"ע הם מטריפים בהחלט ולא מהניא בהו בדיקה אם הולכים אחר הרוב:

תשובה משנת התרנ"ז שמעתי משני שוחטי מתא שבא מעשה לפני מוהר"ן ביתאן ז"ל כמה פעמים והטריף וכן שמעתי ממוה"ר ר' סאסי הכהן שבא מעשה לידו הוא והטריף וכ"כ מוהרמ"ז ז"ל בעיני צדיק סי' פ"ה להטריף ומי כמוהם מורה וכן רגילים שאר השוחטים שבזמנינו להטריף וכן רגילים המורים להורות וכפי הנראה דפשיט"ל ז"ל דבכה"ג ליכא למ"ד דיש שום מנהג להקל בנפיחה אלא דהמנהג בזה הוא להטריף או דבזה אין מנהג שאין זה מצוי ולכן מוקמינן ליה אדינא ומטריפין כשאר סירכות דהגם דנימא כהאומרים דבסי' לשוה"ל המנהג להתירה בנפיחה מ"מ כי איכא מיעוט למ"א לא אמרינן דניזיל בתר רובא והויא כאלו כלה לשוה"ל חדא דאמרינן הבו דלא להוסיף עלה וכיון שגוף המנהג שיש אומרים כן הוא נגד דעת מרן ורוב הפוסקים ולדידן נקיטנן כמרן ורוה"פ לאסור הנפיחה וכמו שכן בכל שאר סירכות מטריפים בהחלט א"כ כשנלוה המנהג איזה צד איסור גם דהוי מיעוט אמרינן הבו דלא להוסיף וכאמור גם שמעתי מידי"ן הרמ"ה נר"ו טעם נכון לאסור ברובא לשוה"ל ומיעוט למ"א משום דכל הנהו רובי דבעה"ע דפ' מרן ז"ל סי' ט"ל להתיר אינו רק משום דכך נתפשט המנהג אבל לרוב הפוסקים ראוי לאסור וא"כ בנ"ד נמי טריפה היא לרוה"פ דלא ס"ל ללכת אחר הרוב וא"כ אמרינן הבו דלא להוסיף עלה שאין להתיר ברוב רק במקום דהרוב הוא מותר מדינא ולא בנ"ד דגם הרוב אינו מותר מדינא רק ממנהגא עכת"ד וכה"ג כ' ה' שבת אחים סי' ט"ל אות מ"ז וכ"ש וק"ו בנ"ד כיע"ש ועפ"ד נר"ו נלע"ד עוד טעם נכון לאסור והוא משום דתרי קולי לא עבדינן הקולא לסמוך על העטור להתיר ברוב והקולא להתיר סירכת השוה"ל בנפיחה כיון דלדינא בכל אחת היא טריפה לרוב הפוסקים וכה"ג כ' ה' שבת אחים סי' ט"ל אות ל"א ע"ש:

וכזאת ממש ראיתי לה' מחב"ר סי' ט"ל אות מ"א בשם הר"י בן שנגי והו"ד בסו"ס משאת משה ח"ב דף קכ"ג בנסרכה האומה לטרפש ומיעוט לצלעות בלא מכה ובדקו הטרפש בנפיחה ויצא בנקל ונמצא שהיה ריר אע"פ שהרוב ריר יש להטריף דכיון שהמיעוט לא מהני נפיחה גם הרוב לא חשיב ולא דמי לאינהו רובי דבעה"ע ע"ש וכוונתו לע"ד ברורה דבמקומם היו מתירים שאר סירכות בנפיחה כאיזה פוסקים אבל בסירכא מהאומה לדופן בלתי מכה היו מטריפים בהחלט ולא מהניא לה נפיחה דכיון דסרוכת הדופן נזכרה בש"ס להדיא לא סמכו בה על מתירי הנפיחה אבל שאר סירכות שלא נזכרו להדיא בגמ' סמכו בהם על מתיר הנפיחה ודומה לזה כתב מרן ב"י גבי נענוע דנראה מדברי מהר"ר בן יחיה דבסרוכה לדופן לא התיר לנענע ואפ' דטעמא דכיון דתלמודא איירי בסרוכה לדופן ולא הזכיר תיקון דנענוע מש' דלית ליה תיקון זה לענין דופן אבל

בשאר מקומות שלא הוזכרו בתלמוד כיון שהגאונים התירו ע"י תיקון זה היו נוהגים כן ע"ש וכן כ' ה' נדיב לב ז"ל סי' דלא נהגו אצלם להגביה סירכת הדופן וסירכות דשלא כסדרן וטעמו כמ"ש מרן וכ"כ מור"ם סי' במנהגם במיעוך ומשמוש ע"ש וכן כ' בתורת הזבח סי' מ"ט אות ח' ע"ש וכן ראיתי לה' נדיב לב ז"ל סי' מ' דפ"ד ע"א דלא כתב הרשב"ץ ז"ל לאסור רק ברוב למקום שאינו מותר מדינא רק מסברא יחידאה ומנהגא דמסתיין להתיר בכלה אבל להחזיק להתיר גמור לא ע"ש ועיין להרב זבחי תרועה שכתב שלא הבין דברי המחב"ר שזכרתי וביאר בדוחק ומסתפק אם כוונתו כמו שביאר ע"ש ולענ"ד כוונתו מבוארת וכדכתיבנא ומינה נמי לנ"ד בין לדינא בין למנהגא דאם יש מהסירכא של שוה"ל מיעוט למ"א טריפה בהחלט אליבא דכ"ע ולא מהניא לה שום נפיחה וכאמור מכמה טעמים וזה ברור ופשוט הכו"ח ביום כ"ג שבט התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א

סימן ט

שאלה כששוחטים העזים לפעמים נחתכים כמה שערות ואח"ך בשחיטת הסימנים נחתך שערה אחת או שנים או יותר מהם עם שחיטת הסימנים אם יש לחוש לשהיה בזה כדין נמצא גמי וכיוצא ונחתכו בשעת שחיטת הסימנים שכתב מור"ם סי' כ"ג ס"ב או לא:

תשובה מור"ם ז"ל סי' כ"ג ס"ב כ' דאם נמצא לאחר שחיטה גמי או כיוצא בו מונח בושט או בקנה ונשחט עמו טריפה דודאי הוצרך להשהות מעט בחתיכת הדבר ההוא לאחר ששחט הסימן והוי שיהוי במשהו וטריפה ומשמע דלא שנא בהמה ולא שנא עוף יש להטריף בזה מדסתם ולא חילק בין עוף לבהמה וכן כתב מור"ם להדיא טרם זה והמנהג הפשוט במדינות אלו להטריף כל שהיה אפי' משהו בין בעוף בין בבהמה ואין לשנות ובתר הכי כתב ואם נמצא וגו' ומשמע דקאי לכלהו בעוף ובבהמה הנזכרים טרם זה וכ"ה לפי טעמו של דבר כיון דלדידהו לא שנא להו בין בעוף לבהמה גם מצד המציאות על הרוב דגמי וכיוצא בו נמצאים בבהמה טפי שזהו מאכלם וא"כ לדידן פה אי ג'רבה יע"א דהמנהג פשוט בין השוחטים להטריף בשהיה כ"ד בין בעוף בין בבהמה וכן נמצא כתוב בכתבי הראשונים מפה דנהגו פה בשהיה כ"ד כמור"ם א"כ יש להטריף ג"כ בכה"ג דכתב מור"ם ז"ל בין בעוף בין בבהמה וכן כתב לי ה' מהרח"ך ז"ל ה"ה כה לחי וז"ל זכורני שנעשה מעשה בזמן מאריה דאתרין סבא דמשפטים מהר"ם חדאד ז"ל זיע"א בבהמה דקה שנמצא בושט עשב רך ואינו מעכב השחיטה והטריף כסברת מור"ם ז"ל ועי' לה' לחם הפנים ז"ל שכ' אפי' חוט השערה וגו' ועי' גם לה' תורת הזבח ז"ל

סי' צ' ס"ו וז' ועי' להמחב"ר ז"ל שם אות ז' וכ"מ מדברי מוהרס"ך ז"ל בתשו' כי באה בס' ה' עולת איש יו"ד סי' א' ומדברי ה' ישיב משה נר"ו סי' כ' בשאלה שרבני העיר הטריפו ע"ש:

אמנם בנ"ד הסברא מכרעת שאין השערות נחתכים רק קודם השחיטה ולא בעת שחיטת הסימנים שכיון שאין השערה או השערות כ"ך מתוחים הסכין עושה דרך לעצמה ושוחטת כל הסימנים טרם שתגע בשערות ומה שאנו רואים השערות חתוכות אינו רק מה שנחתכו קודם השחיטה לגמרי וא"כ אם השוחט מסופק בדבר מתי נחתכו הו"ל ס' שהיה כ"ד וספיקו להקל וכ"ש דמסתברא דנחתכו באופן שאין כל שהיה וכאמור. אלא דלפי"ז קשה למה לא התיר מור"ם בנדונו מט' זה ואולי דמפני זה כ' מור"ם תיבת ונשחט עמו ולא נחתך לומר דהשוחט הרגיש בהיות הגמי בושט או בקנה ונשחט כאחת עם הסימנים ולזה קרי ליה בלשון שחיטה וכאמור. (ומ"ש או בקנה נ"ל דכששחט הושט ירד למטה אל הקנה וכששחט הקנה נשחט עמו דבלא"ה גמי בקנה אינו נמצא ואולי דהוי כפשוטו דאירע כזה שנכנס גמי דרך פיה אל הקנה וע"ד מה שנמצא ג"כ לפעמים מחט בריאה וכמ"ש בפוסקים) וא"כ מ"ש ה' לחם הפנים ז"ל בשם הע"י ז"ל דאפי' חוט השערה כשנמצא הן בושט הן בקנה אסור ע"ש בהכי מיירי שנחתכה השערה בחתיכת הושט או בשחיטת הקנה באופן שאין להסתפק שמא אחר שחיטת כל הסימנים נחתכה דאז יש להתיר מכח ס' שהיה כ"ד וכאמור:

סימן י

נשאלתי מידידינו החו"ש הדו"מ כמה"ר ר' מכלוף עידאן יצ"ו. אודות טבח שהוקשה לו בקיעת הראש וברוב הכאות נבקע ונמצא מהמוח והקרום ממוסמם ונסתפק אם הוא ע"י ההכאות או שזה מחיים כיון דיש ריעותא חוזק וקושי הביקוע לפנינו ונתערב חד בחד וכתב כת"ר נר"ו להתיר וכן עשה מעשה בזה:

תשובה לדינא לע"ד יפה התיר אך לא מטעמיה דמ"ש בשם הז"א בשם הפר"ח סי' כ"ט לאה"ר לא דק דהרואה יראה שם דדעת הפר"ח כהאוסרים כיע"ש בדבריו ומסקנתו וכן מוכח ממה שאסר הפר"ח סי' ל"א סק"ו באם היתה מסבבת ראשה ולא נבדקה דא"א גם בזה הי"ל להתיר דאין זה ודאי וכמ"ש השו"ג סקט"ו ומ"ש הפר"ח סי' כ"ט אינו רק השגה על הד"מ מהתו' וע"ז כתב ודלא כמור"ם אך לדינא מודה וכאמור וכן נקטי כל האחרונים ע"ע וכן מ"ש לצדד מצד דשמא כר"ת דס"ס בגוף ותערובת הוי ס"ס לאחמ"ר מרן בש"ע סי' ק"י סק"ט פסק דלא הוי ס"ס ומסתמיות דבריו נלע"ד דגם בנודעו בבת אחת ואם דבריו בב"י סו"ס נ"ז בשם המ"כ אינם הלכה א"ש טפי ואת"ל הלכה משמע

מדלא חלק דהדר ביה ולפחות ספיקא הוי בדעת מרן בש"ע וכ"ר לה' בן אברהם סי' ט' ד"ה והנה שנסתפק בדברי מרן בש"ע ומ"מ לדינא גם דנימא דאין הכרעה דהדר ביה מ"מ הרי נקיטנן כמור"ם או כפר"ח היכא דלא גילה מרן דעתו ושניהם כ' דלא הוי ס"ס וכמ"ש הפר"ח סי' ק"י ס"ק מ"ז ושכ"כ האחרונים ע"ש:

אך בעיקר הנדון הנ"ל נ"ל דאם באמת אין הכרעת השכל של אדם הרואה מכרעת בחוש שיש מיסמוס ורקבון בקרום ובמוח והדבר שקול אם נעשה ע"י ההכאות הא ודאי דתולין שפיר וכדקי"ל בעלמא בבא זאב ונטל בני מעיה והחזירם כשהם נקובים וכן תלי' בנקב היכא דממסמסא ידא דטבחא ובזה נ"ל דמודו כ"ע להתיר. ומה שנמצא חוזק וקושי בעצם אין זה לענ"ד ריעותא כלל וכלל ואדרבא הסברא נותנת להיפך דאם היה בו חולי או ריעותא יהיה רך ולא חזק כ"ך ועכ"פ אין לנו לבדות ריעותא מדעתינו כי אין להוסיף על הטריפות ומה גם בבהמה דאפי' נחסר בה פחות מסלע יש להכשיר אפי' בזה"ז דל"ח בבהמה לנקובת קרום של מוח ואפי' בדיקה א"ץ כל שלא ראינו ריעותא בקרום וכ"כ ה' שבת אחים סי' ל' ס"ק ג' יע"ש הרי דגם דיש ממש ריעותא בעצם הגולגולת לא חשיב ריעותא לגבי המוח דבהמה וא"כ כ"ש בנד"ד דאדרבא חזק הוא וכאמור ובכן מטעם זה דעתי הקצרה להתיר אך ממ"ש כת"ר נר"ו אין נלע"ד ואם החוש מעיד שהיה מסמוס בקרום ובמוח הא ודאי דיש לאוסרו וכה"ג ריעותא לפנינו ואין כאן בירור אם הקרום והמוח נטרפו עי"ז הכו"ח ביום ט"ו שבט התרפ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יא

נשאלתי מהחו"ש הדו"מ והכו' כמה"ר ר' חיים חורי הי"ו על אונה התחתונה הסרוכה לצלע האחד הנקרא בשם חזה ויש מכה בצלע אי תלינן הסירכא במכה כדין סירכת אומה לדופן רחב וכל שוחטי מתא גאבס הקדמונים היו מטריפים אותה וכעת מסתפק ה' השואל אם יש להתיר מדין האומה ומדין האונה לנוהגים לאסור סירכת האונה גם שהוא דופן צר ועכ"ז מכשירין במכה כמ"ש התה"ז ז"ל:

תשובה הטעם דסירכא באומה ומכה בדופן נגדה מותרת בלא בדיקה כמ"ש מרן בש"ע סי' ט"ל ס' כ"ב הוא משום דתולין הריעותא בדופן כדאיתא בחולין דף מ"ח ע"א ועי' רש"י שם וא"כ הדברים ק"ו להאונה איזו שתהיה שיש לתלות הסירכא במכה שהרי דופן שכנגד האונות צר הרבה מהדופן שכנגד האומה וקרובה הריאה להקלט מחמת מכת הדופן כידוע וכ"כ להדיא העה"ש אות ל"א בשם הרשב"ץ ע"ש וכן מתבאר מדברי ה' תורת הזבח סי' פ"א אות י"ט שלא אסר שם רק מצד דהויא אונה לדופן רחב והם נהגו לאסור אך אם היתה בדופן שכנגד האונה תולין במכה וכן מתבאר מדברי ה' שבת אחים

סי' ט"ל אות מ"א ומ"ט ונ"א ונ"ה ע"ש וכ"כ הפר"ח סי' ט"ל אות מ"ה וציין למרן הב"י ומהר"ר בן יחיה וסיים ודלא כיש חולקים ושם בב"י הסכים ג"כ דלא כיש חולקים ע""ש: ואם מצד דהשוחטים הקדמונים שבעירם היו מטריפים אותה אם זה אינו שכיח ומצוי א"כ ל"ש בזה מנהג וכמ"ש הרמב"ם בפי"א מה"ש הי"ג וכן הביאו דבריו רבים מהפוסקים ואם הוא שכיח ומצוי ונהגו לאסרה אזי יש לדעת אם אסרוהו מצד דהיו סוברים דלדינא אסור א"כ אין זה מנהג רק הוראה וכמ"ש ה' שיו"ב סי' רי"ד או"ג וא"כ יש להתיר ואם יאמרו שאינם יודעים מאיזה טעם אסרו רק שכן נהגו אזי יש פנים לאסור דנראה דנהגו כן לגדר וסייג או כהסוברים כן שחלקו על מהר"ד בן יחיה עם שי"ל דבעצם דוקא חלקו ועפמ"ש הרשב"א סי' קי"ב והב"ד הפר"ח סי' ט"ל ס"א ויש פנים להתיר ע"ד מ"ש השיו"ב סי' רי"ד אות ב' וזה תלוי ברב העיר לברר סיבת הענין:

ואנן בדידן פה אי ג'רבא יע"א אין זה שכיח ומצוי ול"ש בו מנהג ואם יבוא לידינו דעתי הקצרה להתיר אם כה יסכימו אחי ורעי הי"ו ומ"ש בשאלה ומדין האונה לנוהגים לאסור סירכת האונה גם שהוא דופן צר ועכ"ז מכשירין במכה כמ"ש התה"ז ז"ל לא ידעתי מקומו איה דסירכה לדופן צר מהאונה לדידן דבתריה דמרן גרירי כשרה ולא אחשוב שיש מקומות שאוסרים בזה אם לא בני אשכנז ועי' למור"ם סי"ח ואולי ט"ס יש בדברי ה' השואל וצ"ל אונה לדופן רחב עם כי הלשון אינו מתאים לזה וכוונתו למה שציינתי מהתה"ז הכו"ח ביום י""ב שבט התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יב

שאלה סירכא מגב האונה לדופן צר לבשר וסירכא אחרת בהשטח של גב האונה הנז' רחוקה כ"ב אצבעות לדופן צר לעצם לבדו והראשונה יותר גדולה מהשניה ושם בדופן צר יש קרום סירכא המחבר את זו שבבשר לזו שבעצם אך בהמשך אורך הסירכות הם נחלקים לשתים וכן במקום דיבוקם באונה נחלקים אם היא מותרת:

תשובה דעתי הקצרה להתיר מג' טעמים האחד דכמו שאמרו ברובה למכה ומיעוט חוץ למכה וברובה לדופן צר ומיעוט לדופ"ר וכיוצא דתלינן דעיקרה מן ההתיר ונתפשטה להאיסור וחדא נינהו ה"נ י"ל דעיקרא היא הגדולה שבבשר ונתפשטה לעצם ומן העצם נסתבכה במקום הב' שבאונה והגם דלא דמי כלל דהתם אתינן עלה מצד הרוב. ובנ"ד הם מחולקים ברובם ככלם ולא שייך רוב בשני סירכות נחלקות ועוד דאינהו רובי דבעה"ע רבים חולקים בהתירם ומה שמתירים אינו רק מצד המנהג מ"מ הגם דהחלטה אין כאן אבל ספר מיהא הוי דהיו באופן הנז' וכמו שחששו החולקים על הבעה"ע דשמא תרי נינהו גם דאיכא רובא והם מודבקים כאחת ה"נ בנ"ד י"ל דשמא חדא נינהו גם דנחלקים

וכ"ש שהאחת גדולה מהשנית ויש לתלות טפי שעקרה מהבשר אם היו רק אחת וא"כ הגם דמרן ז"ל בש"ע סי' ט"ל סי"ח פסק לאסור סירכא לעצם לבדו מ"מ מבואר בב"י דיש הרבה פוסקים דס"ל להתיר וא"כ הו"ל ס"ס שמא זו עיקרה אחת להבשר ואת"ל שנים הם ואחת לעצם שמא ההלכה כהסוברים להתיר לעצם לבדו וכעין זה כ' השש"א סי' דין והש"א סי' אות וסי' אות ע"ש ועוד נ"ל דכיון דנקטינן להתיר ברובא לעצם ומיעוט לבשר וכמש"ל סי' והטעם מבואר בב"י ובכ"מ דאותו המיעוט של הבשר מחזק ומהדק גם את אשר נגד העצם ה"נ בנ"ד צד הסירכא של הבשר שאינה מתפרקת מהדקת גם את שכנגד העצם דהיינו הסירכא השנית והגם די"ל דע"כ לא כ"כ מרן ז"ל רק כשהם מדובקים יחד לסירכא אחת אבל לא בנפרדים מסתברא דמה שמתיר בזה מתיר בזה תדע שהרי רוה"פ חולקים על הבעה"ע וס"ל לאסור דשמא הם שנים וא"כ ראוי לאסור ברובא לעצם דשמא הם שנים והגם די"ל דהתם שאני דעכ"פ עתה הם לפנינו דבוקים מ"מ הרי שם הרוב לעצם וא"כ היה ראוי לאסור דשמא אותה של הבשר התפשטות כל דהו ואינה כלום ומדשרינן שם ש"מ דבכל דהו מהבשר מיהדק וא"כ גם בנ"ד נראה דמיהדק ועוד דבנ"ד שהם מעורבים בדופן צר יחד כיון שאותה שבבשר הולכת ומתחזקת גם אותה שבעצם הולכת ומתחזקת וכיון שכן אינה מתפרקת גם אותה שבעצם דהולכת ומתחזקת ומפני שלא ראיתי מי שדיבר בזה הצעתי את דברי לפני מוה"ר מהר"ם שתרוג נר"ו והסכים להתיר [ונדפסה תשובתו בישיב משה סי' קע"ב ע"ש] נאם הכו"ח ט"ו שבט תרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יג

לעיר בנגרראן יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדו"מ כמה"ר ר' אבא שאול חדאד הי"ו על הדרא דכנתא שיוצא ממנה כעין מעי יתר וארוך הרבה (כאורך ב' אצבעות מ"מ) אם יש להתירו עפמ"ש ה' שבת אחים סי' מ"ז ס"ב דאפי' ארוך יותר מאצבע יש להתיר בהפ"מ או שמחת יו"ט או דילמא ארוך הרבה שאני:

תשובה אעיקרא דדינא הנה הש"א ז"ל ציין להמחב"ר כיע"ש ושם במחב"ר לא החליט ההתיר אלא כתב וז"ל ונראה דאפשר להקל עוד גם אם הוא ארוך יותר מאצבע מאחר דמפורש כן בתשו' הרא"ש ובס' איסור והתיר מהרא"ש כמ"ש הרדב"ז בתשו' הנז' והיינו בהפסד מרובה או לשמחת יו"ט כדאמרן וכבר כ' ה' שדי חמד ז"ל בכללי הפוסקים סי' ט"ז אות א' בשם מוהר"ח פאלאג'י ז"ל בנשמת כל חי ח"א דף א' ע"ג שדעת מרן בתשובות הישנות דח"ן ע"ד דלשון אפשר מורה דמספק"ל ושבספרו של מהר"ח הנז'

הנק' ראה חיים פ' נח כתב בשם הכנה"ג וההק"ל דס"ל דאפשר הוי ספק ושכן דעת רוב רבני האחרונים ומכללם החיד"א עצמו בברכ"י סי' רמ"ה ע"ש וא"כ כיון דהמחב"ר באפשר קאמר למלתיה והו"ל ספק וכדאמרן אין ס' מוציא מידי ודאי שהרי התב"ש ז"ל סובר דדוקא בכאצבע הוא דיש להתיר בהפ"מ ע"ש וכי האי גוונא כ' ה' בית יהודה ז"ל באה"ע סי' ח"י והב"ד השד"ח שם דאע"ג דהתה"ד סי' רמ"ז כתב דאפשר דלא מפליגנן בין שוגג למזיד כיון דבדרך אפשר אמרה ולא ברירה ליה לא שבקי' ודאי דה' א"ז ז"ל מקמי ספיקו דהתה"ד ע"ש ואפי' להסוברים דלשון אפשר לא הוי ספק נראה פשוט דהיכא דיש הכרח בדבר דכוונתו רק בלשון ספק מודו כ"ע דהוי לשון ספק וכן בנדון זה הרואה יראה דההכרח שזכר המחב"ר ז"ל מדברי הרא"ש ז"ל איננו דבר מחודש שכבר ראה כל זה התב"ש יע"ש בדבריו ואפ"ה סבירא ליה דדעת מרן ז"ל והטור דכאצבע הוי בדוקא ועם שמדברי הרא"ש אין נראה כן אינהו בדידהו הכי ס"ל ע"ש וא"כ אין מזה שום הכרעה הפך דברי התב"ש ורק שיקול דעות איכא בינייהו ומינה ומינה דהמחב"ר אין כונתו בדרך החלטה לדינא רק שיש פנים ואפשרות לומר כן ולעת הפנאי או בעת מעשה דעתו לעמוד ע"ז וכן יש לדקדק ממ"ש ונראה דאפשר להקל וגו' ולא כתב דאפשר להתיר דזה מורה ג"כ דרק יש פנים לצדד להקל וכן יש להוכיח מדברי המחב"ר עצמו דמתח' כתב בפשי' בשם התב"ש בכלל התנאים דהוי כאצבע ואח"כ כ' ונראה דאפ' להקל וגו' ואי איתא א דעתו הי"ל לערב את הכל יחד ולהשמיט גוף התנאי דהוי כאצבע מראשית דבריו אלא ודאי כדאמרן:

ומעתה צ"ל דהש"א ז"ל סמך בזה על המורה לעיין בדברי המחב"ר במקורם וקיצר במקום שהי"ל להאריך או שהוא ז"ל סובר כאיזה פוסקים דלשון אפשר לא הוי ספק וא"כ למה שנתבאר לעיל מדברי השד"ח ז"ל ומדברי מרן ומדברי החיד"א עצמו הא ודאי דנקיטנן דהמחב"ר לא החליט התיר ומינה דאין ספקו מוציא מידי ודאו של התב"ש ז"ל ועוד בה דראיתי להפר"ת ז"ל דקאי בשיטתו של התב"ש ז"ל דבעי' דוקא כאצבע אלא דהוא ז"ל סובר שאין צורך שיהא מצומצם אלא ה"ה חסר או יתר מעט כיע"ש וכיון שכן הו"ל המחב"ר יחיד נגד התב"ש והפר"ת ז"ל וכ"ש דהמחב"ר ז"ל לא זכר מדברי הפר"ת ז"ל ואפשר שאם היה רואה דבריו היה חוזר בו והיה אוסר בהחלט ועוד דכל עיקר טעמו של המחב"ר הוא מדברי הרא"ש ז"ל שכתב או פחות או יותר ע"ש וכבר הפר"ת ז"ל פירש בזה דר"ל שא"ץ שיהיה מצומצם אלא ה"ה פחות או יותר מעט וכיון שכן אין שום הוכחה מדברי הרא"ש ז"ל ואינו רחוק אם כתב כן משום שלא ראה דברי הפר"ת דאלו ראהו היה מזכירו ועוד דמדברי מרן ז"ל שהשמיט תיבת או פחות או יותר נראה דלא ס"ל

כהסוברים דאפי' ארוך יותר מאצבע דא"כ הי"ל להביא זה כיון שיש בזה נפקותא לדינא ועוד דאי איתא הי"ל למרן ז"ל להשמיט לגמרי תיבת באורך אצבע כיון דאם היה פחות הוא מותר ואם יותר ג"כ הוא מותר ואין גבול בדבר אלא ודאי דס"ל כהתב"ש והפר"ת ז"ל דבעינן כאורך אצבע והגם דלהפר"ת ג"כ לאו דוקא כאצבע מצומצם אלא ה"ה יתר מעט ע"ש ומרן ז"ל לא זכר זה נראה דהפר"ת ג"כ דמרן ז"ל סמך על מ"ש כאורך אצבע אם מצד כף הדמיון של תיבת כאורך שאם היה דוקא מצומצם היה כותב אורך אצבע א"נ סמך על מה דודאי לא כל האצבעות שוות ומינה דאם חסר מעט או יתר מעט לא איכפת אבל אי אמרינן דדעת מרן דאפי' ארוך הרבה שרי הי"ל להשמיט לגמרי תיבת כאורך אצבע כיון דבכל אופן ואופן מותר וכיון דלשון מרן ז"ל מורה ובא כדעת התב"ש והפר"ת הכי נקיטנן ועוד דכבר כתבו הרבה מהפוסקים לאסור בכל גוונא ורק בהפסד מרובה סמכו המחב"ר ודעמיה על דעת מרן ז"ל ודעמיה וא"כ כיון שיש פלוגתא בדעת מרן ז"ל יש לאסור דהו"ל כאלו מרן ז"ל לא גילה דעתו דאז יש לאסור כדעת שאר הפוסקים. וסבור הייתי לומר דגם המחב"ר ז"ל שכתב דאפ' להקל גם אם הוא ארוך יותר מאצבע אינו אלא בארוך מעט והוא עפמ"ש התב"ש שם בראשית דבריו ואפשר אפי' יותר קצת רק דלא נתנו דבריהם לשיעורים ע"ש ומפרש המחב"ר ז"ל דדעת מרן באומרו כאורך אצבע כמו שפירשתי לעיל לשיטת הפר"ת ז"ל דאינו ר"ל מצומצם אלא ה"ה יתר מעט ונלמד זה אם מכף הדמיון אם ממה שאין כל האצבעות שוות אבל ז"א דהמחב"ר שם נסמך ע"ד הרדב"ז סי' תס"ט ובדברי הרדב"ז מבואר דלהמתירים יש להתירו גם אם ארוך כאמה אלא דלא ס"ל כותייהו כיע"ש ואי איתא דהמחב"ר לא ס"ל כהרדב"ז אלא כהתב"ש והפר"ת הי"ל לבאר כן להדיא א"ו דמ"ש המחב"ר באפשר וגו' הוי להתיר גם בארוך הרבה ומ"מ לדידן אין לסמוך להתיר רק בארוך כאצבע או יותר קצת ואפי' בהפסד מרובה או לשמחת יו"ט כיון דהמחב" עצמו לא ברירא ליה ועוד דיש כמה טעמי' לאסור וכאמור ועי' לה' מסגרת השלחן ז"ל שגם הוא השמיט כשהעתיק דברי המחב"ר ז"ל תיבת דאפשר אך ה' עיני הכהן ז"ל סי' כ"ו אות ו' העתיק דברי המחב"ר במלואם ע"ש:

וראיתי לה' ויען משה ז"ל יו"ד אות י"ג שכתב דנעשה מעשה בענף יוצא מן הבד מאמצע הדקין וארוך יותר מכאצבע במושב מעמד שוחטים ות"ח הי"ו והסכמנו להתיר משום הפ"מ ושעת הדחק ושיו"ט והוגד לי כי מקודם ג"כ עשינו מעשה להתיר בכה"ג מהפ"מ וגו' ע"ש ולא ביאר ז"ל אם הוא ארוך הרבה יותר מאצבע או רק כאצבע ועוד מעט אלא דכיון שאינו מצומצם כאצבע קרי ליה יותר מאצבע ואם היתה כוונתו שאינו ארוך רק מעט יותר מאצבע הוו דבריו מכוונים עם שטת הפר"ת ז"ל ועם מה שכתבתי דהמחב"ר

ז"ל לא ברירא ליה ההתיר וספוקי מספק"ל אך אם כונתו ז"ל דאפי' ארוך הרבה הדבר קשה עליו ג"כ דהרי המחב"ר ז"ל שציין שם באפשר אמרה למלתיה וא"כ אין פנים להתיר ואולי דהוא ז"ל סמך בזה על היות בנדונו שלשה צדדים להקל הפסד מרובה ושעת הדחק ושמחת יו"ט וכמו שיע"ש ובזה א"ש מה דלא סגי ליה בחדא מנייהו א"נ גם הוא ז"ל היה סובר דאפ' לא הוי ספק כאיזה סוברים כן ומה שהוצרך לג' צדדים הנז' הוא משום מעשה שהיה ולאפושי בהתירא וכבר נתבאר דהעיקר הוא דאפשר הוי ספק וא"כ אין פנים להתיר מדברי המחב"ר ז"ל וכאמור גם מדברי הש"א ז"ל אם ראה דברי הרדב"ז במקורם אפשר דהיה מבין המחב"ר ז"ל דאינו מתיר בארוך הרבה רק מעט ועל דרך מה שסבור הייתי לפרש בכוונתו לעיל:

ובלא"ה בנדון זה ששאל כת"ר נר"ו ושלח גם גוף הדקים שאלתי להאיש שהביאם האם יש בו הפסד מרובה ואמר שאין בו כל כך הפסד וא"כ בלא מה שכתבתי אין להתיר גם מצד היות זה בעש"ק נראה דאין להתיר דהרי המחב"ר ז"ל שכתב דאפשר להקל נקיט רק או לשמחת יו"ט ומדלא זכר צורך שבת שהוא הוה ורגיל תמיד ונקט לשמחת יו"ט נראה דדוקא לשמחת יו"ט הוא שכתב דאפשר להקל וכ"ש שלפי האיש הנ"ל אי אפשר שיהיה זה לצורך שבת כי אין זמן וצריך שיתעכב לאחר השבת וא"כ אין שום פנים להתיר גם אם נאמר דמ"ש המחב"ר אפ' ל"ד ודעתו להתיר וכן גם אם יאמר דמ"ש לשמחת יו"ט לאו דוקא וה"ה לצורך שבת וכ"ש דבאמת דעתי הקצרה נוטה דדברי המחב"ר בדקא בין במ"ש לשון אפשר בין במ"ש או לשמחת יו"ט וכאמור זהו הנלע"ד בזה הכו"ח ביום ב' אדר א' התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יד

שאלה להאומרים דפה אי ג'רבה נוהגים להכשיר בנפיחה ריאה הסרוכה לשומן שעל הכיס של הלב אם לא היה בכיס הנז' שומן ונתנו הכיס הנז' במים קרים שיעור מה ועי"ז נראה כעין שומן במקום הסירכא אם יש להתיר ג"כ בכה"ג בנפיחה או"ל:

תשובה אעיקרא דדינא המנהג הנז' להאומרים כן הוא נגד מרן ורוה"פ וא"כ אין לחדש דבר מעתה אשר לא היה ובכל כה"ג אמרי' הבו דלא להוסיף עלה ע"ד מש"ל גבי סירכא לשוה"ל ומיעוטא למקום אחר והכא נמי אין להקל אפילו להאומרים כן רק בשומן ממש הניכר להדיא בלתי שום נתינה במים קרים דהוי ודאי שומן אבל זה השומן אולי אינו שומן ממש ומאיזה סיבה נראה כן אחר השריה במים קרים ועוד דכל עיקר טעמם של האומרים כן אינו אלא משום דשמא אין סירכא רק ליחות המתהוה מהשומן ע"ד מ"ש מרן בב"י גבי נענוע ועי' להי' ישיב משה סי' [י"ב] הנד"מ וא"כ לא שייך זה רק אם יש רוב

שומן וכנז' שם דע"י רוב שומן נדבק שם וגו' והגם דהאומרים כן אין מחלקין בין שיש רוב שומן או רק שומן ואינו הרבה מ"מ אותו המיעוט שומן אולי הוא לגבי בהמה זו הוי הרבה אך במקום שאין כאן שומן ורק ע"י השריה במים נראה כעין שומן הא ודאי דאין שום מקום להקל כלל והרי היא כסרוכה לשאר מקומות דלדידן מטריפים בהחלט כדעת מרן ורוה"פ וכן זכורני שראיתי כתוב או שמעתי כעין זה מהמורים הי"ו זהו הנלע"ד הכו"ח ביום כ"א אדר התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן טו

שאלה סירכא מגב האונה הומקמא לדופן צר בבשר ולשומן הלב והרוב לגב לפי האומרים דפה אי ג'רבא יע"א המנהג להתיר סירכא לשוה"ל בנפיחה אם יש להתיר גם כן בזה בנפיחה:

תשובה נ"ל דאסורה היא ולא מהניא לה נפיחה שהרי כתב ה' שבת אחים סי' ט"ל אות מ"ז דכיון דאינהו רובי דבעה"ע רבים חולקים עליו אלא דמרן ז"ל פסק לדבריו משום דכבר נהגו כן וכמ"ש בב"י א"כ הבו דלא להוסיף עלה דדוקא אם הם סמוכים זל"ז ושכ"ן מדברי מרן בש"ע שכתב ואם סירכא יוצאה משיפולי וגו' ולא כתב מבפנים כמ"ש בראש דבריו והיינו משום דדוקא משיפולי הוא דאזלי' בתר רובא ולא מבפנים כיון דאינם שטח אחד ע"ש וא"כ הגם דסירכא מגב האונה לדופן צר לבשר מותרת בלא נפיחה לדידן וסירכא מהריאה לשומן הלב יש אומרים דנהגו פה להכשירה בנפיחה מ"מ אין מקום להתיר כלל דשמא היתה סרוכה רק מקמא ומגבה לדופן לבד ובזה היא טריפה גם דרובא לגבה כיון דאינם בשטח אחד וכאמור ואח"כ נסרכה לשומן הלב וכה"ג כ' הא"ח בשם הרמב"ן לאסור בתרי אוני דסריכי מגבן לדופן דשמא היו מגב לגב ואח"כ נסרכו לדופן כמ"ש מרן בב"י וכ"ש אם לא יהיה הרוב לדופן רק הרוב לשוה"ל או שוים וסרוכה לקמא דודאי אין להתיר כלל בנפיחה דסרוכת שוה"ל לדינא אסורה היא בהחלט וגם להאומרים דפה נוהגים להתירה בנפיחה מ"מ הרי אינו אלא קולא גדולה וא"כ הבו דלא להוסיף עלה וכ"כ בישי"מ ח"א סי' י"ב] ואין להתיר רק בכולה ולא במיעוטא למקום המטריף דהיינו מקמא וכמ"ש בתשו' סי' והגם דהרב שבת אחים שם התיר בנפיחה היינו משום דלדידהו גם סירכא דמקמא מתירים אותו בנפיחה כמו שיע"ש ובכמה סעיפים מדבריו שם:

אך אם אין סירכה כלל מקמא רק מהגב של האונה לדופן צר לבשר ולשומן הלב נלע"ד להתירה בנפיחה להאומרים דהמנהג כן כיון דמצד הדופן א"ץ כלל נפיחה מצד שומן הלב הם אומרים שמתירים אותה בנפיחה ומ"מ נראה דגם דהרוב לדופן צר ולבשר

ומיעוט לשוה"ל בעינן מיהא נפיחה דכיון דלא הוו בשטח אחד לא אזלי' בתר רובא וכאמור הכו"ח ביום י"ט אדר התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן טז

שאלה סירכא תלויה וכנגדה מכה בדופן והשוחטים אשר פה אי ג'רבה היו מטריפים אותה ועתה כשנדפס ה' שבת אחים ראינו בסי' ט"ל אות כ"ו שכ' להתיר אם יכולים להתירה או"ד חשיב זה למנהג ואין להתיר:

תשובה כבר כתב הרמב"ם בפי"א מה"ש הי"ג דלא שייך מנהג בדבר שאינו מצוי והביאו דבריו רבים מהפוסקים ראשונים ואחרונים ונדון זה אינו מצוי רק לפרקים אחת לשנה או לחצי שנה ועונ"ל דבנ"ד מסתברא דטעם השוחטים שאסרו משום דנמשכו אחר דברי מור"ם סי' ט"ל ס"ט ולא עלה על לבם דמור"ם ז"ל לשיטתיה אזיל דאוסר ג"כ בדבוקה כמ"ש סי"ח וכמ"ש הש"א והל"ש ודעמיה וא"כ אין זה מנהג רק הוראה ושפיר יש להתיר כמש"ל סי' י"א בשם השיו"ב סי' רי"ד אות ג' ואף אם יאמרו דלא אסרו מטעם זה רק שכן ראו להשוחטים שקדמו להם זהו טעמם ונימוקם שאסרו ואף אם יאמרו ששמעו מהם רק שכן המנהג אם אומרים כן קודם שעשו כן יש לידון בדבר אך אם יאמרו כן רק אחרי שעשו הם כן י"ל דאינם נאמנים וכאיתא ביבמות דף] ע"ז ע"א ופ' מור"ם יו"ד סי' רמ"ב[:

ועונ"ל דטועים הם האומרים דיש מנהג פה אי ג'רבה לאסור חדא הא דאמרן דאינו מצוי ותו דמז"ק מהר"ם הכהן ז"ל בחיבורו כ"י כתב ע"ד מור"ם הנז' ומעיד אני עלי שמים וארץ שכמה פעמים בין באומה בין באונה מצאתי סירכא תלויה בריאה וסירכא תלויה כנגדה בדופן (נראה דשיגרא דלישנא וצ"ל ומכה כנגדה בדופן דאהכי קאי שם) והטרפתי כדעת ההגה בע"כ שלא בטובתי מיראתי שמא טועה אני בדמיוני ע"ש והיינו על מה שהעיר שם על מור"ם דכי ניתקה משם מאי הוי הלא דבוקה לדופן ומכה בדופן כשרה ע"ש ואי איתא דיש מנהג פה לאסור גם בלתי דברי מור"ם הי"ל לאסור ועוד דלשונו מורה שאין כאן רק הוראה ולא מנהג ורחוק מאד שהוא ז"ל שקיבל מאביו מז"ק מהרש"ך ז"ל ומהרה"ג מהרר"ך ז"ל אחיו של ה' מעשה נסים נשמט ממנו מנהג זה ולכן כתב כן ועוד דכבר כתב השיו"ב שם אות ב' דאם יש שום צד ושום הוכחה לתלות בטעות אנו תולין ע"ש ובנ"ד מורים הדברים דנמשכו אחר דברי מור"ם ועוד דכיון דמז"ק מהר"ם הכהן ז"ל היה מטריף מסתמא כן היו מטריפים שוחטי זמנו וכמו דמז"ק מצד הוראה כמבואר דבריו כן גם שוחטי זמנו מצד הוראה וא"כ גם אם יאמרו שוחטי זמנינו ששמעו מהשוחטים שקדמום שכן המנהג לא שבאמת יש מנהג רק שהם עצמם כשראו להראשונים אוסרים

קראו לזה בשם מנהג ואין כוונתם שהם עצמם שטעו שהוא מנהג וכ"ש שהשוחטים אלו ואלו רובם ככלם היו שוחטים פשוטים ולא מורים וטעו בדדמי לקרוא למה שאינו מנהג בשם מנהג כי חשבו שהכל אחד ולא דמי למ"ש הרשב"א סי' קי"ב והב"ד הפר"ח ריש סי' ט"ל כל מקום שהשוחטים מורגלים להחמיר אפי' שלא כהלכה אני אומר כך הנהיגו חכמי המקום ואסור לעבור על דבריהם עד שנדע שטעו ממש בהוראה וטעו בו באיסור דנ"ד הסמיכות על המנהג אינו רק על מה שאמרו לשון מנהג ובזה ודאי דיתכן דלא דייקי וכאמור ותו דהרי סיים הפר"ח דהיכא דמוכחא מילתא דטעו בהוראה יש לבטל מנהגם וכמ"ש בסי' ל"ה ס"ה וסי"ג ע"ש ומינה לנ"ד:

הן אמת דבנ"ד גם מצד ההוראה יש אוסרים וכמ"ש אלא דכיון דלא נתגלו אז דברי הל"ש ודעמיה ולא עלה זה על דעתם לומר דמור"ם לשיטתיה אזיל ובאמת מסתברי דברי הש"א והל"ש נראה לענ"ד דיכולים להתיר ע"י נפיחה דהו"ל ס"ס להקל כמש"ל בתשו' ס' כיון דאין כאן לתא דמנהגא דנהגו כהאוסרים רק הוראה בעלמא וכאמור. הכי"ח ביום י"ד שבט שנת התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יז

שאלה סירכא תלויה ובראשה חתיכת שומן אם מותרת בנפיחה להאומרים דפה אי ג'רבה יע"א המנהג להתיר סרוכה לשוה"ל בנפיחה:

תשובה נ"ל דטריפה גם להאומרים כן והגם דה' תורת הזבח סי' ע"ז אות כ' כתב דמעשה בא לידו ואסרה דודאי היתה סרוכה לשומן הלב וא"כ להאומרים דהמנהג פה בשומן הלב להקל בנפיחה נראה דה"ה לזו מ"מ נראה דלאו דוקא אמרה למלתיה ור"ל לשומן הלב או לאיזה שומן אחר שומן החזה. שומן הטרפש וכיוצא וחדא מנייהו נקט דלדידהו הכל אוסרים בהחלט והדבר מוכרע ממקומו דאטו לשאר שומן אינה נסרכת ומאן מפיס דאינה רק לשוה"ל וכן יש להוכיח ממה שנסתייע שם מה' ימין משה סי' ט"ל ס"ז שכתב חלב בלוי בריאה טריפה דמוכחא מילתא שהיתה סרוכה בזה החלב למקום אחר וטריפה הרי דאין הדבר אמור בדוקא לשוה"ל דא"כ הו"ל לה' י"מ לומר רק לשוה"ל להדיא כיון שאין לה שייכות למקום אחר והגם דיש פנים לומר דעפ"י הרוב היתה לשוה"ל שהוא סמוך לריאה ומזה הטעם נקט התה"ז רק שוה"ל דעל הרוב ממנו ומשום דעכ"פ יתכן דלשאר שומן מזה ה' י"מ כתב בסתם למקום אחר וא"כ היה מקום להתיר מצד הרוב אין זה מוכרח דיתכן דחדא נקט וכדאמרן מעיקרא ותו די"ל דכל שומן מהשמנים לגבי השוה"ל הוי השוה"ל הרוב אבל כלהו שמנים יחד לגבי שוה"ל לחודיה הוו הם הרוב או שוים וכ"ש אי אמרי' בזה כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי עי' למרן ז"ל סי' ק"י ועוד

דנ"ד דמה שאנו תולין על הרוב בשומן מצד הקורבה אך מצד הרוב שאר שומנים הם הרוב הרי קיי"ל רוב וקרוב הלך אחר הרוב כדאיתא בביצה דף י"א ע"א גבי זמן לבנים וגו' ועוד דמדינא גם לשוה"ל לבד אסורה וכמ"ש מרן בסי' ט"ל ס' ולא מהניא לה נפיחה וכ"ד רוה"פ כמ"ש הפר"ת שם ס"ק וגו' והאומרים הנז' אתו עלה מצד מנהג וא"כ הבו דלא להוסיף וכל שאין הדבר ברור לגמרי שהיא לשוה"ל אין להתיר גם כי הוי הרוב לשוה"ל וכן מצינו בסירכא לשוה"ל ולמ"א גם דרובא לשוה"ל מטריפים וכמ"ש ה' עיני צדיק אות פ"ה ע"ש וכן אנו נוהגים להורות ועונ"ל דכיון דעיקר הקולא שנהגו בשוה"ל לחודה הוא מצד די"ל דאין זו סירכא רק ליחות מהשומן (ועי' למרן ב"י גבי נענוע) וכמ"ש ה' עיני צדיק שם א"כ זו שמשכה השומן אצלה מוכחת דסירכא גמורה היא שרירה וקיימת ואינה מליחות השומן וא"כ דינה כשאר סירכות דמטריפים אותם תמיד בהחלט בין לדינא בין למנהגא. ועונ"ל דממה שנתפרקו לצד הריאה זה לאות דעיקרה מהריאה ולא מליחות השומן ודומה לזה כתבו הפוסקים האוסרים בס"ת ונגדה מכה בדופן והגם כי השומן הוא רך ואין בו כח גם שם מקום המכה הוא רך וכמ"ש הפוסקים ועכ"ז אסרו הכו"ח ביום ח' שבט התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יח

שאלה סירכא תלויה ובה חתיכת שומן שכתבתי בסי' הקודם לאסור גם להאומרים דסירכא לשוה"ל המנהג פה להתירה בנפיחה אם יש הכיר חסרון בשומן הלב המורה שהחתיכה הלזו היא ממנו כגון שיש התאמת החתיכות דכששמים אותו שומן שבסירכא על המקום הנחסר בשוה"ל נראה דשוים בעובי ובקצוות אם זה מופת חותך דסרוכה היתה לשוה"ל ולהאומרים דיש מנהג פה להתירה בנפיחה מתירים גם זו בנפיחה או"ל וכן יש לשאול אם אין התאמה והוכחה כנז' רק מהחסרון לבדו שיש בשוה"ל ולא יש בשאר שומן מקום המורה חסרון אי הויא הוכחה ברורה או"ל:

תשובה גם בכה"ג דעתי הקצרה לאסור והגם דמרן ז"ל סי' ק"א ס' ח' התיר עפ"י הדימוי וההתאמה וכן דעת מור"ם שם שהגיה ע"ז וכן כל כיוצא בזה מ"מ בנ"ד דמצד הדין סירכא לשוה"ל אסורה היא לדעת מרן ורוה"פ ולא מהניא לה נפיחה ומה שאומרים להתיר אינו אלא מצד שאומרים הם שיש מנהג לכן אמרי' הבו דלא להוסיף עלה ואין להתיר אפי' לדבריהם רק בודאי גמור אבל כשיש ספק מה לא ובנדון מרן שם כתב האו"ה כלל נ"ב אות ג' דעתה שאין אנו בקיאים כ"ך אין לנו להתיר בכה"ג אם לא שיהא ההפרש גדול וניכר לכל ע"ש ועם שמסתמיות דברי הפוסקים נראה דגם בזה"ז מתירים מ"מ אין זה חשיב ודאי גמור כיון דלאו"ה אין אנו בקיאים ועם דמדינא נראה דנקטינן כרוה"פ מ"מ

כיון דסי' לשוה"ל הוא קולא מצד המנהג אין להתיר רק בודאי גמור אליבא דכ"ע ודומה זה למש"ל בסי' הקודם דנהגו לאסור אפי' להאומרים הנז' כשהסירכא רובא לשוה"ל ומיעוטא למ"א והגם דהאו"ה מודה מיהא פשההפרש גדול וניכר לכל ולה' חכם צבי האו"ה לא כ"כ רק בשומן דמידי דחזותא ולא אחתיכות מכוונות ע"ש מ"מ כבר הפר"ת סי' ק"א ס"ק י"ב כתב דלהלכה דעתו לאסור כי אתחזק איסורא ע"ש וא"כ צ"ל שאין זה ודאות גמור דיתכן דאתרמי כמבואר שם וא"כ בנ"ד דמדינא אסור אמרי' הבו דלא להוסיף עלה ואין להתיר רק אם כ"ע מודו ולא ביש מיהא מאן דאוסר ועוד נראה לי דלא כתבו מרן ושאר הפוסקים רק בחתיכות שאחר השחיטה אבל בנ"ד דהוי מחיים אפשר דניתקה משומן אחר והיה בו מקום חסר ובחיי הבהמה נתכסה והמקום החסר בשומן היה סרוך למקום אחר וע"י סיבוב כח החיים סרה או נחבאת אותה הסירכה השנית של המקום השני והשומן שבה ונשארה רק זו והגם דכתב מור"ם בד"מ בסירכא תלויה ונגדה ריעותא בדופן דטריפה דודאי ניתקה משם והתם מחיים מיירי אין זה ודאות גמורה רק ספק וכמ"ש הרב ישיב משה ח"א סי' יו"ד וא"כ שם אזלינן לחומרא וכאן אזלי' לחומרא: ולפ"ז יש לידון בדבר חדש באם היתה תערובת ונשאר אצלינו סירכא בחתיכה מהדופן תלויה ובה חתיכת שומן והכבש שנתערב נמצא בו מקום חסרון בשומן ומתאימות הקצוות והמקום אין להתיר דכיון דהיה זה מחיים יתכן דהיה כן בזולתו ונתכסה מצד הגידול וההצמחה שבבעל חי וזו היתה ממנו והגם דמצד הסדר אין ראוי לחלק כנז' מ"מ כיון שלא מצינו בש"ס התירו גם בסימן דמחיים אין להתיר ודומה לזה מ"ש הט"ז והפר"ח סי' ק"א שלא לסמוך במים שבראש אם נמצא כן בשדרה ע"ש והיינו משום דלא מצינו זה בש"ס. וא"ל דתידוק איפכא מדלא כתבו טעם זה בנדונם די"ל דכללא נקטי שאין ללמוד מה שלא נמצא בש"ס וכולל הכל. ועוד דנ"ל להוכיח חילוק זה ממ"ש הרשב"ץ ביבין שמועה די"ט ע"ב והב"ד ה' ישיב משה סי' יו"ד דאם ראינו בדופן סי' סירכא אם אמר הבודק ברי לי שלא היתה שם סירכא דבוקה נאמן ואם נסתפק הדבר וראינו שהסירכא היא כנגד אותו סימן יש לחוש לה וגו' ומשמע מזה דבברי לו מותרת גם דהסירכא היא נגד אותו סימן וכ"כ ה' ישיב משה שם ועוד מתבאר מדברי הי"מ שם דמיירי בשהסירכות מתאימות זו דקה וזו דקה או זו עבה וזו עבה וקשה מ"ש מההיא דסימן ק"א דהתרנו ע"י ההתאמה וכ"ש שיש לאסור ע"י ההתאמה וצ"ל דכיון דזה היה מחיים אין זה מופת חותך וספיקא הוי ולא ודאי וא"כ בנדונו מוקמי' אחזקתיה ומתירים ובנ"ד הוי ספק דהרי ודאי דהיתה דבוקה ומסופקים לאיזה מקום ואוסרים ועוד דכבר כתב ה' מזמור לדוד סי' ק"ב דלא איירי מרן ושאר הפוסקים רק כי הוי ספיקא דרבנן

ע"ש וא"כ בנ"ד דהוי ספק דאורייתא אין להתיר ע"י ההכיר הנז' די"ל דאתרמי ע"ש ועוד דכבר כתבתי בסי' הקודם דממה שנתפרקו לצד הריאה הי"ל הוכחה דאינה מהשומן ובכה"ג י"ל דלא נהגו להתיר וכן ממה שמשכה הריאה אצלה חתיכת השומן הנה זה לאות שאינה מליחות השומן שאם היתה כן לא היה בה כח חזק כזה למשוך ולנתק את השומן ובכה"ג י"ל דלא נהגו להתיר וא"כ אמרינן הבו דלא להוסיף עלה שהרי בכה"ג לא שכיח הוא וליכא מנהג ומוקמי' לה אדינא וכעין זה כתבו הרבנים בשבת אחים סי' ט"ל סוף אות ט' ובשאר מקומות שם ובשאר פוסקים וכמ"ש שם בכללים שבראש הספר אות ב' ע"ש הכו"ח ביום י"ד שבט התרפ""ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יט

שאלה אם מותר להוליך ככרות בצק לכבשונות של גויים לאפות אותם בלתי השלכת קיסם במקום שאין כבשנים ישראלים והגויים מקפידים בהשלכת הקיסם לחשוב זה לכישוף וכיוצא:

תשובה אם אין לישראל שבעיר תנורים לאפות או שאינם יכולים לאפות בהם וגם כן לא יש כבשונות של ישראל וא"א להשליך קיסם מצד בעלי הכבשן יש להקל דהו"ל כהא דכתב מרן ז"ל יו"ד סי' קי"ב סט"ז יש מי שאומר שהנזהר מפת עכו"ם והוא בדרך אם יש פת של ישראל עד ד' מילין ימתין ע"ש והגם דזה דוקא בפת של נחתום אבל בפת של ישראל שאפאה גוי שהיא כשל ב"ב אסורה כבר כתב מרן ז"ל ס' ה' דבמקום שאין פלטר מצוי כלל מותר אפי' בשל ב"ב ע"ש והגם דהפר"ח והפר"ת חולקים ודאי דבמידי דרבנן ושעת הדחק סומכין על המקיל דהיא דעת מרן אלמא דטפי מד' מילין א"ץ להמתין הגם דהוא נזהר מפת עכו"ם ע"ש ומינה נמי למי שהוא בעיר ואי אפשר לו בלא זה דודאי כל עיקר הטעם שהתירו לו בדרך משום דבכה"ג דהוי ענין של חיות שאי אפשר בלא זה לא גזור רבנן היכא דלא אפשר וא"כ ה"ה בעיר שא"א ע"י תנורים וכבשונות ישראל וכן א"א להשליך קיסם מצד הגויים בעלי הכבשונות אך אם אפשר לפייסם ולהסביר להם פנים ולרצותם ברצי כסף עד שירצו או אם אפשר לתקן תנורים בבתי ישראל או לתקן כבשונות ישראל ודאי דאין להקל:

והנה לכאורה היה פנים לצדד להקל מצד זה דנראה מדברי השאלה כי כל בני העיר כך נוהגים וא"כ הו"ל מקום שנהגו התיר בפת נחתום במקום שאין שם נחתום ישראל מפני שהוא שעת הדחק ופסק מרן מנהג זה שם ס"ב ומשמע דמודה מרן ז"ל שאין לבטלו האמנם הדבר ברור דאין כל זה אמור רק בישראל הקונה פת אפויה מעכו"ם שהוא נחתום אך ללוש הישראל בביתו ויאפנו עכו"ם אין התיר בזה מצד המנהג וכמ"ש הפר"ח

ז"ל ס"ק ז' בשם הטור והמרדכי בשם הגאונים ע"ש וא"כ גם דנימא דעיר זו נהגו להקל ואין לבטל מנהגם ה"מ לקנות משל פלטר ונחתים ולא לאפות בכבשונות ע"י גויים בלתי קיסם אך אם המים של העיר יש בהם תולעים דאז יותר יש לחוש לזה לאכול מפת גויים מפני איסור התולעים אז נ"ל דיש להקל ללוש הישראל בביתו ולאפותו ע"י גויים בעלי כבשונות דהו"ל מקום שאין מצוי פלטר דיש להתיר גם בשל ב"ב והגם דהפר"ח חולקים כזה כדאי הוא מרן לסמוך עליו וכ"ש בשעת הדחק ועוד דגם הפר"ח והפר"ת י"ל דמודו בכה"ג דנ"ד דהו"ל כההיא דלא אכל ג' ימים כיון דסוף סוף לא ימצא והרי היא נידון מעתה כאלו עמד ג' ימים [וכ"כ הטור להדיא סברא זו בשם אביו הרא"ש ע"ש].

אך נראה דיש לעשות באופן זה לאפושי בהתירא ע"י שיוליכנו גוי לכבשונות של גויים ולא הישראלי וע"י שיוסיף הישראל לתת הככרות על איזה כלי ברזל על האש אחר אפייתו להוסיף בבישולו למעוטי באיסור כל כמה דאפשר דע"י שיוליכנו גוי משרת אצל הגוי לא יהיה כ"ך התקרבות וחשש חתנות וע"י שיוסיף לתת הככרות על הכלי כנז' הרבה פעמים משביח ע"ד מ"ש מרן ז"ל סי"ג בשם יש מי שאומר ע"ש ועוי"ל דגם דאין חשש תולעים אם נפש האוכל קצה ומתגעלת מפת גויים מצד לישתו וכיוצא הו"ל כהא דכתב מרן ס' ה' דיש אומרים שמי שיש בידו פת או שיש פלטר ישראל ויש פלטר גוי עושה פת יפה ממנו וגו' מותר לקנות מפלטר גוי במקום שנהגו התיר בפת של פלטר דכיון דדעתו נוחה יותר בפת של פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו הרי זה כפת דחיקה לו ע"ש ומינה נמי לנ"ד דנפשו קצה בפת גויים והגם דנ"ד דומה לפת של ב"ב הרי מרן מקיל בס' ה' במקום שאין פלטר מצוי וכאמור. והנה מבואר בדברי מרן סי' קי"ג ס"ז דגם הנחת הישראלי את המחבת בתנור סגי וא"ץ השלכת קיסם ומסתברא דכ"ש פת כמבואר שם וא"כ אם הם מקפידים בקיסם יש לתקן להיות אחד מישראל שמכניס את הפת מעט ומועיל ומהני ואם גם בזה מקפידים הדרן לכדאמרן:

והנה סבור הייתי לומר דבכה"ג דנ"ד דבעלי הכבשונות הם קבועים לזה למלאכתם אין בזה משום חתנות ודומים לפלטר המוכר פת שיש מקילים בפתו וכן ראיתי למרן ז"ל בב"י שכתב בשם הריב"ש (סי' תקי"ד) שהרא"ה כתב להתיר הפת שלנו בפורני התנור הנעשה בשכר אף בלא השלכת קיסם דכיון דבשכר אופין לכל הבא אין בו משום חתנות כמו שהתירו פת פלטר מטעם זה עכ"ל וסיים ע"ז מרן ז"ל ולא נהגו לסמוך ע"ז אלא אף כשאופין בשכר מצריכין השלכת עץ לכתחילה וכן בדין שאף הרא"ה לא אמרו אלא מדוחק שהרי תמה על מה שנהגו להקל להתיר בהשלכת קיסם שלפי דעתו אינו מעלה ואינו מוריד וטרח לדחוק ללמד זכות על מה שנהגו להתיר לאפות בפורני של גויים

וכתב שכיון שגזירת מלכות היא לאפות הכל בפורני ואין אדם רשאי לקבוע פורני לעצמו ראוי להתיר ועוד שאופה בבית מיוחד לכך שאין אוכלים ואין שותים שם והוא ר"ה לכל העולם ואינו מתכוין לאפות לאדם מיוחד אלא שכר הוא לאפות לכל בני העיר אין בזה משום חתנות וכמ"ש בספר א"ח ומינה נשמע שאפי' לפי טעם זה לא התיר הרא"ה אלא לפי שהוא שכיר לאפות לכל בני העיר ואינו מתכוין לזה אבל כגון פורני דידן שכל אחד פורע לאופה ליתיה להוא טעמא ע"ש ומזה י"ל עוד דה"ה לשנים ושלושה כבשונות שאופין לכל בני העיר ולא אסר מרן רק בפורני דידן שכל אחד פורע לאופה שכפי הנראה הוא תנור קטן שאופה בו לכל איש פרטי ואין כל בני העיר עושים בו בבת אחת ודמי לבעל הבית ולפ"ז יש להתיר ג"כ בנ"ד וילד"ח דכוונתו להתיר דוקא באם עושים אצלו כל בני העיר את ככרותיהם ואין פורעים כלום שהוא קבוע מהמלכות והקהל משלמים איזה מס למלכות אלא שאין זה במש' דבריו והראשון נר' עיקר יותר והגם דהרשב"א במשמרת הבית בית ג' שער ז' חלק על הרא"ה שבבדק הבית וכתב דאין בכל טעמיו ריח שיש לו עיקר. ועיקר ההתר הוא משום הקיסם וכמ"ש הרמב"ם שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהם אסורה והוסיף הרשב"א דמסתברא שאין לך כל קיסם וקיסם שאינו מוסיף חום ע"ש מ"מ י"ל דהרשב"א מודה בהיכא דלא אפשר בקיסם כמו בנדון דידן:

והגם דכתב שם דיכולין לאכול פת של כוביא ע"ש הנה זה יתכן רק בזמן שהיו רגילים בזה אך בזמנינו זה אין נפשו של אדם נוחה בשינוי האפייה ואם יחסר הבישול או התואר אי מתיבש יהיה צער גדול לאוכליו וא"כ י"ל דבכה"ג מודה הרשב"א להרא"ה דיש לדמותו לפת פלטר גוי במקום שאין פלטר ישראל דיש להקל בו גם בלתי השלכת קיסם ולא אסרי' מטעם דיכול לאפות בכיביא והיינו משום דהוי גזירה שאין ציבור יכולין לעמוד בה ואף אם נאמר דפליגי בזה מ"מ כדאי הוא הרא"ה והריב"ש דנראה דמסכים עמו לסמוך עליהם וגם מרן ז"ל נראה דמודה בזה רק דלכתחי' מיהא בעינן השלכת קיסם אך בדיעבד שרי ושעת הדחק כנ"ד הו"ל כדיעבד [וכ"ש אם מרן מודה להרא"ה בכבשונות שלנו אפי' לכתחי']:

והנה הבאה"ט סק"ד (בשם הש"ך] כ' דלא התירו רק פת של פלטר דהוי גזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה אבל פת של ישראל לאפותה גוי לא ע"ש ולפי הבא בשאלה נ"ד נמי הוי כההיא דנחתום כיון דלא אפשר בלא"ה וכאמור וכ"ז אינו אמור אלא למי שבא לשאול ולהזהר אך למחות ברבים שנהגו התיר בזה במקומם גם בפת של גויים של בעלי בתים כבר כתב ה' פלפלא חריפתא במסכת ע"ז סי' אות ללמד זכות על חכמי הדורות שלא מיחו בזה דהרא"ש מקיל בזה ע"ש וא"כ אם יודעים הב"ד שדבריהם נשמעים ודאי

דיש לאסור להם ולא חשיב זה מנהג דכי נהגו באיסורא לא שבקי' להו כמ"ש הריב"ש סי' תקי"ד אך אם רואים שקשה הדבר שישמעו להם או שא"א להם בלא זה יש להעלים עין כיון דלדעת הרא"ש לפמ"ש ה' הנז' אין להחמיר ע"ש שו"ר למהריק"ש בערך לחם שכ' ויש מתירין כל שאופה בשכר דהוי כפלטר ואין בו שום חתנות ובמקום שנהגו כך אין מוחין בידם וכן בשעת הדחק ומאחר דבעירם אי אפשר בלתי זה איכא תרתי הא דנהגו והא דשעת הדחק ונראה דבשעת הדחק לא לבד דאין מוחים אלא דיש להתיר לו ומ"מ אין להתיר לאדם השואל וצי"ב:

סימן כ

לעיר מדנין יע"א

נ שאלתי מהחה"ש והכולל כמה"ר מרדכי סגרון יצ"ו במוליך תיבת עץ מלאה יין חתומה בסימניה כדת וכהלכה ונעלמה התיבה הנז' ממנו שהונחה באיזה חוף ב' ימים וכשהביאה מצא בקרקעיתה מסמרות תחובים בה ולא ידע אם היו מתחי' או עשאום הנכרים שבחוף וגו' שנקבו אותו לגנוב היין ולבסוף סתמוהו במסמרות הללו:

תשובה רוב אנשי החוף שם הם ישמעאלים ויין הישמעאלים אינו אסור רק בשתייה כמ"ש מרן סי' קכ"ט סי"א ע"ש וא"כ אינו אסור אלא מדרבנן וסד"ר לקולא דשמא היו שם מתחי' ואפי' אם הניחם ביד נוצרי דיינו אסור בהנאה לדידן דבתריה דמרן גרירי כמ"ש ה' י"מ נר"ו סי' ר"ג נלע"ד להתירו מס"ס דשמא היה מתחי' ושמא לאיזה סיבה עשאם ולא נגע ולא פגע ביין כלל ומה גם דלמור"ם ז"ל יין נוצרים בזה"ז אינו אסור בהנאה והגם דלא נקיטנן הכי וכמ"ש הי"מ נר"ו סי' ר"ג מ"מ תלינן להקל שאין חרדים לנסך כמ"ש הי"מ שם בשם העה"ש ועוד דסברת מור"ם ודעמיה מהניא מיהא להצטרף לאפושי בהתירא ובכן נלע"ד להתירו גם בשתייה אך אם יש סימנים שמורים שהוציאו ממנו יין נלע"ד דאסור בשתייה ומותר בהנאה אפי' אם היה ביד נוצרי דשמא לא נגע ושמא כהמתירים יינו בהנאה כנלע"ד:

סימן כא

שאלה אם מותר להלוות מעות יתומים ע"י האפוטרפא ברבית דרבנן או בעינן שיהא זה ע"י ג' ב"ד:

תשובה מרן ז"ל סי' ק"ס סי"ח התיר בסתם כל רבית דרבנן במעות של יתומים ולא זכר כלל שיהיה ע"י ב"ד ומשמע דבכל ענין מתיר וכן מבואר בב"י שהביא דעת המרדכי שהצריך ב"ד וסיים ע"ז ולא משמע כן דברי הרא"ש ושתלמידי הרשב"א כתבו בשמו דלא נהירא ליה דברי רש"י ע"ש ומשמע דלהלכה נקיטנן כהרא"ש והרשב"א אם מצד

לשונו שם אם מצד דכייל לן מרן בהקדמתו לב"י דהרא"ש הוא אחד מעמודי ההוראה וכ"ש דכ"ד הרשב"א דכחו גדול להכריע עפ"ד אף אם אחד מעמודי ההוראה לא גילה דעתו והשנים פליגי כמש"ש בהקדמה והגם דהמרדכי ג"כ הוא אחד מהגדולים להכרעה וכנז' שם מ"מ כי הוי הרשב"א והרא"ש בחדא שיטה נראה דהכי נקיטנן ותו דמדברי מרן בש"ע שם סי"ט וס"כ נראה דגם אפוטרפוס לבדו יוכל להלוות דודאי ע"י ג' ב"ד אי אפשר שיטעו בזה והגם די"ל דלרבותא נקיט אפוטרפא באם כבר הלוה ולאשמועינן מאי דכתב שם מ"מ יותר נראה דדעתו כדאמרן חדא דאם היה אסור לו להלוות קשה למצוא זה ולא היה צריך לאשמעינן ליה ותו דא"כ הי"ל לאשמעינן ג"כ באם הלוה שלא ע"י ב"ד ברבית דרבנן ולא נטל ולא האכיל דבדיעבד מיהא שרי כיון דאם בא לשאול אסור וכ"ן שהבין מור"ם בד"מ בדעת מרן בב"י שכ' ע"ד שם דבת"ה משמע דס"ל לענין הילכתא כדברי המרדכי ומכלל דלמרן אינו כן וכ"ן שהבין כן בדעת מרן בש"ע שם שכ' ע"ד מרן וכן נוהגים להקל אע"ג דיש מחמירין דאינו מותר רק בב"ד ע"ש הרי דעל סתמיות דברי מרן מבאר דהיא דלא כיש מחמירין גם דעת מור"ם ז"ל נראה דהוא להקל מדקרי להו להאוסרים בשם מחמירין וכמ"ש ה' יד מלאכי בכללי הש"ע ורמ"א אות ח"י וא"כ הגם דהש"ך ס"ק כ"ו כתב ע"ד מור"ם דבכל המקומות שהייתי לא ראיתי מנהג זה וגם דרשתי וחקרתי ולא שמעתי שנוהגים כן ואע"פ שלא נהגו להלוותם בב"ד מ"מ ברבית דרבנן ג"כ אין מלוים אלא ע"ד היתר כמו שאר מעות ע"ש מ"מ לדברי מור"ם ז"ל שומעים וכמ"ש ה' בית יהודה יו"ד סי' מ"ג בשם רבו ז"ל דכ"ז שלא עמדנו על שורשן של דברים הולכים אחר דעת מור"ם ז"ל הגם דשם הפר"ח והש"ך פליגי על מור"ם ז"ל ע"ש ועוד דגם הש"ך י"ל שאינו חולק על מור"ם אלא שהוא מגיד לנו מה שראה וידע מהמנהג שאם היה חולק לדינא היה מזכיר טעמו ועוד דנראה דנתפשטה ההוראה פה כהמתירים דעם שלא ידעתי בפרטות הוראה בזה, מ"מ לפי הרשום בזכרוני דפה מקילים בנכסי יתומים טפי משאר נכסי דעלמא וא"כ צ"ל דזהו ההפרש דאלו להש"ך שוים הם וכאמור. ותו דפלוגתא בדרבנן היא וספיקא להקל וכן ראיתי לידי"ן הרמ"ה נר"ו תשובה ארוכה ומשם בארה דכן מורים ובאים פה אי ג'רבה להתיר נכסי יתומים ברבית דרבנן ושכ"כ מוהרמ"ז ז"ל במלואים שבסוף ארחות חיים על המשלי דבא"ר מורים למעשה להתיר בנכסי יתומים ע"ש ומשמע מדברי הרמ"ה נר"ו דהמנהג דא"ץ ב"ד שהשאלה הבאה אליו שם היא מאפוטרפוס על יתומים ע"ש זהו הנלע"ד הכי"ח ב' אדר התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כב

שאלה ספק איסור רבית דפליגי הפוסקים למר דאורייתא ולמר דרבנן או למר דאורייתא ולמר מותר אם מותר בנכסי יתומים לכתחי' ובדיעבד:

תשובה כבר מודעת זו מחלוקת הפוסקים אי ספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא או מדרבנן ולדינא כבר ה' בן אברהם סי' א' הביא פלוגתא בזה וכ' דהפר"ח והב"כ הסכימו כהרמב"ם דהוי דרבנן והאחרונים הסכימו דהוי דאורייתא ע"ש עוד כתב שם דגם להסוברים דהוי דרבנן מ"מ מחמירים בספיקו טפי מאיסורי דרבנן ע"ש וא"כ בנ"ד נראה דיש לאסור אם מצד דנראה דכן הכרעת האחרונים אם מצד דיש להחמיר בספיקא דאורייתא גם להסוברים דאינו אלא דרבנן אך כ"ז בלכתחי' אך בדיעבד והיתומים מוחזקים אדרבא נראה להקל דיכולים לומר קי"ל כהסוברים דסד"א לחומרא מדרבנן והגם דגם להסוברים דהוי דרבנן מחמירים בו טפי מ"מ הרי כל רבית דרבנן התירו ולא חילקו באיסורי דרבנן ותו די"ל דה"מ לכתחי' אבל בדיעבד לא החמירו ומ"מ הדבר צ"ע עוד דלא מפני שאנו מדמין עושין מעשה אה"ב ועי' לה' חיות דעת בחידושים סכ"א שכתב דומה לזה דאם כבר קבל הגזבר הרבית יכולים העניים לומר קי"ל ע"ש ושו"ר לה' מים רבים עצמו שהזכיר לקמן שצידד כסברת אמו"ר ההמ"ח הכ"מ זצ"ל בדיעבד מצד הקי"ל ומסיק שראוי לפשר ביניהם עש"ב] שו"ר בתשו' כ"י לידי"ן הרמ"ה נר"ו שכתב בשם ה' מים רבים יו"ד סי' ל"ח לאסור נכסי יתומים בדבר שהוא פלוגתא אי הוי א"ר או ר"ק ואינו בידי כעת הכו"ח ביום הנז' ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כג

שאלה קברות שנפלו ונהרסו מרוב הגשמים וצריך להם הוצאות גדולות לתקנם בבנין כדחזי להיות כבתחילה ויש מהם שלא נודעו בעליהם מרוב הזמן וצריכים א"כ לשלם עליהם מהכיס הכללי של הק"ק וכן אם נודעו הבעלים והם דלים ואביונים ויש מהם שהיורשים או שאר קרובים משלמים בעדם האם מותר להק"ק או ליחידים לפנות כל העצמות לזוית אחת למקום הראש את הכל ראשו על כרעיו ועל קרבו ולבנות על המקום ההוא הקטן ושאר החפירה ימלאו בעפר להקל משא ההוצאות או אסור לעשות כן וצריך להיות העצמות במקומן כמו שהיו בתחי' ולבנות על כל החפירה כקבר חדש ממש:

תשובה דעתי הקצרה לאסור ואם יכולים הק"ק או היורשים והקרובים לבנותו כמות שהוא בלתי פתיחת קבר ובלתי שום תנועת המת ועצמותיו יעשו ואם אין ביכלתם יניחו הדבר כמות שהוא ויכסו את הנגלה ולא עוד ואם אפשר להקיף גדר או חומה מה טוב ואמינא לה ממ"ש מרן ז"ל יו"ד סי' שס"ג ס"א דאין מפנין המת והעצמות אפי'

מקבר שאינו מכובד לקבר מכובד וכ"פ כל הפוס' ובאמרו המת והעצמות ודאי דאשמעי' בתיבת מת בהיות המת בבשרו ועצמיו ובאמרו עצמות אשמעי' דגם דנתעכל הבשר ולא נשארו רק עצמות וכ"כ ה' שמחת יהודה במס' שמחות פי"ג ה"ו דממאי דתניא ולא את העצמות מוכח דאפי' בעצמות איכא בלבול מתים ומזה תשובה להנוב"י מהדו"ק יו"ד סי' פ"ט שכ' דאחר שנתעכל הבשר ליכא בלבול וכן ה' יוסף אומץ סי' ט"ל העיר עליו בזה וכן ה' בנו של הנוב"י בשיבת ציון סי' ס"ג חלק על מר אביו ומסיק דגם בעצמות איכא חרדות הדין וכ"ן דעת ה' יש"א ברכה ז"ל בעולת איש יו"ד סי' ט' ע"ש:

ואין לומר דהני מילי כשמפנהו מקבר לקבר אבל בנ"ד דבאותו קבר עצמו מאסף בזוית אחת כל העצמות ליכא חרדת הדין דהרי גם בפתיחת הקבר לבד בלתי פינוי אסרו מרן ז"ל ס"ז ואפי' שיש צורך לבדוק אם הביא שתי שערות. וא"ל דה"מ בעודו חדש דשייך בדיקה זו אך בפתיחת קבר ישן דליכא רק עצמות אין איסור דכבר ביארנו דגם בעצמות איכא חרדת הדין וכאמור וא"כ ל"ש חדש ל"ש ישן ותו דכבר פ' מרן שם ס"ג דאין מלקטין עצמות לא מתוך הארון ולא מתוך הקבר מצד זה לצד זה לקבור מת אחר או לצורך המקום, הרי דגם בעצמות ובאותו קבר עצמו מפנה לפנה יש חרדת הדין וכמ"ש הלבוש בטעמו של ד"ז ע"ש:

ועונ"ל לאסור בכה"ג משום ניוול ובזיון למת שיהיו ח"ו עצמותיו כאבנים מפורדים לחלקים ועג"ז ונלמד זה ממה שאסרו פינוי המת והעצמות מב' טעמים האחד משום חרדת הדין והב' משום ניוול עי' לה' שיבת ציון סי' נ"ג ואם הפינוי עם רוב השמירה נחשב לניוול כ"ש באופן זה שאחד הרואה ואחד השומע נפשו עליו תכאב ולכן לדעתי הקצרה נראה דמלבד דשוא"ת עדיף אלא דהדבר בקום עשה לעצור בעד כל העושה כן בכל עז ותעצומה וה' ברחמיו יקבץ שה פזורה ישראל וישיני עפר יקיצו לחיי עד אמן הכו"ח ביום טו"ב אדר התרפ"ג ליצירה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כד

לעי"ת מדנין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדו"מ כמה"ר ר' מרדכי סגרון הי"ו וכמה"ר ר' חומאני עלוש הי"ו בענין יין תוסס תוך ג' ימים לדריכתו ששתה ממנו נחש בודאי וכן יין מבושל ששתה ממנו נחש בודאי אם נאסר:

תשובה הגם דהעה"ש ז"ל כתב ביו"ד סי' קט"ז בשם ה' חסדי דוד על התוספתא בפ"ז דתרומות להתיר לעד"ן לאסור דדוקא בספק אם שתה סומכין ע"ז דאינו שותה אבל בודאי שתה אסור וכן מוכח מדברי הגמרא בע"ז דף ל' דכותח הבבלי אין בו משום

גילוי ועם כ"ז אמר רב מנשי אי אית ביה נקירי חיישינן והיינו כעין מקום נשיכת נחש וכמ"ש רש"י שם וכ"ש זה שראינו ששתה ועוד דמדברי הרמב"ם בפי"א מה' רוצח ה"ח יש ללמוד דבהיותו תוסס הוי כמו מעלה הבל או בעבועים ועי"ז מתיראים זוחלי עפר לשתות ע"ש וא"כ בראינו ששתה הנחש ודאי אסור ואולי דה' חסדי דוד לא מיירי בשתה ודאי אלא בהיה ע"ג החבית או שהנחש מצוי בבית וע"י קאמר דהגם דראינו ודאי יש נחש בבית או ע"ג החבית אין חוששין כמו בימי הש"ס דהיו מצויים נחשים ועכ"ז בתוסס תוך ג' לדריכה לא חששו אבל בשתה ממש לא מיירי ואין ספרו ז"ל כעת בידי ועוד חזון למועד בעה"ו ושו"ר לה' חסדי דוד ז"ל שם ומבואר שם דדעתו להתיר גם בשתה וטעמו דהמתיקות מעברת הארס ואינו נלע"ד וכמו שהוכחתי וכן דעת הפר"ח ז"ל והוכיח ממה שהוכחתי וכן עיקר לע"ד ובפרט בס' סכנה וזה ברור מאד לענ"ד:

סימן כה

ומה ששאלו בס"ת שבפ' שופטים ולא תקים וגו' אשר שנא ה' אלהיך היה זה בסוף השיטה ואח"כ מתחיל בשיטה שאח"ז לא תזבח וגו' ואינה סתומה:

תשובה נראה דיש לגנוז אותה היריעה ולכתוב אחרת דאנו בתריה דמרן גרירין סי' ער"ה שדעתו כהרמב"ם ז"ל וכ"ש בנ"ד דמפני השמות גם מור"ם ז"ל מודה וכמו שהורו כת"ר נר"ו ומ"ש הרמב"ם בה' ס"ת פ"ח ה"ג לסלק כל הדף נראה דהיריעה דף קרי לה ולא קאי על עמוד אחד מהספר וכן הוא בטור סי' ער"ה בשם הרמב"ם לסלק כל היריעה וכן הדבר מוכרע ממקומו דהרי פסק מרן ז"ל סי' ער"ב ס"ג אין עושין יריעה פחות מג' דפין ע"ש ואיך אפשר לכתחי' לסלק רק עמוד אחד ולהחליפו ומ"מ די ביריעה אחת וא"ץ לשלש יריעות והגם דכ' מרן ז"ל סי' ר"פ ס"ב ס"ת שבלו ממנו וגו' צריך להחליף שלש והיינו ג' יריעות כיע"ש כבר כתב הבאה"ט שם ס"ק ז' דדוקא בבלו אבל בשאר תיקוני ס"ת די באחת ע"ש והיינו יריעה אחת כיע"ש הכו"ח ביום ד' אלול התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כו

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' דוד עידאן הי"ו אודות העדשים החדשים הנטחנים אם יש בהם חשש לאוכלן:

תשובה שמעתי דפה המנהג לאוסרם תוך יב"ח והיינו לאוכלם כמות שהם אבל לטחון נוהגים לטואנן היטיב ולאכול מקמחן וטעם הדבר נר' דהגם דמרן ז"ל סי' פ"ד ס"ו מתיר כל עוד היותם תחת הקליפה והקליפה משחרת מבחוץ ע"ש מ"מ כבר הפר"ח והפר"ת ומהריק"ש והכנה"ג ועד אחרן המחב"ר ז"ל כתבו דרבו האוסרים ומסיים המחב"ר סקי"א

בשם ה' כרם שלמה יו"ד סי' י"ד דיש לאסור אף דמרן חולק וכ"ן דעת המחב"ר כמו שיראה המעיין בלשונו שם ולכן נהגו בזה כהאוסרים אבל לטוחנן כבר מרן ז"ל שם סי"ד התיר לטחון החטים המתולעים והוא שירקד הקמח לאור היום ע"ש וכן מעשים בכל יום וכ"ש בזה דיש בלא"ה התיר מצד אחר לדעת מרן ז"ל וז"פ לענ"ד הכו"ח ביום כ"ח אייר התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כז

לעי"ת זרזיס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדו"מ כמה"ר ר' יוסף בוכריץ הי"ו בסירכא בבהמה גסה המתפרקת ע"י הגבהה כ"ש דהיינו שבחוש הראות רואה השוחט שלא הוגבה האבר ואפי' קצת ממנו כמו שביאר ה' בני חיי ז"ל וכמו שביאר דבריו השמ"ח ז"ל וכמ"ש בהסכמה שבדברי יעקב אות ש' ובמעב"ד סי' ט"ל מרבני לחארה לכבירה והדיגת יע"א ורבני תונס יע"א אם נשאר רושם אחד ממנה או שנשאר ב' רשמים דהיינו שנפסקה באמצע האם יש לאסור או לעשות נפיחה עכת"ד נר"ו:

תשובה מדינא נראה דאין לאסור אפי' נשארו ב' ראשיה וכן א"ץ נפיחה אפי' בכה"ג וכן מתבאר מלשון מרן בש"ע כמ"ש ה' זבחי אלהים ז"ל וכ"כ השמ"ח ז"ל ע"ש גם ממנהגא מהשוחטים שקדמו לנו ואשר עתה כר' דאין אוסרים ולא מצריכים נפיחה וכן מההסכמה שבדבר"י ובמעב"ד הנז' מדלא הזכירו לאסור בשני ראשים ולהצריך נפיחה בראש אחת או שתים נראה דמנהגינו פה כמו שעושים השוחטים דהיינו להתיר אפי' ב' ראשיה נשארו וא"ץ נפיחה ומ"ש מהרצ"ך ז"ל הובא בישי"מ סי' כ"ח נראה דאין כוו' שמנהגינו כן אלא הוראה לדעת עצמו או אסיפה מאיזה פוסק בדפוס או בכ"י שכתב כן ומ"ש שם בשאלה שמנהגכם וגו' אין זה רק שהשואל חשב שדברי מהרצ"ך ז"ל הם מנהגא או שה' המשיב ז"ל חשב כן וסידר זה בשאלה וכיון דלדינא א"ץ וכאמור והשוחטים פה לא היו עושים נפיחה ולא אוסרים צ"ל דלא פליגי והוראה היא ולא מנהג ואת"ל מנהג אולי להדיגת דוקא שתקנו כן ואת"ל דל"ש ופליגי ספק במנהג הוי ומוקמי' ליה אדינא ועוד דמסתבר דלמי שאמר כהלכה שומעין וכבר ביארנו דלדינא אין לאסור ואין להצריך נפיחה:

סימן כח

ומה ששאל ברירין המתפרקין בהכנסת יד הבודק בבהמה דקה או בהמה גסה ונשאר רושם בריאה או בדופן אם יש לאסור:

תשובה מדינא נראה דודאי אסורה בהמה זו דלא יצאה מדין סירכא והויא ריר רק דלא נשאר כלום ממנה לא בריאה ולא בדופן כמבואר מדברי מרן ז"ל סי' ט"ל סי"ג ובכה"ג אפי' נפיחה לא מהניא ואין שום חילוק בין שהכניס ידו בנחת או בכח דאפי' בנחת דינא הכי וגם לדינא נקיטנן דאין להכניס ידינו רק בנחת וכבר עמדתי על זה וע"ז בתשובה וזהו המסקנא לענ"ד. ומ"ש הישי"מ ז"ל סי' כ"ח אינו אלא לפי מנהגם שנהגו כהמט"י אבל לדינא לא נקיטנן הכי ועי' להרבנים המורים בשבת אחים סי' ט"ל אות ל"ז דגם המט"י רק מצדד כן ע"ש ועי' להישי"מ ז"ל עצמו בס' קל"א בתשובתו לאי ג'רבה יע"א שלא ישאר ראשי הסירכות ע"ש וה"ה ראש אחד ובזה ודאי דהוי כאלו לא נפסקה שנתאמת שהיא סירכא כלשון מרן ור"י הלבן ומינה דנפיחה לא מהניא כלום וזה ברור לענ"ד. והמנהג פה בזה"ז בבדיקת הבהמה שפותחין כל הטרפש בנחת ובודקין בחוש הראות וכשרואין סירכא המטרפת מטריפין בבהמה דקה. ובבהמה גסה עושים הגבהה וכן השוחטים שקדמונו כן היו עושים אך השוחטים הראשונים שקדמו להם לא ידעו איך היו עושים ואולי מפני דמרן התנה שיהיה הבודק ירא את ה' מרבים וגו' לכן לא סמכו להקל במתפרקים ע"י הכנסת יד הבודק והטרפש מכסה את הריאה ולכן נהגו או הנהיגו כן. והגבהה שאני דהגם דהתנה מרן ז"ל כנז' מ"מ דבר המוגבל הנראה הוא לעיני הכל בחוש הראות שלא יוגבה קצת מהריאה:

ובעיקר דברי מהרצ"ך ז"ל שנראים תמוהים וכמ"ש בישי"מ סי' כ"ח ע"ש נלע"ד לבאר כוונתו ז"ל דס"ל דכמו דהתנה מרן ז"ל גבי רירין המתפרקין דצריך שלא יהיה שום רושם ה"ה נמי גבי הגבהה כיון דטעם אחד לשניהם דאמרי' שזה ריר הוא וכמו שכן סובר גם ה' נדיב לב ז"ל וכן בתורת הזבח מחמיר בהגבהה יותר מהרירין המתפרקין בהכנסת יד הבודק כיע"ש ולכן בנשארו שני ראשיה אסר כאלו עדיין דבוקות:

ומה שהתיר בלא נשאר רק רושם אחד ע"י נפיחה נלע"ד דטעמו הוי משום דאפשר דלא היה דיבוק כלל רק סירכא תלויה ומונחת הנחה בעלמא הקצה השני ממנה על איזה מקום ולכן כיון שהדבר מסופק אם היתה כן וצריך נפיחה ע"ד מ"ש הרשב"ץ ז"ל בי"ש והב"ד ה' תה"ז ז"ל סי' ע"ז אות כ"א דאם ראינו בדופן סי' אם אמר הבודק ברי לי שלא היתה שם סי' דבוקה נאמן דעד אחד נאמן באיסורים ואם הוא ספק וראינו שהסירכא היא כנגד אותה הסי' שבדופן יש לחוש ויש להתירה בנפיחה ע"ש ואפי' במקום שאין עושין נפיחה יש להתיר כמ"ש השו"ג והב"ד התה"ז שם ע"ש ולכן בנדון זה בספק מתירין בנפיחה וכאמור אבל בנפסקה באמצע דאין דרך להיות נדבקים ב' הקצוות יחד מב' סי'

תלויות א"כ זה אות ומופת דהדיבוק הוי משום דהיו לסי' אחת ולכן אוסרים אותה כאלו נשארה דבוקה וכאמור
ומה שקשה ע"ז לכאורה מדאסר מרן ז"ל גבי רירין המתפרקין אפי' נשאר רק רושם אחד ומשמעות דבריו ודאי דאפי' נפיחה לא מהניא ולא אמרי' דהיתה סי' תלויה ומונחת ואינה דבוקה ממש וכאמור נראה לע"ד דס"ל לה' הנז' ז"ל דגבי רירין המתפרקין שהם בפנים ועוד החום שם אי איתא דהויא ריר לא היה נשאר כלל רושם לא בזה ולא בזה אבל בהגבהה דיסודתה היא בחוץ דאז ע"י האויר והקרירות מתקשה מעט הריר לכן אפ' דגם הריר לא יסור מכל וכל וכן אין לומר דהיתה סי' תלויה ומונחת הנחה בעלמא בלתי דיבוק די"ל דברירין המתפרקין דנעשה בפנים ועדיין החום ס"ל דאין דרך להיות הסי' תלויה נראית כנדבקת לאיזה מקום אבל גבי הגבהה דבחוץ היא אפשר שתהיה הסי' תלויה מונחת על איזה מקום ונראית כדבוקה זהו הנלע"ד ליישב דבריו ז"ל כעת ולא ידעתי אם בהדיגת יע"א עושים עד עתה כדברי מהרצ"ך ז"ל או"ל וכן לא ידעתי אם כת"ר נר"ו מאז ועד עתה הוא נוהג כן או"ל אבל פה אלחארה אלכבירה לא נהגו כן וכאמור זהו הנלע"ד ביום ט"ז חשון התרפ"ט הצעיר ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:
זכרון בספר. לפנים כתבתי לרו"מ נר"ו שברצותו לעמוד על דעתי הקצרה באיזה פרט יעיין בדבר ויכתוב דעתו ואח"כ גם אני בל"ן אתטפל ג"כ לזה כי ע"י הלימוד מצדו ומצדי בעה"ו נהיה יחד ניצולים משגיאה. ולכן מה טוב כי כת"ר נר"ו יעמוד על זה ואם נראה לו מה להעיר על זה יודיעני והנני מוכן לשמוע ולעיין בל"ן וצ"י י"מ וימ"ן וש"ר ב' מהנ"ל סילט"א:

סימן כט

נשאלתי מבן דודי החו"ש השו"ב כמה"ר ר' יוסף הכהן הי"ו אשר חונה כעת בעי"ת צפאקץ יע"א אודות שוחט שלמד מלאכת השחיטה בעי"ת טריפולי יע"א ושחט במעלי יומא דכפורי ועשה הגרמא בתרנגול א' ובו בפרק סלקו אותו ממלאכת השחיטה והוא אמר כי ע"י שנבהל (כנראה לרוב העומדים עליו) לא הרגיש בזה האם יוכל לחזור לאומנותו או"ל:
תשובה דבר זה אינו משלנו כי הוא ממשרת ראש הרבנים שם הרה"ג מהרי"ע נר"ו אולם אם בדרך הקלה וחפוש בספרים כיון ידידינו בן דודי הנז' וההכרעה והמעשה תהיה עפ"י הרה"ג מהרי"ע נר"ו הנז' הנני לחוות דעתי הקצרה כדרך נושא ספרים ומזכיר בעלמא ואומר דלע"ד יש בזה ג' ספיקות

הא') דכיון דהוא חדש שמא באמת לא השלים לימודו כראוי וראיה לזה שעשה הגרמה הנז' ותקינו בזה כי יבחן בשחיטת ג' עופות וג' בהמות לפני שוחטי מתא ויראו כי הוא בקי כראוי וכן ימסור להם ג' סכינים רצופים אחרי שיפגמו אותם ויראו כי היא מרגיש ובקי וכן ישאלוהו בדינים הצריכים לשו"ב ויראו כי הוא בקי וכן יבדוק לפניהם ג' בהמות ויראו כי הוא בקי בבדיקה ואם הוא רק שוחט עופות אין צורך רק למה ששייך לעופות ולא גרע זה ממי שבא מחדש ללמוד מלאכת שחיטה דמסמיכין אותו עי"ז והגם דלא עשה רק הגרמה מ"מ צריך להיות נבדק בכל הנז' דהגרמה זו גורמת לנו לומר שהסמיכה שלקח אינה כראוי ובאמת לא השלים והגם דרגילים ליקח סמיכה רק מעוב"י תונס או ג'רבה או טריפולי יע"א מ"מ בכי האי גוונא דכבר הוא מוסמך ורק חוששים שמא לא למד כראוי ה"ל רק גילוי מלתא בעלמא ויכולים לסמוך על בדיקות אלו גם במקום שאין רגילים להסמיך וכאמור ועי' למרן ז"ל יו"ד סי' קי"ט סי"ח בטבח שיצאו טריפות מתח"י מחמת שאינו בקי יש לו תקוה שילמוד ויחכם ע"ש ומינה לנ"ד:

הב') כיון שהוא שוחט מוסמך ויצאה נבילה מתח"י (או טריפה) אולי צריך תשובה דפ' זה בורר כמ"ש מרן ז"ל ביו"ד סי' קי"ט סי"ז טבח שיצאה טריפה מתח"י אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי והיינו דצריך לזה תשובה דפז"ב כמ"ש מרן שם סט"ו ע"ש אמנם כבר מור"ם שם סי"ח כתב דהיינו שעשה במזיד או מוחזק לכך אבל אם נוכל לומר שבטעות נעשה לו סגי בקבלת ד"ח ויעשה תשובה לפי ראות עיני הדיין ע"ש וכן ביאר הש"ך ז"ל בדברי מרן סקל"ג דבאדם שהוא יר"ש ומדקדק במעשיו כתוב בתשו' מהרי"ו סי' צ"א דאין מעבירין אותו ואמרינן בודאי משגה הוא ע"ש וכ"כ מרן ז"ל סי"א סי"ט ואם נראים הדברים שהיה כעין שגגה ושהוא אדם כשר מחזירין אותו ובלבד שיקבל עליו שלא ישוב עוד לדבר כזה ע"ש וכ"ן דעת מו"ה מהר"ם שתרוג זלה"ה בישיב משה סי' רס"ו ומנהג פשוט פה אי ג'רבה יע"א דבפעם הא' מעבירין אותו ל"י ואח"ך הולך לפני ג' ב"ד או לפני דיין ומצרף עמו שני ת"ח ומקבל עליו דברי חברות לפני שלשתן והיינו שמהיום והלאה יזהר שלא תצא תקלה מתח"י וא"כ לפמ"ש הרה"ג מעו"מ כקש"ת כמהר"ר חי עזריה זלה"ה אשר היה מאריה דאתרא בעיר ספאקץ יע"א במכתבו אלי שנת תרנ"ח אשר שלחתי ממנו העתקה להרה"ג מהרי"ע נר"ו וז"ל כי אנו נגררים אחריכם וכו' ע"ש וכ"כ הרה"ג מהר"י הכהן זלה"ה בספרו הליכות יעקב הנדפס בשנת תרע"ב במע' ח' חליצה וז"ל ולכן הלך לעיר ספאקץ שכל מנהג שלהם הוא מנהג שלנו שרוב הקהל שלהם הוא נפרד מעירנו זו ג'רבה יע"א ע"ש שעשו מעשה עפ"ז הוא והרה"ג מהרס"ך זלה"ה וכ"ן גם דעת הרה"ג מהרמ"ז מאזוג' זלה"ה ממה שלא הגיה ע"ז כלום בספרו דבר משה שבס"ס

הליכות יעקב הגהות על הליכות יעקב ע"ש א"כ נראה דיש להכשיר עפה"א בהעברת ל"י וקד"ח בפני ג' וכמו שנהגו פה:

הג') אם השוחט אינו יר"ש וחרד או שרגלים לדבר שעשה כן בזדון לפי ראות עיני הדיין בכי הא דתקנתא לפושעים לא עבדינן וכמ"ש מוה"ר מהרמ"ש זלה"ה בישי"מ סי' ד"ש עש"ב וצריך לזה תשובה דפ' זה בירר ולא שייכא בזה"ז כמבואר מדברי ה' הנז' סי' הנז' וא"כ יהיה מועבר ממלאכתי עולמית ואין אנו אחראין לו וממה דשאל ע"ז ידידיני בן דודי נר"ו למצוא לו תקנה נר' דאין שוחט זה מזה הסוג הג' וא"כ לא נשאר רק הס' הא' והס' הב' וכבר כתבתי מה שנלע"ד בזה ובזה והיו דברי אלה לא להלכה ולא למעשה עד אשר יסכים בזה רב העיר שם הוא הרה"ג מהר"י עזריה נר"ו ועל פיו יקום דבר להלכה ולמעשה וכאמור הכו"ח ביום ב' לחדש כסליו התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ל

לעי"ת גאכס יע"א

נשאלתי מהתה"ש הדה"מ כמהר"ר סוסו הכהן יצ"ו איך נוהגים פה אי ג'רבה יע"א בסרוכה לעצם לבדו:

תשובה המנהג פשוט פה להטריף ואין מכשירין רק בסרוכה לעצם ולבשר ואפי' הרוב לעצם מכשירין בלא בדיקה ולעצם לבדו מטריפין בהחלט ולא מהניא לה בדיקה וז"פ וידוע מהראשונים והאחרונים ואשר חיים עדנה ה"ו וכן נמצא בכתבי הראשונים תלמידי הרה"ג מהר"א פרץ וזה לשונם אחרי העתקת איזה סעיפים ומסיים שם ע"כ העתקה מכתיבת יד מו"ר אהרן פרץ ושמעתי ממנו שאם נסרכה הגב דריאה לעצם ולבשר אפי' רוב הסי' בעצם כשרה ודיקא נמי לישנא דמהרי"ק ע"כ ובכ"י מהם מסיים אחר תיבת כשירה ודיקא נמי מאמרו דמהרי"ק בעצם לבדו וקרוב לזה נדפס בקרן דוד שבסו"ס שלום דוד ח"ב חוברת ב מהרה"ג מהרמ"ז זלה"ה בשם כ"י מהרצ"ך זלה"ה תלמיד מהר"א פרץ זלה"ה ע"ש ועוד סיים אח"ז ואם נראית כלה בעצם עבדינן נפיחה אם כשנופחים נראה מעט מהסי' בבשר כשרה וצ"ל טריפה עכ"ל ובכ"י אחר כתוב וגם שמעתי מן ר' רחמים כהן יז"ב (יזכר בטוב והוא ההמ"ח שערי רחמים אחיו של הרב מע"ן) על הא דאמרי' אין עצם בל"ב ומכשירין בשורים זה שטות גדול והא דאין עצם בלא בשר שבין הצלעות והעושה קולא זאת מאכיל טריפות לישראל ע"כ ועכ"ז מבואר להדיא דהעיקר כמנהגינו הוא להטריף הסרוכה לעצם לבדו בין בבהמה גסה בין בבהמה דקה וכמו שכן עושים גם עתה השוחטים הנז' היינו שנגררו אחר דברי מוהר"א פרץ ז"ל ותלמידיו שהיו רבנים ומורים פה וכן נראה מדברי מרן הב"י ובכ"מ להתיר אפי' רובה לעצם ע"ש ועי'

להש"א ז"ל אות מ"ד שמחמיר ברובה לעצם אי ליכא הפ"מ ע"ש ופה אין מחלקין בזה ואין משגיחין אם יש בו הפ"מ או"ל וכיון דלא מצאנו חילוק זה אין להחמיר לע"ד וכמו שנהגו וכאמור:

סימן לא

ומה ששאל אם בגאבס ג"כ צריכין לנהוג כן או ינהגו כמו שראה לטבחי מתא שקדמוהו להכשיר גם לעצם לבדו בלי שום בדיקה:

תשובה זכורני דהראשונים אומרים כי עיר גאבס היו רבניה ותושביה הראשונים נפרדי' אי יע"א וכן זכורני כי החו"ש הדו"מ כמה"ר ר' יצחק בוכ' נר"ו מדי היותו במוכנין וראה מה שכתבתי בעניו' במזכרת נצח שבסו"ס חג הפסח כ' לי כמה טורי' למזכרת תודה אשר הרימותי מכשול זה בהדפסתי המאמר ההוא ובכלל כתב לי כי גם בעיר מולדתו גאבס יע"א אשר מנהגיה נגררים אחר ג'רבה הם מטריפים סירכא מחדוד לחדוד בין בבהמה גסה בין בבהמה דקה ולא מהניא לה נפיחה וכן זכורני שכן הסכים מוה"ר מהר"ם שתרוג זלה"ה בישי"מ ח"ב סי' ע"ה דגאבס נגררת במנהגיה אחרינו אי ג'רבה יע"א ע"ש וכן זכורני שכ"ד הרה"ג מהר"י זיתון זלה"ה באיזה ממכתביו למהר"ף עלוש זלה"ה ומהם במכתבו זמנו ר"ח סיון תרס"ה דגאבס אין להם מנהג בפני עצמם אלא או בתר ג'רבה או בתר תונס ועי' ג"כ לה' אהב משפט סי' כ"א דמ"ז ע"ב שכ"כ מהרס"ך דגאבס נגררת אחרי עירינו אי ג'רבה כנודע ממנהגי הטרפיות ועי' עיר לו מ"ש דדייני גאבס הקודמים הולכים בעקבות חכמי דור ודור אשר בעירנו הלזה כי הם תלמידי תלמידיהם ע"ש וכ"ש וק"ו בשחיטה וטרפיות דעין רואה ואזן שומעת דהכי הוי כאלו הם מתושבי עירנו ומה ששמע או ראה מטבחי מתא נראה דהם לא דייקי בזה שבראותם שמכשירים ברובה לעצם חשבו דה"ה לכולה לעצם דרובו ככולו או דבראותם דכשנראית לעצם לבדו ונופחים ונראית בבשר מעט מכשירין טעו בזה להכשיר בכולה לעצם או דשמעו טעות זה דאין עצם בלא בשר וכבר נתבאר משמיה דגברא רבא הראב"ד מקודש כמהר"ר הכהן זלה"ה שזה טעות ושטות והעושה כן מאכיל טרפות לישראל ע"ש וא"כ ודאי דיש להם להטריף הסרוכה לעצם לבדו בפשי' ול"מ לה שום בדיקה וזה ברור יפשוט מאד לע"ד ואין כאן מקום להאריך יותר וש"ר החותם יום ב' כסליו תרפ"ט ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן לב

שאלה גוי שהביא ביצי דגים והם אדומים האם מותר לאכול אותם או לא:

תשובה מרן ז"ל סי' פ"ג ס"ח כתב דעכשיו פשט המנהג לקנות ביצי דגים בסתם בין שלמים בין נימוחים ואפי' מן העכו"ם ובלבד שיהיו אדומים אבל השחורים אין אוכלים

אותם כלל והפר"ח ס"ק כ"ו והפר"ת ס"ק יו"ד תמהו הרבה ע"ז ומסקנתם דאין לסמוך על מנהג זה והפר"ת ז"ל כתב עוד דגם מ"ש מרן כנז' אינו אלא למקומו שכן ניסו ובחנו למקומם אבל בשאר מקומות אפשר דגם מרן אוסר ע"ש ומזה נ"ל דפה אי ג' יע"א שלא יש מנהג זה בינינו אין להתירם גם לדעת מרן וכ"ש לדעת הפר"ח והפר"ת ע"ש:

סימן לג

שאלה מי שאפה פתו אצל גוי בכבשן ולא הטיל קיסם בכבשן להתירו והוציאם הגוי מבושלים כל צרכם ובבוא הישראל וראה שאינם יבישים כ"כ כמו שרוצה הוא הטיל קיסם בכבשן ונתנם לגוי להחזירם להתיבש האם מותרים עי"ז או"ל:

תשובה מרן ז"ל סי' קי"ב סי"ב בקרמו פני הפת וצריכה לתנור ומשביח באפייתו התיר לחתות אז וה"ה להטיל קיסם כמ"ש ה' אבני צדק ז"ל בשם מהרי"ל ותשובות מימוניות סי' כ"ב כיעו"ש אבל כשנתבשלה כל צרכה הגם דזה רוצה רק בפת יבשה נראה דאין פנים להתיר [דבטלה דעתו אצל כל אדם] ואי איתא הי"ל להשמיענו טפי דגם דנתבשלה כל צרכה שרי בכה"ג ועוד דתלי הדבר במשביח והיובש איננו שבח בפת ואפי' לדעת יש מי שאומר שם דגם דהוציא הפת יש תקנה להחזירו אם הוא משביח ע"ש מ"מ הרי בעינן משביח ועוד דלסתם מרן ז"ל נראה דכל שהוציא תו לא מהני להחזיר הגם דכשמחזירו משביח דאלת"ה במאי קמפלגי הסתם וריש מי שאומר הלא בשניהם בעינן דמשביח. ואפילו נימא דבהא פליגי דלסתם דוקא דלא גמר בישולה וליש מי שאומר גם דנתבשלה כל צרכה רק דעכ"פ משביח שרי מ"מ בנ"ד אין זה נקרא משביח וכאמור ועוד דאי איתא ביטלת דין פת שנאפית ע"י גוים דלעולם אפשר לייבשה יותר והגם דכ"ע לא בעו יובש ורק זה הא ודאי דלא תלי הדבר ביחיד כי תיקון רבנן אדעתא דכ"ע תיקון:

אך אם יהיה הדבר בספק אם נתבשלה כל צרכה או עדיין צריכה לכבשן נלע"ד להתיר דהו"ל סד"ר ולקולא וכמ"ש השש"א בשם הת"ח והש"ך ע"ש. והגם די"ל ס"ס להחמיר דשמא נגמרה ואת"ל צריכה שמא הלכה כהאוסרים גם בקרמו פניה וצריכה כמ"ש בב"י מ"מ לאידך גיסא י"ל ס"ס להתיר דשמא כהמתירים של תנור האופה בשכר וכמ"ש השש"א ס"ג ואת"ל כמרן ז"ל שמא זו צריכה היא וכיון דאיכא ס"ס להקל וס"ס להחמיר נלע"ד דבדרבנן אזלינן לקו' כאלו אין כאן אלא ספק א' הכו"ח ביום י"ב סיון התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לד

שאלה למה שאומרים השוחטים פה אי ג'רבא בסירכה לשומן הלב שנוהגים לחתוך את הסירכה מכל וכל ונותנים מים פושרים במקום הסירכה ונופחים היטיב ואם לא

בצבצה מכשירי' אותה הגם דבשאר סירכות אוסרים אם הכל בהחלט ולא מהניא נפיחה כלל אם אירע שהושמו תחילה מים קרים במקום הסירכה אי מהני תו לבדקה בפושרים או לא:

תשובה מבואר בב"י סי' ל"ו בשם רש"י דבקרירי לא משום דמטרשי שמקשים אותה כאבן ואם אין נקב בקרום העליון ויש נקב בתחתון מתקדע העליון מחמת שהוא קלוש ומים הקרים מותחים אותה כשמתקשה ע"ש וא"כ לפ"ז אין חשש אם יבדוק בקרים דאדרבה מחמיר הוא דהא דלא עבדינן קרים כדי שלא יטריפנה והיא אינה טריפה וכשלא בצבצה בקרים כ"ש שלא תרצבץ בפושרים אך לדעת הר"ן בשם אחרים הביאו מרן שם כתב דמטרשי לה וסותמים הנקב וא"כ החשש הוא שמא באמת נקובה וע"י המים הקרים נסתם הנקב וא"כ לפירוש זה אם בדיעבד שמוה בקרים תו לה מהני לבדקה בפושרים וכמ"ש מרן הב"י ז"ל שם להדיא וז"ל ונראה שאם שמו הריאה לתוך מים חמין לבדקה שוב אין לה בדיקה שהרי נתכווצה מחמת המים החמין ונסתמו הנקבים ולפירוש שכ' הר"ן בשם אחרים הוא הדין אם נתנו אותה לתוך מים קרים שוב אין לה בדיקה ע"ש ומשמע מלשונו ז"ל דאפי' הושמה פעם אחת בחמין לכ"ע או בקרים לדעת אחרים תו אין לה בדיקה וכ"כ מור"ם ז"ל סי' ל"ו ס"ד ואם שמו אותה פעם אחת במים חמין או קרים שוב אין לה בדיקה אפי' בפושרים וציין למרן הב"י בשם הר"ן ע"ש וכ"ן דעת הפר"ח ז"ל ס"ק ח' וכ"כ העה"כ סי' י"ג אות י"א בשם הסכמת האחרונים להטריף אם הושמה אפי' בקרים וכי"א דכתב הר"ן אבל הפר"ת ז"ל ס"ק ז' פסק דאם שמוה במים קרים חוזרים ובודקים אותה בפושרים ושריא וכך הוא מורה הלכה למעשה ע"ש ונראה דלדידן דבתריה דמרן גרירין אין להתיר אפילו שמוה פעם אחת בקרים דמדברי מרן בב"י נראה דחייש לסברת אחרים שזכר הר"ן וכן מבואר בדברי מור"ם ז"ל להדיא שכן דעתו ושכן הבין בדעת מרן ז"ל וכל שכן דכן הסכמת הרב פר"ח והאחרונים ז"ל. ומ"ש ה' שבת אחים ז"ל דיש להתיר בבהמת ישראל עפ"ד הפר"ת ז"ל ע"ש לעד"ן דאין לסמוך ע"ז נגד דעת מרן ז"ל. גם מלשון הגמרא דקאמר בקרירי לא דמטרשי נראה דהוי דומיא למ"ש בחמימי לא דמכווצי שזו סיבה לקלקול הבדיקה וכפירוש הר"ן בשם אחרים גם פשט לשון הגמרא מורה דכל דנסתם תו אינו נפתח דאלת"ה היל"ל דבדקינן לה בפושרי לבד ואנא ידענא דלכתחילה הכי עבדי' ומדהוצרך לומר בקרירי לא בחמימי לא משמע דאם הושמה בחמימי או בקרירי תו לא מהני לבדקה בפושרי והגם דאין זה מוכרח כ"כ מ"מ כיון דהפר"ת ז"ל משום דלא נזכר בדברי הרמב"ם שלא לעשות בחמימי ובקרירי הוכיח דאין זה רק לכתחילה כיעו"ש א"כ מדברי הגמרא דקאמר בקרירי לא בחחימי לא

משמע דמעכב גם בדיעבד. ועוד דכיון דלא מצינו בגמרא דאם הושמה בקרירי מהניא לה בדיקה דפושרי מאן מפיס לדעת הטבעים ולומר דלא נסתם הנקב עי"ז. ומזה נראה דזהו טעמו של הרמב"ם שלא הוצרך לומר בחמימי לא ובקרירי לא דודאי כל דכתב דבעינן פושרים תו אין לנו מקום מדעתינו להתיר חם הושמה בקרירי ועוד דקרירי דומיא דחמימי וכמו דבחמימי מודה הפר"ת דלא מהניא לה בדיקה יותר בפושרים גם לדעת הרמב"ם הגם דלא כתב דבחמימי לא לעכב ה"ה נמי להושמה בקרירי לדעת הרמב"ם דמה"ת לחלק בזה גם מ"ש הפר"ת דלהר"ן העיקר הוא הפירוש שפירש"י אינו מוכרח דהר"ן דרכו להביא פירש"י והפירוש שכתבו בסתם הם דברי רש"י ומ"ש ואחרים וכו' אדרבא נראה דהוא העיקר דהם רבים נגד רש"י ויחיד ורבים הלכה כרבים:

ומעתה הדברים ק"ו לנ"ד דסרוכה לשוה"ל דלרוב הפוסקים ולדעת מרן ז"ל היא טריפה בהחלט ולא מהני לה שום נפיחה ורק האומרים דנהגו להתירה בנפיחה היינו משום דסמכו בזה על המתירים בנפיחה מפני שראו איזה קולות בסרוכת שוה"ל כמבואר בב"י גבי נענוע ומנהג קנדיאה וכיוצא וע' לה' ישיב משה ז"ל סי' כ"ה ע"ש דודאי אין להתיר אם כבר הושמה במים קרים דהו"ל ס"ס להחמיר שמא הלכה כהסוברים לאסור הנפיחה מכל וכל ואת"ל כהמתירים שמא הלכה כאחרים דכשהושמה במים קרים תו לא מהניא לה בדיקה בפושרים וכמ"ש מרן ז"ל בב"י ומור"ם ז"ל והפר"ח ז"ל ושאר אחרונים וכ"ש דהעיקר בזה ובזה כהאוסרים שכן דעת מרן ז"ל ורוב הפוסקים. וע' להכנה"ג ז"ל סי' ט"ל הגהב"י אות ר"ץ. הכו"ח ביום ו' אב יה"ל התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לה

שאלה סירכה לשוה"ל לדברי האומרים דנהגו פה אי ג'רבה להכשירה בנפיחה אם שמו במקום הסירכה מים קרים ובדקוה בנפיחה ובצבצה ואח"כ הוסיפו לנפחה פעם ושתים ושלש וארבע במים קרים ובפושרים ולא בצבצה אם נאסרה הבהמה או מותרת:

תשובה עמ"ש בסי' שלפנ"ז בזה וכ"ש בנדון זה שכבר בצבצה דודאי י"ל דנסתם הנקב ע"י המים קרים וכסברת אחרים שזכר הר"ן וכהסכמת האחרונים שהסכימו לזה ועכ"פ מידי ספיקא מיהא לא פלט והגם דכ' ה' ישיב משה ז"ל סי' ק"ז דמנהגם להכשיר בזה כי אומרים דמעיקרא מחמת שפיכת המים ונענוע המים מעלים רתיחה ומבעבעים ונראה להם כאלו בצבצה ואינו כן ולכן כשנחו המים אין מבצבצים ע"ש היינו דוקא באם אין לתלות בסתימת הנקב ע"י קרים וכגון שהבדיקה היתה רק בפושרים דאז מוכרחים אנו לתלות רק בזה דאלת"ה אמאי מתחילה ה בצבצה ואח"כ לא בצבצה אבל אם שמו מים קרים מתחילה די"ל דנסתם הנקב עי"ז וכסברת אחרים שזכר הר"ן אין להתיר כלל ועוד

דאעיקרא דדינא הרב הנז' לא הביא ראיה לדבריו כלל וכל סמיכותו על המנהג וא"כ במקום שאין מנהג אין לסמוך ע"ז דשמא באמת לאיזה סיבה אחרת נסתם הנקב אחרי שבצבץ שנכנסה איזה ליחה במקום הנקב או שהמים שהיו פושרים נתקררו ומזה נסתם הנקב ואין להתיר רק במקום שאין להם בירור שבצבצה כגון שאומ' שאין זה ברור אצלם דאז אמרינן דאין ספק מוציא מידי ודאי אבל כשאומרים דבודאי בצבצה אין לתלות בדמיונות שוא כל שלא ראינו שכתבו כן הפוסקים להדיא וכאמור שם דלא מלאנו לבנו להתיר בנדון ההוא רק ע"י סניפים אחרים להתיר כמבואר שם בשאלה. הכו"ח ביום ו' אב יה"ל התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לו

שאלה ס"ת שיש בו נוני"ן פשוטות בצורת ואו דהיינו שהקו האמצעי משוך מראשית הקו העליון כהמשך קו הוא"ו ולא מן אמצעות הקו העליון כהמשך קו הזיין אם נפסל בדיעבד וכן תפלין ומזוזות אם נמצא בהם כנז' אם נפסלים בדיעבד:

תשובה ה' אמת ליעקב דף צ"ח ע"א בתמונת האותיות כתב בשם ה' גן המלך סימן קי"ד דפסול וציין ג"כ לה' שער אפרים ז"ל סי' פ"א ושם ג"כ פוסל בדיעבד וכ"כ ה' לדוד אמת ז"ל סי' י"ג בדיני צורת האותיות בדין ן' ע"ש וכ"כ ה' קול יעקב סי' ל"ו בתמונת האותיות ע"ש וכיון דהפיסיל הוא מצד תמונת האות בודאי דה"ה למזוזה. ועוד דתפלין ומזוזה שוים וה' קול יעקב מביא לזה בדיני תפלין כיעו"ש והגם דמתוייגת אין זה כלום כמש"ה שע"א שם והב"ד קול יעקב שם וע' ג"כ להפת"ת סי' רע"ד אות ה' בשם הח"ס דאפילו עיקם קצת המשך הקו בראש הקו העליון והטהו לאמצע דגם בכה"ג פסול וא"כ בס"ת צריך לתקן ובתו"מ פסול דבעינן כסדרן הכו"ח ביום כ"א אייר התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לז

שאלה האם מותר להפשיט עור הבהמות של ישראל ולפתוח הכרס בסכין של גוים:

תשובה מבואר ביו"ד בסי' קכ"א ס"ז דאם אין בה גומות נועצה עשרה פעמים בקרקע קשה וכל נעיצה ונעיצה תהיה בקרקע קשה שלא ינעוץ במקום שנעץ בראשונה ואז יוכל להשתמש בה בצונן בדרך עראי אבל להשתמש בקביעות כבר כ' מור"ם שם שנוהגים להגעיל ע"ש וא"כ ודאי שיזהיר את הקצבים להשמר מזה חדא דכמה פעמים יהיה בהם גומות ולא מהני להו אלא ליבון ע"ש ובמור"ם ועוד דהקצבים מלאכתם קבועה והו"ל קביעות אך אם במקרה לא נמצא בידם סכין אלא של גויים ובדקוה ואין בה גומות ינעצוה עשרה פעמים באופן הנז' והגם דיש פנים לומר דהבהמה נשאר בה חום קצת נראה דאין

לחוש וכמ"ש מרן ז"ל סי' יו"ד ס"ג דאם רגיל לשחוט טריפות תדיר צריך נעיצה עשר פעמים בקרקע קשה אלמא דלא חשיב זה חמין ממש וכ"ש בנ"ד כנלע"ד הכו"ח ביום ה' אדר התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לח

שאלה האם מותר לקצבים שירחצו בני המעים של הבהמות הכשרות עם הנכרים שרוחצים הבני מעים של בהמותיהם בכלי אחד:

תשובה מבואר בסי' קכ"א ס"א דכלי של גוים שדרך להשתמש בו בצונן מדיחן ומשפשפם היטב ואח"כ שוטפן במים ומבטלן והם מותרים אך בנ"ד שאינו קונה מהם רק שואל א"ץ טבילה כמבואר בסי' ק"ך ס"ח. וכ"ז באם עושה הישראל בכלי לבדו אבל בעושים בכלי אחד ודאי דאסור דהרי זה כטובל ושרץ בידו. דהגם שהדיחו הישראל ושפשפו היטב ושטפו במים הרי בא אליו האיסור בכל עת שמדיחין בו הנכרים עמו. ועוד יש לחוש לתערובת ואיחלופי ובשר שנעלם מן העין דשכיחי בכה"ג ולכן ודאי דיש למנעם מזה ואפילו שלא בבת אחת ומכשיר הכלי באופן הנז' אלא יהיו כלי ישראל לבדם וכן נכון וראוי לעשות איבע"א קרא. איבע"א סברא וכאמור הכו"ח ביום ה' אדר התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לט

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכ'לוף עידאן נר"ו ביתומה קטנה שיש לה חלק בס"ת ותפוחי כסף שלו שירשה מאביה האם יכולה אמה למכור התפוחים הנז' לצורך נישואיה בעת שיש לה נכסים אחרים למכור אלא שצריך להם איחור והכנות:

תשובה מרן ז"ל באו"ח סי' קנ"ג ס' יו"ד כתב דיחיד בשלו שלא הקדישו לקרות ברבים י"א דאפי' ס"ת עצמו יכול למכור ויש מי שאוסר אא"כ ללמוד תורה ולישא אשה ע"ש וכ' הבאה"ט שם בשם המ"א וצ"ע על מה סומכין העולם שמוכרים ס"ת אפילו נתנו לבה"כ לקרות בהן ומשתמש בדמיהן וצ"ל כיון דהמנהג כן הו"ל כאלו התנו בתחילה כמ"ש ביו"ד ע"ש ואנן בדידן לא נתברר המנהג בזה ואפשר דהוי כמנהגם ומזה מצינו שיש שנדחקים לפרנסתם ומוכרים ויש לדחות דאין הקונה והמוכר יודעים ומכירים שיש איסור בדבר זה. ומ"מ נלע"ד דבתשמישי ס"ת כגון תפוחים וכתרים שלפי מה שראיתי נהוג כה דרך כל בעלי הספרים להוליך זה לביתם תמיד בזה י"ל דליכא חששא זו שהקדישו אותם לרבים דאי איתא היה להם למסרם לרבים. וכן באמת הדעת נוטה שאם ישאלו לבעלי הספרים יאמרו שהוא שלהם ממש וברשותם הוא עומד ואינו של רבים כלל. וא"כ נלע"ד דיש להתיר מטעמים או א') שכ' הבאה"ט שם דבתשמישי' לכ"ע

מותר היחיד למכרן ולהשתמש בדמיהם והגם דביו"ד כ' פליגתא גם בתשמישים אפשר דהאוסר אס"ת קאי ע"ש ונראה דמצד דכן ס"ל לה' הנז' ובלתי הכרח אין לדחות סברתו שאמר דבתשמישים לכ"ע מותר ועוד דמסתברא דאפושי פליגתא לא מפשינן לכן נראה דהאוסר לא קאי רק אס"ת. ב) דהויא מיהא שעת הדחק שלא תתעגן הבת הנז' מלינשא ובכה"ג יש לסמוך על סברת המתיר כיון דמרן ז"ל הזכיר לשני הדעות מטעם זה כפי הרשום בזכרוני מכללי מרן ז"ל. ג) דלעד"ן דכיון דאין ביכלתם כעת למכור דבר אחר ואם יתאחרו מלמכור זה אולי יתבטל הזיווג וכיוצא הו"ל כאלו אין להם אלא זה והוי בכלל לישא אשה. ומה שנסתפק כת"ר נר"ו אולי זה דוקא לאיש בלבד דמצוה על מצות פו"ר לע"ד אין נראה לחלק בכך דהכל משום ישובו של עולם דלא תהו בראה ע' מגילה כ"ז ע"א או ת"ת דלימוד מביא למעשה ע"ש ולא מצד מצות פו"ר דהרי למצוה אחרת אינו יכול למכור וא"כ מ"ל איש מ"ל אשה וכן יש ללמוד מדברי הרשב"ש סי' שכ"ד הב"ד הפת"ת סי' ע"ר ס"ק ה' ע"ש ועוד דהרי עכ"פ ע"י אשה זו מקיים בעלה מצות פו"ר וכשנמנעת מתאחר הוא וכיוצא ד) דכתב מרן ז"ל ביו"ד סי' רפ"ב סט"ז דהתפוחים תשמישי קדושה הם ואסור להוציאם לחולין אם לא לקנות בהם ס"ת או חומש [והגם די"ל דהחומש היינו הכתוב כמו ס"ת מ"מ מדמשוי להו מרן בסי' ע"ר ס"ב עם גמרא ופירושיהם משמע דדינם שוה] וא"כ מוכח מזה דהחומש עדיף מקדושת התפוחים [וכן נראה מדברי מרן בסי' קנ"ג ס"ב להדיא] ופה נוהגים תמיד כל מי שדחוק מוכר את חומשיו והגם דמרן ז"ל ביו"ד שם סי' ע"ר ס"ב כ' האידנא וגו' היינו שאין ראוי לעשות כן אבל לא חמירי כס"ת וכמ"ש החיד"א ז"ל בברכ"י והכריח זה מדברי מרן עצמו וא"כ גם התשמישים יהיו קילי כחומש וכ"ש זה שהוא יורש ונראה דדומה לקונה ס"ת דלה' בית לחם יהודה הב"ד הברכ"י שם דהקונה יכול למכור ע"ש ועם כי הברכ"י שם דחה דבריו י"ל דבתפוחים מיהא מודה גם הברכ"י ז"ל ואף אם נאמר דלא שאני ליה מ"מ חזי מיהא לאצטרופי הבל"י עם צדדי ההיתר שכתבתי לאפושי בהתירא:

וראיתי להעה"ש ז"ל א"ח סי' קנ"ג אות ד' שכ' בשם המ"א והא"ר דה"ה יתומות ע"ש ועם כי ההנ"ז הקשה עליהם כיעו"ש מ"מ כיון שלא ראינו דחונק עליהם לדינא נראה דאין לדחות דבריהם ז"ל וכ"ש דהם רבים ועוד דפליגי באיסורא דרבנן וסד"ר לקולא ועוד דכבר כתבתי במכתבי הקודם דכ"ן מדברי הרשב"ש שהביא הפת"ת ע"ש יהעה"ש ז"ל לא זכר דבריו וא"כ אפשר דאלו ראה דבריו שהם כדברי המ"א והא"ר היה מודה לו:

ועוד נלע"ד לומר דבר חדש דאם האשה אינה מצוה אפו"ר כמו כן אינה מצווה אכתיבת ס"ת. וע' להפת"ת סי' ע"ר ס"ק ב' שכ' דה' שאגת אריה נסתפק בזה אם נשים חייבות ע"ש

וכעת אין השג"א בידי ונלע"ד דודאי אין חייבות שהרי כל עיקר המצוה היא כתבו לכם ואשה פסולה לכתוב ס"ת כמ"ש מרן סי' רפ"א ס"ג. וכן מדוקדק בלשון מרן ז"ל סימן ע"ר מצות עשה על כל איש מישראל והוא מסנהדרין דכ"א ושם איתא אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה וכו' ומדמשני מרן ז"ל ונקיט איש משמע דבדוקא נקיט הכי ובפרט דדבריו ז"ל הם מלשון הרמב"ם בפ"ז מה' ס"ת ה"א ע"ש ובדברי הרמב"ם כתבו בעלי הכללים דדייקנן בהו כלשון הגמרא ע"ש. ועוד נלע"ד דהדבר מוכרח ממקומו דהרי אשה אינה מצווה על הת"ת וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' ת"ת ה"א וא"כ ל"ש בהו ג"כ לכתוב ס"ת דנראה דכל עיקר טעם המצוה כדי ללמוד בה זהו הנלע"ד כעת בלי ראות דברי השג"א ז"ל ואפשר דגם הוא ז"ל מסיק כן. ומעתה כיון דלא מפקדא אס"ת י"ל דל"ש בה ג"כ איסור מכירת ס"ת דזיל בתר טעמא משום דרמי עליה בקום עשה לכתוב ס"ת ואיך ימכרנו וזה ל"ש באשה. וכן ראיתי להברכ"י סי' ע"ר ושיורי ברכה שם דהוכיח דנשים פטורות והשיב ע"ד השג"א וקיים מנהג ישראל עפ"ד הרמב"ם ע"ש ושו"ר להרה"ג מהר"ח פאלאג'י ז"ל בספרו חיים ושלום אה"ע ח"א סי' ג' דאסיק לענין הלכה דמותר למכור ס"ת להשיא יתום ויתומה וגו' ע"ש [וע' להבאה"ט סי' קנ"ג סק"י שכ"כ בשם המ"א] ובכן אם כת"ר נר"ו ומהרח"ח נר"ו מסכימים להתיר הנני מצטרף עמהם וצ"י י"מ וימ"ן אמן הכו"ח ביום ג' אייר התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א

סימן מ

שאלה אם יש לבדוק את הסכין בצפורן בלתי לחלוח רוק בצפורן או בלחלוח רוק:

תשובה הגם דהפר"ח סי' י"ח ס"ק י"ד כ' בשם קצת אחרונים ללחלח הצפורן במעט רוק אע"פ שהצפורן מרגיש יותר בלי רוק ע"ש אפשר דנחית לאסיפה בעלמא כיון דלא כתב ע"ז מדידיה כלום וכה"ג הרבה מהפוסקים מאספים ואין דעתם כן ומה גם כאן שכתב בלשון קצת אחרונים ואינו רחוק מן המציאות אם היה בדעתו ז"ל לעמוד ע"ד ולא אסתייעא מילתא ועוד דאפשר דבימי האחרונים והפר"ח ז"ל היו יודעים בדיקת הסכין אבישרא מלבד אטופרא ולכן אפשר שיקילו כנז' אך בזה"ז דבמוה"ר אזדא לה בדיקת בשרא וכמ"ש הפר"ת ס"ק י"ב וכיון דלא נשאר רק בדיקת הצפורן איך אפשר לחסר מזה אפי' כל דהו. ועוד דסתמיות דברי הראשונים ומרן ז"ל דהוי צפורן סתם בלתי לחלוח ולא מפני סברא דהסימנים מלוחלחים יש להקל באיסור תורה ח"ו ולכן לע"ד העיקר בזה כמ"ש הפר"ת ס"ק י"ד דהכל לפי הרגשת המרגיש אם מרגיש טפי בצפורן בלתי לחלוח כה יעשה ואם מרגיש טפי ע"י לחלוח כה יעשה ומי שאינו יכול להבדיל בזה או לפעמים כך ולפעמים כך נלע"ד דיבדוק ששה פעמים בצפורן בלתי לחלוח וששה

פעמים בצפורן מלוחלח במעט רוק ודומה לזה ראיתי לה' לקיטת יצחק סי' ב' ס"ק א' שכ' והאידנא נהגו לבדוק מתחילה בצפורן נגוב ואח"כ בצפורן מטופח (ר"ל מלוחלח מלשון טופח ע"מ להטפיח) וטעמו כנז' דחז"ל היו בקיאים בבדיקת בשרא ולא אנו ע"ש ועם כי נראה מדבריו שם דגם דמרגיש יותר בלתי לחלוח נהגו כנז' מ"מ הנכון לע"ד כמ"ש ומהמנהג של איזה מקומות שמלחלחים אין ראיה דאפשר דהיו עושים כמ"ש ההנ"ז לחלק שש בדיקות באופן זה ושש באופן זה ונשתרבב אח"כ בשינוי ועוד דלאו כ"ע דינא גמירי ואפשר שלא ראו דברי הפר"ת וה' לקיטת יצחק. גם פה אי ג'רבא אין אנו רגילים ללחלח הצפורן רק לפרקים כשחושבים שעי"ז ירגישו יותר כגון לברר איזה ספק בפגימה וכיוצא. הכו"ח ביום כ' שבט התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מא

שאלה יש שוחטים שמקפידים שלא יסירו הקצבים הקרום שעל הטרפש קודם הבדיקה דשמא בטרפש יש סירכה לריאה ובהסרתו מתנדנדת הסירכה ומתנתקת ויש מי שהוא מקפיד להסירו קודם הבדיקה הדין עם מי:

תשובה מבואר בדברי מור"ם סי' ס"ד סי"ב דיותרת הכבד יש מצריכים לנקר הקרום העליון שלצד הכבד משום חלב הקרב שמונח עליו וגו' וכן כתוב בספרי המנקרים עי' לה' אהלי יצחק בעקרת הבית שבסופו סי' א' אות י"ב ע"ש ולה' משגב לדך דף ע"ה סוף ע"ד ד"ה חצר הכבד ע"ש ופשוט דמזה נהגו להסירו טרם כל וזה טעמו של מי שמקפיד להסירו שכן ראה נוהגים וכן זכורני דפה אי ג'רבא יע"א תמיד מסירים אותו ומשליכים אותו ומשחקים בו התינוקות לעשות ממנו תוף וכיוצא ומה שיש חוששים לזה שמא יש סירכה ומתנתקת עי"ז אינו נראה וכמש"ה תורת הזבח אות ב' סי' ח' ס' יו"ד גבי הוצאת הכרס ע"ש וכ"ש בהסרת קרום דק בזה ולכן הנכון כמו שנהגו להסירו וכ"ש שאין לשנות המנהג שנהגו להסירו. הכו"ח ביום ב' שבט התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מב

שאלה גוי הדר בחצר ישראל באחד מהבתים אשר שם בשכירות אם יש לחוש להכלים של ישראל אשר שם וצריכים שמירה או אין לחוש לזה:

תשובה מרן ז"ל ביו"ד סי' ק""ח סי' יו"ד כתב דהמניח גוי בביתו ובו דברים שאם הוחלפו יש בהם אפי' איסור תורה אם הוא יוצא ונכנס או אפי' שהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשהות מותר וגו' לפי שהוא מתירא וגו' אבל אם הודיעו שדעתו לשהות אסור ומבואר שם בש"ך דל"ד המניח אלא ה"ה לכתחילה ומזה לכאורא יש ללמוד לנ"ד להתיר אך נראה דלא דמי חדא דהכא לא מיירי רק במה שמחליף ושולח ידו בתבשיל ישראל

דמרתת אבל באם לוקח לו איזה כלי מכלי ישראל ומשתמש בו לא מרתת כ"כ דחושב שלא עשה כלום דעדיין הכלי כמות שהוא ועוד נראה דה"מ בגוי שהניחו ישראל בביתו לזמן מה איזה שעות או איזה יום או ימים אבל אם הגוי דר בקביעות בבית הישראל בשכירות או בשאלה לא מרתת כ"כ דאפשר לו להשמר בעת המוכשר לו שאין ישראל רואהו או שישמט עפ"י איזה עילה מה ועפ"י ב' חלוקי' אלו חשבתי לישב מ"ש מור"ם סי' קכ"ב ס"ז דלכתחילה יש ליזהר בכל ענין אפילו בעבדים ושפחות שבבית ישראל שלא ליחד כלים שלנו אצלם שמא ישתמשו בהם בדברים האסורים ע"ש דלכאורא זה סותר מ"ש הש"ך בסי' קי"ח דהמניח וה"ה לכתחילה כמו שהעיר כת"ר נר"ו ולהאמור א"ש דכלים שאני שאין להם כ"כ אימה שדרים בבית ישראל שאני. ולכאורא יש להוכיח דהחילוק הראשון הוא עיקר דאלת"ה הי"ל למור"ם לכתוב ג"כ בסי' קי"ח דבעבדים ושפחות שדרים שם יש לחוש כיון דדרים בקביעות ויכולים להזהר אלא דבאמת אינו מוכרח דלגבי עבדים ושפחות דמרתתי שלא יגרש אותם הישראל בעל הבית ולא ישלחו יד בתבשיל ישראל להחליף דשמא יראו וגם שמא ירגישו בטעם דמסתמא יהיה הפרש אבל בכלים אין נראה להם שיהיה הרגש וגם כיון שהם שם בקביעות נזהרים מאותה שעה שיראים שמא יבוא. וכן יש ללמוד זה ממ"ש מרן ז"ל שם דאם הודיעו שדעתו לשהות אסור ובנ"ד כיון דקביעי יכולים לדעת וכ"ש בגוי שהוא דר בשכירות ואינו לא עבד ולא שפחה ולכן לע"ד הדבר ברור דבין ביום בין בלילה צריך שמירה במקום המשתמר באופן שלא ימשך מזה שום מכשול כלל. אבל בדיעבד נראה להתיר מס"ס דשמא לא נשתמש בו ואת"ל נשתמש שמא בדבר הפוגם או שמא עבר עליו כ"ד שעות ונפגם וכ"ן מדברי מור"ם דבדיעבד מתיר אם מטעם האמור אם מטעם דמוקמי' אחזקיה וחששא זו דשמא נשתמש דרבנן היא דמדאורייתא מוקמי' הדבר כמות שהוא עומד בלתי שינוי וסד"ר לקולא וה"ה לנ"ד. וכן יש ללמוד מדברי מרן סי' קי"ח סי"ב דיש להחמיר שלא להניח הקדרות וגו' דהגם דמדינא שרי מ"מ בשפחות שהם קבועים יש להחמיר אלא דמדברי מור"ם שם נראה דמרן דינא קאמר ולא חומרא מדמתיר שם ביוצא ונכנס ומזה לכאורא ק' אמ"ש בסי' קכ"ב ואולי ס"ל דהכא בקדרה בתבשיל מיירי והתם סי' קכ"ב בכלים וכאמור. ועמ"ש הפר"ח דעיקר מה שיש לחוש הוא כשהולכין לב"ה שמשתהין שם זמן מועט אבל ביוצא ונכנס א"ץ להחמיר כלל ע"ש וע' להש"א שכ' דכ"ז חומרא דמדינא שרי אפי' בהליכת בהכ"נ כמ"ש הרא"ש וע' להפ"ת ולה' בעי חיי יו"ד סי' קע"ג וע' להפ"ת ס"ק י"ז שאסר מרן אפי' אין שם דבר אסור והליכת ישראל לא חשיבא יוצא ונכנס ואסור ע"ש ומדברי מרן והטור מתבאר דהרא"ש במס' ע"ז מחמיר להניח

הקדרות אצל השפחות הגם דמדינא שרי והוא כמ"ש השש"א דגם זה שהולך לבהכ"נ אינו רק חומרא וגם כונת הפר"ח ז"ל יש להשוותה לדברי הרב שש"א ודו"ק:

סימן מג

שאלה ג' כבשים שלמים ואחד מהם נטרף ונתערבו אי אמרי' בכה"ג חד בתרי בטל או"ד חתיכה הראויה להתכבד היא ואפי' באלף לא בטלה:

תשובה מרן ז"ל בסי' ק"א ס"ג כ' בסתם דאם אינה מבושלת לא חשיבה ראויה להתכבד וכן כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי לא חשיבא ראויה להתכבד וסיים דיש חולקים בכ"ז ומסיים מור"ם ע"ז וכן נוהגים דהיינו כי"ח אך אנן בדידן נראה דבתריה דמרן גרירי שסתם ויש להתיר כדעת מרן ז"ל אפילו בלא הפ"מ ודוחק שבת וכיוצא וכ"ש באם איכא הפ"מ או דוחק שבת וכיוצא והפר"ח ז"ל ס"ק ט"ו נראה דדעתו כמרן ז"ל זולת בהא דחתיכה חיה דס"ל דחשיבה ראויה להתכבד ושכ"ד מרן ז"ל בסי' ק"י והכי נקיטנן ע"ש וא"כ בנ"ד דאיכא תרתי שהיא חתיכה גדולה והיא חיה ודאי דיש לסמוך על סתם מרן ז"ל וכ"כ הפת"ת ס"ק ד' בשם הח"ס סי' צ"א דחתיכה גדולה וגם חיה להרשב"א והר"ן והרא"ה והרמב"ם ומרן ז"ל והפר"ח לא הויא חהר"ל ועם שרמ"א אוסר (ואינהו בתריה דמור"ם ז"ל אזלי) בהפ"מ צרפתי עוד קולא אחרת שהיה קצת ספק אם יצאה המחט מחיים וגו' ע"ש וא"כ לדידן דבתריה דמרן גרירין יש להתיר גם בלתי שום צירוף אחר ואפילו בלא הפ"מ. וכ"ר לה' ישיב משה נר"ו סי' קע"ה שכ' דסמכינן ע"ד מרן ז"ל שסתם אפי' בלתי הפ"מ וכ"ש בהפ"מ. וכ"ן דעת מהר"ש עמאר הב"ד ה' שיו"ב ז"ל אות ג'. אלא דבהא דהחתיכה חיה נראה דאין להתיר בלא הפ"מ כיון דהפר"ח דעתו דנקיטנן לאסור וכן דעת העה"ש ומדברי מרן סי' ק"י הוכיחו כן דנראה דחזר בו ממ"ש כאן אך בהפ"מ צ"ע איך יש לעשות ונראה דאם יש צירוף איזה צד אחר להקל יש להקל גם בכה"ג בהפ"מ. ובלתי הפ"מ וצד אחר להקל צ"ע עוד בעה"ו. ועי' להמ"ח בתשו' זמנה י"ג סיון התרפ"ז דמסיק להקל בהפמ"ר או גם בהפמ"ו בצירוף צד קולא אחרת וכ' שכן מסיק מר בריה בחיבורו בית אברהם ע"ש]:

ולענין אם צריך להשליך כבש אחד מהם או כלם מותרים ובטלי ברובא. לדינא מבואר בסי' ק"ט דמותר לאדם אחד לאכול כלם כל אחת בפני עצמה אך לא שלשתם יחד ויש מי שאוסר לאכלם אדם אחד אפי' זה אה"ז ומשמע דיש לחוש לכתחילה לדברי יש מי שאוסר דאלת"ה למה כתבו ביש מי שאוסר אלא דטפי עדיף לחוש לזה לכתחילה וכ"כ מור"ם שם להדיא. אלא דמסיים שם דיש מחמירין להשליך אחד או ליתן אחד לאינו יהודי ואינו אלא חומרא בעלמא ואנן בדידן פה אי ג' רבא לפי הרשום בזכרוני הכי

נהיגנן להשליך אחד או למכרו לגוי ושכן הורו ב"ד שקדמונו והטעם נלע"ד שלא יהיה ח"ו כחוכא ואיטלולא אצל ההמון לומר דהרי אחד מהאוכלים אכל טריפה ודאית וכ"ש אם יאכלם אדם אחד אפי' זה אח"ז דיאמרו דודאי זה אכל טריפה ואינם מבינים דמן התורה חד בתרי בטל ועוד נראה דחיישי נמי לסברת יש מי שאוסר לאכלם אדם אחד ולכן משליכים אחד מהם וממילא אין כא לא לזות שפתים מההמון ולא חששת יש מי שאומר וכאמור ונראה דאין להקל ואין לזוז ממה שנהגו וכאמור (וכ"כ בספרו הבהיר ברית כהונה יו"ד מערכת יו"ד אות י"א) הכו"ח ביום כ"ז אייר התרפ"ן ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א

סימן מד

שאלה אחד מרבני הכפרים אשר סביבותינו ה"ה ס' חכם לב מילידי עירנו חל"ש בעירנו בלילה בשעה שלוש או ארבע אחר צה"כ ואם יקבר בלילה לא יהיה כ"כ קהל במטתו כי עד שיוכן הקבר והנלוה לזה תהיה הקבורה רק אחרי שעה או שתים מחצות הלילה ורוב הקהל יהיו ישנים אז וגם הרבה מהקהל יצטערו אי שפי"ד להניחו עד הבוקר לכבודו ולכבוד הקהל ואין לחוש משום לא תלין:

תשובה מבואר בדברי מרן ז"ל בש"ע סי' שנ"ז ס"א דאם הלינו לכבודו להביא וגו' או כדי שיבואו קרובים או להשמיע עיירות אין בזה איסור ומבואר בלבוש שיבואו קרובים לקבורתו או להשמיע עיירות הסמוכים ע"ש והיינו שיבואו בני העיירות הסמוכים לקבורתו וכ"ש בנ"ד שיבואו בני העיר לקבורתו דאחר חצות לילה ודאי לא יבואו אפי' עשירית הק"ק הי"ו. וכ"ש שזה הנלב"ע ת"ח ומורה וחכם שמת הכל כקרוביו כדאיתא במס' שבת דף והגם דאין לנו דין ת"ח בזה"ז כבר כ' ה' פלא יועץ אות משפט ודין דהדיין דין ת"ח יש לו ע"ש והגם דלענין שאר פרטים לא נהגו לחשבו כקרוב מ"מ לענין הכבוד וההספד מקפידים לכבדו וכ"ש דהק"ק רוצים בכך. גם מבואר מדברי הלבוש דמותר גם לכתחילה ולא נימא דרק אינו עובר על בל תלין אבל איסורא איכא וכן י"ל מדברי מרן דנקט אסור דמשמע דבחלוקה שנית אין כאן איסור וממילא כיון שאין כאן איסור גם לכתחילה עושין כן וכן יש ללמוד ב' סעיפים אלו דלכבודו מותר לכתחילה מדברי הרדב"ז סי' שי"א והגם דהתם ביש בזיון אדרבא דידן עדיף דהוי לכבודו. ועוד מתבאר זה מדהתיר מרן במלינו להביא לו מקוננות דמ"ל מקוננות מ"ל מקוננים ומספידים דודאי אם יהיה בלילה אחר חצות לא ימצאו מספידין כראוי לפי כבודו. ועוד יש להתיר מפני כבוד הצבור שרוצים להשתתף בזה דומיא דהשמעת עיירות אי הוי שם מטעם כבודם

או משום כבוד המת וזה ברור ופשוט לע"ד. הכו"ח ביום א' אדר התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מה

שאלה באיזה אופן יכולים לשתות המים בעת התקופה כמו למשל לתינוקות או לחלשים או לבריא שאינו רוצה להיות צמא:

תשובה הרבה אופנים יש א') לבשל את המים ולהרתיחו וכמ"ש הש"ך ביו"ד סי' קי"ו ס"ק ו' דהעולם אומרים שאין לחוש במבושל וכבוש ומלוח משום תקופה. ושם נתן סמך לזה עפ"ד הרמב"ם בפי"א מה' רוצח ושמירת נפש ה' ט' דמי כבשים ומי שלקות אין בהם משום גילוי דארס הנחש והוא מהירושלמי בפ"ח דתרומות וא"כ ס"ל דה"ה דאין בכה"ג משום ארס התקופות וסיים דטוב להחמיר בזה להניח ברזל עליו ע"ש ופה אין מנהגינו כן אלא מבשלים המים ומשקים לתינוקות ולחלשים ולבריאים שאינם רוצים להיות צמאים בלתי שום ברזל. וכ"ן מדברי הפר"ח סי' תכ"ח ע"ש ובעיקר הטעם נלע"ד דכל שנתבשל לא הוי בכלל שאר מים אלא הוי כמו משקה משאר משקים והפה שאסר בתקופות מחשש נזק דהיינו מנהג העולם הוא הפה שהתיר כשיהיו המים מבושלים. ומ"מ יש שנותנים איזה דבר להתבשל עם המים כמו טאי או שעורים וכיוצא. ועוד נלע"ד ע"פ מה שאומרים הרופאים דכשמרתיחים המים מתים ממנו כל מיני מיקרו'ב שבו וא"כ אפשר דמזה עצמו היה נמשך הנזק של התקופות על ידי המיקרו'ב וכיון שמתו כל המיקרו'ב שבו תו אין בו נזק וברוך היודע. הב') לתת ברזל במים כל זמן התקופה וכמ"ש הש"ך שם בשם מנהגי מהרי"ל ע"ש וכ"ן מדברי מור"ם בא"ח סי' תנ"ה ס"א וכ"כ הפר"ח סי' תכ"ח דנוהגים להניח ברזל במים דאז אין רשות למזיק אלא דסיים שם בשם שיירי כנה"ג בשם דרשות מהרי"ל שיהיה הברזל חדש ושיתלנו בחוט או משיחה ע"ש וסיים עלה ולא נהגו כן ע"ש ולע"ד לא כתב כן מהרי"ל רק לענין המים שלנו שלא יהיה הברזל ישן שיש לחוש לאיזה התדבקות חמץ וכן תלייתו בהחוט או משיחה כדי שיהיה באמצע ולא יחמם את המים אשר סביבו אם יהיה למטה אבל בעלמא א"צ לזה ולכן לא נהגו בעלמא כן וכמ"ש הפר"ח ז"ל וע' להמ"א סי' תנ"ה ס"ק ט' דמשם בארה דהטעם למשיחה היינו משום מים שלנו שלא יכניס ידו בהנחת הברזל או בהוצאתו ויתחממו המים ע"ש. הג') שיש לחתום את המים וכמ"ש המ"א סי' תנ"ה ס"ק ט' בשם הר"מ משם הגמ"נ ע"ש. הד') שישים מעט מלח במים כמ"ש המ"א שם בשם הר"מ בשם הגמ"ן ע"ש. הה') נלע"ד שיכול לתת חלק אחד יין ושלשה חלקים מים וכמ"ש בש"ס דדרי על חד תלת והגם דאין היינות שלנו כ"כ חזקים מ"מ כיון שמשתנה בטעמו ומשתנה במראהו

מהמים יש לסמוך ע"ז להקל אלא שלא מצאתי כעת הוכחה לזה וצ"ע עוד בזה בעה"ו הכו"ח ביום י"א תמוז התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מו

שאלה הכותב מזוזה על קלף דק מאוד ובמקום אלהיכם כתב אלהיך האם מותר לגרור ולמחוק הכ' פשוטה ולכתוב כ'ף מ'ם:

תשובה ה' פני אריה סי' מ"ה כתב דאותיות הנטפלים לה' מאחריו הגם דאינם נמחקי' אין האיסור דאורייתא אלא דרבנן ושכ"כ המ"ב סי' נ"ז והט"ז סי' רע"ו סק"ז ומהר"ם מלובלין סי' קי"ב ובסי' מ"ו החזיק דיעה זו ודחה דעת הלבוש דנראה מדבריו שהוא דאורייתא ע"ש ובאמת דמדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' יסודי התורה שכתב דמכין אותו מכת מרדות אין הוכחה לע"ד שהוא דרבנן די"ל דהוי דאורייתא ואין לוקין עליו דאז מכין אותו מכות מרדות וכמ"ש הרמב"ם עצמו בפ"ז מה' מ"א ה' י"ו דההחוטין והקרומין נראה דהם מדברי סופרים ואם תאמר מן התורה אין לוקין עליהם אלא מכת מרדות ע"ש אלמא דגם בדאורייתא שייך מכת מרדות וכאמור אלא די"ל לדברי מהר"ם מלובלין דכל כי הא צריך הרמב"ם לבאר דהאיסור דאורייתא ואין לוקין רק מכת מרדות כמו שביאר בה' מ"א ע"ש ועוד נלע"ד להוכיח דהוא דרבנן מדמתיר ת"ק למחוק וא"כ מסתברא דאין להרחיק המחלוקת כ"כ דלמר מותר ולמר אסור מדאורייתא וע' להנו"ב ז"ל מהדורא קמא יו"ד סי' שכ' משם רב אחד בזמנו דהוי דרבנן והסכים שם על ידו ע"ש וכ"ן דעת הח"ס סי' ר"ס והב"ד הפת"ת סי' רע"ו ס"ק י"ב ע"ש וכיון דכל הפוסקים הנז' ס"ל דהוי דרבנן נראה דהכי נקיטנן וא"כ בפלוגתא נראה דסד"ר הוי ולקולא:

והנה ה' פני אריה סי' מ"ה בכתב אלהיך במקום אלהים דעתו למחוק הכ' בין שטעה וכתב כ' במקום מ' בין שחשב שראוי לכתוב אלהיך דכיון דהוי בטעות לא אמרו רבנן שתתקדש ע"י השם עש"ב והב"ד הפת"ת סי' רע"ו ס"ק י"ג וכתב שם שכן דעת ה' בני יונה אבל דעת הח"ס ז"ל אסור למחוק הכ' רק יקלוף הכ' ע"ש וע"ע לו שם ס"ק י"ב. ומ"מ נלע"ד דכיון דלה' פני אריה ולה' בני יונה מותר למחוק הגם דהח"ס אוסר כה"ג דלא אפשר בקליפה מרוב דקות הקלף יש לסמוך על המתירים. ועי"ל דגם הח"ס לא כ"כ רק בדאפשר אבל בלא אפשר מודה להמתירים. ועוד דסד"ר מיהא הוי ולקולא וכאמור. וראיתי לה' קול יעקב נר"ו בסי' רע"ו אות ל"ה שכ' בשם הח"ס לקלוף ולא למחוק ולא הזכיר כי ה' פני אריה וה' בני יונה דעתם להתיר גם למחוק ונראה דהשמיט דעת המתירים בכונה דכל דאפשר לקלוף דהוי לכל הדיעות גם להח"ס ודאי עדיף אבל בדלא אפשר כגון דהקלף דק מאוד סומכין על המתירין וכאמור. גם מלשונו שם מוכח דסברא

אחרונה שזכר אינה עיקר אלא חומרא מדכתב ויש מחמירין ולכן נלע"ד כדכתיבנא דכל דלא אפשר לקלוף שרי וכאמור הכו"ח ביום כ"ו סיון התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מז

שאלה עוף שנמצא כבדו ירוק ולא ככרתי ממש אבל נוטה לירקות הכרתי והעשבים דהיינו אכ'צ'ר באלערבי אך לא כ"כ וכן אם נשלק הכבד שהיה ירוק ככרתי והוסר הירקות הנז' וחזר כמראה הנז' שאינו כמראית שאר הכבדים אבל לא ירוק ככרתי ולא נודע אם נפלה לאור אם יש לחוש לזה או"ל:

תשובה נראה דמ"ש מרן ז"ל סי' נ"ב ס"א והוריקו ככרתי אין הכונה להגביל כמות הירקות שתהיה כמו מראה וגוון הכרתי ממש אלא מפני שיש מיני ירקות האחד כזהב וכיוצא ונקרא בערבי אצפ'ר והשני ככרתי וכיוצא ונקרא בערבי אכ'צ'ר ולזה חמר והוריקו באותה ירקות הדומה לכרתי ר"ל אכ'צ'ר ולעולם כל מין אכ'צ'ר בכלל זה והדבר מוכרע ממקומו דהרי בש"ס במשנה ובגמרא בחולין דף (נ"ו ע"א] לא נזכר כלל כרתי וא"כ איך ובמה יושם גבול בדבר דדוקא ככרתי ולא זולתו אבל כי מפרשינן דבא לאפוקי מראה הזהב וכיוצא הנקרא בערבי אצפ'ר א"ש דמבואר בטור בשם הרשב"א דב' מיני ירקות הם ירוק ככרתי וירוק כביצה והפוסל בכבד של עוף הוא ככרתי שהכבד ירוק כביצה אם הוא שמן ע"ש ועוד ביאר הרא"ה דגם לב וקרקבן אין פוסל רק ככרתי שכל שהאש מוריק ככרתי מוריק כמ"ש מרן ז"ל בב"י ע"ש ולכן מרן ז"ל לא אסר בלב וקרקבן וכבד רק בככרתי דהיינו המין הנקרא אכ'צ'ר בערבי שהוא כעשבים וירקות וכרתי ודומיהן ולאפוקי ירקות הזהב והביצה ודומיהן ומעתה נלע"ד דגם אם נשלקו והוסר מהירקות איזה דבר מעט או הרבה ונשאר עכ"פ מראית הירקות הנקרא אכ'צ'ר בערבי טריפה ולא מהני מה שנחסר כלום דכיון דגם אם היה כן מתחלתו היה נטרף אין סברא כלל דעתה שנחסר מהירקות יהיה מותר אחרי שאין אותה תוספת בירקות היא הגורמת הטריפות אלא הגורם לטרפיות הוא הגוון הירקות אכ'צ'ר וכאמור והגם דכתב הרדב"ז ז"ל בחדשות ח"א סי' רל"א וז"ל ועוד אני מוסיף שאם שלקן ונסתלק הירקות מן האדומים או האדמימות מן הירוקין אע"ג דלא חזרו לגמרי לגוון הראשון כשרים דאם איתא שהוא מחמת האש ע"י השליקה היה מוסיף בשינוי המראה ע"ש וא"כ מינה ומינה היה מקום לומר דאם נחסרה מהירקות שהיתה ע"י השליקה יש פנים לומר דאם איתא דמחמת האש הי"ל להוסיף בירקות ולא היה נחסר וכמ"ש הרדב"ז מ"מ נר' דאין זה אמור רק באם נסתלקה וסרה הירקות לגמרי והיו אדומים ולא כגוונם הראשון דאז

י"ל דאי איתא דמחמת האש הי"ל להוסיף ע"י השליקה בשינוי המראה אבל כל דליכא רק חסרון מהמראה ועדיין הירקות אין מזה הוכחה דאפ' דמחמת האש לפי טבע עוף זה לא תהיה הירקות רק כמו שעמדה עתה אחר השליקה ומה שהיה יתר על זה טרם השליקה אינו עומד ומחמת איזה סיבה חיצונית נוספה על העיקר וע"י שליקה עמדה כראוי וכיון דהמראה הזה עצמו הוא אוסר מלפני השליקה אוסר גם עתה אחרי השליקה וכאמור וכ"ן דעת המחב"ר ז"ל סי' נ"ב אות ט"ו שכתב נשתנה הכבד ירוק ככרתי או כתכלת או קרוב למראות אלו פסול וכ"כ שם [באות ה' ד"ה ולכל] בין ככרתי וירד'י וכל גוונים דשייכי ביה בין כתכלת שהוא וזו'ל הכולל כמה גוונים למינייהו הכל יש להטריף ע"ש ועוד יש להוכיח דכרתי לאו דוקא מדאיתא בגמרא חולין דף (נ"ו ע"ב ומרן רס"י נ"ב] ירוקין שהאדימו והיינו בני מעים ובאמת הבני מעים אינם ממש כמראה הכרתי רק חסר הרבה מגוון זה כידוע ואפ"ה קרי להו ירוקין וכידוע שאין בבני מעים שום מראה ירקות הנקרא אכ'צ'ר בערבי רק דע"י היות שם הצואה בבני מעים ומראה הצואה דומה לשחרות וירקות לכן נראה מבחוץ לבני מעים כאלו יש בהם צד ירקות אכ"צ'ר קצת. וכ"ז אני אומר לפי מצב העופות של עירינו הנקראים תרנגולים ותרנגולות ואולי המקומות גורמים שינוי ושל שאר המקומות ירוקים הם אכ'צ'ר אך מ"מ נראה דעכ"פ לא יהיה כ"כ שינוי מובדל הרבה רק דעכ"פ אפשר שיהיה בהם צד ירקות אכ'צ'ר אך לא ככרתי או עשבים וירקות שהם כמראה המרה וא"כ יש ללמוד מזה ג"כ דירוק ככרתי לאו דוקא אלא כל שיש קצת ירקות אכ'צ'ר הוא בכלל זה. וע' למהריק"ש ז"ל בערך לחם דעל מ"ש מרן ככרתי כתב משמע דאין לפסול בירקות דומה לאודם ודבריו לכאורא תמוהים דמה ענין ירקות לאודם ונראה ברור דכוונתו בזה דמרן מתיר בירקות השני הדומה לזהב וחלמון ביצה וכיוצא אצפ'ר בערבי שאלו הירקות שלהם יש להם קצת דמיון לאודם ולזה ממה דכתב מרן ככרתי דייק לה כנז' וכאמור ומינה ומינה דירקות הדומה לכרתי דהיינו אכ'צ'ר בערבי דעת מרן לאסור דאי איתא דמ"ש מרן ככרתי בדוקא א"כ מכ"ש וק"ו הדומה לאודם והי"ל להשמיענו טפי דבירקות הדומה לכרתי עצמו אם הוא כהה ואינו דומה לכרתי ממש מותרת וכ"ש הירקות השנית הדומה לאודם אלא ודאי דבכל מין ירקות אכ'צ'ר בערבי יש לאסור וכאמור:

סימן מח

שאלה בי"ת ותא"ו של וכתבתם ופ"ה ותא"ו של ולטוטפת שנדבקו זב"ז במזוזה אם מותר לתקנם ולהפרידם או לא:

תשובה מדברי מרן בש"ע סי' ל"ב סכ"ה שכתב אבל להפריד האותיות הדבוקות אחר שכתב לפניהם שפיר דמי דכיון שהאות צורתה עליה כשהפרידה מחברתה לא הוי ככותב וגו' מבואר להדיא דכל מיני דיבוק שיש בין אות לאות מותר להפרידם שהרי כל אות מהם צורתה עליה ואינה נפסדת צורתה ע"י דיבוק זה ומשמע מזה דאפילו תינוק א"ץ מדלא הזכיר תנאי זה כמו שזכרו אח"כ במ"ש וה"ה וגו' ותינוק וגו' דמשמע דבההוא הוא דצריך תינוק אבל בב' אותיות שנדבקו א"ץ לבדיקת תינוקות. ומשמע עוד מסתמיות דברי מרן ז"ל דכל האותיות שוים הם בזה מדלא מחלק בין אות לאות וטעמא רבה איכא דע"י הפרדה אין זה כותב כסדרן כיון דבלא"ה נמי היא נקראת אות והגם דכתב ה' קול יעקב ס"ק צ"ב צ"ג צ"ד צ"ה לפסול באותם אותיות נ"ל דזה דוקא לענין חק תוכות אבל לא לענין כסדרן וראיה לזה מדלא כתב ההנ"ז כלום בדיני כסדרן שאלו יהיו פסולים. ועוד נלע"ד דגם לענין חק תוכות דעת מרן ז"ל שם שכתבו אם נדבקה אות לאות בין קודם שתגמר בין אחר שנגמרה פסול ואם גרר והפרידה כשר ולא מקרי חק תוכות מאחר שהאות עצמה היתה כתובה כתקנה וגו' ע"ש ולא מחלק בין אות לאות נראה דס"ל דלא שנא ובכל האותיות יש להכשיר ע"י הפרדה ואין לחוש למה שיש לצדד דבהנהו גווני הוי שינוי אות וא"כ אנו אין לנו אלא דברי מרן ז"ל וכ"ש לענין כסדרן די"ל דלא פליגי וראיה מדלא הגיה ה' הנז' כלום וכאמור וכ"ש אם תינוק דל"ח ול"ט קוראים כהלכתן:

סימן מט

שאלה ס"ת שנקרע בו קרע באותיות ממש באופן שאי אפשר לתקנו רק להחליף אותה יריעה האם סגי בזה או צריך להחליף שלשה יריעות:

תשובה מרן ז"ל בסו"ס ר"פ ס"ב כתב דס"ת שבלו ממנו יריעות וגו' צריך להחליף שלש וגו' והיינו ג' יריעות של שלש שלש או יותר וכמבואר מדברי הבאה"ט ס"ק ז' בשם הח"ץ דיריעה לאו היינו דף כיעו"ש וא"כ נר' דה"ה בקרע אבל מדברי הש"י והב"ד הבאה"ט שם נראה דבקרע א"ץ להחליף ג' יריעות ודי ביריעה אחת ע"ש וא"כ בנ"ד דנקרע די ביריעה אחת. ואף אם ימצא פלוגתא בדרבנן שומעין להקל ועוד דאין ראוי לגרום פיסול לב' יריעות אחרים כיון דיש סוברים דדי באחת וע' לה' אמת ליעקב במשפט קרע היריעה אות י"ד שכתב להדיא בשם ה' שארית יוסף סי' מ"ט דדוקא ביריעה שבלה צריך להחליף ג' אבל אם נפסלה מחמת קרע א"ץ לסלק רק היריעה האחת שהיה בה הפיסול לבד וסיים א"כ בנ"ד שהס"ת היה חדש אלא שנקרע נר' פשוט דאפי' לא החליף אלא היריעה הא' מתכשר וכ"ש דבדיעבד אינו פוסל בה ע"ש ולעד"ן עוד לומר דגם לכתחילה אין לו להחליף רק יריעה א' דלמה יביא את ב' היריעות הנשארים לידי פיסול כיון דבקרע

א"ץ להחליף רק אחת וכאמור. ואם היה בא להחליף יותר מאחת מעכבים על ידו ולאו שפיר עבד וכאמור והפלא מה' אמת ליעקב ז"ל שלא כתב כן וכאמור. וע' ג"כ לה' לדוד אמת דנקיט לה בלשון דיעבד ולא ידעתי למה ואולי יש חולקים על ה' שארית יוסף ולכן בדיעבד שפיר סומכין עליו וצ"ע עוד באחרונים ע' לה' פרפראות לחכמה למהר"י זרקא ביוסף חי דמ"ד ע"ד שהאריך בזה ע"ש וע' לה' רב פעלים ח"ג יו"ד סי' כ' מ"ש בזה וע' להאבנ"ץ סוס"י ר"ף] ובמקורן של דברים וע' להפת"ת סי' ר"ף ס"ק ג' דנראה דיש סוברים דאפי' בקרע מחליף ג' יריעות ע"ש:

סימן נ

נשאלתי מידי"ן החה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכ'לוף עידאן נר"ו על מה שנהגו פה שאין מגלחים כל שלשים יום אפילו על שאר קרובים שאין מתאבלים עליהם האם יש יסוד לזה ואם מותר מי שנהג כן לגלח בימי המצרים מי"ז תמוז והלאה אם חלו השלשים בימי המצרים דהו"ל כתכפוהו אבליו או לא. והוא נר"ו צדד להקל לגלח גם בתער בימי המצרים ושאלני לחוות את דעי לו:

תשובה בעיקר המנהג רגילים אנו להשיב להשואלים דמדינא מותר גמור ורק מפני כבוד הקרובים נהגו כן ואם אינו מקפיד ע"ז או שמקפיד ומבקש מחילת קרובו הבא לכבדו יגלח כדרכו. אבל מה שאין מגלחים מי"ז בתמוז והלאה הוא מנהג שיש לו יסוד אבילות דרבים עפ"ד מור"ם א"ח סי' תקנ"א ס"ד ע"ש וא"כ איך אפשר לנהוג מנהג שאין לו כל יסוד ולדחות מפני זה מנהג שיש לו יסוד והיה בדין להורות להם שלא יחושו לזה כלל כיון שיש מקרוב בין המצרים דאפילו אם היה יסוד למנהג יש לדחותו ולומר דבכה"ג לא נהוג ובספיקא מוקמינן ליה אדינא כדין סד"ר ולקולא דכל עיקר הא דדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אינו אלא דרבנן וכמש"ה שיו"ב יו"ד סי' רי"ד ע"ש וכ"ש במה שאין לו יסוד:

ובעיקר מה שרצה כת"ר נר"ו לקיים המנהג ולתלות יסודו עפ"ד מרן סי' שע"ד ס"ז ע"ש אינו נראה כלל דהחוש מעיד שאין נוהגים כההיא דכתב מרן כלל ורק בתגלחת לבד הוא דמקפידים ועוד שבכל צד קורבא דכל דהוא גם דלא שייך הא דמתאבל עליו ואפ"ה נוהגים כן ואיך במה שהוא דינא אין עושים כן ובמה שאין לו שייכות מדינא מחמירים בו ועוד דכבר כ' מור"ם שם וי"א דהאידנא וגו' וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהים ואיך יתכן הדבר דמי שמחמיר אפילו במה שיש לו יסוד מן הדין נקרא מן המתמיהים והמחמירים באים להוסיף ע"ז חומרא אחר חומרא בזה ולהיות מן המתמיהים ועוד תוספת על תוספת ותמיהא על תמיהא. ובפרט דמקילים בהעיקר ומחמירים חומרא

על חומרא במה שאינו עיקר והגם דסיים מור"ם ומ"מ נהגו כל קרובי המת הפסולים לעדות מראים קצת וגו' הנה כבר מלתי אמורה דנ"ד גם שאין להם רק קורבא כ"ד נהגו כן גם דאינם פסולים לעדות ועוד דשם כתב להדיא רק קצת אבילות כל שבוע הראשונה ולא עוד. ואין לומר דהדבר תלוי ברצון כל מקום לעשות כפי העולה על רוחם דהר"י סיים שם מור"ם ויש מקומות שנהגו וגו' והעיקר כמו שכתבתי ואם היתה רשות לכל מקום לנהוג כמו שירצה היה תולה זה במנהגי המקומות והי"ל לסיים וכל מקום כפי מנהגו ועוד דרבני ספרד לפי הנראה לא נהגו כלל גם במקצת זה שכתב מור"ם וכמש"ה בית עובד אות ו' בשם הכנה"ג דבמקומותינו לא נהגו מזה כלל וגו' ע"ש ואין סברא לומר דפה לא יהיו נוהגים לא כבני ספרד ולא כבני אשכנז ולא כדינא דפסק מרן. ולכן מחוורתא כדאמרן דלא נשתרבב זה מדברי מור"ם כלל רק שרצו לעשות איזה סימן של צער לקרוביהם להראות שגם הם מצירים בצערם ודרך כבוד בעלמא והמחמיר יחמיר לעצמו במקום שאין נמשך מזה קולא. וכן יש ללמוד לע"ד מדברי ה' בית עובד שם אות ז' אלא שכפי הנראה יש שם ט"ס וצ"ל וכיוצא ,,אבל בדברים שאדם'' וגו' וכוונתו אם כדאמרן שמצוה שלא לעשותם ובא לעשותם מצד שהחמיר וכנ"ד או שר"ל שמצוה לעשותם האבל בפועל כבכי והספד וכיוצא או כגון שלא לקרוא בתורה דהוי חומרא דמביאה לידי קולא ואין בידי כעת ה' פחד יצחק אשר משם שאב ה' בית עובד דבריו לעמוד על כונתו אם כמ"ש בראשונה או באחרונה דאז יש ללמוד ג"כ לנ"ד אבל אם כונתו כמ"ש באמצע אין ראיה ומ"מ סברא היא. ועוד דלא אתיא חומרא דאבילות דיחיד ודחיא אבילות דרבים הנהוג בכל מקום ולכן היה ראוי לו לגלח מקודם וכנז"ל ועתה שלא גילח מפני שסבר דאסור הוי דינו כשאר כל אדם שהתרשל או טעה מאיזה סיבה ולא גילח שאין זה נחשב כתכפוהו אבליו ואין להתיר לו כלל דאיהו דאפסיד אנפשיה דהי"ל לשאול ולברר קודם זה. זהו הנלע"ד בזה הכו"ח ביום י"ט תמוז יה"ל התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נא

נסתפקתי במה שרגילים העולם לומר אין מתחילין בב"ד אם יש בזה משום לא תעוננו וכן מה שרגילים לומר בדברים של מצוה ב"ד קדש ילבש שר"ל דברים של קדושה גם בב"ד מתחילים אם יש לזה ולזה יסוד:

תשובה הרמב"ם ז"ל בפי"א מה' עכו"ם ה"ח כתב איזהו מעונן אלו נותני עתים שאומרי' באצטגנינות יום פלוני טוב ויום פלוני רע וגו' ע"ש ולכאורה היה נראה דבכלל זה ג"כ הא דאין מתחילין בב"ד אבל הדבר מפליא מאוד דכמעט זה דבר נהוג והוה ורגיל ואיך

לא נמצא מי שמוחה מפני איסור זה. ונלע"ד לומר דלא קאמר הרמב"ם רק על מי שאומר דבאצטגניניותו ידע כי איזה יום פרטיי כגון יום כו"כ לחדש זה או שבוע זה אין לעשות כך או יש לעשות כך אבל כגון נ"ד שבדרך כלליי כל יום ב' וכל יום ד' של כל שבוע אין מתחילין בהם אין לחוש ועפ"ז ניח"ל מה שכתוב באיזה ספרים בשם המקובלים ימים שאין מתחילין בהם ושמתחילין בהם וע' לה' שירי דוד ז"ל וזולתו ולהאמור א"ש דדוקא באם יאמר על יום פלוני הפרטי של שבוע זה או של חודש זה וכאמור הוא דאסר הרמב"ם. וכ"ר למרן ז"ל יו"ד סימן קע"ט ס"ד שכתב נהגו שאין מתחילין בב' ובד' אלמא דלא הוי בכלל לא תעוננו ונראה הטעם כדכתיבנא. אלא דמקור דין זה הוא בב"י בשם תשובות הרמב"ן סי' רמ"ב ושם כתב ואותם שאין מתחילים בב"ד מפני שאין מזל לבנה קל ואין מלאכה נגמרת בו כהוגן ובגמ' נמי סבר הכי מאן דבלבנה יהי סתיר ובני וגו' מ"מ אין דברים אלו מדוקדקים אפילו באותה חכמה שלא מזל יום ולא מזל שעה גורמים אלא במבטי ככבים של שנאה ואהבה וכ"ש שאינו משנת חסידים והרמב"ם ז"ל כתב שכל העושה מעשה מפני האצטגנינות וכוין מלאכתו או הליכתו בעת שקבעו הוברי שמים ה"ז לוקה משום לא תעוננו ועוד האריך לומר שדברי הבל ושטות הם והמאמין שיש בהם ממש בכלל נשים ועמי הארץ ושמעתא כולה ליתא הכי וגו' ומזה נראה דלהרמב"ם יש בזה איסור משום לא תעוננו ולהרמב"ן לא יש בזה איסור. ולזה נראה דמרן ז"ל לא כתב לבטל המנהג משום דיש להם על מה שיסמוכו ושמעתא מסייעת להרמב"ן וכאמור. ומ"מ נלע"ד דה"מ שלא למחות בזולת אבל בעל נפש יתרחק מזה כיון דלהרמב"ם יש איסור ואולי דאורייתא הוא וספיקו לחומרא ואפי' דרבנן מ"מ הרמב"ם הוא אחד מעמודי ההוראה וראוי לפסוק כותיה נגד הרמב"ן ומה שלא פסק מרן כהרמב"ם אינו רק מצד דנהגו כהרמב"ן אבל לדינא האדם לעצמו מסתברא דיש לחוש לדברי הרמב"ם וגם מרן מודה בזה ולזה לא כתב בפשיטות הא דאין מתחילין בב"ד. או טוב שלא להתחיל בב"ד רק נהגו ור"ל שלא יחשב בכלל לא תעוננו כיון דיש להם על מי לסמוך אבל לדינא נראה דבעל נפש יש לו לחוש לדברי הרמב"ם וכ"ש דהרמב"ן בעצמו מודה שאין זה מדת חסידות וכיון דלהרמב"ם אסור ולהרמב"ן אין זה מדת חסידות ודאי דיש לו לאדם להחמיר על עצמו שלא לחוש להא דאין מתחילין בב"ד דילמא פגע באיסורא וכיון דכונת האדם לשם מצוה ולהיות תמים עם ה' שומר מצוה לא ידע דבר רע ואולי מזה נהגו לומר ב"ד קדש ילבש דבדבר מצוה יש להכריע כהרמב"ם או דבדבר מצוה שומר מצוה לא ידע דבר רע ומתבאר מזה לע"ד דיש לפרוש מדיעה זו ואפי' במילי דחולין הכו"ח ביום כ"ה תמוז יה"ל התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נב

שאלה אם נכון ויפה הדבר שיהיה הדיין מסבב עם גבאי צדקה בזמן שהדיין עצמו שכרו מקופת הקהל הנז' או אדרבא אין זה כלל מן היושר והצדק והאנושיות:

תשובה מרן ז"ל בש"ע חו"מ סי' ג' כ' נהגו לעשות לב"ד קופה שפוסקין ממון לפרנסת ב"ד ומגבין אותו בתחלת השנה או בסופה ואין בו משום תורת שוחד ותורת אגרא כי חובה על ישראל לפרנס דייניהם וחכמיהם וגם אם יש נדבות או הקדשות סתם לוקחים מהם וכ' מור"ם ע"ז ויותר טוב לגבות מתחלת השנה שיהיה מוכן להם שלא יצטרכו להחניף או להחזיק טובה לשום אדם. ופשט דברי מור"ם ז"ל מורים ובאים דכשיהיה מוכן ביד הב"ד שכירות השנה מראשית השנה עי"ז יהיה לבבם בטוח ולא תלוי ובזה לא יצטרכו בהמשך השנה לשום חנופה למשל לראובן או לשמעון שיראים ממנו שמא הוא יהיה סיבה לאיחור או לביטול שכירותם וכן אם למשל יצטרכו ויהיו דחוקים בפרנסתם ומזה יהיה נחוץ להם הלואה או מקנת איזה דבר בהקפה א"כ צריכים הם להחזיק טובה למלוה אותם או למקיף אותם ואף אם יזהרו שלא להחזיק טובה ושלא יחניפו כי בודאי מיירי בב"ד יראים וחסידים עכ"פ אתי להו זה ממילא כמי שמקבל איזה מתנה מחבירו כמ"ש מרן בס"ב אם קדם וגו' וא"כ הדיין רוצה וגו' ומסיים מור"ם כגון שיודע שנתקרב דעתו לזה הרי דאין בידו להסיר ההתקרבות דאתיא ממילא ובעל כרחו:

ומעתה בנ"ד כיון שהב"ד עצמם לוקחים מהכיס הכללי של הצבור אשר ממנו נותנים לעניים ולהב"ד אם באים לגבות איזה פסקא מהק'"ק הם צריכים להחזיק טובה למשלם בקלות ולהפך למאחר מלשלם וכ"ז בפסקא שפוסקים על כל הקהל כל אחד כפי ערכו וכ"ש וק"ו אם הוא בדרך נדבה כל אחד מה שנדבו לבו דודאי המתנדב בעין יפה מחזיקים לו טובה ולהפך המתנדב בעין רעה וצריכים א"כ להחניף או להחזיק טובה לאיזה מהם והגם דאין כל הכסף להב"ד לבד רק לשאר עניים ג"כ מ"מ הרי כאלו חלק ממנו להב"ד. ועוד כי נמשך מזה בזיון גדול להב"ד כאלו חלקם שואלים בפיהם ואם אמרו גמירי צורבא מרבנן אפיתחא דאינשי לא מיהדר כ"ש וק"ו להב"ד שהרי אפילו בזה"ז שאין לנו דין ת"ח כתב הרב פלא יועץ דהדיין דין ת"ח יש לו ע"ש במערכת משפט ודין וביותר דיש לחוש דיקל כבוד הב"ד בעיני ההמון שנראה להם כאלו הב"ד עבדים ומשרתים להם ככתוב ועבד לוה לאיש מלוה וכ"ש וק"ו מי שנהנה ומתפרנס מחבירו שלא בתור הלואה רק בתור נדבה ומתנה. ועוד יש לחוש לבזיון הב"ד שאם למחר בא לכפותו ולהכריחו באיזה דבר יהיה קשה לו זה אחרי שכבר מוחזק בטובה ממנו וגם ההמוני נדמה בעיניו כי הדיין ידידו ואוהבו ומשועבד לו ויוסיף להתריס ולפעמים ירמוז רמזים לזה ופני הדיין

משתנים ככרום באופן דלע"ד בכי הא נר' שלא לבד שיש להתרחק מזה אלא גם איסור יש בדבר זה משום והייתם נקיים מה' ומישראל וקצת יש לחוש לאיסור חילול ה' ח"ו ובפרט אם יבואו ב' בעלי הדין לפניו והנותן בעין יפה עולה זכאי בדינו והנותן בעין רעה עולה חייב בדינו מצד מציאות הנדון דאז החייב יהרהר או ידבר בלבו קשות על הב"ד אך כ"ז הוא אם הוא באופן דכל אחד נותן כפי נדבת לבו אבל אם יש כמו ב"ד מהק"ק מיוחדים לפסקת צדקה כמו שנהגו לעשות ג' כתות ומשלשתם לוקחים השליש אזי אין בזה כ"כ חשש כיון שאין הב"ד פוסקים כלום ומ"מ ממדת חסידות ראוי להתרחק גם מזה אפילו אם לא יצטרכו לשום הכרח וכפיה:

אבל במקום שצריכים הב"ד לאיזה הכרח וכפיה יש לידון בדבר דנקראים נוגעים בדבר ואסור לדון בזה אלא דיש לידון בזה מצד המנהג וכמ"ש בש"ע סי' ל"ז סכ"ב וסי' ז' סי"ב ע"ש וכן לפי הנראה המנהג פה לפני הב"ד שקדמונו נו"ן שהיו כופים בפסקת הקהל עם שזה נכנס אל כיס הק"ק אלא שילד"ח דלא חשיב זה מנהג דהראשונים נו"ן לא ידענו איך נהגו דאולי לא היו כלל נהנים מהצבור. או שי"ל שאין זה נחשב למנהג רק להוראה וכמ"ש השיו"ב יו"ד סי' רי"ד סק"ג ע"ש ומ"מ לפי הנראה יותר דהק"ק אז היו עושים פה ובכל העיירות עפ"י הב"ד כל כפיותיהם והכרחותיהם שהיה כח ב"ד יפה מהממשלה יר"ה וצי"ב עוד ומ"מ במה שנוגע למדת חסידות ולחששת לזות שפתים והחזקת טובה בנדבת כל אחד לפי מה שנדבו לבו שזה הוא מחודש בזה"ז ממש ולא היה נהוג לפנים כי לא ידעו רק הפסקות וההערכות ע"פ ג' כתות ודאי דיש להמנע מזה בין מדינא בין מתורת חסידות כי אין בזה שום מנהג וכאמור הכו"ח ביום ב' אב יה"ל התרפ"ו ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן נג

שאלה סירכת שוה"ל שאומרים השוחטים שנוהגים פה אי ג'רבא להתירה בנפיחה ולבדקה בפושרים אם מבצבצת אם באו לבדקה במים קרים כגון שאין מים פושרים מצויים אי שפיר דמי או לא:

תשובה אפילו במקום שנהגו לבדקה במים קרים כבר צווח ע"ז הכנה"ג הגהב"י אות ר"ץ וביטל אותו מנהג כיעוש"ב וכ"ש שאין לנהוג כן מחדש ומ"ש ה' ישיב משה ז"ל סי' כ"ה ד"ה ומה שתמהת לישב מנהג זה אינו נראה חדא דודאי להכנה"ג דרב גובריה ורב חיליה יש לשמוע דדעתו לבטל אותו מנהג ותו דכיון דאפשר לעשות כהלכה בפושרים מי זה ירשנו לעשות שלא כהלכה ולהציב סניגורין וטעמים לדבר ותו דאיכא ס"ס להחמיר שמא הלכה כהאוסרים הנפיחה ואת"ל כהמתירים שמא הלכה כאחרים שזכר הר"ן

דל"מ בדיקת מים קרים ותו דהיא גופה הנפיחה קולא גדולה היא נגד הדין ורוב הפוסקים ומרן ז"ל וכמ"ש הפר"ת ז"ל בארוכה סי' ט"ל ס"ק (ל"ב) עש"ב והבו דלא להוסיף עלה לגדוש הקולות קולא על קולא והאמת ניתנה ליאמר שכ"ז נמשך רק מחסרון ידיעת הבודקים ומחסרון האזהרה ואפילו ריח מנהג אין כאן וא"כ בודאי דיש לכופם לבדקה בפושרין ואם אין פושרים יטריפו. ובעיקרא דמילתא לא ידעתי מה קושי יש במציאות הפושרים הלא יכול למלאת פיו מים עד אשר ירגיש שהוסרה קרירותם והם כשאר הרוק שבפיו ואז יבדוק בהם וכן נוהגים פה אי ג'רבא יע"א בקיץ ובחורף:

סימן נד

נשאלתי מהחה"ש והכולל כמה"ר ר' שלמה עאג'וז יצ"ו על מה שנשאל במי שתקפו יצרו ונגע באשתו בימי ליבונה דרך תאוה. ונתחרט ומבקש תשובה:

תשובה הענין הזה נחלק לב' אופנים לדינא. ולקבלה וסתרי תורה. ולדינא מבואר בהרמב"ם ז"ל בפ"א מה' תשובה ה"ד דהעובר על מצות ל"ת שאין בהם כרת ולא מיתת ב"ד ועשה תשובה תשובה ויוה"כ מכפר ע"ש וא"כ ראוי לו להתחרט חרטה גמורה עד שיעיד עליו יודע תעלומות שבאמת נתחרט ולא ישוב לזה החטא ויתודה עליו וכמ"ש הרמב"ם שם בפ"ב ה' ב' ע"ש. וביום הכפורים הבא לקראתינו לשלום בעה"ו יכוין בודויו ע"ז או יותר טוב שיתודה ע"ז בפרטות והו"ל תשובה תולה ויה"כ מכפר דאפילו לשיטת הרמב"ם דקריבה לערוה בלאו מ"מ אין בו לא כרת ולא מיתת ב"ד אלא דהוא דאורייתא וכפי זכרוני שכן גם ד' מרן ז"ל ואכמ"ל בזה ולדעתי הקצרה יש להורות בזה"ז כהרמב"ם בה' תשובה אך הבא להתחסד ולהחמיר ולצאת ידי דברי המקובלים. ע' לה' מצות ה' בסופו ביום כ"ט ער"ח באות י"ב שכ' דאם לא בא וכו' או הבא וכו' יתענה ארבעים יום ע"ש וכבר כ' החיד"א ז"ל ביוסף בסדר סי' ג' לפדות התענית ע"ש ולפי זכרוני ששמעתי שהוא מ"מ ד' צולדי של הזמן העבר שהם לערך פרנך מ"מ בזה"ז לפי הכסף ולפי היוקר ועוד לערך הכסף הם כשני פרנך מ"מ ולכן אם בר הכי הוא יפדה כנז' ויתענה אפילו יום א' או בה"ב ויתודה בהם והשאר יפדה ודיו בזה אפילו לצאת ידי חכמי הקבלה וכאמור. הכו"ח ביום י"ג אב יה"ל התרפ"ט וש"ר ממני הצעיר ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נה

נשאלתי מהחה"ש והכולל כמה"ר ר' שלמה מאגו'וז הי"ו אודות מ"ש בעניותי [בסי' הקודם] דלדינא העובר על מל"ת דיו התשובה ויוה"כ וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' תשובה ה"ד ע"ש ממה דדברי הרמב"ם מקורם בש"ס ואיך חכמי הקבלה יחלקו ע"ד הש"ס. וממה

דהפוסקים בה' שבת כתבו כפרות למחלל שבת והם פשטנים. וממה דבזמן שביהמ"ק היה צריך קרבן זולת התשובה:

תשובה לענ"ד אין מכל זה שום הערה וע' להרמב"ם ז"ל בפ' הנז' ה"ג שכתב להדיא דבזה"ז שאין ביהמ"ק ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה וגו' ע"ש ואזדא לה הערה ג' דכך היא המסורת ביד רבותינו חכמי הש"ס דבזה"ז תשובה לבד סגיא וכן יש להוכיח ממסכת שבת די"ב דרבי נתן אומר שרבי ישמעאל בן אלישע קרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמנה ע"ש וא"א דמהני במקום החטאת תענית וצדקה וכיוצא או דיש חיוב לזה מדינא לא היה צריך לזה כלל. וגם ודאי דלא היא מתאחר מלתקן כנז'. א"ו דמדינא אין לנו אלא דברי הש"ס והם הם דברי הרמב"ם ז"ל וכאמור. ומצד זה דכתבו המקובלים איזה חומרות ותיקונים ואיך יחלקו על הש"ס דבר זה הוה ורגיל יום יום כמבואר בהכנה"ג או"ח בכללים בדרכי הפוסקים כלל א' ב' והנמשך לזה ובהרדב"ז ורבים זולתו ראשונים ואחרונים וע"ע לה' בר יוחאי ז"ל ומה שנראה לי בפשר דבר זה הוא דהש"ס הוא הדבר שיש להורות בו לכל ישראל כעם ככהן אך דברי הקבלה וסתרי תורה אינם רק לשרידים אשר ה' קורא וליחידי סגולה הבאים להחמיר על עצמם גם שלא מן הדין והוא הוא מ"ש בעניו' במכתבי הקודם לזה. גם מדברי הפוס' בה' שבת אין להעיר מזה דמקור דין הוא בסי' של"ד במור"מ סכ"ו והוא מדברי מהרא"י בכתבים סי' ס' ואינו אלא דרך עונש וקנס לפי מה שהדיין עיניו רואות לגדור את הפרצה ולא דינא כיעו"ש ואחר זה נמשכו הבאים אחריו לקנוס ולענוש כן למען ישמעו כל העם וייראו. הלא תראה דשם כתוב להדיא דעכשיו דהדור תש כח יש להקל וגו' ואי הוי דינא אין מרחמין בדין. ועוד אי הוי דינא היו מביאין הוכחה ומקור לזה מהש"ס וע' להרמב"ם ז"ל בהקדמתו לספר היד דכללות התורה ופרטותיה היא בש"ס ותוספתות וכן מדברי מור"ם יו"ד סי' קפ"ה ס"ד אין מקום להעיר על זה דאינו אלא על הדרך הנז' לגדור פרץ שלא יבואו להקל באיסור שהרי מקור דבריו הם מדברי מהרא"י הנז' וכאמור ובדורנו זה אשר בעוה"ר אם באנו להחמיר על השבים יש לחוש לנעילת שערי תשובה דעתי הקצרה כמ"ש כמכתבי דלפי האיש ולפי הענין יש להקל או להחמיר למי שבא ויכול להחמיר וכאמור הכו"ח ביום ז"ך אב יה"ל התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נו

נשאלתי עוד מהרב הנז' הי"ו על מ"ש בעניותי [בסי' הקודם] דבזה"ז שאין ביהמ"ק קיים הכל תלוי בתשובה מדינא דאי איתא למה הוצרך רי"ש בשבת די"ב לכתוב על פנקסי קריתי והטיתי וכו' לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמנה וגו' הלא די היה בתשובה:

תשובה אני לא כתבתי דמי שחטא בזה"ז ושב בתשובה ונבנה ביהמ"ק בימיו דפטור מהקרבן דודאי כל שנבנה ביהמ"ק בימיו חייב להביא חטאתו קרבן ממש מלבד התשובה אלא דבזמן שאין ביהמ"ק הכל תלוי בתשובה וא"כ שפיר כתב כן רי"ש דהיה מצפה שיבנה בהמ"ק בימיו או בדרך ספק והיה אז חוב זה עליו ושלא ישכחהו כתב כנז'. וכפי הנראה כת"ר נר"ו הבין דלעת"ל אחר תחה"מ יביא חטאתו הנז' ואין זה נראה דמי יביא לו פנקסו אז. ועוד דאחר המיתה ב"מ נעשה חפשי מן המצות ומאי דהוה הוה ומה תועלת בהקרבתו למה שהיה חייב בעולם הזה אלא כדאמרן ומדינא חייב להקריב היה. והרי זה דומה למי שחטא בזמן שביהמ"ק קיים ואח"כ נשבה וגלה לחו"ל דודאי בשוב ה' את שבותו לארץ ישראל חייב להביא קרבנו וכן מתבאר מדברי התוס' בשבועות דנ"ו ע"א ד"ה את שזכר כת"ר נר"ו וזהו דעתם לענ"ד:

ומזה לק"מ ג"כ מדאמרו כל הקורא בתורת עולה דודאי לא יועיל זה כשיבנה ביהמ"ק ולא בזמן הבית דבעינן קרבן ממש וכמבואר בש"ס ופוסקים דלא כתבו זה כלל שיועיל למי שאין לו וכיוצא אלא שיהיה עליו חוב וכיוצא. ועוד נלע"ד דמאמר זה אינו אלא דברי אגדה ולא דינא וכוונת רז"ל רק כדי שלא תשתכח תורת עולה ושיתעסק אדם גם בזה"ז בדיני קרבנות. ולכן לא הובא זה בפוסקי הלכות הרמב"ם ודעמיה לא לזמן הבית ולא לזה"ז. אך לפי מונחו דיש איזה תיקונים בזה"ז במקום הקרבן קשה טובא מדרי"ש וכמ"ש במכתבי הקודם דאי איתא לא היה צריך לזה כלל ולא היה ג"כ מתאחר מלתקן כנז'. ומה שרצה להליץ גם לפי מונחו איננו במשמעות דברי הגמ' כי דרך הישובים בדרך דרש לחוד ודרך הפשט לחוד:

ומה שהעיר עוד דכיון דהפוסקים נקטי כהמקובלים נראה דלכל אדם אמרו. וכן ממה שנהגו להתענות וגו' וממ"ש האחרונים בתעניות למי שנפל לו תפלין או ס"ת וכ"ש בזה:

תשובה גם אנכי לא כתבתי דאין לנהוג כן אלא דמדינא די בזה ולפי האדם ולפי הענין ולפי האיש יש להקל ולהחמיר למי שבא ויכול להחמיר. אלא דיש לתת לב בזה"ז שלא להחמיר כ"כ על השבים כשיש לחוש לנעילת שערי תשובה באופן דהכל לפי הענין ולפי האדם וכאמור. ומ"ש מדברי מרן הב"י בשם תשובה אחרת לגאון דמאן דאפיך רצועה של ראש או של יד מחייב למיתב בתעניתא וגו' הדבר ברור דחיוב זה אינו אלא חיוב של

חומרא ולא דינא. או שהגאון הנז' סובר שהוא דינא ולא נקיטינן הכי לדינא דאי איתא היה מביאו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והש"ע לפסק הלכה כי הם ז"ל סילתו ביררו וליבנו כל דיני הש"ס. וכ"כ הבאה"ט סי' כ"ז סקי"ט דאינו אלא מדת חסידות להתענות ע"ש והענינים שהם לדינא דגמרא והפוסקים לחוד. ואשר הם דרך חומרא גדר וסייג ויראת העונש והיסורים וכיוצא לחוד. ובודאי מי שיכול ורוצה יתקן כהנה וכהנה ומקרא מלא הוא בדניאל יו"ד פ' כ"ד וחטיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין ע"ש ולפי הענין והאדם כן יורהו המורה את הדרך ילך בה ואת המעשה אשר יעשה וכאמור הכו"ח ביום כ"ח אלול שנת התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן:

סימן נז

נשאלתי מהחה"ש והכולל ומורה גם הוא כמה"ר ר' חויתה הכהן יני"ו לחוות את דיעי במה שנמצא בעד הבדיקה של ז"ן כמין ב' שערות צמר אדום ורד'י ואחר שהוסרו נמצא במקומה בעד כמראה הנז' ולה חוטים קשורים בראשה וארוכים מזה המין ורדי וכשיושבת לבדוק נגררים לפעמים ונוטלתם האם תולים בהם וכן אם בשולי העד נמצא טפת אודם ורד'י דקה מאד ולא הרגישה ולא ראתה אותה רק אחרי שהראה לה הזולת זה ואחרי העיון היטיב אי תלינן כנז'. ואי תלינן שהיה בה טרם זה והאריך בזה. וזהו הנלע"ד בזה:

הנה מכבר בזולת זה הוכחתי מדברי הרמב"ן בחי' לנדה דף ס"א במתני' דז' סימנין דאם יש לה במה לתלות בצבע תולה גם בלתי בדיקה ז' סימנים. וכן מוכח ממס' נדה דף נ"ח דר"מ תלה בקילור ורבי בשרף שקמה וכ"ן דעת מרן סי' ק"ן סל"א דכל דיש במה לתלות א"ץ העברת ז' סימנים ע"ש. וכ"ש בנ"ד דהקיפה ואידמו להדדי ע' מרן שם ס"ל. ומבואר שם בס' ל"ד דגם בעדים תולה ובמור"ם שם דגם דהוא יותר מכגריס ויש מקום לתלות בו תולה ואם מרן מיירי סתמא בע"ת וע"ב א"כ בנ"ד נמי תולה ואם לא מיירי בתרווייהו עכ"פ יש ללמוד זה מזה דכל עיקר היסוד הוא משום דלא הרגישה והו"ל דרבנן. וא"כ נלע"ד דה"ה לנ"ד דכל שהפסיקה בטהרה ואין זה רק באחד מהימים תולה בו. וכן מצאתי להפת"ת סי' ק"ן ס"ק ל"ה בשם ה' חמודי דניאל דידים עסקניות הן וגו' ע"ש. וכ"ש בנ"ד דעצם השערות כנראה פשוט לו דהם צמר צבוע והיו שם דודאי תולה בו הכל. וכ"ש בצבע כזה ורדי דעם שכל מין אדום אסור מ"מ חזותו וטביעות עינא שבו מורה ובא דעשוי בהרכבה מב' מיני צבעים וכיוצא הא ודאי דתולה במה שיש עליה ואפשר שיבוא שם. ולהיות כי לימודי בזה הוא בנחיצה אם יסכים ידי"ן הרצ"ך נר"ו הנני

מצטרף להתיר [וע' לה' ישיב משה ח"א סי' רמ"ח שהסכים להתיר] הכו"ח ביום כ"א סיון התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נח

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' שלמה מאג'וז במי שהוא חולה שאין בו סכנה ומזונו חלב ומרק בשר ובשר האם צריך להמתין אחר אכילת הבשר ששה שעות:

תשובה אם בשר עוף הוא כבר כ' מרן הב"י סי' פ"ז דלכ"ע בשר עוף בחלב מותר מן התורה ע"ש וכלל גדול בידינו דבמקום חולה לא גזור רבנן. ולכן יש להתיר לו מה שצריך למזונו ובריאותו בקינוח והדחה לבד. ועוד נראה דגם בשר בהמה דהוי מדאורי' מ"מ לענין החששה של הטעם הנמשך אחר האכילה וכן לענין החששא דשמא נשאר בשר בין השינים למר כדאית ליה ולמר כדא"ל בט' של דבר ע' למרן הב"י. מ"מ הא מיהא אין חששא זו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא כל שמקנח ומנקה ומדיח סגי וא"כ יש להתיר לו גם בבשר בהמה וכאמור. ועם כי נראה לענ"ד דכן הוא מ"מ כעת שלא מצאתי זה מבואר או מוכרע ומוכח לא אוכל לסמוך ע"ז. אך מ"מ יש לסמוך להתיר על הי"א שכ' מור"ם דאם סלק ובירך ברה"מ מותר ע"י קינוח והדחה דלגבי חולה הוי כשעת הדחק וגם מרן ז"ל מודה דסמכי' ע"ז ודבריו אינם אלא לשאר בנ"א ומ"מ נר' דצריך להמתין שעה אחת וכמ"ש מור"ם שם שכן המנהג פשוט וכמ"ש כת"ר נר"ו בשם החכ"א כלל ט' סי"ג והגאון מבבל מהר"י חיים ז"ל בבן איש חי שנה ב' פ' שלח אות י"א. דהגם דיש פנים להקל יותר מזה מ"מ כיון דנראה דאין לחולה על הרוב קפידא וצורך ליותר מזה אין להקל יותר. אך אם יהיה צורך להקל יותר עפ"י הנהלת והנהגת הרופא יש לסמוך להקל גם ביותר מזה והכל לפי הענין והצורך ולכן א"א להגביל זה פה וכאמור. הכו"ח ביום כ"ח אלול התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן נט

שאלה בית הכוסות שנסרך אל הטרפש ותחת הסירכה נמצא קיסם אחד מושכב לרוחב דופן בה"כ ותחוב בנוצות (הם הבתים והחדרים שבבית הכוסות) שבבית הכוסות ונכנס מעט גם בעור ושני ראשי הקיסם הם נראים ויוצאים מבפנים באופן שכאשר הסרנו הקיסם ומה שעליו מן הנוצות והעור נשאר כל העור נקי וברי:

תשובה הנה לכאורה לפי מ"ש הפר"ח סי' מ"א ס"ק ט"ז דכל שנמצא מחט תחוב וגו' תלינן לחומרא שניקב מעל"ע ע"ש ה"ן בנ"ד יש להטריף שהרי היא תחובה גם דאין כאן נקב מעל"ע:

אך אחרי הישוב בזה נלע"ד להתיר ודמיא הא רק לנמצא מונח דכה"ג התירו הרבנים הנז' שהרי מה שאנו מתירים במונח משום דאין לנו להחזיק תו ריעותא לומר דניקבה וחזרה וכן הוא הדין והוא הטעם להתיר בנדון זה דאין להחזיק ריעותא לומר דניקבה וחזרה ואח"כ היתה לה התחיבה לרוחב הבה"כ:

והנם דבמונח עצמו ראיתי לה' תורת הזבח ז"ל ודעמיה שאסרו מ"מ לפי מה שהשרישנו מוהרמ"ש נ"י ללכת אחרי הוראת הפר"ח ז"ל ראוי לנו להתירו ועוד י"ל דבנ"ד גם האוסרי' במונח מודים דלא אמרו רק בברזל או קוץ שדרכו לנקוב אבל בקיסם כזה (קיסם של מחצלת) שאין בו קוץ מב' צדדים שאין דרכו לנקוב ואנחנו תמהים מאד על מה שנקב לרוחב אין לך בו אלא חידושו ואין לנו לחוש עוד למה דשמא נקב עוד נקב אחר וראיה ברורה לזה שהרי אם מצינו קיסם כזה מונח בפרש הא ודאי דליכא למיחש ליה כלל דאל"ך כמעט כל הבהמות גסות צריכים לחוש למה שבמעיהם מן האוכל דהרבה כיוצא בזה נמצא במעיהם והגם דלא בכל הבהמות נמצאים סירכות לטרפש הא מיהא לא לשתמיט לשום פוסק לומר דחוששין בכה"ג ג"כ לקסמים גם דאין בהם קוץ. ותו דה' עה"כ ז"ל הביא סוברים דדוקא לברזל חיישנן ולא לקוץ והגם דלא נקיטנן כן מ"מ הבו דלא להוסיף עלה לאסור גם בקיסם כנז':

והגם דראינו בנ"ד דנקב י"ל דאתרמי נקב זה ואנחנו לא נדע הסיבה אך לא לחדש לחוש ג"כ לנקב אחר. ועוד נל"ל דלא יש כח בקיסם זה רק להיותו ברוחב מושכב באותם בתים דעור אותם הבתים דק מאד ובהתמדה דחק ונכנס אך לא יש בו כח לנקוב את העור בשלימות מעבר עבר ועם כי גם בנ"ד נכנס מעט גם בעיר היינו לרוב התמדתו שם נכנס קצת לרוחב אך לא שינקוב כי כח העור דוחהו ואין להחזיק ריעותא מה שלא ראינו לומר דהיה בו קוץ והוסר:

גם אין לחוש לשמא כשנקב נקב מעבר לעבר ואח"כ נקב גם העבר השני ולכן שני הראשים הם מבפנים ועלה בשר עליהם מבחוץ חדא דאין דרכו לנקוב וכאמור ותו דא"כ היה ניכר הפרש בעור באותו מקום משאר העור דכשעולה הבשר על העור עולה על פני כלו ומ"מ להיות לא מצאנו הדבר מפורש יש מי שלא רצה לסמוך על זה וסמכנו להתיר במ"ש ה' כו"פ הב"ד הפת"ת סי' מ"א ס"ק י"ד דבמקום שיש צדדים להקל אפשר לצדד ע"ש גם כ' שם משם ה' תולדות יצחק שסתר ראיות הצ"ץ ז"ל והעלה להקל בהפ"מ בתחוב מצד אחד ע"ש. גם השו"ג ז"ל כ' דנהגו להתיר ואין אוסרים רק במעל"ע ע"ש וכן בנ"ד היה הפ"מ ודוחק שבת ולכן סמכנו להתיר ולע"ד אם כה יסכים מוה"ר מהר"ם

שתרוג נר"ו יש להתיר בשופי בנ"ד גם בלתי הפ"מ ולא דוחק שבת עי' בישי"מ סי' צ"ה ח"א שהסכים להתיר] ע"ה כלפון הכהן סילט"א:

סימן ס

נשאלתי מהחה"ש והכולל כמה"ר ר' שלמה מאזוג' יצ"ו בענין אשה חולנית שקשה לה להביט בבית הסתרים לבל תשאר שערה אחת וחוששת פן ואולי נשאר. לעד"ן דאם באה להחמיר בזה כדרכה יכולה לעשות הסם הידוע לנשים שאינו משאיר כלום כפי הנשמע ואם קשה לה זה מאיזה סבה נלע"ד דאינה צריכה לחוש אולי נשאר ודיה בזה שתעשה כפי יכלתה ותדיח ותחוף היטב דהרי אעיקרא דדינא נראה דהעיקר כדברי ה' שיו"ב ז"ל סי' קצ"ח אות ב' דבדיעבד די ברחיצה יפה יפה ומ"ש ה' הנז' משם ה' אדמ"ק ז"ל לאסור מהא דקיי"ל אם מקפיד עליו חוצץ כבר השיב ע"ז ה' הנז' שם מימי טהרתה ועיבורה וכונתו לע"ד דהא דכתב מרן ז"ל סי' קצ"ח ס"א וכיוצא דהדבר תלוי בקפידא היינו באם מקפדת תמיד בכך ולא כנדון זה דמקפדת רק לטבילה לצאת מידי כל ספק של הדחה יפה יפה או משום נקיות וכיוצא וא"כ ימי טהרתה ועיבורה יוכיחו. ומ"ש להוכיח מדברי הש"ך רס"י קצ"ט היינו ששם מבואר דדי בהדחה יפה יפה מדינא. וא"כ מלבד דהכרעת החיד"א נר' עיקר וכאמור ובדיעבד שריא וה"ה לאנוסה עוד בה דספיקא הוא דשמא לא נשאר כלום ואת"ל נשאר שמא ה' כהחיד"א ואפי' בדאורי' ס"ס שרי וכ"ש בדרבנן והגם דאפשר מיהא לברר ע"י זולתה כיון דיש קושי וטורח הרבה בזה נר' דיש להתיר זהו הנלע"ד בזה:

סימן סא

ומה ששאל בענין אשה חולנית ויראה פן תתעבר אם מותרת לכבד ביתה בחמין וכיוצא ששמע ע"ש ידי"ן הרמ"ה נר"ו שהתיר למניקת לשים צמר באותו מקום לפ"ת דברתי עם ידי"ן הנז' נר"ו ואמר כי שקר ענו בו ומעולם לא התיר כלל וכפי זכרונו עמד ע"ז כבר מדברי הראשונים ובשיטה מקובצת כתובות ונראה לו דלדינא יש להחמיר יותר ממה שהחמירו האחרונים ואין פנים להתיר רק ע"י לבישת טבעת המסוגלת לכך וכיוצא שאין שום קלקול בידים עכת"ד נר"ו וכן אני הצעיר לפנים נשאלתי על הטבעת הנז' וכתבתי להתיר וכן ראיתי למז"ק מהר"ם הכהן ז"ל שהתיר בזה:

אמנם אם הרופא אומר שיש סכנה אם תתעבר ושאין סגולה אחרת להצילה רק ע"י כיבוד הדבר צ"ע אם יש לסמוך על המקילים לכבד אחר הת' כי אין בידי כעת מ"ש ידידינו הנז' נר"ו וגם הוא כנראה אינו יודע מקום תשובתו איה ודי בזה כעת הכו"ח ביום כ"ו ניסן התרצ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סב

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' מוסה אדאד הי"ו בגוי שהביא דורון לישראל קמח שעורים קלוי ומעורב בו איזה תבלין ממיני עשבים האם מותר לישראל לאכלו או לא:
תשובה מצד בישולי גוים נר' דאין לחוש לו שאין בשעורים קלוים משום בישולי גוים כמ"ש הרמב"ם בפי"ז מה' מ"א ה' כ"א קלי של חטים ושעורים שלשין אותם במים מותר ע"ש וכ"כ מור"ם ז"ל ביו"ד סי' קי"ג ס"ב להתיר באפונים קלוים וקטנית שקורין ערבסין ע"ש וכ"ש שעורים שאינם נאכלים כך מפני המורסן והמוץ שבהם ואפי' למ"ש השיו"ב באות ו' בשם רבינו האר"י ז"ל דאפונים הנק' הביליביוזיס אסי' דעולים ע"ש שרים ע"ש מ"מ באפונים פשוטי' קלוים מבו' דמתיר גם רבינו האר"י ז"ל דאפי' ע"ש שרים אין עולים ושאני אלו שאנו קוראים חמץ בלאבל'י שיש בהם חשי' ועולים ע"ש שרים. וא"כ כ"ש שעורים שאמרו בגמ' שעורים נעשו יפות וא"ל צא ובשר לסוסים. ועוד דפה נוהגים לאכול גם החמץ בלאבלי ונר' דס"ל דעל שלחן מלכים בעי' וכן בנדון זה עצמו הדבר פשוט אצל כל הפועלים וההולכים לשדות גוים שמביאים להם מהקמח הנז' ועושים ממנו מה שקוראים לו זממיטה או בסיסה ואוכלים באין פוצה פה ומצפפף מצד בישולי גוים והיינו כדאמרן דאינם עולים ע"ש שרים או דס"ל דבעי' עולים ע"ש מלכים וכאמור:
גם מצד גיעולי גוים הדבר מבו' בדברי מרן ז"ל יו"ד סי' קכ"ב ס"ו דסתם כלי אינו בן יומו ואם כבר בישל בו ישראל או הגוי שרי ע"ש וכן עמא דבר שלא לחוש ג"כ מצד זה וכאמור:
אלא די"ל דנ"ד הוי כאלו אמר לגוי לבשל לו מזה בכליו של גוי דהרי הגוי עשאו בשביל הישראל להביאו אליו לדורון וכ"ש אם נודע לו מכבר מזה וכמ"ש העה"ש אות י"ג דמדברי הרשב"א נראה דאם בשל בשבילו אפי' לא צוהו אסו' יעו"ש אמנם בעיקר כוונת הרשב"א פליגי העה"ש והב"ד דלהב"ד יו"ד ס"ס מ"ג דוקא בשצוהו ישראל לגוי לעשו' אבל כשעשה הגוי מעצמו בלי ציווי ישראל אעפ"י שעשה לצורך ישראל לאו כלום הוא והאי למי שעשה בשבילו שכ' הרשב"א נר' פשו' שצוה הגוי לעשו' לצורך אחר דאסור לאותו ישראל אחר אעפ"י שאותו ישראל אחר לא צווהו וזהו למי שעשה בשבילו רוצה לומר למי שעשה ישראל הצווי בשבילו ע"ש והלשון לע"ד דחוק הוא ועוד דבהרשב"א אין כתוב שם ולמי שעשה בשבילו אלא ולמי שנעשה בשבילו ועוד דלשון ולמי שעשה אינו נופל לע"ד על האמירה והציוי ולכן נלע"ד דכוונת הרשב"א ז"ל לאסו' לאותו הישראל אשר צוה את הגוי על זה. ואפי' אמר לו שיעשה כן בשביל ישראל אחר ועשה כן הגוי נאסר אותו הישראל שאמר ואותו הישראל האחר שעשה הגוי בשבילו ג"כ

נאסר. ומ"מ יוצא לנו מזה דאם אין כאן צווי כלל אין לאסו' אפי' הביאו לישראל לדורון כיון שהגוי עשה כן מעצמו אלא דזה אינו רק למ"ש הב"ד או למ"ש בעניותי בכוונת הרשב"א ז"ל אך להעה"ש שם לכאורא יש לאסו' דהרי עשאו בשביל הישראל ובלתי צואתו ג"כ נאסר וכ"ש אם נודע לו מכבר:

אלא דיש להבין דברי העה"ש דבמה יודע כי הגוי עושה בשביל ישראל ואף אם הגוי אומר כן בתחי' או בסוף הלא אינו נאמן וכ"ש דאפ' שכוונתו שיחזיק לו טובה ואפ' שעשאו לזולת או לעצמו ונר' דמיירי בכה"ג דניכר שהוא מרבה בשביל ישראל וכמ"ש הרשב"ש סי' תק"ס דכשמוסיפין בשביל הישראל הוי כאומר לו עשי לי והיינו דתדירי למעבד וגו' כמ"ש הרשב"ץ שם ע"ש ומעתה בנדון דידן שהדבר מסופק ואין כאן תדיריות י"ל דגם העה"ש ז"ל מודה להתיר ועוד נר' דהו"ל ס"ס ספק אם עשאו בשביל הישראל או שקר הוא אומר ואת"ל דבשביל הישראל שמא העיקר כהב"ד או כמו שפירשתי בעניו' בכוונת הרשב"א ז"ל ואם בדאורייתא מתירין כשיש ס"ס כ"ש בדרבנן ועוד יש להתיר בנ"ד דהפר"ח סי' תצ"ו במנהגי איסו' אות כ"ג ס"ל דאין לאסו' כל שלא ציוה אף שיודע שמבשל לו ע"ש וא"ל דהוא מפ' דברי הרשב"א כהב"ד או כמ"ש בעניו' וכיון שכן יש להתיר בפשי' מט' דסד"ר ולקולא וכשאר פלוגתות בדרבנן וכ"ש למה שמסורת בידינו ללכת אחרי הפר"ח שרוב דבריו סולת נקייה כמ"ש הש"א והי"מ נר"ו:

ומ"מ, נלע"ד דלא יפה עושים באיזה מקומות שנותנים לגוי שעורים לקלות אותם להם ולעשות להם התבלין ולטוחנם לקמח הנז' וכיוצא דבכה"ג הוי ממש אומר לו בשל לי. ונראה דזה נשתרבב בכפרים מחסרון ידיעה שלא שתו לב שיש בזה חשש איסו' בחשבם כי אותו הכלי הנק' חממא'ס שקולין בו אינו עשוי רק לזה וכמו שאנו רגילים ולא חששו שהגוי מטגן בו בשר וכיוצא. ולכן צריכים שיכשירו את הכלי תחי' או שיהיה כלי חדש וישראל עומד על גבו ויש להודיע זה לרבים למקומות שנכשלים בזה זהו הנלע"ד בזה וצ"י י"מ וימ"ן הכו"ח ביום טו"ב אייר התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סג

שאלה ג' כבשים שלמים ואחד מהם נטרף ונתערבו אי אמרי' בכה"ג חד בתרי בטל או"ד חתיכה הראויה להתכבד היא ואפי' באלף לא בטלה:

תשובה מרן ז"ל בסי' ק"א ס"ג כתב בסתם דאם אינה מבושלת לא חשיבה ראויה להתכבד וכן כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי לא חשיבה ראויה להתכבד וסיים דיש חולקים בכ"ז ומסיים מור"ם ע"ז וכן נוהגים דהיינו כי"ח. אך אנן בדידן נראה דבתריה דמרן גרירי שסתם ויש להתיר כדעת מרן ז"ל אפי' בלא הפ"מ ודוחק שבת וכיוצא וכ"ש

באם איכא הפ"מ או דוחק שבת וכיוצא והפר"ח ז"ל ס"ק ט"ו נראה דדעתו כמרן זולת בהא דחתיכה חיה דס"ל דחשיבה ראויה להתכבד ושכ"ד מרן ז"ל בסי' ק"י והכי נקיטנן ע"ש ואפ' בנ"ד דאיכא תרתי שהיא חתיכה גדולה והיא חיה ודאי דיש לסמוך על סתם מרן ז"ל וכן כתב הפת"ת סק"ד בשם הח"ס סי' פ"א דחתיכה גדולה וגם חיה להרשב"א והר"ן והרא"ה והרמב"ם ומרן ז"ל והפר"ח לא הויא חהר"ל ועם שרמ"א אוסר (ואינהו בתריה דמור"ם ז"ל אזלי) בהפ"מ צירפתי עוד קולא אחרת שהיה קצת ספק אם יצאה המחט מחיים וגו' ע"ש וא"כ לדידן דבתריה דמרן גרירין יש להתיר גם בלתי שום צירוף אחר ואפילו בלא הפ"מ. וכן ראיתי להרב ישי"מ נר"ו סי' קע"ה שכתב דסמכינן ע"ד מרן ז"ל שסתם אפי' בלתי הפ"מ וכ"ש בהפ"מ וכ"ן דעת מהר"ש עמאר הב"ד השיו"ב ז"ל אות ג' אלא דבהא דהחתיכה חיה נראה דאין להתיר בלא הפ"מ כיון דהפר"ח דעתו דנקיטנן לאסור וכן דעת העה"ש ומדברי מרן סי' ק"י הוכיחו כן דנראה דחזר בו ממ"ש כאן אך בהפ"מ צ"ע איך יש לעשות ונראה דאם יש צירוף איזה צד אחר להקל יש להקל גם בכה"ג בהפ"מ ובלתי הפ"מ וצד אחר להקל צ"ע עוד בעה"ו [עי' להה"ג המחבר ז"ל בתשובה אחרת זמנה י"ג סיון תרפ"ז דמסיק להקל בהפמ"ר או גם בהפ"מ בצירוף צד קולא אחרת וכ' שכן מסיק מר בריה בחיבורו בית אברהם ע"ש]:

ולענין אם צריך להשליך כבש אחד מהם או כלם מותרים ובטלי ברובא לדינא מבואר בסי' ק"ט דמותר לאדם אחד לאכול כלם כל אחת בפ"ע אך לא שלשתם יחד ויש מי שאוסר לאוכלם אדם אחד אפי' זה אח"ז ומשמע דיש לחוש לכתחי' לדברי יש מי שאוסר דאלת"ה למה כתבו ביש מי שאוסר אלא דטפי עדיף לחוש לזה לכתחי' וכ"כ מור"ם שם להדיא אלא דמסיים שם דיש מחמירין להשליך אחד או ליתן אחד לאינו יהודי ואינו אלא חומרא בעלמא. ואנן בדידן פה אי ג'רבה לפי הרשום בזכרוני הכי נהגינן להשליך אחד או למכרו לגוי ושכן הורו ב"ד שקדמונו והטעם נלע"ד שלא יהיה ח"ו כחוכא ואיטלולא אצל ההמון לומר דהרי אחד מהאוכלים אכל טריפה ודאית וכ"ש אם יאכלם אדם אחד אפי' זה אח"ז דיאמרו דודאי זה אכל טריפה ואינם מבינים דמן התורה חד בתרי בטל ועוד נראה דחיישי נמי לסברת יש מי שאוסר לאכלם אדם אחד ולכן משליכים אחד מהם וממילא אין כאן לזות שפתים מההמון ולא חששת יש מי שאוסר וכאמור ונראה דאין להקל ואין לזוז ממה שנהגו וכאמור [וכ"כ בספרו הבהיר ברית כהונה יו"ד מע' יו"ד אות י"א] הכו"ח ביום כ"ז אייר התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סד

שאלה אם בדיקת הסכין שלאחר השחיטה צריכה אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא כקודם השחיטה או סגי לה בהולכה והובאה לבד:

תשובה מדברי הגמ' בחולין דף י"ז ע"ב דאר"פ צריכה אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא ועוד איזה מימרות שם וכ"פ עמודי ההוראה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל מבו' להדיא דבבציר מהכי לא מיקריא בדיקה וכ"ן דעת מרן ז"ל בב"י ובש"ע וכן יש להוכיח מדברי' הרשב"א ז"ל סי' תקצ"ד שלא פוסל את שמעון שבדק ב' פעמים מהי"ב מצד דנמצא אחריו פגימה ופסקו מרן בש"ע סי' ח"י סי"ט והיינו משום דלא גמר כל הבדיקה [ש"מ דלא הויא בדיקה כ"א י"ב בדיקות] וא"כ לפי מה שמבואר בחולין דף יו"ד דצריך בדיקותא בין כל חדא וחדא וכ"פ הרי"ף והרמב"ם פ"א ה' כ"ד והרא"ש ז"ל פ"א פיסקא ט"ו והטור ומרן בב"י ובש"ע סי' ח"י סעיף י"א הא ודאי דבדיקה הראויה קאמרי אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא ואף כי לא ביארו כן להדיא סתמו כפירושו וא"ץ ביאור וכן ראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב להדיא בהלכה כ"ג צריך לבדוק אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא וסיים וצריך לבדוק כן אחר השחיטה ובתיבת כן הורנו להדיא דהוי ממש כאותה בדיקה דקודם השחיטה. וכ"ן להוכיח מדברי מרן ז"ל בסעיף י"ב שכתב אע"פ שבדק קודם השחיטה צריך לחזור ולבדוק אחר השחיטה ובתיבת לחזור מבאר לנו דאותה בדיקה ראשונה חוזר ושונה אחר השחיטה וכן מוכח ממ"ש בס"ג ואם עבר ולא בדקה תחילה ואח"כ בדקה וגו' ואי איתא דהבדיקה דאחר השחיטה בעלמא אינה כראשונה א"כ זו שלא נבדקה ראשונה לא הי"ל למרן ז"ל לכתוב בסתם ואח"כ בדק דמשמע בדיקה דאחר שחיטה כדעלמא דבנ"ד צריך י"ב כיון שלא נבדקה ראשונה והיל"ל ואח"כ בדקה אבשרא וגו'. וכן ראיתי להש"ך ז"ל ס"ק ט"ז ולהפר"ח ז"ל שכתבו משמע דהיינו בדיקה כהלכתה אבשרא ואטופרא וגו' וסיים הפר"ח ע"ז ועיקר וכ"כ הד"מ בשם הכלבו דגם בדיעבד אם נמצא פגימה מצדדי הסכין טריפה ולכן צריך גם בסוף השחיטה לבדוק אתלת רוחתא בבשרא וטופרא וכ"כ שם באות ז' בשם מהרי"ל:

ואף דכתב בשם ש"י דא"ץ י"ב דהוי הפסק כבר תמה ע"ז הש"ך ממ"ש מרן ז"ל סי' י"ט וכ"ש דלא שח רק בודק גם הפר"ח ז"ל מסיק דלא כהש"י וכ"פ הכרתי ופלתי וכ"כ השמ"ח דאחר שחיטה צריך י"ב בדיקות וביאר בתב"ש ס"כ דפשוט דסתם בדיקה י"ב ושמדברי רש"י בחולין דיו"ד ע"ב בד"ה למפסל דדין בדיקה שאחר שחיטה ושבין השחיטות אחד הוא] אה"ב וידי"ן רי"מ נר"ו העיר דדברי הד"מ בשם מהרי"ל והש"ך והפר"ח מיירי רק בבין שחיטה לשחיטה ושמא בלאחר שחיטה אין מצריכין בדיקה

גמורה דהא בלאח"ש הראב"ד והרז"ה וזולתם ס"ל דא"ץ בדיקה כלל והפר"ח עצמו דעתו כן אלא דלדינא כ' דיש להחמיר עכת"ד ולי הצעיר נר' פשוט דראיותיו של אמו"ר הרה"ג המחבר זצ"ל הכ"מ ברורין דהש"ך והפר"ח דייקי לשון מרן שכתב צריך לבדוק דמשמע בדיקה גמורה ולשון זה עצמו כתבו מרן גבי אחר שחיטה וכן התב"ש למד כן מדברי הש"ך אף דמיירי רק בין שחיטה לשחיטה גם לענ"ד הדבר מוכרע מצד הסברא דכיון דסכין זו הצרכנוה בדיקה ונבדקה ונמצאת כשרה איך אתה פוסלה מלשחוט בה עתה לכתחילה ואם אתה אומר שצריך לבודקה שנית שהבדיקה שנעשית לאחר שחיטה אינה בדיקה גמורה מיחזי כחוכא ואיטלולא] וכן נהגתי אני הצעיר תמיד וכן זכורני שכן נוהגים השוחטים החרדים אל דבר ה' ואין לחוש להמקילים בזה שלא אמרו כהלכה. ולדעתי המעט יש לכופם לבדוק י"ב בדיקות וכ"ש שאין ללמוד מהם. ובמ"א הוכחתי דגם מה שהם אומרים שכן המנהג וגו' ליתא וכייפינן להו לבדוק י"ב וכאמור [וכ"כ הישמ"ח ס"א ס' ה'] הכו"ח ביום ה' לחדש אב יה"ל התרס"ח ליצירה ע"ה כלפון כהן סילט"א:

סימן סה

שאלה בועה שבשיפולי האומה שבין החיתוכים אם היא כשרה:

תשובה מרן ז"ל בש"ע סי' ל"ז ס"ד כתב דשיפולי היינו תחתית האומה אבל לא החיתוכין שבין אונה לאונה ולפו"ר היה נראה דרישא לא דמי לסיפא דברישא נקיט תחתית ומשמע שהוא הסוף של האומה או של האונה ממש והוא המקום המשופע המחודד שבסוף ובסיפא מסיים אבל לא החיתוכין ומשמע דבא לומר דחיתוך הוא דלא הוי שיפול אבל כל חידוד דוד הוי שפיר שיפול ותו קשה דמהיכא תיתי לן לחשוב החיתוכים לשיפול ונ"ל פשוט דלשון חיתוך הנזכר בזה אינו ר"ל האמצעיות שיש בין אינה לאינה אלא ר"ל מקום שנחלקת ונחתכת האונה לשתים או לשלש ולא קאי רק לאשמעינן שלא נחשוב אותו חידוד שיש בין אונה לאונה לשיפולי שאין זה שיפול דהשיפול הוא תחתית ממש וכ"ן מדברי מור"ם ז"ל שכ' ע"ז וי"א דבכ"מ שיש שם חידוד מקרי שיפולי ריאה ואי איתא דגם מרן מטריף בחידודין ולא בא להכשיר רק באמצע החיתוך מהחידוד ולמטה א"כ לא שייך כלל לומר ע"ז וי"א וכן מתבאר מדברי מרן הב"י שכ' בשם הסמ"ק והכלבו דשיפולי ריאה ר"ל כל חודי חתכי האונות והאומות בין מלמעלה בין מן הצדדים וסיים ע"ז וכתב מהר"י ן' חביב שמאחר שהמפרשים לא ראו שורש לאסור בועה בשיפולי ריאה אלא דברי ה"ג נשמע לכל מי שיפרש דבריו להקל דר"ש בן חפני מכשיר בשיפולי אונה ואפי' בלא היקף וטעמא לפי שהיא במצר החזה והוא רביתיה גם בספר צדה לדרך כתב

בשם חכמי טוליטולה כי שיפולי הוא על תחתית האונה או האומה ולא על החיתוכן שבין אונה לאונה כמו בתחתית ההר תרגומו בשיפולי טורא וגו' ע"ש וזכורני כי ראיתי דומה לזה בקונטרס שחיבר ה"ר מתתיה ז"ל על הטרפיות וכתב שכן המנהג ומשמע דמרן בש"ע נקיט שיטת צל"ד בשם חכמי טוליטולא עפ"י הכרעת מהר"ם ן' חביב הנז' ודעמיה ודברי הצ"ל מבוארים דבא לאפוקי גם החידודים דהרי טעמו ונימוקו דהוי כמו בשיפולי טורא שהוא תחתית ממש ומור"ם ז"ל חייש לסברת הסמ"ק והכלבו וא"כ לדידן דבתריה דמרן גרירי יש להתיר בפשיטות וכ"ן שהבין ה' מהר"א אזולאי בכונת מרן כמ"ש המחב"ר אות ז' שכתב שלדעת הרב כ"ש למעלה במקום שהיא דבוקה לשורה ואם מרן בא לאפוקי רק חיתוכים ממש אין מקום ללימודו זה וכ"ש דכבר כתב מרן בשם מהר"ם ן' חביב ודעמיה דשומעים בזה למי שמקיל וכאמור ותו דהו"ל ס"ס גמור שמא כהמתירים בועה בשיפולי לגמרי ואת"ל דאסורה שמא אין זה שיפולי כלל ושיפולי אינו אלא תחתית וכהסוברים כן [ובפרט בשיפולי אונה דכמה פו' מתירין אותה ונוסף עוד ס' אחר ועי' להדרכ"ת ס"ק ר"ו ע"ש]:

וראיתי להפר"ח ס"ק כ"א שעל מ"ש מרן תחתית וגו' כתב וז"ל לאפוקי חיתוכין שבין אונה לאונה אבל כל קצוות הריאה אפילו לו מן הצדדים נקראו שיפולי שהרי הריאה כשהיא בגוף הבהמה אינה שוכבת אלא תלויה וא"כ בכל הצדדים היא תלויה וסופה ליפסק ולינקב ע"ש ולכאורא דבריו סותרים מה שפירשנו דלפי דבריו נראה דבא לאפוקי חיתוכין ממש אמנם כד דייקינן פורתא מתבאר לנו דחיתוך שכ' הפר"ח אינו אלא על מקום הנחלק ונחתך בין אונה לאונה ועל החידודים אשר שם קאי וחיתוכים קרי להו אלא דהוה ס"ד דתחתית תחתית ממש ואינו אלא המקום המשתפע ומתחדד כעין קוץ שבסוף האונה או האומה וע"ז כתב דה"ה לכל קצותיה וסביבותיה אך על החידודים שבין אונה לאונה או אומה אינו בכלל שיפולי גם להפר"ח וכאמור וע' לה' מסגרת השלחן שנתקשה בהבנת דברי הפר"ח ולע"ד דבריו מבוארים וכאמור:

ובעיקר מה שחידש הפר"ח לולי שאיני כדאי אומר דמרן ז"ל אינו אוסר אלא תחתית גמור שהוא הקצה של האומה או האונה המשתפע ולא שאר קצוות הריאה בין באומה בין באונה שהרי מדמה לה לתחתית ההר וכמ"ש בב"י בשם מהר"ם ן' חביב ודעמיה. וכ"ר להתה"ז סי' י"ד אות ה' שכתב דהגם דהפר"ח ס"ק כ"א כתב דכל קצוות הריאה אפי' מן הצדדים נקרא שיפול מ"מ הפ"ת ס"ק י"א הסכים דעתו להתיר דכל דאיכא לספוקי שרי וכ"כ המחב"ר משם הרדב"ז וציין להתשב"ץ סי' כ"א ושכן מנהגם ע"ש אלא דדבריו ז"ל בשם הפ"ת תמוהים לע"ד דהפ"ת לא נחית לחלוק בזה על הפר"ח רק על מ"ש מור"ם

לאסור בחיתוכים דהיינו בחיתוכים כמו שיראה המעיין שם בראשית דבריו ובסופם ואם נחית על מ"ש הפ"ת להתיר במסופקים ע"ש לא הי"ל לכתוב רק דהסכים דכל דאיכא לספוקי וגו' ולא דהסכימה דעתו להתיר כאלו חולק הוא בזה על הפר"ח ותו דדין זה הי"ל ללמדו מדברי מרן בב"י ובש"ע וכאמור גם מ"ש בשם המחב"ר לע"ד אין שום הכרח מדבריו דחולק על הפר"ח ואדרבא נראה דס"ל כן מדלא כתב להקל רק במקום שהיא דבוקה לשדרה ועכ"פ מלשון מרן בש"ע ובב"י נראה דתחתית ממש וכיון דיש עכ"פ מי שסובר כן וגם דבריו מטין כן אם יסכימו אתי בעלי ההוראה דעתי הקצרה מצטרפת עמהם להתיר:

וראיתי י לה' מזמור לדוד שהביא לשון הבה"ג שכתב האי בועתא דקיימא בשיפולתא דריאה או על אודנה והוכיח מזה דלאו דוקא שיפולי אלא ה"ה בחידוד ע"ש ולולי דבריו ז"ל נ"ל דכונת הבה"ג רק לאסור באומה או באונה דסתם ריאה על האומה וסתם אודנה על האונה ובאמת דמזה סיוע להסוברים כן וכמו שפסק מרן ז"ל (נר' דבא לאפוקי ממ"ש השב"א אות י"ד שנהגו שלא לאסור כ"א בתחתית האומה ולא האונה ע"ש והיא סברת ר"ש חפני הביאה מרן בב"י ועי' הדרכ"ת ס"ק ר"ו ע"ש]:

המורם מכ"ז דלדידן דבתריה דמרן גרירין אין לאסור בחידודין שבין אונה לאונה או שבין אונה לאומה וכ"פ בישי"מ ח"א סי' שכ"ט ע"ש] אבל בקצוות האונה אי האומה דהפר"ח אוסר לא מלאני לבי להתיר בלתי הסכמת ב' מורים אתי הכו"ח ביום ט' תמוז יה"ל התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סו

שאלה שפוד אם מותר לצלות עליו שנית או להחם עליו את הצלוי בו:

תשובה ע' ה' וישב אברהם יו"ד סי' א' ולע"ד הדבר ברור דכיון דמרן דיעות הקודמים הביא ביש מי והאחרונים ביש מתירים לשון רבים ודאי דכן דעתו אם מצד דיש ויש ה' כיש בתרא אם מצד דתני לה בלשון רבים אם מצד דסיים ע"ז שכן המנהג ע"ש ומאחר דדעת מרן ז"ל דלכתחילה נמי הכי הוי א"כ יש להורות לרבים כדעת מרן והמחמיר יחמיר לעצמו וכמו שנראה מדברי הש"ך בהנהגות איסור והיתר סי' רמ"ב אות ה'] וגם למ"ש הלק"ט ז"ל ח"א סי' רצ"ג] והב"ד המחב"ר יו"ד סי' (ט' או"ב] מ"מ אין זה דעת מרן עצמו וכמ"ש החיד"א ז"ל שם ומאחר דהכי הוי אנן בדידן דבתריה דמרן גרירין יש להורות כדעת מרן ז"ל וגם המחמירים בזה לחוש לדברי האוסרים נראה דבנ"ד דגם מור"ם מודה להתיר בדיעבד אלא דלכתחילה יש לחוש. לדידן דבתריה דמרן גרירין אין לחוש. וכ"ש דאנן פה מתא אי ג'רבא נתפשט המנהג ג"כ כמ"ש מרן ובכה"ג נראה דכ"ע יודו דאין

להורות לרבים הפך זה. ועוד נ"ל דבנ"ד פה אי ג'רבא דהשפודים הם מעצי חריות דקל לחים דאין לומר בכה"ג חם מקצתו חם כלו וע' להעה"ש יו"ד סי' ע"ו אות (ז') וגם כיון דמלא ליחות טרוד גם השפוד להפליט ליחתו כל שלא נתיבש לגמרי [דמשמע דוקא במתכות ל"א כבכ"פ] י"ל דכ"ע מודו ולא פליגי רק בשפוד ברזל ובכן מכל מ"ש דעתי להורות לרבים דמותר להחם שנית בהם (וכ"נ דמותר לצלות בהם בשר אחר שנית וצי"ב) וכמו שכן המנהג פשוט הכו"ח ביום ח"י ניסן התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סז

שאלה בהני רובי דבעה"ע שזכר מרן בסי' ט"ל יש לברר אם זה דוקא בהני דהוו בשטח אחד והכי רביתיהו או מצד דנהגו העולם כבעה"ע להתיר באלו אך לא במה שלא כתב הבה"ע ולא יש מנהג כדעתו. או"ד לא שנא ואפילו אינם בשטח אחד אזלינן בתר רובא: תשובה מרן ז"ל בב"י בס"ס ט"ל כתב וז"ל ודע שבעה"ט כתב עוד חלוקה רביעית והיא שאם האומה נסרכה לטרפש ולדופן אם רוב הסירכה לדופן צריך מכה ואם רוב הסירכה לטרפש טריפה וכתבו רבינו ירוחם וכתב מה"ר דוד ן' יחיא שבא מעשה לידו והסכים מה"ר יוסף בן חיון ז"ל עמו להתיר אם הרוב בדופן ויש בו מכה וכן הסכמנו לדון לעולם וכתב שאח"כ מצאו הדין מפורש בשם בעה"ע ע"ש וקשה דלמה הוצרך מרן ז"ל לזה שכ"כ הבעה"ע ושכן הורו המורים הנז' והסכימו ע"ז וכן קשה להרבנים המורים הנז' מה מקום להסתפק בזה ולמה מה"ר דב"י הוצרך להסכמת מהריב"ח ולמה הוצרכו להסכים כן וכן למה הוצרכו לזה לכתוב שמצאו הדין מפורש בשם בעה"ע דבלא זה הלא דברי הטור לפנינו ומבואר דרבעה"ע והרא"ש הסכימו ללכת אחרי הרוב וכאמור. ומזה נ"ל להוכיח דאין לנו להוסיף כלל על אלו מדעתינו אם מצד דרק אלו הוי רביתא ולכן היה בדין לאסור בחלוקה רביעית זו שאינה רביתא ועכ"ז הם התירו וטעמם משום דיש מכה ובכה"ג דיש טעם וסיבה לתלות בה תולין גם בכה"ג דלא הוי רביתא שדרך המכה להתפשט כ"כ. א"נ מצד זה דאין לנו אלא מה שזכר הבעה"ע שנהגו העולם כמותו אך בלא"ה באופן שיהיה שלא כתבו הבעה"ע ומזה לא נתפשט המנהג אין להתיר שהרי רוב הפוסקים אוסרים וחולקים על הבעה"ע והבו דלא להוסיף עלה ועכ"ז הם ז"ל התירו בזה מהטעם האמור דכיון דיש מכה יש לתלות בה שמתפשטת גם מחוצה למקום רביתא וכאמור אך מדברי מרן בב"י ובש"ע ס' כ"א באונה הסרוכה לדופן צר ורחב דיליף לה מהא דבעה"ע נראה דכל כי הא דהוו בשטח אחד שפיר דמי אבל בלא"ה אין ללמוד וכאמור:

וכן ראיתי להרשב"ש ז"ל סי' תכ"א שכתב דדוקא הני דהוו בסדר אחד דאפשר דמהדקא ולא אתי לאפרודי וכן מכה בדופן אפשר דשדי תכלא בכלה והכל מתפשט ממקום המכה אבל כל סירכה דבוקה למקום הכשר והאסור שלא במקום רביתא כגון שהגיע לטרפשא דכבדא או לטרפשא דליבא או לשומן הלב או לקנה הלב וזולתם שאינם עמהם בשורה אחת או דלאו היינו רביתא באומה בטרפש אין הולכין אחר הרוב לפי שהיא מתפרקת וזה אפי' למאן דס"ל דהולכין אחר הרוב ע"ש למדנו מזה דכ"ע מודו דבעינן שטח אחד דמהדקא וגבי מכה מתבאר בדבריו דא"ץ שטח אחד דאפשר דשדי תיכלא בכולה וגו' וכן מתבאר בדבריו בסי' שנ"ט שהתיר במכה שבדופן והסירכה לדופן וטרפש ע"ש והיא החלוקה הנז' שזכר מרן הב"י וכן פסקה בש"ע סכ"ה ע"ש (וכ"כ בסי' קס"ג):

ראיתי להכנה"ג הגה"ט אות ע"ט שכתב בשם מהר"י סמוט וז"ל דע דאנן אזלינן בתר רובא ואפילו שלא בשטח אחד אלא כשנצרף הרוב עם חיתוך וצד פנים וחוץ המשל אם יש דופן וחיתוך ואומה ושומן ובין החיתוך והדופן יש רוב היא כשרה ע"כ:

ולדינא נלע"ד דדברי הרשב"ש עיקר שלפי הנראה קדם להר"י סמוט ובקי במילי דאבוה הרשב"ץ ז"ל אשר מרן ז"ל סומך עליו כמה פעמים. ותו דכ"ן דעת מרן ז"ל בב"י ודעת הרבנים מהר"ד בן יחיא ומהריב"ח וכאמור. ותו דהא גופה דבעה"ע היא בפלוגתא ורוה"פ אוסרים כמ"ש מרן בבד"ה גבי מחצה על מחצה ע"ש וא"כ הבו דלא להוסיף עלה ומסתיין להתיר בברור. ותו דעיקר ההתיר לסמוך על הבעה"ע מפישוט המנהג ולא מדינא וא"כ אין לסמוך להתיר רק בהני ולא בזולתם שלא ידענו עד כה שיש בהם פישוט המנהג ואדרבא מסתמיות דברי הפוסקים נראה דלא יש פישוט המנהג בהם כלל. או דבאמת לא שכיחי ולא שייך בהם כלל מנהג. ותו דהוו"ל ס"ס לאיסורא שמא כהחולקים על הבעה"ע ואת"ל כהבה"ע שמא כהרשב"ש ודעמיה דהבעה"ע אינו מתיר רק אם הם בסדר אחד וכאמור [עי' להכה"ח ס"ק שע"ה שהביא בשם הזב"צ חולקים על מהר"י סמוט כדעת הרשב"ש ע"ש]:

ומאחר עלות דגם דסמוכים ואינם בשטח אחד אין להתיר ברוב כ"ש וק"ו באינם סמוכים וכ"כ העה"כ סי' ח"י אות ס' בשם המחב"ר אות מ' שכן דעת רוב האחרונים ודעת העה"כ נראה דאוסר שהרי בהמחב"ר שם אחרי שהביא דעת האוסרים כתב אבל וגו' וא"כ נראה דכן דעתו כיון שכתב אבל וע' בכללי הי"מ בכללי [ריב"ה ומוהריק"א או"ט] וא"כ מה ששינה העה"כ לכתוב בלשון הנז' מורה שדעתו לאסור ע"ש ע' להשב"א אות מ"ז] והגם דמזה מוכח דבסמוכים גם דלא הוו בשטח אחד אין דעתם לאסור מ"מ כיון שלא זכרו דברי הרשב"ש ז"ל ודברי מרן שהוכחתי מהם י"ל דאי חזו להרשב"ש הוו הדרי. ותו

דעכ"פ פלוגתא הוי ויש להכריע לאסור וכמו שכתבתי לעיל באורך (וכ"כ הישי"מ ח"א סי' רס"ה דבעי' תרתי סמוכים ושטח אחד ע"ש:

המורם מכ"ז דלע"ד יש לאסור אם אינם בשטח אחד גם דסמוכים וכ"ש אם אינם סמוכים וכאמור ושו"ר למהרימ"ט ח"א סי' ע"ז שאסר ריאה הסרוכה לדופן ונמשכת עוד אל שיפולי האונה למטה ונמשכת גם אל שוה"ל דדילמא כנגד השיפול וגם מה שסרוך אל שוה"ל דילמא כנגד זה היא נקובה ולא חשיבה סתימה כיון דלאו היינו רביתיה ולא דמי לעצם ובשר. ועוד כיון דדופן ושומן אינם במקום אחד ושומן מתנדנד הוא מן הדופן פשיטא שיש לחוש להתפרק עש"ב ומבואר מזה דס"ל בהרשב"ש ז"ל וכאמור דכל שאינם בשטח אחד אין להתיר ברוב וכ"ש ברחוקים וכאמור וכן מבו' בח"ב סוס"י י"ב ובכן נלע"ד דהעיקר הוא לאסור בכלהו רובי זולת אלו החמשה שזכר מרן ז"ל אחת בסי' ט"ל סכ"א וארבעה בסכ"ה ואחת בס"כ וכ"כ המט"י ח"ב דל"ז ע"ב דבששה רובי מכשרינן ע"ש וכ"כ ה"ה ז"ל גופיה בברית כהונה יו"ד מע' רי"ש או"ב] וכל זולת אלו אין להתיר כלל והבו דלא להוסיף עלה וכמש"ל כמה טעמים והכרעות בזה ואכמ"ל וכן הורו ב"ד הגדול מוהר"י טייב ומוהר"י נג'אר ומוהר"י הכהן בתשו' בגנזי שלום יו"ד סי' ב' וע' בס' הזכרון מע' ס' אות כ"ב. וטור אעמוד ע"ז בעה"ו בעת הפנאי וה' יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות אמן הכו"ח ביום י"ט אייר התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן סח

שאלה רביעית חלב שנשפך לבור והרבה חלקי מים יותר הרבה מאוד משש‌ים יש בבור אם מותר לבשל ממנו תבשיל בשר לכתחילה:

תשובה נ"ל דלכתחילה נמי מותר שהרי כבר נתבטל בכמה ששים שיש מים בבור והגם דמור"ם ז"ל סי' צ"ט ס"ו כתב כזית חלב שנפל למים ונתבטל בס' ואח"ך נפל מן המים לקדרה של בשר מותר אע"פ שאין בבשר ס' נגד החלב שהרי נתבטל במים ומשמע מזה לכאורה דדוקא בדיעבד אם נפלו המים לתבשיל אך לא יטילנו לכתחילה כבר כ' הרב עצמו בתורת חטאת כלל פ"ה אות י"א דאפי' לכתחילה מותר ליתן המים לתוך הקדרה של תבשיל ושכן מוכח מדברי הסמ"ג ע"ש. וכ"ן מדברי הש"ך ז"ל ס"ק כ"ב שלא העיר ע"ד בת"ח ונראה דכן דעתו וכן מבואר מדברי ה' צמח צדק סי' פ' וכ"כ הפר"ח ס"ק כ"ב ע"ש וכ"ן דעת הרדב"ז הב"ד הפר"ח סי' פ"ו ס"ק ז' אלא דלפ"ד הרדב"ז מותר גם לכתחילה להטיל החלב במים ובזה חלוק הצ"ץ ז"ל סי' פ' כי"ש ולהיות כי השואל לא שאל ע"ז א"ץ כעת לברר ושוא"ת עדיף עד שיתברר ההפך. ומ"מ כשכבר נתבטל במים

אין כל מיחוש וכאמור וכ"ן דעת העה"ש סי' ח"י. הכו"ח ביום טו"ב אב התרפ"ג ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן סט

שאלה המוכר לחבירו תבואה בזול לשלם אותה לו לזמן פ' ומקדים לו המעות מעתה ואין לו ממה שמכר לו נגד מעותיו רק אחד או שנים למאה וכיוצא מי דמיא הא להלואה שכ' מרן סי' קס"ב ס"ב או לא:

תשובה מרן ז"ל בש"ע סי' קע"ג ס"ז כ' דאם ישנו ברשות מוכר וגו' מותר ואם אינו ברשותו אסור ע"ש ומדלא כתב דאם יש ממנו ברשותו מורה ובא דבעינן שיהיה כולו ברשותו וכ"כ להדיא בסי' קס"ג ס"א אם יש לו חטים כשיעור מעותיו מותר משמע דבעי' ממש כשיעור כל המעות ולא סגי במעט ממנו כדסי' קס"ב וכ"כ מרן בב"י סי' קס"ג בשם רבינו ירוחם פלוגתא בזה ושר' ירוחם הכריע כהמתירים ושכ"כ הרא"ש וסיים ע"ז מרן ואני לא ראיתי כן בדברי הרא"ש ודעת הרמב"ם בפ"י מה"מ דבעינן שיהיה לו חטים כשיעור מעותיו ע"ש ומדפסק מרן ז"ל בסי' קס"ג בש"ע באותו לשון שכתב הרמב"ם מורה ובא דדעתו בש"ע ובב"י כן דבעינן ממש כשיעור מעותיו וכ"כ הש"ך סי' קס"ג סק"ב והט"ז ס"ק ב' ומחילוקם שם בין מכירה להלואה מתבאר דאין לחלק ג"כ בין הא דסי' קס"ג להא דסי' קע"ג דתרוייהו מכירה נינהו וכן יש להוכיח ממ"ש מרן בב"י בסי' קע"ג בשם הריב"ש הטעם דשרי באית ליה משום דכיון דמן התורה מעות קינות ואם חוזר בו מקבל מי שפרע ה"ז לענין רבית כאלו קנאם קנין גמור מעתה וא"כ ע"כ דהיינו ביש לו כדי מה שמכר לו דאל"ך לא קנה רק אותו המעט שיש לו וכן משמע מדסיים שם אבל כשאין לו אע"ג דהשתא לא מיזיל גביה מ"מ אסור כל שלא יצא השער דאנו חוששים שמא ישתנה השער ויתיקרו הפירות בתוך הזמן שקבע לו ונמצא שמרויח הקונה בפסיקה בהקדמת מעותיו ע"ש דזה ודאי שייך גם באם יש לו מעט. וכ"כ הרדב"ז ח"ב סי' תקפ"ז [ותקכ"ה] ושכ"כ הרמב"ם והסכים הרשב"א ע"ש:

והגם דהטור ז"ל סי' קע"ג כתב ואם אין לו מאותו הדבר ברשותו כלל אסור ומשמע דאם יש לו קצת ברשותו שרי דמדמה לה להיא דסי' קס"ב ע"ש נ"ל דלאו דוקא קאמר הטור או שיש בטור שלפנינו איזה ט"ס וכן יש להוכיח מדברי מרן הב"י שציין ע"ד הטור ואם אין לי' וגו' הוא סוף מימרא דר"ן שכתבתי בסמוך ואלו במימרא דר"ן (לא קאמר) אלא איתנהו גביה שרי ליתנהו גביה אסור ומשמע דכלם נמצאים אצלו או למרבה אין הכרח מזה ואיך יציין מרן ע"ד הטור שהתיר גם במעט סיועא דר"ן והי"ל להראות מקום לזה כההיא דסאה בסאה אלא ודאי ל"ד או ט"ס יש בדברי הטור וכן מוכח מדברי מרן

בב"י סי' קס"ג שהביא דברי ר' ירוחם שזכר פלוגתא בזה וכנז"ל שלא ציין ולא העיר מרן ז"ל כלל ע"ז מדברי הטור בזה וכן יש להוכיח מדברי הטור גופיה שכתב דאם ישנם ברשות המוכר מותר ולא כתב יש מהם וכן מוכח מדברי הטור סי' קס"ג שכתב אם יש לו חטים כנגד הדמים שחייב לו מותר והוא כלשון הרמב"ם שדקדק ממנו מרן בב"י דבעינן כשיעור מעותיו ע"ש ושו"ר להפרישה סי' קע"ג אות ט"ו שביאר בדברי הטור דבעינן שיהיו כולם ברשותו ולא סגי במקצת ע"ש וכ"כ בדרישה [אות ה'] וסיים שם דהא דכתב רבינו ואם אין ברשותו כלל וכו' ל"ד נקט אלא ר"ל שאין כל השיעור בידו א"נ כלל ארשותו קאי ר"ל שלא בביתו ולא בשאר מקומות שברשותו וגו' ע"ש ולכאורא הוא פלא דמה יענה באומרו מאותו הדבר דאם לפי' א' או ב' ק"ט לשון זה ונ"ל ברור דלא היה כלל לפניו תיבת מאותו דבר רק ואם אין ברשותו כלל וכמו שציין הדרישה בשמו וקא ק"ל תיבת כלל וביאר דלאו דוקא או דקאי ארשותו וכנז"ל והמדפיסים לא הבינו כן ולתקן הלשון הוסיפו תיבת מאותו דבר שחשבו תיבת כלל לא קאי ארשותו אלא על הדבר. ומעתה נקיטנן דבין בההיא דסי' קס"ג בין בההיא דסי' קע"ג בעינן שיהיה כלו ברשותו שכ"ד מרן ז"ל וכ"ש שכ"ד האחרונים ג"כ וכן מתבאר מדברי מרן ז"ל סי' קע"ג ס"ו שכתב והוא שיש לו כל דמי הדינר וזה ברור:

והגם דמור"ם ז"ל כ' ע"ז ולי נראה וגו' אפי' מעט מהם כמו בהלואת סאה בסאה וגו' והוא הנכון לדעתי מבואר מדבריו שהוא חולק על מרן ז"ל אנן בדידן בתריה דמרן גרירי וכ"ש בזה דרבני אשכנז חלקו על הרמ"א כמ"ש הש"ך ס"ק ט"ו ע"ש והט"ז סק"ט וסי' קע"ה סק"ה ע"ש] ועוד דנראה דמדלא חלק הרמ"א אלא גבי שלחני אבל בסי' קס"ג לא חלק וכן לקמיה בסי' קע"ג ס"ז לא חלק נראה דמודה בהו למרן ז"ל וכ"ר להדרישה סי' קע"ג ס"ב שהביא דברי הרמ"א ז"ל והק' ע"ז מ"ש מפוסק על הפירות שאינו פוסק אלא עד כדי שיש לו ע"ש מבואר דס"ל דהרמ"א לא כ"כ רק גבי דינרי דאל"ך לק"מ מפסיקת פירות והוכחתו נ"ל מדלא הגיה ע"ד מרן בפסיקה על הפירות וכדאמרן וכן מוכח מדברי הלבוש שהק' כן על הרמ"א ע"ש וצ"ל דס"ל דהרמ"א מודה בפירות. ובזא"ש מה שרצה מו"ה אבני צדק סי' קע"ג אות ט' להוכיח מדברי הרמ"ך ז"ל הפך דברי הרמ"א ז"ל וכמ"ש בצדו ע"ש [פי' דליכא הוכחה נגד מור"ם מהרמ"ך דבנדון הרמ"ך מודה מור"ם] והגם דמרן בב"י סי' קע"ה כ' דמפשט דברי הרמב"ם נראה דביש לו מעט פוסק על הרבה כבר סיים שם אלא שה"ה פירש דבריו כדעת הרמב"ן והרשב"א וא"כ ודאי דנקיטנן כמותם כיון דיש לפרש דברי הרמב"ם כן ונ"ל דהטור בסי' קע"ג נמשך אחרי דברי הרמב"ם הנז'

ובסי' קע"ה חזר בו וס"ל לפרש כוונת הרמב"ם כמ"ש ה"ה וא"ץ לומר לפ"ז שיש ט"ס בדברי הטור ז"ל ודו"ק:

ודרך אגב ראיתי להש"ך ס"ק ט"ו שתמה על הב"ח שתמה על הרמ"א שלא הלך בעקבות הטור דהלא הרמ"א כתב דבקצת דברי הטור הגרסא להפך ע"ש ולע"ד כונת הב"ח מבוארת דמתוך דברי הרמ"א מבואר דבכל ספרי הטור אינו כן רק בקצת וא"כ הי"ל לילך אחרי רוב ספרי הטור. ונ"ל עוד דגם כונת הש"ך מבוארת דכיון דמצד העיון נ"ל להרמ"א כן ומצא קצת ספרי הטור כן הכריע שכן האמת וא"כ לא נמצא דבר מפורש בטור בשם הרא"ש הפך זה ומ"מ י"ל דהב"ח שפיר מותיב כיון דהטור בסי' קע"ה כתב דבעינן הכל בידו וע"ש להב"ח ז"ל מ"ש על הרמ"א. כנלע"ד בכונתם ואכמ"ל. ולדינא נ"ל ברור דבעינן שיהיה כל מה שמכר תחת ידו וכדאמרן וכ"ש לדידן דבתריה דמרן גרירי הכו"ח ביום כ"ד אב הרחמים יה"ל התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ע

שאלה במה שמצוי כמה פעמים בגלגלת העוף להיות כעין גלד וחבורה וכחסרון ופצע בעור ואומרים שזה מחמת שמתאבקים התרנגולים יחד וכיוצא וזה מנקר בזה וזב"ז עד שפך דם אם יש לחוש לנקיבת העצם והקרום של מוח וכיוצא ולהצריך בדיקה אחרי שחיטה:

תשובה יש בזה ס"ס ס' ניקב עצם הגלגלת ספק לא ניקב ואת"ל ניקב שמא לא ניקב הקרום ואף אם יבדוק וימצא נקב בעצם מ"מ א"א לברר אם ניקב הקרום של מוח או לא שאין אנו בקיאים בבדיקה זו כמ"ש מור"ם סי' ל' ס"ג ע"ש וא"כ הו"ל ס"ס שאין יכולים לברר מהם רק אחד והשני נשאר בספק ובכה"ג כ' הנו"ב ז"ל מה"ק יו"ד סי' נ"ז דהוי ס"ס וא"ץ לברר ע"ש (וכ"ה הב"א סי' כ"ו] ובפרט דגם הספק האחד אין בו בירור כראוי דבאיזה פעמים ראינו דבעצם של הגלגלת יש כעין נקב דק מאוד שמוציא טיפת דם וליחה והוא כחודו של מחט ויתכן וכמעט שבאמת כן הוא דאין זה כלל ע"י ההתאבקות והניקור אלא הוא מתחלת ברייתו ואין כלם שוים וא"כ גם דמצאנו איזה נקב אין בירור גמור אם ע"י ההכאה או מתחילת ברייתו וא"כ נראה דהוי ס"ס גמור וא"ץ לבדוק:

אבל ראיתי להשו"ג ז"ל סי' ל' ס"ק י"א שכתב דכמה שוחטים מטריפים עוף שיש איזה נגע בראשו ואפי' עצם הגלגלת שלם וטועים הם שאין להחמיר רק שלא לבדוק קרום של מוח של עוף שצריך בקיאות הרבה ואין אנו בקיאים אבל כשהעצם של מוח שלם אין להחמיר ולהטריף בעוף רק יוציא החטיטה או הקליפה שיש על הראש ולראות אם העצם שתחתיה שלם כשרה ואם לאו טריפה מספק שמה ניקב קרום של מוח ומזה

דן להתיר בנאבדה הראש קודם שיעמוד על הבדיקה מס"ס דשמא לא נגע הנגע בעצם ואת"ל הגיע בעצם וניקב שמא לא ניקב קרום של מוח ע"ש ומזה מוכח דהוא ז"ל מצריך בדיקה ואולי דלא ס"ל כהנו"ב ז"ל בדיעה זו שזכרתי ומ"מ לדידן נראה דיש להתיר דהרי ודאי הא דצריך לברר אינו אלא דרבנן וא"כ הו"ל פלוגתא בדרבנן וספיקו להקל. ומ"מ גם לשיטת השו"ג ז"ל נראה דאם אין כאן שום פצע וחבורה בעור רק דאין שם נוצות ואפשר שהיה שם פצע ונתרפא העור לגמרי או שלא היה רק הסרת נוצות אבל העור עצמו לא היה נקוב נ"ל דגם השו"ג יודה להתיר דאין לנו להחזיק ולחוש לריעותא רק אם היא לפנינו אך לא בכה"ג דהריעותא עצמה אינה מבוררת ובפרט די"ל דאלו ניקב העצם באופן המטריף לא היה מעלה רפואה ולא היה מקרים העור ודומה לזה כ' ה' [ש"ך סי' נ"ו סקי"ב] ע"ש. ועוד דבנדון השו"ג עצמו נראה דיש ג' ספיקות וכן בנ"ד שמא לא הגיע כלל בעצם ואת"ל הגיע לעצם שמא לא ניקב ואת"ל ניקב שמא לא ניקב קרום של מוח. וכ"ש בנ"ד דיש ד' ספיקות [דשמא מעיקרא ליכא מכה כלל רק מתחילת ברייתו] ועוד דהנסיון הורה שכל שפתחנו לא מצאנו בשום אחת שום נקב בעצם הגלגלת ורק אחת או שתים נראה כאלו יש שם נקב דק מאוד כחוד המחט וזה מורה שאינו נקב של ניקור רק מתחלת ברייתו וא"כ כיון דלא שכיח חשש בזה אין מקום להצריכו בדיקה וכמו כל שאר הבדיקות של שאר הטרפיות שא"ץ לבדוק אחריהם. ומ"מ איני מחליט ההתיר בזה טרם יסכימו אחי ורעי הב"ד הי"ו כי הוא דבר שכיח והוה תמיד ומ"מ בשעת הדחק שרוצים לשחוט לחולה דעתי להורות שא"ץ לבדוק גם כי עדיין לא עמדתי על דעתם וכן היה מעשה והוריתי כן והיה זה לזכרון בעה"ו:

סימן עא

שאלה כיס השתן שנמצא בו לחה סרוחה ועבה ועכורה ומבחוץ הבשר אינו ממוסמס אבל נמצא בו ב' נקבים וכשהסירו הליחה ניסו בנוצה אם עוברת בגיד לדעת אם השתן עובר ולא עברה ופתחו צינור מעבר השתן ונמצא בראשיתו כעין גיד קטן סותמו וכשהסירוהו נמצא מקום ודרך לעבור אך אצל דיבוקו בכיס לא יש אותו צינור אלא בשר חי ומלא ונפתח בסכין באופן שנראה שע"י הליחה העבה נסתם מעבר השתן ועלה בשר חי ונדבק והטבח אמר כי אותם ב' נקבים מידו היו בסכין ובתוך הכיס יש מקום שהוא נקוב ובו ליחה מימיית עבה אך איננו מפולש:

תשובה נ"ל להכשיר דמצד זה דניקבה כיון דמרן ז"ל מתיר בסי' מ"ה אפי' בניטלה וכ"ש בניקבה כמו שמתבאר מדברי מור"ם שם הגם דחיישי' מיהא בהפסד מועט להאוסרין שהזכיר מרן מ"מ בנ"ד דהטבח אומר שהנקבים היו ע"י בסכין גם דדבריו מסופקין (וכמו

שכן ניכר קצת מבין ריסי עיניו) מתירים גם בהפסד מועט דכל דמותר בהפסמ"ר ונלוה לזה סניף אחר יש להתיר גם במועט ותי' דהו"ל ס"ס גמור להתיר ותו דעד א' נאמן באיסורי גם דנוגע ועם דמבין ריסי עיניו נראה שיש לפקפק קצת אין לנו להחזיק אלא מה שהוא אומר בפירוש ובפה מלא לפנינו:

ומן האמור ג"כ נר' דאין לחוש ג"כ לליחה וסירחון דכיון דניטלה כשרה מדינא גם דנימא דזה הוי כבשר שהרופא גוררו יש להתיר מיהא בהפמ"ר וכדעת מרן וכיון דזו לא ניטלה ר אנו חוששים אולי הוי כבשר שהרופא גוררו ואין אנו בקיאים יש להתיר גם בהפסד מועט וחסרון בקיאות זו מיהא הוי סניף וספק להקל שלא לחוש לדברי האוסרים גם במועט וכאמור ועוד כיון דהליחה סרוחה היא מבפנים ומבחוץ הבשר אינו ממוסמס ולא יש מראה מעל"ע לא הוי בכלל חששא דבשר שהרופא גוררו וכמו שתמיד מתירים במסמוס ומראה שבכרס או דקין היכא דנשאר בשר חי ובריא וכמ"ש הנוב"י י"ד סי' י"ג וה"ד הפת"ת סי' נ' סק"ד והמחב"ר סי' מ"ג ע"ש:

גם מצד סתימת מעבר השתן נר' דאין לחוש ול"ד כלל למ"ש מור"ם סי' מ"ו ס"ו דאם נסתמו המעים ע"י הבועות טריפה דהתם הנקב פוסל וכשאין הרעי עובר סוף הדקין לינקב אך בנ"ד גם דינקב או ינטל למרן כשרה ועוד נר' דדמיא הא לדבי יוסף רישבא דמחו בגידא דנשיית וקטלי ולדר"פ בר אבא רישבא דמחו בכולייתא וקטלי ומתיר הגמ' שם דאין להוסיף על הטריפות וגם דמייתי גמירי דאי בדרי להו סמא חיי כדאיתא בחולין דנ"ד ע"א ומזה גופיה התיר ראב"ן בניקבה השלפוחית והטעמים דשם שייכי ג"כ בנ"ד וכיון דמרן בש"ע דעתו כראב"ן א"כ ג"כ דדעת מרן ג"כ להתיר בנ"ד דהגם דנימא שגורם עי"ז שאין השתן יוצא מ"מ הרי יש ביד הרופא לתקן לפתוח ע"י נקב בגיד וכמו שאירע בא' שנולד סתום ופתחו המוהל וחיה וכן מעשים בכל יום שע"י אבן או חולי אין השתן עובר והרופאים פותחים ומוציאים השתן ומה לי בדרי סמא או פותחים איזה פתח באיזה כלי ולהיות כי היה הפמ"ר צירפתי עמי חכמי העיר הנמצאים והתרנוהו. [וע' בישיב משה ח"א סי' ק"ל שהסכים עמו להתיר] הכו"ח ביום י"א אייר תרפ"ב ע"ה כ"לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן עב

לעי"ת זרזיס יע"א

נשאלתי מהח"ש השו"ב כמה"ר ר' נסים עידאן הי"ו בעצם של החזה שנשבר והוא העצם הנקרא בלשון אשכנז ביליק:

תשובה הכנה"ג הגהת ב"י אות ד' בשם הדמ"א הכשירו בין שנשבר בין שנתעקם וכ"כ העה"כ סי' ל"ו אות ז' בשם האחרונים ואף אם יש עוקץ כתבו הרבנים המורים נר"ו בספר שבת אחים הנד"מ סי' נ"ד אות א' בשם המשד"ר דדעת מרן בנשבר כצלע ויש עוקץ נגד הריאה או נגד הדקים להכשיר ומזה נראה דה"ה והוא הטעם לנשבר עצם החזה הנק' בילי'ק:

ומ"מ נלע"ד דאם הדקים לפנינו צריך לבדוק אותם אם יש בהם ריעותא ואם אין ניכר ריעותא לפנינו אין לחוש וכ"ן מדברי ה' שבת אחים שם בשם השו"ג והזב"ת ע"ש וכ"ן דעת ה' תורת הזבח סי' מ"ה אות כ"ב ע"ש וכונתו שם שכתב דאינו עצם דנוקב אלא גיד ממש ע"ש היא מבוארת דקאי על סופו התחתון דשם בשיפולו התחתון יש כמין תנוך ומעשה שהיה לפניו כך היה שאותו החוד נשבר ונקשר כמו שיע"ש אך ודאי דלמעלה מזה הוא עצם גמור ולדינא נראה דגם בעצם ממש אם נאבדו הב"מ ואינו יכול לבדקם יש להתיר דלא עדיף זה מנשבר הצלע ויש עוקץ וכאמור:

סימן עג

ומה ששאל בכרס שיש בו אודם משני צדדיו כיצד בדיקתו:

תשובה אם לא יש קצת מסמוס בכרס רק שינוי מראה לבד כתבו הרבנים המורים בשבת אחים סי' מ"ו אות כ' להתיר ואם יש קצת מסמוס אזי גוררים בסכין חד וקולפים ואם נשאר מעט מהעור בלתי מראה אודם מותר דאין לחוש רק אם עבר המראה מעבר לעבר וכן אנו רגילים לעשות וכן מתבאר מתשובות הרבנים המורים נר"ו בכ"י הכו"ח ביום ח"י חשון התרפ"ג ע"ה כ'לפ'ון משה הכהן סילט"א:

סימן עד

נשאלתי לחוות את דיעי במי שהוא שוחט ובודק ובא ללמד התלמידים מלאכת השו"ב והדינים הנצרכין אם יש בזה חשש עין וטוב יותר לפרוש או לא:

תשובה מדינא ודאי שאין בזה שום חשש חשש מצוה רבה להרבות שו"ב בישראל ובפרט בדורנו זה ואם היה בזה שום חשש לא היו מצווים רז"ל על הת"ח ללמוד השחיטה מכלל הדברים שצריך הת"ח להתלמד והדבר מוכרע ממקומו שאם היה חשש כל דהו מזה היו פורשין הראשונים שקדמוני דור אחר דור. ואם היה ח"ו כן לא היה נמצא בזמננו שום שי"ב והבא לקיים מה שציוו רז"ל על הת"ח להתלמד השחיטה א"א בשום אופן שיהיה המלמדו עושה שום עון ופשע ועיקר החשש והחוב והשגגות וכיוצא אינם מוטלים רק על אותו שוחט עצמו אם לא שם לבו כראוי אך המלמדו מצוה קעביד ונוטל חלק בראש

בזכיותיו כי הוא הגורם לו ואינו נוטל שום חלק בשגגותיו או בזדונותיו של השוחט ההוא וכבר אמרו זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו:

אך בזאת אם באמת אותו הבא ללמוד איננו ראוי הן מצד יראתו שאיננו ירא וחרד או שאיננו חכם מעיין בש"ס ובא המלמד ללמדו והכיר וידע אחד מחסרונותיו אלה ולימדו ולא חש על כבוד שמים ונמשך אחר הנאתו או טובת זה בלי ספק בכלל עובר על לפני עור ומכשיל את הרבים ממדת חסידות אך מדינא גם כי אינו מוחזק כ"כ בחכמה וגם איננו מוחזק כ"כ בחרדת היראה יכול ללמדו אם לא שהכיר בו שחסר יראת שמים שאיש כזה גם מדינא אסור ללמדו מכמה טעמים אין צורך להאריך בהם אם לא שיקבל עליו תשובה שלימה ודברי חברות ע"י ב"ד כיאות:

ובכן מי שבידו תעודה מאחד מהב"ד או מהראויים להוראה שהוא ירא שמים ות"ח מעיין בש"ס כל המלמדו נכון לבו בטוח כי מזכה את הרבים הוא וכבר אמרו באבות המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו וכן ארז"ל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו ודברי רז"ל הם הבטחה גדולה שאינה צריכה שום הבטחה אחרת בזה ובבא כי מפיהם אנו חיים ובפרט אם כה יעשה המלמד להודיעו את כל אשר בכחו להודיע הן בשחיטה הן בבדיקה הן בדינים ובהסמכה יתנה עוד שישקוד על לימודו ושירגיל עצמו בהשחזת הסכין זמן מה אחרי לימודו ושלא יורה שום הוראה בכל ספק עד שיביאהו לפני הרב של העיר ואם אין שם רב בעיר לא יורה רק מה שהוא פשוט בש"ע וכל ספק שיסתפק בכונת הש"ע או בזולתו ישאל לאחד מרבנים הבקיאים עד שיהיה לו רשיון מיוחד, ותעודה מאושרת מרב בקי שיכול להורות ע"פ דעתו והכרעתו. זהו הנ"ל ברור ופשוט ולראיית האמו"ץ ולזכות את הרבים ובפרט בדור יתום זה אשר בני עליה הנם מועטים באנו על החתום לכבוד התורה ולומדיה מחזיקי בדקה ויסודותיה ביום כ"ח שבט התרפ"ג ליצירה:

ע"ה ציון ד"ר שושן כהן ס"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א

סימן עה

נשאלתי מחכמי עיר בן גרדאן יע"א אודות חבית של עץ שנשלחה עם גוי ישמעאל (כמות שהיא בלתי שק ע"ד שכ' מרן יו"ד סי' ק"ל ס"א) באופן זה שפיה סתום בחתיכת עץ (הנקרא טאבו בערבי) וע"ג הסתימה חתיכת בגד כתוב עליו כשר ועליהם ריקועי פחים (תאנאכה בערבי) מסומרת במסמרים ובצד החבית של עץ יש נקב קטן ותחוב בו עץ (טאבו) הנקרא ברזא והברזא עצמה בולטת קצת ובזה לא יש שום חותם כמו הפה שמלמעלה. והחבית הנז' נמצאת חסרה כחמשים ליתרא ויותר אם מותר יין זה בשתיה:

תשובה ד' ספיקות יש בזה א') מצד דלא יש שק ב') מצד שלא יש אותיות ע"ג החבית וע"ג הבגד כמ"ש מור"ם סי' ק"ל ס"א ג') מצד הברזא שמן הצד שאין בה שום סימן ד) מצד החסרון שנמצא והנני לחוות את דעתי הקצרה בזה וההכרעה למוה"ר הרה"ג מוהרמ"ש הי"ו:

א') מצד שלא הושמה החבית בשק כמ"ש מרן ז"ל סי' ק"ל הנה מעשים בכל יום ששולחים חביות של יין בחותם בתוך חותם ולא שמענו ולא ראינו מי ששולח באופן הנז' וזכורני שמידי היותי כבן י"ג י"ד שאלתי את הרב מהרד"ך ז"ל (ה"ה שירי דוד ועוד) על אופן משלוח חביות של עץ מלאים יין עם הגוי והוא ז"ל לרוב ענותו הביא פשט ש"ע וקרא לפני את דבריו ז"ל במילואם ולא הוציא מפיו כלום וע"פ הרוב כי למעשה משכתי את ידי וזרזתי מוכר היין לשלוח והעלמתי עין ממנו מלומר לו כזאת ונשלחו כדרכו וכדרך כל העם. וכן עד עתה אנו מעלימים עין מזה. ורק לאחרים הבאים לשאול מה יעשו אנו אומרים להם שיעשו באופן הנז' ועכ"פ לדינא נלע"ד דבדיעבד אין לחוש לזה אם מצד די"ל דנהגו להקל עפ"ד מור"ם שם ע"ש אם מצד דהישמעאלים בזה"ז לא פלחי לע"ז ויינם אינו אסור אלא בשתיה וכ"ן דעת מרן בש"ע סי' קכ"ד ס"ו וכ"כ ה' שיורי ברכה סי' קכ"ד וכ"כ מו"ה נר"ו בישיב משה סי' ר"ג ור"ה. וא"כ י"ל דגם המחמירי' לא החמירו רק בעכו"ם ולא בישמעאלים. ומכל האמור נ"ל ג"כ דהמיקל לשלוח עם ישמעאל גם לכתחילה בלתי שק שפיר דמי. וכ"ש עם רב החובל די"ל דדמי לאומן ובפרט אם עין הממשלה יר"ה פקוחה עליו דמתיירא מכל זה:

ב) גם מצד שלא יש אותיות חצים על הברזא או החבית וחצים על הבגד או על העור כמ"ש מור"ם ז"ל שם נ"ל פשוט דלא הוצרך לזה רק מהיות טוב וכדי שלא יצטרך להודיע את חבירו אבל ודאי דגם באופן הנז' בשאלה הוי חותם בתוך חותם דהטאבו מהודק הוא חותם אחד כמבו' מדברי מרן סי' ק"ל ס"ד והחתיכה מהמתכת מסומרת שעליו היא חותם שני דומיא דטיחה או קשירה הנז' שם. וכ"נ מדברי מור"ם גופיה בד"מ וכ"ה במרדכי דנקטי לישנא דטוב ע"ש וכ"נ מדבריו בהגהתו לש"ע ס"ז דלאו דוקא אותיות ע"ש וכ"כ הט"ז סק"ג וכ"כ ה' צ"ץ סי' פ"ז ע"ש וא"כ בנ"ד מצד הפה יש להתיר גם אם לא היתה חתיכת הבגד הנז' וכ"ש שיש אותה חתיכה וכתוב עליה כשר וכ"ש אם נראית הכתיבה מבחוץ:

ג) ומצד הברזא שמן הצד ג"כ נ"ל דכיון דמגע ישמעאלי אינו אוסר בהנאה ואינו אלא דרבנן וכמ"ש ה' יכין ובועז ח"ב סי' כ"ט יש לסמוך בדיעבד להתיר בחותם אחד דהיינו ברזא מהודקת (וכמתבאר מדברי מרן סי' ק"ל ס"ד) וכמ"ש מרן ז"ל בסי' קי"ח סי"ח דכל

שאיסורו מדברי סופרים שהפקידו ביד עכו"ם מותר בחותם אחד ע"ש. ועוד דמרן ז"ל סי' ק"ל ס"ב כ' דביחד לו קרן זוית ולא יש רק חותם אחד מותר בהנאה ואסור בשתיה ע"ש וא"כ נראה דבמקום שאינו אסור אלא בשתיה כמו ישמעאלים יש להתיר בחותם אחד גם בשתיה דחות דרגא. עוד יש להקל בזה דכיון דהברזא שמן הצד אדוקה ואינה בולטת כ"כ רק קצת הויא לה כשאר נסרי החבית ולוחותיה דאין לאסור בדיעבד וגם לכתחילה עם ישמעאלים יש להקל לשלוח כמש"ל בספק א' ע"ש. וכן ראיתי להצ"ץ סי' פ"ז שהקיל בדומה לזה כל שהברזא תחובה ואינה בולטת והגם דנ"ד בולטת קצת נ"ל דכל שהיא מהודקת וסמוכה לנסרי החבית ולוחותיה ואינה עשויה כשאר ברזות דבקל מוציא ומחזיר מתיר הצ"ץ שם שכן י"ל מתחלת תשובתו שכתב להשואל ,,לא בארת אם הברזא היתה תחובה עד סמוך לדופני החבית'' ע"ש ומדלא כתב שהיה בשוה עם דופני החבית נראה דלאו דוקא שוה אלא ה"ה לבולטת קצת וכ"נ ממש"ש אבל אם אין הברזא תחובה עד סמוך לדופני וכו'. וכן יש לדקדק מלשונו שם שכתב ואם לא היתה הברזא תחובה אלא בולטת לחוץ כדרך סתם ברזות שאז יש לחוש שמא משך הגוי היין דרך הברזא כיון דבקל יכול לעשות כן בלא טורח ע"ש הרי דהדבר תלוי באם נקל לו לפתוח ולהחזיר בקל וא"כ בנ"ד שאין בה בית אחיזה לפתוח ולהחזיר יש לו טורח כאלו אינה בולטת. וכ"ש שי"ל שלא יראה אותה כלל כיון שהיא מן הצד וגם ראה הפה מלמעלה חתום חוב"ח ויתייאש מלחשוב אולי יש ברזא. ועוד יש להקל עפמ"ש מרן סי' קכ"ד ס"ז דיש מי שאומר וגו' והיא דעת הרמב"ם ונראה שכ"ד מרן שלא הזכיר חולק וא"כ אף אם נאמר שהוציא יין להנאתו והחזיר הברזא הו"ל נגיעה שלא בכונה דמותר גם בשתיה ע"ש וכפי"ז נפשט ג"כ הס' הד') שנחסר מן היין כחמשים ליתרא דמלבד די"ל דניקבה החבית ונשפכה או שהסתימה והמגופה לא היו כ"כ חזקים או שהשולח טעה במדותיו דכיון שהוא אומר ששלחו חסר וא"כ לא מבעיא אם אין הוכחת חסרון כפי מה שיבאר דבריו אלא גם אם נאמר דודאי נחסרה בכונת הוצאה והוציא וסתם בהברזא הו"ל מגע שלא לכונת נגיעה בגוי שאינו אוסר רק בשתיה וכ"ש דיתכן שלא יש נגיעה כלל וכלל לא באצבע ולא בנגיעת הברזא וא"כ הו"ל סד"ר ולקולא. והגם דה' יכין ובועז ח"א סי' קי"ט וק"ב חשש להוצאה מבין הנסרים גם בדיעבד וא"כ כ"ש שיש לחוש בברזא זו נ"ל דכיון דלהצ"ץ יש להתיר בדיעבד הו"ל פלוגתא בדרבנן ויש להקל. ותו נ"ל דה' יכין ובועז בשאלה הנז' בעכו"ם דפלחי לע"ז מיירי מדל"כ שהם ישמעאלים או אומה זו וכמ"ש בח"ב סי' כ"ט עכו"ם מאומה זו ומבואר שם שהם ישמעאלים ע"ש ובזה לא פליגי ה' יכין ובועז והצ"ץ ועוד דנראה דנהוג עלמא שלא לחוש לבין הנסרים וכהצ"ץ וכמש"ל

בס"א זהו הנלע"ד אם יעלה לרצון לפני מוה"ר הרה"ג מהר"ם שתרוג נר"ו הכו"ח ביום כ"א אב יה"ל התרפ"ג ועיין בס' ישיב משה סי' שי"ב שהסכים להתיר אם אין הברזא בולטת כשיעור אחיזת שינים שאז יש לחוש שהוציאה והחזירה ע"ש]:

סימן עו

נשאלתי מהחה"ש והכולל ומורה גם הוא כמה"ר ר' חויתה הכהן יצ"ו. באשה שהרגישה זיבת דבר לח ותכף בדקה באצבעה ומצאה מראה לובן ונמצא בו מראה דומה לשחור וכפ"ד הבעל שיותר נראה לו שהוא רק כמו מלמולי זיעה או צואת הצפורן ואשה זו מעוברת היא ורגילה לראות מראה לובן בהרגשה כזו והאריך בזה ונחוץ לו התשובה במוקדם:

תשובה אין הזמן כעת מספיק לעיין היטיב בזה ולכן אם כת"ר נר"ו דעתו להתיר הנני להצטרף עמו כי כבר כתב ה' ח"ס והב"ד הפת"ת סי' קפ"ג ס"ק א' במוסגר דזיבת דבר לח לאו הרגשה היא ושכן הוא מורה ובא הלכה למעשה וכן קיבל מרבו ע"ש. וא"כ בנ"ד שהדבר מסופק לנו הו"ל סד"ר ולקולא וכ"ש במעוברת דהיא בחזקת טהורה וכ"ש באם יותר נוטה המראה צמלמולי זיעה וצואת צפורן. ועוד דה' שאלת יעב"ץ מקיל בשחור כהה כעין קליפת ערמונים והגם דחלקו עליו מ"מ אפשר דמודים בנטית שחרות קלה כזו וכיון דאפשר דהיה באצבעה שאין אצבעה בדוק ותולה בו וכמו שתלה הט"ז במוציאה דם מבית הרעי ונגעה גם שם והיה לה כתם משוך ע"ש. אך כ"ז נראה באם כל המראה לבן ואיזה חלק ממנו נמצא בו כתם זה אבל אם כל המראה דהיינו כל מה שזב מגופה במראה כזה צ"ע ולהיות כעת עש"ק ואולי נחוץ לו הדבר לא יכולתי להתעכב יותר הכו"ת ביום ר"ח חשון התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן עז

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכ'לוף עידאן יצ"ו בשוחט שבדק סכינו אח"ש והרגיש בה איזה מיחוש שנסתפק בו אם הוא אוסר ונתנה לחבירו לברר גם הוא כפי דעתו והשני לא הרגיש כלום גם אחרי שבדק פעמים שלש והסכימו לקנחה בסמרטוט לברר ואחרי הקינוח בסמרטוט ראו שיש בה פגימה גדולה במקום אחר. אשר לא היתה מקודם כי לא הרגישו שם שום מיחוש האם יש לאסור או להתיר:

תשובה הדבר פשוט שיש לאסור בהחלט דאפשר דהיתה אותה פגימה סתומה בדם קרוש כל דהו ולכן לא הרגישו בה לא זה ולא זה עד אחרי הקינוח בסרמטוט ומ"ש כת"ר נר"ו דהדס עדיין לח הוא. לע"ד אין זה מספיק לומר שלא היתה בודאי אלא נתחדשה אח"כ דשמא גם מידי היותו לח סותם ועוד דכיון דבדק הראשון ונתנה לחבירו וחבירו

בדק פעמים ג' אין ספק דהדם נקרש בנתים אם לא הרבה לפחות מעט ולדעתי גם בהיותה ביד הראשון כיון דמן הסתם נתעכב לעיין באותו מיחוש הדם נקרש בנתים כי הדם בכל דהו נקרש כידוע מהנסיון דבכל דהוא נקרש הוא:

ועוד דיש בזה ס"ס להחמיר דודאי אם אבדה הסכין טרם בירור אותו מיחוש אסורה היא דכמו דפגימה ודאי אחר שחיטה אוסרת כן נמי ספק פגימה אוסרת שכן יש להוכיח מדברי מרן סי' י"ח סק"ד שאסר באם לא הרגיש קודם שחיטה ולא התיר מס"ס דשמא באמת האמת אותו ואת"ל שהוליך ולא שם לבו שמא בעצם נפגמה אלא ודאי דלא שנא פגימה לא שנא ס' פגימה יש לאסור ובנ"ד י"ל דאותו מיחוש פגם היה ועבר על ידי הקינוח של הסמרטוט ועם כי י"ל דאינו פגם מ"מ ס"ס להחמיר שמא הפגם הזה פגם הוא ואת"ל שאינו פגם שמא הפגם השני היה מכוסה בדם לח או קרוש ולא נתהוה על ידי אותו סמרטוט אלא גם טרם הקינוח היה ואינו מורגש. וכ"ז נראה ברור אפילו אם ע"י הקינוח עבר אותו המיחוש הראשון שהרגיש בו הבודק הראשון וכ"ש אם לא עבר ועד עתה מסופק הוא בו:

אמנם יש לגעור בשוחטים וראוי כמעט להפסיד אותם דמי אותה בהמה שנשתמשו בדבר שאסרוהו חו"ר עוב"י תונס הראשונים בכל צד ואופן ובאמת אין בו שום תועלת דכלפי מה שיש לומר שינקה את המיחוש מהספק שבו כן יש לומר שהפגימה הוסרה ע"י הקינוח בסמרטוט כמעבירו על המשחזת ועל הבשר וכיוצא שכתבו הפוסקים שמעביר הפגם בנסיון ממש והיה להם רק לרחוץ את הסכין יפה ואח"כ להעביר הלחות שבה בדרך העברה קלה של קינוח ולברר אח"כ את האמת אם יש בה פגם או לא. זהו הנלע"ד בפשיטות וכן יש ללמוד מדברי הפוסקים שזכר כת"ר נר"ו וזולתם ואכמ"ל בזה הכו"ח ביום כ"ד אייר התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן עח

לעי"ת תיטאוין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' דוד הכהן הי"ו בנותן פרקמטיא לחברו לשאת ולתת בה במקומו ולשלוח מה שיראה לו לחבירו בעל המעות למכור וכן לקנות לו או למכור לו מחנותו מה שצריך לו ולשלחם לו אם צריך בכה"ג שכר טרחו של המתעסק דהיינו מקבל המעות או לא:

תשובה דין זה מבואר להדיא בדברי הרמב"ם בפ"ו מה' שלוחין ושותפין ה' ה' דבכה"ג לא מיקריא עיסקא אלא שותפות ורשאים הם להתנות כפי מה שירצו ע"ש וכמ"ש ה' בן איש חי ז"ל פ' עקב סוף אות י"ח שזכר כת"ר נר"ו. וכן מוכח מדברי מור"ם ז"ל סימן

קע"ז ס"ג דאפילו שנותן זה מעות וזה מעות הגם דהמתעסק אחד חשיבי שותפים בזה וכ"ש דשניהם מתעסקים חשיבי שותפים וכאמור:

ב) ולענין אם זה המתעסק טורח יותר מבעל המעות מדברי הרמב"ם הנז' שסתם ולא חילק מוכח דלא איכפת וכי האי גוונא הוכיח ה' חכמת אדם כלל קמ"ב אות ה' דמסתמיות דברי מור"ם סי' קע"ז ס"ג מוכח דאפי' אם א' נותן מעות יותר הוו כשותפים ע"ש וכ"ש דיש להוכיח כן מדברי הרמב"ם וכידוע בכלליו דדייקינן בדבריו הרבה כיעו"ש. נותן דכבר הוכיח ה' חכמת אדם שם גם משאר פוס' דאין לחלק בין אם זה יותר מזה או לא וא"ך כ"ש בנ"ד דשניהם מתעסקים דאין לחלק בטרחו של זה יותר מזה וכמו שכתבתי לעיל באות א' דההתעסקות של זה וזה עדיפא מנתינת המעות מזה ומזה לענין זה. וכן כ' ה' בן איש חי שם להדיא להתיר גם אם אין שוים בטרחתם יע"ש

ג) ולענין אם לא התנו מתחילה שבעל המעות ג"כ טורח עמו באותו עסק נר' דכיון דהיו זה וזה טורחים באותו עסק הגם דלא התנו שרי דאי צריך תנאי לעיכובה הי"ל להרמב"ם להזכיר תנאי זה. ועוד דהרי אין לו להמתעסק לתבוע רק ש"ט ושיימינן ליה כפועל בטל כמ"ש מרן ז"ל סי' קע"ז ס"ב. וא"ך בנדון זה גם חבירו יתבע ש"ט ואם שניהם רוצים למחול זה לזה שפיר דמי. וכ"ש אם המתעסק יש לו עסק אחר דבכה"ג א"ץ להעלות לו רק דינר א' לכל ימי השותפות כמ"ש מרן ז"ל שם. ושיעור דינר הוא דבר קל כמ"ש ה' שיו"ב ז"ל סי' קע"ז שהוא דמי דרהם וחצי כסף מזוקק דודאי טרח זה בעל המעות כהנה וכהנה והגם דה' בן איש חי ז"ל שם כ' דצריך שיהיה דבר זה מפורש ביניהם מתחי' וכו' נר' דזה רק לכתחילה דודאי כן ראוי לעשות. אבל לא שיאסר הריוח על בעל המעות אם לא פירשו מתחי' דכיון דעכ' פ טרח נר' דשרי וכאמור. וכ"ש אם העסק בעצמו מוכיח מתוכו שכן דרכו שזה טורח וזה טורח דשרי וכמ"ש כת"ר נר"ו:

סימן עט

ד) ומה ששאל כת"ר נר"ו במי שנתן מעות לחבירו להתעסק בהם ולא קצב לו ש"ט איך יעשו:

תשובה. אם לא התנו ביניהם כמה יקח זה מהריוח או מההפסד דינו מבואר בש"ע סי' קע"ז ס"ד דבריוח נוטל המתעסק ב' שלישים ובהפסד לא יפסיד רק שליש. ובעל המעות בריוח נוטל שליש ובהפסד נותן שני שלישים. ומ"ש ה' בן איש חי ז"ל שם דיתן לו ב' שלישי הריוח ואם יהיה הפסד לא יקבל רק חצי ההפסד וכן כ' כת"ר נר"ו בשמו לאחמח"ר לא דק דאנן בתריה דמרן גרירין וה' הנז' כנראה נמשך אחרי דברי ה' חכמת אדם כלל קמ"ב אות ב' יע"ש. ואין זה רק לבני אשכנז ולא לדידן וכאמור. ודברי ה' בן איש

חי צריכים עיון לדינא ואין לסמוך ע"ז. והגם דהש"ך ז"ל ס"ק י"ד תמה על דברי מרן ז"ל ואחריו נמשך הרב חכמת אדם ז"ל אינהו בדידהו שהם אשכנזים. ואנן ספרדים בדידן:

ה) ולענין אם שטר העיסקא שע"י עדים או כת"י או ע"י ערכאות אין כתוב בו ש"ט של המתעסק והתנו ברוחים ובהפסדים לחצאין או לשליש או לרביע וכיוצא דין זה מבואר בש"ע סי' קע"ז ס' כ"א דהו"ל שטר שיש בו רבית ואם יש הפסד יפסיד בעל המעות החצי וכיוצא כפי תנאו. ואם יש ריוח לא יקבל כלום ומה שציין כת"ר נר"ו ע"ז לדברי ה' בן איש חי ז"ל אות י"ח לאחר המח"ר ה' הנז' לא קאי כלל על שטר שכתוב בו שיהיה הדבר בשוה בין בהפסד בין בריות ובלא ש"ט של המתעסק אלא קאי על הנותן לחבירו עיסקא סתם ולא התנו ברוחים ובהפסדים והיינו ממה שכתבתי אות ד' אבל כשהתנו כנז' דיני כמ"ש מרן וכאמור. ובזה לא מהני שיתן עכשיו ש"ט וכמ"ש ה' חכמת אדם כלל קמ"ב אות כ"ד:

ו) וכן אם לא יש שטר כלל רק בע"פ אם התנו באופן שהריוח וההפסד יהיו בשוה אם לחצאין אם לשליש אם לרביע וכיוצא כיון דהעיסקא היא באיסור דינה כנז' וכמ"ש מור"ם שם וכן ה"ה בכל עיסקא שנעשה באיסור ולא מהני ש"ט שנותן עתה כמבואר בדברי ה' חכמת אדם כלל קל"ב אות כ' ואות כ"ד יע"ש

:

ולענין אם מפרשינן כונת השטר שיהיה באופן שאין בו רבית על דרך מ"ש מרן ז"ל סי' קע"ז ס' כ"ה הנה מבואר שם דזה רק באם הנותן או המקבל אדם גדול וידוע שלא היה עושה איסור רבית אבל באיניש אחרינא דלא איתחזק בהכי לא. ונ"ד נר' דהנותן או המקבל שניהם משאר אינשי דעלמא והו"ל שטר ועיסקא שיש בהם רבית וכאמור:

ח) ולענין אם בזה"ז שייך דין זה דאדם גדול וכנז' לכאורה נר' דאין לנו בזה"ז גם דין ת"ח כ"ש דלא שייך בזה"ז דין דאדם גדול כנז' אך מסתמיות דברי הפוס' ועד אחרן ה' חכמת אדם כלל קמ"ד אות כ"ד נר' דגם בזה"ז שייך דין זה ולכן נלע"ד דברבנים וגאונים הבקיאים שייך דין זה גם בזה"ז וכה"ג זכורני שכתבו הפוס' דגם אין לנו דין ת"ח בזה"ז מכל מקום הדיין יש לו דין ת"ח. ומכ"מ נר' דצריך לזה בקיאות וכאמור ושו"ר למהריק"ש ז"ל בערך לחם שכ' דבזה"ז אין לנו דין דאדם גדול יע"ש. אך לענ"ד מדברי הפו' הנז' אין נר' כן אלא כדכתיבנא:

ט) ועוד נר' דכל זה אינו רק באם אין בעלי דבר לפנינו כההיא דרב עיליש בבבא מציעא דף ס"ח ע"ב אשר משם כתבו כל הפו' דין זה אבל אם שניהם לפנינו יש לשאול מפיהם

וכונתם. ואם היה באופן האסור תו אין מקום כלל לפרש דבריהם שבשטר באופן רחוק שיהיה באופן המותר דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי. כנלע"ד:

יו"ד) ולענין מי שנותן עיסקא לחבירו ולוקח שט"ח עליו באותו הסך של הקרן וכ"ש אם משעבד לו קרקע אפותיקי בחובו ואין כתוב באותו שטר שהם בתורת עיסקא דבר זה אסור הוא משני טעמים הא') כמ"ש הטור ז"ל סי' קע"ז וכן לא יכתוב עליו שט"ח דכיון שאינו מפו' בשטר שהוא עיסקא א"ך הכל מלוה וקרוב לשכר ורחוק להפסיד אפי' התנו ביניהם בעל פה שיחלקו הריוח ביניהם לא מהני דבתר שטרא אזלינן והו"ל כולו מלוה ואינו יכול ליקח ממנו שום ריוח ע"ש. הב') דכ' הרמב"ם ז"ל בפ' ה' מה' מלוה דשמא ימות ויפול לפני היורש ויגבה בו את הרבית ור"ל דשמא יהיה הפסד בעסק והי"ל לבעל המעות להפסיד והיורש אינו יודע זה וגובה כל הקרן וכמ"ש מרן בב"י ופסקו הש"ע סי' קע"ז ס' כ"ד. וכן לא יתן לו מעות וכו' וע"ש להפת"ש בשם הר"ש ובשם ה' חמדת שלמה דמסקי דגם דכותב הקרן לבד וזה רוצה לתת לו הריוח אסור. והם הם דברי הטור הנז' וכאמור:

סימן פ

יא) ומה ששאל כת"ר נר"ו במלוה לחבירו סך מה ועשה לו חצרו וחנותי אפותיקי בערכאות והמלוה שכרם להזולת וכ' לו הזולת כמפיאלאת [שט"ח] בשכירות:

תשובה. רבית קצוצה היא וכמ"ש מרן ז"ל ביו"ד סי' קס"ו דאפי' אמר לו הלויני ודור בחצרי דקיימא לאגרא רבית קצוצה היא. וכ"ש זה שאמר לו הלויני וטול שכירו' החצר והחנות דקיימי לאגרא וכידוע דבעירכם אין לכם חצרות וחנויות הניתנים חנם לדירה. וכן מוכח מסופו של דבר וזה פשוט:

יב) ולענין אם יכול להניח השטר הראשון ויכתוב שטר אחר על אותו קרקע במשכנתא דסורא דמנכה לו סך מה כל שנה עד דתיפוק בלא כסף ואינו יכול לתבוע מעותיו מעולם דבר זה אסור מדינא וכמו שכתבתי לעיל באות יו"ד דלהטור סי' קע"ז הו"ל שטר הא' חוב ומלוה גמורה וא"ך אינו יכול לאכול פירות המשכנתא והדברים שבע"פ שביניהם שהכל אחד הוא אינם כלום ולהרמב"ם אסור דשמא יפול לפני היורשים ויתבעו את החוב שבשט' הראשון והגם דיש שטר שני אינו כלום דיאמרו היורשים שהם שני ענינים. ועוד דיכבשו את השטר הב' ויתבעו בהשטר הראשון שהרי שני השטרות או השטר הא' והכתב יד (אם יעשו כת"י) שניהם ביד המלוה. אולם אם יעשו השטר הב' או הכת"י הב' באופן שיבטלו את הכח של השטר הא'. וגם יהיה כתוב באופן שהדברים יוצאים מפי המלוה והלוה והעדים יקנו מידי שניהם. או אם כת"י ויחתמו בו שניהם. וגם יעשו שני

כתובים הבאים כאחד (דהיינו שטר] א' ביד המלוה וא' ביד הלוה אם שני שטרות זה כזה או שני כתבי יד זה כזה. נר' דשרי דהו"ל שטר ושוברו עמו והרי זה דומה למניח שט"ח ביד חבירו ולוקח שובר נגדו דאם הלוה רוצה לשמור על שוברו לא איכפת לן דאיהו דאפסיד אנפשיה. אמנם לא יועיל זה התיקון לעשות משכנתא דסורא מחדש רק אם בא להשכיר לו החצר והחנות באופן שאחרי תום ימי השכירות שכבר נשכרו להזולת אז יאכל הממשכן שהוא בעל המעות מן הוא והלאה וכל הכסף וכל הכמפיאלאת השט"ח] שנעשו בהשכירות להזולת יהיו רק לבעל החצר והחנות. דלא אפשר כלל שיהנה מהם הממשכן דהיינו בעל המעות דכיון דכבר הם מושכרים לזולת אי אפשר להשכירם ולמשכנם לבעל המעות דאין מכירה אחר מכירה. ואין שכירות אחר שכירות דשכירות ממכר ליומיה הוא ואין אדם מוכר או שוכר דבר שאינו שלו. ולא יחול בזה שום מקנה וקנין. ועוד דכיון דהם נשכרו לזולת למשל בסך מאתים פ'רנך' או מאה פ'רנך' לחודש איך אפ' שעתה ישכרם או ימשכנם עתה בעל הקרקע לבעל המעות למשל בפ'רנך' אחד לחודש דהרי כל היתר המשכנתא דסורא כ' הפו' ז"ל דאינו אלא מדין שכירות שכן דרך העולם להשכיר הרבה שנים בזול במוקדם ואין כאן הלואה כלל אלא שכירות. שהרי כל הכסף הולך ונגמר מידי שנה בשנה באותה שכירות והקרקע לאחר הרבה שנים חוזרת להבעלים ואינו יכול בעל המעות לתבוע כספו לעולם רק אם ירצה בעל הקרקע לפדות מה שהשכיר והשכין באיזה שנים הנשארים כפי התנאים שביניהם. ואין דרך העולם כלל להשכיר דבר ממושכן וכ"ש שאין דרך העולם להשכיר דבר מושכר במאתים או מאה פ'רנך, לחודש בזול אפי' בתערובת הרבה שנים שאחרי כן. וכ"ש וק"ו אם שיעור הניכוי שמנכה לו מידי שנה הוא דבר קל מאד. וזה פשוט. וא"ך אין שום תקנה שיאכל בעל המעות פירות החצר והחנות הנז' רק מעת שיגמרו ימי השכירות שנשכרו לזולת בכמפיאלאת וכל הכמפיאלאת הנז' וכל הנגבה מהם הם לבעל הקרקע ואסור לבעל המעות ליהנות מהם כלום כי רבית קצוצה הוא וכאמור וע"ע באות שאח"ז:

יג) ולענין מי שבא לעשות משכנתא דסורא מחדש וכבר עשו רק משכון אפותיקי לבד בערכאות והקרקע אינה שכורה כלל עדין. או שבא להשכין לו במשכנתא דסורא מעת כלות השכירות של הזולת אם כבר היא שכורה. לכאורא היה נר' לאסור עפ"י מ"ש מור"ם ז"ל ביו"ד סי' קע"ב ס"ג דמשכנתא שריא דוקא כשהשכין לו השדה בשעה שנותן לו המעות דהוי כמכר. אבל אם נתנה לו בחוב קדום אסור ע"ש. וא"ך ה"ה בנ"ד דהחוב שבשטר האפותיקי אינו אלא מלוה בעלמא והו"ל חוב קדום ואין לעשות נגדו משכנתא דסורא וכאמור:

אך נראה דיש בזה כמה תקונים. א) שיביא הלוה מאחד מידידיו הסך של השט"ח והאפותיקי לפי שעה ויפרע בהם את המלוה לו. ואח"ך באותו הכסף אשר ביד המלוה יעשה משכנתא דסורא מחדש ויתן לו אותו הכסף המזומן שבידו. ואח"ך יחזיר זה בעל הקרקע לידידו שנתן לו את הכסף לפי שעה ב) שהמלוה הזה יביא עוד כסף משלו ויעשה בו משכנתא דסורא וימסור את הכסף לבעל הקרקע ואחרי שיעשו שטר משכנתא דסורא כראוי ישלם בעל הקרקע למלוה את הכסף שגבה ממנו נגד המשכנתא דסורא לפרוע את חובו שבשטר האפותיקי שבערכאו' ולא תשאר רק המשכנתא דסורא ושני דרכים אלו נר' דמועילין גם לדעת מור"ם ז"ל דנראה מדבריו שאוסר כל המשכנתא נגד חוב קדום כמו שנראה מדברי ה' לחמי תודה סי' כ"ה. ג) אם זה התיקון הא' או השני אי אפ' לעשותם. נלע"ד דיש לסמוך על דברי ה' לחמי תודה שם דמסיק דלא אסרו משכנתא נגד חוב קדום רק אם לא יש שטר ביניהם במשכנתא רק שעשו כן בע"פ ולא אמר לו לך חזיק וקני. אבל אם עשו שטר ביניהם או שאמר לך חזיק וקני והלך והחזיק וקנה שרי ע"ש. וא"ך יכולים לעשות שטר מחדש במשכנתא דסורא וכן ראיתי לה' חכמת אדם כלל קל"ה אות ז' שכ' אחר שאסר המשכנתא נגד חוב קדום וז"ל ואם אמר לו תחזיק בשדה ותקנה אותה בחזקה להיות קנוי לך לפירותיה והוא החזיק כן מותר ע"ש והוא מדברי הט"ז ס"ק ט' ע"ש. ועוד נלע"ד דדעת מרן ז"ל שזכר הב"י דין זה לאסור משכנתא נגד חוב קדום והש"ע השמיטו הוי משום דסתם משכנתא הויא בשטר וכמ"ש ה' לחמי תודה ז"ל שם. ובשטר כר' דדעת מרן ז"ל דגם נגד חוב קדום יכול למכור והויא מכירה כמ"ש ה' באר הגולה סי' קצ"ה דאם מקנה לו השדה בחוב שחייב לו המוכר קנאו בשטר לחוד שודאי גמר להקנותו לו בחובו. וציין למרן הב"י בשם הרשב"א יע"ש וכיון דהוי ממכר בכה"ג יוצא מזה ג"כ דמהניא לשכירות ולמשכנתא דסורא שהיא מדין שכירות דדין שכירות כדין המכר דשכירות ממכר ליומיה הוא וכן משמע מדברי מרן הב"י בשם העיטור דאיסור משכנתא נגד חוב הוי מטעם דאין כאן קנין ומשכנתא הוי כמכר כיעו"ש. וכדברי מור"ם ובבאה"ט ס"ק י"א. ולכן מרן ז"ל השמיט דין זה וכאמור דמסתמא משכנתא בשטר הוי ולזה לא חש לכתבו בש"ע:

יד) ולענין משכנתא בכת"י נר' דגם כת"י שטר מיקרי כמבואר בדברי מרן ז"ל סי' קצ"ה ס"א בשטר כיצד כתב לו וכו' שדי מכורה לך כיון שהגיע השטר לידו קנה אעפ"י שאין שם עדים כלל יע"ש. וכן מעשים בכל יום שעושים משכנתא דסורא בכת"י. אלא דמוסיפים שזה נעשה כקש"ם וקונין זה ע"י עצמם או ע"י הסודר בקנין סודר ועוד דכיון

דחוק המלך דבכת"י קונה ויש מס ע"ז א"ך ודאי דהוי קנין כמ"ש מרן ז"ל סי' קצ"ד ס"ד ע"ש:

טו) ולענין מה שרבה המכשלה באיסור רבית ובתר דעבדי אתו לאמלוכי כת"ר נר"ו ידרוש להקהל הי"ו חומר איסור הרבית ויודיעום בדרך כלל שבכל מין הנאה שנהנה המלוה ממעותיו שהם בטלים אצל הלוה. אם בתורת עסק. או משכנתא. או מכירת כמפיאלאת את או מכר והטבה בקרקעות או במטלטלים. או הקדמת מעות על התבואות וכיוצא. צריכים לבא לפני כת"ר נר"ו לשאול תחילה ואז בבואם אם נר' לו דבר ברור מדברי מרן להתיר יורה להם כן. ואם נסתפק לו יאמר להם עד שיבורר דין זה. וישראל קדושים הם. ולא שבקי היתרא ואכלי איסורא ח"ו. והמזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו. הכו"ח ביום כ' שבט התרפ"ט. ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן פא

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ והכו' כמה"ר ר' מכלוף עודאן הי"ו אי סמכינן על מ"ש ה' ש"א ז"ל דף קל"ו ע"א בשם העה"ש והב"א והשש"א להקל בכלי חרס שיש בה הפ"מ דהוי כדיעבד ע"ש:

תשובה. יודע אני בעצמי שאיני כדאי לחלוק על דבריהם ז"ל בזה אמנם כבר מסר בידינו כלל גדול הגאון בית מאיר ז"ל הובא בה' בינת אדם שער הקבוע אות ז' שכתב בספרו כמה פעמים דנוח לו יותר ללמוד מסתימת הראשונים מפירושן של אחרונים ע"ש. ומסתמיות דברי הרמב"ם ז"ל ומרן ז"ל ושאר פוסקים שאסרו בכלי חרס אפילו אינו בן יומו נראה דאין לחלק בין הפ"מ למועט ומה גם דהיסוד לזה בנוי על ב' כחות האחד) דיש מתירין כל כלי חרס דחשיב כדיעבד ויש חולקין ויש מי שהכריע ביניהם להקל בהפ"מ כמ"ש ה' מנחת יעקב כלל פ"ה אות ס"ד ע"ש וזה אינו לע"ד לדידן דבתריה דמרן גרירין ואסר להדיא בסי' קכ"ב כלי חרס וכ"ש שכן הוכיח ה' נחלת יעקב מהראשונים והאחרונים ע"ש. וה' פת"ת שם מדברי הגהות אשירי כיעו"ש וממילא כיון דאין מקום לפלוגתא אין מקום לפשרה וההכרעה להקל בהפ"מ לומר דבהפ"מ סומכין על המקילין. השני) מדברי מהרלנ"ח סי' קכ"א שהק' דברי הר"ן להדדי דגבי זו"ז גורם כתב דחדש לא יותץ דכיון דצריך שבירה הו"ל כדיעבד ואלו גבי קדרה ופנכא כתב לאסור גם דבעו שבירה ומזה הוכרח לחלק בין הפ"מ להפסד מועט כיעו"ש. וגם על זה אין נלע"ד לסמוך חדא דמהרלנ"ח עצמו לא נחית שם כלל להלכה להתיר בהפ"מ רק משום דק"ל בדברי הר"ן תרץ כן ואין להוציא דין מכח איזו קושיא כמ"ש בעלי הכללים בכמה מקומות. ותי דאעיקרא דדינא לע"ד יש לתרץ בפשיטות דשאני קדרות ושאר כלי חרס דאיסורם

משום דגזרינן שאינם בני יומן אטו בני יומן וכיון שכן אין לומר דבהפ"מ חשיב כדיעבד דגם בהפ"מ שייכא גזירה זו דאינם בני יומן אטו בני יומן וממילא עלו שפיר דברי הר"ן בלי קושי. דעיקר קושיא זו תרץ לה ה' המגיה בדברי הר"ן בפ' כל שעה באופן אחר וממילא אין מקום להוכיח כן ותו דכל עיקר קושית הר' נם התי' והרא"ש ז"ל באופן אחר וא"כ נראה דכל הראשונים והאחרונים ומרן עמהם שלא התירו בהפ"מ משום דמתרצי בעיקר הקושיא כדברי התו' והרא"ש או כדברי הר"ן וכמ"ש המגיה שם או כמ"ש בעניותי וכן מדברי רבני עירינו ז"ל דכמה פעמים היו ספיקות בכלים וחקרו הרבה למצוא אופן התיר ולא התירו מטעם זה נראה דלא ס"ל כן. וכן מדברי כמה פוסקים שהיה להם ספיקות בכלי הק"ק אשר לא יבצר דהיה להם הפ"מ אפילו בשל יחיד ולא הקילו מטעם זה נר' דלא ס"ל כן. זהו הנלע"ד בזה הכו"ח ביום ז' אלול התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן פב

ומה שרצה לעמוד ע"ד הקצרה בכלים של ברזל המצופים באיזה מין כמין זכוכית אי מהניא להו הגעלה ג"פ כמ"ש ה' רב פעלים חלק סי'

תשובה ה' ח"ס יו"ד סי' קי"ג האריך להוכיח דלא מהני. גם ה' רב פעלים שם שמקיל אינו אלא בנדוני כיעו"ש ועוד דזכורני ששמעתי מידי"ן הרמ"ה נר"ו שאין לסמוך ע"ז דאין דבריו נראים וכן תמיד מורים ובאים שלא להתירם אפי' בהגעלה ג"פ. וכן נלע"ד דהרי אם באמת הם כלי חרס אין ההגעלה הנז' כלום. וכן מן הספק אין פנים להקל דהו"ל ס' חסרון ידיעה שיכולים לברר מה הוא ובפרט בזה"ז דרבו הידיעות וכ"ש להסוברים דס' מחסרון ידיעה בכל אופן לא הוי ספק ולכן בספק איסור שנתבשל בהם יש להתיר אחר כ"ד שעות בלתי הגעלה כהוראת מהר"ש עמאר שהביא הש"א דיני כלים אות ג' דכל בודאי איסור שנתבשל בהם אין להתיר גם בהגעלה כמה פעמים וכאמור:

סימן פג

ומה שרצה לעמוד על דעתי הקצרה בפגימה אחר השחיטה שי"א שאינה פגימה אלא חרושא וי"א שהיא פגימה דקה

תשובה אם הרוב אומרים שהיא פגימה דבריהם עיקר ואם הרוב אומרים שהיא חרושא דבריהם עיקר. וכמ"ש ה' ישיב משה ז"ל סי' נ"ח ע"ש. ואם שקולים ואין מכריע נלע"ד דיש לאסור דהרי כתב מור"ם ז"ל סי' י"ח ס"ו שאין לשחוט בזה לפי שאין אני בקיאים בדבר ע"ש. וא"כ הו"ל כמו הרוב אוסרים שהרי נתמעט כחם של האומרים שהיא חרושא מחסרון הבקיאות בזה ועוד דהו"ל כמו ודאי וספק דאין ספק מוציא מידי ודאי וכן המנהג

פשוט פה שלא לשחוט באלחרושה לכתחילה וכן כתב הפר"ת ז"ל ס"ק יו"ד דהמורה בזה להקל גס רוח בהוראה אם הוא חכם. ואם אינו חכם הרי זה שוטה רשע שמאכיל נבלות לישראל ועוד כתב שם כי בזה"ז אין בקי בדבר זה ע"ש. והגם דבדיעבד מיהא אין אוסרים באלחרושה וכמ"ש השמ"ח ס"ה ע"ש וכ"ן קצת מראשית דברי מור"ם מ"מ מדלא התרנו גם לכתחילה מוכח דיש בזה חסרון ידיעה ובקיאות וריעותא הוי וא"כ הו"ל ההכרעה לפ"ד האוסרים וכנז"ל זהו הנלע"ד בזה הכו"ח ביום הנז' ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן פד

שאלה ריאת עוף שנסרכה ובטרם יתברר אם היא סרוכה לצד פנים או לצלעות נאבדה הסירכה ואי אפשר לברר עוד שהרב ישיב משה ח"ב סי' קע"ט אסר משום דספיקא דאורייתא הויא ולחומרא ע"ש מפני מה לא התירה מספק ספיקא דשמא לצלעות ואת"ל הסירכה היתה לצד פנים שמא הלכה כהמתירים:

תשובה דעת ההנ"ז ז"ל דסרוכה לצד פנים טריפה היא בהחלט ואין מי שמתיר בה כמבואר בדברי ה' שפתי דעת סי' ל"ה אות מ"ז דכל הפוסקים אוסרים ע"ש והגם דהרב ימין משה ז"ל בסי' ל"ה ס"ט כתב בסו"ד ולכך סירכה בעוף כשרה ודאי דלא קאי רק אנסרכה לצלעות דקא עסיק בה רבו ה' מוהר"א יצחקי ז"ל וכן שני הטעמים שזכר הי"מ שם להתיר מוכחי להדיא דלא קאי רק על הסרוכה לצלעות לבד ולא לסרוכה ללב או בני מעים וכיוצא ע"ש וכן כתב ה' מחזיק ברכה ז"ל סי' ט"ל אות ה' דכל מה שכתב הי"מ אנסרכה לצלעות קאי אלא דמסיק ולכן סירכה בעוף כשרה דמוכח דאין שום סירכה בעוף וליתא ואפשר דלא דק בלישניה וכונתו על אם נסרכה לצלעות ע"ש ועוד דאפילו אם הי"מ אמרה אפי' בסרוכה לצד פנים הא ודאי דאלו ראה דברי הרשב"ץ ביבין שמועה הוה הדר ביה ואם כן בנוגע לסרוכה לצד פנים נקיטנן דהוי כאלו לא כתב הי"מ כלום גם מדברי הגהות מרדכי בפ"ג דחולין כבר ביאר דבריו הכנה"ג סי' ט"ל הגהת הטור אות א' בשני פנים ולחד פירושא אין ראיה כלל דמתיר סירכת העוף ומסתברא דאפושי פלוגתא לא מפשינן ויש לבאר דבריו באופן מתאים עם כל הפוסקים האוסרים וכן כתב ה' מחזיק ברכה ז"ל דעיקר כונתו שאינו מצוי כלל כמו שפירש הכנה"ג ומה שצדד הכנה"ג דאפשר דכונתו דאין סירכה פוסלת בעוף לא נהירא דיש לנו להשוות (הגהות) המרדכי למשמעות הפו' דודאי אם המצא ימצא סירכה בעוף יש מציאות שפוסלת ע"ש: גם מדברי ה' דמש"א שציין הכנה"ג בהגה"ט ובבעי חיי יו"ד סי' מ"ה אין ראיה דמתיר חדא דכבר הכנה"ג בבעי חיי כתב דדבריו צ"ע דקאי בדם ומאי אהני ליה הא דהצלעות

מגינות ע"ש וא"כ צ"ל שיש איזה חסרון לשון או טעות סופר בדבריו להתאים ראשיתם לסופם וא"כ אין ללמוד מדבריו כלום ועוד דמוכח מדבריו שם דלא קאי רק על הסרוכה לצלעות שהרי עיקר טעמו משום דהצלעות מגינות כיעו"ש וזה לא שייך כלל בנסרכה לצד פנים וכמ"ש הרשב"ץ ז"ל ביבין שמועה וא"כ לא מצאנו עד עתה מי שמתיר בסרוכה לצד פנים אלא מי שאוסר או מי שדבריו מסופקים וכללא הוא דאין ספק מוציא מידי ודאי והו"ל כל הפוסקים אוסרים. וכן כתב ה' שפתי דעת דכל הפוסקים אוסרים עם כי ראה דברי הכנה"ג בהגה"ט שזכר דברי הגהות מרדכי וציין לעיין בדברי ה' דמשק אליעזר ז"ל ע"ש. ועוד דכיון דיש פנים לפרש דברי הי"מ והגמ"ר והדמש"א על פי הדרך האמור הגם דנימא דיש עוד פנים לפרש שמתירים אין להתיר מספק ספיקא דאיך אפשר לומר שמא הלכה כמתירים ואין לנו מתירים ודאי אלא ספק ולא שייך כה"ג ספק ספיקא. ולכן ה' ישיב משה ז"ל דן והורה לאסור מן הספק דספק דאורייתא הוי ולחומרא. ועוד שאם באנו להתיר מצד ספק ספיקא הא איכא נגד זה ספק ספקא להחמיר דשמא לצד פנים היתה סרוכה ושמא הלכה כהאוסרים סרוכה לצלעות וכמ"ש ה' ימין משה משם רבו מוהר"א יצחקי ז"ל. וכן נראה מסתמיות דברי הכנה"ג הגהת הטור אות א' ומדבריו בבעי חיי סי' מ"ה כשהביא דברי הדמש"א וכתב דמדבריו נראה דאין סירכה פוסלת בריאת עוף דלא יהיה אלא נקב הצלעות מגינות עליה והו"ל כריאה שניקבה ודופן סותמתה דכשרה ע"ש ואי איתא דהכנה"ג בסרוכה לצד פנים דוקא איירי אבל בסרוכה לצלעות מודה הכנה"ג דכשרה לא הוכיח כלום מדברי הדמ"א דהוא שהתיר בסרוכה לצלעות התיר ועוד דאדרבא הי"ל להוכיח מדברי הרמ"א שהוא מן האוסרים הסרוכה לצד פנים דלא שייך ביה טעם ההתר דצלעות מגינות וכמבואר מדברי הרשב"ץ ביבין שמועה. וכן יש לדקדק מדברי ה' שפתי דעת דאחר שכתב דכל הפוסקים פוסלים בסרכת העוף וכמו שהאריך הכנה"ג סיים זולת זה נ"ל דריאה של עוף במקום שמונחת בין הצלעות שם דרכה להיות נסרכת ודבוקה בצלעות הא נסרכה במקום אחר פוסל בו סירכה ומינה שהבין הש"ד דהכנה"ג אוסר בכל דאלת"ה הי"ל לבאר דהכנה"ג נמי בסרוכה לצד פנים מיירי ולא בסרוכה לצלעות אם יש שני ביאורים בדבריו ואי ברירה ליה דהכנה"ג בסרוכה לצד פנים דוקא אוסר הי"ל לכתוב זה בשם הכנה"ג ולא מדידיה ועי' לה' אהל יוסף סי' י"ג שגם הוא נסתפק בכונת הכנה"ג ומדבריו שם מוכח דדעתו נוטה דהכנה"ג בכל צד ואופן אוסר ע"ש וכיון דאיכא ספק ספקא להחמיר וספק ספקא להקל ספקא דאורייתא הוי ולחומרא כמ"ש ה' בן אברהם סי' ל' ע"ש ולכן מטעם זה אסר ה' ישיב משה ז"ל בנדון זה. וכל זה אם המצא ימצא מי שמתיר סרוכת העוף לצד פנים אבל לקישטא עד

עתה לא מצאנו מי שמתיר בזה והו"ל ספיקא דאו' ולחומרא כ"ש דאיכא ספק ספיקא להחמיר וכאמור:

גם מדברי ה' מחזיק ברכה ז"ל וכל רבני האחרונים שסמכו עליו והביאו דבריו להלכה שכתב בסי' ט"ל אות ז' באווזים שנראית סירכה שלהם שיש בה סירכה ואינה סירכה שדרך האווזים להיות הריאה שלהם כך דאין להתיר רק על פי בקי מאד וירא ה' שיאמר דהיינו רביתייהו ומשמע מזה דאם לא נמצא בקי מטריפים צ"ל שלא נמצא מי שמתיר בכל אופן וכאמור ולא הוי ספק דאי איתא דחשיב זה לספק דשמא הלכה כהמתירים הי"ל להתיר מס"ס דשמא היינו רביתייהו ואת"ל דהיא סירכה שמא הלכה כהמתירים אלא ודאי דס"ל ג"כ כל הרבנים הנז' דאין מי שמתיר סרוכת העוף לגמרי. ואין לומר דהתם היינו טעמא משום דהוי ספק הבא מחסרון ידיעה ולא הוי ספק דהבקי יכול לדעת אי הוי רביתייהו. שהרי כתב ה' בן אברהם סו"ס כ"ה דרוב האחרונים הסכימו דבכל דבר שאין ברור מי שיודע כגון בענין בדיקות דלא סמכינן האידנא אבדיקה דילן וכיוצא בזה בדבר שאין מי שיודע לא הוי ספק מחסרון ידיעה ע"ש. ועוד דאי איתא אעיקרא לא היינו צריכים להביא בקי לברר שהרי כתב ה' בן אברהם בסי' כ"ו דדוקא היכא דאפשר לברר שני הספיקות ולא ישאר שום ספק אבל אם אפילו אחרי הבירור אכתי לא יבורר לנו רק ספק אחד והספק השני לא יבורר אין אנחנו אחראים כלל לעמוד על הבירור ומתירים מס"ס בלא בירור כלל ע"ש וא"כ אי ס"ל להרבנים הנז' דזה חשיב ספק דפלוגתא הו"ל ספק שאינו מתברר ולא היינו מטריפים כי ליכא בקי מאחר דגם אם יבא בקי הרי ספק דפלוגתא אינו מתברר דאי חשיב מתברר לא היה נכנס ספק דפלוגתא עם שאר הספקות כיון דאפשר לבררו. ועי' לה' בן אברהם שם סי' ל"ב. ומינה צ"ל דהרבנים הנז' דעתם דאין כאן מי שמתיר סרוכת העוף בהחלט ולכן לא חשבי ליה לס"ס וכאמור בראשית דברינו:

סימן פה

לעי"ת מדנין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מרדכי סג,רון הי"ו על חבית של עץ מלאה יין הבאה ע"י ישמעאלים וחתומה חותם בתוך חותם ובה מקום נובע ונסתם בריקועי בדיל ונתאחרה בבית הישמעאלי כשמונה ימים ומצא כי אותו מקום עדיין נובט וביין חסרון גדול בענין שאין יכולים לתלות בנביעה ולדעתו הישמעאלי הוציא יין מאיזה מקום בה וכן מצא במקום הנובע כעין קוץ תחוב שם ומזה חושש לפתיחת הנכרי ואם מותר יין זה גם בשתיה:

תשובה, ראשית דברי השאלה מורים שהדבר ברור לו כ"כ שא"א דחסרון זה להיות מצד הנביעה וסוף דבריו מורים שהוא רק חוששׁ. ובאמת אנכי לא ידעתי איך יוכל לשער כמה נבעה חבית זו בזמן של שמונה ימים ולכן לענ"ד אם הדבר מסופק הוא אם נגע הגוי הישמעאלי בה או לא נגע בה כלל אזי מותרת גם בשתיה וכמ"ש הריב"ש סי' תכ"ד וז"ל וכ"ש בנדון זה שרוב גנבי העיר ישמעאלים שאין לחוש לספק מגען. וכן יש לדקדק מדברי מרן סי' קפ"ט סעיף י"א שכ' ופתחו חביות יין ולא כ' והיו שם חביות פתוחות דנר' דדוקא בראינו ששלחו ידם ופתחו החביות דאז מסתמא נגעו אבל אם היו פתוחות ולא ראינו ריעותא הו"ל ס' מגע ישמעאלי. ומותר וכמ"ש הריב"ש להדיא אשר משם שאב מרן ז"ל את דבריו:

אך אם הדבר ברור שהוציא הגוי יין מבין הנסרים וכיוצא נלע"ד לאסור אותו יין בשתיה דזה דומה לחבית סתומה ונמצאת פתוחה דאסר הריב"ש ומרן ז"ל הגם דאפ' שלא נגעו בו רק הריחו ריחו וכשמצאוהו יין לא נגעו בו והיינו משום דמסתמא ועל הרוב כיון שמסור בידם עושים כמו שעושים כל האנשים ליגע בו ואין זה נחשב בתור ס' מגע ומינה נמי להוציא יין מבין הנסרים דמסתמא ועל הרוב נגע בו. וכן יש להוכיח מדברי מרן ז"ל סי' ק"ל ס"א שאסר לשלוח בחביות של עץ בלתי שק שאין בו תפירה וחתום כיע"ש שאם היה מותר גם אם הוציא יין מבין הנסרים לא היה גוזר שלא לשלוח כיון שאם הוציא מותר. וכן דקדק הט"ז ז"ל ס"ק א' מדברי מור"ם כיע"ש. וכ"כ הכנה"ג הגב"י אות ט"ו דאם היה ברור שהוציא אסור וציין לעיין בהט"ז ולא זכר חולקים ע"ז. והגם דהש"ך בנקודות הכסף לפי תירוצו האחרון שהוא העיקר כנז' שם יראה דבזה"ז לדעת מור"ם מותר וכההיא דסי' קכ"ד סעיף כ"ד בהגה דדקרו שם בסכין להוציא יין וכו' וא"כ לדידן הגם דמרן אוסר גם בעכו"ם בזה"ז דלא כמור"ם הא מינה הישמעאלי הוי כשי' מור"ם גם לדעת מרן דמותר בהנאה. מ"מ כיון דהש"ך בעצמו תי' ב' תירוצים ולתי' הא' אין שום הכרח שחולק על הט"ז בזה שבודאי הוציא יין די"ל דדעת מור"ם דאין חוששין לשלוח משום די"ל דהוי כעין ס"ס שמא לא יוציא יין ושמא יוציא באופן דהוי מגע שלא בכונה ע"י דבר אחר. ל"כ בודאי הוציא דליכא רק ס' אחד א"כ הוי דעת הש"ך כמסופק' ודעת הט"ז מבוררת ואין ס' מוציא מידי ודאי ועוד דהכנה"ג מסייע להט"ז והו"ל יחיד ורבים ועוד דלענד"ן בעיקר קו' הט"ז דלא התיר מור"ם סי' קכ"ד רק באם ראינו כ"ז. שדקרו שם סכין להוציא יין ולא נגעו רק בסכין דהו"ל מגע גוי ע"י דבר אחר שלא בכונה אבל בסי' ק"ל כ' דאין חוששין אך אם ראינו שהוציא גם מור"ם מודה לאסור דאמרי' דמסתמא נגע בידו וכאמו':

סימן פו

ומה ששאל כת"ר נר"ו בס"ת שראש הלמדי"ן מהם כמו זיי"ן ומהם שגג הלמ"ד פונה להפכו ויש גם שם אהי"ם שהלמ"ד כנז' אם יכול לתקן גם בשם שהי"ם או לא:

תשובה לענ"ד נר' דודאי יכול לעבות ראש הלמ"ד ולסתום בדיו ראשה הימין לבל תהיה כזיי"ן וכן לסתום אותו קו ההפוך בדיו ולהוסיף קו מצד שמאל להיות כשאר למדי"ן דכיון דיש סוברים דא"ץ כסדרן בס"ת ואפי' בשמות הקדש הוי פלוגתייהו בדרבנן וא"כ נקטי' דא"ץ כסדרן. וכ"ן מסתמיות דברי מרן ז"ל ושאר פוסקים הראשונים ופשט דברי מור"ם סימן רע"ו סי"א דסתם ה' של שם ולא ביאר האחרונה וכ"ש בשאר שמות. ועוד דממה שכ' הקו"י נר"ו סי' ל"ב אות ק"ו בשם דמ"ש כלל ז' דאם נמצא כן בס"ת בשבת דא"ץ להוציא אחר נר' דבדיעבד כשר. והגם דהקו"י נר"ו שם חלק ומסיק להוציא אחר נר' דטעמו הוי רק משום הברכה ועם שמסיים דהאי גוונא הוא פסול נר' דר"ל שאין ללמוד בו שאם היה סובר דהוי פסלות גמורה הי"ל לחלוק עליו דגם בשעת הדחק לא יניחם דהרי הם פסולים ומאחר דבדיעב' כשר נר' דלא חשיב שלא כסדרן ואף את"ל דהקו"י סובר דפסול ממש מ"מ נר' דאינו פוסל רק מדרבנן וא"כ הו"ל סד"ר ולקולא ובדיעבד כשר ויכול לעבותו כיון דבלא"ה הוא כשר. ועוד דהו"ל ס"ס שמא הלכה כמאן דס"ל דא"ץ כסדרן ואת"ל דהלכה כמאן דס"ל דצריך שמא ההלכה כהסוברים דזה כשר הוא. זהו הנלע"ד בזה הכו"ח ביום ער"ח שבט התרפ"ח:

סימן פז

מעשה שנמצא בכבש אחד סירכא מגב האונות לדופן ולחזה מחציתה לצלע והרביע ממנה לבשר שבדופן והרביע לחזה ונסתפקנו האם מצטרף הצלע עם הבשר להיות רובה לדופן ומיעוטה לחזה וכשרה. או הצלע מצטרף לחזה והוי רובה למקום האוסר וטריפה א"נ אין הצלע מצטרף לא לזה ולא לזה וכאלו אינו והו"ל מחצה על מחצה וטריפה כמ"ש מרן בב"י ובבדק הבית גבי אינהו רובי דבעל העיטור:

תשובה. דעתי הקצרה דדין זה מבואר הוא בש"ע סי' ט"ל סכ"ה וכן אונה הסרוכה בסי' אחת לחזה ולדופן אזלינן בתר רובה. וכוונתו נר' פשוט דאם רובה לחזה טריפה ואם רובה לדופן כשרה ולא שכונתו דאזלינן בתר רובה דאם רובה למקום האוסר אסורה ואם רובה למקום המכשיר כשרה דודאי באומרו אזלינן בתר רובה קאי על החזה והדופן הנזכרי' בלשונו ולא על האוסר והמתיר שלא נזכרו בלשונו. ומעתה כיון דדופן כולל הבשר והעצם כמבו' מדברי מרן סעיף ח' לדידן פה אי ג'רבה המנהג פשוט ע"פ דברי מוהר"א פרץ ז"ל להתיר אפי' במיעוט ממנה לבשר והרוב לעצם א"כ הרי הוי רובה

לדופן נגד המיעוט של החזה וה"נ מסתברא דכיון דכל עיקר הספק שבאותם רובי דבעל העיטור הוא אי שדינן לה לסי' בתר דופן או בתר חזה וכיוצא כי אמרי' דכי הוי רובה לדופן שדינן לה בתר דופן הויא לה כאלו אין כאן חזה כלל ונידונת כשאר סירכות דעלמא שהם לדופן לבשר ולעצם דכשרה ודומה לזה יש ללמוד ג"כ מדברי מרן שם בסעי' כ"ה אם האומה והאונה נסרכו בסי' אחת לדופן אם רוב הסי' מהאונה כשרה ומשמע דגם אם סרוכה לעצם ולבשר כסתם דופן הכולל את שניהם כשרה ואין הצלע מצטרף עם חלק האומה האוסר:

וכן הדבר מוכרח ממקומו דכל כי הא הי"ל למרן ז"ל ולה' בעל העיטור לו' שאם בהצטרפות חלק הצלע עם חלק החזה או עם חלק האומה יש רוב יש להטריף אלא ודאי כדאמרן דשדינן לה לזו ולזו בתר רובה ואמרי' דמשם יצאה ולא מהחזה ולא מהאומה כאלו לא יש חלק ממנה לאומה ולחזה וכאמור:

והנה סבור הייתי עוד להתיר מצד מה שנהגו להתיר אפי' רובה לעצם ואמרי' דהמעט מהבשר מחזיק הריאה ואינה מתפרקת וה"נ י"ל בנ"ד דהמעט מהבשר מחזיקה ואינה מתפרקת מהחזה. אך מדברי מרן ז"ל שם סעי' כ"ה שלא התיר בסרוכה לדופן ולחזה רק אם רובה לדופן נר' דלא דמי ועד כאן לא אמרי' דהבשר מחזיק רק לגבי הצלע שהם במקום צר אבל לגבי החזה דרחוק מהאונות כמ"ש הלבוש י"ל שאין הבשר מחזיק ג"כ של החזה:

ומן האמור ג"כ אין להתיר מכח ס"ס דשמא סי' זו מן הבשר היא באה ואת"ל מן החזה שמא הלכה כהרמב"ם ודעמיה דס"ל להתיר בסרוכה לחזה כמו לדופן צר. דאי איתא הי"ל למרן ז"ל להתיר בנסרכה לדופן ולחזה גם דליכא רובא מכח ס"ס הנז' וטעמא דמילתא נ"ל ע"פ מ"ש מהרלנ"ח דגם במקום שנוהגים כהרמב"ם אין להם להתיר בסרוכה לחזה ומזה דן ה' נדיב לב ז"ל דכיון שכן אין דעה זו מצטרפת גם לס"ס דהוי דעה יחידית ע"ש:

עוד נ"ל להתיר מצד זה דכיון דהבשר והחזה שוים הם ואין הכרעה אם מהדופן דהיינו מהבשר שבדופן או מהחזה מהני מיהא הצד של הסי' שבעצם להוכיח לנו שהיא מהדופן והוי כמו מכריע בדבר הכו"ח ביום כ"ג אב יה"ל התרפ"ז. ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן פח

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכ'לוף עידאן הי"ו אודות המים שבשכונת המת שנשפכו לבור אם נאסרו מי הבור:

תשובה. דעתי הקצרה להתירם עפמ"ש ה' מזמור לדוד סי' קי"ו דמים המגולים חמירי ממים אלו של שכונת המת יע"ש ובמים המגולים מבואר בתרומות פ"ח דלתנא קמא עד שתאבד בהם המרה וכ"פ הרמב"ם בפ' י"א מה' רוצח ה' י"ב ע"ש ושיעור זה בודאי שהוא פחות מארבעים סאה שהרי ר' יוסי שמחמיר מצריך מ' סאה והכריחו לזה ממה שכל רוב המקואות מגולים עי' בהר"ש שם. וגם להסוברים דר' יוסי מפרש עי' למרן בב"י יו"ד סי' קט"ז הא מיהא במ' סאה למר וביותר ממ' סאה למר אין חשש ומה שכתבו דלא מהני ששים במה שיש בו חשש סכנה אינו רק לשלול שיעור ביטול ששים אבל שיעור שתאבד המרה אין בו חשש. שהרי ה' בית יהודה עצמו שכ' בסי' מ"ו בשם הט"ז דבדבר סכנה לא מהני ששים הוא עצמו בסי' כ"ה כ' דשיעורו כדי שתאבד המרה. וכן מתבאר מדבריו בסי' מ"ו הנז' דהמים שבשכונת המת הם כדין מים מגולים יע"ש וכ"ז הוא אם הבור הזה הוא בור סיד (מאג'ן) אך אם הוא באר מים חיים (ביר) אזי מעין כל שהוא מבטל זה וכמ"ש הרמב"ם שם בה' רוצח ה' י"ג מהירו' ע"ש הכו"ח ביום כ"ח אלול התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן פט

שאלה גלגלת בהמה שניקבה פחות מכסלע דמדברי מור"ם בש"ע סי' ס"ב נראה דליכא למיחש בבהמה לקרום של מוח לכן גם לדידן דלא בקיאנן שריא וכן מתבאר מדבריו בד"מ אם נקטי' הכי לדינא:

תשובה ראיתי למו"ה. עיה"כ סי"ב ס"ח שכ' הפך זה מהתב"ש ושאם לא בדק ס' טריפה ודבריו ז"ל מלבד דבאו בקצרה מאוד דהתב"ש ביאר דאינה אלא בדיקת חוש הראות וסתמיות ה' עיה"כ נר' דעל בדיקה המוזכרת בש"ס ופוסקים קאי עוד בה דלע"ד דדברי התב"ש הם נגד הנראה והמתבאר מדברי מור"ם בהגה שתלה הדבר במה דלא חיישי' לקרום ואי איתא דבודקים ממראית עין א"כ הרי קחיישי' וקחיישי' ובדיעבד מעכבת וכן דבריו בד"מ שכ' דאין צריך בדיקה ממאנים זה דאי איתא הי"ל לומר דצריך מיהא בדיקה אחרת במראית עין וכ"ש שלפי דבריו מעכבת בדיעבד ואין לומר דזה אינה נקראת בדיקה דהרי לפי דבריו הרמב"ם קראה בדיקה ע"ש גם עיקר יסודו דהתב"ש מדברי הרמב"ם בה' שחיטה ה"ד לענ"ד אינו מוכרח דלא מיירי הרמב"ם רק בנתרוצץ ולא בניקב גם הבדיקה שזכר שם הרמב"ם לענ"ד אינה אלא הבדיקה המוזכרת בגמרא ובדברי עצמו פיו"ד ה"ז ואם איתא בדיקה מחודשת מזו לא הי"ל לסתום אלא לפרש מאחר דהיא מסברת השכל ואין מקור לה בש"ס וכדרכו בקודש דבכל מה שמחדש מדעתו כותב יראה לי וכו' וכ"ש שהי"ל לבאר איך האופן של הבדיקה המשונה מבדיקת הש"ס שאינה אלא למראית עין:

ועוד ק"ל דבדיקה זו דמראית עין היא גופה אחת מהבדיקות הנזכרות בחולין דף נ"ו ע"א רב שיזבי בדיק בשמשא ופירש"י נגד השמש מסתכל אם יראה נקב שהאור יפה לבדיקה וכתב מרן הב"י סוס"י ל' דהרמב"ם ורבינו לא חששו לכתוב אלא הבדיקה שהסכימו בה כמה אמוראי דהיינו בדיקה ביד ע"ש מבואר דבדיקת הראות ואפי' בשמש אינה בדיקה מוסכמת ולא הזכירה הרמב"ם בדבריו. וע' להרמב"ם בפה"מ באלו טריפות בעוף ויודע זה שיכניס אצבעו וגו' ומשמע דבלא זה אי אפשר לדעה אם ניקב ע"ש:

הן אמת דלשון המשנה דתנן דף נ"ד נפחתה הגלגלת ולא ניקב קרום של מוח מורה ובא דאנו רואים שלא ניקב הקרום וכמ"ש רש"י והר"ן וכמו שהוכיח הת"ח שהביא התב"ש ולעומ' זה סתמיות דברי הרמב"ם ומרן וכ"ש דברי מור"ם בד"מ ובהגה והמקורות ששאב מהם מורים ובאים דא"ץ בדיקה כלל. ולכן נלע"ד דגם רש"י והר"ן אין כונתם על בדיקת מראית העין אלא דר"ל שלא הגיעה המכה לחלל המוח באופן שלא יש לחוש לניקב קרום של מוח דאנו רואים שלא ניקב עד שם ואם יהיה האופן שהגיעה המכה עד חלל המוח אה"ן דצריך בדיקה זו באצבע גם בבהמה ולדידן שאין אנו בקיאים אין להתיר גם בבהמה בכה"ג. א"נ י"ל דהם ז"ל מפרשים ולא ניקב קרום של מוח היינו שלא ראינו שניקב ואה"ן לא ראינו ג"כ שלא ניקב זהו הנלע"ד דרך לימוד בעלמא ולמעשה הנני מצפה להכרעת מוה"ר הרה"ג מהר"ם שתרוג היקרים וש' לה' ישיב משה ח"א סי' קכ"ח שהסכים עמו ושאי"ץ בדיקה ע"ש]:

סימן צ

לעיר זרזיס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' יוסף בוכ'ריץ הי"ו בכבש שנמצא בלבו כמו עצם מונח סמוך לסמפון דבוק בבשר ויש בו כמו עוקץ בראשו ובסופו דבוק עם הבשר היטיב טמון כולו בבשר ולדעתו קרוב הדבר שנתהוה מבשר הלב כי הוא דבוק הרבה:

תשובה. זכורני שבא לידינו כעין עצם בלב פעם בבהמה גסה ופעם בבהמה דקה והכשרנו. ואיני זוכר המעשה וההכרעה בזה וחיפשתי כפי השעה לראות אולי אמצא מה שכתוב אצלי בזה לזכרון ולא מצאתי. ולכן אמרתי ללמוד פרק זה מחדש וכפי מה שלמדתי בזה כעת נלע"ד דאם יהיה המציאות שדעת המורה מכרעת שהוא מתולדה כגון נדון ה' לחם הפנים שהיה מהודק הרבה ולא יכלו לעקרו משרשו להפרידו מבשר הלב וכ"ש אם העצם הולך ומתרכך למטה כעין תנוך האוזן עד שהיה בשר אזי יש להתיר גם בלתי הפסד מרובה או צורך שבת ודוחק וכיוצא די"ל דבכה"ג כ"ע מודו ולא פליגי. אך אם אין למורה הכרעה שהוא מתולדתו והדבר תלוי שיש פנים לומר כך ויש פנים

לומר כך אזי יש לסמוך על המתירים בהפ"מ וכיוצא והם הב"ח והש"ך בנקודות הכסף והשה"ג ודעמייהו זהו הנלע"ד לפי מה שלמדתי כעת ולכת"ר נר"ו ההכרעה:

סימן צא

לעי"ת מאטר יע"א

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' בן ציון פ'רג'ון הי"ו על שנמצא כעין עפר או אבן בחתיכת ריאה ונקב שם משוך קצת ולא שמו לב לשאר סימנים והשוחט אמר שהריאה היתה נקיה וכן המולחת אמרה שלא ראתה קודם החיתוך שום דבר וכן הרואים שהיו לפני הטבח לא ראו בה רק מכה שנעשית ע"י הטבח האם יש להכשיר או לא:

תשובה שמחתי על כי הוא שם לבבו ללמוד בספיקות הבאים אליו ולכתוב את דעתו ובטוח אני בעה"ו שכאשר יתמיד בדרך זו יבוא למטרה רוממה להבין ולהורות ובלבד שיתן לבבו לחפש ולפשפש אחרי כל ספק לבררו ולכתוב בפנקס מיוחד הנדון ומה שנר' לו בבירורו ואם ראשיתו מצער אחריתו ישגא כי כך היא דרכה של תורה מראשית כל נדמה לאדם כמשוטט בים הגדול וסוף סוף ימצא מהלכים ודרכים לברר רוב ספיקותיו וה' יעזרהו ויעזרנו עדכ"ש אמן והנני להשיבו בנוגע לשאלתו:

דע כי הבדיקה היא בשני אופנים הא') שנוקב בטרפש נקב להכניס ידו ובודק במשמוש ידו והעברתה ואח"כ מוציא הריאה לחוץ וכמו שכן גזרו השמ"ח והשפ"ד בהרס ע"ז וה"ד ה' שבת אחים נר"ו סי' ט"ל אות ב'. הב') שפותח הטרפש כולו ובודק למראה עיניו עם העברת ידו וכמו שנוהגים כעת השוחטים פה אי ג'רבה יע"א ויש שמוציאים אותה ג"כ אח"ך לחוץ לראותה. וא"כ אם גם בנד"ז היה באופן משני האופנים הנז' ולפי מציאות אותו נקב עם הנלוה אליו מהעפר או האבן אי אפשר שלא יראה להבודק א"כ ודאי דנעשית אח"כ. אך אם המציאות היתה שהבודק אפשר שלא יראה אותה לדקותה וכיוצא כגון שבאה במקום נסתר או אם הבודק לא בדק רק ע"י נקב קטן והכנסת ידו בלתי הסתכלות וראיה בריאה בעודה בבהמה או אח"ך אזי אין לסמוך על דברי הבודק דהו"ל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש כיון שאינו מחפש אח"ז שאינו נרגש לו וכן אין לסמוך על הרואים ועל האשה מהט' הנ"ל:

אך מצד אחר נר' להתיר עפ"ד מרן סי' ל"ז ס"ו וה"נ כיון שנחתכה לחתיכות ועשה בה הסכין כמה חיתוכין תולין בסכין. ודומה זה למ"ש מרן סי' ל"ו ס"ה שאם לקחה זאב והחזירה נקיבה תלינן להקל וכשרה ואפי' יש נקבים הרבה שלא במקום שיניו תלינן כולו בזאב ע"ש וכן בנ"ד הגם שהחותיכין בסכין היו במקומות אחרים תלינן נקב זה ג"כ בסכין כיון שבעת חתיכתו לחתיכות לא היה נזהר ומבדיל אם תבוא הסכין שם. והגם

דהנקב לפ"ד לא היה עגול רק משוך קצת ומבואר בדברי מור"ם שם דבעגול אין לתלות בטבח מ"מ כיון שיש בו המשך קצת ולפי ראות עיני המורה אפ' שיהיה זה ע"י הטבח או האשה בסכין תולין בזה. וכן מתבאר מדברי השמ"ח סי' ל"ו ס"י שכ' גם אם אין הנקב משוך קצת רק עגול אין תולין אותו ביד הטבח ומבו' מזה דמשוך קצת דינו כמשוך. ועוד מסיים שם זה הכלל דבר שתולה בו צריך לעיין בנקב אם אפשר להעשות ע"י אותו דבר אם בזאב צריך להיות הנקב כדרך שאפ' להעשות במין ההוא ואם בסכין כדרך שאפשר להעשות בסכין וכן כלם ע"ש זהו הנלע"ד וצ"י י"מ וימ"ן אמן:

סימן צב

לעי"ת בן גרדאן נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' מכ'לוף יאנה הי"ו מה ששאל במי שמתה אמו בתוך שנת אביו אם ימנע מלהתפלל בכלות י"א חדשים לאביו:

תשובה נלע"ד דכיון דהרואים מסתמא יודעים שהוא בשנת אמו אם ששמעו וראו אם ממה שהוא מתפלל גם בכלות י"ב חדשים לאביו א"כ אינם תולים שמחזיק את אביו וכו' רק שהוא מתפלל מפני אמו וזה ברור:

סימן צג

ומה ששאל איך תהיה תגלחתו השלישית לשנת אביו אשר זמנה ג' טבת אחרי שאירע לו ג"כ אבילות שנת אמו:

תשובה מדינא הדבר תלוי בגערת חביריו אחר ל' יום כמבואר בש"ע יו"ד סי' ש"ץ ס"ד ופה המנהג בשיעור הגערה הוא להיות תגלחת ראשונה אחר ג' חדשים ועשרה ימים. והשנית אחר ג' חדשים. והשלישית אחר ב' חדשים ועשרים יום. א"כ ש"מ דקים להו להראשונים שבזה הגיע השיעור שיגערו בו חביריו. ומינה נלע"ד דכיון דעמד זמן מה בלתי תגלחת מצד שנת אביו הגם דמצד שנת אמו עדיין לא הגיע הזמן הנהוג מ"מ כל שעברו ל' יום משמתה אמו ועברו ג' חדשים ועשרה ימים מזמן תגלחתו הו"ל שיעור גערת חביריו דגערת חביריו נראה דתלוי בניוולו של האיש ההוא בראותם שכ"כ הכביד שערו ונתנוול. אך קודם ל' יום לאמו אין נלע"ד להתיר. וכן קודם שיעברו ג' חדשים ועשרה ימים משגלח תגלחתו הראשונ' אין נלע"ד להתיר. וע' להרה"ג שערי משה בחלק ויען משה יו"ד סי' פ"ו מ"ש בזה ולדינא הנלע"ד כתבתי. הכו"ח ביום ר"ח טבת תפר"ח:

סימן צד

לעי"ת מדנין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מרדכי סג,רון והחו"ש הדו"מ כמה"ר ר' חומאני עלוש הי"ו. אודות השוחט של כפר מטממר שבדקו את סכינו ונמצאת פגומה והשחיז

ג"כ כמה סכינים ונמצאו פגומים והלך לעיר גאבס והביא חתימת השו"ב ורב העיר דשם בסמיכתו וכשעבר הרב הדה"מ מהר"י בוכ'ריץ הי"ו אמר להם שלא ישחוט עוד אפי' עוף אחת רק עד שיבחן לפני השו"ב בג'רבה וגו' וק"ק מטממר מצפים למה שנודיע להם שורת הדין בזה:

תשובה הננו להודיע רו"מ נ"י כי תכף מקבלה ואילך יקראו אליו ויתרו בו שלא יוכל לשחוט אפי' עוף ואם יתריס יכריזו על שחיטתו שהיא טריפה ונבילה וכן אם יעבור בסתר יכריזו עליו כנז'. ואם קיבל את הדין כה יעשה אחת משלש אלה. א) שימסור ג' סכינים רצופים של בהמות לרו"מ נ"י ויבדק בדיני השחיטה והבדיקה כאלו בא ליסמך מחדש ב) שיבוא פה אלחארה אלכבירה ויבדק ויסמך כנז'. ג) שילך לק"ק הדיג,ת לפני מוהרמ"ע נר"ו והשוחטים של הק"ק שם ויבדק ויסמך כנז' ובלא זה אין לו היתר כלל והחוב הזה מוטל עליכם מצד הדין כמ"ש מור"ם ביו"ד סי' א' ס"א ויש לב"ד לחקור וכו'. וכן מצד המנהג של אי ג'רבה יע"א ושל עוב"י תונס יע"א כמש"ה ישיב משה סי' ס"ה והדברים ק"ו בן בנו של ק"ו למי שהורע כמה פעמים והסמיכה שלקח מגאבס הרי היא כחרס הנשבר כי הם נגררים אחרינו ולא אנו אחריהם ובפרט שלא נבדק ונסמך ע"י רב העיר שם רק ע"י סתם שוחטים שאין אנו מכירים את טיבם והקיום לחתימת השוחטים אינו מעלה ואינו מוריד כלום ובכן אל יתרשלו בדבר כי המכשלה הזאת תחת ידם ומה שיעשה הוא כאלו עשו הם אחרי שהכח והרשיון בידם מצד הדין ומצד הממשלה יר"ה ודי בזה לרו"מ נ"י:

סימן צה

לעי"ת מדנין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מרדכי סג,רון הי"ו במי ששלמו לו שיעור הגערה על או"א בחוה"מ או בימי העומר אימתי מגלח:

תשובה נראה דכיון דהגפרה היא תלויה בימים שיש לשער שיגערו בו וכמ"מ ה' בית עובד דיני גלוח וסריקה אות ה' בשם הברכ"י מרבינו ישעיה הראשון ע"ש ומצינו למור"ם ז"ל סי' ש"ץ ס"ד שכתב ונוהגים בג' חדשים ע"ש א"כ הגם דנהגו פה בתגלחת ראשונה ג' חדשים ועשרה ימים היינו כשלא חל הרגל אבל בחל הרגל נ"ל דדיו בג' חדשים דבזה אין ידוע המנהג ומוקמינן ליה אדינא והגם דמור"ם גם הוא כתב ונוהגים ודאי דהוי באופן שבודאי בכה"ג הוי שיעור גערה דהמנהג תמיד הוא להחמיר ולא להקל וכ"נ מדברי ה' בית עובד שם אות ז' ח' שיש מצדדים להתיר בגערה בשלשים או אחר שלשים ע"ש ומסתמא לא יהיה כ"כ אפושי פלוגתא והפרש דיעות ביניהם וצ"ל כדאמרן. וכן

חם תגלחת זו שניה או שלישית יש להקל לגלח בערב הרגל וכמש"ה פתחי תשובה סי' ש"ץ ס"ק ד' בשם תשובת אדני פז שכונת מור"ם דלאחר שעברו ג' חדשים שהוא שיעור הגערה מותר לספר עצמו כל זמן שירצה לפי מנהגו הראשון ע"ש וא"כ הגם דנהגו פה בתגלחת שנית ג' חדשים ובשלישית ג' חדשים חסרים עשרה ימים כיון דיש רגל בנתים ואין ידוע בזה מנהג מוקמינן ליה אדינא ובפרט אם אין חסרון רק איזה ימים. ומה גם באם בהצטרף הימים אשר לא גלח בהם יש שיעור כפי המנהג רק שעיכובו ואיחורו הראשון לא היה רק מאיזה סיבה אחרת. גם לשון מרן שם מורה ובא דמדינא ליכא רק גערה ראשונה ומאז והלאה דינו כשאר כל אדם וא"כ ברגל דאין בירור מנהג בפרטות מוקמינן ליה אדינא הכו"ח ביום ח' ניסן התרפ"ח:

סימן צו

לעי"ת זרזיס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' יוסף בוכ'ריץ יצ"ו באודם שעל גבו סירכה תלויה: תשובה ביום י"ט חשון לאפס הפנאי כתבתי לכת"ר נר"ו דעתי הקצרה בדרך הוראת שעה עפ"י כללי ההוראה גם בלתי לימוד לסמוך על הש"א נר"ו לפחות בהפ"' ועש"ק ועתה אמרתי לשנות פרק זה בל"ן וטרם כל ראיתי כי מ"ש כת"ר נר"ו בשם הש"א להקל אף באין הפ"מ לאחר המחי"ר לא דק דהש"א לא קאי במ"ש א"כ אף באין הפ"מ יש להקל רק על שאר מראות הכשרות ולא על מראה אודם ועליו ס"ת שהרי בראשית דבריו כתב וגם מראה אודם יש לצדד דלא הוי תר"ל דמשמע דצידודי בעלמא הוא שמצדד ולא שמחליט להקל ואיך מתחילה לא ברירא ליה להקל אפילו בהפ"מ נגד הנו"ב ולבסוף תכף ומיד מחליט להקל אפי' בהפ"מ ותו דהוא ציין להלב"ש סי"ב ושם אוסר אף בהפ"מ הואיל וכן דעת הנו"ב ואיך מאותו מקום שבא להסתייע ממנו ולצדד עפ"י דבריו להתיר שוב כותב הפך דבריו ממש ותו דבאודם לא זכר תחילה דגם בהפ"מ יש לאסור להיות כותב ע"ז א"כ אף באין הפ"מ וגו' ועם כי זה מובן ממילא מ"מ אין הלשון מתוקן ולכן נ"ל עיקר בכונתו דמ"ש א"כ וגו' אשאר מראות כשרות קאי ומ"ש וגם מראה אודם וגו' עד סי"ב הוא כמו מוסגר. וכן יש להוכיח ממ"ש בעיני צדיק בתורה ותעודה והובא בספרו ישיב משה סי' רנ"א רק לא ידעתי מנ"ל זה ואלו החליט בספרו הש"א להתיר הי"ל לחלוק עליו ולפחות הי"ל לציין מ"ש בש"א כדרכו בקדש בכמה תשובות לציין על קונטריסו הנז' ולהאמור דבאודם ועליו ס"ת אכתי אין שום החלטה ורק כתב לצדד א"ש. וזה פשט דבריו לע"ד למתבונן בהם היטיב. ואנכי ג"כ בחפזי נגררתי אחרי הבנת כת"ר בדברי הש"א וה' הטוב יכפר בעדינו שלא דקדקנו יפה בדברי הש"א. וכ"ז אני כותב

לענין הבנת דבריו. אמנם לר לדינא גם לעת עתה דעתי הקצרה להתיר באודם שעל גבו סירכה תלויה בהפ"מ או דוחק שעה או עש"ק וכמו שאבאר בעה"ו:

דהנה ב' טעמים יש לאסור בזה הא' מצד תרתי לריעותא וכמ"ש הנו"ב יו"ד מ"ק סימן יו"ד ע"ש ודבריו ז"ל קשים לע"ד דמה שהוכיח ממה שאמרו הדרא בריא דנראה דהוי ליקוי קצת אין עומד למסקנא דל"ש וכשרה ואם אמר כן לפי מה שחלק שם בין כולה למקצתה הלא אין זה מוכרח כלל להיות למסקנא דל"ש וכשרה וכמ"ש רוה"פ והביאם מרן ז"ל בב"י. ואפי' נימא דספיקא מיהא הוי דילמא קאי למסקנא דעה זו מ"מ לפחות יש פנים לכאן ולכאן וכיון דעיקר דין תר"ל אין לו מקור בש"ס א"כ ראוי להתיר בהפ"מ וכעין מ"ש ה' נו"ב בשאר מראות הכשרות ממש ע"ש ותו דבאמת הדרא בריא אינו מוכרח דהוי ליקוי קצת דא"כ כל מין חולי שלא נזכר בש"ס דההתיר הוא משום דהדרא בריא הוי ליקוי ומה הפרש יש בין שהש"ס קאמר הדרא בריא או שאנו רואים איזה חולי עפ"י רופאים ואעפ"כ שרי כיון שלא נזכר בש"ס ומשום דהדרא בריא ואם גם זה ריעותא הוי יתחדשו אלפי מיני טרפיות ח"ו וקרוב להערותי הללו ראיתי להלב"ש ז"ל סי' ל"ח סי"ב שהעיר עליו. ומ"מ לדינא שם אוסר הלב"ש ממ"נ דלהתב"ש גם שאר מראות הכשרות אסורות בסירכה תלויה על גבם ולהנו"ב הא מיהא בהפ"מ יש להקל ורק באודם יש לאסור. ומעתה לדידן דמסקי הרבנים בש"א דבשאר מראות הכשרות יש להקל נגד התב"ש א"כ מינה ומינה יש להקל גם באודם ועליו ס"ת כיון דטעם אחד לזה ולזה וכיע"ש בהלב"ש. ועוד דמדברי הכנה"ג סי' ל"ח הגה"ט אות י"ג וסי' ט"ל הגהב"י אות קכ"ז מתבאר להדיא דלא חשיב זה תר"ל דא"כ הי"ל לאסור גם למקומות האוסרים הנפיחה כדין סירכה ובועה. וכיון דהמ"כ והכנה"ג קדמו הרבה לרבני אשכנז הנז' וגם הם מרבני ספרד נראה דהכי נקיטנן ול"ח תר"ל וטעמם י"ל דהוי כמ"ש בש"א בכ"מ דבעינן ב' ריעותות גמורות. ומדברי המ"כ והכנה"ג יש להוכיח ג"כ כדעתו בזה לדידן:

הטעם הב' ממ"ש הכנה"ג סי' ט"ל הגהב"י אות קכ"ז דהוי משום דניתקה משם דומה למ"ש באות קכ"ו בס"ת שנגדה מכה בדופן כיע"ש והנה ודאי דלא זו ודאי ולא זו ודאי אלא דהמסתבר והמשוער כן הוא ומזה תראה לי"א דודאי וי"א דעל הרוב וי"א שמא וכיוצא וא"כ נלע"ד דגם מזה אין לאסור דהרי הרשב"ץ בי"ש והב"ד ה' עה"ש סי' ט"ל אות ט"ז והשו"ג מחו' ל' והתה"ז סי' ע"ז אות ר"א והש"א אות כ"ו והי"מ סי' יו"ד מתיר באם יש סי' תלויה בריאה ונגדה סימן סירכה בדופן אפי' הבודק מסופק לו ע"י נפיחה וטעמו נ"ל דהגם דמקומו של הרב ארג'יל והם מאוסרי הנפיחה וכמ"ש ה' בית יהודה מ"מ לא אסרו רק בודאי סירכה ולא בספק ודומה לזה כתב מו"ה בי"מ סי' כ"ה לישב

המנהג שאומרים פה בשוה"ל ע"ש והשו"ג כתב להדיא דמתיר גם לאוסרי הנפיחה דהוי ס"ס ע"ש והב"ד התה"ז שם. וא"כ אין מקום לחלק ג"כ בין סי' תלויה שע"ג האודם לנדון הרשב"ץ ואדרבא נדון הרשב"ץ עדיף טובא שיש סימן והשוחט מסופק דבכה"ג רגלים לדבר טפי דניתקה משם ודבוקה היתה. ואפ"ל דמפני שבימי המ"כ והכנה"ג עדין לא נדפס הי"ש להרשב"ץ לכן אסרו ואלו היו רואים דבריו הוו הדרי בהו דהוא פוסק ראשון להם הרבה ומפורסם בפסקיו ומרן הולך בשיטתו וכמ"ש הרבנים בהקדמתם לתשב"ץ ע"ש אי נמי י"ל דהכנה"ג והמ"ך ס"ל דאין לצרף לס"ס דעת מתירי הנפיחה כיון דלא נקיטנן הכי לרוה"פ. וא"כ לדידן דנקיטנן לצרף גם דעה דנגד מרן ז"ל וכיוצא לס"ס יש להתיר בנדון דידן. ומזה ג"כ הוכחה דמצרפים דעה שאינה כהלכה לס"ס לפ"ד השו"ג דזהו טעמו של הרשב"ץ וא"כ נלע"ד לדינא דבאין הפ"מ או דוחק שעה או עש"ק או חולה וכיוצא ש אין להתיר הגם דלפ"ד הרשב"ץ היה נראה להתיר בלתי היות שום סיבה מהנז'. מ"מ כיון דרבני אשכנז והמ"ך והכנה"ג אוסרים אין להקל כל כך אך בהיות דוחק שעה או עש"ק או חולה. או הפסד מרובה יש להתיר ולא חיישנן לא לתר"ל ולא לניתקה משם והיינו דוקא ע"י בדיקה בנפיחה שאינה מבצבצת כאמור זהו הנלע"ד ולתשובת כת"ר נר"ו אצפה כי יקבע זמן לכל זה ויודיעיני דעתו כי רק אז ברצותי לעמוד על דעתי באיזה ספק אחר אני מגלה דעתו הקצרה ואם לאו אני מושך את ידיו וש"ר ממני ידידו הצעיר ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן צז

שאלה האם מותר לגלח פאות הראש במכונה דקה שהיא כעין תער וכן אם צריך שיהיו הפיאות גבוהים יותר משאר הראש שאינה כעין תער אלא שיהיה שער הפאות והראש שוים:

תשובה מרן ז"ל ביו"ד סי' קפ"א ס"ג כתב אינו חייב אלא בתער ולכאורא היה נראה מדלא כתב דבמספרים כעין תער מותר נראה דרק החיוב אינו אלא בתער אבל איסורא מיהא איכא אבל זה אינו חדא דמסיים מרן ז"ל שם ויש אוסרים במספרים כעין תער ויש לחוש לדבריהם מכלל דלסתם הוי מותר וליכא איסורא כלל ועוד דהדבר מבואר בב"י להדיא דלדעת הרמב"ם ודעמיה והיא דעת הסתם דאינו חייב דקתני במתניתין לאו דוקא אלא הלכה כאלו קתני אין כאן צד איסור ומותר לכתחילה ע"ש ומינה דמרן ז"ל דנקיט הכי כסתם הוי פירושו כן דאין כאן חיוב וצד איסור לגמרי ומותר לכתחי' ומאי דנקט מרן לשון אינו חייב אינו אלא משום דכן הוא לשון המשנה ונמשך אחריו ומה שתפרש בלשון המשנה יפורש בדבריו כמ"ש הפוסקים בכמה מקומות. ועוד דמדסיים ויש לחוש

לדבריהם צ"ל דלסתם מותר לכתחילה דאי לא"ה לא היה צריך לזה דלכ"ע ודאי אסור לכתחלה. והא אי אפשר לומר דיש לחוש לענין חיוב חדא דמרן לא זכר בדברי החולקים צד החיוב ועוד דלשון חשש לא יכון רק לאסור ולהחמיר אבל להלקותו אין ראוי להלקות מן הספק וכ"ש דבזה"ז לית לן מלקות ולא שייך חששא לחייבו מלקות ולמאי הוצרך מרן ז"ל לכותבו ומעתה מבואר דבמכונה הבינונית דלא הוי כעין תער מותר לכ"ע דהרי גם האוסרים לא אסרו רק בכעין תער אך במכונה הדקה דהויא כעין תער לדעת סתם מרן מותרת לכתחילה ולדעת היש אוסרים יש לאסור וכאמור. ולדינא הגם דבעלמא קי"ל דסתם ויש הלכה כסתם מ"מ בנדון זה דסיים מרן ויש לחוש לדבריהם הו"ל גם לדעת מרן ז"ל אסור בדרך חששא וע' לה' ישיב משה ז"ל סי' ל"ו מ"ש בעניותי בדעת מרן שם ומה שכתב ע"ז ה' ישיב משה ועיין לה' ברכ"י א"ח סי' רי"ט אות ח' דדעת ה' בית יהודה סי' ו' כדעת ה' ישיב משה ודעת ה' חיד"א כמ"ש בעניותי וא"כ לדברי ה' בית יהודה דעת מרן היא כסתם גם במקום דמסיים לחוש להחולקים ודעת ה' חיד"א דבכה"ג הו"ל דעת מרן כמו דמסיים ומעתה נראה דבין למר ובין למר הא מיהא לכתחילה חיישינן לדמסיים מרן לכתחילה אלא דמדרגות מדרגות יש בזה ואכמ"ל כעת לבאר דעתם ז"ל כמו שצריך ומן האמור נלע"ד דאם ראינו איזה עושים כסתם מרן אין מקום להכריז להם שלא יעשו כן וכן אין להענישׁ מי שעושה כסתם מרן אך יש להודיע ברבים דיש חששא בזה ושראוי להחמיר. וכן ראוי לכל אדם להחמיר לעצמו. ובמקום שאין כח ב"ד יפה ועל הרוב אין דבריהם נשמעים י"ל דבכה"ג יש להעלים עין דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וצ"ע עוד בזה. ומ"מ מדברי מרן והרמב"ם מתבאר עוד דאין הפרש וקפידה במה שמתגלח בתגלחת אחת שוה להראש והפאות כמו שיראה המעיין הכו"ח ביום ט"ז תמוז יה"ל התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן צח

לעי"ת זרזיס יע"א נשאלתי מהחה"ש השו"ב כמה"ר נסים עידאן הי"ו בקרום הדבוק בגג הריאה לשומן היורד בין הערוגות שאין בהצד השני קרום כזה אי נחשב כסירכה:

תשובה נ"ל דאם הוא מצוי כן בכל הבהמות או רובם מצד הנז' יש בו קרום זה ומצד שני אין בו א"כ זה לאות ומופת שאיננו סירכה ואם שאר בהמות או רובם אין בהם קרום זה מאותו הצד שנמצא בבהמה זו א"כ זה לאות שהוא סירכה. ואם בא לידו רק עתה ואין זמן לחפש ולראות כיון שיש שינוי בין צד זה לצד שכנגדו יש לאסור דשמא סירכה היא זו כל עוד שלא נמצא מבואר בפוסקים שימצא קרום כנז' ואיננו סירכה זהו הנלע"ד כעת וצי"ב עוד אחרי החקירה בשאר הבהמות וכאמור:

סימן צט

ומה ששאל בשוחט קבוע שלפעמים שוחט בבית ולפעמים בשוק ולפעמים בבית המטבחים אם יכול לברך בבקר ויכוין על כל היום כלו:

תשובה כל ששינה מקומו צריך לברך פעם אחרת כמ"ש ה' עיני צדיק ז"ל וכ"ן דעת מורינו הרב מהרמ"ש נר"ו שלא הגיה ע"ז בתורה ותעודה שבראש הספר כלום ע"ש וכ"כ בתשובותיו ישיב משה סי' קע"ד וס' שט"ו. וכ"כ הכנה"ג סי' י"ט הגה"ט אות ה' בשם ה' ברכת אברהם וכ"כ העה"ש סי' י"ט אות ד'. והרב זב"ת ס"ק ח'. וכן יש להוכיח מדברי מרן בא"ח סי' קע"ח ס"ב וס"ג ע"ש ומבואר שם בס"ג דאפילו אם כשבירך תחילה היה דעתו על הכל ע"ש ומ"מ אין ראוי להשוחט לכוין כן רק שיכוין על מה שמביאין לפניו באותו מקום לצאת מכל חשש ספק זהו הנלע"ד ולהרב המורה בעירו ההכרעה והמעשה נאם הכו"ח ה' תמוז יה"ל תרפ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ק

לעי"ת בן גרדאן יע"א

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' מכ'לוף יאנה הי"ו אם יש חשש איסור במה שקורין לו בערבי רוח אלקארץ וששמעת כי פה אסרנו אותו:

תשובה אם הבקיאים ומכירים אותו כראוי אומרים שהוא עשוי ממין לימונים וכיוצא בזה אין לחוש לו ואם אומרים כי הוא עשוי מחומץ יין אסור כחומץ של גוים שהוא אסור דמפני שהחמיץ לא פקע איסוריה כדאיתא במס' ע"ז דף כ"ט במשנה וגמרא וכן מתבאר בדברי מרן ז"ל ביו"ד סי' קל"ד ס"ז. והגם דאין כאן חומץ רק אבק או כעין מלח כיון שעיקרו אסור גם זה אסור ולא פקע איסוריה וכן יש ללמוד מדברי ה' דבר שמואל סי' ס"א ע"ש ומדברי מוה"ר ישיב משה נר"ו סי' ר"ז. ואם לא יש בקיאים אם הוא בא בתיבות ועליהם כתוב מבעלי הפאבריקה שהוא עשוי ממין לימונים וכיוצא משאר דברים חמוצים שאין בהם חשש תערובת חומץ יין יש לסמוך ע"ז להתיר דהאומן לא מרע אנפשיה כמ"ש מור"ם סי' קי"ד ס"ה ומוה"ר נר"ו בישיב משה סי' ר"ט בנדונו. ופה לא נשאלנו כלל ע"ז נאם הכו"ח פה אי ג'רבא ביום ח' תמוז יה"ל התרפ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קא

שאלה יו"ד של תיבת אלהיך שלא היה לה ב' קוצים השמאליים העליון והתחתון רק הימני לבד ומצד היות כל התיבה תלויה וכתובה בכתיבה דקה מאד ואם בא לתקן בקוץ

או בב' קוצים נדבקת אות באות לכן הסופר לא מצא דרך לתקן האם יכולים לקרות בס"ת זה ולברך עליו כמות שהוא או צריך איזה תיקון:

תשובה ה' לדוד אמת סי' י"ג אות ג' כתב דאם בקריאת ס"ת בשבת נמצאת יו"ד חסרה מב' קוצים אלו לא יוציאו ס"ת אחרת ויגמרו הקריאה בברכות כמשפט ואחר שבת ותקנוהו ע"ש ומזה מוכח דאין קוצים אלו מעכבים לא הקריאה ולא הברכה אלא דיפה ונכון לעשותם וא"כ בכה"ג דלא אפשר הו"ל כיום השבת דלא אפשר לתקן דיכולים לקראת ולברך והגם די"ל דהכא שאני דאפשר להוציא אחר ולקרות בו ושאני התם דכבר הוציאו זה מ"מ אי איתא דמפסיל בזה לקריאה או לברכה לא הי"ל לפסוק לקרות ולברך וא"כ כיון שבאנו לפסלו שלא לקרות בו הו"ל כאלו הוצאנו אותו והחזרנו אותו ואדרבא זה עדיף והגם דבנ"ד אפשר לתקנו ע"י שיעשה מחדש יריעה אחרת מ"מ כיון דבדיעבד שרי זה הוי כדיעבד וכ"ש דגם לכתחילה שרי וכאמור. ועוד דאין ראוי לפסול יריעה שיש בה כמה אזכרות שלא לצורך ושפי"ד לקרות בו ולברך עליו כל דלא אפשר לתקן ואם אפשר לתקן כ"ד בשני הקוצים או באחד מהם יתקן כל מה שאפשר זהו הנלע"ד אם כה יסכימו אתי הרבנים המורים נר"ו הכו"ח ביום ו' תשרי התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קב

נשאלתי מהחה"ש השו"ב כמה"ר ר' חיים הטראבלצי הי"ו אודות הסירכה מהערוגה לקנה הלב שהיה הרב מהר"י בוכ'ריץ הי"ו מטריפה וצידד לחשבו לטועה:

תשובה נפלאתי על דבריך שהם מרפסן אגרי והנני לבאר כי יפה דן ויפה הורה הרב הנז' נר"ו. כתב מרן ז"ל בש"ע יו"ד סי' ט"ל ס"ז אם נסרכה וכו' או לקנה הלב וגו' טריפה ומשמע דמכל איזה מקום שתהיה הסירכא מהריאה בין מן החתוך בין מן הגב או שאר מקומות בריאה שיהיו לא' מן המקומות שזכר מרן הוא טריפה וכאשר זה ברור לכל המתחילים בהל' טריפות וא"כ נדון דידן מבואר טריפותו להדיא במרן ז"ל פה וכן מתבאר מדבריו בס"ד שאין שום התיר לשום סירכא רק מחיתוך לחיתוך וכל זולת זה הם טריפות בלי ס' אלא דמסעיף ד' אינו מוכרח דשם לא מיירי רק מהסירכות שהם מגוף הריאה לגוף הריאה מאיזה מקום למקום זולתו אך מס"ז הדבר ברור אין ס' בו כלל וכאמור:

ומ"ש ה' עיני הכהן סי' ח"י אות ל"ב בשם רש"ל והט"ז ענין אחר הוא לגמרי דשם מיירי בסירכה מחיתוך לחיתוך אלא שהיא מחיתוך ערוגה זו לחיתוך ערוגה זו דהיינו מחיתוך של אומה השמאלית לחיתוך של אומה הימנית ובזה רש"ל ודעמיה חושבים כמחיתוך לחיתוך דכסדרן וררשב"ץ ס"ל דהויא כמו שלא כסדרן. ולדינא ודאי נקיטנן כהרשב"ץ שאלו ראה דבריו רש"ל וזולתו הוו הדרי בהו כי הוא קדמון ופוסק מפורסם. אך חיבוריו

לא נדפסו בימיהם וכידוע ועוד דדברי הרשב"ץ בנימוקם וטעמם וסברא ישרה ונכונה היא וכ"ן דעת ה' עיני הכהן ז"ל שם כמו שיראה המעיין שם בלשונו דבאמרו והרשב"ץ כאלו כתב אבל הרשב"ץ וכמו שהוא הוה ורגיל בלשון הפוסקים ז"ל ובפרט בזה שהוא מוכרח ממקומו למעיין ומי כמוהו מורה וכן מבואר מדברי ה' עיני הכהן בתשובתו הוא ושאר חו"ר וגאוני עוב"י תונס בסו"ס זבחי תרועה בתורת המנהגים דף י"ח והגם דשם התירו בנפיחה כמו שיע"ש אין זה מדינא רק שכן נהגו אצלם וכמו שמתירים שם בשאר סירכות בנפיחה אך לדינא מודו דטריפה. וכ"ש לדעת ה' זבחי תרועה דס""ל דלא הוי מנהג ע"ש. וכ"ן דעת ה"ה תורת הזבח בתשובתו שם. הרי דכל הני רבואתא מודו דלדינא טריפה ורק במקום שנהגו להתירה בנפיחה יש מי שסובר שהוא מנהג ויש שסובר שאינו מנהג וכן מתבאר מדברי הרבנים המורים בשבת אחים בסי' ט"ל אות כ"ג דרק מצד שנהגו להכשירה בנפיחה אתו עלה. אך לדידן דכל הסירכות מגב לגב וגו' ומחידוד לחידוד בכלם מטריפים בהחלט ולא מהניא להו שום נפיחה כידוע ומפורסם כ"ע מודו דטריפה וגם מהרש"ל ודעמיה עצמם לא התירו כלל משאר מקומות שבערוגה זו לערוגה השנית רק במחיתוך לחיתוך לבד כיע"ש אך משאר מקומות הוא עצמו בסו"ס ק"ו תמה על המרדכי למאי כתבה דטריפה והלא דבר פשוט הוא. והביא דבריו ה' זבחי תרועה בדף י"ט ע"ש (בתורת המנהגים) וכן מרן בב"י כתב בשם מנהג אנשי קנדיאה להטריפה. וסיים מדידיה ודבר פשוט הוא יעו"ש בתשו' הנז' ומשמע דאפילו מחיתוך לחיתוך הדבר פשוט להטריף דאל"ך י"ל דאין זה פשוט דאשמועינן הא דבכל גוונא טריפה גם מחיתוך לחיתוך ועוד דאלת"ה היל"ל ואם בשאר מקומות דלאו חיתוכים נינהו הדבר פשוט אלא ודאי דבכל גוונא פשוט דטריפה. וזה פשוט וברור לע"ד וכ"ש וק"ו משאר מקומות שבערוגה זו לשנית. וכ"ש מערוגה לקנה הלב וכאמור. סו"ד מי שמתיר סירכה מערוגה לקנה הלב פה אי ג'רבה יע"א ואפילו בנפיחה ודאי דמעבירין אותו ואם הוא בדרך הוראה אינו רשאי להורות עוד עד שיהיה מתון ומסיק ויבחן וינוסה בידיעותיו ונזהר כיאות לכל יראי ההוראה הכו"ח ביום א' לחדש טבת התרפ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קג

ומה ששאל אודות הבדיקה אחרי השחיטה י"ב או ו' בזה"ז:

תשובה דברי מו"ה ישיב משה נר"ו בחיבורו ישיב משה ח"א סי' ה' ובמכתבו אליו אינם צריכים חיזוק מיתוש כמוני ואם על ביטול המנהג אם מורינו הרב נר"ו דעתו כן במכתבו מי כמוהו מורה. ואם עדיין לא שאל לו על זה ישאלנו ועל פיו יקום דבר ודעתי הקצרה

דאין מנהג שוחטי זמנינו נקרא בתור מנהג כלל כי זה נמשך להם מחסרון ידיעה ולא דמי למ"ש הכנה"ג. ועוד דודאי כל כי האי גוונא אנו נגררים אחרי מרן ואחרי רבני תונס יע"א הראשונים אשר מיחו בזה ומי כמוהם מורה (ועי' לה' זבחי תרועה דף י"ח ע"א וע"ב בשם ה' חסד לאברהם וזולתו בענין שוחטי זמנינו ומשם מבואר היטיב נ"ד ג"כ) וחייבים לבדוק בזה"ז ו' בדיקות אחר שחיטה לפחות כיון דאין אנו מרגישים בבשרא וכמ"ש מו"ה י"מ נר"ו שם. ומזה זמן רב זכורני שכתבתי תשובה בארוכה בזה ואין הפנאי מסכים אתי לחפש אחרי זה (כבר נדפסה לעיל בסי' ס"ד):

סימן קד

וע"ד הסירכה מחיתוך הערוגה לקנה אשר בין ב' הערוגות שכתב להוכיח מהט"ז ס"ק י"ד להכשירה. הנה כת"ר נר"ו שינה דבריו כי במכתבו הקודם כתב וזה לשונו בענין הסי' מחיתוך הערוגה לקנה הלב ועתה כתב לקנה אשר בין ב' הערוגות ואין שניהם ענין אחד שהרי מרן ז"ל בס"ז כתב או לסמפון היורד בין ב' הערוגות או לקנה הלב ע"ש ועכ"פ גם בסירכה מחיתוך הערוגה לסמפון דהיינו קנה היורד בין ב' הערוגות ודאי דדעת מרן ז"ל להטריפה פה בהחלט דכמו דמטריפים הסירכה מחיתוך האונות לסמפון היורד בין ב' הערוגות כן נמי מטעם זה מטריפים הסירכה מחיתוך הערוגה לסמפון היורד בין ב' הערוגות באופן דמרן קרי בחיל שכל שתסרך הריאה מאיזה מקום שתהיה לכל מקום ומקום שיהיה טריפה וזה פשוט. ומ"ש דא"כ תקשה מזה להט"ז לק"מ דהט"ז בא לישב ולבאר רק מה שקשה בלשון מנהגי קנדיאה ולא בא לפסוק הלכה מחדש. ובעיקר דברי הט"ז לכאורה יש לתמוה דמהיכא תיתי ליה לחדש בכונת מנהגי קנדיאה דמתירים גם מחיתוך הערוגה לקנה דהיינו הסמפון היורד בין ב' הערוגות הלא מצד דנקטי גג ערוגה לגג ערוגה י"ל שפיר דבא לאפוקי חיתוך ערוגה לחיתוך הערוגה וכמו שכן יראה המדקדק בדברי מהרש"ל ולשונו שם היטיב. ואולי ס"ל להט"ז דכיון דהקנה דהיינו הסמפון היורד בין ב' הערוגות הוא מפסיק ביניהם אי איתא דסירכה מחיתוך הערוגה לסמפון היורד בין ב' הערוגות הוי שלא כסדרן א"כ מכ"ש כשמתרחק יותר והסמפון מפסיק בנתים וכן יש לדקדק מלשונו שם שכתב על כן אם יש סירכה בין חיתוך הערוגה להקנה (ר"ל הקנה דהיינו הסמפון היורד בין ב' הערוגות) וכ"ש מחיתוך ערוגה זו לחיתוך ערוגה שאצלה וגו' הרי דס"ל דזו חמירא מהרא' ולכן ס"ל דהמתיר בחיתוך ערוגה לחיתוך ערוגה מתיר ג"כ מחיתוך ערוגה לקנה היורד בין ב' הערוגות ע"ש אמנם לע"ד אין דבריו מוכרחים רכשיהיו ראשי הסירכות שניהם של זו ושל זו בחיתוך יש קצת פנים לומר שלא יתפרקו אך כשצד מהם בקנה היורד בין ב' הערוגות

יש לומר דיתפרקו וזו היא לע"ד דעת רש"ל דס"ל דוקא מחיתוך ערוגה זו לחיתוך ערוגה זו כמו שיראה המעיין בדבריו שם. והפלא מה' משבצות זהב דתני להו בהדי הדדי בשם הט"ז משם רש"ל ואינו כן דדעת רש"ל לחוד ודעת הט"ז לחוד. ולדינא ודאי דא"ץ לכל זה דהעיקר כהאוסרים הרשב"ץ ודעמיה אפי' מחיתוך ערוגה זו לחיתוך ערוגה זו וכ"ש מחיתוך ערוגה זו לקנה היורד בין ב' הערוגות דמהרש"ל עצמו נר' דעתו בפשי' לאסור וכ"ן ד' מרן בש"ע וכאמור:

סימן קה

ומה שנסתפק ה' זבחי אלהים ס"ק כ"א אם הלשון שהביא ה' עיה"כ הוא לשון הרשב"ץ ע"ש עי' לה' זבחי תרועה דף כ' ע"ב ד"ה כתב שהביא דברי הרשב"ץ וכתב וזה לשונו והם כדברי ה' עה"כ ממש בשינוי קצת שאינו מעלה ומוריד כלל ומה שרצה ה' הנז' להסתפק וממילא נחלוק על העיה"כ ז"ל ולומר דאולי הרשב"ץ מודה להט"ז אפילו אם כתב ודאי אינו מוציא מידי ודאו של העיה"כ וכ"ש ספיקו שאינו מוציא מידי ודאו של ה' עיה"כ. ועוד דדברי עיה"כ בנימוקם וטעמם חדא דהרשב"ץ כל יסודו בנוי על היות ב' הערוגות מובדלות זו מזו ואין הכוונה על הקירוב והסמוכות רק על שזה עצם שלם לפעולתו מצד ימין וזה עצם שלם לפעולתו מצד שמאל. ותו דאי איתא הי"ל להרשב"ץ לבאר הא דמחיתוך של זו לחיתוך של זו שריא וכ"ש דלא היה כותב הדבר פשוט שהיא אסורה וגו' כיון דהענין מצד עצמותו סתום ויש בו חילוקים ולכן דברי ה' עה"כ בכונת הרשב"ץ דבא לחלוק חיים וקיימים [עי' להישי"מ ח"ב סי' נ"א שהסכים להבנת העה"כ] וגם ה' ז"א הנז' הבין בכונת ה' עה"כ דדעתו פליגי רק הוא ז"ל נסתפק כמו שיראה כל מדקדק באומרו שם ולעד"ן וגו' זהו הנלע"ד הכו"ח ביום ד' טבת התרפ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קו

שאלה שוחט ששחט בהמה אחת וחשב שנשחטה כראוי והיה מצפה לקצב שיפשיט עורה ויפתח על העור החיצון כדי לבדקה ואח"כ נודע לו מהקצב שלא נשחט הושט לגמרי וראה שכן הוא. וכן שחט בהמה אחרת והיה חושב שנשחטה כראוי ומ"מ הטריפה מפני שנמצאת פגימה בסכין אחרי שחיטתו ושוב נודע לו מהקצב שנשחטה למעלה משיפוי כובע באופן שהגרים בשחיטתו. והשוחט הנז' העביר את עצמו מהשחיטה ע"י זה ושוב בא אליו ת"ח שהיה בעיר וראו דברי ה' ישיב משה נר"ו סי' רס"ו ודימו הענינים זה לזה. וקיבל עליו שיזהר מן הוא והלאה לפני הת"ח הנז' לבדו בחשבם שאין] צריך ג' ת"ח ובעירו לא נמצא רק הת"ח הנז'. ומאז שחט הרבה בהמות ועופות

לבדו אם יש לחוש למה ששחט קודם שיצאו התקלות מידו ולמה ששחט אח"כ אחרי שקיבל עליו להזהר ע"י ת"ח אחד. או אין לחוש:

תשובה נדון זה סובל הרבה ספיקות הא') אם קבלת דברי חברות מהניא ע"י יחיד בדיעבד או"ד כל דלא הוו שלשה כאלו לא קיבל כלל דברי חברות. והנה הרשב"א בתשו' סי' תרל"ב כתב בטבח שיצאה טריפה מתחת ידו שאינו נאמן לומר שוגג הייתי וצריך לדקדק אחריו אף מקבלת דברי חברות אם ראינוהו שדואג על מה שאירע ומתאנח על כך מקבלים אותו. אבל אם כדי שלא יעבירוהו מאומנותו צריך לחוש הרבה. והכל לפי מה שהוא אדם והמקבל דברי חברות צריך לחוש הרבה לקבל בפני ג' חבירים ע"ש ומשמע דשלשה הוי לעיכובא שהרי כתב לשון צריך ונראה דיליף לה מדאיתא בבכורות דף ל' ת"ר הבא לקבל דברי חברות צריך לקבל בפני ג' חברים ואפי' ת"ח צריך לקבל בפני ג' חבירים ע"ש וכ"כ הרמב"ם בפ' יו"ד מה' מטמאי משכב ומושב דין ח' ע"ש ולישנא דצריך דנקטי כלהו מורה ובא דהוי לעיכובא (כבר הביא הכנה"ג בכללי הפלוגתא בזה אם הוא לכתחי' או דיעבד ע"ש מיהו לשון הרשב"א שכתב צריך לחוש הרבה משמע דבדיעבד קאמר כנ"ל) וא"כ אם קיבל בפני עצמו לבד. או בפני אחד או בפני שנים לא מהני וכאלו לא קיבל דמי. שהרי הרשב"א נראה דמדמה להו להדדי. וכן בסי' תרי"ט כתב ומיהו אם נראה בעיניכם שהוא כעין שגגה ושהוא אדם כשר מחזירין אותו ובלבד בקבלת דברי חברות דהיינו שיקבל בפני ג' חכמים והכשרים שבעיר שלא ישוב עוד לדברים אלו ע"ש:

הב') מי ששחט אחרי שיצאה טריפה מתחת ידו בלא קבלת דברי חברות אם נאסר מה ששחט:

והנה הפר"ח סי' קי"ט ס"ק ל"א כתב זה להדיא אדם שהוא ירא שמים ומדקדק במעשיו כתוב בתשו' מהרי"ו סי' צ"ו דאין מעבירין אותו ואמרינן בודאי משגה היה ש"ך. ומ"מ צריך קבלת ד"ח. ואם שחט בלא קבלת ד"ח שחיטתו פסולה וכמ"ש בסקכ"ח ובזה אין טעם לחלק בין ירא שמים לאינו ירא שמים כמ"ש למעלה בשם הרשב"א סי' תרי"ט ע"ש וכן מבואר בסי' תרל"ב ע"ש) ומי כמוהו מורה [וכן יש ללמוד מהזר"א יו"ד סי' א' ע"ש וכ"כ מהרמ"ז בקול משה יו"ד סי' א' משם החק"ל סי' ט' ע"ש וכ"נ מדברי מור"ם סי' א' שכ' דאם בדקו איזה שו"ב ונמצא אינו יודע אם נטל פ"א קבלה אין מטריפין כל מה ששחט למפרע ע"ש הרי דדוקא למפרע אין מטריפין אבל מכאן ולהבא אסור לאכול משחיטתו וכן מבו' במרן רס"י כ"ג כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ע"ש]:

הג') אם בב' פעמים הנז' שנתקל יש להקל באם הוא ירא שמים או"ד לא כתב ה' ישיב משה נר"ו רק בפעם אחת. והנה בזה הפר"ח סי' קי"ט ס"ק כ"ח הביא בזה פלוגתא בין הרא"ש והרשב"א דלהרא"ש בתרי לא מהני ליה מה שהוא ירא שמים ולכאורא מדברי הגמ' בביצה דף [ט"ז י"ב] לשנה אחרת וגו' א"ל פושע את וגו' נראה לכאורה דבתרי הוי פושע. וכ"ש בהיות ב' התקלות יחד דזה מורה שהוא מקיל בשחיטה או שאינו בקי אלא דהפר"ח שם מסיק להקל גם בתרי ע"ש:

הד') אם מה שלא הכשירם בלא"ה שהרי קודם שבדק הריאה הרגיש הטבח ואמר לו ונתעורר ולא יצאה טריפה מתחת ידו מהני להצילו או לא. וכן מה שמתנצל השוחט שצוה לקצב דכשישחטו הסימנים יאמר לו די ובנ"ד אמר לו די וסמך עליו בזה ולא בדק אחריו וכן שהתנצל לאותה בהמה שהיתה בה הגרמה דבלא"ה נטרפה מצד הפגימה אם מהני ליה אם יאמר דמפני שנטרפה מפני הפגימה לא הוצרכתי לבדוק אם נגרמה או לא. וכן מה שהרגיש בה הקצב בלא"ה ולא יש תקלה אי מהני:

והנה מדברי הרשב"א סי' תרי"ט הנז' ופסקו מרן בש"ע (סי' י"ח סי"ט] מוכח דלא שנא ואפילו לא יצאה ממש תקלה מתחת ידו שבא אחר והרגיש והודיעו מ"מ חשיב כאלו יצאה ממש מתח"י וה"ן מסתברא שהרי מה שהצילו הזולת אינו מועיל רק כלפי שמים שלא יענש על מה שהכשיל שהרי לא הכשיל אך לגבי דידן הנה זה מורה ובא שהוא מקיל באיסורין או שאינו בקי וא"כ מה שהצילו הזולת מן התקלה אינו כלום. וכן הרשב"א שם מוכיח מהגמרא בההוא טבחא דלא סר סכיניה קמי חכם ונמצאת שאינה יפה ואפי' בפעם א' משמע. ולא הוצרך להוכיח או להסביר פנים להעבירו בנדונו גם דלא הכשיל (דההוא טבחא מיירי שהכשיל דהא נמצאת שאינה יפה קאמר וא"כ לכאורא אין להרשב"א להוכיח מזה ועכ"ל דאין לחלק] ומזה נר' דזה פשוט לו מסברא וא"ץ לפנים. אבל מצאתי כתוב לאחד מהשוחטים הי"ו בשם ה' נדיב לב סי' פ"ב דמי שבא ללמד תלמידו הבדיקה ובדק ומצא ד' סירכות ואמר לתלמידו לראות והרגיש בהם. ולסוף נגלה שיש עוד סירכה ה' דאין מעבירין אותו שהרי לא בדקה והכשירה ונכשל בה לאכול או להאכיל לאחרים ע"ש ולכאורה זה תמוה ממ"ש בשם הרשב"א. ונ"ל דהתם שאני דע"י שבלא"ה היא טריפה מכמה טעמים תו א"ץ לדקדק לדעת כל מה שיש בה ממיני הטריפות דמאי נ"מ. ומה שדקדק לדעת שיש ארבעה אינו אלא לנסות לתלמידו אך בנד"ד הפעולה מורה שלא ידע דיני השחיטה ודיני הגרמה דאי ידע לא עשה כן [עי' להדרכ"ת סי' ח"י ס"ק קצ"ו משם הגאון מהרח"ף בגנזי חיים מע' ה' סי' מ"ו דכל שלא יצאה תקלה מתח"י יש להקל בו וסגי ליה בהעברה ג' ימים ע"ש] וגם אין לו להתנצל

שאם היתה הסכין כשרה היה בודקה מזה דמעשיו בבהמה שניה מוכיחים שלא ידע דין זה או שסומך הוא על הקצב שרואה שכבר נשחטו הסימנים ואלו לא היה הטבח מכיר הגרמה והשינוי מקום שהיה היה מכשירה אם היתה הסכין כשרה ודמיא לדהרשב"א וכאמור. גם מה שהתנצל בבהמה השנית שלא שחט הושט שסמך על הקצב אין זה כלום דאטו קצב מוסמך הוא בבקי בדיני השחיטה. וכ"ש אם אינו בר סמכא גם בנאמנותו. ועוד דעכ"פ הי"ל לבדוק אח"כ כמ"ש מרן סי' (כ"ה ס"א) וזה מורה ששכח הדינים הנצרכים לשחיטה:

ודע דמ"ש מהפר"ח לאסור שחיטתו קודם קד"ח הוא אף בשחיטת עופות אף בלא איתרע כ"א בבהמות מ"מ תרוייהו איתנהו בעופות דהריעותא דהגרמה גם בעוף איתא והריעותא דהסימנים שלא נשחטו כדין איתא ג"כ בעוף אף דבעוף מתכשר בסימן אחד מ"מ כיון שהוא אינו שם לב לשחיטתו יש לחוש גם בסימן אחד שלא ישחטהו כראוי:

סימן קז

שאלה אם יש שבר בשוק במקום צומת הגידים אם אנו בקיאים לבדוק גם בכה"ג בבהמה:

תשובה מדברי מור"ם סי' נ"ו ס' [ט' יו"ד] וכ"נ דעת האחרונים דיכולים לבדוק. אלא דמדברי הש"ך ס"ק [י"ג] מבואר דאם השבר לא נתרפא ועדין שבור אין להקל אך אם נתרפא משמע מלשונו דלא מפליג בין נתרפא שבר אל שבר ללא נתרפא רק שבר על שבר דאפילו בשבר על שבר יכולים לבדוק בבהמה וכ"כ ה' באר מים חיים ס"ק [י"ב] והכנה"ג הגה"ט אות [ט"ז] וכ"נ שהבין הש"ד ס"ק [י"ג] בדברי הש"ך ע"ש וכ"כ ה' שבת אחים ס"ק [י"ג] בשם הבה"ט ע"ש במוסגר אלא דבבה"ט הישן והחדש לא מצאנו מאומה מזה ואולי ט"ס וצ"ל הכה"ג או צ"ל הבמ"ח. וכן בא מעשה לידינו בעי"ט סוכות ובדקנו את הצוה"ג והגיד הגדול הוא חזק ואיתן וכן גם הב' גידים שתחתיו עם שיש מה"ג מובלע בהשבר על שבר מ"מ בטורח נגלה ונראה שהם שלמים ועם שלא ראינו אז להבמ"ח והכנה"ג התרנו וסמכנו על המורים [בס' השב"א] דמסתמא כן ראו דדברי איזה פוסק וא"כ הגם דהש"ד הב"ד ה' עה"כ (סי' ט"ל אות ט"ו] מספק"ל אין ס' מוציא מידי ודאי ועוד דדברי הש"ך מורים להתיר גם אם שבר על שבר וכנז"ל. ועוד דמסתבר דאין לחלק בין שע"ש בין שאשי"י ועוד צירפנו סברת הא"ח הב"ד מרן בב"י דאם העור שלם אין לחוש וכאן לפ"ד הטבח העור שלם ועם שיש חולקים כמ"ש העה"כ (שם אות י"ז] מ"מ הו"ל ס"ס להתיר והתרנו:

סימן קח

נשאלתי בא"א הפרושה מבעלה והיתה בבית איש נכרי ואומרים שהיה סריס גם אומרים שהיא מפקרת עצמה לזולת גוים ואין בירור אם גם לישראל גם אין בירור אם בא בעלה לכאן ממד"ה וכפי המסופר לא בא וגם אם בא היא מופרדת ממנו במחלוקת ונולד לה בן איך יתנהגו:

תשובה לפי המתבאר מדברי מרן בב"י יו"ד סי' רס"ה כשאין האב שם אין לברך רק ברכת המילה. ולא ברכת להכניסו וגו' וכ"נ דעת מרן בש"ע דלא כיש מי שאומר שזכר מור"ם שם. וכ"ש בנ"ד שאינו ידוע למי הוא. וכן נראה מדברי מרן בש"ע סי' רס"ה ס"ד גבי ממזר יע"ש. גם מדלגים בקשת הרחמים כשם וגו' יהי דם וגו' כמתבאר מדברי מרן ז"ל ס"ד ע"ש ונראה דה"ה לנ"ד לפי הטעם דלא ניח"ל לישראל וגו' ומברכים סברי וגו' בא"י אמ"ה בפה"ג וברכת עצי בשמים בא"י אמ"ה אשר קדש וגו' עד כורת הברית. וקריאת השם בנ"ד נראה דמה שתאמר אמו יקראוהו כי לא נזכר בדברי מרן לשנות השם כידור וכיוצא וגם הפוסקים שכתבו זה לא כתבו רק בממזר ודאי לא בספק ולא יאמרו או"א קיים וגו' רק בקצרה ויקרא שמו בישראל כו"כ וכן מדלגין שאר הכתוב בבקשה והגם דמרן לא כתב רק בממזר ודאי לא בספק לפי הטעם שכתבו הפוסקים דלא ניח"ל לישראל ה"ה בנ"ד. אך לענין לפרסם בשעת מילתו וגו' כמ"ש מור"ם שם בשם מהרי"ל. נלע"ד דבנ"ד דצריך בירור ע"י הב"ד בטוב תונס ופה יפורסם בזה האופן דלענין לישא בת ישראל יבררו הב"ד זהו הנלע"ד כעת ביום ז"ך אדר א' התרפ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קט

שאלה כשהבודק מכניס ידו בנחת ומתפרקת לו איזה סירכה ונשאר ראש הסירכה בריאה אי בדופן או בשאר מקומות אם נטרפת עי"ז או לא:

תשובה מרן ז"ל בש"ע סי' ט"ל ס' י"ג כתב דאם היא סירכה ימצא ראשה בריאה או בדופן ע"ש ומשמע דבכה"ג טריפה גמורה היא שאין כאן סימן שהיא ריר דהריר אינו משאיר רושם כלל לא בריאה ולא בזולתה משאר מקומות:

אבל ראיתי להרבנים המורים בעוב"י תונס בתשו' כ"י [ונדפסה בישי"מ ח"א סי' כ"ח] שכתבו וז"ל ובריריין המתפרקים בהכנסת יד הבודק שכתב בש"ע שצריך להוציא הריאה ולראות אם נשאר ראשה בריאה או בדופן סירכה היא ואסורה היינו דוקא כשהכניס ידו בזריזות וכמ"ש מרן בתחילת דבריו אבל האידנא שמכניס ידו בנחת אפי' נשארו ב' ראשיה כשרה וכמ"ש המחב"ר בשם ה' מטה יוסף וכן מנהגינו ע"כ:

ולעד"ן דאין להתיר רק בלא נשאר שום ראש מראשיה דמלבד די"ל בפשיטות דמ"ש מרן בזריזות אינו ר"ל בחוזק ולא בנחת אלא ר"ל בלתי עיכוב ולעולם ההכנסה לא תהיה אלא בנחת וכמ"ש הב"ח ס"ק ט"ו דמ"ש הכלבו בזריזות בלא רפיון ידים אין זה סותר לדברי הרא"ש ורבינו הטור שכתבו מכניס ידו בנחת דהרא"ש ורבינו לא באו להוציא כי אם שלא יכניס ידו בכח גדול וביד חזקה אבל בזריזות בלא רפיון ידים שרי ע"ש וא"כ גם מרן ז"ל שכתב בלשון הכלבו אינו ר"ל הפך הנחת אלא בנחת ובזריזות וכן ראיתי הדבר מבואר בכנה"ג הגהב"י אות קנ"ח דמ"ש ר"י הלבן בזריזות בלא רפיון ידים לא בא לומר שיכניס ידו בחזקה אלא שיהיה בנחת ובזריזות בלא רפיון ידים והוכיח זה מדברי רי"ו עצמו ומדברי מרן בש"ע גופיה ע"ש והגם דכתב מרן הב"י דמדברי רי"ו איכא למשמע הפך זה ע"ש דקאי על מ"ש לעיל מזה בשם ר"י הלבן ונראה לכאורה מזה דהבין מרן דבזריזות ר"ל בחוזק דכפ"ז הוא דהוי הפך כבר כתב ה' דברי חמודות אות ס"ב דלפום ריהטא כתב כן ולכן בש"ע לא נמנע מלפסוק לשניהם דמשמע דאין משמעות מחלוקת ביניהם ע"ש ובאמת שכן דייקי דברי מרן בב"י שכתב זה בלתי אופן החלטי שהיל"ל משמע הפך זה וכתב ,,איכא" למשמע הפך זה דמשמע שיש להבין ואינו מוחלט וא"כ כשחיבר הש"ע ועמד ע"ז וראה שאין סותרים זה לזה פסק לשניהם. ואין לומר דמ"ש בש"ע יש מי שאומר וגו' סברת ר"י הלבן ליה לא ס"ל וכמ"ש השו"ג ס"ק (מ"ח] דודאי אין זה דרכו של מרן ז"ל לכתוב יש מי שאומר בלתי חולק וליה לא ס"ל [ע' להי"מ בכללי הש"ע אות י"ב שכ' דמרן סי' קי"ב כ' בס"ח דין בשם יש מי שאומר וליה לא ס"ל בסעיף ב' ע"ש] ועוד דסיים מסברתו ואין להקל וגו' ואין סומכים וגו' מה שלא כתבוהו ר"י הלבן וזולתו ואי איתא דליה לא ס"ל לא הי"ל להוסיף כלום ותו דהדבר מוכח ומוכרע בדבריו דהא מיהא בתנאים הנז' סומכים וא"כ מה שפסק בסעיף זה ובסעיף שאחריו הם דעת עצמו ואי אפשר לקיימם בבת אחת אם לא בחילוק זה וכאמור:

והגם דמהרש"ל ז"ל פא"ט אות כ"ה כ' ע"ד ר"י הלבן שמכניס ידו בזריזות וגו' לא כן קבלנו ואדרבא בכל נוסחי הלכות בדיקות כת' שיכניס ידו בנחת וגו' והוכיח זה מדברי הרא"ש ורי"ו ע"ש נ"ל דמהרש"ל ז"ל נמשך אחרי מה שהבין מרן בב"י לפו"ר וכאמור וכן נמשך הפר"ח ס"ק כ"ט אחריו ע"ש אך האמת יורה דרכו דלא קשו אהדדי וכמ"ש הפוסקים הנז' וכמו שכ"ן דעת מרן בש"ע וכאמור. אי נמי הם ז"ל לא ס"ל כהבנת מרן בש"ע דזריזות לא הוי חוזק ולכן העירו ע"ז. אבל דעת מרן היא מוכרעת וכאמור [יכ"כ הדרכ"ת ס"ק שפ"ב מהפו']:

ובעיקר כונת מרן בב"י ובש"ע נ"ל לבאר עוד דגם מרן בב"י ידע להא דלא התיר ר"י הלבן ודעמיה אלא בנחת אלא דכיון דמתיר בזריזות ג"כ הגם דהוי בנחת יש לחוש שמא תתפרק בחוזק ולאו אדעתיה כההיא דכתב רי"ו והרא"ש דשמא בהעברת יד בחוזק ניתקה ע"ש ולכן בב"י מוקים לה באיכא למשמע מינה ההפך ע"ש ועכ"פ גם בב"י ס"ל דאין זו החלטה דיש לישב ולחלק ביניהם ולזה בש"ע תנאי התנא שיהיה השוחט ירא ה' וגו' דבזה סומכים עליו דלא ניתקה לו בחוזק וכפ"ז א"ש דלאו מדידיה אמרה מרן ז"ל אלא דזה תנאי נלמד מדברי הפוסקים וכאמור. ומ"ש דאין להתיר רק בבהמת ישראל הוא נלמד ממקומו דודאי אין לסמוך על קולות אלו רק משום הפסד ממון ישראל:

אלא דלע"ד לשון מרן הב"י מורה ובא דאינו מקשה מדברי רי"ו והרא"ש על מ"ש בזריזות דא"כ הי"ל לכתוב זה תכף למה שזכר הא דזריזות אלא דלע"ד נחית רק לעיקר ההתיר גם דמכניס בנחת שאם לא ימצא ראשה זהו סימן שהיא ריר דמדברי רי"ו והרא"ש נראה דגם דלא נמצא ראשיה אין זה סימן ריר דאל"כ הי"ל להתיר בנדונם דנראה דגם הם לא מצאו שום היכר וסימן. אבל קשה לפ"ז דא"ך איך בש"ע פסק לשניהם יחד. ונלע"ד לישב דהטעם דלא התירו רי"ו והרא"ש בנדונם מצד זה דהכנסת יד הבודק עפמ"ש ה' חקרי לב יו"ד סי' כ"ד והרשב"ש סי' ק"ב דכל שהכניס ידו הבודק פעם אחת אין להוסיף תו הכנסה אחרת ע"ש דאל"כ אין לדבר סוף וא"כ ל"ק תו מדבריהם לדברי ר"י הלבן ודעמיה ובב"י נמי צידד מרן לחלק בזה ולזה לא כתב רק איכא למשמע ובש"ע קיים זה ולכן פסק תרוייהו לדינא. ועי"ל דמרן ז"ל בש"ע משמע"ל לחלק דבנדון הרא"ש דיש לחוש שהכניס ידו בחוזק השוחט השני או בעת ההוצאה של הראשון יתכן דניתקת ואינה משארת ראשים ולכן אסר הרא"ש אף דנראה דמיירי בלא מצא ראשים אך בנחת אם היא סירכה משארת ראשים ומזה בב"י כתב רק איכא למשמע וגו' דלעומת זה יש לחלק כנז' ובש"ע קיים זה לדינא:

ולדינא עכ"פ נלע"ד דאין שום מקום להקל כשתהיה ההכנסה בנחת ונשארו ב' ראשיה דהגם דנפרש בזריזות הפך הנחת או נימא דהוי פירושו בכח עכ"פ מהיכא תיתי לן לחדש דבר דכשיהיה בנחת גם שנשאר [ראשיה] כשרה הלא בפשיטות י"ל דבזריזות [דהיינו בכח] מתירין ג"כ אך תנאי זה דאין מקומה ניכר ולא ישאר שום ראש מראשיה גם אם יהיה בנחת דינא הכי וכן תמצא הדבר מבואר בכנה"ג ורש"ל והב"ח והפר"ח ודעמייהו דעם שסוברים דהעיקר הוא שההכנסה תהיה בנחת מ"מ מודו בהא דבעינן שלא ישאר רושם וכמו שיבין ויראה כל מעיין בדבריהם וא"כ מהיכא תיתי לאפושי פלוגתא ולומר דבתרתי פליגי דלהסוברים בנחת בעינן שלא תשאר ראש מראשיה ולהסוברים דגם

בזריזות דהיינו בחוזק יכולין לבדוק] ס"ל ג"כ דכי הוי בנחת תו א"צ להא שלא ישאר ראש מראשיה [עי' להדרכ"ת ס"ק שצ"ד שצ"ה מהפו' דגם בנחת צריך שלא ישאר שום רושם ע"ש ולהכה"ח ס"ק רל"ו מהמש"ז והשמ"ח ע"ש והווא בשמ"ח אות ל"ד]:

והגם דהמט"י ח"ב סי' ו' דל"ז ע"ב] והב"ד המחב"ר ובק"א כ"כ. המעיין בדבריהם יראה שלא החליט הדיבור בזה וכתב כן רק לצדד ומסיים דאין זה למעשה והמחמיר תע"ב ותו דהוא ז"ל חולק בזה עם מוהראנ"ח כיע"ש ותו דרש"ל והכנה"ג והב"ח והפר"ח כלהו ס"ל דגם בנחת נמי בעינן שלא ישארו ראשיה ומהיכא תיתי לסמוך על המט"י לחודיה שכתבו רק להלכה ולא למעשה ובדרך צידוד בעלמא ולהניח כל שאר הפוסקים דס"ל דגם בנחת אין להתיר רק אם לא נשאר ראש מראשיה וכ"ש למה שהוכחתי דגם מרן ז"ל כן דעתו וכאמור. ועוד נ"ל להוכיח דכ"ד מרן ז"ל גם בב"י דאין להתיר רק בנחת ממ"ש מרן הב"י דלענין הלכה דברים הללו נראים כי בלי ספק אין אנו בקיאים לנענע והיינו הוראת מר יעקב גאון שהזכיר הטור לאחוז בקנה ולנענע ג' או ד' פעמים יפה יפה וכל סירכה שתנתק ע"י נענוע זה כשרה וכן נראה דעתו בש"ע שלא התיר הנענוע וכ"נ ממה שלא התיר רק הגבהה כ"ש ע"ש וא"כ איך מתיר מרן בש"ע בעדיפא מנענוע והיא הכנסת יד הבודק בחוזק. והא אין לומר דעכ"פ נענוע קולה גדולה היא מהכנסת יד הבודק בחוזק דהחוש מכחיש זה וכן יש לדקדק דנענוע גריע מהכנסה בחוזק] מדברי הטור שאחר שהזכיר דברי מר יעקב גאון כתב וע"ז נוהגים במקצת מקומות להכשיר כל סירכה שתנתק כשהטבח מכניס ידו בנחת לבדוק ע"ש משמע דדמיא הא דמר יעקב רק לנחת דכן משמע הלשון דדמו להדדי דאל"כ אין שייכות לזה עם זה הגם דנלמד במכ"ש וכמו שיראה המעיין היטיב. וכן יש להוכיח ממ"ש ר"י הלבן דאחרי שהכניס ידו בזריזות תו אין לעשות רק כמ"ש והיינו הגבהה כ"ש ע"ש ואי איתא דבזריזות הויא בחוזק א"כ כשלא נפסקה בחוזק בהכנסת יד הבודק איך תפסק בהגבהה קלה וכ"ש דההכנסה היא בעוד הריאה חמה וההגבהה היא בחוץ כשהריאה נתקררה ותו קשה דאי כונת מרן ז"ל דבזריזות ר"ל בחוזק איך שביק לדעת רבינו ירוחם והרא"ש דמוכח להדיא מדבריהם דכי הויא בחוזק אין להתיר ופסק כהמתירים ובפרט דהרא"ש הוא אחד מעמודי ההוראה:

ומכל האמור נלע"ד עיקר בכונת מרן ז"ל דבזריזות בלא רפיון ידים איני ר"ל בחוזק אלא בנחת וכמ"ש הרבה מהפוסקים ומה שלא זכר להדיא מרן ז"ל דדוקא בנחת משום דכן דרך מרן ז"ל לתפוס לשון הפוסק שכתב הדין ההוא וכמו שכתב ה' יד מלאכי בכללי מרן ז"ל אות [י"א] ע"ש ועוד דאפי' אם נאמר דמרן ז"ל ס"ל דבזריזות לאו היינו נחת מ"מ לדינא שוים הם הפוסקים דגם בנחת צריך שלא ישאר ראש אחד מראשיה ואין לחדש מחלוקת

חדשה דכללא הוא איפושי פלוגתא לא מפשינן וזהו הנלע"ד ברור ונכון לדינא להלכה ולמעשה נאם הכו"ח ביום כ"ט תמוז יה"ל התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קי

שאלה שוחט ששחט עוף אחד ובריא לו שנשחט רובו של קנה ולא נשאר רק מיעוט הניכר ובעודו שוחט אותו מיעוט אותו שהיה תופס לו את הראש הטה את הראש לצד מטה כדי להקל להשוחט שחיטת אותו המיעוט ע"י שהעצם המפרקת והסימנים יהיו לצד מעלה מידי היות הראש לצד מטה ונגמר שחיטתו של הקנה וכן גם הושט נמצא שהוא שחוט אלא שהשוחט נסתפק אולי תופס הראש בהשפילו הראש לצד מטה נקרע שארית הקנה בידו ובכח ידו שלא ע"י שחיטת סכין:

תשובה מצד עצמות הדבר מסתבר דאין אותה הטית הראש לצד מטה גורמת קרע כלל דכיון דעכ"פ בשר הוא הגם דקשה נמשך ואינו נקרע עי"ז ואף אם לא ישאר ממנו רק דבר קל נתפס ותופס ומה גם דכיון דנשחט רובו יהיה מתרחב יותר עם כי אין כחו כמלפנים. אך לא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה ועכ"פ נ"ל להתירו מספק דהרי כיון שנשחט רובו של קנה שוב אין עיקור אוסרו מדינא ולא שהיה וכיוצא ולא נשאר רק ספק מנהג שהזכיר מור"ם ז"ל ס' כ"ג ס"ה וא"כ הו"ל ספק במנהג ויש להתירו דמסתיין לאסור בודאי וכמ"ש ה' באה"ט גבי ספק שהיה וכ"ש דפה אין לנו ידיעה אם גם בשאר דברים הפוסלים נהגו כמור"ם ויתכן דלא נהגו כן רק בשהיה כל דהו. ועוד דאיכא ס"ס ס' אם נגמר ע"י שחיטת סכין כדינו ספק ע"י ידו נקרע ואת"ל ע"י ידו נקרע שמא הלכה כהמתירים וא"כ גם את"ל דנהגו כהאוסרי' י"ל דהוי ספק וכמ"ש הפוסקים גבי ספק אם יש מרה ע"ש וכ"ש דפה יש ספק שמא לא נהגו כהאוסרים הכו"ח ביום ה' ס' שלח שנת התרע"ט לפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קיא

שאלה אשה שמוצאת דם בהשתנה מידי השתינה כשהיא יושבת ואין לה שום כאב מזה וגם בדקה את עצמה ומצאה שהיא טהורה מה דינה:

תשובה מרן ז"ל סי' קצ"א ס"א כתב דגם דהרגישה גופה ונזדעזעה היא טהורה שהרגשת מי רגלים הוא ודם זה הוא בחלחולת או בכוליא אך מור"ם ז"ל כתב דיש אומרים דאין להתיר רק במקלחת ונמצא הדם תוך הספל אבל על שפת הספל טמאה והכי נהוג ע"ש אך אנן בדידן דאין ידוע לנו אם יש מנהג בזה וגם לקושטא לא שכיח כלל דבר זה ולעתים רחוקות מאד נשאלים על כיוצא בזה נראה דלא שייך מנהג והלכה ומורים כדברי מרן ז"ל שאין לחלק בין באמצע הספל בין בשפת הספל ובין מקלחת ואינה מקלחת ועי'

לה' פת"ת ס"ק ב' שכתב משם ה' פנים מאירות ח"א סי' י"ב בנדונו ופשיטא דכשיושבת אפי' בנמצא באמצע הספל (נראה דצ"ל בשפת) דאף לדעת המחמירין לא טימאו אלא משום כתם וגו' ובפרט שראוי לסמוך על הרמב"ם והרשב"א והרמב"ן והמחבר דמסתבר טעמיהו וגו' ע"ש וכ"ש וק"ו לדידן דבתריה דמרן גרירי ואין כאן ידיעה במנהג ואינו שכיח ואין כאן אלא משום כתם וכמש"ש וכנראה דגם הפת"ת והס"ט מסכימים אתו בזה מדלא העירו עליו בעיקר הדין ע"ש ואכמ"ל כעת וכ"ש דבנ"ד לא שאלנו אם בתוך או בשפת וא"ץ לשאול וכמו שכתבתי במ"א דבמקום דגם אם שואלין אכתי ספק אחד א"ץ לברר וא"כ ה"ל ס"ס ודו"ק:

סימן קיב

שאלה סגירת עין בעוף מסוכן אם חשיבה רפרוף:

תשובה פרכוס דעוף כתב מרן סי' י"ז דסגי אפי' רפרף בעינו וע"ש להש"ך שכתב דיש בגמ' גורסים בגפו ושיש אוסרים רפרוף בעין ע"ש אמנם מרן בב"י הביא גירסא זו ודעתו דסגי ברפרוף העין וכ"ד הפר"ח ויש לסייע זה מלשון רפרוף שנאמר על העין כהרף עין ולכן מצד הסברא כעת אין נ"ל להתיר דרפרוף נראה מדברי הרד"ק בס' השרשים שורש רוף דהוא נדנוד ותנועה וכן בערבי מבטאים לשון כזה על תיבת ירחף שמתרגמים אותה יר'ף ומה גם דיש אוסרים בלא"ה גם ברפרוף ולכן בא מעשה לידי ואסרתי עם כי לא מצאתי הדבר מבורר. וקצת יש לדמות זה למ"ש מרן דאם פשטה ידה ולא החזירתה הרי זו אסורה שאין זה אלא הוצאת נפש בלבד וכן יש לומר בסגירת עין דעוף ושו"ר להפר"ת שהכריע מלשון רפרוף דצודק בעין לקיים דעת מרן ז"ל ואולי כונתו על הדרך שהוכחתי ואין כאן מקום להאריך:

סימן קיג

שאלה חמאה מבושלת אצל הגוים הנקראת בערבי סמן שנוהגים פה אי ג'רבה שלא לאכלה האם יש להתיר לחולה שיש לו טחורים לאכול מהסמן הנז' ששמע שהוא מועיל לזה או לא:

תשובה מבואר בדברי מור"ם ז"ל יו"ד סי' קנ"ה ס"ג דכל חולה שמאכילין לו איסור צריכים צריכים שתהיה הרפואה ידועה או עפ"י מומחה ואם כן בנ"ד דאין הרפואה ידועה ואינה עפ"י מומחה דהיינו רופא שיש לו תעודה אין להתיר לו כלל. ועוד דמבואר שם דאין מתירים שום דבר איסור לחולה אם יכול לעשות הרפואה בהתיר כמו באיסור אעפ"י שצריך להשהות קצת קודם שימצא ההתיר מאחר שאין סכנה בדבר ע"ש וא"כ ה"ן יכול ליקח חמאה שכתב ה' הנז' ז"ל דנהגו בה התיר ולבשלה ותהיה סמן או שישלח

להביא מסביבותינו מגאבס וכיוצא סמן כשר העשוי ע"י ישראל ועוד דמבואר בדברי מרן ז"ל שם דשלא במקום סכנה כדרך הנאתן אסור ומינה לאיסורי אכילה דרך אכילתן ע"ש והגם דנימא דאין בסמן רק איסור דרבנן שנהגו כשאר דברים המותרים שנהגו בהם איסור דהוי דרבנן כמ"ש מרן סי' רי"ד מ"מ הרי מבואר בדברי מור"ם שם סי' קנ"ה דלאכול אין להתיר גם באיסורין דרבנן ע"ש ועוד דלע"ד איסור דאורייתא נמי איכא אחרי שדרכן לערב בו חלב האליה וחלב הקרב וכמו שהעיד מז"ק מהרמ"ך ז"ל בספרו כ"י ששמע מגוים נאמנים מסיחים לפי תומם שראו בעיניהם כמה פעמים שמתיכים חלב האליה וחלב הקרב ומערבין עם החמאה וה"ן מוכח ממה שבחמאה נהגו להתיר ובסמן נהגו לאסור פה אי ג'רבה ובעוב"י תונס וגלילותיה ואין ספק שזהו הטעם שהוחזקו הגוים בכך וכמו שכתב מז"ק ז"ל שם בשם הרה"ג מוהר"י בסיס ז"ל דטעם האיסור בסמן מפני שחוששין לתערובת חלב הקרב וא"כ אין להתיר אם לא שהחולה נחוץ לכך מאד שיש בדבר חשש סכנה ב"מ כי אז יש להתיר בשופי גם איסור דאורייתא דוחי בהם אמר רחמנא וכמ"ש מרן שם:

סימן קיד

שאלה מעשה בכבד של תרנגולת שנמצא בחלק משני חלקיו מקום כמראה ירקרק ושאר כל החלק הנז' וכן החלק השני מראהו כשאר כבד וכאשר הסתכלנו בו היטיב נראה לנו שאין זה מגופו של הכבד רק כמו בועה שטוחה עפ"י החלק מהכבד וכאשר הסרנו אותה נקלפה בחתיכה אחת ונשאר כל רחבו של הכבד למטה מראהו כשאר הכבדים ואותה הבועה כאשר פתחנו אותה ראינו שמבפנים כמראה דם קרוש והכבד כשנשאר נשאר בלתי קרום המכסה את הכבד רק כבשר הפנימי של הכבד ויתכן שהקרום נדבק בבועה או בדם הקרוש ויתכן שהבועה או הדם היא עצמה היתה בפנימיית הכבד וקרומה העליון הוא קרומה של הכבד:

תשובה לכאורא יש להטריף ממ"ש מור"ם ז"ל סי' מ"א ס"ג דאם נימוק הכבד דהיינו שדם יוצא מבשר הכבד שנימוק והיה לדם טריפה אע"פ שנשתיירו ב' הזתים דסופו לירקב הכל אלא דבנ"ד אין הדם יוצא אלא הוא קרוש ומכיסה בקרום וכיון שנקלפה הבועה והיא מכוסה קרומים י"ל דאין זה סופו לרקב ולא נאמר חשש זה רק כשלא יש קרום המכסה הדם וגם לא נאמר זה רק בדם שותת אך לא בקרוש ומה גם דיתכן דאין זה כלל דם קרוש הנימוק מהכבד רק בועה בכבד ובהתמדתה ומאיזה סיבה היה מראה הבועה ותוכה כדם קרוש:

ושו"ר להפת"ת ז"ל סי' מ"א סק"ג שכתב בשם האחרונים דלא החמיר הרמ"א אלא בנימוק גוף מבשר הכבד אבל אם בשר הכבד קיים ובריא רק שנצרר הדם וכשגוררים הדם הכבד שתחתיו קיים אין כאן בית מיחוש כלל אפי' אם נחסר מבשר הכבד כשיעור הדם ע"ש והדברים ק"ו לנ"ד דיש בו קרומים מכסים את הדם הנצרר אשר זה מורה שאיזה ליחות של בועה או דם נקרש בהבועה ולא נימוק כלל הכבד. ובלא"ה אעיקרא דדינא ע' להבאה"ט שכתב בשם הט"ז והש"ך דס"ל דכל שנשתיירו ב' זיתים כשרה כמו בניטלה ושהט"ז כתב דכך אנו דנים בכל יום ושכ"פ ה' משאת בנימין והגם דה' פת"ת ס"ק ג' במוסגר ציין להח"ס סי' קמ"ד בד"ה ונבא שכתב דלחנם השיג המ"ב עליו וראוי לחוש לדברי הרמ"א ז"ל י"ל דהיינו דוקא לדידהו דבתריה דמור"ם גרירי אך לדידן בני ספרד דגרירי בתריה דמרן כיון שהש"ך והט"ז והמ"ב חלקו על הרמ"א ז"ל יש להתיר כי הם הרבים ובתראי נינהו והגם דיש סוברים דבמקום שלא גילה דעתו מרן ז"ל מורים כהרמ"א כבר כתבתי בזולת זה דאין זה כלל מוסכם וא"כ לאוקמיה אדינא ועוד די"ל דה"מ כשלא חלקו עליו הט"ז והש"ך ולא נתפשטה ההוראה כהש"ך והט"ז ויש לחפש עוד בזה. ובר מן דין הנה מרן בב"י הביא דעה זו ודחאה והסכים להכשיר ומדהשמיט דין זה בש"ע נראה דדעתו להתיר וכן הסכמת הפוסקים וכ"ד הפר"ח והפר"ת וכ"ן דעת ה' תורת הזבח אות כ' ס"ק יו"ד וכ"ן דעת ה' עיני הכהן ז"ל סי' כ' אות י"ג ועוד דכבר כתב ה' הנז' שם בשם הכרתי דדוקא אם הבשר רע סביבו דשלט בכולה וסופו להתקלקל אבל אם הבשר בריא תחתיו לכ"ע כשרה וציין עוד להפרמ"ג ע"ש. וא"כ בנ"ד שלא נראה מסמוס ובשר רע ונראה שהוא כשאר בשר כבד ונקלף קרומו אין לחוש לכ"ע וכן ראיתי בקונטרס המיוחס למורי תונס [והוא ס' שבת אחים] שכתבו להתיר כדעת מרן והאחרונים ודלא כמור"ם ז"ל ע"ש:

סימן קטו

שאלה אודם בריאה ונגדה מכה בדופן דהיינו שבר בצלע ועדיין לא הבריא השבר אלא השבר פתוח כאלו נשבר זה עתה וכשכובשין מבחוץ על הצלעות נראים ויוצאים ב' ראשי השבר כעוקצים ומקום הצלעות אדום ונפחו הריאה ולא נתלבן האודם ומירסו בה כפעם בפעם ונתנפח קרום א' או ב' מקרומי הריאה וכשהביאו אותה לפני המורה ראה כעין נקב דהיינו מקום פתוח ובדק לראות אם מבצבצת ובצבצה שם ושאל להשוחט ואמר שמתחלה לא היה פתח פתוח ושאלו אם בדקה מתחלה אם מבצבצת ואמר שלא בדקה אך לפי דעתו יתכן שהנקב היה ע"י המירוס שמירס בריאה. האם יש להתיר בכה"ג או"ל:

תשובה נדון זה סובל כמה ספיקות א') אם יש להתיר אודם בריאה ונגדו מכה בדופן ב' אם צריך לבדוק ע"י משמוש שמא תחתך ואם לא נבדקה מה דינה ג') כי לא נחתכה אם צריך לבדוק ע"י פושרין אם תבצבץ או לא ואם לא נבדק מה דינו. ד') בנדון זה שנמצא כמין נקב אם בצבצה תולין בידא דטבחא או במכה. ה') אי הוי בכה"ג דכשכובשין אותן מחוץ יוצאין ראשי השבר כעוקצין כיש בי עוקצין או לא ו') בכה"ג דנר' דהמכה שלטה בריאה ויש עוקצים אלו אם מטריפין ולא מהניא בדיקה או לכל המרבה אין להתיר רק בבדיקה:

הנה לס' א' מרן ז"ל בב"י סי' ל"ח בתר דמסיק דנקטי' כהרי"ף והרמב"ם להתיר ריאה אדומה בין כלה בין מקצתה ושנר' לו דאפי' האדימה ונגדה מכה בדופן כשרה לדעתם סיים דמ"מ שמע מפי אומן בקי שבדק ומצא שע"י שמשמש בה נחתכה וכל כה"ג טריפה משום דהוי כבשר שהרופא גוררו וכההיא דנפלה תלתי תלתי ע"ש וקשה דאמאי גבי אודם בריאה ונגדו מכה בדופן אמרי' מדלא קאמר לה הש"ס ש"מ דכשרה וגבי כי ממשמש בה נחתכת דאומן בקי ל"א מדלא קאמר לה הש"ס ש"מ דכשרה. ואי משום דההיא לאו מתורת אודם אתינן עלה רק עיקר הטרפיות משום מסמוס ולכך לא קתני לה בש"ס ה"נ נימא גבי אודם בריאה דגם שם הטרפיות משום דנגעה המכה בריאה. ואפ"ל דגבי מסמוס דהטרפות הוא מתורת ודאי שהרי ממוסמסת לפנינו א"ק להש"ס לזכרו לא כן גבי אודם בריאה שהטרפו' הוא מתורת ספק שמא נגעה המכה הי"ל להש"ס לזכרו ומדלא הזכירו ש"מ דכשרה ועוי"ל דגבי אודם בריאה דהשמיענו הש"ס דריאה אדומה כשרה א"א דכי איכא נגדה מכה אסורה הי"ל להש"ס להתנות דוקא אם אין מכה בדופן דבאמת צריך לבדוק אחר המכה אלא ע"כ דגם באיכא מכה בדופן כשרה לא כן בההיא דכי ממסמס בה נחתכת דודאי כי ראינו אודם א"ק לבדוק אם היא ממוסמסת רק בראינו מכה וכן דייק לשון מרן שכ' שמצא מכה בדופן ובדק נר' דהבדיקה היתה מכח שראה המכה ומ"ש ומצא ריאה אה אדומה ל"ד אלא מעשה שהיה כך היה ואפי' מסמוס בלח אודם לבד טריפה:

מיהו בעיקר האי דינא דר"א לכאורא קשה אמאי לא התיר מס"ס שמא המכה לא נגעה בריאה ואת"ל נגעה שמא לא ניקבה הריאה ואפ"ל דס"ל כמ"ש השוש"ל בפסחים אמתני' דתולדה דהיכא דהספק הא' אינו גורם חומרא ואיסור ל"ח ספק ע"ש א"כ ה' ה הכא דהסי' דנגעה בריאה אינו גורם שום חומרא דהחשש הוא שמא ניקבה הריאה:

איברא דצריכין אנו להבין האי דינא דהטבח הבקי אם אירע בלא מכה ואודם מה יהיה דינו אם הוא טריפה מאי קמ"ל בזה שהוא אודם ונגדו מכה אטו משום שנוספה המכה

והאודם תהיה מותרת ואם הוא כשרה אמאי כי הוי אודם ומכה מטריפין הא אודם ומכה לחודייהו לד' מרן כשר והמסמוס לחודיה ג"כ כשר. ואפ"ל דאף דהמסמוס לחודיה כשר ואודם ומכה לחודייהו כשר מ"מ כי מצטרפי להדדי יש לחוש לד' ר"א. או י"ל כיון דיש אודם ומכה הוי הוכחה שסופה להתמסמס וא"כ כי ממשמש בה ונחתכת טריפה אבל בלא אודם ומכה לא אסרינן כ"א בנפלה תלתי תלתי. ועוד דגם בעלמא מטריפין והא דכתב לה הכא היינו לומר דכשמצינו אודם ומכה צריכין לבדוק ולראות אם נחתכת או לא:

והנה מדברי הגמ' בחולין דנ"ג ע"ב דקאמר דכי הוו מידלו לה נפלה תילחי תילחי לכאורא משמע דאין לאסור רק באופן זה ולא בכ' מסמוס אלא דילר"ח ולומר דאנן לא בקיאנן במסמוס ולכן מחמירים בכל הדומה ואפי' בנחתכת במסמוס. אולם מדפסק זה מרן בש"ע סי' ל"ו סי"א משמע דגם בזה"ז לא אסרי' הא דתלחי תלחי רק אם כשתולין אותה נופלת וכן מדברי מרן בב"י בענין זה דטבח בקי שכתב וכההיא דתלחי תלחי משמע דלאו היינו ממש אלא דאסר מטעם המכה שבדופן והאודם גם מדהוצרך להודיענו דבאופן הזה טריפה ולהביא דברי הטבח בקי אי איתא דהיינו הך דתלחי תלחי הי"ל להשמיט זה לגמרי שכבר נכתב בסי' ל"ו והוא דברי גמרא ערוכה ולפי"ז נראה דהתירוץ ראשון שכתבתי הוא עיקר:

ואיך שיהיה ממ"ש ומדברי מרן ז"ל בש"ע ובב"י מבואר דאין לאסור כל ריאה אדומה ונגדה מכה בדופן מחשש זה של הטבח בקי אולי הגיעה הריאה לאותה מדרגה ומ"ש הדמש"אא הב"ד הכנה"ג והעה"ש דמרן כששמע מהטבח בקי חזר בו לאסור כל אודם בריאה ונגדו מכה בדופן לאחמ"ר אי איתא הי"ל למרן בב"י לגמור הדבר ולומר דלפי"ז יש לאסור כדעת ר"א ולפחות בש"ע הי"ל להביא דין זה. וכ"נ מדברי מור"ם שכ' דין זה בשם יש אומרים וכ"נ דעת הפר"ח ז"ל בדעת מרן שכתב ולדידן וגו' והיינו דנגררים אחר דברי מרן וכן דעת חו"ר תונס בתשובה שנדפסה בקרן דוד סי' ק"מ [ובישיב משה ח"א סי' מ"ב להה"ח ז"ל ובשבת אחים ע"ש] אלא ודאי דדעת מרן ז"ל במקומה עומדת לפסוק כהרמב"ם ודעמיה ומה שהביא משם הטבח היינו להצריך בדיקה וכדכתיבנא:

ומעתה נבוא לס' הב' אם צריך לבדוק אם נתמסמס. ונלע"ד פשוט דדעת מרן הב"י דצריך לבדוק דאל"כ ל"ל להביא דברי הבקי כלל דהא לא שייך למשמש בה כיון דמן הדין א"צ למשמש. ועוד דממ"ש מרן ,,ובדק" נראה דס"ל דצריך לבדוק וכיון שהוא בדק גם אנו נראה דצריכים לבדוק דאם הבדיקה דהבקי היתה במקרה ולא שכן צריך להיות לא הי"ל למרן לכתוב הא דבדק. ועוד כיון דסמא בידן לבדוק ולעמוד על הספק איך אפשר

להעלים עין ממנו וכ"ש דאפשר מאד דאחרי שיותר בלי בדיקה יתברר איסורו ויבאו לידי כמה ספיקות א"כ בודאי דצריך מעיקרא לבדוק ולברר הדבר על בוריו. ותו דכיון דר"א אוסר באודם ומכה אף בלא נתמסמס איך אנו מתירין גם בלא בדיקה ותו דהוי ס"ס להחמיר דשמא כר"א דאוסר אף בלא נתמסמס ואת"ל כהמתירים שמא הכא נחתכת במשמוש ואף דלדעת מהר"ם שתרוג נר"ו דלא עבדינן ס"ס להחמיר נגד ד' מרן [והוא בישי"מ ח"א סי' ק"ב ורע"ג] מ"מ הא מיהא מהני לטפויי איסורא וכ"ש דלע"ד אין זה מוכרח דמרן דמתיר על הרוב הוא עפ"י כללי ההכרעה בין עמודי ההוראה וא"כ ודאי דהתירו אינו ברור אף דודאי סמכי' על כללי ההכרעה מ"מ מידי ספק לא פלט ואף אם יהי היתרו בהכרעה עיונית מ"מ אין היתרו חשיב כודאי אלא מכח שקבלנו הוראותיו ולא שהמורה דעתו כן וא"כ הוי הדין כמו ס"ס להקל דעבדינן נגד מרן משום דאמרי' דמרן אסר רק מכח ספק כמו כן בס"ס להחמיר. ועוד דבזה כיון דדעת מרן אינה מבוררת ולדעת הדמש"א והכה"ג והעה"ש ד' מרן לאסור אף דלדינא נקטי' דדעת מרן להתיר וכ"ד האחרונים מ"מ מידי ספק לא פלט וא"כ הוי הס"ס בענין זה שמא דעת מרן לאסור כהר"א וכהבנת הדמש"א ודעמיה ואת"ל דדעת מרן מותר וכד' רוב האחרונים שמא ממוסמס היא באופן דודאי צריך לבדוק וכאמור וכן הבין העה"ש דדעת מרן דצריך לבדוק ושפיר הק' על המחב"ר שכ' זה משם מהריק"ש והוא בב"י ומ"ש הזב"ת ליישב דמהב"י י"ל דאי"ץ בדיקה אינו נראה ולענ"ד גם מהריק"ש יסודו מהב"י וכ"ד חו"ר תונס בקרן דוד הנז' ואין להוכיח מדברי שאר הפו' שלא הזכירו דין זה דבדיקה כמו הפר"ח ז"ל די"ל דלא נחתי רק לעיקר הדין אבל הספיקות והחילוקים המסתעפים לא נחתי להו וראיה לזה מדלא כתבו להפך דא"ץ בדיקה:

ולענין אם שכח ולא בדק והריאה נאבדה לכאורא נראה דזה תלוי במקומות דאם רגילין לראות באודם ומכה מסמוס אז מטריפין ואם רגילין לראות דאף באודם ומכה ליכא מסמוס אז מכשירין וכמ"ש הפו' גבי חסרה המרה ונאבדה הכבד ע"ש [עי' להתנו"ש סקט"ו] אלא דלענ"ד נראה דאין לזה הוכחה ובירור דהכא אין הדבר זה הוה ורגיל תמיד ועוד דלא כל הידים ולא כל הנדונים שוים וכיון שכן כי לא בדק טריפה דהו"ל ספק טריפה ואסורה וכ"כ חו"ר תונס בקר"ד הנז' ועם שלא זכרו מראה מקום לדבריהם ממקומו הוא מוכרע דהוי ס"ט ואסורה ועוד דיש ס"ס להחמיר וכמ"ש לעיל עש"ב:

ולס' ג' ו' קודם כל צריכין להבין טעמו של ר"א דמטריף באודם ונגדו מכה דלכאורא נר' דהחששא היא שמא נלקה הקרום ע"י המכה ולפ"ז לא מהניא בדיקת פושרין שאין זה מציל למה שעתיד לינקב אלא לכבר ניקב אך מדברי הכנה"ג הגהב"י אות ל"ו אי"ן כן

דהביא משם הב"ח ודמש"א בשם הגהות ש"ו ממהרי"ו דבאודם ונגדו מכה אף אם האודם יתלבן אחר הנפיחה לא מהני משום דחיישי' לניקב ע"ש הרי דהחששא היא דמכח המכה ניקבה הריאה והאדימה וא"כ אף דאנן בדידן קיי"ל כמרן דלא חיישינן לזה מ"מ היינו שלא להטריף לגמרי אבל בדיקה מיהא בעי וכמו דמצריך מרן בדיקה דמשמוש כן צריך לבדוק בפושרים שמא ניקבה ומה שלא ביאר זה מרן דצריך בדיקת פושרים נראה דמה שהוא לברר נקב וכיוצא אי"ץ לאומרו וכמו שלא הוצרך להשמיענו כ"א עיקר הדין דמסמוס טריפה אבל גוף הבדיקה לא השמיענו כ"א ממילא נשמעת וכן תראה שהרבה פוסקים ומהם הפר"ח כתבו להכשיר אודם ומכה ולא הזכירו דצריך בדיקה דמשמוש דעיקר מטרתם לעיקר הדין אך לא לענייני בירור ובחינה דזה א"ץ לפנים שצריך לברר הדבר וכ"ר לה' וישב משה סי' פ' שכ' דהמנהג פשוט אצלם לחוש לדברי רבינו אפרים ואם יש אודם ונגדו מכה בדופן תחילה עושים נפיחה למקום האודם ע"י רוק ואם לא בצבץ משתדלים לנפוח עד שיתלבן ואם לא חזר מטריפין ע"ש והגם דלא הראה מקום לדבריו וגם נראה דהוא מנהגם לבד ובפרט דלדידהו חוששין לדר"א ולא לדידן דקיי"ל כמרן מ"מ נלמוד מדבריו דיתכן לחוש לנקב בריאה האדומה ונגדה מכה ומה לי נזכר זה בפו' או בנסיונות נאמנים ובפרט דהרב היה ראש השוחטים בעירו ואם אין מקום לזה מדברי הפו' היה מעיר ע"ז וכבר ראינו הרבה פו' מביאים ראיות מהמנהגים כאלו הם פוסקים ורבנים מדברים וכמו שזכורני שכ"כ הכנה"ג כמה פעמים והשו"ג וה' וישב משה הנז' באיזה תשובות וטעמם נ"ל עפ"י מ"ש הרשב"א בתשו' סי' צ"ח והב"ד הפר"ח א"ח סי' תצ"ו בדיני מנהגי איסור דכל מקום שראינו נוהגים להחמיר אין לתלות בטעות אלא דכן הנהיגו חו"ר הדור לסייג וגדר ע"ש הרי דתולין הדבר גם שאין לו יסוד מן הדין לגדר וסייג ולא לטעות וכ"ש בנ"ד דיסודתו בהררי קדש הב"ח ודעמיה וכמש"ל ואין לומר מסתמא כבר עלה קרום מחמת מכה ומה תועלת בבדיקה זו. דמ"מ אפשר שעדין הנקב פתוח ולא הקרים:

אך מדברי השו"ג סקי"ב מחו' ד' נר' דא"ץ בדיקת פושרים שכ' דמנהגם לקלוף הקרום האדום מעל הריאה ובודקין אותי במים כשאר סירכות ואם אינו נקלף נופחין הריאה אם חזרה למראה ריאה כשרה וגו' ע"ש משמע דאין לבדוק אם מבצבצת אלא אם נקלף אבל בלא נקלף לא ועם שדבריו ז"ל לכאו' תמוהים נ"ל דכיו' ע"ד מ"ש הכנה"ג סי' ל"ח אות ט"ו ובתשו' סי' ריי"ד הב"ד התה"ז מע' א' סי' ב' אות ח' שלפעמים בא איסקאלאדאד"ו בריאה ונראה שהוא אדום מחמת מכה ואני מוציאים את האיסקאלאדאד"ו ונמצא הריאה שלימה תחת האיסקאלאדאד"ו וכשרה ע"כ והוא כמין חלב בלוי ע"ג הריאה

ומתאדם מחמת המכה שבדופן וע"ז קולפין אותו ואם לא נשאר אודם והמקום בריא שאינו מבצבץ כשר וכמו שביאר התה"ז שם וא"כ לפ"ז אין מנהגם לבדוק הריאה אדומה ונגדה מכה רק אם נקלף אבל בלא נקלף לא שייכא בדיקה. אמנם נר' דאין מזה ראיה דהשו"ג לשי' שכ' במחודש ג' דההחשש הוא דעתידה לינקב ולא משום דכבר ניקבה אך לענ"ד מדברי הפי' נר' דההחשש הוא שמא ניקבה וכדכתיבנה וא"כ מהני שפיר בדיקת פושרין וגם להסוברים דההחשש הוא על העתיד מ"מ נר' דצריך לברר שמא מה שעתיד להיות שתנקב כבר היה וניקבה ולכן נלע"ד בכוו' השו"ג דקולפין הקרום העליון הוא מטעם חומרא שמא התחיל הנקב מקרום התחתון וא"כ אף אם מתלבן טריפה ולכך לא מהניא בדיקת פושרין כ"א אחר קליפת הקרום העליון ואם אינו נקלף נופחים ואם נתלבן מכשירים ואי"ל מטריפים כשי' ר"א ומ"ש לקלוף הוא לחומרא [פי' דכשקולפין הקרום אז יש ספק שמא מה שעתיד להיות כבר היה ולכך בודקין בפושרין אבל כי לא נקלף אז בודקין אם מתלבן כשרה ואי"ק לבדוק בפושרין דכיון דנתלבן הקרום העליון א"כ מוכח דקרום העליון לית ביה לקותא] ולהיות שאיני בקי במנהגי שאלוניקי איני מחליט כוו' בזה וכבר נתקשה בדבריו התה"ז ועכ"פ אין להוכיח מזה כלום אבל מדברי הפו' שזכרתי מוכח שפיר דצריך לבדוק ואף די"ל ניקבה ועלה בה קרום וא"כ ל"מ בדיקת פושרין מ"מ למיחש מיהא בעי שמא זמן המכה קרוב ועדיין הנקב פתוח ואף שזמן המכה רחוק מ"מ יש לחוש שמא עדיין פתוח:

אך אם שכח ולא בדק בדיקה זו יש להסתפק אם נימא כיון דמשמש בה ולא נחתכה א"כ ש"מ דהקרום בריא ואמרי' דלא ניקב או"ד מידי ספיקא לא פלט ויותר מסתבר לע"ד לומר דכיון דקיי"ל כד' הפו' המתירים וחולקים על ר"א וס"ל דאין לחוש שמא ניקבה ולא כתבו הפוסקים הנז' רק לשיטת ר"א ז"ל ולא לדידן. ודוקא לכתחילה כיון דסמא בידן לצאת מידי ספיקא צריך לבדוק אבל בשכח ולא בדק אין להטריף וכ"נ מדברי הפו' שהזכירו בדיקה דמשמוש ולא הזכירו בדיקה דפושרין ש"מ דבדיעבד כשר והגם שכתבתי לעיל דאין להוכיח מזה דלכתחי' צריך בדיקה מ"מ יש להוכיח דבדיעבד כשרה דאם הבדיקה מעכבת לא לשתמיט שישמיעונו זה ובפרט הפוסקים שזכרו בדיקת המסמוס:

אך כל זה נר' במכה שאינה שבר בצלע רק מחלה בעלמא אך בנ"ד דנשבר הצלע ויש אודם נגדו בריאה דההחששא היא טבעית אזי לכאו' נלע"ד דנופחין הריאה ואם נוגעת הריאה ע"י נפיחה הרבה למקום המכה או סמוך לו אזי אם לא בדקה בפושרין גם בדיעבד נ"ל להטריף וכ"ש אם היא בדופן צר וכ"ש אם יש שם עוקץ הגם דהשבר נתרפא ונחלם וכ"ש אם השברים עדיין לא נחלמו וכ"ש אם כשכובשין מהגב על הצלע יוצאים עוקצים

או אפי' עוקץ א' ואמינא לה ממ"ש מור"ם סי' נ"ח ס"ג דאם הוכתה באבן במקום א' אינה צריכה בדיקה רק כנגד המקום שהוכתה שם ולא בשאר איברים וכתב הש"ך סק"ד דאם הוכה עוף נגד ריאה שלו נר' דצריך בדיקה בריאה וכ"נ ד' האחרונים והלכך לדידן דאין אנו בקיאין בבדיקה טריפה ע"ש וכ"ה הפר"ח והעיה"כ סי' מ"א אות ס') א"כ בנ"ד דיש מכה אם באבן או במקל או בנפילה ודאי דצריך בדיקה וכי לא נבדקה טריפה וכמ"ש הש"ך הנז' לדידהו דאין בקיאין וא"ל דהש"ך מיירי דוקא עוף אבל בהמה לא ז"א דהש"ך דמיירי באופן שלא יש שבר בצלעות המורה על המכה והשליטה בריאה לכן זה דוקא בעוף אבל בנ"ד שיש שבר בצלעות ואיכא אודם בריאה דמורין על השליטה בריאה יש להטריף גם בבהמה וכ"ר להתה"ז מערכת צ' סי' פ"ד ס"ה שכ' דבהמה שנגחוה ונשתברו ג' או ד' צלעות ושחטוה תיכף והריאה היא יפה ושלמה וגם לא בצבצה כ' בתשו' דכשרה ואפי' היה שם עוקץ ע"ש ואין תשו' אצלנו אך לשונו מורה דמתחילה המעשה שנסתפק בו הוא בלא עוקץ והיא יפה ושלמה ולא בצבצה ומסיק להתיר אף שהיה שם עוקץ מוכח מזה דס"ל דאפי' בליכא עוקץ כיון דיש שבר בצלעות צריך בדיקה דאי א"ץ בדיקה קה אין מקום לא לשאלה ולא לתשובה דהרי אפי' לכתחי' א"ץ בדיקה וכ"ש אם בדק ולא בצבצה גם ממה שלא הציע בתוך השאלה שהיה עוקץ מוכח כן דנסתפק גם דליכא עוקץ רק בתוך התשו' נכנס בדרך אגב בסעיף אחר אי איכא עוקץ ואין סברא לחלק בין צלע א' ליותר גם אין סברה לחלק בין ע"י נגיחה או ע"י מכה אחרת דכיון דשבר לפנינו יש ובודאי מחמת מכה וכמ"ש הרא"ש בתשו' כלל כ' סי' כ"ח דצלע שבור חשיב מכה ופסקו מרן סי' ט"ל סכ"ג וכ"כ הש"ך סי' נ"ד סק"ג בשם הרוקח ס"ס שפ"ז נשבר הצלע ונכנס בחלל הגוף צריך לבדוק הריאה וגו' ע"ש והגם דנר' מדבריו דדוקא אם יש שם עוקץ אבל כי ליכא עוקץ לא מ"מ בנ"ד דיש הוכחה מהאודם שיש בריאה ששלטה שם המכה וגם אפ' דבעת המכה היה שם עוקץ ואח"כ נכנס לפנים גם דליכא עוקץ צריך בדיקה וא"כ כיון דמכ"ז מוכח דצריך בדיקה כי לא בדיק לה יש להטריף:

איברא דמדברי ה' לחם הפנים סי' ל"ח ס"ק י"א בשם הע"י שכתב על מש"ש דבהפ"מ יש לסמוך על המתירים אודם בריאה ונגדו מכה בדופן וז"ל ונ"ל באופן שלא יהיה עוקץ מן השבר לחלל הבהמה לצד ריאה ע"ש ומזה נראה דגם באודם ונגדו מכה בדופן אין להטריף רק אם יש עוקץ נ"ל דהיינו דאין להטריף לגמרי ומ"מ בדיקה מיהא צריך. ומ"מ מדבריו מוכח דבדיעבד שלא בדק בהפ"מ יש לסמוך אמתירין וא"כ לדידן דמתירין באודם בריאה ונגדו מכה בדופן ע"פ דעת מרן יש להתיר כשאין שם עוקץ גם בלא בדק ואבדה בדיקתה ואין לאסור באם לא בדק בדיעבד רק ביש עוקץ וכן יש להוכיח מדברי

הב"ח ז"ל סוס"י נ"ד שלא אסר רק בעוקץ. אלא דילד"ח דהב"ח לא מיירי שיש אודם בריאה המורה שנגע ושלט בריאה ואפילו בספק עוקץ לא התיר שם אלא מס"ס. ובאיכא אודם בריאה יש ס"ס להחמיר דשמא כר"א דאוסר ואת"ל כהמתירים שמא ניקבה ומ"מ כיון דהע"י שמביא הלה"פ מיירי באודם ומכה ולא אסר רק בעוקץ אבל בליכא עוקץ נראה דסומך על המתירים יש לנו לבטל דעתנו מפני דעתו דלא מיבעיא לדעת מוהרמ"ש נר"ו שהזכרתי לעיל דלא מחשיב בכה"ג ס"ס להחמיר כיון דמרן ז"ל מתיר אלא גם למ"ש בעניותי י"ל שפיר דל"ח ס"ס להחמיר דאינו אלא שם אחד למ"ש הב"ח דחששת ר"א היא משום דניקבה ע"י המכה וגם למ"ש השו"ג דהחשש מצד דעתידה לינקב הא מיהא שם נקב הוא ותו דכיון דאנו מתירין מיהא בבדיקה א"כ נ' דלא ס"ל כהשו"ג יצי"ב:

ומעתה הדר דינא דבדיעבד שלא נבדקה ולא יש עוקץ אין להטריף אך ביש עוקץ אם לא נבדקה יש להטריף ובנבדקה יש להתיר ואף דמדברי הפו' שזכרתי נ דבאיכא עוקץ טריפה היינו לדידהו אבל לדידן שפיר יש לסמוך על הבדיקה וכ"נ מדברי המחב"ר סי' נ"ד סק"ז בשם ה' תפארת למשה שהתיר בנשבר צלע ונקשר והיה לו עוקץ וניכר בריאה מקום העוקץ כמו גומא ע"י בדיקת הריאה ואף לדידן דלא בקיאינן בבדיקה שאני הכא דהוי מקום ידוע וכן הסכימו חכמי העיר ע"ש א"כ ה"ה לנ"ד דאף דאיכא ריעותא דהאודם יש להתיר והגם דמדברי הש"ך סי' נ"ח סק"ד דגם דהמקום ידוע אין אנו בקיאין בבדיקה נר' דהיי"ד לדידהו דאין עושים נפיחה בשום ספק הצריך בדיקה מדינא אבל לדידן שיש איזה דבר שסומכין בו על הבדיקה יש להתיר ועוד דל"כ כן רק בריאת העוף דקשה מאד לבודקה ולנפחה וכמעט שאי אפשר או דצריך לזה אימון ובקיאות גדולא אך לא בריאת הבהמה דבנקל מתנפחת ונבדקת וכ"ר להתה"ז סי' פ"ד אות ה' שזכרתי לעיל בבהמה שע"י וגו' שיברה ג' או ד' צלעות וגו' ובדקו הריאה והיא שלימה ויפה ולא בצבצה כתבתי בתשו' סי' ס"א דכשר ואפי' איכא עוקץ מן הצלעות ע"ש ואף דכתב שלמה ויפה דמשמע שלא יש שליטה בריאה כלל ולא כנ"ד שיש שליטה בריאה דהיינו האודם מ"מ כיון דאין תשובתו אצלנו אפ' דלא בא לאפוקי אם יש שליטה בריאה רק מעשה שהיה כך היה ובלא"ה כיון דהמחב"ר בשם ה' תפאל"מ התיר הלכה למעשה בהסכמת כל חו"ר העיר להם שומעין דהם הרבים ועוד דהלכה למעשה וכחא דהיתרא עדיף דלא התירו הל"מ רק אם ברור להם הדבר כשמש לא כן האוסר אפ' דמפני הספק אסר ואין ס' מוציא מידי ודאי ומזה נפשט גם ספק ו' דגם בעוקץ יש להתיר בבדיקה אף דנ"ד דהמכה שלטא בריאה וכמבואר:

ולס' ד' ראיתי למור"ם סי' ל"ו ס"ה דאם סביב הצלעות יש אודם נגד המכה הוא סימן דמחיים היה זה ע"ש וא"כ בנ"ד אף דהשוחט מתחילה לא ראה הנקב כיון שיש אודם בצלעות נגד הנקב הוא סימן דמחיים היה זה ולא תלינן בידא דטבחא אלא אפ' דמתחילה היה ולא היה פתוח או היה נקב קטן ואינו נראה וע"י המירוס נפתח ונראה וכן לפמ"ש הכה"ח שם משם ה' פרי תבואה ודעמיה דבנשבר הצלע הוא סימן דמחיים ה"ה לנ"ד] וכן נראה לאסור מטעם דיש לחוש שמא מחמת המכה התחיל להתמסמס כיון דהדמ"א והעה"ש דעתם דכל מכה בדופן ואודם נגדה חיישי' לה שמא הגיעה למדרגת מסמוס וא"א בקיאים ושמרן בב"י חזר בו אח"כ ממה שהתיר מחשש זה והגם רמוה"ר מוהרמ"ש נר"ו בתשובה בקרן דוד סי' ק"מ [והוא בישי"מ ח"א סי' רכ"ו] דחה לכל זה מ"מ אין זה רק בבשר בריא אבל כי איכא ריעותא וספק כזה נ"ל להטריף וכ"נ דעת ה' הנז' נר"ו ממה שהטריף בלא בדק בדיקה הנז'. וראיתי לה' ימין משה סי' ל"ו שכתב מראה פסולה וע"י משמוש היד נהפך לכשר אבל בדקוה במים ובצבצה כשרה דאמרי' ע"י המשמוש ניקבה ע"ש אה"ב ע"כ נמצא ואולם נראה דהחילוק פשוט דבנדון הימ"מ ליכא ריעותא אחרת מלבד המראה ול"ד לנד"ד דיש אוסרים אפי' בלי ס' הנקב]:

ולס' ה'. נר' דהוי כעוקצין גמורים דכיון דכשהוכתה ודאי נכבשה לצד מטה עד שנשבר הצלע כי כן הוא הדרך וא"כ יש לחוש לריאה שמא ניקבה וא"כ בנ"ד יש להטריף כיון דיש עוקץ וכמ"ש הפר"ח סי' נ"ד סק"ג בעוף שנשבר לו צלע ויש בו עוקץ וגם באין בו עוקץ לא התיר אלא בהפ"מ ע"ש וה"ה לבהמה דאין חילוק בין עוף לבהמה אלא בלא ראינו דשלטה המכה בריאה או בעוף דבשרו רך אמרי' דשלטה ל"כ בבהמה דבשרה קשה אבל בנ"ד שראינו שליטה בריאה דיש בה אודם ודאי דיש לחוש לניקבה הריאה וכן המחב"ר אות ג' שכ' דבבהמה שרי נר' דדוקא בשלא ראינו שליטה בריאה אבל בנ"ד שראינו שליטה בריאה נר' דיש להצריך בדיקה. באופן דבנ"ד מכל צד יש להטריף כיון דבצבצה ולא אמרי' דניקבה מחמת המירוס וכמו שהבאנו מדברי מור"ם דהכא מוכחא מלתא דמחיים היה הנקב ועוד דאיכא כמה ספיקי להחמיר שמא מחיים מכח המכה ואת"ל מחמת המירוס שמא מכח המכה נתמסמס עד שפעל בו המירוס ואת"ל דלאו ממוסמסת היא שמא כהסוברים כר"א דיש לאסור אודם בריאה ונגדה מכה בדופן כנ"ל:

סימן קטז

לע"ת זרזיס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' דוד הכהן הי"ו בבשר שנמלח והודח כדינו ובטעות חזרו ומלחוהו והדיחוהו שנית עם אליה שלא נמלחה וביני בני הטילו עליהם מלח שלא יתקלקלו ובאו לשאול על שניהם:

תשובה מרן ז"ל ביו"ד סי' ע' ס"ו כתב יש אוסרים ליתן בשר שלא נמלח או שנמלח וגו' עם בשר שנמלח קודם פליטתו וגו' ויש מתירין וגו' ויש מתירין בכל זה ולכתחי' יש לחוש לדברי האוסרים ע"ש ומבואר שדעתו כהמתירים רק בלכתחי' יש לחוש. ומבואר מדברי הפוסקים דהמתירים היינו ע"י מליחה והדחה שנית כמ"ש ה' ב"ד סי' ח"י והגם דהעה"ש ס"ק י"א כתב עליו שלא ראה דעת ר"ת ור"ש דמותר בלי מליחה משום דדם מישרק שריק ולא בלע וכן הרא"ה התיר מטעם אחר ע"ש לענ"ד נראה כיון דכל אלה לא נזכרו בב"י ודאי דמרן לא קאי עלייהו [ועוד נ"ל דגם העה"ש לא העיר עליו בדעת מרן ז"ל רק נגד מ"ש שלא נמצא מי שאמר כן כתב הוא ז"ל שלא ראה דעת הסוברים כן] וכ"כ ה' שבת אחים אות ח' דעכ"ו בעי מליחה אחרת ע"ש וא"כ בנדון זה יש למולחם שנית דבדיעבד יש לסמוך על המתירים [והגם דמרן ז"ל מירי שנתנם זה אצל זה אבל במלחם יחד י"ל דהמלח מוציא גם הדם שיבלע עי' בהטוב"י דמשם מבואר דדינם שוה ע"ש]:

אלא דבנדון זה דכנראה עברו עליהם ג' ימים משמלחום י"ל דהדס נתייבש ואינו יוצא עוד וכמ"ש מרן ז"ל סי' ס"ט סי"ב וא"כ אין תקנה רק שיצלה את הבשר ולא יבשלנו. ואם לא עברו ג' ימים מעל"ע יכול למולחם שישרה אותם תחילה וימלחם וידיחם כאלו עדין לא נמלחו כלל. אך האליה י"ל דאין לחוש לה דאיידי דטרידא להוציא לא בלעה ממה שבלעו ממנה שאר הבשר כמ"ש מרן ז"ל סי' ע' ס"א. וי"ל עוד דכיון דהבשר צריך מליחה והדחה שנית והונחו עם חתיכות האליה יחד בולעת מהם אח"כ. ולכן נלע"ד דאם הושמו אחרי המליחה וההדחה מובדלים זה מזה משהודחו הבשר צריך מליחה והדחה והאליה אינה צריכה כלום ואם הונחו יחד אם לא עברו ג' ימים יחזרו למולחם ולהדיחם שנית זה לבדו וזה לבדו ואם עברו ג"י כיון שנתנם יחד גם האליה אינה נאכלת רק בליה וכ"ש הבשר:

סימן קיז

ומה ששאל בביצה שנתבשלה עם ב' או ג' ביצים ונמצא בה דבר שחור ולא היה ס' נגדה במה שנתבשל ולא נודע אם זה דם או התחלת ריקום האפרוח וכבר נאכל התבשיל ובאו לשאול על הכלים:

תשובה נ"ל להתירם לאחר שידיחם וישהם מעל"ע. דכיון דיש עמה ב' או ג' בצים מדאורייתא בטלה ברובא אם השחור שבביצה זו הוא דם ואין כאן אלא איסור דרבנן

(דחד בתרי בטיל] וכמ"ש הש"א שם דמסיק הפר"ת שם דכן דעת מרן ע"ש וכ"ש לדעת מור"ם ז"ל וה' בית יהודה סי' מ"ג דגם ביצת אפרוח הויא כביצה דאזלי' בתר שמא ובטלה מדאורייתא וא"כ לא נשאר רק איסור דרבנן ואחר שנשתהא מעל"ע יש להקל. ועוד יש לצרף לזה דעת ה' ז"א דלא בעינן ששים מדאורייתא רק נגד הדם ולא נגד כל הביצה וא"כ ודאי דיש ס' וכן יש לצרף דעת ה' עדות ביהוסף ז"ל סי' מ"ב דכל דלא נגמר האפרוח הו"ל מוסרח ועם שיש להשיב על דבריהם וכמ"ש בזולת זה מ"מ בכה"ג דעוברים כ"ד שעות יש לצרף דעתם להקל כנלע"ד הכו"ח ביום ח' אלול התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קיח

נשאלתי מהחה"ש והכו' ומורה גם הוא כמה"ר ר' חויתה הכהן הי"ו על כי בביה"כ יש מרזב בבור שאחר שיתמלא הבור ממימי הגשמים שופך המים לרה"ר ומזה שנים הכניסו הקרקע של רה"ר לבית הקברות שאחורי הביה"כ וקברו שם במקום המרזב ומקום המרזב נשאר למעלה מגוף הקבר לאחר סתימתו באבנים הגדולות וכיסוי העפר כחצי אמה ובנו על זה בנין ומצבה. ועתה הבור הנז' נתמלא למטה מעט מהמרזב ואם ירדו גשמים עוד יש לחוש שיצאו מים מהמרזב לתוך הקבר וכן יש לחוש שיתמלאו גגות בית הכנסת מים וימשך מזה נזק לתקרות וכן יש לחוש שיעמוד המים שם למטה ויקלקל יסודות הבית הכנסת ובאו לשאול אם אפשר להסיר המצבה והבנין ולא יגעו כלל בגוף הקבר ולא באבנים הסותמים עליו דנראה דאין בזה חרדת הדין ולעשות מרזב שם של חרש ההולך מן הקבר עד חוץ לביה"ק ולהחזיר את המצבה כמות שהיתה דלפי מ"ש בב"י סי' שס"ג היכא שאינו משתמר וגו' או שיכנסו בו מים וגו' אז ודאי מצוה לפנותו וגו' ע"ש כ"ש בנדון זה:

תשובה ראה ראיתי מ"ש כת"ר נר"ו ולע"ד אין נראה להתיר בזה אפילו אם יתברר דאין בזה חרדת הדין א') מהא דפסק מרן סי' שס"ח ס"א ואין מוליכין בהם אמת המים והוא משום דביה"ק נזהרים בהם מכל דבר הגורם לו בזיון ואחד מהם זה ואם זה גס לגוף ביה"ק כ"ש על הקבר עצמו ב') מהא דפסק מרן ז"ל סי' שס"ג ס"א דמפני ספק שמא יכנסו המים לקבר שרי לפנותו ע"ש כ"ש שאין לעשות אופן מה שיש לחוש שברוב הימים וחסרון השמירה וההשגחה יתקלקל מרזב זה ויכנסו המים שם ג') דאולי ההולכה של המרזב על הקבר עצמו נחשב כהנאה מן הקבר והוא אסור בהנאה וההנאה היא מצד ההצלה והתועלת של הביה"כ והנלוה אל הק"ק הי"ו ועוד. והדבר צע"ג לע"ד ולכן לדעתי הבקיאים שאינם כהנים יכולים להכנס ולשית עצות איך לסדר סילונות של

מתכת באלכסון שיצאו המים חוץ לביה"ק לגמרי באופן המתאים לדינא הכו"ח ביום כ"ד חשון תרצ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קיט

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' דוד עידאן הי"ו האם מותרת אשה נדה ליגע בספרים. וכן אם מותרת להתפלל:

תשובה מבואר יוצא מדברי מרן בא"ח סי' פ"ח וביו"ד סי' רפ"ב ס"ט דמותרים לאחוז בס"ת ולקרות ע"ש. אך מור"ם שם סי' פ"ח ובד"מ יו"ד סי' קצ"ה כתב דבמדינותם נוהגים שבימי ראיה אין נכנסים לבה"כ ולא לראות בס"ת וכשמתפללין אין עומדים בפני חברותיהן ומשום מנהג וכבוד ולא משום איסור וכן עיקר ע"ש ופה עירנו א' רבה אין בירור במנהג. ונלע"ד פשוט דאין לחוש אפי' לראות בס"ת וליכנס לביה"כ ואפי' אם נתברר דנהגו לכאורא נראה להוכיח מדברי הלח"מ ז"ל פ"ד דתפילה שדקדק מדברי הרמב"ם ז"ל דחולה שראה קרי לאונסו פטור מרחיצה ואין בזה מנהג דהיל"ל דאין בו מנהג וכמ"ש לקמיה גבי זב בעל קרי ונדה שפלטה ש"ז אלא דכיון דפטור קודם התקנה אפי' שנהגו מנהג בטל ע"ש וא"כ בנ"ד נמי אם לא שמשה קודם שראתה דליכא למיחש לפליטת ש"ז אין בו מנהג ואי נהגו בטל. אבל בשימשה לכאורא נראה דאם נהגו נהגו ומ"מ נראה דדוקא בס"ת ולא בחומשים וספרי הדפוס. וכן הבין הרה"ג מוהרס"ך הי"ו דבספר דכתב מור"ם הוא ס"ת ודעתו שלדידן שרי וכמדומה ששמעתי ממנו שהתיר לבתו ללמוד בימי נדותה:

ואחר זמן רב שכתבתי זה ראיתי לה' מעשה איש א"ח סי' ג' דמסיק דאם במקומות של השואל נהגו להחמיר על עצמן בימי נדותן לדעת מרן ז"ל הרשות בידם וכמ"ש מור"ם ז"ל. ודבריו ז"ל נפלאו ממני דמרן ז"ל לא כתב כן ואם מור"ם ז"ל כתב דהמנהג כסברא ראשונה לא מפני זה יחוייב שכן דעת מרן ז"ל ואדרבא לעד"ן כיון דמרן ז"ל ס"ל דמותרת א"כ לא שייך בזה מנהג ואם נהגו אינו כלום דמנהג להחמיר ולא להקל וכמ"ש בר"ה דף כי נהגו באיסורא מי שמעי' להו וה"נ אם נהגו להפטר מהתפלה וכיוצא לא צייתינן להו דהרי הדין מחייבם וכמו שכן נראה דעת הפר"ח ז"ל וכמ"ש הרב הנז' שם בשמו. ומה גם דמור"ם בד"מ כתב דמפני הכבוד ולא מפני איסור ע"ש. ולדינא במקום שלא נהגו [איסור] או שיש נוהגים כך ויש נוהגים כך ודאי דהלכה ומורים כדעת מרן ז"ל ומור"ם ז"ל להתיר. וגם במקום שנהגו שלא להתפלל נראה דרשאים להתפלל וכן יש לדקדק גם מדברי ה' הנז' שלא כתב רק דבמקום שנהגו שלא להתפלל רשאים אלמא דרשות הוא ולא חובה ורשאים ג"כ להפך. אלא דלע"ד עדיפא מהא נ"ל דאינם רשאים לפטור עצמם

מהחיוב וכמו שכן דעת הפר"ח. והגם דמור"ם כתב דהמנהג וגו' י"ל שלא כתב לנהוג כן רק מראה מקום ומודיע מה שראה ומודה לדינא לדעת הפר"ח וגם את"ל דפליגי י"ל דמנהג זה לא חשיב מנהג וכמ"ש מרן הב"י בריש יו"ד דלא ראינו אינה ראיה. דלא יש מנהג שבאו להתפלל ומנעום וא"כ מוקמי' ליה אדינא ובפרט דפליגי בדבר שגם מור"ם מודה שאינו אלא מפני הכבוד ולא מצד איסור וקיל זה ממילתא דאיסור דרבנן. וכ"ש לדידן בני ספרד דבתריה דמרן גרירין ופשוט דאם נהגו להחמיר אינו רק מחסרון ידיעה דמפני הצניעות והכבוד לא יש מי שמוחה בדבר לא לצד זה ולא לצד זה ומוקמי' ליה אדינא דמותר ומצוה להתפלל כמ"ש הפר"ח ז"ל. וכ"ש לדידן דבעל קרי מתפלל כדרכו כמו שכן מעשים בכל יום ומינה לנדה שפלטה ש"ז וכ"ש לא שמשה ולא כמו שצידדתי לעיל דבזה אם נהגו נהגו הכו"ח ביום ח' אייר התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קכ

נשאלתי בשה הבא מכפר הערביים ונאכל או נפצע מקצת מהאליה שלו והגויים רגיל בפיהם לומר שזה יהיה מהזאב ובאמת יש הוכחה לדבריהם דלפי המסופר אין ענין זה נמצא רק בבהמות הבאים מחוץ לעיר דשם שכיחי זאבים אצל הערביאים אבל פה עירנו דלא שכיחי זאבים כלל לא ימצא כזה. אם יש לחוש שדרסו בידו או בצפורניו או"ל ואת"ל דחוששין אם סומכים עתה בזה"ז על הבדיקה בספק דרוסה או"ל:

תשובה. לענין הבדיקה לפי הכלל דקי"ל יש ויש ה' כיש בתרא היה נר' דיש לבדוק ולהביא כל הבקיאים בדבר וכמ"ש מרן בס' נ"ז סח"י אך נר' דרבני האחרונים נגררו אחר דברי מור"ם שכתב שם לנהוג כסברא ראשונה וכמו דמסיק התה"ז סי' מ"א אות י"ט וכ"נ ד' העה"כ סי' מ' אות כ"ט והגם דהפר"ת בס"ק י"ט מסיק דבספק יש לסמוך אבקיאין בבדיקה מ"מ נר' דהעיקר כהתה"ז דדבריו דברי טעם הם שכתב מי הוא שבקי בזה"ז וכ"ש בדורותנו האחרונים יתמי דיתמי ובר מן דין בנ"ד דאין אנו יודעין מקום הדריסה ואפ' גם בושט א"כ בבהמה לא מהניא בדיקה כמ"ש מרן סי"ז והאחרונים שם דיש לחוש שנדרסה בושט:

ובעיקר הספק לכאורא יש להתירו מטעם הפה שאסר הוא הפה שהתיר שהגויים האומרים דזה מחמת הזאב הם עצמם אם תשאל להם יאמרו (לפי הנר' ועכ"פ נראה מה יאמרו) שרק הזאב אכל מאליתו בעוד השה בורחת ולא שנמסרה בידו ודרסה ע"ד מ"ש החת"ס ביו"ד סי' ס"ד אך נר' דזה לא שייך רק בנדונו שהגוי דיבר מעצמו דברים הגורמים חשש ודברים המוציאים מהחשש אבל בנ"ד שאנו באים לשואלו אין לסמוך עליהם במה שיאמרו מתבאר מדברי החת"ס שם. ועוד דבזה הנדון שלא ראו הזאב רק

בהשערתם שכן רגיל להיות זה מהזאבים א"כ אין לסמוך ג"כ על השערתם שלא דרס רק אכל ולהקל אבל לחוש לפי השערתם ודאי דאיכא למיחש. ועוד דודאי אין עדות הגוי בכה"ג כלום גם דמסל"ת [מחמת דדבר שאינו בידו לא מהימן וכמ"ש מוה"ר ההמ"ח ז"ל בסמוך משם ה' ויען משה ורק מצד החזקה אתינן עלה וא"כ זה לא שייך רק במה שאמרו דע"י זאב לא במה שיאמרו שאינו דורס]:

איברא דנראה להתיר לפי מ"ש החת"ס סי' ס"ה דאין חוששין לס' דרוסה רק אי על לדיר אבל אם הם במקום שאינו מוקף גם בנמצא זאב בגדר אין לחוש דהבהמות נשמטים ובורחים והכא נמי אין לחוש לבהמה זו שנאכל או נפצע מקום מה מאליתה ע"י הזאב שמא נדרסה משום דנשמטת ובורחת ואמרי' דלא השיג לטורפה בצפרניו והגם דזה עצמו אין אנו יודעים אם היתה בדיר או חוץ לדיר כיון דבדיר או בבית לא שכיחי זאבים וכמ"ש החת"ס שם סי' ס"ד א"כ אין לתלות שהיה זה בדיר או בבית וכמ"ש מרן סי"ג דתולין במצוי וה"נ יש לתלות במצוי שהיה זה במדבר בלא היקף דיר או בית. אלא דילד"ח דהגם דבעלמא אמרי' דנמלטת ובורחת בנ"ד שאכל או פצע בה אז לא אמרי' דנשמטת כיון דנשתעבדה תחת ידו זמן מה ומ"מ נלע"ד להתיר מטעם זה שכתב מרן דתולין במצוי וה"נ המצוי הוא דאכילה ופצע כזה לא יהיה רק בעת שבורחת ממנו וחטף מאליתה וכמו שכן אומרים הגויים (וה"נ מוכחא מילתא קצת דאיך אוכל בפיו מסוף הבהמה וידיו יהיו בגבה):

ועוד נראה להתיר דכיון דלא ראינו זאב רק אנו חוששין למה שאומרים הגויים ולעומת זה י"ל דהיה זה ע"י חולי או מכה או כלב ושאר חיות שאינם דורסים הגם דכנראה יותר מציאות בזאב מאלו מ"מ הו"ל ס"ס שמא אינו זאב ואת"ל זאב שמא לא דרס ועי' לה' ב"א סי' כ"ד. אלא דלכאורא נל"ל דכיון דבנדון זה מראשית שאתה מסתפק במכה זו ע"י מי נעשית אם ע"י זאב או דבר אחר והמצוי הוא זאב דהוי כרוב תו אין לעשות ספק אחר ודוקא אי מתחילה היה הספק הראשון הוא שקול כגון אם היה הספק ס' דרס ס' לא דרס שפיר יש לעשות ספק אחר אפי' אם המצוי להחמיר נראה כונתו דכיון דטעמא דס"ס הוא מצד דהספק הראשון הוי פלגא ופלגא וכשאתה מוסיף הספק השני הוי הכרעה וכמ"ש הפוסקים (עי' להב"א סי' ל' בראשו) א"כ בנד"ד דהמכה לפנינו ואתה מסתפק ע"י מי נעשית והמצוי הוא זאב הרי מתחילה לא הוי פלגא ופלגא. אלא דלפימ"ש המש"ז סקי"ד ד"ה ולכאורא גם כאן יש לעשות ס"ס באופן זה ס' דרס ס' לא דרס ואת"ל דרס שמא למטה מחלל הגוף]. שו"ר למרן בב"י שכתב משמע דדוקא ראו ארי נכנס הוא דחישי' אבל לא ראוהו שנכנס תולין שבכותל היה צפורן זה ונתחכך בכותל ונתחבה בגבו וכ"כ

הרשב"א בחי' דהוי ס"ס ס' נכנס ס' לא נכנס ואת"ל נכנס שמא צפורן זו לא מיד הארי היא אלא בכותל נתחכך והנה כפי המצוי וההשערה מסתבר דמהארי היתה צפורן זו וצד זה דנתחבה ע"י חיכוך כנראה הוא רחוק ואינו מצוי הרי דהגם דמתחילה צפורן לפנינו ואנו מסתפקים במה לתלות והמצוי שמהארי היתה אפי"ה הכשיר מטעם ס"ס ומזה נלמד לנ"ד דגם שאין ב' הספיקות שקולין לעניות דעתנו יש להתיר. אך ילד"ת לזה ולהוכיח מהגמ' בחולין דף דחשיב ס' שקול כנראה כונתו מדברי הגמ' בדנ"ג ע"א אמאי דקאמר רב ארי שנכנס וגו' ומוקי שם בגמ' דהוי ס' דרוסה ורב לטעמיה וע"כ דהספק שקול דאל"כ לא היה מתיר רב ספק דרוסה כה"ג דההכרעה לצד האיסור]:

שו"ר להגהמ"י בפ"ה מה"ש ה"ז שכ' זאב שנשא טלה מן העדר בפיו והצילו הרועה אין חוששין לו דאין דריסה בשן ע"ש וק"ל האי חששא ה"ד אי דהוה ס"ד דשן דורס ואשמעי' דשן אינה דורשת הי"ל לו' ,,מותר" ולא ,,אין חוששין'' ותו ק"ל דהם דברי הרמב"ם ומה חידש בזה ולכן נ"ל דקמ"ל הא גופה שלא נאמר דכיון דנטלה בפיו כן נמי דרסה אלא כל דהנטילה בפיו לא חיישינן לדרסה כיון דהרועה מצילה אין לו שהות לזאב לדרוס ה"נ בנ"ד כיון דהשה בורח לא חיישינן לדרסה דמ"ל הצלת הרועה או הצלת עצמה וכעין מ"ש מרן הב"י לד' הפו' דלא הוי דרוסה אלא ביש מצילין ע"ש דגם הנדרס חשיב כיש מצילין. גם מסתמא הגהמ"י לא מיירי דהרועה שם לבו לזה דמסתמא הרועה טרוד רק להציל ומילתא דלא רמיא עליה והגם דבנמצא צפורן על גבו של א' מהם חוששין לדרוסה אף במקום רחב שיכולין להשמט וכמ"ש מרן הב"י היינו משום דראינו ריעותא בה ע"י צפורן אבל הכא בנ"ד שלא יש ריעותא דמה שאכל מאליתה אינה ריעותא דאין המקומות שוים הפה והידים וזו מעולם לא היתה ברשותו לדרוס אך אם הכניס צפורנו הרי בהמה זו היתה ברשות הדורס לדורסה איברא דראיתי בס' התרומה ה' טרפיות אות כ"ח שכ' וז"ל ופעמים שהזאב לוקח רחל או טלא מן האפר שרועה שם ונושאה בפיו ומצילה הרועה כשרה דאין דריסה בשן אלא ביד שזהו מרגל שלפניו ואם אין יודע אם הכה אותה ביד ונתערבה עם הרבה בהמות יש להתיר מס"ס שמא אין זו שנשא הזאב ואת"ל היא שמא בשן ולא ביד וצ"ע אם דימה וגו' ע"ש ומשמעות דבריו לענ"ד הוא דמיירי בכה"ג שהרועה ראה לזאב כשנטל הטלא בפיו והוא רדף אחריו ולא העלים עין ממנו באופן שאין להסתפק שמא דרסו וכשגירשו הוציאו מפיו אך אם הרועה אינו יודע אם הכהו בידו כגון שלא היה משעת נטילה עד שעת הצלה אלא שבא וראה טלא חסר מן העדר וחפש ומצאו בפי הזאב אז יש לאסור מספק דרוסה אך אם נתערב בהרבה צ"ע וגו' ולכאורא זה מדוקדק באמרו ,,שרועה שם'' דהיינו שהרועה שם בעת הנטילה דא"ל דקאי

על ,,האפר" שרועה שם הטלא דכיון דמתחילה נקט רחל וטלא הילי"ל ,,שרועים שם" לשון רבים אך נראה דאין זה מוכרח די"ל דקאי על אחד מהם ואף דהרחל לשון נקבה וטלא לשון זכר ולשון שרועה כפי הקריאה אינו נופל על שניהם בשוה מ"מ כיון דבכתיב הם שיין לא איכפת ועוד דאין לדקדק מזה כלום דאפ' שהיתה כתובה שרועים ונפל ט"ס מן המדפיסים או המעתיקים או שהיתה כתובה בר"ת והמדפיס או המעתיק ביאר אותה ולא כוין יפה באופן שאין לדקדק מזה כלום אמנם מסיום דבריו שסיים ואם אין יודע וגו' מוכח להדיא דמיירי מתחלה בידוע שלא נדרסה אם מהרועה או מזולתו ואפשר שלכך כתב ואם ,,אין'' יודע וגו' ולא כתב ואם ,,אינו'' יודע דאז קאי על הרועה הנז' כדי שיהיה קאי על מי שיודע יהיה מי שיהיה. ומעתה בנ"ד שאין לנו ידיעה ברורה ממי שהיה שם שלא דרסה הזאב אין להתיר ולפ"ז גם דברי הגהמ"י שנראים שהם שאובים מסה"ת או בהפך או ששאבו ממקור אחר צריך לומר דמיירי שהרועה ידע כל אשר נעשה ועי' הב"י בסו"ס הנז' משם הסמ"ג קרוב לזה ע"ש איברא דראיתי להחת"ס בסי' נ"ז שכ' וכבר כ' בסה"ת ובכה"פ כשנשא שה מהעדר בשיניו והצילו הרועה שאפי' טלא עצמו שרי שאין דרוסה אלא ביד ולא חיישי' שמא דרסו בידו ע"ש. והוא פלא דדברי סה"ת ברור מללו דחיישי' וחיישי' כל שאין כאן ראייתו וידיעתו של הרועה שלא דרסו וכמו שסיים אח"ז ואם אין יודע וגו' ומה יש לפרש בהא דאם אין יודע. ואפ' דהחת"ס מפרש להא דסה"ת בכה"ג שהרועה רדף אחר הזאב תיכף שנטל השה דאז הרועה יודע שלא דרסה בידו דטרוד הוא לברוח ואין לו פנאי לדרוס. ומה שסיים ואם אין יודע וגו' ר"ל שנעלם הטלא עם הזאב והרועה לא ראהו תיכף שאז הזאב אינו טרוד לברוח ואז טריפה שיש לחוש שדרסו כיון שאין מי שרודף אחריו. א"נ דרך הזאבים לחטוף ולברוח למקומם ואם בעוד שהוא בירח והטלא בפיו רדף אחריו מזה ידוע שלא דרסו אך אם כבר נח הזאב במקומו אין אנו יודעים אם דרסו [א"ה נדון החת"ס הרועה לא היה בשעת נפילת הזאב בדיוק רק בא אח"כ לגרש הזאב ומצא שהזאב כבר אכל שה אחד וא"כ אין לנו שום ידיעה שלא דרס ואעפ"כ התיר החת"ס. וצ"ל דהחת"ס לא ראה דברי הסה"ת במקורן ובמילואן רק באיזה פוסק ולא סיימו קמיה דמר דברי הסה"ת שכ' ואם אין יודע וגו' כנ"ל] והכרחו לבאר כן משום דכיון דטרוד הוא להציל אין סברה לומר דשת לבו לזאב לראות אם דרס או"ל. ועוד דלא יפול לשון ידיעה ע"ז רק לשון ראיה לכן פי' דכונתו היא על ידיעה שכליית בחדא מהני דאמרן. אך האמת יורה דרכו שאין זה במשמעות הסה"ת ואינו מוכרח דשפיר יל"פ כדאמרן ומ"מ נקטי' מיהא לנד"ד דלא יש לא ראיה ולא ידיעה מרדיפת הרועה יש לאסור:

הן אמת די"ל דבנ"ד שלא נטלו הזאב והלך בו אלא עודנו ברשות עצמו רץ ובורח מהזאב שאוכל ממנו (לדברי הגויים האומרים כן) י"ל דבכה"ג דיכול להמלט ולברוח מחזיקין אותו בחזקת שלא דרס וחשיב כרדיפת הרועה דהרי גם בנמצא בגבו צפורן (כ' הט"ז ס"ק כ"ג) דאם יוכל לברוח אין חוששין לו והגם דלא קי"ל הכי אלא כדעת מרן הב"י וכמש"ל דאסור מ"מ אפושי פלוגתא לא מפשי' ואמרי' דבכה"ג דלא נגע רק בפיו גם מרן יודה להתיר. והגם דלעומת זה י"ל דבנדון מרן איכא למתלי שהצפורן אתיא ליה מעלמא לא כן כאן דהרועים אומרים דאכילה זו מהזאב. הנה גם בנדון מרן אם באנו לשאול להרועים יאמרו בודאי שהוא מהארי או מהזאב ואעפ"כ התיר הט"ז ונדון דידן עדיף דלא יש רק נשיכה בפיו וכאמור. אלא דלא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה וי"ל דגם מרן אוסר בזה. וכן הסה"ת והגמ"י אוסרים בכה"ג דנ"ד וצ"ע:

גם אין להתיר מצד דהגויים האומרים דמן הזאב הוא זה אין נאמנים משום דדבר שאינו בידו של הגוי לא מהימן וכמ"ש הפו' הב"ד ה' ויען משה ז"ל יו"ד אות י"ט דהכא לא מפיהם אני אוסרים אלא מהחזקה וההוכחה שיש לנו דמן הזאב הוא וא"כ בודאי דיש לחוש דגדולה מזו כתב החה"ס סי' ס"ה דלדעת הרשב"א וסייעתו כל שאין ההיתר מצוי תלינן להחמיר ע"ש וכנראה דמרן ס"ל כהרשב"א עי' בב"י ובש"ע סי"ג א"כ מכ"ש הכא דהאיסור מצוי ודאי דתלינן:

גם אין להתיר מטעם דכיון דאכל ממנה א"כ לא נחית כלל לדרוס רק למלאות נפשו כי ירעב וכמ"ש החת"ס סי' כ"ז סברא זו ע"ש דלפי מ"ש בכונת הסה"ת נראה דלא סבר לה מר להאי סברא מדמצריך ידיעה והלא התם מיירי שהזאב נושא הטלא בפיו א"כ מוכח דנחית לאכול ואף דיש לחלק בין נושא בפיו לאכל ממש מ"מ מאן מפיס לחלק בלתי ראיה מכרעת באופן שאין שום צד להתיר מכל מה שכתבנו:

איברא א דיש לאסור ממ"ש מרן ס"ח דאם נעץ צפורנו בנדרס ועד שלא הוציא וגו' בד"א כשראינו מתחלה ועד סוף אבל אם בא לפנינו וצפורן תחובה לו בגבו חוששין שמא דרס וחזר ודרס עכ"ל א"כ בנ"ד שלא ראינו מתחילה ועד סוף שלא דרס יש לחוש לדריסה וכן ממ"ש שם לפיכך אלו הצדין בעופות הדורסים אפי' שחטו הנדרס קודם שהסיר צפורנו אסור שכן דרך שמכה בו כמה פעמים עד שיצודנו ואפי' ראינו אותו שלא דרס קודם לכן חיישינן ליה לפי שפעמים כשהנץ רודף אחר העוף הוא מכהו בצפורנו דרך בריחתו עכ"ל יש ללמוד לנ"ד דאף אם נניח דהשה ברח מ"מ חיישינן שהזאב דרסו דרך בריחתו מיהו ילד"ח דלא חיישינן בכל הני רק משום דראינו צפורן ע"ג אבל בלא ראינו צפורן כנ"ד לא חיישינן שדרסו דרך בריחתו וגם אין צריך ראיה מתחילה ועד סוף. ועי"ל דזה

דוקא בעופות שכן דרכו של נץ וכן מוכח מדלא כתב מרן דין זה דבעי' ראינו מתחילה ועד סוף בדרסתה ברגליה או נשכתה בשניה אלא ע"כ דהתם לא בעי' ראיה מתחילה ועד סוף כיון דלא ראינו שום ריעותא וכן מוכח מלשון הרשב"א שכ' דין זה דאין דריסה בשן ואח"כ כתב האי דינא דנעץ צפורנו וכתב בד"א כשראינו מתוע"ס וגו' וא"א הי"ל להשמיענו דין זה דבעי' ראיה מתוע"ס בדין א' דאין דריסה בשן וכ"ש בנעץ צפורניו דאיכא ריעותא דצפורן או לאשמועינן בתרוייהו א"ו דבלא יש צפורן ע"ג לא בעינן ראיה מתוע"ס וכן מוכח ממה שסיים הרשב"א חיישינן שמא הכה וחזר והכה דדרכו בכך ע"ש ומאי בעי במה שדרכן בכך הי"ל לאסור מכח החשש ותיל"מ א"ו דלא אסר ובעי ראיה מתחילה ועד סוף אלא משום דדרכן בכך להכות ולחזור ולהכות ולולי זה הי"ל להחזיקה בחזקת כשרות וא"כ בנ"ד דלא שמענו כזאת ואדרבא לפי המסופר אין דרכן לדרוס רק לחטוף ולמשוך חלק מהאליה אין לחוש וכן יש להוכיח ממ"ש מרן שכן דרך שמכה בו כמה פעמים עד שיצודנו וקשה דגם בלא טעם זה הי"ל לאסור וצ"ל כדאמרן דבלא זה מוקמי' ליה בחזקת כשרות. והגם דכתב אח"ז לפי שפעמים כשהנץ רודף אחר העוף מכהו בצפרנו דרך בריחתו אינו ר"ל דבא לאפוקי שלא נאמר שאין זה במציאות כלל ואשמעי' דישנו במציאות ולכן יש לחוש אבל גם באין דרכו בכך אוסרין [דמרישא משמע דוקא משום דכן דרכו] אלא דכונתו שכן דרכו ג"כ להכות דרך בריחתו וכן משמע מדברי הלבוש דמסיים ע"ז שכן דרכו שמכה וגו' וצ"ל דהוא ז"ל מבאר כונת מרן כמ"ש ומעתה בנ"ד שלא ידענו דדרכו בכך לדרוס דרך בריחה ואדרבא נראה שאין זה דרכו אין לחוש וכאמור

עוד נ"ל להתיר מדקי"ל בעלמא זאב שנטל בני מעיים והחזירם כשהם נקובים שרי והיי"ט דבהמה בחייה בחזקת היתר עומדת וה"נ הכא כשאנו מסופקים אם נדרסה או לא מוקמינן לה בחזקתה הא' שלא נדרסה והגם דקי"ל דחוששין לס"ד היינו בנמצא סימן הדריסה כגון צפורן בגבו וכיוצא משאר ספיקי כגון דעל אריה וזאב לדיר וכיוצא דדרכו לדרוס אבל בלא זה שאין כאן סימן הדריסה ואין כאן דרכו לדרוס לא וכ"ר להכנה"ג הגה"ט אות ל"ג שכתב ואע"פ שכ' הרמב"ם ורבינו בעה"ט דכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור הי"ד בודאי דרוסה אלא שיש ספק אחר אבל הכא ספק דרוסה ספק נקובה היא ותלינן להקל וכ"כ האו"ה כלל כ"ז אות ג' ומיהו היכא דאיכא לספוקי שלא דרסה כלל אינה נקראת ס"ד כדאיתא לקמן דמס' לא מחזקי' איסורא אפי' בדאורייתא ע"ש וכ"ר להלבוש סי"ג שהצ"ע בהא דכלבא ושונרא אימר כלבא דהלא שניהם לפנינו וע"כ אחד מהם נגע וספק א' הוא ותירץ דרוב בהמות ועופות בחזקת שאינם דרוסים

ומוקמי' ליה אחזקיה אך אם אין כאן ספק דכלב כגון שנכנס ארי והספק הוא אם דרס אין להתיר דכנגד זה רוב הדורסים דורסים ע"ש ומעתה בנ"ד גם דלא שאלנו ולא ידענו דאין דרכם לדרוס בכה"ג מ"מ מן הספק אין לחוש לזה דמוקמי' ליה אחזקתיה דאין כאן רוב הדורסים דורסים דשמא לא בידו כלל דהוא ברח וכההיא דלא חיישינן לארי וזאב היכא דאפשר להם לברוח דהיי"ט כדאמרן דמוקמינן אחזקיה ונדון דהסה"ת והגהמי"י שאני דהתם חטפו בפיו והוי קצת כאיתרע ושו"ר להפר"ח ס"ק ולהפר"ת ס"ק ולהמזל"ד ולהרשב"ץ בי"ש דף וצי"ב בדבריהם ובדעת מרן והרי"ף והרא"ש והרמב"ם כי הוי הס' שקול [נר' דכוין על הפר"ח סקל"א והפר"ת סקי"א והיא מחלוקת גדולה בין הפו' היכא דהס' שקול אי אזלינן לקולא או לחומרא וד' העה"כ וה' שבת אחים והתנו"ש להקל בהפמ"ר אבל בלא"ה אין להתיר דהעיקר כהפר"ח ודעמיה עי' סי' כ"ט ונו"ן וסי' זה סי"ב שו"ר להישי"מ ח"א סי' ס"א וס"ו דדעתו להתיר ודלא כהפר"ח ע"ש] ומ"מ בנ"ד ל"מ להמתירים בס' שקול אף דאינו מוטה לצד ההיתר דמותר אלא אפי' להאוסרים מ"מ נ"ד הוי מוטה לצד ההיתר אם מצד דעתנו אם מצד דבלא דברי הגויים אין פנים לאסור והרי הם ג"כ אומרים דהשה בורחת וכ"ש אם יאמרו להדיא דלא ידרסנה בכה"ג ומ"מ איני מחליט להתיר בלתי הסכמת רב וגדול בזה והיה זה יום כ"ד אייר התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

אחר זמן רב בא לידינו כבש אחד שקנאו ישראל מהגוי שהביא אותו עם אמו ואותו זמן עדיין לא הובאו כבשים מכפרי הערביאים ונאכל קצת מאליתו והזנב שלו מעוקם והתרנוהו אני וידי"ן מהרח"ך נר"ו מב' טעמים חדא דכיון דפה עירנו אינו מצוי זאבים תלינן במצוי שהם הכלבים וכמו ששמענו שאירע פה דע"י הכלב נאכלה כל האליה מכבש אחד חי וכמ"ש מרן סי' ג' דתולין במצוי בין להקל בין להחמיר ועוד דאיכא ס"ס מעליא שמא כלב ואת"ל זאב שמא לא דרסו אלא אכל מן האליה בעת שהיא בורחת וכמ"ש ה' ויע"מ סי' י"ט בנדונו וכתבתי זה לזכרון ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קכא

לעי"ת זרזיס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' יוסף בוכריץ הי"ו אודות המשכת מי המקוה שיש בו רוב אי נקיטנן כדעת מרן ז"ל יו"ד סי' ר"א סמ"ו או כדעת מור"ם שם:

תשובה נלע"ד דנקיטנן כדברי מרן ז"ל מן הסתם וכמש"ה ישיב משה סי' מ"ב בנדונו וכ"ן דעת מהרמ"ז ז"ל בדרך כלל וע' בכללים שבראש ה' שבת אחים אות א'. וכ"ש בזה דגם מור"ם נראה דדעתו כמרן ז"ל מדכתב רק ,,טוב להחמיר לכתחילה'' וכמתבאר

מדברי ה' יד מלאכי בכללי הש"ע אות ח"י ע"ש וכ"ש בזה. ועוד דסד"ר הוי ולקולא וכמתבאר מדברי מור"ם סי' ר"א ס"ג. ומה גם אם נאמר דכל דעשוי דרך רצפה ואינה עשויה באומנות כשל בורות ומקואות בולעים קצת וכמו שכן יש לדקדק קצת מדברי מור"ם. ומצד המנהג נראה דרגילים למשוך ע"ג רצפת סיד ואין מקום לחלק בין זל"ז לומר שזה בולע קצת וזה קצת דקצת. והתקון של העפר ע"ג הרצפה לע"ד אם היה זה ע"ג רצפת אבנים שאינה בולעת כלל לדעת המחמירים לא יספיק זה שאין נתינת העפר גורמת הבליעה אם לא שנאמר שיבלע קצת בעפר ואח"כ נגרר עם המים ואין זה כלום אם לא תועיל בליעת הרצפה הגם דבולעת קצת ובכן אם כת"ר נר"ו מסכים לזה גם אני הצעיר דעתי הקצרה נוטה להתיר עפ"ד מרן ז"ל וכאמור:

סימן קכב

לעי"ת בן גרדאן יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' אבא שאול חדאד הי"ו במי שמת לו אביו בשנה פשוטה ונתעברה השנה אם מתענה בחדש הי"ב או בחדש הי"ג ושמע על שמי שמתענה בחודש הי"ב:

תשובה הגם דמדברי ה' כף החיים נר"ו בא"ח סי' תקס"ח ס"ק ע"ז מבואר להדיא דכן הוא שכתב דלהתשב"ץ שזכר מרן הב"י ביו"ד סי' ת"ג אם מת בשנה מעוברת באדר א' בשנה פשוטה יתענה בשבט שהוא תשלום י"ב חדש וגו' כיעו"ש מ"מ כיון דה' רב פעלים ז"ל ח"ד א"ח סי' מ"א כתב דיש מן הפוסקים דסוברים דעיקר התענית ביום תשלום י"ב חדש ויש מן הפוסקים דס"ל עיקר התענית בחדש שמת בו ויש דמשמע מדבריהם דיתענה בשניהם ומסיק דלכן השואל מורים לו שביום זה (דהיינו בתשלום הי"ב חדש כיעו"ש) יש טעם נכון ויש צורך ותיקון גדול בתענית וראוי לו לדחוק עצמו להתענות לכבוד אביו מיהו אם הבן קשה עליו התענית אין להכריחו לחייבו ע"ש ומשמע מדבריו דדעתו נוטה שבמקום שקשה להתענות בשניהם יתענה בחדש שמת בו אביו ולא בתשלום הי"ב אנו אין הכרעתינו מכרעת כל עת שלא נמצא ראיה מכרעת הפך זה וראוי לעשות כדבריו ז"ל. ובעיקר מה שהוכיח כת"ר נר"ו מדברי מרן סי' תקס"ח ס"ז שלא ביאר חילוק זה דשנה ראשונה אינו הכרח כלל דמרן לא נחית שם רק לענין באיזה אדר מתענין כיעו"ש וכן מה שהוכיח מדברי ה' באה"ט שם ס"ק ט"ז אינו ענין לדידן כלל דמ"ש שם אבל כששנה ראשונה ג"כ היא מלאה וגו' אינו ר"ל מעוברת אלא ר"ל שלימה והיינו דחדש חשון וכסליו שניהם מלאים וכמבואר מדברי הפר"ח א"ח סי' תכ"ח ס"ק א' וא"כ אין זה מענינינו כלל ומ"ל לבאר עוד שאר דינים שאינו עוסק בהם. אך מה שהוכיח מדברי

הבאה"ט ביו"ד סי' שצ"ה ס"ק ג' הוא הכרח אלא דהבאה"ט שאב דבריו מהב"ח כיעו"ש והב"ח לשיטתיה אזיל דהוא מן הסוברים דמתענה בחדש שמת אביו וכמש"ה רב פעלים שם בשמו כיעו"ש:

סימן קכג

לע"ת תיטאוין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' דוד הכהן יצ"ו בסוחר במדינת הים ששולח לישראל שבתיטאוין יין נסך בחביות לקבלם וליתנם לבעליהם כך כשהם סגורים אם מותר בשכירות או בחנם והורה כת"ר נר"ו דאפילו בחנם אסור:

תשובה יפה הורה דכיון דישראל זה שבתיטאוין מיצר לו אם תשבר או תאבד ממנו החבית של יין נסך אסור אפי' בחנם דהו"ל רוצה בקיומו ואסור כמתבאר מדברי מרן ז"ל ביו"ד סי' קל"ג ס"ו ע"ש:

סימן קכד

ומה ששאלו בסכין שנבדקה ע"י מי ששחט בה ונראה לו שאין בה פגם וכשהוליכה לחבירו במרחק כעשרים מיתרו לבדקה מצא שהיא פגומה וגם השוחט שבדקה הודה לו שהיא פגומה אם יש לתלות שנתקלקלה מאליה על ידי האויר במה שאינו מצוי לומר שהסכין נפגם מאליו מהאויר:

תשובה הדבר פשוט דהבהמה אסורה חדא דתולין רק במצוי שלא נתן לבו בראשונה וכמ"ש מרן ז"ל סי' י"א ס' טו"ב דהרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין הלא הראה כי יבדוק אדם פעמים שלש ולא ירגיש בפגימה דקה ואח"כ ימצאנה כי הכין לבו באחרונה ובחינת חוש המישוש כפי כונת הלב. ועוד דכבר כתב הרשב"א בשם הראב"ד והב"ד ה' זבחי אלהים סי' ח"י ס"ק כ' דהעיד כי פעם אחת בדק הסכין אחר שחיטה ונמצאת יפה ואח"כ שכשך במים ונמצאת פגומה ואמר פעמים שהדם נקרש בתוך הפגימה ע"ש וא"כ אפשר דבנדון זה היה דם קרוש שסתם הפגימה ואח"כ הוסר הדם הקרוש ע"י בדיקת חבירו ונגלית הפגימה. ועוד דאין לתלות כלל מן הספק אולי אירע לה איזה דבר הפוגמה כל שלא ראינו שבאמת היה לה דבר הפוגמה שהרי פסק מרן ז"ל שם סט"ו דאם נפלה ע"ג קרקע קשה אם נפלה על חודה תולין שנפגמה בקרקע אבל אם מסופקים אם נפלה על חודה או על שאר הצדדים מן הספק אין תולין לומר שנפלה על חודה ע"ש וכ"ש בזה שלא נפלה מידו זהו הנלע"ד בזה ואנחנו חושבים דבודאי הטריפוה ואין כונתם לשאול רק לראות אם צדקו בזה. הכו"ח ביום ט"ו תמוז יה"ל התרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קכה

נשאלתי מידידינו החה"ש הדה"מ והכו' כמה"ר ר' חויתה הכהן יצ"ו אודות מי ששלמו לו ל' יום בין המצרים אם יש להתיר לו להסתפר כדרכו עפ"ד הב"ח והנגררים אחריו כיעו"ש:.

תשובה לע"ד לא מצאתי פנים להקל שהרי כ' הא"ר ז"ל סי' תקנ"ב ס"ק ל"ב בשם הש"ל והרוקח וס' תניא לאסור מר"ח גם דאינו אלא מנהגא וכפ"ד שם לא ראה הב"ח דבריהם ע"ש ומאחר דהראשונים הנזכרים סוברים דלא אמרינן חות דרגא כסברת הב"ח מסברא כתב כן יש לנו לתפוס דברי ודעת הראשונים כי אין סברא לחלק בין מנהג למנהג ומאחר שכן הגם דהאחרונים נמשכו אחר דברי הב"ח כיון דלא זכרו דברי הא"ר וחילקו בין מנהג למנהג נלע"ד דלהראשוני' שומעים. ובפרט דהדבר תמוה לרבים השומעים להקל להם ובפרט בדור זה בעוה"ר. זהו הנלע"ד בזה הכו"ח ביום כ"ד תמוז יה"ל התרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קכו

לעי"ת תיטאוין יע"א נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' דוד הכהן יצ"ו אם יכול השו"ב של הק"ק לקנות הגאבילה של הבשר או להשתתף בה עם הזולת:

תשובה אסור לעשות כן וכמ"ש מרן ז"ל סי' י"ח סי"ח דצריך הטבח שיטול שכר מן הטריפות כמו מן הכשרות וביאר מור"ם שם שלא יבוא להקל להכשיר כדי לקבל שכרו מן הכשרות ע"ש והגם דיש מקומות שנהגו כן ויש מן הפוסקים שלימדו קצת זכות בזה מ"מ אין להקל רק בגוף הדבר שכבר נהגו ולסמוך על מ"ש ללמד זכות אבל בנדון זה שאין בו מנהג אסור והבו דלא להוסיף עלה. ועוד דכבר ה' נחפה בכסף רבו של החיד"א ז"ל בספרו פרי מפרי בסי' י"ח סי"ח אחר שכתב הא דצריך ליטול שכר מן הטריפות כמו מן הכשרות כתב וז"ל וכ"ש וק"ו שאסור לשוחט לקנות מכס הגאבילה דאיכא חשד שיבוא להקל להכשיר כדי שלא יפסיד בקנינו וגו' אלמא דהדבר ברור לו ז"ל שיש בזה חשש יותר ויותר וא"כ הגם דיש ללמד זכות למה שנהגו בלקיחת איזה שכר מהכשרות מ"מ בהא דקונה עזר הבשר דעדיף הרבה וכאמור הדבר ברור דאסור מדינא וממנהגא וכאמור. והגם דהי"מ ז"ל ח"ב סי' קנ"ח הקיל בזה ע"ש נראה פשוט דלא היה בידו דברי רבו של החיד"א ז"ל ממה שלא הזכירו ואלו היה רואה דבריו לא היה מקיל כלל. ועוד נראה דלא הקיל הי"מ רק במקומו ושעתו שאין הפרש לקונה העזר בין שתהיה הבהמה טריפה או כשרה דהכל שוה אצלם בין במכירה בין במחיר אבל למקומותינו והעיירות אשר סביבותינו דיש הפרש רב בין זל"ז וכמו שהחוש והנסיון מעיד בכל יום

ויום שמצטערים מאד קוני עזר הבשר כשנטרפת להם איזה בהמה אם מצד שאין קונים אם מצד שנמכרת בזול הא ודאי דגם הי"מ מודה לאסור וכאמור:

סימן קכז

ומה ששאלו על מי שמשכן חצירו במשכנתא דסורא לחבירו ונפלה מהתקרה ע"י הגשמים ואם לא היה מתקנה יש לחוש לסכנה ועמד בעל הקרקע ותיקן ותובע את בעל המעות לשלם לו מה שהוציא אם חייב או לא:

תשובה הדבר ברור דפטור שהרי המשכנתא דסורא היא מדין שכירות וכמ"ש מרן ז"ל ביו"ד סי' קע"ב ס"א ובשכירות כתב מרן ז"ל בח"מ סי' שי"ב סי"ז דאם הבית קיים אלא שהוא מסוכן לדור בו חייב המשכיר לתקנו אפילו אם אמר לו בית זה אני משכיר לך ונפל מאליו והכי נקיטנן ומ"ש זה בשם יש מי שאומר משום דסברת הרא"ש לא נמצאת בשאר פוסקים אבל לדינא נקיטנן כן וכמ"ש ה' צדק ומשפט שם עש"ב:

גם מה ששאלו לענין המס של הועד העירוני (אלמזלס אלבלדי) אם הוא על בטל הקרקע או על בעל המעות

תשובה מן האמור דמשכנתא דסורא דין שכירות היא הא ודאי דעל בעל הקרקע נתון המס וכמו שכן מעשים בכל יום שאין תובעים רק בעל הקרקע (זולת אם אינו בנמצא כי אז להקל גבייתם אומרים להשוכר לשלם ולגבות אח"כ מבעל הקרקע) ומאחר שהממשלה יר"ה שמה חק זה על בעל הקרקע אין מקום להסתפק עוד בזה. וגם במקום שלא יש הוכחה לזה נראה דעל בעל הקרקע לשלם וכמו שכן הסכימו חו"ר ב"ד הגדול שבירושלים ובראשם ה' ראשון לציון הגאון יש"א ברכה ז"ל בישא איש ח"מ סי' ה' עש"ב:

סימן קכח

לעי"ת מדנין יע"א

נשאלתי מידידינו החה"ש הדה"מ והכו' כמה"ר ר' חומאני עלוש יצ"ו במפלת כחתיכת בשר בלי ריקום אברים אם הבן הבא אחריו חייב בפדיון:

תשובה לעד"ן דהעיקר כהוראת ה' חיד"א בח"ש והב"ד ה' בית עובד דפודין ומברכין ואין לומר סב"ל כיון דהפלוגתא וההכרעה בגוף המצוה וכמ"ש הח"ש ז"ל שם וכמש"ה ישיב משה ז"ל בכמה סימנים דהכי נקיטנן ע"ש (ע' לה' הנז' סי' רל"ד של"ד מש"ה):

סימן קכט

ובענין יו"ד משם הוי"ה דנראה דנכתב בכשרות ואח"כ היה על היו"ד קו דק לפני העוקץ התחתון לעד"ן דיסיר אותו קו ויזהר מאד להסיר רק מה שהוא יתר ולא יגע בעצם היו"ד ובעוקץ שבה שהוא מהשלמת היו"ד ותחזור לכשרותה שכן נראה מדברי ה' בית יהודה

ז"ל יו"ד סי' נ"א דדוקא אם נכתבה מתחילה בפסלות הוא שאין לתקן. וכ"ז אפילו אם התינוק קוראה ח' וכ"ש אם התינוק קוראה יו"ד:

סימן קל

ובענין המעקה. אנכי שמעתי שכבר נעשה מעשה לעשות מעקה בברכה. וא"כ אין נפקותא בזה לעשות מעשה רק ללמוד בעלמא וכפי מה שראיתי יש פנים לקיים מה שנהגו וכמ"ש המשה"ר ז"ל מערכת מ' אות קל"ט ולעומת זה רבים סוברים לעשות מעקה ודעבד כמר עבד ולברר איך ראוי לכתחילה צריך זמן מוכשר לזה ואין הפנאי מסכים הכו"ח ביום י"ד ניסן התרצ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קלא

לעי"ת גאבס יע"א

נשאלתי מהחה"ש והכו' הדה"מ כמה"ר ר' סוסו הכהן יצ"ו בבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה ומלחוהו והדיחוהו ובישלוהו אם הכלים מותרים:

תשובה לע"ד יש להתיר הכלים עפמ"ש ה' שבת אחים ז"ל בדיני כלים שנתבשל בהם איסור אות כ' מה' בן אברהם ז"ל סי' ע"ט דאפילו בשל בשר שלא נמלח אם יש אומד יפה שיש ששים נגד הדם דנפיק מיניה אע"ג דאנן קי"ל דבכוליה משערינן מ"מ מידי פלוגתא לא נפקא וא"כ לענין הכלים יש להכשיר דהוי ס"ס וגו' ויותר טוב להשהותם עד שיעבור מעת לעת וגו' ע"ש ונראה דכן דעת השב"א עצמו מדהוצרך להביא זה ע"ש.

הכו"ח ביום ח' אייר התרצ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א

סימן קלב

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ והכו' כמה"ר ר' מכלוף עידאן הי"ו בענין משכנתא דסורא ע"י שליש והשליש פורע השכירות כל שנה במזומן האם צריך שטר ע"ז לקשר השכירות או לא:

תשובה הנה רו"מ לא צידד בזה כלום ולע"ד הדבר פשוט שאם המשכנתא דסורא עשויה כדין בין המלוה והלוה זאת אומרת שמסר לו הקרקע והמפתח ואח"כ המלוה משכיר אותה לזולת אין הפרש בין שישכיר לזולת בע"פ או בשטר כי הוא רשאי בשלו. וכל עיקר ענין השליש אינו רק כדי שלא תהיה השכירות מהמלוה ללוה עצמו כמתבאר מדברי מרן ביו"ד שזה אסור ואדרבה אסור להיות התנאי ביניהם שהלוה יעמיד לו שליש כמ"ש האחרונים שם רק ממשכן אצלו סתם ואח"כ יכול הלוה להמציא מי שישכיר מהמלוה והוא ישכיר מהשליש אך אם גוף הקרקע דר בה הלוה בזה צ"ע בעיקרא דדינא אם יש להתיר זה במשכנתא דסורא ועי' לה' בית יהודה דף קט"ז ס"ב הייתי תמיה וגו' ע"ש

ובכל כה"ג אנכי רגיל למשוך את ידי מעסקים כאלה הכו"ח ביום י"ג תמוז תרצ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קלג

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' שלמה מאג"וז הי"ו בענין מי ששחט ובדק וראה עור הושט הפנימי כולו שחוט והעור החיצון לא בדק ונסתפק אם יש לאסור:

תשובה לעד"ן פשוט דמצד המציאות כיון שהושט רך הוא הסכין כשהוא חד עובר וחותך בעור הפנימי כולו והחיצון אין בו רוב ובפרט דבדיקת הראות אינה מכרעת כ"כ דבית השחיטה מלא דם ולכתחילה צריך להעביר ידיו ולהרגיש במשמוש וכמ"ש הבאה"ט משם הט"ז משם מהר"ל סק"א וכיון שיתכן זה הא קי"ל דלא אזלי' בת"ר בשחיטה ואסור מדאו' להעה"ש והראשונים אם משום דאיכא חזקת איסור אם מצד דהוא תלוי במעשה וכמ"ש שם ההנ"ז בסי' כ"ה ע"ש ולהפר"ת ז"ל אסור מדרבנן ולדינא נראה דאסור מדאורייתא שאם היו דברי הראשונים לפניו היה זוכרם ומאחר שכן להראשונים שומעים ובפרט דהעה"ש מאריה דאתרין וכ"נ פשט דברי הר"מ ז"ל ומעתה בנ"ד בין למר ובין למר אסור ועוד דנ"ד גרע טפי ולא חשיב רוב והוי כשקול אחרי שהשוחט עצמו מסתפק בזה ונכנס לבית הספק וגם הנסיון שנסיתי אינו מרחיק זה. זהו הנלע"ד בזה לדינא כל עוד שלא מצאנו הדבר מפורש בפוסקים להפך מזה:

סימן קלד

ובענין מי שיש לו קרקע בנויה מעט ומשתתף עם הזולת להשלים גמר בניינה ושמים תחילה הקרקע והבנין הראשון וכל א' יטול מהשכירות כפי כספו והאחריות של נפילה על בעל הקרקע כי אז יגבה את כספי מושלם:

תשובה הנני להודיעו כי יש דרך קל ונקי בלתי פתיחת ספרים והוא כי זה יקבל עליו אחריות נפילה וזה יקבל עליו אחריות שריפה וכל כיו"ב. או שזה יקבל אחריות כפי כספו וזה כפי כספו ובאופן כזה שאין כאן ריח הלואה ואינו יכול לתבוע את כספו לעולם רק אם נפלה לשלם כנגדה ג"כ קיבל בעל הכסף אחריות שריפה לשלם לבעה"ק כנז' נלע"ד דאין חשש ידומה זה למשכנתא דסורא שאינו תובע כספו ולמ"ש מרן סס"י קע"ב ס"ו הנותן חורבתו לחבירו שיבנה וכו' שאינו תובע את כספו ע"ש ודי בזה. הכו"ח ביום ו' אייר התרצ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קלה

נשאלתי מהחה"ש כמה"ר אליהו חדאד הי"ו על דבר אשה שאבדה וסתה ופעם אחת נמצאו העדים מקולקלים אם צריכים כפרה:

תשובה כפי המובן ממכתבו דימים רבים יש משאיבדה וסתה וגם המובן מדבריו דדרך האשה לבדוק מתחילה (ר"ל קודם ת') והנלע"ד שאם כבר משאיבדה וסתה בדקה ג"פ קודם ת' ולאחר ת' והוחזקה שאינה רואה מחמת ת' א"כ לדינא לדעת מרן אינה צריכה בדיקה מצד הדין כמתבאר מדבריו סי' קפ"ו ס"ב לדעת סתם מרן ע"ש וא"כ הרי הוא והיא כאנוסים וא"ץ כפרה כמתבאר מדברי מור"ם ז"ל סי' קפ"ה סו"ס ד' ע"ש והגם דסיים מרן ז"ל בס' קפ"ו דלהרמב"ם והרא"ש צריך בדיקה וגו' אנן בתריה דמרן ז"ל וסתמו גרירי. ומ"מ לצאת ידי הרמב"ם והרא"ש יש לו להתענות בה"ב ואם קשה עליו התענית ימנה אחד עני ירא ה' שיתענה בעדו ודי בזה אם מצד דהדור חלוש ותש כח וכמ"ש הפת"ת ס"ק י"א בשם הח"ס להקל בנשים כי הם תשושי כח. אם מצד דזה רק לפנים משורת הדין ואם נראה לו יחלק אותם לג' שבועות או לימי החורף. אמנם העיקר הוא הוידוי והחרטה וילמוד מסכת כריתות משניות. ודברי הרמב"ם הלכות שגגות. ותהלים כל יום ספר אחד עם התפלה שאחרי כן בכונת הלב וה' הטוב יכפר בעד אמן הכו"ח ביום ח"י סיון תרצ"ב

שוב חזר וכתב ה' השואל הי"ו לבאר איך היה הנדון. כי מעת שהו"ל קלקול בהולד לה ששה עונות משונים בראייתם זמ"ז שהא' היה בכ"ב והב' בכ"א והג' בט"ו והד' בכ"ב וההי' במ"ה והו' שאירע בו התקלה היה במ"א וקודם זה הי"ל וסת קבוע ל"ד או ל"ה יום ומחמ"ת מעולם לא ראתה:

תשובה מ"ש מדברי מרן ז"ל סי' קפ"ו ס"ג אשה שאינה רואה וגו' ומזה רצה לומר דנדון זה הויא כיש לה וסת. אינו נראה דודאי כונת מרן ז"ל לענין שא"ץ בדיקה בי"ד יום ראשונים אבל משם והלאה הרי היא כל שעה בתור רואה וא"כ בזמנים שאחרי הי"ד הרי היא נידונת כאלו אין לה וסת דלהרמב"ם והרא"ש צ"ב קודם ת'. וכן מבואר זה בחכמת אדם כלל ק"ט סו"ס א' והם דברים מוסברים הרבה כמו שיראה הקורא מלתא בטעמא. גם מ"ש דבאופן נדונו שהיתה רואה רוב הוסתות הקבועים לל"ד או לל"ה יום ושינתה לראות א' בכ"ב ב' בכ"א ג' בט"ו ד' בכ"ב ה' במ"ה ו' במ"א א"כ זו י"ל וסת אלא ששינתה ולא קבעתו ג"פ וכמ"ש הט"ז סי' קפ"ט סק"ה ע"כ ע' להש"ך בנה"כ והב"ד הבאה"ט ז"ל סק"ה דלא ס"ל חילוק הט"ז והוא מחלק בין אי"ל וסת כלל לי"ל וסת ואינו קבוע ע"ש וכ"נ דעת חכמת אדם ס"ג ע"ש וא"כ בנ"ד י"ל ג"כ דכיון דעברה עונה מן העונות הנז' שראתה בהם בלא קביעות מותרת אח"כ בלא בדיקה ונידונים כאנוסים לפ"ד הש"ך והח"א ז"ל גם לדברי הרמב"ם והרא"ש וכאמור. אלא שהדבר צ"ע בעיקר כונת הש"ך כי ה' חוות דעת וה' פרי דעה הביאם ה' פתחא זוטא ז"ל פליגי בזה ולדברי ה' חיות

דעת נראה כעת דאין פנים להקל וכמש"ל בכונת מרן סי' קפ"ו וכמו שביאר ה' חכמת אדם ואין בידי ה' פרי דעה לעיין בדבריו ולכן נראה דאם ק' עליו התענית דיו להתענות יום א' ומ"מ ג' ימים ילמוד כל יום מהם הוידוי בכונה וילמוד באותו יום ספר אחד תהלים והמשניות למ' כריתות והרמב"ם השג"ג ויתן איזה דבר לעניים וההי"ב אמן. ומה שחששתי לדברי הרמב"ם והרא"ש נגד סתמיות דברי מרן ז"ל הוא מפני דמרן ז"ל הזכירם ונראה דלכתחילה יש לחוש לדבריהם. ועוד דכלל גדול בידינו דכששני עמודי ההוראה שנים דבריהם עיקר ולא זכיתי להבין טעם מרן ז"ל דשביק לכלל גדול הנז' בזה. ועוד דהב"ח ז"ל מסיק דכן עיקר ושגם הרי"ף מודה דצ"ב קודם ת'. זהו הנלע"ד כעת. הכו"ח ביום כ"ד סיון תרצ"ב:

סימן קלו

לעוב"י תונס יע"א

נשאלתי במקוה שברשות הגוי והמפתח ביד ישראלית ואין המפתח כ"כ בטוח א) אם יש לחוש שהגוי מחליף מה שבמקוה בשאובין ואם יש לחלק בין יש לו הנאה מזה או לא ב) אם חוששין שמא ישפוך דרך פתח המקוה הסגור מים או שמן לתוך המקוה אם ישר אם דרך רצפת המקוה ג) כשהשומרת על המקוה אי אפשר לה שתעמוד במלאכתה רק ביום אם מותרים לטבול בקביעות ביום ח' ד) אם מותר להביא למקוה מים מן הבאר מים חיים דרך צנורות הנקראים חלאק'ם ה) אם מותר להביא מים חמין השאובין ואצורים במרחץ דרך צנורות למקוה להחם אותם המים אשר באו לו דרך צנורות מהבאר ו) אם מותר לאשה שהיא במקוה להריק על ידי זולתה מים חמין על ראשה ועל שארית גופה בעודה במקוה להפיג הקור והצינה ז) אם יש חשש לגויות לנגוע במי המקוה ח) אם יש חשש להיות המקוה במרחץ של חמין להפיג צנתו ט) אם מותר להחם המקוה ע"י יורה או כלי אחר שנותנין בהם אש והם עומדים בתוך המקוה לחממו יוד) אם מותר להביא מים חמין שאובין שלא מן המקוה ולהשליכם אל המים שבמקוה שיש בו ארבעים סאה לחממו או להפיג צינתו ואם יש הבדל בין להחם בין להפיג צנתו:

תשובה חשבתי מראשית שלא להשיב על זה כי במקום השואל עוב"י תונס יע"א שם נמצאים רבנים מובהקים אשר קטנם עבה ממתני. מוה"ר הרה"ג הראב"ד מקודש מוהרי"ז נר"ו וסגנו הרב המורה איש הבינים הרה"ג מהר"ם שתרוג נר"ו ואולם הנני מודיע להחכם השואל הי"ו כי דברי אלה לא יסמוך עליהם כלל לא להלכה ולא למעשה רק יהיו לו לעזרה למען דעת מה שצריך לו בנדונו להקל לו איך לסדר דבריו ושאלתו לפני הרבנים המובהקים הנז' נר"ו:

והנה לשאלה א) ע' מרן יורה דעה סי' קי"ט ס' יו"ד דכל שאינו נהנה בחליפין מותר בכל ענין דלא חיישינן שמא החליף להכשילו ומינה ג"כ לשאלה ב) שלא יטרח ולא יפסיד לא מים ולא שמן להכשילו בלתי הנאה. ובלא"ה מצד השאובין כל שיש במקוה מ' סאה יכול לשאוב כל מה שירצה ולתת בתוכו עי' מרן יורה דעה סי' כ"א סט"ו וכן מצד השמן אין לחוש כל שלא נשתנה מראית המים שבמקוה כמ"ש מרן יו"ד סי' ר"א סכ"א. ולשאלה ג) נראה דשרי כיון שהמקוה ברשות הגוי הוא ודומה זה לפחד גנבים וסגירת שערי העיר שכתב מרן ביו"ד סימן קצ"ז ס"ד להתיר לטבול בשמיני ע"ש ולשאלה ד) צריך לזה תנאים רבים ואין המקום להאריך בהם כעת וצריך לברר מהחכם או החכמים שנעשה המקוה על ידם להביא אליו מים מהבאר אם היו באופן המועיל או לא ולשאלה ה) אם כבר יש במקוה מ' סאה מבואר מדברי מור"ם סי' ר"א סע"ה דיש מקילין ומתירין וכל שנהגו להקל אין למחות בידם ובזה"ז גם פה אי ג'רבה נתפשט המנהג להקל להחם המקוה ועי' לה' רב פעלים גאון בבל ז"ל ביו"ד ח"ב סי' וח"ד סי' ט"ו שכתב דמרן חזר בו ועשה מעשה לחמם המקוה ע"ש ולשלשה ו) אם מצד השאובין כבר כתב מרן דכל שיש במקוה מ' סאה אין לחוש תו לשאובין וכמש"ל ואם מצד המים חמין לפי המתבאר מדברי מור"ם סי' ר"א בס' ע"ה נראה דשרי כל שעושה כן בתוך המקוה וליכא למיחש רק אם תרחוץ אח"כ במרחץ ועדיף נ"ד מנכנסת ומתחממת במקוה בלא רחיצה דמתיר שם ולא חשש לגזרת מרחצאות ע"ש ולשאלה ז) הא ודאי דאין שום מיחוש דאין לנו דין טומאה וטהרה דמגע טמאים בזה"ז. ואיסור מגע נדה אינו כלל מדין טומאה וטהרה רק מדין איסור קריבה לנדה וכן מה שרוחצין הבגדים דנדה אינו אלא משום גדר ונקיון ולשאלה ח) נראה דאין לנו לחדש גזירות מדעתינו כ"ש במקום שכבר נהגו להתיר וכ"ש בדלא אפשר בלא"ה. ומדברי מור"ם ז"ל הנז' נראה דלא אסרו אלא אם תרחץ אך להכנס שפי"ד וה"ה למקוה במרחץ ולשאלה ט) עי' בתשו' לשאלה ה' ומשם בארה וכ"ש בזה"ז דהגופות נחלשו מאד וכמעט שיש סכנה או מחלה בדבר ולכן לע"ד גם במקום שאין מנהג להתיר יש לסמוך על המתירים וכמו שנתפשט המנהג פה אצל רבים ולפי הנראה שכן נהגו גם בדורות שלפנינו (ועמ"ש מהר"ם מאוזז זצ"ל בשערי משה בחלק ויאמר משה יו"ד סי' כ"א) ולשאלה יו"ד) עי' בתשו' לשאלה הקודמת ולהפיג צנתו לעד"ן לומר דגם היש מי שאוסר מודה דאפושי פלוגתא לא מפשינן זהו הנלע"ד כעת לפי העת והזמן לא להלכה ולא למעשה עד אשר יציע דבריו לפני מי שגדול וכאמור מעלה ולהיות כי אין עתותי בידי לא יכולתי להאריך יותר בזה נאם הכו"ח ביום כ"ד כסליו התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קלז

שאלה אם מותר לטבחי ישראל לוקחי מכס בשר להצבא של הממשלה יר"ה לשחוט בהמות ע"י השוחט בכשרות ולמסור הבשר לגוים תכף בלא בדיקת הריאה:

תשובה מה שיש להסתפק בזה הוא א) מצד דבהמה זו אסורה באכילה בלי בדיקה ואסור להסתחר בדבר האסור ב) מצד דשמא הרואים יאכלו מבהמה זו [בעודה ביד הישראל] בראותם שבהמה זו נשחטה ע"י שוחט כשר או שיכשל בעל המכס עצמו ויאכל ממנה ג) מצד זה דשמא בהמה זו יש בה איזה גלגול וכשהיא א נשחטת ונבדקת ונאכלת לישראל נתקנת הנפש לא כן אם נאכלת רק לגוים. ובכלם נלע"ד דאין לחוש ויש להתיר בפשיטות דהרי פסק מרן ביו"ד סי' קי"ז דכל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם מותר לעשות בו סחורה וא"כ בהמה זו שנשחטה כראוי ולא נבדקה דאין בה אלא איסור דרבנן דחיוב בדיקת הריאה אינו אלא דרבנן וכמ"ש הבאה"ט סי' ט"ל ס"ק ו' בשם הש"ך דלכ"ע בדיקת הריאה אינו אלא דרבנן ויכול להסתחר בה וכאמור ומינא נמי דאין לחוש לדילמא אתי למיכל מינה דאי איתא הי"ל לאסור להסתחר באיסורי דרבנן דילמא אתי למיכל מינייהו שהרי עיקר טעם איסור סחורה בדברים האסורים מדאורייתא היינו משום דילמא אתי למיכל כמ"ש ה' באה"ט סי' קי"ז ס"ב וא"כ ש"מ דבדרבנן דשרי לא חיישינן לזה [וגם לשיאכלו ממנה אחרים נראה דאין לחוש דחששה רחוקה היא וכיון דלא חשו חכמים באיסור דרבנן שמא יטעה הוא לאכול ממנה גם בזה אין לחוש] וכן מטעם הג' מלבד דזה אינו אלא ענין של חסידות לשרידים אשר ה' קורא אבל להורות לרבים מורים ובאים כפי הפשט וכפי המתבאר מהש"ס והפו' לבד עוד בה דבלא"ה אם לא היה שוחטה בכשרות היתה ננחרת ע"י עכו"ם והו"ל מקלקל טפי וא"כ אדרבא כשהוא שוחטה מתקן ג"כ לנפש המגולגלת אם יש בבהמה ההיא:

אך נראה דכיון דאינו יכול לאכול ממנה אינו מברך על השחיטה וכן יש להוכיח ממ"ש ה' זבחי תרועה סי' י"ט ס"ק ב' בשם ה' שבות יעקב ח"ב סי' ל"ו שהב"ד המחב"ר אות ב' דמי שמוכרח למסור בשר לשר בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה דלא יברך כיון דאסור ליה בזה השבוע לא חזיא ליה ואי מצי למיסב מניה ליומא דשבתא או למיהב מניה לחולה יברך ע"ש וא"כ בנ"ד דדעתו שלא תבדק דאסור לאכול מזה בלא בדיקה וכמ"ש הבאה"ט סי' ט"ל ס"ק ה' בשם הש"ך דאם השליכה או איבדה במזיד דינה לכ"ע כמו בביטל במזיד איסור מדבריהם שנתבאר סי' צ"ט ס"ו ושם מבואר דאסור כיעו"ש אין לברך וכאמור. וכן מתבאר מדברי ה' לבושי שרד בחידושי דינים להלכות שחיטה אות א' הב"ד ב' פתחי תשובה סי' קי"ז ס"ק ו' ושם המציא תקנה לזה לשחוט תחילה עוף או

בהמה כדי לברך ומדבריו מתבאר ג"כ דדי לשחוט ע"י שוחט כשר וא"ץ לבדוק כיעו"ש באורך (וכן ד' הפר"ח בקו"א סי' י"ט וחלק על ה' ש"א ע"ש וע' להדרכ"ת סי' קי"ז סקל"ח]:

סימן קלח

שאלה ס"ת שנמצא בו דיבוק בשם אלהינו בין האל'ף בקו האמצעי עם הלמ"ד אם מותר לגרור ולתקן:

תשובה מרן ז"ל ביו"ד סי' רע"ו ס' י"א כתב נדבקה אות לחברתה באותיות השם יש לו לגררו ומשמע דדעתו להתיר אפילו אם נדבקה אחרי שנכתבה בכשרות מדלא חילק ובפרט דמסתמא כל הספרים נכתבים בתחילה בכשרות ונבדקים ע"י בודקים וא"כ סתמו כפירושו דגם דמתחילה היה כשר שרי וכן יש לדקדק גם מלשון נדבק אות וגו' דאי דוקא כשהיתה דבוקה מראשית כתיבתה הי"ל היתה דבוקה אות וגו' ולא נדבקה אות וכן יש להוכיח מדבריו ז"ל בב"י בשם המרדכי בסוף ההלכות קטנות שדעתו דבשם אם דיבק האותיות מסלק אותה היריעה שאי אפשר לתקן ודוקא דיו שנטפה על השם כההיא דמסכת סופרים ודלא כפירוש ר"י שמתיר כמו כן להפריד האותיות של השם ואין הנדון דומה לראיה דהא כבר נתקדש השם כנשטפה עליו דיו ומצוה היה לתקנו אבל הכא בפוסל נעשה ולא מן השם הוא זה ומסיים מרן דכדאי הם ר"י והרא"ש לסמוך עליהם ע"ש ומבואר מזה דיש התיר יותר כשנכתב בכשרות ונתקדש השם דאז מצוה לתקנו ובכה"ג מודה גם המרדכי דדמי להההיא דמ"ס וכאמור. אבל ראיתי לה' פתחי תשובה ס"ק ח"י שכתב בשם הנו"ב תניינא סי' קס"ט דדוקא כשהם דבוקים מתחלת כתיבתן שזה פסול לכל הדעות ולכך הגרידה היא תיקון בודאי אבל כשנעשה אח"כ לא כי שמא הלכה דאינו פסול ואסור למחוק אפילו מקצת אות ע"ש ואינו כעת בידי והדבר קשה לע"ד לומר כן בדעת מרן הש"ע ואולי הנו"ב דעת עצמו קאמר. ועי' לה' קול יעקב ס"ק ס"ז שהביא בזה י"א קמא והיא דעת הנו"ב וי"א בתרא והיא דעת הקה"ס סי' י"ב אות י"א בלשכ"ה להתיר בכל אופן ונראה דדעתו כיש אומרים בתרא וכ"נ מדסיים עלה שס וכן נוהגים פה בגדאד יע"א דאפילו נדבקו אחר שנכתבו מפרידים אותם ע"ש. וכן נלע"ד להתיר אפילו בודאי נדבקו אחר שנכתבו וכ"ש בספק דאיכא ס"ס שמא היה זה מתחילה ומותר גם להנו"ב ואת"ל דהיה זה אחר כך שמא הלכה כהקה"ס. ועוד דנראה דאין כאן אלא חשש איסור דרבנן וסד"ר לקולא ועבדינן כהקה"ס. ועוד דנראה דהקה"ס הוא ראה דברי הנו"ב והכריע ועוד דדעת מרן ז"ל נראה דהעיקר כהקה"ס:

ולענין אי חיישי' למה שאותיות השם כשנתקנים עתה הו"ל שלא כסדרן. נראה דהגם דהפת"ת ס"ק (כ] כתב דבעי' כסדרן זכורני דבזולת זה כתבתי דלדידן לא נקטי' הכי וכ"נ

דעת מור"ם שם שלא חילק בין אות לאות וכ"נ דעת מרן ז"ל כאן וכן ראיתי לה' זרע אמת יו"ד סי' [ו'ן שכן נראה דעתו דאין לחלק בכך ע"ש. וכ"כ ה' כף החיים ס"ק ע"א דאין לחוש להא דכסדרן אלא לכתחילה אבל בדיעבד כגון שאירע קלקול באות ראשונה שצריכה תיקון אין לחוש ושכן נוהגים בבגדאד ע"ש וכנלע"ד עיקר מדברי מור"ם ומרן ז"ל וכאמור הכו"ח ביום כ"ד סיון התרצ"ה ע"ה כלפון משה הכהן שילט"א:

סימן קלט

שאלה מי שהוא בתוך שלשים לאחד מקרוביו האם מותר לילך לבקר הקבר של ר' יוסף המערבי זיע"א שבעיר אלתאממה יע"א שנוהגים לעשות שם ביום ר"ח טבת נדבות וסעודות ופיוטים ומנגנים ומתקבצים שם מהרבה מקומות ואם היה זה לדיין של גאבס יע"א אשר אלתאממה מסתופפת בצלה ויש צורך בהדיין שם להנהגה לישוב ולגבות הצדקות וכיוצא ואם לא ילך לא יהיה כ"כ הנהגה ישרה אי שרי לילך או לא:

תשובה נר' דאם הוא הולך רק לבקר ולשוב או להנהיג שם ולעשות סדרים ואינו עומד במקום הסעודות והשירים והמנגנים וכיוצא ודאי הביקור עצמו איננו בכלל השמחה וכן להנהיג ולסדר אין בזה שמחה ודומה זה למה שהוא דן ומורה ומסדר במקומו עניני קהלתו. אבל לאכול ולשתות בחבורות הנז' נראה דאין להתיר דהרי בשמחת מריעות לא התיר מרן ז"ל ביו"ד סי' שצ"א רק באם היה חייב לפרוע אותה מיד אבל אם אינו חייב אסור עד אחר שלשים ע"ש וא"כ זה שאפשר לו לעשות כל הנז' במה ששייך לצבור ורק הוא לא יהיה שם בעת הסעודות אין להתיר לו וכן מתבאר מדברי מור"ם שם דגם בחבורת מצוה להשיא יתום ויתומה ואם לא יאכל שם יתבטל המעשה לא התיר רק אחר שלשים וכ"ש בזה שאין כאן רק איזה חסרון מה ולא בטול וע"ש בפת"ת ס"ק ג' דהש"ך דעתו דגם בשאר קרובים הכי הוי וכ"נ דעת מור"ם ז"ל זהו הנלע"ד בזה הכו"ח ביום כ"ג כסליו התרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קמ

שאלה ריאה שנמצא בה בב' מקומות כעין ב' גרגרי עדשה ואחד מהם עליו כעין קרום והקרום הזה כשנדחה ביד הוי כמעט כלו ע"ג הריאה ורק צד אחד נוגע כל דהו באותו גרגיר וכשנפחוה נתכסה גרגיר אחד מהנ"ל והב' לא נתכסה ובדקוהו בנפיחה ולא בצבץ אך הריאה כשהביאוה להמורה כבר נקרע מהקרום רחוק מעט ממקום הנשאר ואפשר שאם היה שלם והיו נופחים אותה הרבה היה מתכסה גם הגרגיר השני וכשגררו בצפורן באותו גרגיר לראות אולי בשר בלוי נקרעה העדשה הנז' ויצא ליחה כמין מים מאודמים וכשנפחוה לראות אם אח"ז מבצבצת ראו שמבצבצת אם יש להתיר או לא:

תשובה לכאורה יש לאסור בלא כל זה מצד דהויא כדין סירכה תלויה ע"ג הבועה דפסק מרן ז"ל סי' ל"ז ס"ב דטריפה והגם דרובה וכמעט כלה ע"ג הריאה הרי כבר כתב ה' עה"ש בס' הזכרון מע' ס' אות כ"ז דאפילו רובה ע"ג הריאה ומעט ממנה בבועה טריפה דכיון דאיכא ריעותא דבועה תלינן בה וגם לא אזלינן בתר רובא רק באופנים שזכר שם ע"ש וכ"כ ה' הנז' בתשובתו בס' גנזי שלום יו"ד סי' ב' וחתמו בזה ג"כ מהר"י נג'אר ז"ל ומהר"י הכהן ז"ל וכ"כ ה' ישיב משה ז"ל סי' ו' וחתימי בזה מהר"ם שתרוג ז"ל ומהרי"ח שתרוג ז"ל ע"ש אך נראה דלא כתבו כן הרבנים רק באיכא מיהא מעט מהסירכה ע"ג הבועה אבל בנ"ד דכלה כמעט על הריאה רק דמן הצד היא נוגעת כל דהו בריאה לא חשיב זה ריעותא לתלות הקלקלה במקולקל דאולי אין כאן קלקלה כלל. ועוד נראה דשאני התם דאיכא מיהא בועה ודאי אבל בנ"ד דאפשר דאינה בועה לגמרי אלא מורסה שאם היו מנפחים הרבה בשלימות קרומי הריאה אולי היתה מתכסית א"כ י"ל דיש בזה ג' ספיקות שמא אינה ע"ג הבועה לגמרי אלא מהריאה ואת"ל מהבועה שמא אין זו בועה ואת"ל דהויא בועה שמא הלכה כהמתירים סירכה תלויה ע"ג בועה [עי' להדרכ"ת ס"ק מ"ח והכנה"ג סי' ט"ל הגהב"י אות קל"ט דעת המתירים בזה ע"ש]. ומה שלא התירו הרבנים הנז' מס"ס דשמא הסירכה תלויה אינה אלא מהריאה ואת"ל מהבועה שמא הלכה כהמתירים סירכה תלויה ע"ג בועה דהא לא בעינן ג' ספיקות וסגי בתרי ספיקי נראה דהיינו משום דכן מנהגם וכמו שנראה מדבריהם בגנזי שלום עדות השוחטים ע"ש ועי"ל דשאני התם דאיכא עוד טעמא דאין ללכת בזה אחר הרוב רק באופנים שזכר ה' הנז' אבל בנ"ד דאין ממנה כלום ע"ג הבועה רק דנוגעת קצת מן הצד הוי שפיר ספק גמור. ועוד דאפילו נימא דיש להם איזה ריעותא באיזה מהספיקות הנז' הא איכא בנ"ד ספק ג':

גם מצד הגרירה שהיתה כגרגיר הנז' ואח"כ בצבצה נראה דאין כאן חשש חדא דהמקום הנז' איננו כדבר יתר ע"ג הקרום וכמו שראוהו ב' שוחטים והעידו עליו כנז' וא"כ אין מקום לחוש לבשר בלוי ועוד דכבר כתב הש"א סו"ס ט"ל אות [ס"ה] דבדיעבד שלא נפחוהו יש להתיר וא"כ בנ"ד הוי כמי שלא נפחוהו דמה שנפחוהו ובצבץ אינו אלא ע"י גרירת הצפורן דהרי טרם זה נבדק ולא בצבץ ותלינן בידא דטבחה כמ"ש (מרן סי' ל"ו ס"ה] ע"ש ובעה"ו לעת הפנאי אשובה לשנות פרק זה הכו"ח ביום ד' כסליו שנת התר"ץ ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קמא

שאלה פרשיות של תפלין שנכתבו בדיו פשוט שחור הבא מערי אירופה אם כשרים הפרשיות הנז' בדיעבד למכרם בסתם או לא:

תשובה ה' כף החיים נר"ו סי' ל"ב בספרו קול יעקב ס"ק י"ג כתב בשם ה' פחד יצחק אות ד' ערך דיו בשם הגהות מהר"ר גצ"ל על ש"ע או"ח סי' ל"כ אות א' וז"ל שמעתי שיש נזהרים מלכתוב סתו"מ מדיו שקונים מן הגוים אלא מדיו כשר הנעשה ע"י ישראל עכ"ל ע"ש ושכ"ב מלא"ש שם ומזה מבואר דכשר דיו זה לכתוב בו גם לכתחילה לדינא ורק יש נזהרים מזה והוא דרך אזהרה וחומרא וכ"נ מדברי מרן ז"ל בא"ח סי' ל"ב ס"ג וכמ"ש ה' קול יעקב נר"ו שם ס"ק י"א ע"ש וכ"נ דעת מור"ם שכתב ולכתחילה יחמיר וגו' דמשמע דלדינא כשר לכתחילה רק דרך חומרא לכתחילה יחמיר ואפילו למ"ש מרן ז"ל סי' רע"א ס' ו' דצריך שיכתבנו בדיו העשוי מעשן השמנים וגו' מ"מ לעת עתה שאין נוהגים כן וכמ"ש ה' ברכ"י ז"ל והב"ד ה' קול יעקב נר"ו ביו"ד שם ס"ק ט"ו ע"ש א"כ הו"ל זה ג"כ מותר לכתחילה כמו הדיו העשוי ממי עפצא וקנקנתום שלא התירו מרן ז"ל בי"ד רק בדיעבד ועי' לה' קול יעקב שם ס"ק י"ז שכתב דעתה אפי' לכתחילה עושים דיו ממי עפצים וקנקנתום ע"ש והגם דפה אי ג'רבה אין מי שכותב סת"מ רק בדיו המתבשל ע"י ישראל ואין כותבים כלל בדיו שקונים מהגוים או מישראל הבא לסוחרים מאירופא אין זה רק לכתחילה אבל בדיעבד נראה דיש להתיר ועי' לה' קול יעקב נר"ו סי' ל"ב ס"ק י"ג שהביא פלוגתא בדיו המעורב בסתם יינם ע"ש ונראה דבנ"ד אין לחוש לזה דיש בזה ס"ס שמא אין בו כלום מסתם יינם ואת"ל יש בו שמא הלכה כהמתירים. וכ"ש דמסתברא שאין בו וגם מסתברא דלא מחזקינן איסורא אך נראה לי דהגם דלגבי המוכר מותר מצד דהוי דיעבד מ"מ לגבי הקונה הוי לכתחילה ולכן אין למוכרן בסתם ויש להודיעו תחילה דזה עשוי מדיו שאינו מותר רק בדיעבד לפי מנהגינו פה דבלא זה מסתמא הוא חושב דהוא כתוב מדיו הנהוג בין הסופרים הכו"ח ביום כ"ו כסליו שנת התרצ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קמב

שאלה אותיות כף ארוכה של ס"ת ותפלין ומזוזות שאינם כפלים ברגל מהגג והכתב של הס"ת צר ואינו יכול לתקן אם יש לפסול בדיעבד או לא:

תשובה ה' אמת ליעקב ז"ל בתמונת האותיות כתב וז"ל ך פשוטה גגה קצר שלא תדמה לריש ולכן לא ימשוך אותה בסוף השיטה לעשותה ארוכה כלל ואעפ"י שגם בשאר וגו' זהו דוקא למצוה אבל אי עביד לא פסל. אבל כף פשוטה אי מאריך גגה יותר

מרגלה פסול. ולא תהיה הכף פשוטה בזוית למעלה אלא וגו' כמו רי"ש באופן שאם יכפפו אותה שתעשה כף כפופה דאין חילוק ביניהם רק שזו פשוטה וזו כפופה ובט"ז יו"ד סי' רע"ג ס"ק ד' כתבו ז"ל ראיתי סופרים וגו' הם מושכים הך' פשוטה בגגה וזהו פיסול גמור כמ"ש בתשובות מהרי"ל וגו' ע"ש ולא זכר כלל הא דבעינן כפלים מגגה רק ממשמעות דבריו שכתב שאם יכפפו אותה וגו' ומשמע מדבריו ז"ל דבדיעבד אינו פוסל רק באם מאריך גגה יותר מרגלה אבל באין כפלים ברגל מהגג אין לפסול בדיעבד רק דלכתחילה יתכוין ויזהר לעשות כן וכן יש ללמוד מהא שכ' ולא תהיה הכף בזוית וגו' אלא וגו' באופן שאם יכפפו וגו' דלכתחילה מיירי כמבואר מדבריו שם [בשם המג"א] דאין לפסול בדיעבד אם היא בזוית כמו זוית של ד' ולא ידעתי למה השמיט מלשון הט"ז שכ'] כזה ד' וזהו פיסול וגו' גמור שהוא דלת ולא כף וכן ראיתי שמזהיר על זה בתשובות מהרי"ל וגו' והי"ל להסתייע מזה דלהט"ז [לכתחילה] יש לה זוית כמו דלת ולא כמו ריש מדלא כתב שהוא ריש ולא כף גם יש ללמוד מדברי ה' אמת ליעקב שהוא מבין בכונת הט"ז דאינו פוסל רק בהיות גגה ארוך יותר מרגלה [אבל במה שכתב הט"ז שם שצריך כפלים ברגל מהגג אין לפסול]. וכן נראה דעת ה' חיד"א בלדוד אמת סי' י"ג שכתב וז"ל ך' פשוטה גגה קצר שלא תדמה לריש ולכן לא ימשכנה בסוף שיטה לעשותה ארוכה כלל ואי מאריך גגה יותר מרגלה פסול ולא תהיה הכף פשוטה בזוית למעלה אלא תהיה עגולה כמו רי"ש באופן שאם יכפפו אותה שתעשה כף כפופה. והך צריכה להיות פי שנים מהגג וכו'. ומזה מבואר דלדעתו אין לפסול רק אם הגג יותר מהרגל ולשון צריכה שכתב הל"א היינו לכתחילה וכ"ן דעת ה' בית מנוחה ז"ל שהעתיק דברי הרב לדוד אמת ז"ל וכן נראה דעת הרב קול יעקב נר"ו שהעתיק דברי הרב אמ"ל והל"א ע"ש וכן נראה דעת מרן ז"ל בב"י סי' ל"ו בשם הרב ברוך שאמר ושכן דעתו כמ"ש שם דהוטבו דבריו בעיניו ולכן העתיקם ע"ש דבהאריך הגג יותר מהרגל כתב דפסול ובהא דכפלים כתב רק צריך והיינו לכתחילה דאל"ך למה הוצרך לומר דבהאריך הגג יותר מהרגל פסול. הלא גם באינו כפלים פסול וכ"ש זה. והגם דנקיט לשון הפשוטות צריכות להיות ארוכות כשיעור שאם נכפלו יהיו כפופות אינו ר"ל דבדיעבד פסול אלא דלכתחילה הכי צריך דבלשון הפוסקים איכא הכי ואיכא הכי כמו שכתב ה' יד אהרן ז"ל סימן ל"ב בהגהת ב"י ע"ג שיטה ד' שאותיות השם צריך וכו' ע"ש וכן מוכח ממ"ש אח"ז מרן הב"י בביאורו על דברי ה' ברוך שאמר וז"ל ומ"ש שכל הפשוטות צריכות להיות ארוכות כשיעור שאם נכפלו יהיו כפופות כ"כ בעל תרומה והגהות והאגור והמרדכי בהקומץ וכ"כ המנהיג וז"ל מדקאמר בפ' הבונה שלא יכתוב כפופין פשוטין משמע שאין להאריך הפשוטות

יותר מכפיפת הכפופות ע"ש ומזה מוכח דהיינו לכתחילה חדא דלא נזכר ולא משמע רק דזהו שיעורה ולא דפוסל אם לא יהיה כן ועוד דהרי מדקדק מזה שלא ירבה באריכת הפשוטות כל כך וכמו דבזה לא מצינו מי שפוסל אם האריך יותר ה"ה נמי באם קיצר ואינו כפלים וצורתה עליה. וכן יש לדקדק מדכתב מרן ז"ל אח"ז ומ"ש שכף פשוטה תהיה עגולה למעלה כמו ריש כ"כ התרומה והגהות והאגור וכתב הר"י אלכסנדרני יש מי שכתב שאם כתב הכף פשוטה בזויות כמו דלת שהיא פסולה ובתפלין ובמזוזה לא יועיל בה תיקון כמו הדלת שכתבה במקום ריש דתקונה מקרי חק תוכות עכ"ל ע"ש ואי איתא דדעתו לפסול גם בליכא כפלים א""כ כיון שכתב הב"ש שם בשם הרא"ם שכל הפשוטות צריכות להיות ארוכות כשיעור שאם נכפלו יהיו כפופות ופירושו לפסול בדיעבד א"כ כיון שסיים שם ומהאי טעמא לא יעשה לכף פשוטה זוית למעלה אלא תהיה עגולה כמו ריש שאם כופפין וגו' א"כ גם זה פירושו בדיעבד פוסל וא"כ הי"ל לסייע למי שכתב כן מדברי הרא"ם הנז' אלא ודאי דזה דוקא לכתחילה ומן האמור נראה דהגם דליש יש מי שכ' יש לפסול בדיעבד אם יש לה זוית מ"מ באינו כפלים אם שחיסר אם שהותיר אין לפסול בדיעבר דבזה כדקאי קאי כיון שלא נזכר בזה פסלות בדיעבד ולא מדמינן זה לזה הגם דהב"ש בשם הרא"ם כתב ומהאי טעמא וגו' דשאני עשה לה זוית דדמיא לדלת לא כן בקיצר מעט ואין הגג יותר מהרגל דלא דמיא לא לדלת ולא לריש. ועוד דמדברי המנהיג הנז' נראה דמ"ש הפוסקי' כשיעור שאם נכפלו יהיו כפופות לא בא לשלול אם קיצר באורך הרגל אלא אם האריך ברגל הרבה אלא דאין סברא לחלק בכך דמההיא דהבונה יש ללמוד ג"כ להא דקוצר.

וראיתי להרב דגול מרבבה סי' ל"ב על מ"ש המג"א ז"ל ס"ק כ"ו בשם מהרי"ל סי' ק"ד דצריך רגל הכף להיות כפלים כגג שכתב ע"ז דבב"י כתב הטעם שלא תדמה לריש ומסיק שאפילו בדיעבד פסול וצ"ל דבשאר אותיות פשוטות הוא רק זהירות לכתחילה אבל בכף פשוטה פסול אפילו דיעבד ע"ש ונראה דהוא ז"ל משמע ליה זה מלשון צריכות ומלשון צריך וכבר כתבתי משם ה' יד אהרן ז"ל דבפוסקים אין זה מוכרח ויש ויש וכ"ש למה שהוכחתי לעיל מדברי מרן ז"ל בב"י דבדיעבד אין לפסול. וכן מוכח מדברי הלבוש סי' ל"ו שכתב ך כדי שאם היו כופפים אותה שתוכל להעשות כף כפופה שאין חילוק ביניהם רק שזו פשוטה וזו כפופה ולכך לא ימשוך אותה בסוף השיטה לעשות ארוכה כלל שלא תהיה נראית כריש ע"ש ואי איתא דבלא יש כפלים פסול בדיעבד הי"ל ליתן טעם זה לבדו וא"צ לעשות אזהרה זו רק בסוף שיטה וגם לא יהיה צריך לטעם שלא תדמה כריש אלא הי"ל משום דבעינן כן בצורת כף פשוטה שכן שיעורה אלא ודאי דזהו

רק לכתחילה [לפמ"ש המג"א והדגמ"ר דטעמא דבעי' כפלים הוא שלא תדמה לרי"ש שפיר נקט הלבוש טעם זה שהוא העיקר מיהו מ"ש הדגמ"ר משם הב"י טעמא שלא תדמה לרי"ש הרואה יראה שזה אינו אלא אשלא ימשוך אותה בסוף השיטה ולא על מה דבעי' כפלים וא"ל דמשמ"ל דשוין הם וטעם אחד להם דאל"כ הי"ל למרן לכתוב וכ"כ הרא"ם וגו' אלא ודאי דצ"ל דשני עניינים הם גם מ"ש משם הב"י לפסול בדיעבד וכ' מוה"ר ההמ"ח ז"ל דמשמ"ל מל' צריך לענ"ד ממ"ש ומסיק הב"י וגו' ע"ש אי"נ כן ואולי דמשמ"ל מדפסל הב"י בשם הריא"ס אם עשה לה זוית כמו דל"ת והרא"ם קאמר ומה"ט וגו' דתלה דין דזוית בדין אורך רגל הכ'ף ש"מ דדין אחד להם ופסולין בדיעבד כנ"ל]:

ולדינא נראה דכיון דנראה דעת רבני ספרד האחרונים להכשיר באם לא היתה כפלים עליהם יש לסמוך וכ"ש דנראה דכן דעת מרן ז"ל וגם הט"ז נראה דאינו פוסל רק בנדמית לדלת. [הגם דנראה לכאורא מדברי הט"ז דפוסל בדיעבד ממ"ש וזה פיסול גמור אלא צריך וגו' משמע דבאינה כפלים מהגג פסולה בדיעבד וכן הבין ה' משנה ברורה בתמונת האותיות בצורת הכ' פשוטה מ"מ אינו מוכרח די"ל דהיינו לפי שראה שהסופרים אין מקפידים ע"ז ומתכוונים להשלים השיטה ומזה לפעמים מאריכין יותר מדאי ע"ז הוא שכתב דהוי פיסול גמור ולעולם אם ידקדקו שלא להאריך רק מעט באופן שאינה כתמונת הרי"ש כשר וכן דעת המשב"ר עצמו דלדינא בדיעבד כשר וכן ד' הקה"ס ע"ש] והגם דהדגמ"ר כתב היפך זה בדעת מרן ז"ל כיון שאין זה נמצא בדבריו ונראה דסמיכותו רק על תיבת צריכות וצריך ולה' יד אהרן ז"ל אין לשון זה מוכרח בפוסקים א"כ אין מזה ראיה. ומ"מ נראה דצריך לשים לב ולבדוק ובמקום שניכר שאין מקום להסתפק בצורת ריש יש להתיר ובמסופק יראה לתינוק דל"ח ול"ט זהו הנלע"ד בזה הכו"ח ביום טו"ב כסליו התרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קמג

שאלה מי שנולד לו בן בחדש השמיני לעיבור אשתו ואמרו לו להניחו בתוך גיזת צמר להתחמם שם ימים מספר כי עי"ז אפשר שיתקיים האם מלין אותו ביום השמיני ללידתו או יש להניחו כחדש ימים בגיזת הצמר ואח"כ ביום השמיני לצאתו לאויר העולם ימולו אותו והילד כפי ראות עיני הרואים נגמרו שערו וצפרניו:

תשובה דבר זה מבואר בש"ע סי' רס"ו ס' י"א דכי נגמרו שערו וצפרניו מלין אותו בזמנו ואפילו בשבת וכ"ש בחול דזה לאות כי בן שבעה הוא ואשתהי ע"ש ובב"י:

אולם בזמנינו זה מצד חסרון הבקיאות אין אנחנו יכולים לברר אם נגמרו שערו וצפרניו כמ"ש ה' אות שלום ס"ק ט' בשם ה' כורת הברית וא"כ בשבת אין למולו כיע"ש והגם

דמבואר מדבריו שם דבחול מלין אותו ע"ש מ"מ בזמנינו זה אשר נתחדש עפ"י נסיונות ואומנות להניח הולד שיצא מרחם אמו טרם זמנו במכונה העשויה למטרת השלמת בנין גופו ושמירתו מהקור ע"י היות שם חום כחום כרס אמו ואיזה אופני מזון כמו שזה מפורסם כעת וניסו ועשו והצליחו ומזה למדו מי שאין להם מכונה זו להניחו בגיזת צמר וכפי המסופר כי יש מי שנולד בחדש השמיני ועשו לו כנז' ונתקיים אותו ולד יותר משבעה חדשים אחרים. א"כ מעתה נלע"ד דודאי אין להוציאו מן הגיזה למולו כי האויר מזיק לו וג"כ אין לסמוך למולו בתוך הגיזה כי מי יודע אם יכנס לו האויר עי"ז ויתקרר ח"ו. ועוד דכיון דלא נגמר כחו וקיומו אין לנו להחלישו ע"י המילה ודומה לקטן חולה. ועוד נראה לדמותו לקטן ירוק או אדום שלא נבלע דמו דכיון דלא נגמר זמן היותו בכרס אמו אפשר שגם דמו לא נבלע כראוי והמילה אפשר למולו אח"כ אבל הנפש אי אפשר להחזירה וכמ"ש מרן סי' רס"ג ס"א שיש להזהר הרבה בדברים אלו ע"ש וא"כ לע"ד יש לאחרו עד שלשים יום מיום הראוי למילתו דהיינו שמנה ושלשים יום משנולד ולהיות כי ענין מחודש הוא מנסיונות הרופאים וכיוצא לכן איני מורה בזה למעשה רק בהסכמת חכמי ורבני העיר הי"ו. הכו"ח ביום כ' כסליו התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

שוב שמעתי מביתי מב"ת ששמעה מבתו של מר זקנינו מוהרי"ך זצוק"ל שפעם אחת נולד לה בן בחדש השמיני ואמר לה [אביה] שאין למולו רק אחרי עבור חדש ימים ע"כ וכן ראיתי לה' בית יהודה ז"ל במנהגים דף ק"ט ע"ג שכתב ששמע מפי רבו ז"ל דבר חדש דהמנהג הוא שלא למולו כלל עד עבור שלשים יום מיום לידתו שמא נפל בין נולד לשמנה בין ספק ן' שבעה ספק בן שמנה מטעם דחוששין לסכנת הולד דמסתמא הנולדים באופן זה הם חלושים וחולים ושבזמן הרב כמה"ר בנימין דוראן אירע מעשה בולד שנולד בן שמנה ועיכבו מילתו עד עבור שלשים יום ושסומכין על הנשים שאומרות שזה נולד לשמנה וזה לשבעה עפ"י הסימנים שיש להם כגון וגו' לפי שהן בקיאים בהם ובשמותיהם ע"ש וכך הביא דבריו ה' עיקרי הד"ט ולא העיר ע"ז. וכן שמעתי שהביא דבריו ה' זכור לאברהם ולא העיר ע"ז ועדיפא מהא ראיתי לה' צמח צדיק בסופו תשובות להרב בנו ז"ל סי' קכ"ח שנשאל בבכור פטר רחם שנולד לשבעה חדשים וחששו למולו עד אחר כלות שני חדשים וגו' ושם בתשובה דהא דמשהינן אותו למולו עד אחר כלות שני חדשים היינו משום דחיישינן שמא מתוך המילה יסתכן אבל לא משום חשש נפל וגו' ע"ש ומוכח מזה דהיו נוהגים אם כל אנשי גלילותיהם או איזה מאנשי גלילותיהם לאחר את הנולד שלא בזמנו עד שיגיע זמן לידתו הראויה לו וכן ראיתי לה' יד שאול שבסוף הש"ע שכתב שנתפשט באיזה מקומות שנולד לשביעי אין מלין אותו רק אחרי

שני חדשים דהיינו שיהיה בן תשעה וששמע שנתלו בלשון שו"ת בן ה' צמח צדק שנדפס בקונטרס אחרון של הצ"ץ סי' קכ"ח שכתב שמעשה היה בבכור פטר רחם שנולד לשבעה חדשים וחשו למולו ע' אחר שני חדשים ומדלא גער בהם רק מפלפל לענין הפדיון אלמא דאין למולו רק אחרי שני חדשים ע"ש וזה דומה למ"ש בעניותי דיש לאחר המילה עד אותו זמן שהיה ראוי להיות בבטן אמו וכאמור והגם דנראה מדברי ה' בית יהודה דגם בספק בן שבעה אין מאחרין רק שלשים יום לצאת מידי ספק נפל ע"ש מ"מ אפשר דלא פליגי וה' בית יהודה משום דחשש חשש מטעם חשש נפל לכן כתב כנז' אך ה' בן הצ"ץ מצד דחשש שמא יסתכן ר"ל כיון שיצא קודם הזמן הראוי לכן הצריכו ב' חדשים תשלום הראוי לו. ובכן נלע"ד עיקר לדינא דכיון דהרבנים הנז' כל אחד לטעמו סובר לאחרו הגם שלא נתחדש בזמנם תקוה זו שגם שיצא קודם זמנו ממש אפשר שיחיה ע"י חום ממוזג כחום אמו ועוד דכתב ה' אות שלום בשם ה' כורת הברית דאין אנו בקיאים בגמרו שערו וצפרניו ודאי דטפי עדיף לחוש לסכנה. והגם שה' יד שאול דיבר קשות נגד מנהג זה וכ"ש במקום שלא יש מנהג נראה דאורייתא מרתחא ליה וכל שכונתו לחוש לסכנה וספק סכנה אין שום איסור לאחרו וכ"ש כשיש להם על מה לסמוך וכאמור וכ"ש דנראה דה' יד שאול לא דק בדברי בן הצ"ץ בתשובה וכאמור ולא זכר רק דברי השאלה כיע"ש:

סימן קמד

נשאלתי מידי"ן החה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכ'לוף עידאן הי"ו בראובן שאמר לפני שמעון שרוצה לחלק לבעלי מלאכתו צמר לטוותו בסך יתר מהנהוג ושמעון אמר לו שאם כה תעשה אשלם לך סך פ' מכיסי וראובן אמר לו תן לי הסך הנז' ואם לא כה אעשה אשלם בתורת נדר לקופת רמב"ה זיע"א סך פ' וסיים דבריו כי סך זה שתשלם לי מזער ואולם תכפילהו ארבעה פעמים ושמעון משך את כיסו מחיקו לשלם לי הסך המוכפל שדרש ואמר ראובן אז כי המתחרט מזה ישלם סך גדול כעשרים פעמים מהסך הנז' בראשונה לקופת רמב"ה ואז משך ידו שמעון בכיסו והחזירו לחיקו וכשבא לישאל אמר הלא מצחק אני ואח"כ ראובן לא חילק את הצמר שאמר לחלק רק במחירים הקודמים מני אז האם חל הנדר על ראובן או על שמעון

תשובה לשמעון לא ידעתי מה מקום לחיילות הנדר כי לא הוציא מפיו נדר לעולם ואין ראובן חבירו זה עני ומבואר בסי' רנ"ט דאין חיילות לאמירה ליתן רק אם הוא עני ע"ש ועוד דבנ"ד נראה דגם אם היה עני לא חל דאינו רוצה ליתן לו זה במתנה רק למען יעשה עסק זה לחלק הצמר לאומנים במחיר גדול והרי זה כעוזר לו להפסידו ולא שייך כלל בזה

לתא דנדרים וכן מצד האומנים בין אם הם עשירים ובינוניים בין שהם עניים לא שייך לגבי שמעון לתא דנדרים חדא שאינו רוצה לשלם רק לראובן ותו דבתורת שכירות בא ראובן לתת להם ולא בתורת צדקה דודאי היה יכול לקיים דבריו גם בעכורים או בינונים כי לא זכר העניים על דל שפתיו ותו דהרי ראובן לא רצה בהסך שזכר שמעון תחילה ובהסך השני שמעון לא הוציא מפיו כלום לא על הנתינה ולא על הטלת הנדר שאמר ראובן שכל המתחרט וגו' וע' למרן ז"ל סי' ר"מ דבלא אמירת אמן וכיוצא אין נדר חבירו חל עליו. וכ"ש אם באמת כונתו לשחוק או שחזרתי היתה תוך כדי דיבור ממש. ומעתה גם לגבי ראובן אין כאן נדר שהוא תולה ראשונה ושניה בתשלומי שמעון לו. ומ"מ נלע"ד לצאת ידי כל ספק ישאלו על מה שרצו לידור זה בפני זה. והגם דהרדב"ז ח"א סי' קל"ד והב"ד הפת"ת ס"ק ח' אינו מסכים שיתיר החכם נדר שמפסיד בו לעניים ע"ש הכא שאני דבלא"ה אין כאן נדר. ועוד נלע"ד דבספק גמור לא כתב הרדב"ז ודוקא בחיוב ברור לעניים אבל בספק יש לאוקומי ממונא היכא דקאי ואינו נקרא מפסיד לעניים ושפיר יכול לישאל וכ"ש לדעת מרן ז"ל דנראה דאינו מסכים עם הרדב"ז גם במחוייב וכ"ן סתמיות שאר פוסקים ומזה עצמו יש פנים עוד לומר דהרדב"ז מודה בספק דאיפושי פלוגתא לא מפשינן ותו דדברי הרדב"ז חידוש הוא והבו דלא להוסיף עליו ויש לצמצם בו כל דאפשר. ותו דהוי ס"ס להקל שמא אין כאן נדר ואת"ל דיש שמא הלכה כמרן ודעמיה דמתירים ואת"ל כהרדב"ז שמא אין כאן נדר ובכן נלע"ד דבנ"ד יכולים להשאל בפשיטות גם להרדב"ז וכאמור הכו"ח ביום ה' אב התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קמה

שאלה ארבעה חלבוני ביצים שבשלום במחבת ואח"כ כשהתחילו להתבשל הוריקום מכלי זה לכלי אחר להפכם ואח"כ החזירום לאותו מחבת ואחרי שנתבשלו נתנום בכלי אחר ואח"כ ראו דם באחד מהחלמונים שלהם שהיו בכלי אחר בלא בישול מה דין הכלים:

תשובה מדאורייתא חד בתרי בטל במין במינו כמ"ש מרן ז"ל סי' ס"ב וע"ש בבאה"ט סק"ו] ומדרבנן היא דבעינן ששים וא"כ י"ל דלא הכריע מרן כהסוברים לאסור דם בחלמון רק בדאוריתא אבל באם נתבטל ברוב דאין כאן אלא איסיר דרבנן נידון כשאר ספיקי דרבנן. אך לא מצאתי כעת מי שצידד בזה אך נראה כיון דבחלמון גופיה אפשר שאינו ודאי וכמ"ש ה' מחב"ר סי' ס"ו ס"ק ב' דכשמסירים את הדם בצמר גפן ונשאר החלמון שלם זה לאות דהוי בחלבון וא"כ בנ"ד י"ל דשמא אינו בחלמון ואת"ל בחלמון שמא כהסוברים דבחלבון הוא דאוסר אלא דלע"ד על הרוב כשנראה בחלבון אינו סר וא"כ לא

הוי ספק גמור דעל הרוב הוא בחלמון וכאמור. אך נראה דכיון דהכלים הנז' הם מהברזל המשוח במיני זכוכית ובזה יש סוברים דמהניא הגעלה א"כ בנ"ד אחרי כ"ד שעות דהוי נטל"פ יש לסמוך על הסוברים דמהניא ליה הגעלה. ומ"מ שמעתי דה' רב פעלים בנדונו כתב להגעילו ג"פ וכן בנ"ד יש לעשות כן. אך הכלי חרס אין נראה להקל בו דאינו יוצא מידי דפיו וגם הוא הפסד מועט. ולכן יש להחמיר בו כל עוד שלא ראינו שהקיל בב' הצדדים הנז' או באחד מהם. שי"ר לה' ש"א נר"ו סי' ס' בדיני הכלים אות ב' שהביא מהעה"ש דבאיסור דרבנן יש להקל אחר מעל"ע ע"ש הכו"ח ביום כ"ד טבת התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קמו

שאלה נכרים שהשתתפו בכספם שזה נותן כך וזה נותן כך ונתנו את הסך הנקבץ ליד יש' להלותו ברבית לגוים ולישראל והישראלי נוטל שכרו כו"ך לחדש בין שיהיה להם הנאה מועטת בין שיהיה להם הנאה מרובה בין שלא יהיה כל עי' והאחריות היא על בעלי הכסף ואין לישׂ' הנז' אלא שכירותו והדבר זה ידוע וגלוי הוא שעשוי ע"י הממשלה יר"ה [ונקרא בנק] ולזה כמה תנאים וחקים כמו שידוע זה בהבנקים האם מותר לישׂ' להלות מאותו ישראל הסוכן או האפוטרפה של הגוים או לא

תשובה איתא בתוספתא בפ"ה גוי שאמר לישראל הילך שכרך והלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור מפני מראית העין ועוד איתא שם מעות של גוי מופקדת אצל ישראל אסור להלוותן ברבית זה הכלל כל שבאחריות ישראל אסור כל שבאחריות גוי מותר. וכן מסיים שם ישראל שנעשה לו לגוי אפוטרפוס או סנטר מותר ללות הימנו ברבית ע"ש והביא כל זה הרב הנמק"י בר"פ איזהו נשך ע"ש והוסיף לבאר מדידיה דסיפא דאפוטרפוס או סנטר כלו' כיון שידוע הוא כן ע"ש והיינו דק"ל דברישא קתני אבל אסור מפני מראית העין ובסיפא קתני סתם מותר ולזה מוקי לה דמיירי בידוע והתנא לא הוצרך לבאר זה דאפוטרפוס או סנטר נעשה ע"י עדים ואית ליה קלא מסתמא וא"כ בנ"ד נמי נראה דאין כאן איסור בדבר כיון שידוע דזה אינו לא סוכן ואפוטרופא של בעל ההון ואין הכסף שלו כלל ואפילו משום מראית העין ליכא. וזה לע"ד כונת הגמרא בבבא מציעא דאיתא שם אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני הוא שעתיד להפרע ממי שתולה מעותיו בגוי ומלוה אותם לישראל ברבית והק' התו' שם ד"ה שתולה וא"ת והלא אפי' אמת שהם של עכו"ם אסור כיון שאין ללוה עם העכו"ם כלום ותירצו לזה ומיהו לפי מה שהביא ראיה לקמן ישראל שיש בידו מעות עכו"ם והם באחריות העכו"ם מותר להלותם ברבית לישראל א"ש ע"ש והוא קשה דבתוספתא

קתני להדיא דאסור מפני מראית העין ולהאמור א"ש דמיירי בגוונא דהדבר ידוע שהוא אפוטרפוס או סנטר לעכו"ם דליכא משום מראית העין והוא משקר ונותן מעותיו הוא ברבית ותולה אותם בגוי שהוא אפוטרופא שלו או סנטרו וכיוצא וצא וע' ג"כ להרא"ש ז"ל שביאר דתולה מעותיו בגוי היינו שאמר שהפקיד העכו"ם מעות בידו להלותן ברבית ואחריות המעות על העכו"ם ע"ש וצ"ל דמיירי בכה"ג דידוע דליכא משום מראית העין וכאמור. ונמצא דלהתוספתא וכן לדעת התו' והרא"ש והנ"י בכה"ג בנ"ד ליכא איסורא להלות מהסוכנים הנז' אף אם יהיה הסוכן ישראל וכאמור וכן נראה דעת מרן ז"ל סי' ק"ס ס"ג שכתב וז"ל התולה מעותיו לומר שהם של עובד כוכבים ומלוה אותם ברבית הקב"ה יפרע ממנו וקשה דהלא בלא"ה אסור וכמו שפסק בסי' קס"ח קס"ט סכ"ב] ולהאמור י"ל דמיירי בכה"ג דידוע שזה סנטרו או אפוטרפא שלו והגם דלא ביארו זה י"ל דבהכי מיירי: שוב ראיתי להתו' ז"ל דף ע"א ע"ב ד"ה כגון שכתבו בשם הירושלמי ישראל שמינהו עכו"ם אפוטרופא או סנטר מותר ללות ממנו ברישׁ ועכו"ם שמינהו ישראל אפוטרפא או סנטר אסור ללות ממנו ברבית מעותיו של עכו"ם שמופקדין ביד ישראל אסור ללוות ממנו ברבית מעותיו של ישראל שמופקדין ביד העכו"ם מותר ללוות ממנו ברבית זהו הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור באחריות עכו"ם מותר ע"ש ונשמט האיסור מפני מראית העין בירושלמי דכללא כייל דהכל תלוי באחריות] וכיון דבירושלמי תפס להתיר התירו ולא חששו להא דאסרו בתוספתא דס"ל דדברי תלמוד הירושלמי עיקר ואין ספק לע"ד דעל זה הדיבור כיונו התו' שכתבו לפי מה שהביא ראיה וגו' וא"כ מכ"ש דמותר בנ"ד. וע' למרן ז"ל סי' קס"ח קס"ט סכ"ב שכתב דאסור מפני מראית העין וכ"כ בסכ"ג ע"ש ומ"ש בספ"ד היינו טעמא כדאמרן דכיון דעשאו אפוטרופא על נכסיו אית ליה קלא ומה גם למ"ש הב"ח דדוקא על כל נכסיו ע"ש וא"כ נקיטנן דבכה"ג דידוע הדבר שזה הישראל אין לו אלא שכירותו מידי חדש בחדשו והמעות של הגוי שרי לכו"ח ביום ט' סיון התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קמז

שאלה אות למד שכתובה הקו העליון כאות זיין שהקו העליון באמצע כאלו של זיין בראשה או שהקו העליון הו' כלו לצד ימין הפך קו הוא"ו והיו"ד וספר זה ישן הוא מכמה עשיריות שנים ויש בו הרבה מאותיות הלמד שהם באופנים הנז' אך רובו כמו הקו של הואו שהוא מצד שמאל אם נפסל בכך עד שיתקנו אותו או כשר לכתחלה לקראת בו בצבור ולברך עליו כשאר ספרים הכשרים:

תשובה הגם דה' לדוד אמת ז"ל סי' [י"ג בצורת למ"ד] כתב דלפי האשכנזים צורתו של גג הלמ'ד ו' ולהספרדים צורתו יו"ד ע"ש מ"מ נראה דכ"ז הוא לכתחילה אבל בדיעבד כל שהתינוק קורא אותה למ"ד אין לפסול דהרי מבואר שם דכמה שינויים בין הספרדים לאשכנזים בכמה אותיות ע"ש וכמו דאין לפסול זה ולא זה רק לכתחילה ה"ה לשאר שינויים וע"ש בסופו דעפ"י הסוד יש פנים וטעמים לצורת האשכנזים והספרדים ע"ש וע' לה' ישיב משה נר"ו סי' שמ"א מ"ש בעניותי ומ"ש ה"ה נר"ו שם דכשרים הם תפלין וספרים של האשכנזים לספרדים אלא דלכתחילה יש ליקח אשכנזי מהאשכנזים וספרדי מהספרדים אבל בדיעבד שפיר דמי גם לברך ע"ש וה"ה לנ"ד דכיון דאותם השינויים אינם פוסלים בדיעבד ה"ה גם לשינוי זה וכן מוכח מדלא כתב הרמב"ם ומרן ז"ל פיסולים כאלה באותיות אלמא דאין קפידא רק לכתחילה וכן יש ללמוד מדקדוק לשון הרמב"ם בפיו"ד מה' ס"ת שכתב כל הפיסולן עשרים דברים הם ע"ש ומהם שנפסדה צורת אות אחת עד שלא תקרא כל עיקר או תדמה לאות אחרת ע"ש ומסיים אח"כ ושאר הדברים למצוה ולא לעכב ע"ש וכ"כ ה' לד"א ז"ל סי' ט"ו אות כ' כל שלא נזכר בגמ' אינו פוסל בדיעבד ואם שינה בצורת האות בדבר שלא נתבאר בתלמוד לפסול ונחלקו הפוסקים יש לסמוך על המכשירים שלא לפסול סתו"ם וע"ש באות כ"א דדיעבד מקרי כל שנכתב הס"ת אפילו יש אחר כשר בלי פקפוק וכ"ש כשכבר הוציא הס"ת לקרות בו דודאי לא יורידו אותו ע"ש [וע' לה' קול יעקב סי' ל"ב אות ק"ו בשם ה' קס"ה להתיר בס"ת ואין צריך להוציא אחר כשהקו פשוט ובסי' ל"ו באות ל' שכתב שאם הו"ו הפוך ראשו לצד שמאל שדינו שוה לקו פשוט ונראה דכ"ש באם יש לו ראש לכאן ולכאן ועם שה' קו"י עצמו דעתו דצריך להוציא אחרת נראה דדברי אמו"ר הה"ג המחבר ז"ל נכונים בטעמם דכיון דלא נשתנה לאות אחרת יש להכשיר] זהו הנלע"ד בזה כל שלא מצאתי מבורר בפוסקים לפסול בנדון זה אם יסכימו אתי חברי המורים הי"ו הכו"ח ביום ח' אלול התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קמח

שאלה ס"ת שנקרע בראש דף אחד ממנו כציפורן והקרע הגיע עד שם הוי"ה והיוד וראש רגל הה"א הגיעו ג"כ האם יכולים לדבק איזה עור מבחוץ ועוד מעט דבק בפנים כי הקרע היה באופן שהעור נחלק לרחבו לשנים באופן דע"י הדבק מתתקנן. או צריך להחליף יריעה אחרת:

תשובה אם הקרע הוא בתוך ג' שיטין או יותר והס"ת יריעותיו עפוצין וניכר הגויל שהוא עפוץ ע' לה' פת"ת סי' ר"ף ס"ק ג' דהרשב"ץ והודה לו הריב"ש דיכול לתפור ע"ש וא"כ

הגם דבב"י נמשך אחרי דברי הריב"ש היינו משום דלא נגלה לו דברי הרשב"ץ כיעו"ש ואולי מזה השמיט בש"ע דין זה ולא כתבו אלא מור"ם בהגה משום ששוב נגלה לו דברי הרשב"ץ או דמרן עצמו נסתפק לו הדבר וכדעת הרשב"ץ. וא"כ י"ל דכמו דמהניא תפירה ה"ה לדבק וכמו שכ"ן דעת הרשב"ץ ח"ג סי' ר"ז ע"ש. אמנם מצד דנקרעה היוד וראש רגל הה"א יש לידון בדבר שהרי כתב מור"ם סי' ר"ף ואם נחלק שום אות ע"י הקריעה פסולה ולא מהני מה שמדבקו מאחוריו אבל מדברי הרשב"ץ ח"ג סי' ר"ז שכתב ואם נפסקה אות אחת ואחר הדיבוק מחזיר לדבקה דיבוק יפה בעור עצמו שאינו ניכר ההפסק. יראה שהוא מותר אעפ"י שנקרע שם העור דהו"ל כתיבה תמה שפיר שהרי בפרק העור ובפרק הקומץ רבה אמרי' כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב ע"ש וא"כ בנ"ד שנשאר השפה של העור מפה ומפה והדבק מחזירן כמות שהם וע"י הגליון שעושה אחורי הס"ת בדבק הוא מתחזק יפה י"ל דמהני שפיר וכ"ש אם מעביר הקולמוס בדיו עוד פעם אחר הדיבוק באופן שהדיו נכנס גם במקום הסדק והקרע עד שיהיה כאלו כתובה כלה על חתיכה אחת והרי זה דומה למה שתמיד עושים מטלית בס"ת מהעור בדבק וכותבין עליה שהדיבוק עושה כאלו חתיכה אחת וצ"ע עוד. וע' לה' דברי יוסף סי' מ' דמסיק לאסור כשנחלקה האות ולא זכר שם מדברי הרשב"ץ ז"ל שכתבתי ואולי אלו ראה דבריו ז"ל י"ל דהוה הדר ביה וכמו שהסכימו לדבריו להתיר ביותר מג' שיטין ושו"ר לה' משחא דרבותא ז"ל שהביא דברי ה' דברי יוסף ז"ל ודברי הרשב"ץ הנ"ל ונראה מדבריו שם דס"ל דיש להתיר גם בנפסקה האות וכדעת הרשב"ץ ז"ל וכן נלע"ד בזה ובפרט אם מעביר הקולמוס שנית וכמש"ל ועוד יש להתישב בזה לעת הפנאי וע"ע לה' שיו"ב בשם ה' מהר"ם פרובינצאל שהב"ד ה' גור אריה דמתיר גם כן גם בנפסקה האות וכאמור [וע' להשמש צדקה יו"ד סי' נ"ד שהביא כמה פוסקים לאסור ומכל מקום נראה דכיון דכפי הנראה לא ראו דברי הרשב"ץ ז"ל י"ל אלו ראו דבריו היו גם הם מתירים] נאם הכו"ח ביום ר"ח אלול התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קמט

שאלה עצם הקולית שנשבר באמצע ונקשר שבר על שבר ואין קיסם ולא מחט עוברים בחלל השבר ואפי' מים אין עוברים וכשהובא לפני המורה מופשט מהבשר כשהחזיר הבשר ראה שהשבר מכוסה בשר ולפי"ד הטבח גם העור היה חופה כל הבשר ולא היה שום הבדל אם כבש זה מותר וכן התערובת שנתערבו עמו:

תשובה מרן ז"ל בסי' נ"ה ס"ה התיר כשעור ובשר חופין את רובו וכ"ש כשבשר חופה כלו וכן העור חופה כלו אך מור"ם שם כתב דנהגו לאסור גם אם עו"ב חא"ר ומשמע

דה"ה אם עור או בשר חופין את כלו אך נראה דלדידן דבתריה דמרן גרירי יש להתיר והגם דיש להסתפק שמא נהגו פה כמור"ם מן הספק יש לנו להורות כדעת מרן ז"ל כמ"ש בכללים שבראש ס' שבת אחים אות א' ע"ש ובישיב משה סי' [ע"ב] ע"ש וכ"ש בזה דכתב ה' שב"א ז"ל דכתבו האחרונים דמנהג זה של מור"ם לא נתפשט אלא באשכנז ולא בספרד ע"ש ועי' למוהרס"ך ז"ל בזר"ד יו"ד ס"ס ז' ובהגה שם אות יו"ד ע"ש] ועוד דכבר כתב הש"ך ס"ק י"ד והפר"ח סקל"ב דאם נקשר גם אי לא הוי שבר אל שבר רק שבר על שבר יש להתיר ושכן אפשר לפרש כונת מור"ם שם וה' ישיב משה ז"ל סי' קל"ג רמ"א] הסכים לסמוך על הש"ך והפר"ח גם בהפסד מועט ע"ש ועוד דהרי גם מור"ם ז"ל מודה להתיר בהפ"מ גם במקום שנהגו ובנדון דידן יש הפסד מרובה גם בכבש הנז' עצמו וכ"ש בתערובת שנתערבו. וע"ע לה' י"מ סי' (קל"ד] דבשלא ראה המפשיט ריעותא מתירים וכ"ש בזה דהבשר חופה כלו:

והגם דלפי מה שראינו ושמענו להשוחטים והרבנים המורים היו בודקים רק ע"י קיסם ולא נשמע שצידדו בהא דעו"ב חוא"ר אין מזה כלל ראיה דמנהגינו שלא להתיר בעו"ב חוא"ר דידוע דהשוחטים לא היו בתור מורי הוראה וא"כ י"ל דבראותם דברי מור"ם חשבו שכן המנהג וכן המורים שהיו לפנינו הם מורים שלא היו שוחטים וצורת הספיקות והצדדים הם מבינים ומצדרים רק עפ"י דברי אותם השוחטים וא"כ אין מזה ראיה. והמופת לזה דאי איתא הי"ל לצדד להתיר מצד דאולי איכא הפ"מ דבכה"ג גם מור"ם ז"ל מודה דגם דנהגו לאסור מתירים בכה"ג ע"ש [או דהשוחטים כשמביאים הנדון לפני המורה אין מזכירין מעו"ב חוא"ר רק אומרים דיש שבר בקולית ולא נקשר שאשי"י רק שעג"ש והמורה מניח בפשי' דזהו הדין דמרן סי"ב וטריפה ובודקין אותו בקיסם אם הוא שאשי"י או שעג"ש ובאמת לא כן הוא דזה דוקא באין עו"ב חוא"ר אבל בעו"ב חוא"ר כשר אף בלא נקשר לד' מרן ואף לד' מור"ם מודה בנקשר שעג"ש כמ"ש הש"ך סקי"ד הנז' וכן בהפמ"ר] ועוד נראה דהטעם שלא התירו מצד זה דעו"ב חוא"ר משום דהיו השוחטים נגררים אחרי דברי ה' תה"ז שנזכר בדברי ה' ישיב משה סי' [קל"ג] וחשבו זה כהלמ"מ ולא שמו לב דהש"ך והפר"ח מתירים ודבריהם. עיקר וכאמור וע"ע לה' תה"ז ז"ל סי' פ"ג אות מ"א דבהפ"מ יש לסמוך על מטה יוסף וכ"ש בנ"ד שהובא וניכר שהיה מכוסה וכאמור. וכן נעשה מעשה להתיר והסכימו אתי ידידינו מהרצ"ך נר"ו ומהרח"ך נר"ו הכו"ח ביום ל' ניסן התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קנ

שאלה כבש מסוכן שהעמידוהו ועמד ולא ניסוהו אם יכול לילך ופרכס כראוי והטבח אמר שנ"ל שנתהפכו בני מעיו מפני שכשפתח הבטן יצאו בני מעיו קודם הכרס ואנחנו לא ידענו איך סדרם ומה נהפך בהם רק כפי"ד הטבח ואמר שהיה זה ע"י שהכבש הוליכוהו לביה"מ על החמור בתוך כלי המשא גם נמצאו מעיו אדומים:

תשובה מרן ז"ל סי' מ"ו ס"ב פסק דאפי' לא יצאו ונמצאו מהופכין טריפה וכו' וכ"ה הפר"ח וכתב ה' ש"א נר"ו בשם התב"ש והמחב"ר דאפילו משהו שנהפך מהם טריפה ע"ש ונראה דאין לחלק בזה בין יצאו לנמצאו מהופכים כיון דהטעם דבכל שהו הוי היפוך וא"כ כיון דהטבח עצמו בעל הבהמה אמר שהוא יודע שנהפכו בודאי דהכי הוי הגם שאין אנו מכירים זה. והגם דהטבח הוכחתו היא ממה דכשפתח את העור יצאו הב"מ תחילה וכפי הרגיל נגלה ויוצא הכרס תחילה ואמר שאפ' דזה היה מפני הכובד של הבני מעים מ"מ נר' כיון דהיה מסוכן וג"כ הבני מעים נתאדמו א"כ כשאנו מסופקים אם מחמת ההיפוך או לא תולין הקלקלה במקולקל ואין להתירו מס"ס דשמא לא נתהפכו ואם את"ל דנתהפכו שמא כראבי"ה ודעמיה דמתיר בנתהפכו ולא יצאו די"ל דלא כתב ראבי"ה רק בדלא גרם שינוי זה ריעותא להתאדם ולהסתכן אבל אם גרם שינויים כאלו גם ראבי"ה מודה. ומזה נ"ל דגם אם יהיה הדבר ספק אם מהופכין טריפה ולא חשיב ס"ס דבדאיכא ריעותא י"ל דראבי"ה מודה דאין לאפושי פלוגתא. וא"כ כיון דבנתהפכו מעט או הרבה טריפה גם בספק נתהפכו טריפה:

ושו"ר לה' זבחי אלהים סי' ע"ו ס"ק ט"ו בשם המחב"ר אות כ"ו דגם אם הדיין נראה בעיניו שהן כסדרן יש להחמיר אם אינו בקי ומפורסם בחכמת הניתוח ע"ש והגם דשם קאי איצאו לחוץ והוחזרו כיעו"ש נראה לי דה"ה לראינו שינוי המוליד ספק אם נהפכו אלא דבלא יצאו וליכא שום ריעותא לא אודם בב"ע ולא הסתכנות יש פנים להתיר מס"ס דשמא לא נהפכו ואת"ל נהפכו שמא כראב"ה ודעמיה אבל באחד מב' ריעותות אלו וכ"ש בשניהם יחד י"ל דגם ראבי"ה מודה ועי"ל דבכה"ג כל אחד מהנז' מעיד על שנתהפכו דע"י ההיפוך הדם מתעכב מעבודתו ומזה נתאדמו וכן ע"י ההיפוך הבהמה מסתכנת וא"כ שניהם מעידים ומכריעים שנתהפכו וכאמור:

ועוד דהרי לפ"ד הטבח שהכבש הזה היה בכלי משא צר על החמור והיה מפרכס מצד זה לצד זה ומזה נהפך לו בני מעים א"כ כיון שנעשה לו דבר הגורם ואח"כ נסתפקנו בהיפוכן יש להכריע שנתהפכו ובכן מכ"ז נלע"ד דיש להטריפו בפשיטות וכאמור זהו הנלע"ד הכו"ח ביום ח' טבת התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קנא

שאלה בכור מסוכן בזה"ז שנפל בו מום קבוע הניכר וידוע כגון שנקטעה רגלו והראהו להשוחט ושחטו ואח"כ הראהו לג' בני הכנסת ואמרו שהוא מום מה דינו. וכן אם הראהו קודם שחיטה לג' בני הכנסת ובעליו אחד מהם אם מהני:

תשובה כתב מרן ז"ל בש"ע יו"ד סי' ש"י ס"א השוחט את הבכור שלא ע"פ חכם אפי' הראהו לחכם אח"כ ומצא בו מום אסור וה"ה בזה"ז אם לא הראהו לג' בני הכנס' ע"ש והיינו דבזה"ז ליכא מומחה וא"כ זה ששחטו שלא ע"פ שלשה אסור דמשמע דאין לחלק בין מום למום דאפי' מום קבוע ומובהק דינא הכי וכן מבואר בדברי הטור ובב"י דקי"ל כר"מ דאף במום דחסרון אסור ושכן דעת הרמב"ם והרא"ש ע"ש. גם מצד שהיה מסוכן ולא היה זמן להראותו פשיטא דלא פלוג רבנן וסתמא נקטי' כר"מ דבין הזיד בין שוגג בין אנוס כדי שלא ימות אסור דלא שייך לחלק רק אי הוה משום קנסא אבל לפי מה דקי"ל דר"מ דאוסר משום גזירה אין לחלק וכמו שהוכיח הרמב"ן ז"ל הוב"ד בב"י דמדקאמר הואיל ונשחט ולא קאמר ושחטו משמע אפי' שחטו אסור ובהא לא שייך קנסא אלא גזירה. וכן משמע מסתמיות כל הפוסקים והאחרונים שלא חילקו בזה ש"מ בכל אופן אסרו ומסתמא כל השוחט בכור ולא הראהו יש לו סיבה המכריחתו שלא הראהו:

ולענין אם מהני בעל הבכור עצמו להצטרף עם ב' בני כנסת אם הוא בר הכי וכמ"ש מרן בסי' ש"ט ס"ב מדברי הגמרא בבכורות דף ל"א ע"א אלא בתלתא ומי חשידי והתנן מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד לעולם בחד וגו' הרי דשנים עמו הוו ב"ד וע' פירש"י ד"ה וחד וכו' ועי' למרן ז"ל בכ"מ פ"ג ה' א' [עי' להפ"ת סי' שי"ב סק"א בשם ה' חוות יאיר דבזה"ז שאינו ניתר רק ע"פ ג' מותר אפי' לבעל הבכור להצטרף וכ"נ דעת ה' ערוך השלחן אשכנזי שם סק"ד ע"ש שהצ"ע שלא הזכירו פוסקים דין זה ע"ש וכן בסי' ש"י ס"ד כתב כן בפשיטות והפלא שלא הזכיר דברי החו"י שהזכיר הפ"ת] וצ"ע:

סימן קנב

נשאלתי מהחה"ש והכולל ומורה גם הוא כמה"ר ר' חויתה הכהן יצ"ו במי שנסמך בסכין להיות מצטרף עם שוחט אחר כנהוג בבהמות להיות ב' שוחטים והרשוהו אחרי חתימת השוחטים גם הב"ד בכתב. וכן שאלוהו על ה' דברים הפוסלים את השחיטה ומצאוהו שהוא בקי אך לא נכתב זה בספר. ויש ב' עדים בזה אחד מהחותמים המסמיכים ושוחט אחר ג"כ שהיה שם וגם השלישי אינו מכחיש ורשום בזכרונו זה אלא שאינו ברור אצלו והלך לעיר אחרת והשוחט שם ראהו ששחט ג' עופות ולא נתעלף והם שחיטה כראוי והרשוהו לשחיטת עופות בפה ושחט כמה עופות ועתה נסתפק בעבר ובעתיד:

תשובה לעד"ן דבעבר אין כל מיחוש דכלהו איתנהו ביה בדיקת הסכין. ידיעת הדינים שחיטת ג' עופות רצופים ולא נתעלף ולא קלקל. וא"כ הכתב ודאי דלא נברא רק לראיה ואם זה היה באמת וזוכרים ממנו די דלא איברו סהדי אלא לשקרי. וכן הכתיבה והחתימה אינם רק להראות שכן היה. וכן מצד היות הענין של הסמיכה נחלק שלא ע"י אחד או שנים נראה פשוט דלא איכפת. וכן מצד היות הרואה שחיטת ג' העופות והוא באחד לא איכפת דמלבד דנראה דהעיקר לדינא דסגי באחד וא"כ מה שאנו רואים שעושים שנים או יותר אינו אלא לכתחילה ומהיות טוב וא"כ בדיעבד מוקמינן ליה אדינא עוד בה דנראה דכל עיקר מה שמצריכים יותר מאחד אינו רק לצורך הסכין ושאלת הדינים ואלו נעשו בשנים אך לראות שלא נתעל א"ץ לזה חכמה ובקיאות רק מדות ועד אחד נאמן באיסורים אפילו בדאורייתא:

אמנם בעתיד ודאי שלא יוכל לשחוט עד שיקבל תעודה בכתב מהשוחט שם שבדקו בדינים ונמצא בקי ושחט לפניו ג' תרנגולות ואחד מהם תרנגול וראהו שלא נתעלף ושלא קלקל באחת מהם ואח"כ ירשוהו הב"ד לשחוט וכנהוג. ואם יש חשש תקלה מצד רתת השוחט אשר שם או מצד שהשוחט הב' אינו מוכשר וכיוצא בזה נלע"ד דמעת שחתם לו השוחט וכנז' יוכל לשחוט ומקבלה ואילך ישלח תעודתו הראשונה והשנית להב"ד להרשותו בכתב וכנהוג:

והגם שהשמ"ח בס"י אות ה' ואות ו' הצריך נטילת רשות. לעד"ן דבעיקר הפלוגתא שבין השמ"ח ודעמיה העיקר כהמתירים שהם רבים וגם דעת מור"ם ז"ל שכתב ואם בדקו איזה שוחט ובודק ונמצא שאינו יודע וגו' מורים ובאים דדעתו כהמתירים ועוד דפלוגתא דרבנן הוי ולקולא דדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור דרבנן הם ותו דספק בתקנה הוי ומקמי' ליה אדינא וכ"ש לדידן בני ספרד דבתריה דמרן גרירין ורק מצד מנהג או איזה תקנה נהגו בהמסכה וכמ"ש ה' ישיב משה ז"ל סי' ע"ש ועוד דמעשים בכל יום שאין הרב או הב"ד שואלים לשוחטים בדינים ובוחנים אותם לא בפשוט ולא בחידה. וסומכים על סמיכת השוחטים ומה שנהגו להרשותו ג"כ אינו אלא בתור הודעה דמסתמא הב"ד ידועים הם. או בתור תקנה שלא יקפוץ שוחט ע"ה וכיוצא להסמיך והוא עצמו צריך לו מסמיך וא"כ ש"מ דלא נהגו כדברי השמ"ח. ובפרט בעופות דה' חוות יאיר הב"ד הפת"ת סק"א מקיל בהם טפי וא"כ י"ל דבזה לא הצריכו הראשונים גם רשיון ב"ד:

סימן קנג

ומה ששאל אודות אשה שטבלה בלי יהודית על גבה לראות שהשערות לא צפו ע"פ המים:

תשובה מדברי הטור ס"ס קצ"ח בשם הראב"ד נראה דגם בדיעבד צריכה טבילה אחרת וכ"ד הגאון רעק"א הב"ד הפת"ת סי' קצ"ח ס"ק כ"ב ובאה"ע סי' קט"ו ס"ק י"ד וא"כ אם לא עשתה שום אופן שהזכיר מרן ז"ל סי' קצ"ח ס' מ' ודאי דצריכה טבילה אחרת ומה שחידש מהרש"ק בהגהותיו להרא"ש והב"ד ה' שיורי טהרה סי' קצ"ח ס"ק ע"ט ומ"מ נראה וגו' אין ס' זה בידי ודבריו מסופקים אם ר"ל דלכתחילה בשעת הדחק יכולה לסמוך על זה או דבדיעבד קאי ומ"מ נלע"ד דאין לסמוך על זה שלא זכרו זה הראשונים וכיון דמדברי הטור בשם הראב"ד מוכח דגם בדיעבד אם לא עשתה כמש"ש לא עלתה לה טבילה אין לסמוך על זה לא בלכתחילה ולא בדיעבד וכ"ש דהוא עצמו לא סמך רק בשה"ד כיעו"ש ובזה ודאי אין דחק דימי הקיץ הם והוא דבר קל ועוד דמדברי הפת"ת ביו"ד ס"ק כ"ב נראה קצת דגם הוא אינו מסכים לזה שלא הביא תיקון זה כדרכו לאסוף רק ציין עליו דוקא. וכן מה שחידש כת"ר נר"ו במקוה ארוך והרכינה ראשה ושערה אינו צריך וגו' ודאי דאין לסמוך ע"ז מדעתינו מה שלא זכרוהו הראשונים. והגם דהיא אומרת בודאי שלא צפו אין להאמינה בזה דמדברי הטור בשם הראב"ד נראה דבזולת זה לא עלתה לה טבילה גם דאומרת ברי לי דאלת"ה היל"ל זה בפשיטות וכן הרשב"א הי"ל לכתוב תקון זה אלא ודאי דלא מהני ועי' למרן בב"י שרצה לפרש דפלגן הראב"ד והרשב"א ושוב ביאר דמודים זה לזה וזה יתכן במה שזכרו הם ז"ל ולא במה שלא נזכר בדברי שניהם. ועוד דשניהם תיקונים ודומים אבל בברי לי דהוא יותר קל ומצוי אי איתא דמהני לא היו משמיטים אותו ועוד דאיזה ברי הוי בזה הלא בקל ישאר איזה שערות חוץ למים ולא תרגיש בהם כלל וכמעט שאי אפשר לומר ונקה אם לא באופנים שזכרו הם ז"ל. ועוד דמדברי הגאון רעק"א ז"ל שכתב להדיא דלא עלתה לה טבילה כשלא עשתה כן וכמ"ש הפת"ת ס"ק נ"ב נראה דגם באומרת ברי לי לא מהני דאם אינה אומרת ברי לי ומסופקת היא לא היה צריך הגרעק"א להשמיענו זה דהרי ספק טבלה היא. ועם שאין זה מוכרח כ"ך וגם אולי בגוף הספר משמע הפך זה מ"מ כתבתי כפי הנראה כעת שאין הספר הנז' בידי דפשט דבריו נראים כן:

ומן האמור מבואר ג"כ דמ"ש כת"ר נר"ו מצד דלנתה ואפי' לא נזקקה וגו' דהוי חומרא וגו' לעד"ן דזה דינא וכמ"ש מלפנים וכאמור. ואפילו לסמוך ע"ז כשעשתה כמ"ש מהרש"ק לע"ד צ"ע עוד. וכ"ש בכה"ג דנ"ד וא"כ יפה כיונה שחזרה וטבלה והנח להם לישראל שאם אינם נביאים בני נביאים הכו"ח ביום כ"ג אב הרחמים התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קנד

שאלה סירכה שניתקה בהגבהה והבודק אומר שלא הוגבה האבר כלל לא כלו ולא מקצתו והבודק השני שעומד עליו אומר שהוגבה האבר קצת מה דינה:

תשובה מדברי מרן ז"ל סי' ט"ל ס' ט"ז נראה דיש להתיר דמעמידין הבהמה בחזקת כשרות ע"ש ומ"מ נלע"ד דעושים לה נפיחה ע"ד מ"ש הרשב"ץ והב"ד האחרונים ביש סירכה תלויה בדופן וסירכה תלויה בריאה ומסופק לו אם היו דבוקות דמתירין בנפיחה וכן כיוצא בזה כתב התה"ז סי' נ' אות ג"ד דאם נסתפק לו אם היתה ההגבהה בחוזק יותר מהשיעור דמתירים אותה בנפיחה ע"ש. ומ"מ אם הם ברי ושמא ברי עדיף:

סימן קנה

שאלה סירכה היוצאת מן האונה דהיינו מהקצות אשר סביבותיה אל הדופן לבשר שבין הצלעות אם היא מותרת כמו סירכה שהיא מגב האונה לדופן או נידונת כאלו היא מהשיפולי שאין מועיל בה סתימת דופן:

תשובה מרן ז"ל בסי' ט"ל ס"כ כתב הא דמכשרינן דוקא כשהנקב כנגד הדופן אבל אם ניקבה מבפנים או אפילו בשיפולי ריאה וסירכה יוצאת משם לדופן טריפה ע"ש ושיפולי דמיירי ביה מרן ז"ל כאן נראה דכולל כל הקצוות והחידודין שאינם גב הריאה והטעם הוא משום דלא מגין הדופן רק על הגב שהוא כנגדו ממש אבל על מה שהוא מבפנים אין הדיבוק כל כך מגין ומזה הטעם אסר מרן ז"ל ג"כ בשיפולי שהרי איננו גב כי איננו נגד הדופן ממש. ומינה דכל החידודין והקצוות של הריאה הם בכלל זה. ושו"ר שכן יש לדקדק מדברי הטור ז"ל שכתב אבל אם ניקבה מבפנים וסירכה יוצאה משם לדופן טריפה על כן כתב הרשב"א נקב ניקב בשיפולי אונה וסירכה יוצאה אל הדופן טריפה חוששין שמא מבפנים היא באה ע"ש הרי דכל עיקר האיסור משום דשמא אין הקצה הזה גב אלא בפנים ומשם הסירכה והנקב וא"כ נראה דה"ה לכל מקום שאנו מסופקים בו וכנז' הכו"ח ביום כ"ג ניסן התרצ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קנו

שאלה מזוזה שנמצא בה איזה למדין שהראש הוא יו"ד במקום שראוי להיות וא"ו אם נפסלת:

תשובה ה' אמת ליעקב בדיני תמונת האותיות אות ל' כתב בשם הריב"ש ז"ל דלמ"ד שעשה בראשה כעין יו"ד הוי שינוי ופסול. וה' לדוד אמת ז"ל סיים ע"ז במוסגר ומ"ש מר וקציעה והבאתיו בסמוך אינו דומה ממש ע"ש והיינו דשם כתב בספרדית בראשה כעין יו"ד קטנה מעט וצוארה זקוף וגו' ע"ש וה' הנז' דלא תקשי מזה לזה כתב לחלק דאינו

דומה ממש. וה' קול יעקב נר"ו סי' ל"ו באות הלמ"ד כתב בשם ה' אמ"ש ויש מכשירין וציין לעיין בה' מלא"ש סי' כ"ו אות כ"א כ"ב בבינה ואמ"ש בשולי היריעה אות רי"ו ובשם ה' קס"ה שם בלשכ"ה אות י"ז כתב דאם נמצא כן בס"ת בשעת קריאה שא"א לתקן יש להכשיר וכן אם נמצא כן בשם הקדש או בתו"מ יש להכשיר אבל במקום שיכולין לתקן צריכים לתקן ע"ש. וכתב עוד בשם ה' אמ"ש בשולי היריעה אות ד' שכתב בשם משנת אברהם די"א אפילו לדעת הפוסלים היינו אם לא עשה הצואר בסוף הגג ממש כדינו רק מעט לפנים אבל אם עשה בסוף הגג ממש י"ל דאנו מצרפים היו"ד לרוחב הגג ויהיה וי"ו מדובק לרוחב הגג ע"ש. ומעתה נלע"ד דכיון דיש מתירין וגם האוסרים י"ל דמודו בכה"ג שהיו"ד בסוף הלמ"ד וכשמצרפים זה לזה יהיה שיעור וי'ו יש להתיר חדא דאין ס' מוציא מידי ודאי ועוד דהוי כעין ס"ס. ועוד דבדרבנן סומכים על המקיל. אלא דבלא זה בדעלמא אם לא יש סמך זה צ"ע כי אין הספרים הנז' בידינו הכו"ח ביום כ"א כסליו שנת התרצ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קנז

שאלה סירכה לשומן ונסתפקו בה השוחטים אם היא לשומן הלב שאומרים שנוהגים להתירו בנפיחה פה אי ג'רבה יע"א או לשומן אחר משאר שומנים דגם לפי המנהג הנז' לא מהניא בה נפיחה וכשהביאוה מבית המטבחיים לא נמצאת הסירכה הנז' ומהם מי שאמר כי הדבר שקול אצלו ומהם מי שאמר כי על הרוב היתה הסירכה לשומן שעל כיס הלב אך אין זה ברור אצלו דיש פנים לומר שאין זה שומן של כיס הלב:

תשובה נראה דבין לדברי זה בין לדברי זה טרפה היא ולא מהניא לה נפיחה כי לדברי האומר שהדבר שקול ה"ל ס' במנהג ומוקמינן ליה אדינא ולדינא לדעת מרן ולדעת רוב הפוסקים לא מהניא לה נפיחה כמ"ש ה' ישיב משה ז"ל ח"ב סי' א' וגם לדברי האומר דעל הרוב היתה לשומן הלב על כל פנים אמרינן הבו דלא להוסיף עלה ולא נהגו רק בודאי ולא כשיש ספק ואפי' מיעוט וכעין זה כ' מהרמ"ז ז"ל בעיני צדיק [אות פ"ה] לאסור כשהסירכה של שומן הלב מיעוט ממנה למקום אחר ע"ש:

סימן קנח

שאלה מי שנהג שבעה קודם הרגל והגיע ר"ה או שאר רגלים דקי"ל הרגל מבטל גזירת שלשים ויכול להסתפר בערב הרגל כמבואר בדברי מרן ז"ל בא"ח סי' תקמ"ח וביו"ד סי' שצ"ט האם כל היום מותר להסתפר או דוקא סמוך לחשיכה:

תשובה הגם דמור"ם ז"ל ביו"ד סי' שצ"ט ס' ג' על מ"ש מרן ז"ל מותר לכבס ולרחוץ ולספר בערב הרגל הגיה הוא ז"ל סמוך לחשיכה ע"ש סתמיות דברי מרן ז"ל ושאר פוסקים

מורים דכל היום מותר וכן ראיתי לשיירי כנה"ג ז"ל הגהב"י אות ג' שעמד בזה ומסיק דלא קאי מור"ם ז"ל בזה אתספורת ולדינא אלא מותר כל היום אלא כיון שנהגו שלא להסתפר עד אחר חצות הנח להם במנהגם ע"ש. ולשונו ז"ל מורה דגם למקום שלא נודע מנהגם לא יסתפרו רק אחר חצות דמדלא כתב אך אם נהגו וגו' מורה ובא דקאי להמנהג שזכר שם והאידנא נהוג עלמא כשחל ערב הרגל תוך ל' שלא להסתפר עד אחר חצות ע"ש ומשמע דהוא מנהג פשוט לכל המקומות. ולכן לעד"ן דמסתפרין אחר חצות כל שאפשר לו ומי שיש לו איזה אונס פרטיי שלא יוכל להסתפר אחר חצות עד הלילה רק קודם חצות מותר להסתפר קודם חצות במקום שלא נודע מנהג דמוקמינן ליה בהא אדינא ואם נודע מנהגם כנז' ישאל לחכם ויתיר לו לפי שעה כשיכיר באונסו] כיון דבאונס לא נודע מנהג ואיתיה בתקנתא בהתרה. הכו"ח ביום כ"ו אלול שנת התרצ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קנט

שאלה אבל שחל יום ז' ביום השבת אם יכול לעלות לס"ת לקרוא ההפטרה לנחת רוח לנלב"ע או לא:

תשובה ה' בית מנוחה ה' קריאת המפטיר אות ה' כתב דאם נהגו כן עולה ואם לאו לאו ע"ש ולענד"ן דמדינא יכול לעלות אם שכן נראה דעת מרן ז"ל ביו"ד סי' שצ"ה ס"א דמשעמדו המנחמים אפילו בשבת תו ליכא אבלות אם מצד דהלכה כדברי המקיל באבל. ולכן גם במקום שאין מנהג עולה. אך אם יש להם מנהג שלא לעלות אינו עולה כיון שנהגו כהאוסרים. ופה אי ג'רבה על הרוב דנוהגים לעלות ולכן ודאי דקורין ההפטרה ג"כ ואף אם לא יהיה בירור בזה עולים וכאמור כל שלא נתברר דהמנהג פה כאוסרים:

סימן קס

שאלה האם מותר לשוחט לקנות מהק"ק מכס הבשר הכשר של שנה או חדש בסך מה ומה שמכניס העזר יהיה להשוחט והוא יהיה השוחט ובודק להבהמות הנשחטים בשביל הק"ק:

תשובה מהר"י נבון ז"ל בספרו פרי מפרי סי' י"ח ס' ח"י כתב וכ"ש וק"ו שאסור לשוחט (לקנות) מכס הגאבילה דאיכא חשד שיבוא להקל להכשיר כדי שלא יפסיד בקנינו וכמו שכבר ערערו ע"ז האחרונים ז"ל וע' להכנה"ג באות ס"ב שהאריך בזה וסו"ד כתב שנהגו בתירייא שהק"ק יקחו מה שהיה נוהג ליקח השוחט והם יתנו לו דבר קצוב בין יצאו כשרות או טריפות ע"ש. ומזה זמן כאשר נדפס ס' ישיב משה ח"ב סי' קנ"ח היה הדבר

תמוה לע"ד שהרב הנז' מצדד דזה קיל ממה שהשוחט לוקח שכרו רק מהכשרות ע"ש דלע"ד הענין יותר חמור הרבה מהא דלוקח מהכשרות ובכי הא לע"ד כ"ע מודו אלא שאין בי כח לחלוק על דבריו אך עיזה עתה בהגלות דברי ה' פרי מפרי ז"ל. הא ודאי דכחו יפה והכרעתו הכרעה לאסור בזה ואין ספק דאלו ראה הי"מ דבריו לא כתב כנז'. ולכן הא ודאי דאסור לעשות כן אליבא דכ"ע וכן החוש מעיד דכל קוני עזר הבשר נבהלים בהיות איזה בהמה טריפה ושמחים להבהמה שהיא כשרה והי"מ ז"ל כנראה לא נגלה לפניו המצב של רוב המקומות שהבהמות הכשרות יש בהם ריוח והטריפות יש בהם הפסד מכמה פנים. ואולי בזמנו ובמקומו לא קפדי בזה ולכן כתב מה שכתב ולכן נראה דגם הי"מ ז"ל מודה לאסור ולא כתב כן רק במקום שאין שום הפרש בדבר ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אלא דלע"ד גם בכה"ג דזמנו ומקומו אין להתיר דעי"ז נמשך להקל גם היכא דיש הפרש דלא כל הזמנים שוים. ובמקום שיש חשש הקלה צבורית ראוי לעמוד בכל עוז לתקן הדבר באופן המתאים שאין בו חשש כלל וכאמור הכו"ח ביום י"ט תמוז יה"ל התרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קסא

שאלה בכור שנולד ליל ה' תחלת הלילה אם פודין אותו ביום עש"ק שהוא יום ל' אחר עבור כ"ט י"ב תשצ"ג או אין פודין אותו רק ליל מוצאי שבת:

תשובה דעת ה' ב"ח יו"ד סי' ש"ה דפודין והמ"א בא"ח סי' של"ט ס' ח' חולק והכרעת האחרונים הברכ"י ז"ל יו"ד סי' מה' פרח מטה אהרן דאפי' בדיעבד אינו פדוי וכן עיקר ע"ש וכ"ד ה' פנים מאירות ח"א סי' ד' ע"ש וא"כ נראה דהגם דכתב ה' עיקרי הד"ט (סי' ל"ג אות א') מה' שבות יעקב ח"ב סי' פ"ז דבדיעבד פדוי מ"מ הא מיהא לכתחילה לא וא"כ נראה דודאי הכי נקיטנן שלא לפדותו. ובדיעבד נראה דפודהו בלא ברכה דכיון דספיקא דאורייתא הוי צריך לפדותו ולענין הברכה ס' ברכות להקל. והגם דלהרדב"ז כי הויא פלוגתא בעיקר המצוה גם הברכה נגררת אחרי המצוה מ"מ אין זה רק באם מצד ההכרעה לדינא נקטינן דלא מהני אבל בנ"ד מידי פלוגתא לא נפקא ולכן במה דהוא דאוריתא לפדות צריך לפדותו פעם שנית ולענין הברכה אכתי בספיקיה קאי ואינו מברך. וכן כתוב אצלי בשם הראב"ד מהרס"ך ז"ל דודאי עבדינן כהוראת הברכ"י ז"ל. וכן נראה דעת מהר"י הכהן ז"ל בדברי יעקב מע' פ' אות א' ודעת מוהרמ"ז ז"ל בהגהותיו באמר משה שם ודעת בני מוהר"א הכהן ז"ל בהגהותיו לס' מו"ר בן פורת יוסף ח"ג מע' פ' אות ג' עש"ב דאין לפדותו בתוך יום שלשים הגם דעברו כ"ט י"ב תשצ"ג וכאמור. הכו"ח ביום כ"ב שבט התרצ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קסב

שאלה תיבת את שחסרה בס"ת ונמצאת תלויה ביני שיטי ואין מקומה מכוון ממש בין תיבה לתיבה הראויה להיות שם אלא משוכה לצד זה או לצד זה הרבה או מעט יותר מן הראוי לה אם נפסל ס"ת בהכי ביום השבת להוציא אחר או לא:

תשובה רשום בזכרוני דלדינא אין קפידא בכך וכל שתלויה ביני שיטי הגם דאין מכוון המקום שראויה להיות שם לא איכפת וכעת שכחתי מקומו איה וע' למרן ז"ל יו"ד סי' רע"ו ס"א שכתב טעה ודילג תיבה או יותר יכול לתלותה בין השיטין אבל לא בריוח שבין דף לדף ומדלא כתב היכן תולה הדילוג יש להוכיח קצת דלא איכפת הן חסר הן יתר אלא שאין זה מוכרח די"ל דמסתמא תולה אותה במקום הראוי אך מדסיים אבל לא בריוח שבין דף לדף מוכח דביני שיטי מיהא לא איכפת אם תהיה התליה מכוונת דאי איתא הלא בלא"ה בין דף לדף אינו מכוון ואין לומר דבבין דף לדף אפילו מכוון אוסר דודאי כשתולה בריוח בין דף לדף אי אפשר להיות מכוון רק כשתהיה באותה שורה חוץ לדף ובכי הא כבר כתב מרן ז"ל סי' רע"ג ס"ג דאם היתה תיבה בת שתי אותיות לא יכתבנה חוץ לדף וכ"ש ביותר מזה כיע"ש ותו דמרן ז"ל קאי על כל תיבה ששכח בין בראשית השיטה בין באמצעה וע"ז קאמר דלא יכתבנה בריוח שבין דף לדף ואי איתא דכשאינו מכוון יש קפידא תפוק ליה דבלא"ה בכה"ג לא הוי מכוון. ושו"ר שכן מתבאר מדברי הרשב"ץ ז"ל סי' קע"ו והובא למרן ז"ל בבד"ה בשכח פסוק שלם ואין מספיק לה אותה שיטה וצריך לתת הנשאר בשיטה שתחתיה ושם כתב דאין בסירוס קפידא והגם דהרשב"ץ שם כתב ולתלותה בין שתי שיטין עד שיצטרך הקורא אחר שהשלים קריאתו לחזור למעלה אל הפסוק האחר אפשר להקל בכך ואין לחוש לאותו סירוס שכתבת שכיון שהכתיבה התלויה היא דקה יותר מכתיבת שאר הדף מינכרא מילתא דלשם תלייה נכתב כן ע"ש והגם דכתב זה באפשר נראה דכן דעתו מדכתב אח"ז ואין לחוש וגו' וכן מוכח מדכתב אח"ז וכן מוכיח זה הירושלמי וגו' ועוד דאפי' נימא דאפשר דלא ברירה ליה מ"מ נראה דכ"ז אינו אלא באופן דהוי סירוס אבל לתלות תיבה בשיטה הקודמת לזו שלא בכיוון ממש נראה דפשיט"ל דשרי כיעו"ש ומ"מ נלע"ד דזה אינו אלא שלא לפוסלו אבל לאחר השבת יתקננו כראוי להיות כנהוג בין הסופרים לתת התיבה החסרה בשיטה הקודמת בין תיבה הקודמת לתיבה המאוחרת לזה שחסרה ועי' להרשב"ץ ז"ל ח"ב סי' ק"ח שלא הקפיד רק במה שהיתה בין דף לדף וכתב לכתבה בתחילת שיטה שניה ולא זכר לכתבה בכיוון למקום הראוי לה ע"ש זהו הנלע"ד כעת ועוד אשוב בל"ן לשנות פרק זה הכו"ח ביום י"ט אדר ב' התרצ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קסג

לעי"ת קסרין יע"א

נשאלתי מהחה"ש השו"ב כמה"ר ר' אלעזר מימון הי"ו שוחט בבית המטבחים ששחט כבש אחד והניחו ביד הטבח גוי טרם שבדקו אם נשחטו רוב הסימנים וכשחזר לבדוק הכבש הראשון מצא שנשחטו הסימנים לגמרי אם חוששין שמא הגוי הטבח הוא אשר השלימם. או"ד כיון שהישמעאלים מקפידים מלשחוט ולשוב ולשחוט שהוא אסור להם לפי דתם אין לחוש שגמר השחיטה שמתירא שלא יראנו גוי אחר:

תשובה נראה דכבש זה נבלה הוא ובחזקתו הראשון קאי וכמ"ש מרן ז"ל סי' כ"ה ס"א וכתב שם הפר"ח ז"ל בשם הרמב"ם ז"ל דאפילו אם השוחט זריז ומהיר אסור ע"ש וכ"כ ה' זבחי אלהים ז"ל ס"ק א' בשם הכנה"ג הגה"ט בשם המרדכי שאין לומר דזיל בתר רוב העולם שהם שוחטים רוב הסימנים דכיון דבחזקת איסור עומדת סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא. ועוד דאין מבורר זה הרוב דכמה פעמים שוחטין ואין רוב הסימנים נשחטים ע"ש וכ"כ שם בשם ה' עה"ש דכיון דתלי במעשה אין לומר אזלינן בתר רובא ע"ש וא"כ ה"ה בנ"ד הגם שיהיה איזה אומד שלא גמר הגוי מידי ספק לא פלט וכ"ש דאין כאן אומד כלל דהטבח הגוי כדי שלא יפסיד את בשר הכבש גומר ומעלים עין ואין כאן שום פחד שתולה בגמר הורידים וכאמור. וכן מצד דאסור גם להם אין זה כלום דלהרויח עושה הגוי כהנה וכהנה:

ועוד נראה דכיון דנעלם מעיניו יתכן שהוחלף כבש זה בזולתו ואף אם יאמר השוחט שלא הובא שום כבש אחר כיון דלא נתן לבו לבשר שנעלם מן העין מתחילה לשמור הו"ל מלתא דלא רמיא עליה ונעשית בלתי ידיעתו כעין מ"ש גבי השוחט בסכין ובה פגימה בסימן י"ח סיו"ד וע"ש בש"ך] ע"ש ונ"מ בזה דאפילו אם בדק הסימנים טרם שמסרו לגוי יש לאסור מטעם זה וגם אם יאמר שהוא מכיר כבש זה נראה דאין פנים להתיר כיון שאינו רגיל בו רק עתה שהובא לפניו לשחוט [וע"ש להש"ך סי' ס"ג סק"ז ולהעה"ש או"ב ע"ש] וכן שמעתי מאבא מארי זלה"ה כי מז"ק מהר"ם הכהן ז"ל בהיותו שו"ב בעיר מאלטא והטבח גוי הביא לו שור אחד ושחטו לו ובא אחד מגדולי המלכות לדבר עם מז"ק ז"ל באופן שנעלם מעיניו וכשבדק הריאה אסרו והטבח צעק שלא היה בו דבר המטריף והשיבו מפני שנעלם מן העין והודה לו שבאמת הכין ב' שוורים תאומים והראה לו השני אשר החליפו ואסר שניהם ונראה טעמו כדאמרן שאין לסמוך על מה שכפי ההכרה שהכיר זה הוא כיון שאינו מורגל בי כל כך. ונגלה למפרע כי אותו איש מגדולי המלכות בכונה הוכן מראש להטעות את מז"ק ע"י שיחליפו זה בזה ונתקדש שם

ה' שלא עלתה בידם להכשילו ע"י תקנת רז"ל הכו"ח ביום יו"ד אדר התרצ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קסד

שאלה מי שיש לו תבואה מחוברת ולא יצא השער אם יכול לפסוק עליה:

תשובה אפי' בתלוש כל שחסר יבוש ודישה וזריה דהיו ג' מלאכות כתב הרמב"ם בפי"ז מה"מ ה' ט' דאינו פוסק עליה וכ"פ מרן בש"ע סי' קע"ה ס"ד והטעם מבואר בהרמב"ם שם דהרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום וכמו שלא בא לעולם עדין וכ"ש אם עדין מחובר וכ"ש אם חסר בישול התבואה שהיא לחה ולא נגמרה דה"ל חסרון בידי שמים דגם לשמואל במציעא דף ע"ד אפי' חסר אחת אינו פוסק ע"ש:

סימן קסה

שאלה המוכר לחבירו פירות לזמן פ' ויש לו כשיעור מה שמכר תחת ידו אם אסור כיון דיש קביעות זמן או לא:

תשובה כתב הכנה"ג (סי' קס"ב) הגהב"י אות ט"ל בשם הריטב"א דלא אסר הרמב"ם בפ"י מה' מלו"ל רק בהלואה אבל בזביני מותר גם דקובע זמן וכ"כ באות מ"ג וא"כ נראה דכיון דרבים חולקים על הרמב"ם הגם דיש סוברים כהרמב"ם מ"מ אפושי פלוגתא לא מפשינן ויש לנו לומר דלא פליגי אלא בהלואה אבל בזביני מתירים כ"ש שכן נמצא לאחד מן הראשונים שכ"כ להדיא וכ"נ דעת מרן בש"ע שהשמיט דין זה וכ"נ דעתו בב"י שהביא דברי הרשב"א אחרי שנשא ונתן בזה וכ"נ ממש"ש ולא ידענא מנ"ל לרי"ו דדעת הרי"ף כהרמב"ם ע"ש וא"כ אין המוחזק יכו"ל קי"ל כהרמב"ם כיון דדבריו מסופקים גבי זביני [וכ"ש לפי מה שהוכיח דדעת מרן דלא כהרמב"ם דאין לומר קי"ל נגד מרן] וכ"ש דנראה יותר לעיקר דברי הריטב"א דבזביני מודה שהוא אחד מן הראשונים ואין דבריו מפורסמים ושפיר י"ל דגם אם יש חולקים אלו ראו דברי הריטב"א היו מודים לו ותו דמסתברא דאפושי פלוגתא לא מפשינן לומר דפליגי גם בזביני וכמש"ל ותו דמקור דברי הרמב"ם לפמ"ש הרשב"א שזכר מרן הב"י וכן לפ"ד ה"ה היינו מדאמרינן לוין סתם וא"כ היכא דאתמר אתמר וכן יש להוכיח מדלא כתב הרמב"ם דין זה גבי זביני וכן ראיתי להרדב"ז ח"ב סי' התע"ז שכתב דלדעתו בזביני מודה הרמב"ם ודעמיה ע"ש וכ"כ האב"ק אות ו' משם מהרימ"ט וכ"נ דעתו ע"ש ועי' הדרכ"ת סקט"ל] זהו הנלע"ד הכו"ח ביום כ"ד אב יה"ל התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קסו

שאלה מי שהזהיר את אשתו מלהושיב תרנגולת על הבצים (הנקרא תחצ'ין) לגדל אפרוחים ושאם תעשה כן יהיה הקדש. ונתחרט ובא להתיר וא"ל אחד מן המורים שאין להתיר את הנדר עד שיחול ולכן אחרי שתושיב התרנגולת על הבצים תבוא להתיר נדרך ובעודם על הבצים בא להתיר ונסתפק להם איזה ספיקות ואח"כ במאי דביני ביני גדלו האפרוחים ונפל הפרש בין המורים אם מתירים אלו או זכה בהם ההקדש:

תשובה הרדב"ז בתשו' ח"א סי' קל"ד כתב דראובן שאמר לשמעון העני אתן לך כו"ך לצדקה הדבר ברור שאם נשאל והתירו לו שהוא מותר דלא עדיף מכל קונמות והקדשות ונדרים ונדבות אבל חכם המתיר לו נדרו חייב נדוי וכן כתבו בהדיא המפרשים וטעמא מפני שמפסיד את העניים ומ"מ הנדר הותר ואם אמר בפני פלוני התרתי והלך לו למדינת הים גם בזה אני רואה לכופו דאיחזוקי אינשי ברשיעי שהתירו נדר כזה לא מחזיקנן ע"ש. אבל מדברי הרא"ש כלל י"ב אות ב' שכתב מה שקשה לך על ר"י שפירש דנדר לעניים יש לו התרה לא ידענא מאי ק"ל למר אפי' נדר להביא קרבן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט יכול להתיר נדרו כ"ש אם נדר לעני שיכול להתיר נדרו וגו' וכן מסיים שם דבכל דבר שבא על ידי קדושת נדר והקדש ותרומה וצדקה יכול להתיר ע"ש משמע דלכתחילה נמי יכול להתיר ואין חוששין להפסד עניים בכה"ג דהתורה הרשתו להתיר נדרו וכאלו לא נדר כלל דמי. גם ממקומו הדבר מוכרע דאם באנו לחוש להפסד עניים למה לא חשו ג"כ להפסד ההקדש בקונמות והקדשות ונדרים ונדבות ואם נאמר דגם בהם חיישינן ואין להתיר לכתחילה הי"ל להרדב"ז להסתיע מזה גם לשונו מורה דדוקא גבי עניים והוא פלא דאטו עניים דלהרשב"א א"ץ התרה כלל דבעינן קנין כמו עניני חול ליהוו חמירי מהקדשות ממש דמתירין לכתחילה גם לשון מרן ז"ל סי' רנ"ח ס' ו' שכתב הנודר צדקה אינו יכול לחזור בו אא"כ נשאל לחכם והתיר לו בודאי דכונתו לכתחילה יכול להתיר שהרי מקור דבריו הם דברי הרא"ש הנז' ובהם מבואר דלכתחילה נמי יכול. ומה שהוכיח ידי"ן מהרצ"ך נר"ו דבדיעבד קאמר מדנקט לשון נשאל ולשון התיר לו לדעתי אינו כלל מן ההכרח דאלעיל מניה קאי שכתב אינו יכול לחזור בו ונ"ל שלא יוכל לעבור על נדרו אא"כ כבר נשאל וכבר התיר לו ואם היה כותב מרן אא"כ ישאל ומתיר לו אין הלשון מתאים כלל דמשמע דיכול לחזור כשדעתו לישאל ועם שאין מקום לטעות בזה מ"מ אין הלשון מיושב וכן מוכח מדסיי' שם ואם הגיע ליד הגבאי אינו יכול להשאל עליו אלמא דמיירי נמי לכתחילה שבא לישאל וזה פשוט לע"ד אם מצד לשונו אם מצד

דברי הרא"ש וכאמור וכן מבואר מדבריו סי' רכ"ח ס' מ"ב שכת' יש לו התרה וכתב עוד יכול וגו' ע"ש:

והגם דכתב מרן ז"ל סי' ר"ג ס"ג דנדרי הקדש. מצוה לקיימם ואין נשאלים עליהם אלא מדוחק נלע"ד פשוט דה"מ שנדר איזה דבר להקדש בדרך ישרה אך אם אמר לא אעשה דבר פ' או אעשה דבר פ' ואם לאו אתן כו"ך להקדש שפיר יכולים להתיר לו גם בלתי דוחק דבעיקר נדרו אינו מתכוין אלא לקנוס ולהעניש עצמו שישמור אותו דבר שאמר לעשות או להפך ולא מבעיא בבא להתיר קודם שיעבור אלא גם בעבר דחל ההקדש מתירין לו גם בלתי דוחק שאין זה מטרת ההקדש ולא שייך ללמוד זה כמו שלמד הרמב"ם (פי"ג מה"נ הכ"ה] מהכתוב נדרי לה' אשלם דזה מסתבר דשייך רק בנודר למצוה או בעת צרה או שנדב לבו לתת לה' ולא בבא לזרז עצמו דאין זה אלא כשאר נדרים דעלמא (וכן מבו' להדיא שם] ומה גם דדומה זה לטעות ואונס דלבו אנסו שחשב שישמור ותו דאסמכתא הוי. והגם דפסק מרן ז"ל סי' רכ"ח ס' יו"ד נדר לצדקה באסמכתא כגון אם אעשה דבר פ' אתן כו"ך לצדקה ועשאו חייב ליתן ה"מ לחייבו ליתן אך לענין להתיר לו נ"ל דמתירים גם בלתי דוחק דהבו דלא להוסיף על מה שלמד הרמב"ם מהכתוב וכאמור ומהיכא תיתי להוסיף גם בכה"ג. ואין לומר דכיון דחשיב נדר של צדקה גם דהוי אסמכתא א"כ בכלל נדר הוא דכיון דיש סוברים דאסמכתא גם בצדקה לא קניא מסתיין לומר דקניא ולא לחשבו כנדר ממש גם לענין זה דאין נשאלים מדוחק כיון דיש סברא לחלק ותו דכיון דבא לישאל על נדרו בפתח או בתרטה והנדון של צדקה הוי באסמכתא הו"ל כנדר טעות ומסתבר להתירו גם בלתי דוחק וכאמור ומה גם דלהרשב"א גוף נדר לצדקה לעניים אינו חל בלא קנין כשאר מילי דחול דהו"ל ס"ס להתיר שמא כהרשב"א ושמא כהמתירים אסמכתא ושפיר נשאלין עליהם אפי' להרדב"ז] והגם דמרן לא פסק כן [וחייב ליתן הגם דאיכא ס"ס] מ"מ לא ראינו שפסק מרן דגם בכה"ג דלעניים ובאסמכתא אין נשאלים אלא מדוחק. ועוד נ"ל דזה הוי דוחק שחשב להתיר הנדר קודם שגדלו האפרוחים ונתאחרו מלהתיר עד שגדלו ששוים סך מסויים וגם נתטפלו בהם זמן מרובה בגידולם וניכר שמצטער מזה שזמן רב הוא הולך ובא להתיר. ועוד נ"ל דכיון דהוצרך לזה לגדל אפרוחים אם לרוב הריוח שיש לו מזה אם למלאת פרנסתו אם שכך רצונו ובדעתו שמהיום והלאה יגדל תמיד כרצונו א"כ מצטרפים כל הרווחים הנמשכים לו מידי שנה בשנה והו"ל דבר גדול ומסוים והוי מדוחק וכאמור:

שו"ר למרן בב"י סי' רנ"ח בשם ר"י שכתב להדיא דאם אמר אם לא אלך למקום פ' אשב בתענית או אתן כך לצדקה הוי אסמכתא כיון שההליכה היתה לדבר הרשות ואינו חייב

אא"כ חייב עצמו בקנין בשטר וגו' ע"ש וצ"ל דטעמו בזה כמ"ש דכל כה"ג אין כונתו להקדיש שום דבר רק קנס לדבר הרשות ולכן חשיב שפיר אסמכתא וא"כ מינה נמי לנ"ד דהוי אסמכתא ואינו חל. ומינה נמי די"ל דל"ח נדר לצדקה גמור דאין נשאלין אלא מדוחק וכמו שחילקתי לעיל. ואין לומר דנדר זה שלא לגדל אפרוחים חשיב לדבר מצוה לפי צואות ריה"ח] דכיון דלא נזכר זה בפוסקים וגם מעשים בכל יום שמגדלים הגם דיש נזהרין אין זה לא גדר ולא סייג. ועוד דאם באנו לידי מדה זו איך יתיישב העולם והתורה דרכיה דרכי נועם:

והגם דמרן ז"ל בש"ע סתם וכתב אם אעשה דבר פ' אתן כו"ך לצדקה ועשאה חייב ליתן ומזה י"ל דפליג אר"י מ"מ כיון דבב"י לא דחה זה י"ל דמיירי בכה"ג דהוי מצוה וכמ"ש בשם ר"י אלא דבאמת אין זה מפשט דבריו לע"ר. ומ"מ דעתי הקצרה להתיר לו בכה"ג ולחשבו מדוחק או דא"ץ מדוחק כלל באסמכתא וכאמור דבכי הא לא מצאנו דמרן חולק ואיפושי פלוגתא לא מפשינן וצי"ב עוד [עי' להישי"מ ח"ב סי' ל"ז ע"ש]:

סימן קסז

שאלה מי שהוא אבל בתוך י"ב חדש של אמו וכבר עברו שלשים יום והתחיל בימי המשתה של נישואי בתו האם מותר לאכול עם המסובים בסעודות הנהוגות טרם החופה. וכן אם מותר לתת על ידי בתו מטבעות זהב כנהוג הנקרא רשי"ק]. וכן אם בליל החופה מותר לאכול עם המסובים:

תשובה מדברי מהרשד"ם יו"ד סי' ר"ב שהתיר באחים שדרכם לאכול יחד ובתוך השנה אחד מהם נשא אשה שיכול אחיו לאכול בתוך ימי החופה עם החתן ע"ש נראה להתיר ג"כ בנ"ד שהרי טעמו שם משום דלא אמרו באבל רבתי דעל אביו ואמו אסור ליכנס לבית המשתה כל י"ב חדש אלא לאנשים שאינם מבני החופה אבל אנשי החופה שהם קרובי' אל החתן והכלה נראה בעיניו דפשיטא דשרו לכ"ע דיום טוב שלהם הוא ואין להם להצטער וליתן צער לחתן ע"ש וא"כ מינה נמי האב שהוא קרוב אל הכלה ומזה מצטער הוא או החתן או הכלה. והגם דשם בנדונו יש עוד טעם להתיר נראה דהוא ז"ל דעתו דבחדא מינייהו סגי וכמו שסיים שם וכל אחד מהטעמים מספיק וכ"ן דעת ה' בית עובד שהתיר בטעם זה וסיים וכ"ש וגו' ע"ש:

אך נראה דלא שייך יום טוב רק משנשאה ובירכו שבעה ברכות אבל קודם זה אינם נקראים חתן וכלה רק כשאר האדם שהרי הם מותרים במלאכה אז ואומרים ודוי ונפילת אפים ולכן נלע"ד דבליל שבע ברכות וכן מן הוא והלאה ע"ס כל ז' ימי המשתה מותר וקודם זה אסור וממילא א"ץ להשיב במה ששאל אם מותר לתת על ידי הכלה וגו' דכל

זה נהוג רק קודם החופה ובר מן דין המנהג זה [שנוהגים הקרובים לעשות כזאת] איננו ע"פ הדין ויש בו כמה איסורי נגיעה בערוה והסתכלות ושאר דברים שאינם מהוגנים ואין ראוי לעמוד בו [והגם שנראה דבאב לא שייך זה נראה דכונתו דכיון דנמשך מזה לעשות כן גם שאר קרובים ראוי למונעו]. וכן אנכי כאשר נשאת בתי לא נתתי כנז' כמו שנהגו וצויתי שיהיה זה רק ע"י נשים וכן ראוי לכל מי שיש בידו לבטל מנהג זה לבטלו. אך יותר טוב כי ביטולו יהיה בהמשך לאט לאט בהודעות לרבים חומר שבו לבל ימשך מזה מחלוקת מההמון וכיוצא אשר עי"ז אולי לא יעלה בידו של הבא לתקן אך ע"י הודעות צבוריות בדרושים וכיוצא ישתרש בלב היראים והחרדים והבינונים לצאת ידי אלהים ואדם ולהמנע מזה ואגב נמשכים זולתם ומאחרי שתתפשט המניעה בנקל יוכל לבטלו ולהעבירו כליל כי לא ישארו רק אנשים שאין דבריהם נשמעים וגם תיכף שידברו ויתלוננו ימצאו משיבים אותם מדעתם. וזה כלל גדול בתורה אם כשהרב רוצה להנהיג איזה דבר תיקון צבורי חדש או למנוע ולבטל איזה מנהג רע ללכת בדרך זו לכלכל דבריו במשפט ובכיוצא בזה אמרו דברי חכמים בנחת נשמעים אה"ב וכן אמו"ר ההמ"ח זצוק"ל השתדל לבטל מנהג זה בעירנו בהערותיו להק"ק בדרשותיו ודבריו נתקבלו עד שכמעט נתבטל זה לגמרי] הכו"ח ביום ה' אדר התרפ"ג ליצירה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קסח

שאלה אבל על או"א שכבר עברו ימי התגלחת הראשונה למנהג עירינו שלשה חדשים ועשרה ימים ומהתגלחת השנית עברו ז"ך ימים ורוצה לינשא אם מותר לגלח:

תשובה ע' להשד"ח מע' אבילות אות כ' שכתב בשם ה' חיים ביד דמותר לגלח ולכבס אף במקום שנהגו שלא להסתפר ביום ל' ע"י גערה משום דביום החופה יו"ט שלו הוא וביום שמקדש נמי שרי וע"ש שציין לה' אליה רבה בסי' קל"ב אות ד' שמתיר לנושא אשה לגלח אף בתוך ל' לאו"א ואף דהפמ"ג במשבצות זהב שם מסיק זה בצ"ע (וכמ"ש בחי' רעק"א באשלי רברבי סי' ש"ץ) מ"מ ביום ל' יש להתיר וכמ"ש ה' חיים ביד ע"ש והגם דפה מעשים בכל יום דגם ביו"ט גמור נוהגים שלא לגלח רק לפרקים הנוהגים [אה"ב עי' לאמו"ר זצוק"ל בסה"ק ברית כהונה חיו"ד מע' ג' אות יו"ד דמסיק להקל לגלח בעיו"ט אחר שלשים יום משגילח אחר הגערה הראשונה כיון שלא נודע המנהג בחל עיו"ט בינתים כל עוד שלא נודע איך נהגו בזה הרבנים הראשונים ז"ל ע"ש ולכאורה דבריו סתראי ונ"ל ששוב חקר ודרש וראה שנוהגים כן ההמון בלי שאלת חכם שלא הפרישו בין גערה א' לגערות שאחריה ושחכמי העיר לא נודע להם שיש בזה מנהג מהראשונים כנ"ל] מ"מ י"ל דדבר שהוא מיוחד לו לבד עדיף ועוד נ"ל טעם נכון להקל בזה מצד

דבכה"ג דדרך החתן לגלח הו"ל כגערה וניוול גדול הוא וקרוב לזה ראיתי שהקילו למי שהולך בין הגדולים והשרים ע' למור"ם סי' ש"ץ היכא דהולך בין הגוים ומתנוול הב"ד ה' בית עובד ע"ש:

סימן קסט

שאלה תרנגולת שמנה שהלחה של הדקים שבה היא אדומה כמו דם וכן הקורקבן מלא לחה כזו וכן העור הפנימי אדום ושחור אבל איננו ממוסמס רק קרוב למעי הדבוק בו שם הקרום של הקורקבן הפנימי ממוסמס. והבני מעים ג"כ מאודמים אבל לא כדם והרקנו הלחה שבדקים ומצאנו שיצא הרבה זרע של פלפלים אדומים וגם פתחנו את הדקים והדחנום וסר מראה האודם ונשאר רק דבר קל מאד מהאודם באיזה מקומות:

תשובה נ"ל להכשיר דאם מצד הדם הנמצא בדקים נ"ל שאין לחוש דלא יהיה אלא מחלה הלא קי"ל דאחוזת הדם והמעושנת וכיוצא מותרת הגם דיש בהם איזה מחלה דלא גריעי מבהמה או עוף המסוכנים דאם פרכסו מותרים כמבואר בסי' ס' ואם מצד המסמוס שבקורקבן הרי אינו אלא בעור אחד הפנימי ואינו נטרף אלא בניקבו שניהם כמ"ש מרן סי' מ"ט ס"א וה"ה למסמוס שאינו מטריף רק בנתמסמסו שניהם כ"ש דיתכן שאין זה כלל מסמוס רק שכן דרכו שהולך הקרום הפנימי ומתרכך ומתלחלח עד הושט ואם מצד האודם שבדקים נ"ל פשוט דתולין בזה שבא מחמת הדם שבמעים וראיה לזה דע"י הרחיצה והשפשוף הוא סר ולא נשאר ממנה רק דבר קל ואם היה עצמיי לא היה סר. ואין צריך לשלוק המעים ולראות אם תסור האדמומית כיון שלא ידענו שנפלו לאור דהגם דכתב מרן ז"ל סי' נ"ב ס"ו דבנמצא שינוי באחד מהאיברים אעפ"י שלא ידענו שנפלה לאור טריפה ע"ש כבר כתב מור"ם שם דיש מכשירים בלא נודע דתלינן השינוי בדבר אחר ע"ש וכתבו האחרונים דיש לסמוך ע"ז בהפ"מ ע' להעה"כ ולה' שבת אחים ובנ"ד ג"כ יש הפ"מ שאינה שוה השליש ממחירה וגם הוא ע"ש ואפי' אין בו הפ"מ דומה להפ"מ דבכ"מ הפוסקים אומרים או זה או זה. והגם דלע"ד לדידן דבתריה דמרן גרירי יש לאסור גם בהפ"מ מ"מ נ"ל דבכה"ג גם מרן מודה שהרי סיים מור"ם דתלינן השינוי בדבר אחר וא"כ נ"ל דע"כ לא פליגי אלא באין במה לתלות אך בנ"ד תלינן דמחמת הדם הנז' נתאדמו הב"מ. ועוד דכיון דסר ע"י הדחה ולא נשאר רק דבר קל הנה זה לאות שאינו עצמיי ואעפ"י שלא סר לגמרי וכעין זה כתב ה' עיה"כ סי' ל"ד אות ח' בשם הרדב"ז ח"ב סי' רל"ה ע"ש ועוד נראה דודאי מרן אינו אוסר רק אם נשלקו ולא סר המראה אבל בלא נשלקו ואבד יש להתיר מס"ס דשמא כהמתירים בלא נודע (וכמ"ש השש"א גבי מרה דהוי ס"ס גם בנגד מרן ע"ש הטעם וכ"ש בזה דבב"י כתב דאחד מהטעמים משום

דלחומרא ע"ש) ואת"ל כהאוסרים שמא אם נשלקו היה סר המראה ומעתה בנ"ד א"צ לשלוק לברר דכיון דהספק השני אם כדברי האוסרים או המתירים אינו מתברר א"צ לברר גם אחד מהם וכמ"ש הנו"ב ח' סי'. והגם דנראה פשוט דלדעת מרן לא חשיב ס"ס דצריך לברר כיון שלא מצאנו לו שכ"כ להדיא ודעת האחרונים לסמוך על המתירים בהפ"מ וגם לדעת מרן אינו אלא לכתחילה אבל בנאבד מותר שפיר יש לסמוך שלא לברר ובפרט דלע"ד כל האודם והדם אינו אלא מצד שאכל הרבה זרע פלפלים או פלפלים וזרעם ואינו רחוק אם כל המראה והדם אינו אלא מזה וכן ע' בטור סי' נ"ב בשם הרא"ש דתולין ברוב שומן וכיוצא ע"ש ובאמת זו שמנה הרבה. זהו הנלע"ד אם כה יסכים אתי אחד מרבני ההוראה הי"ו הכו"ח ביום ט' שבט התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קע

שאלה חמאה מבושלת הנקראת סמ'ן אם מותר להסתחר בה לדידן דנהיגנן לאסרה באכילה:

תשובה לדינא חמאה מבושלת דהיינו הסמן מותרת באכילה כמ"ש מרן בש"ע יו"ד סי' קט"ו ס"ג דבמקום שאין מנהג לאסור חמאה בלתי בישול אם בישלה מותרת ומבואר במור"ם שם דגם אם בישלה הגוי מותרת דסתם כליהם אינן בני יומן אך המנהג פשוט פה אי ג' לאסור הסמן באכילה וככר תמה מז"ק מהר"ם הכהן ז"ל בחיבורו כ"י על זה עי' ישי"מ ח"ב סי' קע"ו) ובפרט לדידן דהמנהג להתיר גוף החמאה בלתי בישול וכתב שם דבעוב"י תונס וכל גלילותיה ג"כ נוהגים איסור באכילת הסמן ע"ש ושאל ע"ז לגאון עוזנו מוהר"י בסיס זצ"ל (הוא ההמ"ח אבני צדק) והשיבו שחוששין לתערובת שומן טמא ושהיה הדבר תמוה בעיני מז"ק ז"ל ואח"כ שמע מגוים נאמנים מסיחים לפי תומם שראו בעיניהם כמה פעמים שמתיכים חלב האליה וחלב הקרב ומערבין עם החמאה ותשקוט האר"ש ע"ש ופשוט דמ"ש שם עם החמאה ר"ל המבושלת דהיינו הסמן דאם מערבין עם החמאה בלתי מבושלת הדק"ל איך נוהגים בה התיר גם מצד המציאות נראה דאם מערבים בה בעודה בלתי בישול ניכר טעם השומן טמא אשר בה ומה שלא חשש מור"ם ז"ל י"ל דבעירם לא היה חשש לתערובת זו ובזה א"ש ג"כ דברי ה' בית יהודה במנהגים דף קט"ו ע"ב שלא נתן טעם זה למנהגם שהוא כמו מנהגינו די"ל דבעירם לא היה חשש זה וכאמור. ועי"ל דמדינא אין לחוש למיעוטא דמיעוטא דמערבין אך מצד המנהג החמירו לגדר וסייג ולכן התיר מור"ם וגם ה' ב"י הוצרך לטעמא דהוי כלכתחילה מה שקונים וסתם כלים אינו אלא בדיעבד ע"ש. אך מדברי ה' פרי תואר ס"ק ח' נראה דאסור מדינא מחשש איסור דאורייתא והגם דסיים שם ושומר נפשו ירחק ממנה דנראה

דאין זה איסור לכל נראה דכונתו לאסור לשומר נפשו גם שלא נודע דיש חשש תערובת. אך במקום שיש חשש תערובת אסור מדינא גם מבואר מדבריו שם דהתערובת היא בעודה חמאה טרם שנתבשלה ונראה דאין זה רק במקומם אך במקומותינו מערבים רק במבושלת וכמו שהכרחתי לעיל. וכ"ן מדברי ה' מזמור לדוד בכונת הפר"ת דאוסר מדינה במקום שיש חשש תערובת:

ומ"מ נראה לכאורה דה"מ לאכלו אך להסתחר בו שרי וכמ"ש מרן סי' קי"ז ס"ס א' דכל דבר שאין איסורו אלא מדרבנן מותר לעשות בו סחורה ע"ש והגם דבנ"ד חוששין לתערובת שומן טמא דאיסורו מדאורייתא נראה דמדאורייתא אין לחוש לזה וליכא רק איסור דרבנן שהרי המורייס מבואר בדברי מרן סי' קי"ד ס' י"א דאיסורו משום תערובת יין ומותר להסתחר בו כמ"ש הפר"ח סי' קי"ז ס"ק י"ד בשם התוספתא הגם דסתם יינם אסור בהנאה וכ"ש כאן שאין כאן איסור הנאה. אך נראה דשאני התם דגם סתם יינם עצמו אינו אלא איסור דרבנן כמבואר מדברי מרן ז"ל סי' קכ"ג שאינו אלא גזרה דרבנן וע' בבאה"ט שם אך בנ"ד דאיכא תערובת איסור דאורייתא הוי כאיסור דאורייתא והגם דמידי ספיקא לא נפיק דשמא אין בו תערובת כלל וספיקא דאוריתא לחומרא אינו אלא דרבנן כמ"ש הפר"ח סי' ק"י בכללי ס"ס אות א' ע"ש י"ל דכיון דחמיר מיהא מאיסור סיר דרבנן גמור וכמ"ש ה' ווי העמודים סי' קל"ו ס"ג וסי' כ"ד ס' י"א ע"ש אין להתירו בסחורה והגם דיש ס"ס דשמא אין בו תערובת כלל ואת"ל יש בו תערובת שמא באופן שנתבטל מדאורייתא מ"מ יש פנים לומר דכיון דהספק הראשון שיש בו תערובת או אין בו אינו אוסר רק אם יש בו תערובת שאינה מבוטלת לא מקרי ספק כלל ומתחילה אנו דנים רק אם יש בו תערובת האוסרת או לא וא"כ אין כאן אלא ספק אחד ודומה לזה כ' ה' שושנים לדוד בפסחים דף ט' בריש סוגיית החולדה ע"ש. ועי"ל דכיון דכל עיקר התערובת שמערבים הוא להרויח מסתמא אין מערבין באופן מועט שמתבטל דאין בו כ"ך ריוח וא"כ הוי כודאי דכשמערבים מערבין הרבה שאינו מתבטל ולא נשאר רק עיקר הספק דשמא אין בו תערובת כלל ובספק אחד אין להתיר דהו"ל ס' דאורייתא ולא מבעיא להסוברים דאסור מדאוריתא אלא דגם למ"ש הפר"ח דהוי דרבנן מ"מ חמיר מאיסורי דרבנן וכאמור [עי' הדרכ"ת סי' קי"ז ס"ק ג'] ושו"ר לה' שש"א ז"ל סי' קי"ז ס"א שעמד בספק טריפה ונראה דדעתו לאסור ע"ש. וכ"ש אם מרן ז"ל מהסוברים דאיסור סחורה מדאורייתא כדעת הר"מ ושאר פוסקים וכמו שכן נראה ממה שכתב בס"א חוץ מן החלב שהרי נאמר וגו' ע"ש שמזה דקדקו הפוסקים שדעת הרמב"ם דאיסור סחורה בדבר איסור מדאורייתא] דלפ"ז לא יכון מה שדחה ה' שש"א למה שמבואר מהרמב"ם

בספ"ח מה' מ"א דגם ספק איסור דאורייתא אסור בסחורה דלשיטתו אזיל דאיסור סחורה מדאורייתא ע"ש דהרי לדידן [ג"כ] איסור סחורה דאורייתא [ועודן הרי הרמב"ם עצמו דס"ל סד"א לחומרא מדרבנן אוסר הסחורה בספק איסור דאורייתא [וא"כ גם אם הוי ס"ל דאיסור סחורה דרבנן מ"מ בדבר האסור מספיקא דאורייתא בין אם יהיה סד"א לחומרא דאורייתא דאז יש לאסור בפשיטות בין שיהיה דרבנן מ"מ חמיר כדאורייתא] והגם דהרב משנה למלך שם ביאר כונת הרמב"ם (דקאמר בין בספקו בין בודאו] דקאי רק אאיסורי דרבנן מ"מ דעתו לאסור סחורה בספק איסור תורה דחמיר כמו שיע"ש:

אלא די"ל דנ"ד לא חשיב ס' איסור דאורייתא די"ל דמן התורה מוקמינן ליה אחזקתיה שאין בו תערובת. גם י"ל דמן התורה אמרינן דמרובה פריש וכפי הנראה דהרוב אין מערבין ואין כאן אלא חששא ולא ספק גמור ורובי להתיר והגם שנהגו לאסרו אינו אלא כדברים המותרי' ואחרים נהגו בהם איסור וקצת יש לדקדק כן מדברי הפר"ת שלא כתב בפשיטות לאסור משום ספיקא דאורייתא ונקיט בלישניה חששא דאורייתא כיע"ש. ועי' למור"ם סי' קי"ד ס' יו"ד דאם יש רוב שאין מערבין אמרינן כל דפריש מרובא פריש:

וראיתי להכנה"ג סי' קט"ו הגהב"י אות ה' שכתב בשם האו"ה דאע"ג דבודאי חלב טמא הוי איסור דאורייתא מ"מ מאחר דרוב חלב המצוי בינינו הוי חלב טהור ואף אם היה בו חלב רק ע"י תערובת דמסתמא חלב טמא ניכרת בפ"ע וגו' הוי סתם חלב רק מדרבנן ודנין בספקו לקולא ע"ש ומדבריו אלו לכאורה יש להקל בנ"ד ג"כ ומטעמו ז"ל הנז' אלא דיש קצת לחלק ולומר דחלב דהיינו שומן הקרב וכיוצא הו"ל תערובת דמין בשאינו מינו ול"ד לחלב דהוי מין במינו. ומין במינו מדאורייתא בטיל ברוב ולא כן בשאינו מינו דבעינן ששים אך מהטעם שזכר דרוב חלב המצוי הוי חלב טהור יש פנים ג"כ דרוב החמאה המבושלת או שאינה מבושלת אין בה תערובת וא"כ אין כאן אלא חששא בעלמא ולא איסור דאורייתא וכמו דכן נר' מלשון הפר"ת וא"כ מותר בסחורה וכן יש להוכיח ממה שנהגו להאכילו לתינוקות דאי איתא דאיסור דאורייתא הוא מכח ס' דאורייתא ולחומרא מדאורייתא או מכח ס' איסורא דאורייתא דאסור מיהא מדרבנן וחמיר כדאורייתא] איך ספינן להו לקטנים בידים אלא ודאי דאינו אלא חששא בעלמא ואינו אלא דרבנן ולכן באיסור דרבנן מאכילים לתינוקות ונהגו כהמתירים לספות לתינוק בידים איסור דרבנן [עי' להעה"ש א"ח סי' שמ"ג או"ב] ועוד דגם למרן ודעמיה בא"ח סי' שמ"ג דאסור י"ל דכאן חששא בעלמא וקיל טפי אלא משום דנהגו להחמיר ולגבי הקטנים לא נהוג מעיקרא ולא החמירו וכפ"ז נר' דמותר להסתחר בו דאפי' לגדולים היה בדין להתירו [עי' המה"ש שם או"ג] ואין לומר דיש לאסור ממה שלא ראינו מסתחרים בו ונימא דנהגו

לאסור גם בסחורה דודאי לא כ"ע דינא גמירי ובראותם שהוא אסור באכילה נחשב להם כאיסור ולא הסתחרו בו. ותו דכבר כתב מרן הב"י בריש יו"ד דאלו ראינו שרצו לעשות כן ונמנעו הוי ראיה לאסור מהמנהג אך לא ראינו אינה ראיה ע"ש וה"ה בנ"ד. ועוד נראה דכיון דנהגו לקנותו לקטנים ש"מ דלא חיישי' לשמא יאכל ממנו שזהו טעם איסור הסחורה אם להסוברים דאורייתא או דרבנן כמ"ש ה' (ט"ז וכ"ה הדרכ"ת סק"ו מהחת"ס ודעמיה ע"ש] וא"כ גם גבי הסחורה אין לחוש וכ"ש הוא דבסחורה הוא מונח בכלי שקנאו בתוכו וזוכרו לא כן בהיותו בכלי ישראל בביתו ובחומותיו דיש לחוש יותר ועוד דאי איתא דאסור למכרו גם לקנותו לקטנים אסור דמסתמא איסור סחורה בין למכור בין לקנות גם דאין כונתו להרויח. ואין לומר דתינוק המוטל בעריסה שאני דלאו בר איפרושי מאיסורא הוא וכמו שנראה מדברי ה' באה"ט א"ח סי' שע"ג ס"ק ג' מהאו"ה דכבר כתב ה' בית עובד יו"ד סי' ע"ה דלא שנא וא"ל דהמנהג נתייסד להתיר עפ"ד ה' או"א ודלא כה' בית יהודה דמסתמא אמרינן דהמנהיגים הורו כהלכה ע"ד מ"ש הרשב"א סי' (קי"ב] והב"ד ה' פר"ח ריש סי' ט"ל גבי בודקים וכ"ש מורים דהמנהג הוא פשוט ומסתמא הונהג על פיהם. הן אמת די"ל דה' בית יהודה לא זכר דברי האו"ה ואולי אלו ראה דבריו היה מתיר והגם דהב"י הביא ראיה מסתמא האו"ה לא נעלם ממנו זה. ועוד נ"ל לומר כיון דאינו אלא מנהג אמרינן הבו דלא להוסיף עלה וכל ספק במנהג מוקמינן ליה אדינא אך כ"ז לא שייך רק אם נאמר דלדינא יש להתיר בעיר חדשה עם שיש חששא זאת וצע"ג בזה ומ"מ לסחורה דעתי נוטה להתיר אם כה יסכימו הרבנים המורים הי"ו [עי' להדרכ"ת סי' קי"ז סק"ס שכתב דנוהגים להתיר במדינתם ושכן ראה לה' ראש משביר וכתב בשם הבה"י וה' חיים ביד סי' ט"ז ח"י לאסור ע"ש והמעיין שם יראה דאסרו רק מטעם שנהגו לאסור בסחורה וע"ש עוד שכתב שיש להקל בחמאה יותר מגבינה ע"ש ובהרמב"ם פ"ח מהמ"א הי"ז מבואר להדיא דמותר להסתחר בגבינות עכו"ם] (אמר המגיה לפי מ"ש אמו"ר הרה"ג המחבר ז"ל לאסור מטעם תערובת חלב א"כ בחמאה יש להחמיר יותר דצריך ס' לבטל האיסור לא כן בגבינה דהאיסור רק מצד ההעמדה. וכן בחלב שחלבו גוי דבטל ברוב וכמ"ש ההע"ש יו"ד סי' קט"ו ס"א ע"ש) הכו"ח ביום ר"ח שבט התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

ומה שכתב ה' שש"א להוכיח מדברי מור"ם סי' כ"ג דאסר למכור ס' טריפה ע"ש לע"ד אין זה ענין לסחורה בדבר אסור דהתם איסורו שמא יחזור וימכרנו לישראל וכדאיתא בפסחים גבי דגן שנתלחלח ופסקו מרן ז"ל סי' ע"ש אך איסור סחורה הוא מטעם דילמא הוא עצמו אכיל מניה. הן אמת דגם שם יש לשאול למה אין מתירין מס"ס דשמא לא

ימכרנו אלא יאכלנו ואת"ל ימכרנו שמא מותר הוא וכן יש להעיר ממ"ש מרן ס"ס נ"ז ע"ש ונראה דאיסור זה מדרבנן ואף דאיכא ס"ס כיון דאפשר לבררו אין להתיר וה"ן הרי אפשר להמיתו ולמכרו או שהגוי ימיתינו לפניו:

סימן קעא

לע"ת תיטאוין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' דוד הכהן יצ"ו בנדון השוחט שאמר לא אשחוט עוד כ"א במאתים פ' לחדש ואם יעבור וישחוט יתן ה"ק פ' לרמב"ה זיע"א. ולא שחט כי אם בחוה"מ סוכות ששכרו אותו הק"ק חדש אחד במאתים פ' ואח"כ ביטל כי הק"ק לא רצו ושחט אחרי שנדר בהמה מסוכנת קודם ששכרו אותו ועוד לפעמים היה בודק הסכין עם זולתו ועתה בא לשאול על נדרו:

תשובה נלע"ד דנדון זה נחלק לב' סוגים הסוג האחד על העבר דאפשר שכבר נתחייב הסך הנז' וא"כ אין להתיר לו כמ"ש הפת"ת ביו"ד סי' רנ"ח ס"ק ח' בשם הרדב"ז דהמתיר לו בר וגו' דמפסיד העניים והסוג השני הוא על העתיד שמתחרט בעיקר הנדר ובזה היה נראה לכאורה דמתירים לו וכמ"ש ה' רב פעלים ח"א יו"ד סי' ט"ל בשם חכמי בבל וכ"ן דעת ה' עצמו דקודם שיחול החיוב מודה הרדב"ז ז"ל דמתירים לו כיעו"ש. אך נראה דכיון דנדון זה כשמתירים לו עפ"י חרטתו בעיקר הנדר יהיה מותר גם נימא שעבר א"כ הו"ל המתיר לו מפסיד העניים ובר וגו' ושאני ההיא דה' רב פעלים ז"ל דעדיין לא עבר כלל ולא נתחייב מעולם וכן בנדון זה אם לא היה עובר ובא להשאל על נדרו מתירים לו שלשה כיון שעדיין לא נתחייב אך עתה שכבר נתחייב ומתירים לו ממילא יהיה מותר במה שעבר א"כ הו"ל כההיא דהרדב"ז ז"ל כנז"ל. אמנם מצאתי לו תקנה בעתיד שישכירו אותו הק"ק במאתים פ' לחדש וישלמו לו הסך הנז' והוא בעצמו יחזירם להם במתנה וכן יש ללמוד מדברי ה' פת"ת סי' רכ"ח ס"ק ל"ד אליבא דכ"ע ואפילו לדעת החכם הנז' שם וכ"ש לדעת ה' פרי תבואה עצמו ע"ש וינהגו כן כל עת וזמן שלא התירו לו שלשה. ובנתים יכתוב רו"מ נר"ו להרה"ג הראב"ד מקודש כמה"ר ר' יעקב חי זריהן הי"ו ולשאר הרבנים והגבאים הממונים על קופת רמב"ה זיע"א ויודיעם המעשה שהיה בנוגע אל העבר ושהדבר צ"ע לדינא שאפשר שלא יתחייב לדינא ולכן בלתי ספק יתפשרו עמו הממונים שם בדבר קל בהסכמת רב העיר הנ"ל ובפרט אם השוחט הוא עני וליל ליה מגרמיה כלום לשלם. ולכל הפחות יתפשרו עמו לשלם אותם על יד על יד פרנך לשבוע וכיוצא ואחרי שיגמר הפשר ביניהם ולא יהיה עליו תששא זו דמפסיד העניים אז ישאל

על נדרו בעתיד ע"י שלשה ואין צורך להקהל עוד לשלם לו מאתים פרנך לחדש ולא לשוחט לתת אותם במתנה לק"ק אחרי שיגבה אותם:

אולם אם חו"ר טבריא הי"ו לא הסכימו כלל בפשר הנז' אז אין ספק כי הם שולחים פסק לכת"ר נר"ו בזה ואז אותו הפסק יכול לשלחו לחו"ר עירינו הי"ו לעמוד עליו ואם יש מה להשיב עליהם יקוב הדין את ההר ואם האמת אתם מה יש לנו לעשות לו. זהו הנלע"ד בזה. אך מ"ש כת"ר נר"ו לסמוך על כל נדרי וכיוצא אינו נראה חדא דמדברי הרב רב פעלי' שם נראה דאין זה כדאי רק לסניף בעלמא כיעו"ש ועוד דהמנהג פשוט תמיד שלא לסמוך רק להתיר בשלשה אם אפשר או לשלם הכו"ח ביום ח"י טבת התרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קעב

לעי"ת מדנין יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מרדכי סגרון הי"ו והחה"ש הדה"מ ר' חומאני עלוש הי"ו באיזה ספיקות בדיני ההגבהה ותוכן דבריהם שש שאלות. וזהו הנלע"ד בזה עפ"י סדר מכתבם הנז' א') מה שחקרו בדברי ה' ב"ח ז"ל בשיעור ההגבהה שלא יגביה האבר דהרי לא דמי הגבהת אומה לאונה או ורדא שהם קלים יותר ובמה יודע א"ך אם סירכה ואם ריר:

תשובה מבואר בדברי השמ"ח ז"ל סי' ט"ל אות ל"ה דכונת הב"ח היא לא על הגבהת האבר בכללותו אלא על הגבהת קצת מהריאה שכ"כ וז"ל שקבלה בידם דהגבהה זו היינו שלא יוגבה כלל מהריאה עי"ז ואם הוגבה קצת מהריאה בהגבהת הסירכה אין זו קלה ולא מהני להכשיר ע"ש וא"ך שפיר י"ל דגבול וקצבה אחת הוי לורדא ולאונה ואומה כיון שהדבר תלוי רק בהגבהת אפי' קצת ממנה. והגם דיהיה הפרש מה כל דהו (מה שאינו מוכרח וכאמור) ביניהם לק"מ די"ל דהראשונים שמו את משקל הקצת והכל שהוא לפי האומה ומ"מ גם באונה ובהורדה אין להקל יותר כיון דאין מי שבקי בדבר לשקול הררים התלוים בשערה ולכן מטריפים בהגבהת קצת מהאונה או קצת מהורדה כאינהו דקי"ל בעלמא בכמה ענינים דמשום דאין אנו בקיאים אוסרים דהו"ל זה עתה דינה ממש וכאמור ולכן כל שרואה שהוגבה קצת בכל האיברים אוסרים:

סימן קעג

ב') ומה ששאלו במ"ש ה' ישיב משה ז"ל סי' רס"א דהגבהת ריאה קצת היא שאוסרת אבל נדנוד קצת מהריאה אין לחוש לו דאיזה גבול יהיה בדבר זה:

תשובה דבר זה החוש מעיד עליו דהגבהה היינו שהריאה יוגבה קצת ממנה אבל נדנוד היינו שמתנועעת ומתנדנדת קצת מהריאה ואין שום דבר ממנה מוגבה אפילו קצת. ועיקר טעמו של הרב ז"ל נראה דדייק לה מדברי השמ"ח והב"ח שלא הגבילו את הדבר בנדנוד ותנועת קצת מהריאה רק מהגבהת קצת מהריאה וכאמור:

סימן קעד

ג') ומה ששאלו האם הגבהת קצת מהריאה הוי בחוש הראות או בהשערה ואומד לפי קושי וחוזק הסירכה:

תשובה ודאי דהדבר מוגבל בחוש הראות ממש אם מדינה אם ממנהגא. אם מדינה דהגבהה זו עיקרה ויסודה הויא כשמוציא הריאה לחוץ כמ"ש השמ"ח ז"ל שם עוד כתבו שאפילו הוציא הריאה ומצא בה סירכה וגו' וסיים הקבלה הנז' דהיינו שלא יוגבה כלל מהריאה עי"ז ושאם הוגבה קצת מהריאה טריפה ע"ש. ובודאי דכל מעיין ישר יורה יורה דעל חוש הראות הוא דקאי ודבריו ז"ל נובעים מדברי מרן הב"י בשם ר"י הלבן מקור דין זה שכתב הכלבו בשמו דין ההגבהה. ואח"ז כתב בשמו דין הכנסת יד הבודק ומסיים עלה ולאחר שיוציאו הריאה לחוץ אם יראה אח"ך טריפות אחר אין לבדוק כי אם כמו שהעירותי מפי הגאונים ולא יותר והיינו על בדיקת ההגבהה ע"ש וכיון דעיקר ההגבהה היא אחרי כניסת יד הבודק וגו' ואחרי שהוציאו הריאה לחוץ והגביה שם הגבהה קצת וכל שהוא וביאר הב"ח ז"ל שלא יגביה האבר שבו הסירכה וכונתו כמ"ש השמ"ח שלא יגביה אפי' קצת מהאבר הנ' וכמו שכן משמעות פשט דברי הב"ח שלא שם גבול בדבר זה ודאי דעל חוש הראות קאי וזה ברור מאד לע"ד

והגם דראיתי להתה"ז ז"ל סי' מ"ט או ד' שאחר שהביא דברי ה' בני חיי ז"ל הנז' כתב וצריך הבודק להיות כל מעיניו וגו' שלא יגביה אותו האבר וגו' כי אם דוקא הסירכה לבדה וזה יוכל להכיר ולידע מכובד הסירכה דאם מרגיש יותר כבידות וגו' ידע ויבין שהגביה גם האונה או האומה עמה וכיון שלא נפסקה יחליטינה ויטריפינה וגו' ומשמע מזה דהוא ז"ל מבין דעדין הדבר מוטל לאומד ולשיקול הדעת כיעו"ש. לאחר המחי"ר לא נקיטנן כוותיה בזה כלל דנראה דנדחק בכל זה ממה שחשב דהגבהה תהיה בפנים בעת שהטרפש אינו פתוח כלל רק כדי הכנסת יד הבודק ואשתמיט ליה דברי מרן בב"י הנז' ודברי השמ"ח הנז' ולכן הוקשה בעיניו איך יכיר וידע השוחט כל זה ומפרש לה דזה ניכר ע"י כובד הסירכה שמרגיש אבל האמת אינו כן דכונתם מבוארת כדכתיבנה וא"כ ודאי דעל חוש הראות הוא דסמכינן וזה ברור מאד. וע' לה' הנז' ז"ל שם אות ג' ובאות יו"ד שכתב להדיא ולהיות שבדיקת הגבהת הסירכה מינה ובה היא מבחוץ שאינה נראית

בפנים וגו' ע"כ ראוי לעשות הגבהה בחוץ יותר חזקה וגו' ומבואר מזה דבשאר סירכות היה מבין הוא ז"ל דההגבהה תהיה בפנים בעת שהטרפש מכסה כל הריאה וכן שם בסי' ע"ח אות ד' כתב ובהגבהה זאת של הסירכה מינה ובה העלתי בתשובה הנז' דראוי להקל ולהגביה הנוצה יותר מהשיעור בהגבהת שאר הסירכות וגו' והיינו שהוא ז"ל חשב כנז' וזה אינו וכאמור. וחלילה לנו לסמוך עליו בזה כלל וכלל לא במה שהניח הדבר לאומד ולא במה שהקיל יותר בהיות הריאה בחוץ דליתא וכמבואר מהשמ"ח ומדברי מרן הב"י בשם ר"י הלבן מקור דין זה וכן נראה דעת כל האחרונים דכלם משמעות דבריהם דהוי השיעור מוגבל בחוש הראות. ואפילו אם הריאה בחוץ וכן מצד המנהג פה מתא אי ג'רבה כבר נדפסה בדברי יעקב באות שחיטה ובמעב"ד סי' ט"ל ההסכמה מרבנן תקיפי אשר בדורות הראשונים חו"ר עירינו אלחארה והד,גת יע"א וחו"ר תונס בכל תוקף וחומר ההסכמות וחרמות שלא יוכל ולא יורשה שום אחד לעשות הגבהה כ"א דוקא מה שגבלו הראשונים ז"ל דההגבהה בבהמה גסה ושיעורה שלא יגביה האבר שתלוי בו הסירכה באותה ההגבהה ושהעובר על זה בכח ב"ד יפה ובכח המסור לנו מהב"ד הגדול הם מנדין ומחרימין אותו ומשמתין אותו והרי הוא מובדל מעדת ישראל ושחיטתו נבילה וכל האוכל משחיטתו הוי אוכל נבלות וטריפות עש"ב ודבריהם ז"ל לכל מעיין ישר ומודה על האמת ברור מללו דהיינו שבחוש הראות לא יוגבה האבר שבו הסירכה כלל ואפי' קצת ממנו. דודאי לא על הרעיון והמחשבה קאי חדא דא"כ מי הוא זה ואיזה הוא אשר ישלח ידו לעשות הגבהה ולא יכוה בגחלתן ותו דאם היה זה על המחשבה והרעיון במה נגלה להם שיש מי שעבר והקיל ביותר מזה והלא דברים כאלה רק ללב הם מסורים. ותו דבפסק הלכה וכ"ש בביאור ההסכמות אין לנו ללכת רק אחרי פשטן של דברים ומשמעותיהם השטחית. ואיתנח סימנה משפט אותיות מפשט. ומעתה מבואר דאין שום ממש במה שראו כת"ר נר"ו להזולת דאין להם על מה שיסמוכו כלל ואשתמיט מהם כל זה ולא חיישינן להו ואדרבא מצוה להודיעם ולהחזירם למוטב שזה מוסכם מרבני אלחארה ורבני הדיג,ת ורבני תונס הראשונים ומינה לא נזוז וכן הוא מנהגינו פה אי ג'רבה יע"א עד היום ומחר בכלל:

סימן קעה

ד') ה) ומה ששאלו במ"ש ה' ישי'מ ז"ל סי' כ"ח בשם מהרצ"ך ז"ל דאם נשתייר רושם בב' מקומות אסור כמו סירכות דבוקות וכן מה שכתב שם דאם במקום אחד עושים נפיחה אי נקיטנן הכי:

תשובה אחרי שנגלה לנו דברי ההסכמה שבס' דברי יעקב ומעב"ד הנז' ולא נזכר מזה כלום צריך לומר דכל זה כתב מהרצ"ך ז"ל להכרעת ודעת עצמו ולא שכן המנהג או שהמנהג אז נתקן רק שם במקומו בק"ק הדיג,ת יע"א וכן יש להוכיח ממה שהשוחטים בעת שנגלו דברי מהרצ"ך הנז' נר' להם זה כדבר תמוה דהם לא היו עושים כן וא"כ צ"ל כדאמרן. ולדינה ודאי דאפי' נפסקה ונשארו ב' ראשיה מחוברים יש להתירה וכמ"ש השמ"ח ז"ל אות ל"ה ומשמע מלשונו דנקט ,,ונשארו ראשיה מחוברים'' דמותרת אפי' בנשארו ב' ראשיה וכ"ש בנשאר רק רושם אחד גם משמע דא"ץ שום נפיחה וכמ"ש שם השמ"ח דהואיל ונפסקה ע"י תנועה קלה כזו כשרה דנראה שאין שום ספק בה להצריכה נפיחה וכן יש ללמוד מדברי מרן ז"ל ס' י"א וי"ג שלא התנה תנאי זה דצריך שלא ישאר שום רושם ממנה רק במתפרקים בהכנסת יד הבודק וכ"כ ה' זבחי אלהים ס"ק מ"ד מדברי מרן ז"ל וכאמור:

ומה שכתוב בדברי השואל בישי"מ שם ממנהגכם אם נתפרקה וגו' ע"ש אין זה רק לפי מה שחשב השואל שפסקה זו היא מהמנהגים או שכן חשב הרב המשיב ז"ל ולכן סידר לשון זה בשאלה. אמנם לפי האמת בכתב יד אין כתוב רק אם נתפרקה וכו' עד נפיחה ולא עוד וא"כ כיון דמדינא נתבאר דלא נקיטין הכי לא מבעיא אם נאמר דמה שראינו להשוחטים עושים הוא העיקר כמנהג וא"כ צ"ל אדברי מהרצ"ך ז"ל אינם למנהגינו אלא גם דנימא דהוי מיהא ספק במנהג הא קי"ל דמוקמינן ליה אדינה. ועוד דמההסכמות מוכח דאין לנו מנהג זה ותו דבפלוגתא במנהג שומעין לזה שאמר כהלכה:

ו') ומה ששאלו בסירכה שאחורי הערוגה דהיינו מהריאה אל הסמפון היורד שאין האבר מוגבה ע"י הגבהת הסי' איך יש לעשות:

תשובה אם הנסיון מורה שהיה קצת הגבהה באיזה חלק מהריאה אין מקום לשאלה דכבר בארתי לעיל דאם מגביה אפי' קצת מהריאה יש להטריף ואם הנסיון מורה שבשום אופן הריאה אינה מוגבהת ע"י הגבהת הסי' אז נר' דאם השוחט בקי ורגיל ומרגיש דבודאי אם היתה סירכה כזו בשאר האיברים שיש להם אפשרות להיות מוגבהים לא היו מוגבהים בהגבהה זו יש לו להתיר ואם אין ברור לו מחסרון הבקיאות ורגילות ודאי דאין לו להתיר כיון שאין גבול בדבר וההגבהה עצמה היא קולא ומרן ז"ל התנה בה תנאים וקרא לה בשם קולא כיעו"ש ולה' פרי תאר ז"ל אין לסמוך ע"ז רק בסרוכה לשוה"ל כיעו"ש ולהשו"ג ז"ל דעת מרן ז""ל לעצמו דלא כיש מי שכתב ע"ש וא"כ הגם דלדידן לא נקיטנן כן וכמו שכ' ה' מז"ל ע"ד הפר"ת והתה"ז ע"ד השו"ג וזולתו משאר פוסקים דנראה דס"ל דדעת מרן כן וכן מוכח להדיא מהתנאים שהתנה מרן ז"ל מ"מ

הב' דלא להוסיף עלה וביכול לדעת ולהכיר בודאי הכתוב מדבר ולא במי שאינו מרגיש בזה. ואם באמת הוא מרגיש ויודע דבודאי הגמור אם היתה הגבהה כזו בשאר האיברים הנגבהים דאין מעצור לא היו מוגבהים בהגבהה בסירכה כפי הגבהה זו אלא דלבו נוקפו ואין לו על מה להשען נראה דלהיות לבו בטוח יעשה אח"ך נפיחה לראות אם מבצבצת אבל חלילה לסמוך על הנפיחה להקל כלל יותר מהשיעור המוגבל בחוש הראות או בהשערה ודאית שבשאר האיברים לא היה הדבר מוגבל כלל וכאמור. ואח"ך בא לידי ספר התשובות להתה"ז הוא ה' נדיב לב וכמעט שעברתי על המקומות הנצרכים בזה לא ראיתי כל חדש לדחות שום דבר ממ"ש בעניותי. והדברים מוכיחים דהוא ז"ל כל עיקר טעמו אינו אלא לישב מנהג מקומו בדוחק אמנם לדינא ולעיון האמתי גם הוא ז"ל מודה למה שכתבתי אלא דדבריו ז"ל באורך גדול וצריך לזה בל"ן זמן לעבור על פני כלו. ובכן הנלע"ד דאין לזוז ממ"ש לעיל. ואם אח"ך ראיתי איזה דבר המכריח הפך זה אודיעים זהו הנלע"ד ואם כת"ר נר"ו נר' להם איזה הערה הנני מוכן לשמוע הכו"ח ביום ט"ו חשון התרפ"ט ע"ה כלפון הכהן סילט"א:

סימן קעו

לעי"ת ספאקץ יע"א

נשאלתי משאר בשרי החה"ש השו"ב כמה"ר ר' יוסף הכהן הי"ו במי ששחט רוב אחד בעוף ושהה העוף ולא מת איך יעשה כי להכות את ראשו כמ"ש מור"ם ז"ל הדבר קשה וזר לרואים ונראה בעיניהם כנבלה ממש ולא יאכלו ממנו וכן השוחט נמאס בעיניהם בעשותו כן ונחשב להם כמאכיל נבילות האם יש עוד תיקון לזה כמו לקרוע הסימן הנשאר באצבעותיו או לא:

תשובה הדבר ברור דאסור ליגע בסימנים עוד בין ביד בין בסכין לעשות בהם שום מעשה זאת אומרת להוסיף על מה שכבר נשחט ואפילו ביד וכמ"ש הרה"ג מהרמ"ז ז"ל בספרו עיני צדיק הלכות שחיטה וטרפיות] ונדפס בשנת העתר"ו דיני שחיטה סי' ד' ד"ה עיקור. וז"ל. ודיני חמשה דברים אלו עי' במרן ז"ל מסי' כ"ג עד סי' בכ"ד ונקיטנן לחומרא כסברת מור"ם ז"ל בחמשה דברים אלו דבכל ענין פסולה וכן המנהג ע"ש. ומכלל חמשת דברים הוא העיקור וממילא אין לקרוע אפי' מעט הנשאר מהסימן בין ביד דהו"ל עיקור וכמ"ש השמ"ח סי' כ"ד סעי' י"ז דאם עקר קצת הסימן ביד הוי עיקור כיעו"ש. וכן בסכין אסור דהו"ל שהייה וכמ"ש מור"ם שם בסי' כ"ג וכ"ד דשהייה אסורה ועיקור אסור בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט. וכמו שהעיד הרה"ג הנז' דכן מנהגנו ולענין להכותו על ראשו הגם דמור"ם ז"ל כתב כן סי' כ"ג ס"ה כבר כתב ה' מנחת יוסף סי'

כ"ג ס"ו דאין זה רק מנהג ויש למנעו מחשש הבלעת דם כמ"ש שם בביאורים אות ל"ח בארוכה ע"ש וכ"ש היכא דהרואים חושבים זה כנבלה דודאי אין לעשות כן. והתיקון לזה הוא שיקרע את הווירידין לבד ולא יגע בסימנים כלל ובקריעת הווירידין ממהר העוף למות ואין בזה חשש לא מצד העיקור ולא מצד שהייה וכמ"ש ה' מנחת יוסף ז"ל שם התיקון הזה ע"ש. ואם עכ"ז שוהה העוף מלמות התיקון הוא שיאמר לבעליו למכרו לעכו"ם:

סימן קעז

ומה ששאל במה שאומרים שנוהגים פה אי ג'רבה יע"א כשיש סירכה לשומן הלב עושים לה נפיחה ורוצה לדעת מה הוא השוה"ל:

תשובה עי' לה' עיני צדיק הנז' אות פ"ד שכ' אם נסרכה הריאה לשוה"ל וכו' אנן בדידן מנהגינו בעי"ת ג'רבה יע"א מקילים לעשות לה נפיחה ושכן כ' בכת"י בן מוהר"ץ הכהן ז"ל וכו' ע"ש. והענין הוא כי הלב הוא מכוסה בכיס ועל הכיס המכסה את הלב יש מקומות שיש בהם שומן ויש מקומות שהם בלתי שומן ואם נסרכה אל המקום שאין בו שומן אסורה בהחלט ואין מועיל בה נפיחה ואם נסרכה על השומן שעל הכיס אז עושים לה נפיחה ולא זולת זה. זאת אומרת שאין מקילים לעשות נפיחה רק בשומן שעל כיס הלב ולא זולת שכל שאר המקומות שיש בהם שומן אין מועלת בהם נפיחה. ולפרקים יהיה ספק אם אותו שומן הוא שייך לכוס הלב או לזולתו. ובזה מבררים על ידי תחיבת מחט ביושר במקום הסירכה שבשומן שעל כיס הלב ופותחים את הכיס ורואים אם המחט הנז' היא בא בכיס המכסה את הלב או חוץ ממנו ומזה מתברר אם להכשירו בנפיחה או להטריפו וצריך תשומת לב ועין חודרת להיות תחיבת המחט ביושר לבא אל המטרה ולהבין אם עמידת הסירכה על הקרום והשומן המכסה את הלב או לא. וכן כמה פעמים לרוב הזדככות כיס הלב נראה השומן של הלב עצמו מבחוץ והשוחט חושב שזה שומן שעל הכיס ובאמת אינו כן וזה מתברר במישוש או בהנעת הקרום והגבהתו להכיר את השומן ההוא של הלב עצמו או של כיס הלב. וכן אודיעיהו כי הלב הוא מכוסה סביב סביב בכיס הלב ויש מקום שמפסיק בקרום בין הלב ובין זולתו ואם תהיה עמידת הסירכה חוץ מהקרום והלאה אין זו סירכה לשוה"ל ואם עמידתה בכיס המכסה את הלב עושים לה נפיחה וכאמור. וכל זה מתברר ג"כ ע"י המחט כנז'. וכפי הנראה מפני שלא שמת לב מלפנים והיית סומך על זולתך לכן נסתפקת בזה. ועי' למרן ז"ל סי' מ' ס"ו יש מי שאומר שאם שומן הלב וכו' ומשם מבואר דהכיס הנז' נקרא שומן הלב וכמו שכן המנהג תמיד וכן מתבאר מדברי מרן בב"י סי' ט"ל גבי מ"ש משם מר יהודה גאון

ומשם מר יעקב גאון ע"ש זהו הנלע"ד הכו"ח ביום יו"ד סיון התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

א

סימן קעח

לעי"ת ספאקץ יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' שמעון הכהן הי"ו. אודות ראובן שהיה לו בהמה דקה שאינה מעוברת ולהפטר מן הבכורה מסרה לגוי להתטפל בגידולה בתנאי זה שאם תתעבר ותלד זכר יקח הוא חלק הפנים והגוי חלק, האחורים ואם תתעבר ונקבה תלד תחולק ביניהם אי מהני זה לפוטרו מהבכורה אם ילדה זכר או דילמא הוי דבר שלב"ע וכמ"ש הדגמ"ר סי' ש"ך דגם מהרא"י סימן ק"ל לא סמך רק בצירוף איזה קולות (זהו לפי הנרשם בזכרוני משאלתו ולהיות דבריו בע"פ אולי יש שנוי מה ואם יש יודיעני):

תשובה הגם דמהרא"י הוצרך לאיזה צירופים מור"ם ז"ל לא זכר מזה כלום ונר' דדעתו להתיר בלתי צרופים ואנן בדידן בתריה דמור"ם גרירין היכא דלא גילה מרן ז"ל דעתו וכמ"ש הישי"מ ז"ל סי' ע"ג ע"ש וגם הנוב"י גופיה בסי' קצ"ב מבואר דאין ולאו ורפיא בידיה כיעו"ש והב"ד הפת"ת סי' ש"ך סק"ו ע"ש ועוד דכיון דהנוב"י מספק"ל ומור"ם ברירה ליה אין ספק מוציא מידי ודאי:

ואי לא מסתפינא אמינא דממא שלא כ' מרן ז"ל סי' ש"ך ס"ב בגוי המקבל מישראל להיות מתטפל בבהמה והולדות בנתים אותם התנאים שכ' אח"ז בס' ו' באופני ההקנאה ע"ש מוכח דס"ל למרן ז"ל דא"ץ זה היכא דמקבל כנז' והטעם נ"ל עפמ"ש מרן ז"ל בח"מ סי' קע"ו ס"א דאם לא עשו לא זה ולא זה אלא נשתתפו והתחילו לישא וליתן בעסק השתוף לקנות או למכור יש מי שאומר דמהני וא"כ הכא נמי משמסר זה בהמתו לגוי בתנאים הנז' והגוי נתטפל בגידולה נגמר השיתוף הגם דליכא כלל אופן מאופני הקניה והגם דמרן ז"ל כ' זה ביש מי שאומר נר' דכן דעתו שלא נזכרו חולקים בזה וכמ"ש הפוסקים דהסברא שלא נמצאת לכל שאר פוסקים הגם דהיא דינא כותבה ביש מי שאומר. ועוד נ"ל עפמ"ש מרן ז"ל בח"מ סי' ר"ט ס"ד דאם קדם הלוקח ותפס הגם דהוי דבר שלבל"ע אין מוציאים מידו ומבואר שם בבה"ט סק"ח בשם הסמ"ע דהוי דינא הכי ולא מצד ספק ע"ש ולכן מרן ז"ל לא זכר תנאי הקנין רק באם רוצה להקנות לו חלק מה בעובר דס' ו' אבל בס' ג' לא הוצרך לזה ומזה י"ל דמור"ם ז"ל סמך ע"ז גם דלא נימא כסברת מהרא"י דסי' ק"ל דנעשה כאומר לו קנה בהמה לולדותיה וכמ"ש הש"ך והבה"ט דמטעם זה צריכים לשאר צירופים אך כיון דהש"ך והבה"ט נר' מדבריהם דהכי מפרשי בכונת

מור"ם אמינא להפך דמור"ם ז"ל ס"ל בנדונו דהוי כמו שאר צירופים והם הטעמים הנז' ובזה א"ש קו' הדגמ"ר והנוב"י ז"ל. והיה נלע"ד לומר דמהיות טוב יש לחוש לחומרת הנו"ב ז"ל שיצוה לגוי לחתוך אזנה אלא דעמד נגדי איסור צער ב"ח וחששא דשמא ילמדו מזה להקל בבכור אחר שאינו מותר בלא"ה מן הדין ולכן אם כה יסכים רו"מ נר"ו ומר בריה נר"ו להתיר גם בלתי חומרת הנוב"י הנני מצט' עמהם. הכו"ח ביום כ"ג אייר תרצ"ה לפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קעט

שאלה נמצאו בריאה ג' תולעים שכתב ה' שבת אחים סי' ל"ו סט"ז דאסור לאכלה ואסור למוכרה לעכו"ם דקעבר על לפני עור דאינהו מוזהרים על אבר מ"ה וציין להשמ"ח ע"ש ובשמ"ח לא מצאתי כלום מזה כעת אולי ט"ס וצ"ל ראש אפרים] דלפי הנראה הדברים תמוהים א') מה ענין אמ"ה לתולעים בריאה ב') דמסתמא הגוי מבשלה ועי"ז לא נשאר חיות בתולעים או שקודם שימכרנה יטילנה ברותחים והו"ל כנבלה דלא מפקדי עלה ואמרתי לעיין בזה בעה"ו:

תשובה גרסינן בחולין דף ס"ז אמר ליה רבינא לאמיה איבלע לי ואנא איכול (אדרני דכוורי שהם תולעי הדגים קאי ע"ש) א"ל רב משרשיא בריה דרב אחא לרבינא מאי שנא מהא דתניא ואת נבלתם תשקצו לרבות את הדרנים שבבהמה א"ל הכי השתא בהמה בשחיטה הוא דמשתריא והני מדלא קא מהניא להו שחיטה באיסוריהו קיימין אבל דגים באסיפה בעלמא מישתרו והני כי קא גבלן בהתירא קגבלן ופירש"י בשחיטה משתריא ואלו שגבלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי ושחיטת הבהמה לא אהניא לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן ואע"ג דשליל מותר בשחיטת אמו מכל הבהמה תאכלו נפקא לן לקמיה אבל הני באיסורירו קיימי ע"ש וכונתו לע"ד דההבדל הוא בזה שאם התולעים נתגדלו ונתהוו מדבר המותר מותרים ואם מדבר אסור אסורים ולכן בדגים דגדלי בהו תולעים וגיף הדגים מותרים גם תולעיהם מותרים אבל בבשר של הבהמה שנתגדלו בה תולעים בחיים שאז יש על הבשר ההוא איסור אבר מן החי והם נתגדלו ממנו אסורים על דרך כל היוצא מן הטמא טמא וכל היוצא מן הטהור טהור ולפ"ז אין התולעים אסורים משום אבר מן החי רק משום תולעים ומ"ש רש"י באו מאיסור אבר מן החי אינו רק לשלול שאין אותו דבר שנתגדלו בו מותר אלא אסור הוא מצד אבר מן החי וא"כ גם התולעים שבה אסורים דלא שייך לומר בהו כי קא גבלן בהתירא קגבלן כמו גבי דגים. וכן יש להוכיח מדתניא שם ואת נבלתם תשקצו לרבות את הדרנים שבבהמה וקשה דהלא מקרא זה אתולעים ושאר שקצים ורמשים

קאי והי"ל לקרא לרבותו גבי דמו בנפשו או גבי בשר בשדה טרפה דמרבינן מניהו אבר מן החי ובשר מן החי ולא גבי תולעים אלא ודאי דהאיסור אינו רק משום שקצים אלא דע"י היותו מן החי הו"ל בתור שקץ וכאמור וכן יש להוכיח ממה שלא כתב הרמב"ם דין זה גבי איסור אבר מן החי ובשר מן החי וכתבו רק גבי תולעים וכן מרן בש"ע כתבו רק גבי תולעים סי' פ"ד ולא גבי איסור אבר מן החי ובשר מן החי דסימן ס"ב. והכי נמי מסתברא לע"ד דאטו אבר מן החי או בשר מן החי שנתהוה בהם תולעים או שהיו כלם תולעים הוי באותם תולעים איסור אבר מן החי וכן יש להוכיח מדאיתא בשאלתא פ' שמיני ואלו שרצים דגדלי מאוכלא וממשקה הנהו לאו כשרצים דמו אלא כאוכל ומשקה דמו כגון בשרא וכווריי דאיתליעו שרץ כדאמר רבינא לאמיה איבלע ליה ואנא איכול דתניא על הארץ להוציא את הדרנים שבעדשים ואת היתושים שבכליסין ואת התולעים שבתמרים ושבגרוגרות א"ל רב משרשיא בריה דרב אחא בר נפחא לרבינא והא תניא את נבלתם תשקצו לרבות דרנין שבבהמה א"ל הכי השתא התם בהמה בשחיטה משתריא לכי שחיט לה לבהמה אהניא לה שחיטה לדידהו לא אהניא להו שחיטה והויא ליה כאבר מן החי ולא מיתר בשחיטה דבהמה אבל בשר ודגים כי גדלי התירא הוא ע"ש ויל"ד דהול"ל והויא לה אבר מן החי וכף הדמיונית פה למה ליה ולהאמור א"ש דהם דומים רק בזה שלא תועיל להם השחיטה כאבר מן החי שאין שחיטת הבהמה מועלת לו ולכן גם אם נשחטה הבהמה וסר ממנה אותו האיסור אבר מן החי שינקו ממנו תולעים אלו וגדלו ממנו מ"מ הם עצמם אכתי באיסוריהו קיימי אך האיסור אינו איסור אבר מן החי אלא איסור שקץ והכי נמי דייקי לע"ד דברי רש"י שכתב באו מאיסור אבר מן החי דהיל"ל אסורים משום אבר מן החי ולפיה"א אין הכונה רק על היות גידולם מדבר אסור: הן אמת דיש פנים לומר דכיון דקי"ל היוצא מן הטמא טמא והני מאיסור אבר מן החי קגדלי א"כ הו"ל בהני תולעים ג"כ איסורא דאבר מן החי. אבל זה אינו דכיון דיש בהם חיות בפני עצמם אשר מכח חיות זה לא הוו בכלל שחיטת הבהמה א"כ מזה עצמו פקע מינייהו איסור אבר מן החי וחל עלייהו איסור שקץ והוא דומה ממש לנבלה שהתליעה דודאי מסתבר דאין איסור אותם תולעים משום נבלה אלא משום תולעים וכן בלי ספק דברים האסורים בהנאה שהתליעו אותם תולעים פקע מינייהו איסורא קמא וחל עליהו איסור תולעת שאין בה רק איסור אכילה ולא איסור הנאה ודומה זה למ"ש מרן סי' פ"ו ס"ז אפרוח שנולד מביצת נבלה וטרפה מותר והגם דהתם הוי טעמא משום דכי נוצר האפרוח מן הביצה לאחר שנסרחה והוי עפרא בעלמא מ"מ ילפינן מינה דלאו כללא הוא להיות כל היוצא מדבר אסור יהיה כמוהו וא"כ ה"ה לתולעי' אלו ותו דגם התולעים

עפ"י הרוב וכמעט הכל מאיזה ליחה מוסרחת מתהוה ורק דלרוב דקות הדבר אין מורגש הסירחון. וכן יש להוכיח מדלא נקיט רש"י והשאלתא רק אבר מן החי ולכאורה הי"ל לומר בשר מן החי דאין כאן כלל אבר רק בשר ולהאמור א"ש דרש"י כונתו שיונק מן הבהמה שהיא חיה וכן השאלתא כונתו על הדמיון שאין השחיטה מועלת לו וכאמור. וכן יש להוכיח ממ"ש הרמב"ם בפ"ב מהלכות מ"א ה' י"ז דתולעים הגדלים בבשר גם דלא הוו מחיים אלא אח"כ אסירי וטעמו דכיון דהבהמה ובשרה אינם מותרים אלא בשחיטה כל דבר חי היוצא מהם אסור שאין לו התיר אלא בשחיטה ושחיטה לא מהניא להו כמבואר בדברי המגיד ובדברי מרן בב"י סי' פ"ד וא"כ כמו דלהרמב"ם ודעמיה אין בתולעים הנז' איסור אבר מן החי כלל רק איסור שקץ שהרי איסור זה שייך גם בתולעי בשר שחוט שאינו מן החי א"כ מינה נמי לשאר פוסקים שאין לנו לחדש פלוגתא ולומר דבתרתי פליגי ולהרמב"ם אין כאן איסור אמ"ה ולשאר פוסקים יש איסור אמ"ה [עי' להדרכ"ת סי' פ"ד ס"ק קע"ו בשם ה' מנחת חנוך שכתב ג"כ דמהרמב"ם נראה דליכא איסור אמ"ה ע"ש] זהו הנלע"ד ועם שיש לכאורה סתירה לזה מדברי איזה פוסקים זהו הנלע"ד בכונת הגמרא:

ועוד נ"ל דאפי' אם נאמר דיש בזה איסור אמ"ה מכל מקום כי הוו תולעים הללו בכבד או בריאה אין בהם איסור אמ"ה רק איסור תולעים וכמו שפירש"י שם ד"ה קוקיאני תולעים שבכבד ושבריאה מינם ניים ועיילי ליה באוסייה כשהבהמה ישנה נכנסים בחוטמה ומשם לקנה ריאה וכבד וגו' ע"ש והגם די"ל דאין כונת הגמרא לאסרם רק מספק דשמא הכי הוי ולא מגופה וא"כ לעומת זה לגבי אמ"ה י"ל בהפך דשמא נתהוו מבשרה בחייה ואסירי משום אמ"ה מ"מ כיון דלהרמב"ם ודעמיה ליכא איסור אמ"ה כלל וכאמור ובזה אנו מסופקים אי מעלמא אתו או לא א"כ הו"ל ס"ס שמא מעלמא אתו ואת"ל מגופה שמא כהרמב"ם ודעמיה (וכן הזכיר דעתו מרן ז"ל בש"ע סי' פ"ד ס' ט"ז) דס"ל דאין בזה איסור אמ"ה וא"כ שפיר יכולים להושיטו לבני נח ולאכלו. וכל זה אפילו לשיטת הסוברים דספיקא דאורייתא יתא לחומרא מדאוריי' אבל לשיטת הסוברים הפר"ח ודעמיה דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן אין צורך לכל זה דבחד מהני תרי ספיקי יש להתיר דכיון דספק הוא לגבי בני נח דלא שייך בהו איסורי דרבנן לא הוי כאן איסור וא"כ גם הם מותרים לאכול וכ"ש דמותר למכרה להם. ואי אמרינן דגם להסוברים דסד"א לחומרא מדאורייתא אינו אלא לדידן אבל לגבי בני נח כ"ע מודו דהספק רחמנא שרייה יש להתיר בחד מהני ספיקי וכאמור. אלא דלפי הנראה לא יש פנים לחלק בזה וצ"ע עוד בפוסקים אם יש פנים לזה:

וראיתי לה' ראש אפרים שכתב בשם הגהות איסור והתיר שבסוף הספר סי' ח' שכתב דע"י היותם גדלים באיסור אבר מן החי הו"ל שרץ גמור דהליכת החי הויא רחישה דתולעים ושם תמה ע"ז דמהגמ' מבואר דאיסורם משום אבר מן החי ולא משום השרץ השורץ ע"ש ולע"ד ל"ק דאדרבה הרב הנז' דייק לה דמדאפקינהו מואת נבלתם תשקצו משמע דאיסורם משום השרץ השורץ ולשון הגמרא שפיר מתבאר על הדרך שביאר הוא דעי"ז הו"ל אותה ההליכה כהשרצה. על הארץ אלא דלפ"ד הי"ל לרבויינהו מאיזה רבוי דהשרץ השורץ על הארץ אך למה שביארתי בעניותי דכי יניק מהאיסור הו"ל שקץ וכי גביל מההתיר לא הו"ל שקץ א"ש. וכן מצד הסברא יש להסביר הדבר דנפשו של אדם משקצת את הדבר האסור והיוצא ממנו ואינה מקפדת על הדבר המותר והיוצא ממנו גם מדברי ס' החינוך מצוה קס"ג נראה דאתי עלה משום תרתי משום השרץ השורץ ומשום אמ"ה ע"ש ונראה טעמו מדרבינן לה מואת נבלתם תשקצו:

ומש"ל להתיר מס"ס לכ"ע או מספק אחד להסוברים דסד"א לחומרא מדרבנן אין כל מקום להעיר ע"ז מצד דרבים חולקים על רש"י בפירושו התו' ודעמיהו והו"ל סברת רש"י יחידאה חדא דמסתמא יש ג"כ העומדים בשיטתו (ויש לחפש בזה) עי' לה' בית אפרים הנז' שהביא בשם הרוקח סי' קס"א כפירש"י ע"ש] ועוד דכבר כתבו הרבנים המורים בשבת אחים סי' נ"ו ס"ג ובישי"מ סי' ס' ע"ש] דגם סברא יחידאה מצטרפת לס"ס וא"כ נראה דה"ה לספק אחד דחשיב בתור ספק [לב"נ] ותו דהגהת ש"ד סברתו דאין בזה משום אמ"ה כלל וכמ"ש ה' בית אפרים בשמו ועוד דלהרמב"ם נראה דאין בזה איסור אמ"ה כלל ובודאי דבכה"ג לאו חשיב סברא יחידאה:

ועוד יש פנים להתיר מצד זה דכיון דמעורב נתבטל ברוב וכן צידד ה' פרי תבואה סי' ל"ו ס' ע"ב והגם דבריה לא בטילה אין זה רק דרבנן ולא שייך זה לבני נח אלא דשם כתב משם המשבצות זהב סי' ס"ק די"ל דביטול ברוב משום אחרי רבים להטות וי"ל דלישראל נאמר ולא לב"ן ועם כי עדין לא עמדתי ע"ז נלע"ד כעת די"ל דכיון דבני נח בכל דהו אסירי בבשר ואמ"ה כמ"ש הרמב"ם] פ"ט מה' מלכים היו"ד] א"כ גם ע"י תערובת נמי אסור וכה"ג זכורני שכ' הרמב"ם ז"ל בפ' [ט"ו מהמ"א הי"ב] דחמץ כיון דאיסורו בכ"ש לכן אוסר תערובתו:

והנה ראיתי לה' לב שומע ז"ל מע' למ"ד אות מ' שכתב בשם ה' עה"ש יו"ד סי' ס"ב אות ו' דנ"מ בין אי ספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא או מדרבנן לענין ספק אבר מן החי דלמ"ד מדאורייתא אסור לב"נ ולמ"ד מדרבנן שרי ע"ש וזה סיוע גדול למ"ש להתיר מטעם ספק איסור אמ"ה מכמה פנים וכאמור אך ראיתי לו ז"ל שם בשם ה' עצמו בס' ווי

העמודים סי' קל"ו אות ג' שזכר מ"ש בעה"ש וכתב ע"ז דאפשר דכיון דספקא דאורייתא לחומרא גם למ"ד מדרבנן חמיר טפי מאיסור ודאי דרבנן א"כ גם ספק איסור אמ"ה אסור להושיטו לב"ן גם למ"ד דאינו אלא מדרבנן כיון דחמיר ע"ש וכ"ה בספר ווי העמודים ע"ש אלא דלע"ד עם כי דבריו בווי העמודים הם באחרונה וזכר שם מ"ש בעה"ש מ"מ נראה דדבריו בעה"ש עיקר דהא דחמיר ספק דאורייתא גם למ"ד מדרבנן מאיסור ודאי דרבנן (מ"מ) אינו אלא דרבנן דמדאורייתא כל ספק רחמנא שרייה וא"כ לגבי ב"ן דלא שייך איסור דרבנן גם בכה"ג דהאיסור דרבנן הוא מצד הספק דאורייתא כיון דמותר מדאורייתא מ"מ אין כאן אלא איסור דרבנן וצע"ג בכונתו ז"ל. והנלע"ד בכונתו דכלפי מה שהוכיח בעה"ש מההיא דאבר המדולדל דאינו אלא דרבנן ומותר למכרו לב"ן ויליף מר ממנה לס' דאורייתא למ"ד דאינו אלא דרבנן לעומת זה כתב דראיה ליתא דאפשר וגו' וכאמור אך אם בלתי ראיה רק מצד הסברא [תו אם כתבו הפוסקים להדייא] דבני נח לא שייכי באיסור דרבנן גם בספק דאורייתא למ"ד דהוי דרבנן לא שייכי אך לע"ד גם זה הוא מתברר ויוצא מההיא דאבר המדולדל ואולי דהרב ז"ל מצדד מיהא דרבנן אסרו לנו להושיטו מגדר וסייג [עי' להפר"ח סי' נ"ה סקט"ז כה"ג מ"ש והא עדיפא דהאיסור דאורייתא רק מצד הספק הוי דרבנן] ומפני דיש פנים לדחות זה וכמ"ש כתב הרב ז"ל דבריו רק בדרך אפשר ולצדד בעלמא. ובזה א"ש מ"ש וליתא כאלו הדבר ברור וכשסיים כתב דאפשר וגו' והיינו שאין ראיה ממ"ש הפוסקים גבי אבר המדולדל ועכ"פ לע"ד מ"ש נראה עיקר דכיון דלא מצוו אינהו אבל תסור ושרינן להו לאכול להלכה ולמעשה כ"ש שמותר למכור ולהושיט להם לאכול:

סימן קפ

שאלה מה שכתב ה' שבת אחים בדיני דם ביצים אות ז' דאם בשלו ביצה במים שיש בהם אפר ונמצא בה דם או אפרוח שאר הביצים שרו דהוי נטל"פ האם יש שיעור לאפר או אפי' בכ"ש סגי. וכן אם זה דוקא במים או גם בתבשיל ודייסא כשיש בהם אפר שאר ביצים והבשר והתבשיל וכיוצא שרו דהוי נטל"פ:

תשובה עיקר דברי הש"א מה' שיו"ב נראה דבנויים עפ"ד מרן בסי' צ"ה ס"ד דאפר במים פוגם ע"ש וכמ"ש ה' ישיב משה נר"ו סי' רי"ב ע"ש. ושם יש חולקים ע"ד מרן ז"ל בזה ויש שמסכימים כיע"ש. וא"כ נראה פשוט דאין לך בו אלא חידושו והבו דלא להוסיף עלה ואין להתיר רק באפר המתבשל במים די"ל דעי"ז נפגם המים הנז' וכשיהיה טעם יוצא מהביצה שיש בה דם או אפרוח דרך המים הנז' אל שאר הביצים כבר אותו טעם

נפגם דרך המים הנז' והו"ל נותן טעם לפגם אבל בתבשיל ודייסא שיש בהם אפר אפשר שאינו פוגם כלל אליבא דכ"ע ואין להתיר כלל בהם:

ולענין שיעור האפר באמת לא מצאתי כעת שום פוסק שחפשתי שנתן גבול בדבר רק ראיתי לה' חכמת אדם כלל מ"ה אות י"א בנדונו שמחלק בין רב למעט וכתב דהכל לפי הענין ולא נתן גבול. ונלע"ד כעת שיהיה האפר במים באופן שמשתנה מראה המים מהלובן לשחרות על ידי עירוב אפר זה טרם שיבושל המים דמסתמא בכה"ג כשיבושל נותן טעם במים וסבור הייתי לומר דבימיהם היו נוהגים להדיח הכלים במים עם אפר הנקרא אלכשייה וכמ"ש ה' בית יהודה דף קי"ב ע"ד ד"ה תרנגולת וגו' אירע וגו' ע"ש. ומפני שנוהגים בזה היה ידוע אצלם שיעורו ומפני זה לא הוצרכו לבארו ולדידן שאין ידוע אצלנו זה נראה דלא יהיה פחות מזה דודאי אין הדבר סגוליי ותלוי בטעם האפר אשר יהיה בהמים לקלקל טעם המים וכאמור עי' להישי"מ ח"ב סי' ע"ח בכל זה] זהו הנלע"ד כעת הכו"ח ביום ט"ו אב התרפ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קפא

שאלה מוהל שהיה לו איזה תביעות על הק"ק ולא רצו לפרוע מה שהוא אומר שחייבים לו ומזה התרה בהם שלא ימול עוד עד כי ישלמו לו מה שהוא תובע ובעלי הברית אומרים הלא חוב מצות המילה הוא על שכם אבי הבן ואם יש הפרשי דעות בינו ובין ממוני הצבור אנחנו מה פשענו האם יכול המוהל למשוך ידו מהמילה כדרכו או לא:

תשובה אם הקהל מוכנים לעמוד עמו לדין אם באותה העיר או בעיר אחרת או בז"ב לו אחד לו אחד הדבר פשוט מאד שאינו יכול המוהל לעשות דין לעצמו דשמא אינם מחוייבים כלום ואיך יוציא מידם עפ"י משפטו הוא היתכן כי הבע"ד הוא הדיין ? ואם ממוני הקהל לא רצו לעמוד עמו לדין והתרה בם על ידי הב"ד ולא אבו שמוע אז נראה דעליהם עצמם יכול לעשות דין זה לעצמו וכמו שמצינו דהב"ד יכולים להחמיר על מי שלא ישמע לקולם להפרישו ולבלתי ימולו את בנו וכמו שמבואר בש"ע יו"ד סי' [של"ד ס"ו] אבל לשאר הקהל שאינם ממונים והם מוכנים לשלם אם יתחייבו הממונים בדין ודאי שאינו יכול לעכב המצוה כלל בעבור זה אך אם ירצה המוהל יבקש זאת שיתמנו ג' שמאים מעריכים והם יעריכו את כללות החוב שתובע כמה עולה חלקו של בעל הברית ומעתה יותן ביד שליש למען אם יתחייבו ממוני הק"ק בדין יגבה מזה חלקו או שיעמוד בעל הברית אח"כ עם המוהל בעצם הדבר בנוגע לחלקו ואם נתחייב בדין ישלם חלקו אך לעכב על אבי הבן בעבור הק"ק ודאי כי אין לו יכולת יען המצוה של המילה מוטלת על אבי הבן פרטית או על הב"ד שבעיר אם אין יכולת לאב וכיון דהם מוכנים

למה שהדין נותן אין לחייבם בעבור זולתם ועדיפא מהא כתב הרשב"א בתשובה סי' תע"ב דמי שמבקש שכר למילה ואין יכולת לאב לשלם הוי דינו כאלו אין האב בעיר וחייבים הב"ד למולו וממילא כופין את המוהל נמולו חנם אין כסף וטעמו פשוט כי חוב זה מוטל על הב"ד למולו אם יכולים וכן על כל אחד מישראל למולו אם יכול והוי כאלו החוב מוטל על המוהל כאלו הוא אבי הבן כב"ד עצמם ולכן אם לא ישמע כופין אותו שהדין נותן לחייבו למול כמו שהב"ד מחוייבים למולו ולהתטפל ופסקו מרן בב"י ומור"ם סי' רס"ה ע"ש ומעתה הדברים ק"ו ומה במקום שאינו תובע רק שכרו הפשוט כל שאין האב ביכולתו אינו חייב לחזור על הפתחים ולשלם לו שכרו הגם דאם היה יכול היה חייב מן הדין לשלם שכרו ומזה חל החיוב על המוהל למולו חנם ולכופו ע"ז. במקום שבא עליו בעקיפין לשלם לו חוב זולתו לכ"ש שאינו יכול לעכב את המצוה וכופין את המוהל למול ? והא אין לומר דהתם שאני שאין לו יכולת לשלם שכרו אך בנ"ד הרי יש לו יכולת לשלם גם מה שחייב זולתו למוהל דכך לי אין לו יכולת וחוזר על הפתחי' ומשלם למי שמכריחים אותו לשלם מה שאינו חייב בעבור זולתו ואדרבה השכל מחייב והסברא נותנת דכשבא לחזור על הפתחים הוא דבר שהוא שלו ובעבור עצמו משלם ולמוהל יש פנים לתבוע שכרו אך בנדון זה אין כל מקום שישלם בעבור זולתו בין רב למעט וזה שרוצה לבוא עליו בעקיפין שישלם מה שמחוייב זולתו אין מקום לתביעתו והגע עצמך אם יאמר המוהל לאבי הבן לא אמול לך עד שתתן לי כל קניניך היתכן לומר דכיון דביכולתו לתת לי את כל קנינו מחוייב להיות הוא עני בעבור זה וכן יש לדמות זה לאינהו דסי' שמטעין אותו אם אין בידינו יכולת או שכופין אותו אם יש בידינו יכולת וסוף סוף אינו לוקח רק שכר פשוט כנהוג ועיין להברכ"י מ"ש משם מהר"ש מפרימו ומשם יל"ד דדוקא אם כבר נדר לו דחכמתו מכר לו אבל לכתחי' אין לו אלא שכרו הפשוט ומינה לנד"ד דאין לו אלא שכרו הפשוט או חלקו במה שתובע להיות ביד שליש עד שיבורר הדין כנ"ל ברור ופשוט ועיין להרשב"א שם שהתמרמר מאד בדברים היוצאים מן הלב תסמר שערת אנוש אחד השומע ואחד הרואה מי שהגיע למדה זו לתבוע שכר על המילה וכ"ש אם אין ביכולת האב ע"ש וכ"ש וק"ו במי שבא בעקיפין לעכב את המצוה למלאת רצונו שלא כרין. ועיין עוד מה שכתבתי בתשובה הובאה לה' ישי' סימן ע"ז והסכמת הרה"ג המחבר שם הכו"ח ביום ט"ו אב התרפ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קפב

שאלה אלמון שבא לישא אשה בתוך הג' רגלים של אשתו מצד שאומר שצריך לו מי שישרתנו ונמצא שאין זה נכון. אך האלמון הנז' עדין לא קיים מצות פי"ר שאין לו רק בנות אם מתירים לו לישא:

תשובה נראה פשוט דכיון דע"פ הדין כיון שלא קיים מצות פו"ר מותר כמ"ש מרן ביו"ד סי' שצ"ב הגם שהוא לא נתן טעם זה יש להתיר לו דמסתברא דהטעם הוא דרבנן לא גזור היכא דיש ביטול מצוה של פו"ר כשתתקיים גזירתם או שאי אפשר לעמוד בגזירתם כגון שיש לו בנים קטנים וכיון דל"ג בכה"ג מאי נ"מ אם הוא עצמו הזכיר הטעם או תלה בטעם אחר שאינו עולה לו ולפי האמת יש טעם המתיר לו. ועוד נראה דבנ"ד הב"ד צריכים להתיר לו כיון דמדינא הוא מחוייב במצות פו"ר ומן הדין היה ראוי לכופו לקיימה כמבואר באה"ע סי' א' ס"ג אלא דלא נהגו לכוף אך כשהוא עצמו בא לקיים המצוה לא די שאין למונעו אלא שיש ליעץ לו לישא. ועוד דהרי אם בא לשאול בסתם אם מותר לישא אנו מצדדים כל מה שאפשר וכשרואין שהדין נותן לו לישא מתירים לו ובמה יגרע כשהזכיר טעם אחר שאינו נכון ואנו יודעים שיש לו טעם המתירו. ועוד נראה להתיר ע"פ דברי הפת"ת סי' שצ"ב סק"ד דבמדינות הללו שמארסין רק בשעת החופה ואם לא יכנוס לא יארס ויש לחוש שמא יקדמנו אחר כי היכי שמותר ליארס בחוה"מ ובט' באב ע"ש וא"כ לדידן ג"כ שלפי המסופר יש תקנה שלא יקדש רק ליל החופה יש להתיר מכח זה גם טרם כלות ג' רגלים. ועוד נראה להתיר דיש לו בת קטנה כבת ד' או ה' שנים ובת אחרת כבת ז' ח' שנים ומסתברא דל"ד התירו ביש לו בנים קטנים אלא ה"ה בבנות קטנות. ועוד יש להתיר ע"פ דברי השבו"י הב"ד הפת"ת שם סק"ג דבזה"ז הפרוץ מרובה ורבו בעלי העבירות וגו' ובנ"ד הוא אומר שאינו יכול לעמוד על נפשו מהרהורי עבירה ואולי נכשל גם בונשמרת מכל דבר רע כמו שביארו רז"ל וכ"ש בנ"ד דעברו ב' רגלים דיש פוסקים דס"ל כר"י והגם דקי"ל כדעת מרן דבעי' ג' רגלים הא איכא פוסקים דס"ל הלכה כדברי המקיל באבל אפי' נגד מרן והגם דנראה דלא נקטי' כן מ"מ מהני להצטרף סניף להתיר ומכל האמור נראה לי להתיר הכו"ח ביום כ"ו אייר התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן קפג

שאלה ראובן יעצו שמעון להפריש מעשר והכל בחשבון ע"י פנקס ואמר לו שלא יעשה נדר וקבל עליו שיהיה בלי נדר וכן בפנקס כתוב כזה פנקס מוצא למעשר בלי נדר כי אם ברצוני הטוב אם ארצה ואם לא ארצה בכל דבר ודבר. ועתה מפני יוקר השערים ועוד

כי תלו ביה טפלי נתחרט כמעט לאונסו ובא להתיר ע"י שלשה האם צריך התרה או לא ואת"ל צריך אם מתירים לו לכתחילה או לא. ואת"ל מתירים אם מה שמחוייב בו עפ"י חשבונו בפנקס חייב לשלמו לעניים או יכולים להתיר לו גם בזה לכתחילה כיון שלא באו ליד הגזבר וגם הוא עדין לא הפרישם בפועל רק בכח החשבון:

תשובה הנה עיקר מה שיש להסתפק בזה נחלק לסוגים אלו א) אולי לא מהניא אמירתו וכיון דנהג לעשות מצוה הגם שלא הוציא זה בתורת נדר מפיו הוי כנדר ואמירתו בלא נדר לא מהניא ליה רק אם בכל פעם ופעם אומר בלא נדר או גם אם יאמר בכל פעם לא מהני וצריך לעשות תנאי תחילה ב) אולי באיזה פעם קיבל עליו בנדר והוציא זה בשפתיו וחזר בו ממה שאמר בלא נדר ולאו אדעתיה ג) גם אם נאמר דאין כאן נדר מ"מ הוא עושה ואינו יכול לבטל וגם אין מתירין לו זה דומיא דנדר שחוק וסייג לדבר מצוה וכיוצא ד) אם מה שמחוייב ע"י חשבונו יכולים להתיר לו או חייב לשלם:

והנה ראיתי למרן ז"ל ביו"ד סי' רי"ד ס"א שכתב דהרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים לסייג ופרישות יאמר בתחילת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה ולא לעולם ע"ש ומשמע מזה דכשאומר כן בתחילת הנהגתו סמכינן ע"ז ואין חוששין לא מצד דנהג כן ולא מצד דשמא חזר בו מזה ונדר אח"כ ולא מצד דהוי דבר מצוה ואינו יכול לבטלו אלא דבנ"ד לא אמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה והגם דבכתיבת הפנקס כתוב כנז"ל אולי אין זה מספיק אם מצד הלשון שאינו כמ"ש מרן בש"ע ובב"י אם מצד דזה רק בכתב ולא בעפ"י [עי' להנובי"ק יו"ד סי' ס"ו והחת"ס יו"ד סי' ר"ך רכ"ז בענין כתיבה אי הויא כדיבור ואף להחולקים שם נר' דהכא מודו דלא כתיב בזה ,,שבשפתים'' וגם לפמ"ש הנובי"ק דאף להרמב"ם דל"מ הגדה בכתב מ"מ מודה דבשעת כתיבה חשיב שבועה ע"ש א"כ ה"נ כן וע' בתשו' רעק"א ח"א סי' כ"ט ע"ש] וראיתי להלבוש ז"ל שכתב דלא כתב כן מרן אלא לדעת יש מי שאומר שבסעיף הנז' אבל לסברא הראשונה סגי כשיאמר שאינו מקבל בנדר ע"ש וכ"כ מרן סי' ר"ג ס"ד] וא"כ לדידן דבתריה דמרן גרירין שסתם דלא כיש מי שאומר הגם דלכתחילה מיהא כתב מרן וגם יאמר וגו' לצאת ידי כל הדיעות לכתחילה מ"מ בדיעבד גם אם לא אמר שרי וכ"ש דגם מור"ם נר' דדעתו כן שהרי כתב שהמנהג כסברא ראשונה ועוד דדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אינו אלא איסור דרבנן וא"כ יש לפסוק כהמתירים דסד"ר לקולא וכמ"ש ה' שיורי ברכה ז"ל בשם מהר"ש עמאר [שם אות א'] וזה עצמו נ"ל טעמו דמרן דלא חייש שמא אח"כ נדר או שמא נהג כן ע"ד לנהוג כן בתור נדר דהו"ל סד"ר ולקולא. או משום דאמרינן

דודאי אדעתא דמה שאמר בראשונה נהג וכ"ש בנ"ד דצוהו המיעץ שלא לעשות נדר וקיבל אדעתא דהכי ופירש בפיו ובכתב כן וגם סמך ע"ז כמה פעמים כשהוא מסתפק הא ודאי דאין לחוש בזה כלל וא"ץ התרה. וכן זכורני דהמנהג פשוט לומר על כל דבר בלא נדר לבד. וכן נראה מדברי בעלי המוסר והאחרוני' שמזהירים ע"ז ומשמע דנקטי דזה לבד סגי לזה וכאמור וליתר שאת ולצאת דעת יש מי שאומר יתירו לו שאם באולי נדר הנה זה מתחרט בו מעיקרו וכן בפתח שאם ידע שישתנה הזמן לא היה נודר אם איתא שנדר:

ובענין מה שמחוייב בו ע"י החשבון הנה מרן ז"ל ביו"ד סי' רנ"ח ס"ו כתב דהנודר צדקה אינו יכול לחזור בו אא"כ נשאל לחכם והתיר לו ואם הגיע ליד הגבאי אינו יכול להשאל עליו ע"ש ומדתלי בגבאי משמע דגם דהופרש ועדין הוא ביד הנודר יכול להשאל עליו וכ"ש אם לא הופרש כנ"ד רק דנדר בפיו או שרשם בפנקסו מה שחייב לשלם או שעשה חשבון ההכנסה וממילא מובן כי חייב הוא לשלם המעשר מזה:

אלא דראיתי להרדב"ז ז"ל בישנות סי' קל"ד שכתב דלהרשב"א יכול לחזור בו דיד עניים כיד הדיוט (וא"ץ אפי' התרה כיע"ש) אבל אין סברתו מחוורת דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכל גאיני עולם ראשונים ואחרונים חלוקים עליו בזה ולכך הדבר ברור שאין יכול לחזור והדבר ברור שאם נשאל והתירו לו הוא מותר אבל חכם המתיר לו נדרו חייב נידוי וכ"כ בהדיא המפרשים וטעמא מפני שמפסיד את העניים ומ"מ הנדר מותר ע"ש והב"ד הפת"ת סי' רנ"ח ס"ק ח' ע"ש ובתשו' חכמי בבל הובאה ברב פעלים ח"א יו"ד סי' ט"ל כתבו דהיינו דוקא שם שכבר נתחייב אבל בנ"ד שמתירים לו קודם שישתה דעדיין לא נתחייב אפילו הרדב"ז מודה דיכולים להתיר לו ע"ש וכ"ן דעת ה' עצמו שם שכתב בתשובתו על דבריהם דבשלמא אם נתיר לו קודם שיתחייב י"ל אין כאן מיחוש משום התרת נדר צדקה כיון דעדיין לא נתחייב אבל אחר שישתה איך נתיר לו לכתחילה ע"ש ומוכח מזה דס"ל ז"ל לחלק חילוק זה דאל"ך היל"ל דהא גופה מנא לכו והגם דכתבה בלשון י"ל היינו משום דלא נמצא חילוק זה מבואר אבל עכ"פ מסתבר הוא וכן יורה לשונו שכתב אין כאן מיחוש וגו' וכן מוכח ממסקנתו שם דמתירים לו קודם שישתה אלמא בכי הא לא דיבר הרדב"ז ז"ל ושפיר מתירים לכתחילה כיון דלא נתחייב נראה דכל השקו"ט בנדון הר"ף ז"ל דיליף מיניה לנד"ד אינה על מה שנתחייב לפי חשבונו אלא על העתיד שעדין לא נתחייב דבמה שכבר נתחייב לכאורה דומה למה שכבר שתה ועיין לקמן בסוף התשובה]. עוד נל"ל דלא כתב הרדב"ז רק במי שהוא עשיר ואם יתירו לו יפסידו העניים אבל בנ"ד דהוא עצמו דחוק לפרנסתו ודאי דפרנסתו הוא ופרנסת

אנשי ביתו קודמת לכל ובכה"ג מתירים לו לכתחילה וכ"נ מדברי מרן סי' ר"ג ס"ג ועי' להישי"מ ח"ב סי' ק"ד] וכן מוכח מדברי הרשב"ץ ח"ב סי' קל"א שכתב דכה"ג מתירים לו ולא חשש בזה משום הפסד עניים כלל ש"מ דבכה"ג אין לחוש וצריך לחלק כדאמרן דבכה"ג גם הרדב"ז מודה או דהרשב"ץ פליג אהרדב"ז וא"כ נקיטנן כהרשב"ץ חדא דספיקא דרבנן הוא ולקולא ותו דהרשב"ץ קשיש מהרדב"ז טובא וג"כ י"ל דגם הרדב"ז אלו ראה דבריו הדר ביה. וכ"ן מדברי ה' רב פעלים סי' מ"ה שלא נסתפק בנדונו מכח דברי הרדב"ז כיע"ש. עוד נל"ל דבנ"ד שאמר בלי נדר וכמ"ש בפנקס גם הרדב"ז מודה דלא יש בזה שום חשש אם מתירים לו לכתחילה כיון דאדעת' דהכי הוא עושה וכאמור ובפרט לפמ"ש דגם התרה א"ץ רק ליתר שאת הצרכנוהו התרה ודאי דמודה הרדב"ז:

עוד נל"ל דמרן ז"ל לא ס"ל הא דהרדב"ז מדלא כתב זה והגם דנקיט לה אא"כ נשאל לחכם דמשמע כאלו מיירי בדיעבד נראה דנקיט כאן רק משום דנדרי צדקה לכתחילה אין נשאלים עליהם אלא מדוחק או דמשום דקאי על הבא לחזור לכן כתב שלא יוכל לחזור אא"כ נשאל כבר וה"ה דלכתחילה מתירים לו ועוד נ"ל דלא כתב הרדב"ז כן רק בנדר ממש אך לא בנהג מנהג בעלמא ולא הוציא נדר מפיו:

ומ"מ ליתר שאת נ"ל דמה שנתחייב בו עפ"י החשבון יוציאהו על בניו ובנותיו הגדולים משש אם יש לו דמעשר גופיה יכול להוציאו בזה כיון דאינו חייב בפרנסתם מדינא וכמ"ש בתשו' ה' בית דינו של שלמה ונדפס תוכנה בבני אברהם ודברי שמואל ע"ש או יוציאינו על יד על יד לעניים אם אין לו גדולים או גדולות כנז' או לעצמו ואם אין לו ועני הוא. ועל העתיד מתירים לו לכתחילה וכנדון התשב"ץ ח"ב סי' קל"א וה' רב פעלים וכאמור. זהו הנלע"ד אם כה יסכימו אתי הרבנים המורים הי"ו הכו"ח ביום ז' תמוז התרפ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

אבן העזר

חלק ראשון

סימן א

לעי"ת זרזיס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' יוסף בוכריץ יצ"ו במי ששידך אשה ושלח לה סבלונות ובהם תכשיטים שאינם עשוים להבלות וחלתה המשודכת אחר השידוכין ומפני זה חזר בו המשדך ותובע תכשיטיו והאשה תובעת אותם התכשיטים ועוד דמי בושתה כנהוג ולא ידע אם המנהג שתקח האשה התכשיטין מצד הבושת מלבד דמי

הבושת הנהוג או שהמנהג שהחזיר התכשיטין ותקח דמי הבושת הנהוג. או שהמנהג שתקח התכשיטין ואינו חייב עוד בדמי הבושת הנהוג:

תשובה מכל הצדדים שנסתפק כת"ר נר"ו ניכר דפשיט"ל מילתא דגם בנחלית חייב בדמי הבושת ומסתפק רק בתכשיטין. ולא כן אנכי עמדי כי בושת זה אינו בושת ממש דבושת בעינן סמוכים בא"י לדונו כמ"ש מרן בח"מ סי' א' ס"ב ועוד דהבושת הוא לפי כבודו של המתבייש והמבייש כמ"ש מרן בח"מ סי' ת"ך סעי' כ"ד ואלו הכא בדבר קצוב היו מחייבים אותו. ועוד דלא מצינו שום פוסק שפסק לחייב החוזר בו מהשידוכין בבושת עם כי פסקו לדין הבושת בעלמא והגם דמהריק"ו שורש כ"ה והביא דבריו ה' בית שמואל ס"ק י"ד והבאה"ט ס"ק ט"ו כ' דאפי' לא עשו קנס קרוב הוא בעיני לחייבו לשלם דמי בושתו יע"ש כלל גדול בידינו דאין הולכין בממון אחר הרוב וכיון דלא כ' אלא קרוב אינו מתחייב ומזה הטעם לא פסקו דבריו הפוסקים לחייבו מחמת זה וע' להמשה"ר מערכת ק' אות מ"ט ומשה בארה כנז'. ומ"ש מור"ם סי' נ' ס"ו דיש אומרים דקנסות השידוכין אין בהם משום אסמכתא וביארו הב"ש והבאה"ט שם דהטעם הוא משום בושת שאני התם דהם עצמם קנסו וחייבו עצמם ולכן י"א דמהני לבטל האסמכתא מטעם הבושת וגם זה אינו אלא לי"א אבל דעת מרן לא מהני רק באופנים שהזכיר הוא שם ז"ל. ומינה דצ"ל דבושת זה שנהגו בו הרבנים הראשונים אינו אלא דרך קנס והוא על דרך מ"ש מור"ם שם בח"מ סי' א' דנראה דכופין וכו' ולקנסו כפי ראות עיני הב"ד והב"ד שיערו כמו שנהוג. ומעתה ניחזי אנן אם חזר בו המשדך אחד שעשו קנס קצוב בחיו"ג ובקש"ם באופן המועיל וסיבת החזרה מפני שנחלית אחר השידוכין אם חייב. ודין זה מבואר מדברי ה' בית יהודה אה"ע סי' א' דגם דעשו קנס קצוב בעדים ובשבועה פטור מהקנס בין שנתחדש זה אחר השידוכין בין שהיה קודם השידוכין ואמר לא ידעתי וטעמו ונימוקו שם דלא שייך לומר נסתחפה שדהו ומזלו גרם רק בנתקדשה דצריכה גט לא בנשתדכה וכ"כ מור"ם סי' נ' ס"ו ומ"ש מור"ם שם זה בשם י"א ביאר הב"י שם דלאו דוקא הוא כי היא סברת כ"ע וכ"נ דעת מוהרמ"ז זצ"ל בקול משה סוף סי' ח' ודעת ה' הליכות יעקב מע' ק' אות ט' ושכן כ' ה' יורו משפטיך ליעקב ע"ש. וכן מתבאר מדברי מרן סי' נ' ס"ה ומדברי ה' עה"ש סי' נ' אות י"ג וי"ד ע"ש וכן לא שייך לומר ראה ונתפייס והו"ל למידק ולחקור ולדרוש אלא בנתקדשה אבל בשידוכין בעלמא אינו מדקדק כ"כ ובודאי ליכא חזקה דראה ונתפייס כמו שביאר הב"י שם וכ"כ השש"א סי' נ' אות ג' בשם הרדב"ז ח"א סי' קכ"ד וכ"נ מדברי ה' הליכות יעקב מע' ק' אות י"א:

ומן האמור נראה דאפי' נתרפאת בתעודת רופא יכול לחזור בו מן השידוכין וכמ"ש מרן ז"ל סי' ט"ל ס"ו דגבי אשה הוי גנאי אעפ"י שריפא אותה הרופא וכיון דהוא גנאי יכול לחזור בו מן השידוכין. וכן מתבאר מדברי מרן סי' נ' ס"ה ומדברי העה"ש סי' נ' אות י"ג וי"ד ומדברי ה' הליכות יעקב מע' ק' אות ט' ומדברי הימ"ל שזכר שם. וכיון דפטור מהקנס אפי' קצוב ובעדים באופן המועיל כ"ש דפטור מקנס זה של הבושת דהא לא נודע שיש מנהג שאפי' בחלתה חייב בקנס וכיון שלא נודע מוקמי' ליה אדינא כדין כל ספק במנהג או בתקנה דמוקמי' ליה אדינא. ואפי' אם ימצא איזה עדות שאפי' בחולי מחייבין קנס כבר השרישנו הרמב"ם ז"ל דכל דבר דלא שכיח לא שייך בו מנהג וכבר כתב הרדב"ז סי' רצ"א דחולי לא חשיב שכיח אלא קצת וכ"כ ה' חכמת אדם כלל ק' בשמו ובשם הש"ך סי' רי"ד סק"ו ע"ש וא"כ בין שנאמר דהדבר מסופק אם חולי שכיח או שנאמר דהדבר מסופק ל"ש בו מנהג ובעיקרא דמילתא בעלמא כשלא יש טענת חולי או מום וכיוצא באופן שהיה חייב בקנס אם היה באופן המועיל או בקנס דמי הבושת הנהוג נראה ברור דהדבר מוכרע ממקומו דהב"ד הראשונים שמו ושיערו שיעור הבושת בט"ו פרנך וכשמשלם זה אין מקום לצדד שיהיו התכשיטין שבידה בכלל הבושת דאיך אפשר שיהיה השיעור של הבושת משתנה בין אם יש תכשיטין או לא הגם דלפי כבודם כמה פעמים הוי להפך וחזר הדין שתחזיר את הכל לבעלה וכמ"ש מרן סי' נ' ס"ג שהדבר ידוע שלא שלחם אלא דרך נוי בלבד וזה אפי' בנתקדשה וכ"ש אם נשתדכה לבד. ועוד דכל ספק שיהיה בתקנה מוקמינן ליה אדינה והזוכה מצד הדין הוא הנקרא מוחזק וכמ"ש הפוסקים בכמה מוקמות. זהו הנלע"ד ולו ההכרעה הכו"ח ביום ו' טבת תרצ"ה לפ"ג.
ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:
וכן דעתי הדבר פשוט כיון שלא חזר בו אלא מכח שנחלית אחר השידוכין דאין מתחייב כלום ע"ה ציון דר' שושן כהן ס"ט

סימן ב

לעי"ת ספאקץ יע"א

נשאלתי מידידינו החה"ש הדה"מ והכולל כמה"ר ר' עקיבא אביטבול הי"ו בצפ"אקץ יע"א באשה יבמה שהיא הרה לזנונים ולפי השמועה שגם קודם שנשאת לבעלה זנתה כמה פעמים האם יכולה לחלוץ בימי עבורה או לא:

תשובה מה שרצה רו"מ נר"ו להתיר מצד דאם תתאחר עד עבור ימי היניקה תתפרץ יותר ויש עון אשת איש דלא תהיה אשת המת לאיש זר ולכן יותר טוב שתחלוץ מעתה לצאת מחומר עון אשת איש וכמו שרצה להתיר ה' מנחת עני ז"ל והב"ד הפת"ת ז"ל סי' קנ"ט

ס"ק ט"ו משום הפסד מעות. אין זה נראה דא"כ אמאי לא התיר ה' מנחת עני ז"ל גופיה בנדונו שהוא כנדונינו והב"ד הפת"ת ז"ל ס"ק ח' ע"ש דמסיים דכשר הדבר להמתין עד אחר ימי הנקה ולא התיר מטעם זה למעט באיסור כל כמה שאפשר וצ"ל דשאני ליה להה"ז בין נדונו דסי' מ"ט הנז' לנדונו דסי' נ' ואין ספר זה מצוי אצלינו לעמוד על דבריו וע' להחת"ס אה"ע ח"א סי' ל"א. גם מ"ש כת"ר נר"ו דזו אשת איש אינו נראה דבאשת איש אין קידושין תופסין כלל ובזו קידושין תופסין מספק כמ"ש מרן ז"ל סי' זה ע"ש. וכן מבואר בש"ס ופוסקים דאיסור מלקות הוא דהויא ע' ביבמות דף צ"ב ע"ב ובהרמב"ם בספר המצות ל"ת שנ"ז ע"ש:

גם מ"ש כת"ר נר"ו להתיר עפ"ד מור"ם בסי' י"ג סי"א דיש מקילים במזנה ויש להקל במופקרת וציין להפת"ת ז"ל ס"ק י"ט בשם השבו"י דבתרתי הויא מופקרת וכ"ש בזו דאיכא תלתא זמני אין זה נראה דלדעת מרן ז"ל שם דאוסר במזנה דעתו לאסור גם במופקרת ואין דעת מור"ם ז"ל רק כעין הכרעה מדידיה. ולא שהוא לכ"ע. ומ"ש הכנה"ג סי' י"ג בהגהב"י אות ל"ג דאפי' המחמירין במזנה במופקרת יש להקל ע"ש נראה דאין זה לדעת מרן ז"ל רק ביאור בדברי מור"ם ודעת מרן לאסור בכל וכמש"ה בית מאיר בתשובותיו סי' ה' בשם הרב דבר שמואל ז"ל דמרן בתשובה חולק על מהר"י מינץ שסמך עליו מור"ם בהגה להקל במופקרת ע"ש ואנן בתריה דמרן ז"ל גרירין ואין לזוז מדבריו כלל וכ"ן מסתמיות דבריו בש"ע שלא חילק בזה. וסבורים היינו לעמוד על דברי ה' מנחת עני ז"ל בעיקר טעמו שאסר ובעיקר הכרעתו דבסי' מ"ט אלא שאין ספר זה מצוי אתנו. ומראשית חשבנו שלא לחוות את דעתינו כלל בזה אחרי שהספר הנז' אינו בנמצא כי מי יודע מה הם היסודות שבנה עליהם ושוב נ"ל לעיין בזה ולכתוב הנלע"ד דרך לימוד בעלמא לא להלכה ולא למעשה והננו בזה רק כמזכירים ונושאי ספרים וה' ברחמיו יצילנו משגיאות אמן. וזהו הנלע"ד:

הנה הלבוש ז"ל סי' קנ"ט ס"א ביבמה שנתקדשה לזר והיבם אינו רוצה ליבם אלא לחלוץ כ' מתחילה דחולץ לה בעודה ארוסה וא"ץ לגרש שכן דעת הפוסקים ומסיים מדידיה אי לא מסתפינא אמינא דגם בחליצה יותר טוב דמגרש הזר ואח"כ חולצת מטעם זה דכל שאינו עולה ליבום וזו ג"כ כל עוד שהיא מקודשת אינה עולה ליבום ולכן אינה עולה לחליצה ומסיים דהגם דהפוסקים לא כתבו כן נראה לו להחמיר ע"ש ולשונו ז"ל שכתב בלשון יותר טוב ובלשון נראה לי להחמיר מורה ובא דהעיקר לדינא גם הוא דעתו כשאר פוסקים דחולצת בעודה ארוסה ורק דרך חומרא בעלמא הוא שכתב וכע"ז כ' ה' יד מלאכי ז"ל בכללי מור"ם דכשכותב לשון חומרא מורה דדעתו לדינא כהמתירים ע"ש וכ"ש

כאן דכתב יותר טוב וכאמור וכ"ש בנ"ד די"ל דאין כאן כלל חששת הלבוש מהא דכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה דהרי כתב הרא"ש ז"ל בריש יבמות פ"א ה"ב גבי יבמה שמת בעלה והיא נדה דלא שייך בזה כל שאינו עולה וגו' דשאני נדה שעומדת לטבול וליטהר כשאר נשים ועוד דיבם הבא על יבמתו נדה קנאה ע"ש וכ"כ הלבוש בסי' קס"ד ע"ש וא"כ בנ"ד דאין כאן לא קידושין ולא ספק קידושין אלא גזרה דרבנן משום מעוברת חבירו דבזה שייך שפיר בפשיטות ב' הטעמים שכתב הרא"ש והלבוש דהרי סופה לבוא לידי הכשר לכשתלד ותגמלהו אחר כ"ד דומיא דנדה. וכן הקידושין תופסין במניקה ומעוברת חבירו כמתבאר מדברי מרן ז"ל סי' י"ג ע"ש י"ל דגם הלבוש מודה דחולצת בעודה מעוברת. ולכן נלע"ד דכיון דבזה"ז בעוה"ר אין כח ב"ד יפה כ"כ לכוף את החולץ ואת החולצת רק ע"י איזה אופנים מאופנים שונים וכולי האי ואולי שיעלה בידם לכופם באופן המתאים אל הנימוס ועתה שניהם מרוצים לחלוץ לכן אין לחוש לחומרא זו דשמא אם יתאחר הדבר עד שתלד ועד שיעברו כ"ד חדש אחר הלידה אולי החולץ יסע למד"ה ולא יבוא לחלוץ או החולצת תסע למד"ה ולא תחלוץ וגם שישארו פה יש לחוש פן אחד מהם לא יהיה ציית לדינא לחלוץ ולכן אין להתאחר בזה וחולצת מעתה וקרוב לזה כתב הח"ס ז"ל אה"ע ח"א סי' ע"ה דאם המגרש ידו תקיפה חולצת קודם שתתגרש ע"ש ונדון ה' מנחת עני ז"ל שלא התיר מטעם זה אפשר דבזמנו היה כח ב"ד יפה לכוף לזה ולזה ולא כן בזמנינו בעוה"ר כידוע. ועוד דמדברי ה' מנחת עני עצמו סי' מ"ט שזכר הפת"ת ס"ק ח' מבואר להדיא דאין זה רק מהיות טוב שכ' וז"ל על כן כשר הדבר וגו' ואם היה זה חיוב מן הדין לא היה כותב כן וכן יש להוכיח מדבריו סי' נ' שזכר הפת"ת ס"ק מ"ו שעלה בדעתו לומר שכדי שלא יפרד השידוך תחלוץ בעודה מניקה ע"ש ואם היה סובר ההנ"ז שיש עיכוב וחשש פסלות בחליצה מדינא ודאי דאין לחוש לפירוד השידוך. וכן מדברי רש"י ביבמות דף מ"א ד"ה אלא מבואר דמהא דכל העולה אין חשש פסלות בחליצה ע"ש והקרוב אלינו דה' מנחת עני בסי' נ' דבריו סוברים ע"פ דעת הלבוש שכן נראה מלשונו שכ' וכשר הדבר ודומה למ"ש הלבוש יותר טוב וגו' וא"כ בזה"ז שיש לחוש לגוף החליצה שלא תהיה יש לסמוך על שאר פוסקים המתירים וכ"ש למ"ש דגם הלבוש אפשר דמודה ועוד נראה דיש להתיר מכח ס"ס דשמא הלכה כשאר פוסקים המתירים ואת"ל דהלכה כהלבוש שמא הלכה כמור"ם ז"ל דמקיל במופקרת דנקטינן לעשות ס"ס גם דאחד מהספיקות נגד מרן ז"ל כמש"ה ישיב משה ז"ל ח"א סי' צ"ח כ' רכ"ה רע"ב ע"ש. זהו הנלע"ד לא להלכה ולא למעשה כל עוד שלא יסכים בזה

הראב"ד ראש רבני ועד ב"ד בעוב"י תונס מהר"ד כטורזא נר"ו והיה זה ביום ו' כסליו התרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א.

סימן ג

נשאלתי מידידינו החה"ש הדה"מ והכולל כמה"ר ר' חיים חורי יצ"ו אודות בדיקת ב' שערות ליבם:

תשובה ענין זה לא בא לידי ולא קבעתי לימודי בו ולא ראיתי להרבנים המורים איך היו עושים אמנם בדרך מראה מקום בעלמא אומר כי זה מובא בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' אישות ה' ט"ז וי"ז ובדברי מרן ז"ל אה"ע סי' קנ"ה סט"ז וי"ז וח"י ע"ש ובסי' קס"ט ס' יו"ד ביבם וביבמה ציין מרן ז"ל משפט ב' השערות לדבריו ז"ל בסי' קנ"ה ע"ש וע"ע בפי' סדר החליצה אות כ"ו כ"ז כ"ח. וע"ש בסי' קס"ט לה' פתחי תשובה ס"ק י"ב ולה' זכור לאברהם ז"ל ח"ב מערכת ח' בדיני חליצה אות י"ד וכן היבם וגו' ועוד שם בביאור סדר החליצה שאח""ז באות ה' ד"ה ב' שערות וגו'. ועי' בס' חליצה שבסוף הש"ע שיש בו פתחי תשובה דף ט"ל ס"ז ובביאור הפת"ש שם ואכמ"ל. הכו"ח ביום ח' אייר התרצ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א

סימן ד

נשאלתי מידידינו החה"ש והכולל כמה"ר ר' שלמה מאג'וז הי"ו בענין אשה שנאסרה על בעלה (ונתגרשה) או לא נתגרשה ואחר ימים רבים החזירה בעלה ולא שמע לקול מורים וילדה לו בן אם הבן הנז' ממזר או לא:

תשובה נלע"ד דודאי אינו ממזר כלל וכמ"ש מור"ם סי' ד' סט"ז שזכר כת"ר נר"ו וכ"ן דעת מהריק"ש ז"ל בערך לחם ע"ש וכ"ן דעת הח"מ ס"ק ח"י וכתב שם שכ"ד התו' ביבמות דף מ"ט ד"ה סוטה ושכ"ד הרא"ש שם ודלא כר"ח שפסק בסוטה דהוי ממזר דרבנן וכ"ן דעת הגר"א בביאורו ע"ש. וכן נלע"ד עיקר דנקיטנן כדעת מור"ם במקום שלא גילה מרן ז"ל דעתו ועוד דהרא"ש הוא אחד מעמודי ההוראה ותו דרבים הם הסוברים דאינו ממזר ותו דגם ר"ח מודה מיהא דאינו דאורייתא אלא דרבנן ולכן כי פליגי הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא. ועוד דלעד"ן דכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ב שכתב דמחזיר גרושתו אחר שנשאת הולד כשר שהרי אינו ערוה ע"ש ור"ל דאין כאן איסור כרת או מיתה אלא מאיסורי לאוין וכן מתבאר מדבריו בפ' יו"ד מה' גירושין ה' יו"ד דאם בא עליה הראשון קודם שיגרש השני הולד ממזר מדבריהם אלמא דאם כבר גירש השני ובא עליה הראשון הגם דזינתה אין הילד ממזר וכדעת הרא"ש וכיון דאיכא דעת הרא"ש והרמב"ם ודאי דהכי נקיטנן כדכייל לן מרן ז"ל בהקדמתו להב"י וכ"ש במידי דרבנן.

ועוד דמדברי מרן הב"י סי' ד' שהוציא זה מדברי הרמב"ם ז"ל ולא העיר כלום נראה דכן דעתו וכ"נ מדבריו בש"ע שכ' קודם שגירשה השני וכן דייקי האחרונים מזה ע"ש. זהו הנלע"ד דרך לימוד בעלמא ולחו"ר הדור הי"ו להכריע להלכה ולמעשה. הכו"ח יום י"ג שבט התרצ"ה ע"ה המ"ך סילט"א:

סימן ה

לעי"ת גפצה יע"א

נדרשנו מהחה"ש הדה"מ והכו' כמה"ר ר' יעקב הכהן הי"ו מגפצה יע"א לחוות את דעתינו בבת כהן שנשאת לישראל וילדה בן ומת הבן ליום או יומים וכיוצא וכן אמו חל"ש האם מתייחסת לכהונתה לבית כהן או מתייחסת רק לבעלה שאינו כהן לענין כתיבת המצבה וכמבואר בשאלה:

תשובה כבר האריך ה' הפוסק עליון למעלה להוכיח שהיא כהנת ומתייחסת רק לאביה וכן מתבאר מדברי הרמב"ם בפיו"ד מה' תרומות ה"ו מת בנה שמישראל חוזרת לבית אביה כנעוריה ואוכלת בתרומה ע"ש הרי דבכה"ג הויא כאלו אין לה בן ולכן בנ"ד נראה דלדינא מתייחסת לבית אביה הכהן וכהנת גמורה היא וכ"ש שאין ראוי לדחות ליקרא דשכבי ויקרא דחיי כמו שנרמז ונתבאר כמה פעמים ע"י חלום כמבואר בנוסח השאלה וכבר הריב"ש והרשב"ץ (וע' להרשב"ץ ז"ל חלק שני סי' קכ"ח) חששו לדברי חלומות ולכן ראוי לו לבעל לחוש לזה לתקן את הדבר בכי טוב באופן שלא יהיה שום זלזול בכהונתה. ולראיית אמו"ץ מה שנראה לדינא כתבנו ביום כ"ט טבת התרצ"ו פה אי ג'רבא. נאם הבאים על החתום. ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א. ע"ה מכלוף עידאן ס"ט. ע"ה רחמים חי חויתא בלא"א חנינא הכהן ס"ט.

סימן ו

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' יוסף בוכריץ הי"ו. אודות איש ואשה שעמדו לדין וטענה האשה א') שבעלה נתן בתוך מאכלה דבר המזיק וכן אמר לה שרוצה לתת באזנה כסף חי ב') שאינו מניחה לישן עמו בחדר רק באמצע הבית. ג') שחמותה מוציאה עליה שם רע. ולכן מבקשת לדור בבית נאמנים או יגרש ויתן כתובה. וכן תבעה שיהיה רשות לאמה לבקרה בין בשמחות בין בזמני היגון ושתלך לבית אמה ביום ב' וה' ושבתות כמנהג העיר עוד תבעה שישלם לאמה דמי מזונות ג' חדשים שפרנסה אותה אמו והב"ד הוציאו לה מזונות והבעל מכחישה ואומר שברחה בלי רשותו ושאביו התנה על אמה וזקנה קודם הנישואין שלא תלך והתרה בה עתה שאם לא תשוב אליו אינו חייב עוד במזונותיה וישא אחרת. איך שורת הדין נותנת:

תשובה נ"ל דאם לפי החקירות והדרישות שעשו הב"ד מצאו שיש רגלים לדבר יש להשביע להבעל היסת או בס"ת או חרם לפי הענין והנדון שלא יזיקנה עוד בשו"א לא ע"י ולא ע"י זולתו בין באופן ישר בין באופן נפתוליי ומסותר ודומה זה למ"ש מרן ז"ל בב"י אה"ע סי' ע"ד בסופו משם הרמב"ן ומדעת עצמו. ואם נתברר ששקר בפי האשה אין צריך שו"ד ואם הוא מסופק יש להטיל כ"ח לפני כל אחד מהם שאינו מודה בב"ד. ודומה זה למ"ש מרן באה"ע סי' ע"ז ס"ד. ומה שטענה באות ב' נראה דהדין עם האשה דודאי אדעתא דהכי נשאת לו להתנהג עמה כמנהג כל אנשי העיר ולא כמו שרוצה הוא ודומה זה למ"ש מרן אה"ע סי' ע"ו סי"ג. ומה שטענה באות ג' נראה דאם לפי ראות עיני הב"ד גורמת לה חמותה מחלוקת וקטטות עם בעלה או שמצירה לה מצד עצמה אזי לפי פשט דברי מרן אה"ע סי' ע"ד כיו"ד ולפי הנהוג יכולה לתבוע לדור עם השכנים (צ'אר עדל) ואם לפי ראות עיני הב"ד אין חמותה מצירה לה מדברי מור"ם שם נראה דאין מקום לטענתה. אלא דלכאורה סתם דברי מרן אינם נראים כן וצריך להתיישב בזה לפי הענין ועי' ג"כ מ"ש המשה"ר מע' ד' אות כ' אך אם הבעל הזה אין לו פרנסה מצדו וסמוך הוא על שלהן אביו צ"ע אי הוי בזה בכלל ל"מ למיקם ויוציא ויתן כתובה ועי' למרן סי' ע' ס"ג ולמור"ם שם או דילמא אדעתא דהכי נשאת לו מתחי' שיתפרנס משל אביו וצ"י בדבר לעת הפנאי וכל כה"ג יש להב"ד להשתדל לפשר כפי יכולתם מלעמוד על קו הדין ונמשך מזה מחלוקת וגירושין. ומה שתבעה שיגרש ויתן כתובה נראה פשוט דאין מקום לדבריה להתגרש בע"כ של הבעל כל דציית לדינא באופן מהנ"ל ואי לא ציית יש להתיישב בדבר ועל הרוב אין מקום להכריחו על הגט רק לחייבו במזונותיה או בכתובתה וכיוצא לפי הענין ועי' למרן ז"ל סי' ע"ז ובאחרונים שם. ומה שתבעה שישלם מזונות לאמה. הדין עם הבעל כמ"ש מרן ס' ע' סי"ב וכ"ש אם כבר פרנסו אותה אמה ואחיה דהניחו מעותיהם על קרן הצבי אם לא שכבר הורשו מהב"ד או שכבר חייבו אותו הב"ד ע"פ איזו המצאה אשר לא ידענו ובדבריהם של התובע והנתבע זה אומר נתחייב בב"ד וזה לא השיבו וכת"ר נר"ו יודעים איך היה הדבר. ומה שתבעה שאמה תבוא אצלה וגו' וכן היא תלך לבית אמה וגו' נראה דהדין עמה כמבואר בדברי מרן סי' ע"ד ס"ט וכמנהג אתרין ומה שטען הבעל שהיה תנאי וגו' נראה דאינו כלום שלא היה התנאי עם האשה עצמה וכ"ש אם רק אבי הבעל הוא שהתנה דאינו כלום שאין זה ולא זה בעלי דבר. ומה שטען הבעל על המזונות להבא נראה דאם הדין עמו והיא המסרבת פטור ממזונותיה עד שתקבל את הדין ואם הדין עמה והוא המסרב חייב עד שיקבל את הדין. ומה שבקש לישא אחרת טרם הבירור והתראה אין להרשותו ואם אחרי הסירוב

וההתראה בה ע"ז עמדה בדעתה ימים מספר כפי ראות עיני ב"ד ירשוהו. כנלע"ד ורו"מ נר"ו יבחר ויקרב ויעשה הנ"ל כי הוא מן המערכה ולפנים:

סימן ז

שאלה מי שבא לגרש אשתו ולפרוע כתובתה אם יכול להשביעה שאין בידה כלום משלו וכן אם היא מבקשת שישלם לה כתובתה מעות בעין והוא רוצה רק לשום לה נדוניתה הגם שיש לו מעות בעין הדין עם מי. וכן אם שמין הנדוניא כפי מה ששוה אצל הסוחרים לאלתר או כפי מה ששוה כשיבוא קונה לעצמו:

תשובה נראה דאינה נשבעת דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים וכ"כ הרדב"ז בתשובה ח"ב סי' תכ"א דאם טוען הבעל פרעתיך או אתפסתיך צררי אין להשביעה ושכ"כ הרי"ף בתשובה ע"ש וכ"נ מדברי מרן ז"ל אה"ע סי' צ"ו ס"א וס"ז ע"ש. ולענין תשלומי הכתובה אם יש לו מעות בעין הדין עמה כמ"ש ה' משכנות הרועים מע' כ' אות י"ד ע"ש אלא דבאין לו נראה דאינו חייב למכור ולהביא מעות שכ"כ בתשובה מכל ארג נכסין דאית לי ולספק ג' נראה דודאי אין שמין לה אלא כפי מה ששוה עכשיו ולא כפי מה ששוה אם ימצא מי שדורש אותו חפץ דא"כ אין לדבר סוף דלפעמים קונים הצריכים לאותו חפץ שוה מנה במאתים וכן מבואר בח"מ סי' ק"א ס"ט דשמים כפי מה שיכול למכרם מיד ע"ש. וכן מבואר בלבוש דהשמאים ששמין ביוקר מכדי שיווין לימכר מיד הם מקלקלים בדין ועוברים משום לא תעשו עול ולא תטה משפט ע"ש ומשמע דמיד שכתב הוא בדוקא ששמים על זה האופן אם בא למכור שיגבה מיד:

סימן ח

שאלה אחד מהג' ב"ד של חליצה שלא ראה את גוף הרוק היוצא מפי החולצת לא בשעת יציאתו ולא בירידתו על הקרקע כי מטבעו אינו רואה למרחוק אך שמע את הקול של הרוק ברדתו לארץ גם הרגיש שהיא ירקה ושאר הב"ד השנים הנשארים. והשנים הנוספים ראו את הרוק אם יש חשש בזה או לא:

תשובה נראה פשוט דאין בזה חשש בדיעבד שהרי פסק מרן ז"ל סי' קס"ט ס' ל"ח דאם לא ראו הדיינים כשיצא הרוק מפיה כשרה והגם דכתב הבאה"ט ס"ק מ"א דהב"ח מדייק מדברי התו' ד"ה והחולצת דאם הדיינים לא ראו הרוק פסול וכן הב"ש בשם התו' פ' מצות חליצה כתב דב"ד אם לא ראו הרוק אפי' בדיעבד החליצה פסולה ע"ש אנו אין לנו אלא דברי מרן ז"ל. ולא דמי זה למאי דקי"ל בעלמא לחוש בגיטין וקידושין לכל הסברות דהכא שאני דהויא חליצה ולא גיטין ולא קידושין וכמ"ש בזולת זה דאין לנו אלא מה שזכרו גיטין וקידושין וכיוצא בהם אבל חליצה לא ועוד דהרי פסק מרן ז"ל שם סמ"ג

דאפי' לא רקקה אלא שחלצה בלבד החליצה כשרה והוא מדברי הגמרא כמו שציין ה' באה"ג ע"ש וא"כ מכ"ש כשרקקה ולא נראה להב"ד (וכ"כ הב"ש ס"ק ט"ל) ועוד דהרי בלא"ה יש ג' ב"ד והשנים הנוספים מצטרפים עם השנים שראו שהשנים הנוספים אינם אלא לכתחילה וכמ"ש מרן ז"ל סי' קס"ט ס"ג לכתחילה מצוה שיוסיפו שנים על הג' וגו' משמע דבדיעבד א"צ לשנים הנז'. ועוד דכיון דבאמת הרגיש הכיר ומשמע שירקה אפשר דאין קפידא בראית הרוק ממש ומכ"ז נלע"ד דאין שום חשש בזה בדיעבד וכאמור:

סימן ט

לעי"ת זרזיס יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' יוסף בוכ'ריץ הי"ו חתן בתוך ז' ימי חופתו אם מותר לו לבדוק ספרים שהזולת קורא מהס"ת והוא בידו חומש ומקשיב לדעת אם יש חסר או יתר או לא:

תשובה טעם איסור מלאכה בז' ימי חופתו הוא משום שיהיה שמח עמה ז' ימים וא"כ הדבר ברור כשאסרוהו במלאכות הן קלים הן כבדים אסרוהו וכן מתבאר ממה שאסרו ג"כ המשא ומתן בז' ימי חופתו הגם דהוא בכלל מלאכה היותר קלה. גם משמע מהטעם הנז' דלא שנא מלאכת חול לא שנא מלאכת שמים דהרי עיקר הטעם שלא יטריד דעתו במלאכה ותהיה מחשבתו לשמח את אשתו. ותו דמדמינן חתן למלך ומלך בכל המלאכות הוא אסור הן קלים הן כבדים הן מלאכת חול הן מלאכת שמים וכ"כ ה' ב"ד ז"ל יו"ד סי' קע"ז דמטעם זה אסור החתן במלאכת דבר האבד ע"ש וכ"ר לה' ז"ל ח"ב בשם ה' הנז'. ובשם ה' חיד"א בשיו"ב דאפילו מלאכה קלה ואינה מלאכתו אסור ועדיפא מהא כתב שם דאם הוא ת"ח לא ליטריד בעיוניה השכיח לו כדי לשמח כלתו ע"ש וטעמא דמילתא כדאמרן ומינה דל"ש מלאכה קלה ל"ש מלאכה כבדה ל"ש מלאכת שמים ל"ש מלאכת חול וכאמור. ומה שרצה כת"ר נר"ו לדמות זה למלאכתו שבשותפות לאהמ"ד לא דמי כלל דהתם הוא אינו עושה כלום רק שותפו. והוא נהנה ממילא וכמבו' באה"ע סי' ס"ד בפת"ת סק"ד בשם מהריט"ץ ז"ל ואפי"ה באפשר אמרה למילתיה ע"ש. אבל בנ"ד אין מקום אפי' לאפשר ומ"ש כת"ר נר"ו דאפ' בחוה"מ שרי לאה"ר הדבר קשה לומר אפשר וללמוד מהאפשר וממה שלא נמצא ותו דממה דאסרו מו"מ בחוה"מ מוכח דכל מלאכה אסרו ותו דאין ללמוד מחוה"מ לחתן כל שלא מצינו בפוסקים שכתבו דדינם שוה וטעמם שוה גם מ"ש דלא כל היום עושה כן רק ו' שעות דבריו מרפסן איגרי דאטו בשעות ובימים תלוי הדבר הלא במלאכה תלוי הדבר ואפי' מלאכת חצי רגע אסור. באופן דלע"ד כתב כ"ז לפום ריהטיה ולא דק כלל ואין שום פנים להתיר. וכ"ז הוא אפילו בלתי

שכירות וכ"ש בשכירות. וכ"ש וק"ו אם מה שרוצה להתעסק בזה בשבעת ימי חופתו מפני שבשאר ימים עסוק הוא במלאכתו ומסחרו דודאי אין שום פנים להקל כלל וכלל וכאמור הכו"ח ביום י"א אלול התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכה סילט"א:

סימן י

שאלה איטר רגל אם יכול לחלוץ או לא:

תשובה מצינו בזה ארבעה דיעות הא' דחולץ ברגלו הימנית כשאר כל אדם והיא דעת הסמ"ג בשם רבו וכן דעת הסמ"ק כמובא בב"י. הב') דחולץ ברגלו השמאלית שהיא ימין שלו והיא דעת שהזכיר הטור וכתב על זה דהכי מסתברא הג') שמסופקים בזה ולכן ס"ל דחולץ בשתיהם והיא דעת י"א שהביא המרדכי וכ"כ הטור בשם ס' המצות הד') דאיטר אינו חולץ דאין לו ימין ואין לו תקנה והיא דעת הרמב"ן ז"ל הב"ד מרן ז"ל שם בב"י בשם הר"ן פ' ג"ה ובשם הנמק"י פ' מצות חליצה די"א כן:

ולדינא מרן ז"ל בש"ע אה"ע סי' קס"ט סכ"ה כתב איטר ברגלו יש אומרים שחולץ בשתיהן במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל ויש מי שנסתפק לומר שאין לו הקנה. וקשה לי דדעת הרמב"ן היא שאין לו תקנה וכנז"ל ולמה כתב זה בשם יש מי שנסתפק ואם כונתו רק על הרשב"א ז"ל שהניח הדבר בצ"ע וכמ"ש מרן הב"י בשם הנמק"י קשה למה השמיט דעת הרמב"ן ז"ל וכן קשה למה השמיט סברת וי"א שזכר הטור דחולץ בימין שלו שהוא שמאל כל אדם ודעת הסמ"ג והסמ"ק דחולץ בימין כשאר כל אדם וכתב על זה הטור דהני מסתברא ועוד קשה דכיון די"א דחולץ בשתיהם ויש מי שנסתפק הא ודאי דאין ספק מוציא ודאי ולמה הזכיר לגמרי דעת יש מי שנסתפק ומה גם דכתב זה באחרונה ונקטי' בעלמא דיש ויש הלכה כיש בתרא. ועו"ק דבפי' סדר החליצה אות מ' נראה דדעת מרן כמו שנהגו דחולץ בשתיהם כיע"ש. ומכל זה נלע"ד דדעת מרן ז"ל כי"א קמא דחולץ בשתיהם דהוי כאלו לא זכר רק י"א קמא לבד דודאי כן דעתו כאלו סתם וכן בהרבה מקומות מביא גם לשון יחיד יש מי שאומ' בלתי חולק והכי נקטינן. ומה שהשמיט דעת הטור ודעמיה משום דכשחולץ בשתיהם יצאנו ידי דעת הטור ג"כ ולכן השמיט ג"כ דעת הסמ"ג והסמ"ק דחולץ בימין כל אדם דבזה האופן שכ' מרן דחולץ בב' יצאנו ידי כל הדעות הנז"ל. ומה שכתב דיש מי שנסתפק וגו' היא דעת הרשב"א שהצריך עיון בדבר וכונתו בזה כדי שהמורה יחוש לזה שאם אפשר בשאר האחים יותר טוב וכן אם אפשר ביבום יותר טוב לחוש לסברא זו אבל סברת הרמב"ן לבדה דאין לו תקנה נראה למרן ז"ל דיחידאה ולא חיישנן לה ועוד דכל הפוסקים חולקים על הדעה הנז' דלכל הדיעות השלשה הנזכרים יש לה תקנה אם בתורת ודאי או בתורת ספק. אך

לענין דעת הרשב"א לא חשיב לה יחידאה כיון דאיכא הרמב"ן דס"ל עדיפא מזה דאין לו תקנה ולכן לענין הספק הויא דיעה שאינה יחידית וע' לה' גנת ורדים חאה"ע כלל ב' אות א' מה שהאריך בזה ואכמ"ל כעת ועי"ל דס"ל למרן ז"ל דגם הרמב"ן ז"ל מתורת ספק אתי עלה ולכן כתב שאין לו תקנה ולא בתורת ודאי ודייק לה ממ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו וי"א שאעפ"ך יש לחוש דשמא אינו חולץ כלל וגו' וזה אין לו ימין וס"ל דזו היא סיבת דעת הרמב"ן דאין לו תקנה ולא דיעה מחודשת דלהרמב"ן ברירא ליה מילתא דאין לו ימין ועוד דכיון דלא מצינו שהביא הרמב"ן הוכחה לזה רק דחה ראית החולקים על הסוברים דהויא ספק ש"מ דבשיטתיהו קאי ולא דיעה מחודשת כיע"ש בהרשב"א. ומעתה נראה לע"ד דהעיקר הוא כי"א דחולץ בשתיהם חדא דבכה"ג יצאנו כמעט ידי כל הדיעות וכן ראיתי להרשב"ץ ז"ל ח"א סי' קס"ז שכתב וכיון דלא איפשיטא בעיין אי אזלינן בתר דידיה או בתר מיניה חולץ בשתיהן ותו ליכא לספוקי כלל ע"ש ותו דכן נראה דעת מרן ז"ל בש"ע ובפירוש סדר חליצה ותו דכן דעת הרשב"ץ שהוא אחד מגדולי הפוסקים וראה דברי זה ודברי זה וכתב דבכה"ג ליכא לספוקי כלל ע"ש ותו דכן המנהג בין הספרדים וכנראה מדברי מרן ז"ל בפירוש סדר חליצה ומדברי מהר"י בנבנשת בס' גט פשוט בסופו אות ע"ז ע"ש ומדברי ה' בית יהודה דף קי"א. וכן המנהג בין האשכנזים ג"כ כמ"ש מור"ם ז"ל בהגה ונהגו כסברא ראשונה ע"ש וכ"ן דעת בעל סדר חליצה ודעת שאר הפוסקים מרבני ספרד ומרבני אשכנז וכ"כ ה' הליכות יעקב מע' ח' אות. להוכיח שכן מנהגינו פה אי ג'רבה יע"א לסדר חליצה לאיטר החולץ בשתיהם כיעו"ש וכנלע"ד עיקר אם מצד הדין אם מצד המנהג וכן מתבאר מדברי ה' יד אהרן אה"ע הגהב"י ז"ל אות י"א דדעת הרמב"ן והרשב"א מסופקת היא ואין ספק מוציא מידי ודאי וכאמור ושהעיקר הוא כדעת הפוסקים דאיטר חולץ ושכן נתפשט המנהג עש"ב וכאמור הכו"ח ביום ח"י חשון התר"ץ ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יא

שאלה איטר רגל ויש לו אחים אם חולץ בב' רגליו בבת אחת או בזה אחר זה:

תשובה מרן ז"ל בפירוש סדר החליצה אות מ' אחר שהביא מחלוקת הפוסקים ושהמנהג הוא לחלוץ בשתיהם ודלא כהרמב"ן והרשב"א סיים ונראה לי שאם יש לו אח אחר צריכה לחלוץ ב' רגליו בבת אחת שבידה האחת תחלוץ רגל זה בעודה חולצת רגל שני בידה אחרת שאם חולצת רגל אחד קודם חבירו איכא למיחש דילמא קי"ל כמ"ד שאינו חולץ אלא ברגל האחר והויא לה חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים. ואעפ"י שאם חולצת לשתי רגלים בבת אחת נמצא שלאחד מהם חולצת ביד שמאלה טפי עדיף

לחלוץ ביד שמאל מלחלוץ ברגל שמאל דחלוצה ביד שמאל כשרה וחליצה ברגל שמאל פסולה ע"ש ויש פוסקים דלא ס"ל כדעת מרן ז""ל כמ"ש האחרונים ז"ל. ולדינא נראה דהעיקר כדברי מרן ז"ל דלדידן בני ספרד אין לנו אלא דברי מרן והגם דבגיטין וקידושין חוששין לכתחילה לכל הסברות ואפשר דה"ה לחליצה [עי' בתשובה סי' ח' שכתב דעמד ע"ז והכריע דבחליצה לא נאמר כלל זה]. מ"מ הגם דנימא דגם בחליצה הכי הוי מ"מ הני מילי בדלא סתרי אהדדי ולכן חוששין לכל הדיעות לכתחילה אבל במה דדברי זה סותרין לדברי זה ודאי דדברי מרן שקיבלנו הוראותיו עיקר. ועוד דמסתמא כן הוא המנהג בין הספרדים וכן נראה מדברי ה' בית יהודה ז"ל דף קי"א שכתב ונהגו לחלוץ בשתיהם תחלה ימין של כל אדם שהוא שמאלו ואח"כ שמאל כל אדם שהוא ימינו כשאין יבם אלא הוא ושכן עשו מעשה ע"ש. ומשמע דכי איכא אח אחר חולצת ב' רגליו בבת אחת כדברי מרן ז"ל וכבר כתב ה' זרעו של אברהם מע' אות דתונס וארגיל בדרך אחד ילכו וכן לפי הנר' והנשמע גם פה הולכים ברוב המנהגים כמ"ש ה' בית יהודה ממנהגי ארגיל אם מצד הכלל הנז' שכתב ה' זש"א וג'רבה ג"כ בכלל המחוז התוניסי או שבפרטות ג'רבה מנהגיה ג"כ כנז' וכן על הרוב אני הצעיר שמעתי ממוהרס"ך זלה"ה כעין מ"ש ה' הנז'. וכן נראה מדברי ה' שלחנו של אברהם דאחר דשקיל וטרי מסיים ולפי"ז באיטר צריך לחלוץ בבת אחת כמ"ש מרן בסדר חליצה וסיים ע"ז וכנ"ל עיקר דלא כתשו' שבות יעקב ח"ב סי' קכ"ט. וא"כ נראה דלדינא הכי נקטינן וגם נר' דלא יש בזה מנהג בתונס הפך זה דאי איתא הי"ל להזכירו. ובלא"ה נר' דאיטר ויש לו אחים ל"ש פה מנהג דדבר דלא שכיח כ"ך הוא ולא שייך בו מנהג כמ"ש בעלי הכללים וראיה לזה מדברי מרן ז"ל בפירוש סדר חליצה שלא זכר המנהג בזה או י"ל דס"ל למרן ז"ל דגם דנהגו שלא לחלק אין לסמוך על זה כיון דאיכא חשש זה דצריכה לחזור על כל האחים ומזה עצמו י"ל דלא זכר השש"א מנהגם בזה. גם מדברי ה' הליכות יעקב מע' ח' אות כ' שכתב והסכמנו לחלוץ לה בזה אחר זה דבזה אפילו מרן ז"ל מודה כמ"ש הפ"ת ז"ל והב"ד ז"ל אשר הביא השש"א באה"ע דהכא בנ"ד אין לו אחים וגו' ע"ש מבואר מזה דאם היה לו אחים היו מסכימים שתחלוץ לו בבת אחת כמ"ש מרן ז"ל ולשונו ז"ל שם מורה ובא דקאי ג"כ על הרב מהרס"ך ז"ל וכיון דהרבנים הנז' ורבני תונס ואלגיר כן דעתם לעשות כדעת מרן ודאי דהכי נקטינן וכן עיקר לע"ד דחולצת בשתיהם בבת אחת וכמ"ש מרן וע' לה' שדי חמד מע' ח' חליצה שכתב דמי יוכל לעשות מעשה נגד מרן ז"ל ע"ש והגם דה' יד אהרן ז"ל הביא מאיזה רבני ספרד ששינו מדעת מרן ז"ל אנו אין לנו אלא דברי מרן ז"ל וכאמור ואכמ"ל כעת. הכו"ח ביום כ"ב חשון שנת התר"ץ ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יב

נסתפקתי במ"ש בס' חסידים ז"ל צואה ל"ב ב' חופות בשבת אחת א' מהם יעני או ילך לגולה או ימות ב"מ ע' (סי') תע"ז האם יש בזה תנאים או דבריו בכל צד ואופן:

תשובה עין רואה ואזן שומעת פה אי ג'רבה יע"א שעושים ב' וג' וד' ולפעמים ז' חתנים בשבת אחת ואין פוצה פה כלל לחוש לזה. גם בעוב"י תונס יע"א לפי הנשמע לפעמים נעשים כהנה וכהנה ובפרט קרוב לחג. ותו דעיקרא דדינא פרכא איך יתכן להזהר בזה ואיך הרב ז"ל מצוה במה שאינו מן האפשר וכי מי שרוצה להתחיל בנישואי בנו יצטרך לשאול פי כל הק"ק לדעת אולי יש בשבוע ההוא מי שהתחיל ותו דכמעט אינו באפשרות לקיים זה בעיר גדולה דלפי"ז אי אפשר להוסיף על חמשים חופות בשנה וא"כ שאר האנשים יהיו עגונים עד שילבינו שערותיהם ? כי על כן נ"ל דאין כונת ה' ז"ל רק בהיות ב' חתנים בשבת אחת והם בבית אחד וטעמו בזה ובכמה צואות בדומה נראה דהוי משום חשש עה"ר דאושא מלתא להיותם בפי הרבים ותווהו בהו אינשי והגם דבצוואות באו הדברים בסתמא מ"מ שם כתוב ע' תע"ז ובפנים הספר בסי' תע"ז לעיל מזה הזהיר לבלתי היות ג' וד' ששמותיהם שוים בבית אחת ואח"כ כתוב וכן לא יהיו ב' חתנים בשבת אחת ונ"ל דאדלעיל קאי ר"ל וכן בהיותם בבית אחת לא יהיו ב' חתנים בבית אחת אר בהיות כל איש שורר בביתו הא ודאי דלע"ד לא דיבר מזה ה' ז"ל וכמו שהוכחתי:

וראיתי לה' שדי חמד מערכת חתן וכלה אות י"ט שכתב משם ה' לב חיים ח"ב סי' כ"ו דאין לחוש אלא באם ב' חתנים או שני כלות אחים או אחיות. אבל שאר חתנים וכלות דעלמא אין לחוש ואף אם יעשו שורה לכלם בבה"כ אחת לית לן בה והביא מכמה רבנים דגורסים בדברי ס' חסידים אחים או אחיות. וסיים דמי שירצה לחוש למה שנראה לפי גרסתינו אינו יכול לדחות שאר חתנים אלא הוא ידחה מפניהם. ודבריו ז"ל לכאורה צריכים הבנה דמאי קמ"ל דהוא נדחה מפניהם והם אינם נדחים מפניו דאם ר"ל שיתאחר הוא ולא יוכל לאחר הזולת עבורו לכאורא זו אינה צריכה לפנים גם מה תלי צואת רי"ח במ"ש שורה לכלם בבה"כ אחת ואין ענין לכאורא למ"ש הר"י החסיד ז"ל. ונראה דהרב מבין דהקפידה היא לבל יהיו בבה"כ אחת וז"ש בשבת אחת אבל להיות רק שניהם בעיר וזה בבה"כ וחבירו בבה"כ אחרת הא ודאי דגם לגרסתינו לא יש מקום לחוש ולפ"ז ניח"ל מה שדקדקתי לעיל וכנז"ל וכן מה שדקדקתי במ"א על פשט דברי הס"ח וכן דייק לע"ד אומרו בשבת אחת. ולא קאמר בשבוע אחד דנראה דהקפידה על השבת בהיות שניהם בבה"כ אחת ומה שלא הוצרך הס"ח לומר זה בדבריו נראה דבמקומו לא היה רק בה"כ אחת בעיר וא"כ נכלל באמרו בשבת אחת כאלו אמר בבה"כ אחת. וע' לה' יוסף אומץ

סי' ל"ז דהזכיר איזה מצואות רי"ח דראה שמקפידים ואלו הא לא הזכיר ונראה דלא ראה מקפידים גם ע"ש להשד"ח בשאר צואות שכתב משם הנו"ב דס"ל דזה אינו אלא לזרעו אלא דמדברי ה' יוסף אומץ והרבנים שהזכיר שם אין נראה כן ודו"ק:

והנה עפ"י מ"ש לעיל בעניי בכונתו או כפי מה שנראה לי דהבין ה' לב חיים ז"ל בכונתו א"ש מה ששמעתי מידי"ן הרמ"ה נר"ו שדקדק בדברי הס"ח דאיך לא זכר דהוו בעיר אחת דמשמע לפי מה שכתוב סתמא דגם בכל העולם לא יהיו שני חופות ואיזה גבול יש לנו לו' דאל זה כווין הרב כגון עיר אחת אחרי דלא הזכיר הוא ז"ל ולפה"א דה"ד בבית אחת. אי נמי בבה"כ אחת א"ש ודו"ק וכן נשאלתי על זה ואמרתי שדעתי למעשה שאין לחוש לזה רק בכה"ג שזכרתי הכו"ח ביום כ"ד אדר ב' העתר"ו לפ"ג ע"ה משה הכהן ס"ט:

סימן יג

שאלה ראובן שהשיא בתו לשמעון זיוג ב' ויש לשמעון ג"כ בת יתומה מאשתו הראשונה האם יש חשש לפי צואות רבינו יהודה החסיד אם יקח בן ראובן את בת שמעון הנז' או לא. ואם יש ספק בצואת ריה"ח ז"ל אם חוששים

תשובה ה' ספר החסידים ז"ל בצואותיו אות כ"ט כתוב וזה לשונו לא יתחתן אדם שני פעמים עם חבירו בן ובת. בת ובן. עכ"ל. ודבריו ז"ל מתפרשים לשני פנים. הפן האחד שכל עיקר הקפידה היא על החיתון שני פעמים ומאי דביאר אחרי כן בן ובת. בת ובן. לאו דוקא שיהיו באופן זה ממש. אלא לאפוקי שאר קורבות והתחתנויות. הפן השני שאין להקפיד רק באופן זה ממש בן ובת. ובת ובן. אבל זולת זה אינו בכלל מה שכתב לא יתחתן שני פעמים עם חבירו:

אמנם ראיתי להרב הון יוסף בתשו' אה"ע סי' ט' שכתב. וזה לשונו בדברי ר"י ז"ל בצואות הנ"ל אני רואה כפל הענין במלות שונות כגון הך דלא ישאו ב' אחים לשני אחיות וההיא שלא יתחתן אדם ב' פעמים עם חבירו בן ובת בת ובן ע"ש. ומדבריו ז"ל מתבאר דכל עיקר קפידתו של רבינו יהודה החסיד על החיתון עם חבירו ב' פעמים. ומ"ש בן ובת בת ובן חדא נקט לדוגמא ולאפוקי שאר קורבות. אבל כל דהויא ההתחתנות עם חבירו שני פעמים מקפיד רבינו יהודה החסיד דאי אמרינן דמ"ש בן ובת בת ובן הוא בדוקא ממש וכל דלא הוי באופן זה לא חשיב התחתנות ב' פעמים א"כ אין כאן שום כפל כלל וכלל דההיא דלא ישאו ב' אחים לשני אחיות לא הויא כלל בן ובת. בת ובן. אלא ב' בנים וב' בנות. או הויא רק בן ובת. ובן ובת. דהיינו ששני הבנים מצד אחד ושני הבנות מצד שני ואינם נלמדים כלל מבן ובת ובת ובן דהוי בן מצד זה ובת מצד זה ואח"כ בת מצד

זה ובן מצד זה. אלא ודאי דס"ל להרב ז"ל דודאי זהו העיקר שלא יהיו ב' ההחתנויות בינו ובין חבירו ובכל צד ואופן שיהיה מקפיד ר"י החסיד ז"ל ולכן קמותיב שפיר דהוי כפל דברים:

וכן יש להוכיח ממ"ש ה' הון יוסף ז"ל בתשובה שם מהש"ס דהיו נישאים ב' אחים לשני אחיות ואחר כך סיים עלה דכיון דמצינו שני אחים נשואים לשני אחיות מסתמא גם זה דלא יתחתן עם חבירו שני פעמים מותר מדינא דגמרא דאין סברא לחלק בין ב' אחים לב' אחיות. לבין אח ואחות. לאחות ואח עש"ב ואי איתא דכונת ריה"ח ז"ל באומרו בן ובת. ובת ובן בדוקא אבל שיש שינוי מה אינו בכלל ב' התחתנויות עם חבירו א"כ לק"מ מההיא דב' אחים לב' אחיות דלא יתחתן עם חבירו ב"פ בן ובת בת ובן אלא ודאי דס"ל דהעיקר בכונת רבינו יהודה החסיד הוא דהקפידא כולה על החיתון ב' פעמים יהיה באיזה צד ואופן שיהיה ומה שכתב אח"ז בן ובת. ובת ובן. לאו דוקא כסדר זה ואופן זה ולכן כשמצא ה' הון יוסף דנשאו בש"ס ב' אחים לב' אחיות חשיב לה ג"כ לב' חיתונים ולכן קמותיב שפיר גם להההיא דלא יתחתן עם חבירו ב' פעמים בן ובת ובת ובן וכאמור:

ומעתה נתבאר דבנדון המוצג בשאלה נמי לדעת רבינו יהודה החסיד ז"ל לפי המתבאר מדברי ה' הון יוסף ז"ל הוא ג"כ בכלל לא יתחתן עם חבירו ב' פעמים דהרי מה שסיים אח"כ בן ובת ובת ובן הוא לאו דוקא וכמו שהוכחנו מדבריו ז"ל בב' מקומות וכאמור:

והגם דבעיקרא דדינא בהא גופה דלא יתחתן עם חבירו ה' הון יוסף מסיק בתשובתו שם שלא לחוש לצואת רבינו יהודה החסיד ז"ל דהויין דבריו נגד מה שמצינו בש"ס דלקחו ב' אחים לב' אחיות ומינה נמי דב' חיתונים שרו דאין סברא לחלק וכאמור. מ"מ כבר הרב מהר"ם סוזין ז"ל בתשובה שאח"ז השיב על דבריו ומסקנתו היא דכיון דרבינו יהודה החסיד ז"ל בשב ולא תעשה קאמר למלתיה אין זה כלל נגד הש"ס והביא כמה ראיות ע"ש וסיים וא"כ למה יגרע כח רבינו יהודה החסיד ז"ל והוא ידע סודן של דברים. ומי הוא ואיזה הוא אשר לא ישמע את דבריו כיון דליכא שום לתא דאיסורא בקיום דברי רבינו יהודה החסיד ז"ל ע"ש:

ומן האמור מתבאר ג"כ דגם מהר"ם סוזין ז"ל הבין בכונת רבינו יהודה החסיד דבן ובת ובת ובן לאו דוקא והקפידה היא רק על החיתון ב' פעמים וכמו שהבין ה' הון יוסף וכאמור דאי לא תימא הכי הי"ל למהר"ם ז"ל להעירו על זה ולישב קושית הכפל וקושית הסתירה באופן זה דהא לא דמו להדדי כלל. ובן ובת ובת ובן דיקא קאמר:

ומן האמור ומבואר נלמוד ג"כ דמה שאסר רבינו יהודה החסיד ז"ל ב' חיתונים עם חבירו אינו רוצה לומר שהתנו תחילה בהחיתון הראשון שיעשו ג"כ חיתון שני דאי איתא לא קשה מדי לא מהכפל של הצואות. ולא מהש"ס אההיא דב' חיתונים כיון דהא דשני חיתונים בהתנו דוקא מיירי וא"כ מאי קא קשיא ליה להֿ הון יוסף ולמה ה' מהרמ"ס ז"ל לא העירו על זה אלא ודאי דב' הרבנים מבארים כונת רבינו יהודה החסיד דאפילו בלא התנו מיירי וכאמור:

והכי נמי מסתברא לע"ד דאי איתא דבעינן תנאי הי"ל לרבינו יהודה החסיד ז"ל לבארו ולא לסתום. גם מסתברא דריה"ח כל עיקר הקפדתו על ב' חיתונים דנקיט ברישא דנראה שהיא כמו הצעה וביאור טעם וסברא למה שהזכיר אח"ז. ובן ובת ובת ובן לאו דוקא וכאמור ועוד דבנדון השאלה יראה דאתיא במכ"ש דודאי ההתחתנות בגופו היא עדיפא מההתחתנות בבנו וא"כ לפי מה שנאמר דהקפידא היא על ההתחתנות ב' פעמים מכ"ש דיש לחוש בזה לדעת רבינו יהודה החסיד ז"ל אלא דלכאורא יש לומר דכיון דפליגי בזה ה' הון יוסף ז"ל והרב מהר"ם סוזין ז"ל א"כ הו"ל פלוגתא בדרבנן דודאי גם רבינו יהודה החסיד ז"ל מודה שאין כאן שום איסור דאורייתא ואולי גם:

איסור דרבנן ליתיה ולמרבה גם רהוי דרבנן הא קי"ל ספקא דרבנן לקולא וכ"ש במה שיש פנים לומר דגם איסורא דרבנן אינו אלא חומרא בעלמא וכאמור. ומה גם דה' הון יוסף. בא באחרונה אחרי דברי הרב מהר"ם סוזין ואחרי שראה תשובתו של הרב מהר"ם סוזין ז"ל מר הוא דאמר דאכתי בשיטתו ובדעתו קאי להקל וכמ"ש שם בתשובת ה' הון יוסף שאחרי דברי הרב מהר"ם סוזין ז"ל עש"ב:

אמנם מלבד דלע"ד כל מה שהוכיח ה' הון יוסף מהש"ס אינו סותר כלל דברי רבינו יהודה החסיד שהרי רבינו יהודה החסיד ז"ל מעולם לא כתב על זה שום איסור מדינא ורק מצד חומרא בעלמא הזהיר וצוה צואותיו בראותו ברוח קדשו או בנסיונותיו שדברים אלו יש בהם חשש. וא"כ הגם דבש"ס לא הקפידו ולא חשו כלל מאיזה טעם שיהיה מ"מ הבא להחמיר ולחוש לצואות רבינו יהודה החסיד תבוא עליו ברכה. ולא הוי כלל בתור סתירה רק בדבר איסור והתיר וכמו שהוכחתי בזולת זה מכמה הוכחות. עוד בה דכבר הגאון ה' שדי חמד מע' ח' אות ה' אסף וקבץ רוב מנין ורוב בנין מהראשונים והאחרונים דקיימי בשיטת רבינו יהודה החסיד ז"ל ולחוש לכל צואותיו ע"ש. וכן דעת גאון עוזנו ה' חיד"א ביוסף אומץ סי' ל"ו וכתב דהוא ידע נסיונות לאלה שלא חשו לצואות רבינו יהודה החסיד ז"ל ונתחרטו הרבה מכמה סיבות וענינים עש"ב. וכן מנהג העולם בפשיטות לחוש לצואות רבינו יהודה החסיד וכמו שכן מעשים בכל יום בכמה

צואות. וכן אנכי הצעיר ידעתי כמה ענינים באלו שלא חשו לצואות רבינו יהודה החסיד ז"ל ונתחרטו הרבה רח"ל. וא"כ לע"ד יפה אמרו רבינו החיד"א ז"ל והשד"ח ז"ל ושאר להקת האחרונים והראשונים לחוש לצואות רבינו יהודה החסיד ז"ל וכאמור. ומה גם דהמדקדק היטיב בדברי ה' הון יוסף ז"ל יראה דלא כתב התירו רק למה ששאלו לו לדינא דגמרא ע"ש גם יראה דהוא עצמו מבטל דעתו נגד מהר"ם סוזין ז"ל וכמו שיעש"ב זהו הנלע"ד נאם הכו"ח ביום ה' תשרי ש' אשר תפר"ה. ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

אחר כתבי זה ראיתי עוד להשד"ח ז"ל שם אות הנז' שהביא מה' צמח צדק החדש שכתב וז"ל ופשוט דהא דלא יתחתן בן ובת ובת ובן קיל מב' אחים לב' אחיות דהא התם נמי איכא חיתון פעמים וגו' ע"ש ומבואר מזה דגם ה' צמח צדק ז"ל פשיט"ל מלתא דעיקר קפידתו של רבינו יהודה החסיד הוא בעיקר החיתון פעמים ומ"ש בן ובת ובת ובן לאו דוקא הוא ואינו רק לאפוקי שאר קרובים. וכן ה שדה חמד ז"ל מדלא העיר עליו בזה נראה דמודה הוא לה"צץ הנז' וא"כ מצינו להרבנים ארבעה מיטיבי לכת ה' הון יוסף ז"ל ומהר"ם סוזין ז"ל וה' צמח צדק ז"ל וה' שדי חמד ז"ל דכלהו קיימי בדיעה זו דכונת רבינו יהודה החסיד במ"ש לא יתחתן עם חבירו פעמים היא בדוקא ומ"ש אח"כ בן ובת ובת ובן לאו דוקא. גם מבואר דכלהו ס"ל ארבעה הרבנים דלא מיירי רבינו יהודה החסיד ז"ל באומרו לא יתחתן וגו' בהתנו מתחילה אלא בין התנו בין לא התנו דאלת"ה אין מקום לדמותם כלל להה"א דב' אחים וב' אחיות וכאמור. גם מתבאר מסתמות דבריהם וממה דשקלו וטרו ע"ד ריה"ח ז"ל דס"ל שאין לחלק בין זיווג א' לב'. גם ראיתי לה' שדי חמד ז"ל שם שכתב משם ה' חינא וחסדא דמי שרוצה לעשות שידוך שיש בו משום צואת רבינו יהודה החסיד מסתברא דוגוערין בו והביא ראיות לזה ע"ש. ועדיפא מזה ראיתי לה' הנז' שם בשם ה' המפורסם מהר"ח פאלאגי ז"ל שכתב והעלה דאפילו בצואה שלדברי הש"ס יש מצוה באותו זיווג כנושא בת אחותו יכול אדם לחשוך עצמו מזיווג זה בשב ואל תעשה בסתם ואין בזה שום חשש. ומסיים שם עוד בשם ה' תורת חסד סימן רס"ח וצרור הכסף סי' ו' שפסקו דגם בנשתדכו ועשו קנס ואח"כ בא לבטל השידוך מחשש צואת רבינו יהודה החסיד ז"ל דפטור מן הקנס ומבואר בתורת חסד דחשיב ליה אונס גמור וסיים שם דאין לך טענת אונס גדול מזה ואפילו במקום שנהגו שלא לחוש לצואת רבינו יהודה החסיד פטור מהקנס דאין לסמוך בזה על המנהג כלל עש"ב ואפילו בספק צואת רבינו יהודה החסיד נראה מדבריו שם שדעת ה' רוח חיים ז"ל דשומר נפשו ירחק דמי יכניס עצמו בספיקא במלתא דאיכא למיחש לסכנה ע"ש ונראה פשוט דס"ל לה' הנז' ז"ל דהגם דקי"ל בעלמא ספיקא דרבנן לקולא הני מילי באיסורים דמי שצוה על האיסור

הם רבנן והם אמרו דספיקא דידהו לקולא הוי אבל במה שיש בו חשש סכנה ונזקים ב"מ חמירא סכנתא מאיסורא וגם בספק שומר נפשו ירחק וכן זכורני דכה"ג חילקו הפוסקים ז"ל בזה או בדומה לזה והוא חילוק ברור:

המורם מכל זה דראובן שהשיא בתו לשמעון אין רבינו יהודה החסיד ז"ל מסכים שישיא לבנו את בת שמעון גם שהיא מאשה אחרת לבנו דהוי בכלל לא יתחתן עם חבירו פעמים. ולאו דוקא בן ובת ובת ובן אלא גם בכה"ג דנ"ד שפיר חשיב ב' חיתונים ואפילו לא התנו כן בנשואין הראשונים כלל. וכמבואר לעיל וכמו שהוכחנו מה' הון יוסף ז"ל ומהר"ם סוזין ז"ל וה' צמח צדק ז"ל וה' שדי חמד ז"ל ואין לזוז מדבריהם אפילו אם ימצא חולק על זה וכ"ש שלא ראינו שום חולק עליהם. זהו הנלע"ד ביום ח' לחדש תשרי שנת תפר"ה לפ"ק ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יד

שאלה ראובן ואשתו רחל עבר ביניהם קטטות והכאות וזה תוכן דברי העדיות. ב' עדים העידו שבבוא האיש והאשה לפני חזן הכנסת שבמקומם הבעל אמר לאשתו לתבוע מה שתרצה והיא אמרה לו לתבוע מה שירצה והשיב לה הבעל הלא כבר נתפשרנו שכל אחד יקח חפציו וילך לו לנפשו ויקם האיש ויך את אשתו שלש מכות במנעל של צמר גפן (הנק' ספאדרי) ועוד מכה אחת במפתח. גם העיד עד אחד שפעם אחת הוא מנע את האיש הנז' מלהכות את אשתו והיה הבעל הנז' אומר היא רוצה להרוג אותי אני אהרגנה. עוד העידה אשה אחת ששמעה קול צעקה ושאלה מה זה ואמרו לה כי האיש הנז' הכה את אשתו והיא היתה שם כשהכניסו האשה הנז' לביתה מתעלפת. וכן פעם אחת ראתה שהכה אותה באמת הבנין עד שנשברה עליה. גם הודיעו חכמי ורבני עירם העומדים בראש הציבור ומהם אחד ממונה לדון ולהורות שבעת המחלוקת שהיתה בין האיש והאשה הנז' אמרו להם להתפשר ולדור בבית נאמנים (הנקרא צ'אר עדל) ובעת כעסו אמר (ובאחת מהמכתבים כתוב שנשבע בכו"ך) אם תכריחוני לשבת בבית נאמנים אני אהרוג אותה בסכין ע"כ תוכן דברי העדיות ודברי המכתב מחו"ר עירם:

ועתה האיש תובע שאשתו תשוב אליו ואשתו אומרת שזה מן הנמנע כי היא מתפחדת מרוב מכותיו וגם יראה על נפשה פן יפגע בה וימיתינה או יעשה בה מום גדול וקבוע והאיש אומר כי הוא מוכן לעשות ככל אשר יגזרו עליו הב"ד מאופני הבטחון אם לשבת בבית הנאמנים אם להאמינה בשבועה אם שיחייב עצמו ע"י סופרי הממשלה שאם יארע לה שום דבר כל עת היותו בעיר הוא הנתבע וכיוצא. והיא אומרת לא כי באמרה כי בהיותה בבית אחת עמו והבית סגורה אם יכנה מכת הרג וכיוצא אין הנאמנים אשר

בחצר יכולים לעשות לה מאומה ובכן תובעת נדוניתה הן מה שביד הן מה שביד בעלה הן מה שמשכן הוא הן מה שביד השליש וכן תובעת סך מהכסף מדודים שנתנו לו בית אביה עם הנדוניא מהם בעין ומהם שקנו לו בהם צרכיו וכן תובעת מזונותיה ושתהיה פרושה ממנו בבית אביה ועגונה לעולם אף אם לא ירצה לגרש היכי לדיינו דייני להאי דינא:

תשובה מרן בש"ע סי' ע"ז ס"ב הזכיר ב' מיני מורדת א) מורדת דמאיס עלי ב) מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה ונדון דידן נראה לדמותו למאיס עלי שכתב הרמב"ם בפי"ד מה' אישות ה' ח' דאם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי [כופין אותו לשעתו לגרשה] לפי שאינה כשבויה שתבעל לשכאוי לה וגו' והגם דלא נקיטנן כוותיה בהא לכוף אותו לגרש עכ"פ נקיטנן מיהא כוותיה בהא דאין לקנסה עד שתחזור להבעל לשנאוי לה וא"כ ה"ה לנ"ד דכיון דאומרת דמתפחדת ממנו ויראה ורעד יבוא בה בראותה אותו ויראתה אם מצד דשמא יכנה או שמא יהרגנה אין לנו להמציא המצאות קנסות למען תחזור בעל כרחה ולא דמיא הא לבעינא ליה ומצערנא ליה מפני שעשה לי כו"ך או מפני שקללני או מפני שעשה עמי מריבה וגו' שכתב מרן שם דהתם שאני שאומרת בעינא ליה אך בנ"ד שמפני העבר ממנו לא בעיא ליה נראה דהויא כמאיס עלי דבנ"ד נמי י"ל שאינה כשבויה להיות מוכה ונדרסת ונבעלת בעל כרחה וכ"ש שהיא מתפחדת שמא יהרגנה וכן נלמד מדברי הר"ן בפ' אעפ"י שכ' דבדאמרא בעינא ליה ומצערנא ליה הוא דקנסינן לה דכיון דבעיא ליה אין זה כי אם רוע לב אבל אמרה מאיס עלי אין קונסין אותה כלום שהרי אנוסה היא וגו' ע"ש ועם שאין שיטת הר"ן שוה לשיט' הרמב"ם ומרן ז"ל עכ"פ מדבריו נלמוד ג"כ להבין טעמו של הרמב"ם ומרן ז"ל וכן יש ללמוד מדברי הרדב"ז ח"א סי' ר"ס בנדונו שאינה יכולה לסבול את בעלה מצד שהוא משתין במטה וגו' ע"ש שכתב דלא גרע ממאיס עלי ע"ש וכן יש ללמוד מדברי המבי"ט ח"ג סי' רי"ב דכל כה"ג דאינה יכולה לסבול לא גריעא ממאיס עלי ואדרבה עדיפא מינה ע"ש. וכ"ן מדברי הרשב"ץ ז"ל ח"ב סי' ח' שכתב בנדונו דהדיין הכופה אותה לחזור לבעלה אם מרדה כדין הישמעאלים מנדין אותו ע"ש ומשמע מדבריו שם דאין לנהוג עמה כמורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה אלא עדיפא היא מהאומרת מאיס עלי ע"ש וכ"ש בנ"ד שמתפחדת מהמכות וההרג:

א) ומעתה לענין בלאותיה הקיימים נראה דנוטלתן בין שהם תפוסים בידה בין שאין תפוסים בידה בין שהם ביד שליש בין שהם ביד הממשכן אם שמשכנה היא או שמשכן בעלה ואפילו מה שתפס הבעל ג"כ מוציאין ממנו בעל כרחו ונותנים לה שכן דעת מרן

ז"ל גבי מורדת דמאיס עלי כמ"ש ה' פרי צדיק סי' ב' וכ"כ ה' משה"ר ז"ל מע' מ'ם אות רכ"ט. והגם דאין הבעל רוצה לגרש מוציאין מידו ונותנים לה. ומ"ש המשה"ר שם דכ"ז אם הוא רוצה לגרש אבל אם אינו רוצה לגרש כתב הב"ש (שם כתוב הרשב"ש והוא ט"ס וצ"ל ה' ב"ש והוא בס"ק כ"ז ע"ש) בשם הט"ז (והוא בס"ק ט"ז ע"ש) דאין מוציאין ע"ש לאחר המחי"ר נלע"ד דלדידן דבתריה דמרן גרירי מוציאין גם אם אינו רוצה לגרש שהרי עיקר טעמו של הרמב"ם שפסק מרן כוותיה משום דדמיא לזינתה דאמרינן אם היא זינתה כליה מי זנו כמ"ש מרן בכ"מ בפי"ד מה' אישות ה"ח בשם הר"ן ע"ש וכיון שהם שלה מדינא מאי נ"מ אם גירש או לא גירש ועוד דמרן אזיל בזה בשיטת הרמב"ם כמ"ש ה' פרי צדיק סי' ב' ונטה מדעתו רק בנוגע לכפית הגט וא"כ בנוגע לממון כדקאי קאי וכמו שלדעת הרמב"ם זכתה בהם האשה כן נמי לדעת מרן זכתה בהם האשה דבממון כדקאי קאי וכ"ן דעת ה' פרי צדיק שם ועוד אעיקרא דדינא תמהני ממ"ן אם הם משייכותו וזכותו של בעל א"כ היה בדין לזכות בהם גם אם הוא רוצה לגרש ואם הם משייכותה וזכותה של האשה הדין נותן שתזכה בהם גם אם אינו רוצה לגרש ועוד קשה דלפ"ד לא משכחת כלל דמוציאין מידו של בעל במאיס עלי דהרי יכול לומר א"כ איני מגרש וכמה מהדוחק לומר דמרן לא מיירי רק בבא לגרש ובא לשאול ברצונו איך הדין נותן כי על כן לע"ד הדבר ברור דלדידן דבתריה דמרן גרירי ולדידיה זוכה בהם האשה מדינא וגם אם תפס מוציאין מידי לא שאני לן כלל בין אם בא לגרש או שרוצה לעגנה דבין כך ובין כך מוציאין מידו ונוטלתן ומ"ש הב"ש ס"ק כ"ז בשם הט"ז ס"ק ט"ז לא קאי רק לדידהו ולדינא דמתיבתא דאינה זוכה מדינא אלא מהתקנה דאז יש פנים לחלק כנז'. ואולי דגם המשה"ר לא כתב זה רק מן הצד נזכרון בעלמא לשיחזור על המקרא והמעתיק העתיקו בפנים או שיש איזה ט"ס או השמטה וכמו שכן במקום הב"ש כתב הרשב"ש וגם לא ציין באיזה מקום שכל זה מורה שלפום ריהטא ראה דבריהם ז"ל והונח למזכרת מן הצד לעת מצוא פנאי לחזור ע"ז:

ב) אך עיקר כתיבתה וכל מה שאבד מנדוניתה נראה דהפסידה דכיון דאין כופין בזה לבעל לגרש וגם אין אומרים לו שחייב לגרש כמו שיבואר אח"ז א"כ הרי לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים אלא במותו או אם גירשה וכמ"ש מרן בסי' צ"ג ס"א וכן אינה נוטלת משל בעלה כלום ואפי' מנעל ומטפחת שלקח לה פושטת ונותנת לו וכן כל מה שנתן לה מתנה וכמ"ש מרן סי' ע"ז גבי מאיס עלי ע"ש:

ג) וכן אין לה מזונות כמ"ש מרן שם גבי בעינא ליה ומצערנא ליה ומשמע דה"ה לאומרת מאיס עלי דאין לה מזונות שהרי כתב מרן בכ"מ פי"ד ה' ח' דבאומרת מאיס עלי נתבטלו

כל תנאי האישות ע"ש ומכללם ג"כ המזונות וכ"כ הר"ן בכתובות בפ' אעפ"י גבי קטנה דבין היא בין אביה יכולים לעכב וגו' דאינו חייב במזונותיה אלא היכא דאיהו מעכב וכ"ן מדברי הרא"ש כלל מ"ג אות ג' שכתב בנדונו אך תפיסנו שיגרש או תקבלנו ותזון מנכסיו דמשמע דאם אינה מקבלתו אין לה מזונות וכ"כ הרמב"ן ז"ל בסי' ק"ב וק"ג בנדונו דדומה לנ"ד דכל שטוענת שבורחת מפני חמותה ולא במרד יש לבעל ליתן לה מזונות שאין זו מורדת ואלו רצה הבעל לבוא אצלה לבית אביה היתה מקבלתו וגו' מבואר דאם אינה מקבלתו לא בבית אביה ולא בשום מקום פטור ממזונותיה דמימר אמר אם את עמי יש לך מזונות ואם אינך עמי אין לך מזונות ככתוב שם בשאלה ק"ג ע"ש וכ"כ מור"ם ז"ל בסי' ע' דאין איש חייב במזונות אלא כשהיא עמו ומבואר שם בבאה"ט ס"ק ל' בשם האחרונים דאין לה מזונות כלל אפי' כפי ברכת הבית ע"ש:

ד) וכן אם רצה הבעל לישא אשה אחרת רשאי ואפי' אי לא מצי למיקם בסיפוקי תרי דהשתא מיהא הוא פטור ממזונות אשתו הראשונה וכן מבואר מדברי הרשב"א סי' תת"ס דבמקום דליכא תקנת רגמ"ה רשאי לישא וכ"כ הרדב"ז ז"ל ח"ב סי' ת"ש וכ"ן ממה שציין הרב יד אהרן הגהב"י אות י"ד ע"ש:

ה) ועל דבר אם כופין את הבעל לגרש כבר כתב מרן בב"י סי' קנ"ד על דברי רבינו שמחה והאגודה וא"ז דאין לסמוך עליהם לכפות להוציא על דברים אלו כיון שלא נזכרו בדברי שום אחד מהפוסקים המפורסמים וכה"ג פסק בש"ע סי' ע"ז ס"ה דאיש המשתטה וגו' ויראה אני פן יהרגני בכעסו אין כופין אותו לגרש שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים:

ו) ומסתמיות דבריו נראה דגם הרחקה דר"ת לא עבדינן וע' לה' משה"ר ז"ל מע' ע' אות רכ"ט משם ה' אליה רבה ועם שה' אליה רבה ז"ל מסיק בנדונו לעשות הרחקה לע"ד אי"ן כן דעת מרן מדסתם וכן כתב הכנה"ג סי' קנ"ד הגהב"י אות מ"ט בשם ה' משפט צדק ח"א (אינו נמצא פה לראותו) דאפי' היה רודף אחריה בסכין אין כופין לגרש וכן אין לומר לו שחייב להוציא ע"ש והב"ד המשד"ר ח"א אה"ע סי' קנ"ד ע"ש וא"כ כ"ש דלא עבדינן ליה הרחקה דר"ת וכ"ן דעת הרדב""ז ז"ל ח"א סי' קנ"ז דאין מזכירין לו שיוציא את אשתו כלל ע"ש:

)

ז) ומן האמור מבואר דאין לבוא עליו ג"כ בעקיפין לקנסו שישלם כתובתה או מזונותיה ותעמוד בבית אביה או בבית לעצמה עד שירצה ויגרש דכיון דאין עליו חיוב מן הדין לגרש הוא הדין והוא הטעם שאין לבוא בעקיפין לקנסו באחת מאלה:

ח) אך אם האשה תסכים לשוב לו נראה דודאי יכולים הב"ד להשביעו או לנדותו ולהחרימו שלא יכנה עוד והגם דהרמב"ן ז"ל כתב בסי' ק"ב דאיני רואה שיכולים ב"ד להשביעו ע"ש כבר מרן ז"ל בב"י בסי' ע"ד תמה ע"ז והוכיח דיכולים לנדותו ע"ש ונראה דה"ה להשביעו וכיוצא כפי ראות עיני ב"ד. וכ"כ הרדב"ז ז"ל ח"א סי' קנ"ז דמתחילה מנדין ואח"כ מכריזין וגו' ואם לא נתקן מסיים שם דקונסין בכתובה ע"ש ונראה דה"ה דקונסין אותו בזה דתעמוד היא בבית אביה והוא ישלם לה מזונות דבכל כה"ג הדבר תלוי לפי ראות עיני הב"ד שהרי הסדר שזכר הרדב"ז ז"ל שם לא הראה לו מקור רק מה שנראה לו וה"ה אם נראה לב"ד לחייבו במזונותיה:

ט) ועל כל פנים תהיה התראה לזה קודם עשותו שאם כה יעשה יתחייב וגו' ואם עבר איהו דאפסיד אנפשיה ואם גירש אין זה עישוי וכפיה דיכול הוא לתת לה הוצאות מזונותיה ולא יגרש או לא יכנה ולא יגרש וכמ"ש הרדב"ז בנדונו ע"ש דלא הוי כה"ג כפיה. וכן מבואר בדברי שו"ת הגאונים הנק' שערי צדק שער ד' סי' מ"ב דאעפ"י שנמצא הדבר אמת שהכה אותה פעם ופעם כמו שכתוב בשאלה אין אנו כופין את הבעל ליתן לה גט ולהגבותה כתובתה עד שיתרו בו בית דין וזקני הקהל ויאמרו לו הוי יודע וגו' וכשמקבל עליו וגו' אם מעיד אותו נאמן ששנה באולתו מגבין לה כתובתה ע"ש הרי למדנו דלא יתכן לענוש אא"כ מתרין בו תחילה וכן נמי אם נראה לב"ד לענשו במזונות עם שלא תשב עמו צריך התראה תחילה:

יוד) ואם לא רצתה בשום אופן מיראתה ממכות נוראות או שמא יהרגנה אם יש להשביעה על זה דהיא טוענת כן באמת כבר כתב הכנה"ג סי' ע"ז הגה"ט אות ל"ב בשם רש"ל בתשו' סי' ס"ט דכל שנותנת אמתלא לדבריה ולא ראינו ערמה א"ק לשבועה ולא לחרם ע"ש ובנ"ד הרי יש העדיות שנתקבלו ודברי חו"ר העיר ואין לך אמתלא גדולה מזו. ועם שהבעל הוא אומר שמוכן הוא לתקן ולקבל כל מה שיאמרו אליו הב"ד מ"מ אין זה בטוח:

יא) ומ"מ אם רואים חו"ר עירם בלוית איזה מראשי העדה שאין חשש כלל שיהרגנה טפי עדיף להשתדל לפייסה שתשוב עפ"י התנאים וההתראות הנז' ואם באמת לפי דעתם יש לחוש לשמא יהרגנה (וכמו שכן אמרו שיש מי מאותו מקום שהרג את אשתו ועודנו בבית הסהר מחמת זה רח"ל) הא ודאי דשב וא"ת עדיף והאשה והבעל הם רשאים ולא אנו:

יב) ולענין נדוניתה שבידה ושנוטלת אם יכול הבעל לעכבה מלמכור ומליתן אם באה למכור לפרנסתה או למשא ומתן להתפרנס לא צריכה למימר דהגם דהוא יורשה אין

לו מקום רק במה שישאר דאלת"ה למאי הלכתא נוטתן דאין לך דבר קודם למזונותיה וכן מתבאר מדברי הכנה"ג סי' ע"ז הגה"ט אות ל"ז בשם מהר"ם מלובלין ז"ל. אך אם באה ליתן לזולת נראה מדבריו שם דאין לה יכולת אך נראה דהוא ז"ל בשיטת מור"ם ז"ל סי' ע"ז ס"ג אמרה אך למהרלנ"ח סי' ל"ז מבואר דשפיר יכולה ליתן וכיון דהוי פלוגתא האשה שהיא מוחזקת יכולה לומר קים לי והגם דמוציאין מיהא בלאותיה הקיימים כיון דהדין נותן להוציא ותהיה אחרי זה מוחזקת יכולה ליתן והגם דיש סוברים דאין לומר קים לי נגד הוראת מור"ם ז"ל לע"ד מלבד דאין זה מוסכם וכמ"ש בזולת זה עוד בה דבנ"ד דברי הרמב"ם ומרן ז"ל דקאי בשיטתיה מטין לדעת מהרלנ"ח כיון דהיא זוכה בהם מדינא ושלה הם ונפסק האישות ביניהם ולא נשאר רק הירושה אין לו בה מבוא רק בעת הירושה כבן היורש את אביו וכיוצא. וא"כ יכולה ליתן ואין מי שימחה בידה:

יג) ובדבר הכלים והתכשיטין שלה שמשכנם בעלה אצל הזולת נראה דאם הוא מודה שמשכנם שלא ברשותה כיון דהיא נוטלתם והם שלה חייב לשלם הוא הדמים שממושכנים בהם ואם הוא אומר שברשותה נתמשכנו אזי אם לצורך הלואה לו שיחזירם לה אח"כ אזי חייב ג"כ לשלם הוא דמי משכון ונוטלתם ואם הוא אומר שברשותה לצורך פרנסתם או כיוצא בזה או שאומר שברשותה בסתם נתמשכנו אזי ישבע היסת ע"ז ונפטר ודומה זה למ"ש מרן בב"י סי' צ' בשם הרשב"א סי' תתקל"ו (ותתקל"ז) והביא דבריו מור"ם בסי' צ' ס' י"ד (ושם כתוב תקל"ו ותקל"ז וצ"ל תתקל"ו ותתקל"ז) ועם שמדבריו נראה כאלו הי"א חלוקים עם הקודם מדברי מרן הב"י נראה דדברי הרשב"א בזה בנוגע לדו"ד שבין האיש ואשתו דינא הוי ואין חולק:

יד) אך המעות בעין שנתנו לבעל אם כבר הוציאם לצרכיו או לצרכי כלי בית וכיוצא נראה דדמו לנצ"ב שאבדו וכמ"ש המשה"ר מע' מ' אות רכ"ט ועם שצידד ה' שם בזה חזר והכריע כן והוא דבר שהשכל מחייבו דודאי ניתנו לו לעשות בהם מה שלבו חפץ וא"כ אין לאשה מבוא לא במה שהוציא ולא בחליפיהן אם קנה בהם כלי בית וכיוצא:

טו) אך אם התנו מתחילה שהסך של המדודים יהיו לכלי בית אזי נראה דבין שקנתה האשה או אביה או שקנה אח"כ הבעל בהם כלי בית הוו כנדוניא הנשארת ונוטלתן כיון שלא ניתן לו רשות לעשות בהם רק כנז' וכן נלמד מדברי המשה"ר ז"ל:

טז) ואם מכחישין זה את זה בתנאי המוחזק נשבע היסת ונפטר:

טו'ב) והנה לכאורא היה נראה לדון עפ"ד ה' המבי"ט ח"ג סי' רי"ב דכל מה שאבד מנכסיה שקבל עליהן אחריותו חייב בהם הבעל וכן המעות שנתנו לו אפי' אכלן או איבדן כופין אותו לשלם ע"ש ומינה לנ"ד שבאה בטענה ואמתלא גדולה אלא דלע"ד

דבריו ז"ל הם נגד הנראה בדעת מרן ז"ל בש"ע סי' ע"ז שהרי כל עיקר יסודו משום דבאומרת מאיס עלי כיון שאינה נותנת אמתלא לדבריה אין בטענתה ממש ע"ש ואלו מדברי מהר"ם אלשיך ז"ל סי' ח' מבואר דסובר דדעת מרן בב"י דבמאיס עלי בעינן שתתן אמתלה לדבריה וגם החולקים ע"ז ע' ה' פרי צדיק סי' ב' והביא דבריו המשה"ר מע' מ' אות רכ"ט היינו רק דגם דאינה נותנת אמתלא חשובה כנותנת אמתלא ובין כך ובין כך דינם שוה וכמה מהקושי לחלק עוד באמתלות ובשיעוריהם בלתי ראיה מספקת. כי ע"כ נראה דדעת מרן ז"ל בזה אינה מסכמת עם המבי"ט ז"ל. ועכ"פ למדנו מדברי המבי"ט ז"ל דמדמה המעות לנדוניא וכהכרעת ה' משה"ר בסוף דבריו ע"ש. זהו הנלע"ד בספיקות הנמשכים מהנדון הנכחי והיו דברינו אלה לא להלכה ולא למעשה עד כי יסכים אתנו רבינו הגדול עמוד הימני ר"מ ור"מ סוה"ר כמה"ר ר' משה שתרוג נר"ו יאיר כאור שבעת הימים ועל פיו ודיבורו יקום דבר. הכו"ח פה אי ג'רבה יע"א ביום מעלי יומא דכפורי שנת כי היית עזרת"ה לי לפ"ק:

ע"ה ציון דר' שושן כהן ס"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א

סימן טו

נשאלתי מידי"ן החה"ש הדה"מ כמה"ר כמה"ר ר' יוסף בוכ'ריץ יצ"ו לחוות את דיעי לו אודות עגונה אחת ממחנה קדשו ק"ק הדיג,ת יע"א שבעלה טבע בים שנתקבלו בה עדיות אלה כמו שהם כתובים אחר זה וכפי המסופר שהאשה הנז' היתה מחלטת שאישה מת והוא החלל הנז' ולא נסתפקה כלל והתחילה בימי הנישואין מקרוב וכן לפי הנראה כן מחליטים שאר במח"ק ורק ידידינו מהרי"ב נר"ו בשמעו עיכב על ידה מלהנשא טרם בירור דינה. וזה נוסח הקבלת עדות במותב תלתא כחדא הוינא יתבין כד אתא קודמנא סני' פ'רג'ון בן משה חדאד הי"ו ואחר האיום והגיזום עמד על רגליו והעיד בתע"ג אלדי מדת תלת סנין לילת כירוג' הגין כ'רג'נא מן מדנין האנא ונחייסא כהן נ"ע אלדי עמו אסמו רחמים עודא צבחנה פ'י בוג,ראה וצלנא לזרף תקריב מאצ'י שאעה בעד נפ"ץ נהאר ואקבל מה ניצלו קאלי אידא לקינא צקף מליח ואנכאן לא נעומו פ'לבחר והאנא לם חבית קלתלו נהיר סכ'ון מא נעומשי והווא כראטי הבבט סלעתו מן לכריטה קריב לצט וקאלי נעמלו סאעאלא נאר באש יג'יו לבחרייא ונהארא נהאר לעיד לכביר מתאע לגויים מה תמא חד ועמלנא סאעאלא נאר וג,בברנא בתראב וכננא נצפ"רו ונצייחו ומא ג'א חד וקאל נרתאחו שוייא יג'ישי חד והאנא ענדי דג'אג' קלתלו עטיני שוייא שעיר לדג'אג' נחב נדכ"ל לדאמוס ונרקץ' קאלי הסכארה קדאמך' ודכ'לת לדאמוס ורקצ'ת מקצ"אר סאעה סאעה ואש ומן בעד קמת ווקפ'ת עלא פ'ס הדאמוס נשוף ג'אושי צקוף לקית

צקף ג'את וטלעת ונשוף הצקף קרבת צ'רת עלא צאחבי מא לקיתושי צייחתלו לם ג'א וקאלי הראיץ אטלע לצקף קלתלו חתא יג'י צאחבי לכראר טי ובעת מן ענדו נאם יצ'ורוה הוני והוני לם לקאוה וקאללי באלך' הבט לבחר קלתלו וין חואיג'ו קאלי תחב תרכב ארכב עלא כ'אטר עיד הדחייא לם ננג'ם נסתנא וכיף לם לקית מעאה תנייא פ"תעטיל רכבת מעאה נהארהא אלדי הווא נהאר הג' אלדי הווא כירוג' הגין וכיף בדינא נקימו פ' לצקף לקית חואיג' מלמומין מכ'טיין בסכארא ומעאהם פ'לוס וקעדת באהת באלך' ג"אשי חד כ'דא שי מן הסכארא וקאם אלדי עזבו וכ'ללא לבקייא גדס וכיף ג'א הראיץ ולקאני באהת וחכיתלו קאללי לאג'ם יכון צאחבך' הבט ללבחר הנא והאדו חואיג'ו. ותעקקלת חואיג'ו אלדי כאנו לאבסין עליה כבוס ופ'רמלא וצרואל ווזרא מתאעו והראיץ קאללי חל לפ"רמלה לקית פ'יהא סטוס פ"לוס מייא וארבעא פ'רנך' ונפ'ץ ומוס מתאעו וזמאם מתאע תקייד מתאע הסלעא ונעקל אלדי הווא זמאמו מתאע כ'דמתו פ'שרכא מעא מכ'לוף עמרוצי וקאללי הראיץ צאחבך' משא פ'לבחר מוחאל ילווח פילוסו אלדי הומאן עקל בנאדם לאזם יכון התג,ללב עליה לבחר וג,רק. וקאללי הראיץ כיף תוצל לאזים תכ'בבר ראיץ מרצא באש לם תבקא אנתי מטלוב ביה וכ'בברת קאללי תכ'בבר שיך התראב פ'י אזים ומשית ולם לקיתו סתננית לג,צ'וא נהאר השבת כ'בברתו וקאללי תבעת תערף אמאליה וכרית ואחד יכ'בבר אמאליה פ'לח ארא אלצג,ירא ונהאר השבת תקריב מאצ'י תלאתא בעד נפ'ץ נהאר ג'או כ'וה וכ"מסא דיג,תייא וכ'וה כיף שמאע דהש ופ'אהמת הג'מאעא בנאזלא ורכבנא פ'י צקף ולווזנא עליה פ לזרף ולם לקינאה וקאלו למסלמין מא יטלע כאן בעד תלת איאם ורזענא לאזים ולילת אלחד משינא לדיג,ת רקצ'ת תמא ומן ג,צ'וא וא כרית זאילא ורווחת ללחארא וסמעת נהאר התנין אלדי נהאר אלחד לקאווה פ'זרף ושאפ'ו הטביב וקאל אלדי האדא מא ביה שיי ג,יר הבט סכ'ון לבחר סתקטר מאת ויום התנין בעתלי לעאמל וחכיתלו באלדי צאר וכיף שאפ'ו אלדי הטביב קאל כמא מד' קאללי אמשי רווח ויום התלאת ג' אובו ואמו ומרתו וצקטו פ'נאזלא עלא יד אלעאמל אלדי מא תאהמין חד. ולכתב יום ג' ניסן התרפ"ו וקיים:

ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א. ע"ה מגוץ חדאד ס"ט ע"ה חויתה בלא"א חנינא הכהן ס"ט תרגום עדות פרזון הנז' לעברית

במותב תלתא וגו' והעיד בתע"ג שזה כג' שנים ליל מוצאי ט"ב יצאנו ממדנין אני ונחייסה כהן וגו' וכשעה אחר חצות היום הגענו לזרף וקודם שהגענו א"ל שאם מצאנו ספינה טוב ואם לאו נשוט בים ואני לא רציתי וגו' ויאמר אלי נעשה משואת אש למען יבואו המלחים ועשינו משואות וגו' ולא בא אדם ואמר ננוח מעט אולי יבואו וגו' ונכנסתי

למערה וישנתי כשעה וגו' ואיקץ וגו' ומצאתי ספינה באה וגו' חיפשתי על חבירי לא מצאתיו וגו' ויאמר לו רב החובל עלה לספינה אמרתי לו עד שיבוא חבירי העגלון ושלח מאנשיו לחפשו ולא מצאוהו וגו' א"ל אם תרצה לרכוב רכב כי וגו' לא אוכל לחכות וגו' וכשהתחלנו לשאת הבגדים לספינה מצאתי בגדים צבורים מכוסים בשק ועמהם כסף וגו' א"ל בודאי שחבירך ירד לים פה ואלו בגדיו הסתכלתי בבגדיו והם אשר היו לבושים עליו כובע ופ'רמלא ומכנסים וסדין שלו וגו' כיס מעות מאה וארבעה פרנך וחצי וסכין שלו ופנקס וגו' שאני מכיר שזהו פנקסו וגו' ויאמר אלי רב החובל חבירך נאבד בים שאי אפשר להשליך מעותיו שהם דעת האדם ובלי ספק נתגבר עליו הים ונטבע וא"ל כשתגיע לאזים תודיע לפקיד הים כדי שלא תתחייב בו אתה והודעתיו וגו' ויאמר אלי תודיע לקרוביו והשכרתי אחד להגיד לקרוביו באלחארה הצג,ירה ויום השבת וגו' בא אחיו וחמשה מהדיג'ת וגו' וחפשנו עליו בזרף ולא מצאנוהו והישמעאלים אמרו כי אינו עולה רק אחר ג"י וגו' ושבתי לאלחארה וביום ב' שמעתי כי ביום א' מצאוהו בזרף וראהו הרופא ואמר שאין לו כלום רק שירד חם לים ונצטנן וביום שלח אחרי המושל וספרתי לו ממה שהיה וגו' וביום ג' באו אביו ואמו ואשתו והודו ע"י השופט כי אין חושדים במי שהוא והיה זה ביום וגו' וקיים:

במותב תלתא כחדא הוינא יתבין כד אתא קדמנא ה"ר פינחס בן יצחק דידי הי"ו והעיד בתעשג איך שביום ש"ק י"א אב תרפ"ב קאל לו פ'רג'ון אלדי נתייסא בן רפאל כהן נהאר הג'מעא יו"ד אב התרפ"ב קריב נפ"ץ נהאר קאל לו אלדי יחב ליעום דכ'ל לם כ'רג'. יום אלחד י"ב אב התרפ"ב באעד נפ"ץ נהאר לקית נתייסא פ'סט ראקד עלא וג'הו קלבתו עלא דהרו כאמל בג' גופ'ו ג,יר כ"סמו מג'רוח שוייא בחכך' אלמא עקלתו בוג'הו וכ'סמו וג,בהתו אלדי הווא נחייסא למד' כמא יטרפ'ו כיף כאן חי בדא למא מתאע לבחר ליווצלו ועקלתו בלאמארא אלדי ענדו בקאיאע פ'י רג'לו לימינא מן הג'נב לבראני לס נאערף קדאש מן בקעא ועקלתו מן הג' מתאעהו אלדי השער מתאע ראצו נאבת ואצל קריב לנפץ ג'בינו ועקלתו מן לבקעא אלדי ענדו פ'סאפ'א לפ'וקחנייא לם נערף מן ג'יהת לימין חוולא ליצאר למכתר עלח ליצאר ולם נאערף הצאח וקתהא וג'הו לם מנפ'ך והיה זה ביום ר"ח ניסן התרפ"ו לפ"ג והכל שריר ובריר וקיים:

ע"ה יוסף בוכריץ ס"ט הצעיר לאועטייא ס"ט הצעיר משה ד"ר שמעון הכהן סילט"א תרגום עדות פינחס הנז' לעברית:

במותב תלתא וגו' והעיד בתע"ג איך שביום ש"ק י"א אב תרפ"ב אמר לו פרזון כי נחייסא בן רפאל ביום ו' יו"ד אב התרפ"ב קרוב לחצות היום אמר שרוצה לשוט נכנס ולא יצא.

יום א' י"ב אב התרפ"ב אחר חצות מצאתי נחי סה הנז' בחוף שוכב על פניו הפכתיו על גבי שלם בכל גופו רק חוטמו פצוע קצת בחיכוך המים הכרתיו בפניו וחוטמו ופדחתו כי הוא נחייסה כמו שידעתיו בחייו והתחיל המים של הים להגיע לו והכרתיו בסימנים אשר לו בהרות ברגלו הימנית מהצד החיצון איני יודע כמה והכרתיי ממצחו שהשער של ראשו מגיע קרוב למחצית מצחו והכרתיו מהמקום אשר בשפתו העליונה לא אדע אם מצד ימין או מצד שמאל ועל הרוב על השמאל ולא אדע בבירור ואז פניו לא היו נפוחים והיה זה ביום וגו' וקיים:

במותב תלתא כחדא הוינא יתבין כד אתא קדמנא ה"ר כ'מימס ן' יהודה דידי והעיד בתע"ג איך שביום ש"ק י"א אב התרפ"ב קאל לי ליהודי אלדי כאן מטא נחייסא בן, רפאל כהן אלדי וצלו יום הג'מעה קריב לנפ"ץ נהאר לג'רף דכל לג,אר וכ'ללא נחיישה למד' קדאם לבג,לא ולכריטה כיף שאף השקף ג'איי כ'רג' מן לג,אר לם וג'ד נחייסא למד' וג'ד כאן לכריטה ולבג,לה והדבש צ'אר עליה לם וג'דו רווח בלכריטה והדבש להאג'ים נשאר אלחד 12 אב התרפ"ב באעד נפץ נהאר בשוייא לקית נאייסא למד' ראקד עלא בטנו פ'סט לבחר יוצלו למא לג'נבו מעא למיג'א כיף תצ'רר קלבוה אעלא קפ'אה ועקלתו כיף מא נערפ"'י חיי בג' וכ'סמו וג'הו והוא כאמל לם נאקץ מנהו שיי כאן שוייא חכך' מתאע למא פ'י כ"סמו וג'הו ווקתהא לם פ'יה נפ'אך וענדי פי אמארה מן ג'הת שערו אלדי אעלא ג'בינו קריב יוצל לחואג'בו פ'י שאן ג'בהתו צג,ירה ועקלתו מן ג'יהת רג'לו לימינא אלדי פ'יהא תלאת בקעאת טבאעאה מן ברא אעלא טול הרג'ל מאהומשי מקאבלין כיף מה נערפהום פי חיאתו והיה זה ביום ר"ח ניסן תרפ"ו והכל שריר ובריר וקיים:

ע"ה יוסף בובריץ ס"ט הצעיר לאו עטייא ס"ט הצעיר משה ד"ר שמעון הכהן סילט"א תרגום עדות כמימס הנז' לעברית

ממותב תלתא וגו' בתע"ג איך שביום ש"ק י"א אב התרפ"ב אמר לו היהודי שהיה עם נחייסה בן רפאל כהן שהגיעו יום ו' קרוב לחצות היום לזרף נכנס למערה והניח נחייסה הנז' לפני הפרדה והעגלה וכשראה ספינה באה יצא מהמערה ולא מצא נחייסה הנז' ולא מצא רק העגלה והפרדה והחפצים חפש עליו ולא מצאו הוליך עמו העגלה והחפצים לאזים יום א' י"ב אב התרפ"ב אחר חצות היום מצאתי נחייסה הנז' שוכב על בטנו בחוף יגיע המים לצדו עם גל הים כשמכה הפכוהו על פניו והכרתיו כמו שאני יודעו בחייו בפדחתו וחוטמו ופניו והוא שלם לא נחסר ממנו כלום רק מעט חיכוך מים בחוטמו ופניו אז לא היו נפוחים ויש בו סימן מצד השער שעל מצחו שמגיע קרוב לגבותו כי

פדחתו קטנה והכרתיו מצד רגלו הימנית שיש בה ג' מקומות בהרות מבחוץ לאורך הרגל ואינם מכוונים כאשר אני יודעם בחייו והיה זה וגו' וקיים:

תשובה זחלתי ואירא לחוות את דיעי בדבר זה עיגונא דאיתתא כי לא קבעתי מלפנים בו לימודי בהיותי בטל ילדותי וללמוד עתה מחדש פסקי פסקי לרוב חולשת גופי ולעול הצבור והיחיד כמעט אינו מספיק. ולעומת זה ראיתי הרבה מהראשונים והאחרונים אשר שקדו למצוא אופני התיר לעיגונא ובכן אמרתי ללמוד בזה בלא נדר לא להלכה ולא למעשה ולהציע את הנלע"ד בתור נושא ספרים ומראה מקום בעלמא לפני חכמי ורבני וגדולי הדור הי"ו ועל פיהם יקום דבר ובזה סמוך לבבי בטוח בעה"ו כי לא יצא מידי שגיאה ומה' אשאל עזר יעזרני על דבר כבוד שמו כמאמר נעים זמירות ישראל גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך אמן:

והנה מראשית כל לנו לדעת האם יש לנו לחוש בעיגונא דאתתא להחמיר בכל הסברות משום חומרא דאשת איש או אדרבא להיפך יש לנו לסמוך על דעת המקילים בפלוגתא שקולה או גם לסמוך גם על המיעוט משום עיגונא דאתתא. או יש לנו לחשוב דין זה כשאר הדינים ללכת בהם רק אחרי הרוב או אחרי האחרונים או אחרי איזה הכרעה מכללי ההכרעה ולא לנטות לשום צד להחמיר ולהקל. ונלע"ד דהדרך הזו האחרונה היא היא העיקר דהיא דרך אמצעית ומכרעת. ועוד דכן נראה דעת הפוסקים וכמו שאבאר בעה"ו. ועל הכל שאם באנו לחוש לכל הדיעות ושלא להתיר עגונה רק באופן השוה אליבא דכ"ע שאין שום מחמיר בדבר כמעט לא הנחת בת לאברהם אבינו מן העגונות כי לא תנשא אחת מהנה רק אחרי עידן ועידנין ופלג עידן וכידוע דספרי הפוסקים מלאים מכל הצדדים וצדי הצדדים ואם כן הבא להתיר עגונה נחוץ לו לשקוד כל דלתי ספריהם ואף אם כה יעשה קשה מאד למצוא דבר התיר השוה לכל נפש ולכן מחוורתא כדאמרן וכן יש ללמוד מדברי הרא"ם ז"ל בתשו' סי' ל"ו שכתב דאפי' את"ל דהרמב"ם והסמ"ג חולקים ומחמירים ואינם סומכים על הסימנים כלל ואפילו בסימנים מובהקים אעפ"כ מכיון דאיכא עיגונא דאתתא דנפיק מינה חורבא אין ראוי להניח כל התנאים והגאונים המקילים בזה ללכת אחרי המחמירים שהרי שנינו בעדיות שאם יראה ב"ד דברי היחיד ויסמוך עליו כגון בשעת הדחק כדפירש בעל אור זרוע וגו' ואין לך שעת הדחק גדול מזה שאם תשאר האשה עגונה כל ימיה נפיק מינה חורבא וגו' כ"ש כשיהיו המקילים רבים ואחרונים שבודאי יש לפסוק כוותיהו ע"ש ודבריו ברור מללו שכונתו להתיר רק בנדונו דאיכא הכרעות להתיר ולא נחית כלל לסמוך על היחיד ורק בדרך ק"ו יליף לה מההיא דעדיות. אבל בגוף ההיא דעדיות לא דיבר הרב מזה וכן ראיתי לה' חלקת מחוקק ז"ל

[סי' י"ז] ס"ק ל"א שפירש כן בכונתו ע"ש ובזה עלו לנו דבריו ז"ל מתאימים עם מ"ש מור"ם שם ס' ט"ו דבכל מקום דאיכא פלוגתא בדינים אלו אזלינן לחומרא ע"ש דזה אינו רק במחלוקת שקולה ה כעין ההיא דכתב מור"ם קודם זה היה ספק אם הסיח לפי תומו וגו' אין משיאין את אשתו דספיקא דאוריתא לחומרא וכן בכל מקום וגו' וכן יש לדקדק מדברי ה' שמחת יו"ט הוב"ד (במשה"ר מערכת קוף אות כ"ג) לגאון עזנו מוהרי"ט דכלל מסור בידינו מפי ספרים ומפי סופרים דלענין איסור ערוה לכתחילה יש לחוש לכל הסברות ואף אנו שקבלנו הוראת מרן הב"י היינו לענין איסור וממון. אבל באיסור ערוה מתמרינן ככל הסברות לכתחילה כשאין עיגון בדבר ע"ש אלמא דכי איכא עיגון בדבר יש לעשות אפילו לכתחילה כפי מה שהכרעת ההלכה נותנת וכ"ש בנדון שהוא עיגונא דאתתא כמעט לעולם. ועוד מבואר מדבריו דהני מלי לכתחילה אבל בדיעבד גם דליכא עיגון סומכים על הכרעת ההלכה ובעיגונא דאתתא מסתברא דדמיא רק לדיעבד כיון דצריכה לעמוד כן תמיד ועדיפא מדיעבד דגיטין וקידושין דמ"מ איתא בתקנתא לכתוב גט אחר. וכן יש לדקדק מדברי מו"ה מצות כהונה ז"ל סי' ס"ז וז"ל ובגיטין וקידושין מחמירין ולא אזלינן בתר דעת מרן וחיישינן לכל הסברות וגו' ע"ש ואלו עיגונא דאתתא לא תני בהדיהו ונראה טעמו כדכתיבנא. וכן ראיתי דבר זה כמעט מבואר בדברי גאון עזנו מהר"י בסיס ז"ל בהסכמתו לספק עיגונא בדי השיב סי' ג' שכתב אף ידי תכון עמהם לפי מה ששמעתי שזה שתים ושלשה שנים שנאבד זכרו ונודעת סברת המבי"ט ח"א סי' קל"ה דכל שעבר עליו י"ב חדש פקע מינה איסורא דאוריתא ומהר"ם גאלנטי הוב"ד בגו"ר ס"ס י"א כתב לסמוך על זה בעברו עליו ב' וג' שנים דבזה נפקא מאיסורא דאוריתא וכל ספיקי דאיכא בהך סהדותא דינינן להקל ככל איסורי דרבנן הנה כי כן האשה הנצבת בזה הותרה להנשא לכל גבר ע"ש ומשמע מזה דיש חולקים על המבי"ט ולדידהו לא שאני לן בין שנה אחת לשנים ושלשה שנים ומהר"ם גאלנטי הכריע לסמוך על המבי"ט בכה"ג דעברו ב' וג' שנים דיש ב' כחות להקל כח דעברה עליו שנה וכח שני חזקה ומינה מוכח דכל שיש הכרעת ההלכה סמכינן על זה להתיר ולא מחמרינן לחוש לכל הסברות הגם דפליגי בהא גופא אי נפקא מאיסורא דאורייתא או לא. וכן ראיתי לגאון ירושלים ה' ישא ברכה ז"ל בבני בנימין וקרב איש סי' י"ד שכתב שאם נשאת בדיעבד אז יכולים לסמוך על סברת המבי"ט ז"ל דכבר יצאה מאיסור תורה אחר עבור שלשה שנים כמ"ש מהרמ"ג בגו"ר כלל ג' סי' י"א ע"ש אף שדחה דבריו הגו"ר דממונא לא ילפינן ע"ש הרי מבואר דסברת מהרמ"ג עצמה אינה מוסכמת ואפי"ה הכריעו הגאונים הנז' לסמוך עליו משום דיש בסברת מהר"ם גאלאנטי כעין הכרעה ודעה מציעתא כשעברו עליו ב'

וג' שנים. ומינה ומינה דכי מצינן פלוגתא בעגונא ויש בזה איזה הכרעה מכללי הכרעת ההוראה הגם דפליגי בדאוריתא יש לסמוך להתיר. וכ"ש וק"ו אם הפלוגתא היא בדרבנן הגם דעיקרו דאורייתא ונתגלגל להיות דרבנן דאין לחוש להחמיר (כמבואר בדבריהם ז"ל דכי נפקא מאיסור דאוריתא כל ספק שיהיה הוא להקל) ובכה"ג נלע"ד דגם בפלוגתא שקולה יש להתיר כיון דאין כאן אלא איסור דרבנן וקי"ל סד"ר לקולא והכי נמי קי"ל בעלמא להתיר בשאר איסורין דרבנן גם דעיקרם דאוריתא ונתגלגלו להיות דרבנן וכמ"ש האחרונים ז"ל וכ"ן מדברי מהר"ם גאלאנטי ומדברי גאון עזנו מוהריב"ס ז"ל דגם בספק פלוגתא ספקו להקל מדלא ביארו דדוקא בספק דמציאות:

ומעתה יש לנו לברר אם העגונא זו אסורה מדאורייתא או לא ואח"כ יבורר עוד אם מותרת גם מדרבנן. ונלע"ד דאשה זו הנצבת בשאלה פקע מינה איסורא דאוריי' מכמה טעמים שאבאר בעה"ו. הא') דמבואר מהקבלת עדות הנז' דכבר עברו עליה יותר מג' שנים משנאבד בעלה ונשכח זכרו וכהכרעת מהר"ם גאלנטי הנז' והסכמת גאון עזנו מוהריב"ס והגאון יש"א ברכה ז"ל הנז' דבכי הא פקע מינה איסורא דאורייתא ע"ש ומי כמוהם מורה באיסורי דאורייתא ודרבנן להקל או להחמיר:

הב') דהרשב"א בחידושיו ליבמות דף קכ"א נסתפק בהכירוהו ולא נודע אם בתוך שלשה:

או אח"ך אי הוי ס' דאורייתא ואין מעידין או ספק דרבנן ומעידין והניח הדבר בצריך תלמוד כיע"ש והנ"י בשם הריטב"א כתב דמסתברא לקולא כיון שאין נראה לנו שום שינוי פנים ושמא נתפח חששא דרבנן היא וא"כ נראה דאין ספיקו של הרשב"א מוציא מידי ודאו של הריטב"א וכן ראיתי למהריק"ש באהלי יעקב סי' נ"ב שהכריע כן מכח זה. וא"כ גם בנ"ד שהעידו שלא נתפח הו"ל החששא דשמא נתפח ולא הרגישו רק דרבנן דמה לי ספיקא דשמא נתפח ביבשה או ספיקא דשמא נתפח בים כיון דהיסוד בנוי על זה שאין נראה לנו שום. שינוי פנים. וכ"ש בנדון זה שמעידים שלא נתפח להדיא. ועפ"ז נלע"ד עוד לומר דבכי הא שמעידים להדיא דלא נתפח גם הרשב"א מודה ולא נסתפק שס אולי דאורייתא רק בהכירוהו ולא העידו להדיא שלא נתפח דאיכא למימר דנתפח ולא שמו לב ואיך הכרתם ראיה אבל במעידים שלא נתפח מוכח דשמו לב לזה ודקדקו היטב דאי לא תימא הכי הי"ל להרשב"א להשמיענו רבותא זו דיש להסתפק גם אם העידו שלא נתפח. ועוד דקי"ל בעלמא דאפושי פלוגתא לא מפשינן וא"כ בכי הא דהעידו שלא נתפח טפי עדיף לומר דהרשב"א והריטב"א שוים בזה דהויא רק חששא דרבנן ולא פליגי וכאמור:

ועוד דהרדב"ז בתשו' שבספר דברי דוד סי' כ"ג כתב להוכיח מדברי הרשב"א עצמו בתשו' דלמעשה מקיל מדהתיר בנדונו ולא חשש לשמא אחר שלשה מצאו הרוב ע"ש והגם דמרן ז"ל בש"ע סי' י"ז ס' כ"ז כתב זה ביש אומרים ויש אוסרים ונקיטנן בעלמא יש ויש הלכה כיש בתרא מ"מ נראה דהני מילי לאסור מיהא מדרבנן אבל מדאורייתא שפיר יש לתלות להקל ובזה מידק דייק לן לשון מרן ז"ל שלא סיים ויש אומרים דאין תולין אלא ויש אוסרים שלא כהתחלת המאמר והורנו בזה דמדאורייתא מיהא לכ"ע חולין אלא דיש אוסרין מדרבנן וכן יש להוכיח מלשון הנ"י והביאו מרן הב"י שאחרי שהביא דברי הריטב"א כתב עוד בשם הריטב"א ויש חוששין להחמיר ע"ש ומשמע דהוא חששא וחומרא בעלמא וש"מ דמדאורייתא מיהא שריא בזה ועוד נראה על דרך מ"ש בדעת הרשב"א דמודה מיהא בהעידו שלא נתפח וה"ן מרן ז"ל שכתב דעתו כיש אוסרים נראה דמודה מיהא במעידים שלא נתפח דאין כאן אלא חששא דרבנן וכנז"ל וא"כ גם בנ"ד דהוי ס' אשתהי דים והעידו שלא נתפח אין כאן אלא חששא דרבנן ועדיפא מהא ראיתי לה' ח"ס אה"ע ח"א סי' ס"ט שכתב בשם הנמק"י בשם הריטב"א דאתפח גזרה דרבנן היא פירוש כיון דחזינן לפנינו צורתו שלמה יש לנו לומר כך היה מעולם גוף הלז ולא היה לו צורה אחרת ונשתנית לזו דמן התורה כל הדברים בחזקתם כמו שהם לפנינו ואם אולי בשהה ג' ימים חזקתו שנשתנה וגו' אבל ביצא מהמים ושהה שעה אחת או שתים אין כאן חזקה וכיון שרואים שלא נתפח ומכירים צורתו בט"ע וכל גופו אין לנו לחוש שהיה לזה הגוף צורה אחרת ונשתנית לזו ע"ש:

הג') דהרדב"ז ז"ל בדברי דוד סי' כ"א כתב דדעת הרמב"ם אפילו שהה ודאי אם לא נתפח מעידים עליו דתרתי בעינן שהה ונתפח ושכן דקדקו כל המפרשים מדבריו ועל הרב ז"ל יש לסמוך דאתריה דמר ועוד משום תקנה דעגונות ושם התיר בנדונו עפ"ז גם בלא העידו להדיא שלא נתפח אלא דמדהכירוהו לבד ש"מ דלא נתפח עש"ב וכן נלע"ד להוכיח מדברי הרמב"ם בתשו' פאר הדור סי' קנ"ג דלא חייש שם לשמא אשתהי אלא ודאי דס"ל כמ"ש הרדב"ז דבעינן תרתי אשתהי ואיתפח ואז אין מעידים. גם ממה שלא זכר שם דהעידו שלא נתפח מוכח דס"ל כמ"ש הרדב"ז דמדהכירוהו ש"מ דלא נתפח. גם בדברי רבינו בצללא סי' כ"א מבואר דרוב המפרשים דקדקו מלשון הרמב"ם דבעינן תרתי אשתהי ואיתפח ושכ"כ ה' המגיד ומו"ה מצות כהונה סי' יו"ד הביא דברי רבינו בצללא הנז' ע"ש. ומעתה נראה דהגם דרבים חולקים על זה ומהם מי שפירש כונת הרמב"ם דלא בעינן תרתי הא מיהא כיון דרוב המפרשים סוברים בדעת הרמב"ם דתרתי בעינן והרדב"ז ורבינו בצללא סמכו על זה א"כ ודאי דהכי נקיטנן בדעת הרמב"ם

וכ"ש דכן מוכח מתשובתו הנז' וכאמור. ומינה נראה דגם החולקים על הרמב"ם מודו מיהא דמדאורייתא שריא ומה שאנו אומרים איפשר דאיתפח ואינו ניכר אינו אלא מדרבנן דכללא הוא שאין להרחיק המחלוקת כל כך לומר דלמר אסורה מדאורייתא ולמר מותרת גם מדרבנן דאפושי פלוגתא לא מפשינן ודומה לזה ראיתי בתשו' רבני בבל ברב פעלים ח"ב אה"ט סי' ב' בשם מוה"ר בתשו' סי' ג' וד' גבי הכרה דרבינו משולם ומהר"ם אלשקר והמבי"ט התירוה להנשא דהגם דשאר פוסקים פליגי עליהו מ"מ יודו שיצאה מאיסור תורה דלא עבדינן פלוגתא מן הקצה אל הקצה ע"ש וא"כ אם הרדב"ז שם התיר לגמרי בהעידו שהכירוהו מדברי הרמב"ם הנז' וכן יש להוכיח מתשו' הרמב"ם וכאמור הא מיהא לדידן אמרינן דגם החולקים מודו דנפקא מאיסור תורה כ"ש באם העידו דלא נתפח וכנ"ד:

הד') דכיון דהדבר מסופק לנו אם נשתהה או לא והעידו שלא נתפח א"כ עדות זו מבררת הספק הזה ומכרעת שלא נשתהה דודאי רז"ל שאמרו דבנשתהה מתפח תפק היינו מפני הנסיון והחוש שראו כן וכיון שהוא דבר הניכר לחוש אין להכחיש גם כן חוש העדים שהעידו שלא נתפח ומקיימים דברי רז"ל ודברי העדים ואמרינן שלא נשתהה ודוקא בהעידו שלא נתפח וגם העידו שנשתהה דאז אמרינן דהעדים טועים בדמיונם או משקרים כדי לקיים דברי רז"ל ולא בכה"ג שיש אפשרות לקיים את הכל ושמעתי מבני הר"א הי"ו דכה"ג כתב הרשב"א גבי עדים שהעידו על טריפה ודאית שחיתה י"ב חדש דאמרינן שלא דקדקו יפה או מכחישנן להו לקיים דברי רז"ל. אבל בספק טריפה קי"ל בעלמא דאם שהתה י"ב חדש מותרת דבזה אין שום סתירה עכת"ד הי"ו וכן יש ללמוד בדומה לזה ממ"ש מרן בח"מ סי' כ"ט שיש לתרץ דברי ב' עדים הנראים סותרים ומכחישים כדי שתהיה העדות מכוונת ומשמע שם דאפי' לתרץ דבריהם במשמעות רחוק מתרצינן כההיא דדברים סתומים וסובלים ב' פירושים ומשמעיות אחד קרוב ואחד רחוק ע"ש וכן ראיתי מפורש ממש במהריק"ש בערך לחם שכתב הכירו העד ולא נתפח בידוע שלא שהה אחר שהושלך וציין להרדב"ז סי' תתקצ"ט וסיים ע"ז וצ"ע. וכן ראיתי למהרימ"ט ח"ב סי' ל"א שכתב דבין בג' ימים דיבשה בין בהועלה מן הים וספק אם אשתהי אם אין בו שינוי של נפיחה תלינן דהשתא הוא דסליק דאי אשתהי מתפח הוה תפח ע"ש והב"ד בקע"ד שבס"ס הח"מ והב"ש אות שמ"ח ע"ש. ומעתה הגם דמהריק"ש הצריך עיון אין דבריו של אחד במקום שנים ועוד דהוא ז"ל לא קפליג רק כתב דצ"ע ואין ספקו מוציא ודאם של הרדב"ז ומהרימ"ט ועוד דאין להרחיק הדיעות כל כך ואמרינן

דגם אם מהריק"ש חולק הא מיהא יודה דמדאורייתא שריא וכעין מ"ש בטעם ג' בשם רבני בבל ז"ל:

הה') שכתב רבינו בצללא בתשו' סי' כ"א דדוקא כי אסקוה ליבשה ממש במקום שאין גלי הים מגיעים אבל אם הים פולטו וגלי הים עוברים ושבים עליו אע"ג דיתיב על היבשה כיון דמציף עליה מים בכל שעה מהגלים אכתי אינהו מייא צמתי ליה ע"ש ודקדוק דבריו נלע"ד דכשמשליכו הים על שפתו והיינו דהגלים מגלגלים אותו לאט לאט עד שבא אל שפת הים מקום כלות כח הגלים לדוחפו עוד אז הוו גלי הים עוברים ושבים עליו בכל שעה שכן דרך המים שלפני שפת הים שהם הולכים ורבים ובשפת הים הם מועטים אבל על כל פנים עם כי אין בהם כח הדוחף מ"מ מים יש אם מעט ואם הרבה ודוקא אם העלוהו בידים או שיש איזה מקום נמוך שדחפוהו גלי הים לשם בהשלכה בכח ושם אין מים דאז מיא ליכא ולא צמתי ליה וא"כ בנ"ד שלא העלוהו אלא הים דחפו ולא השליכו למקום נמוך וחפירות שאין מגיעים המים לשם אלא נמצא על שפת הים וכמו שהעיד האחד דהמים מגיעים לצדו והשני העיד שהתחילו מי הים להגיע אליו וא"כ אינו ביבשה ממש אמרינן שפיר דמייא צמתי ליה וכאלו לא יצא מן הים וכאמור והגם דמהרח"ש ז"ל בקו' עיגונא דף ן' כתב ע"ז ויראה לי שיש מקום לחלוק ע"ז מכמה אנפי ולומר דלא אשכחן בגמרא דאמרינן מייא מצמת צמתי רק בתוך המים אבל כגון זה ל"א ע"ש לע"ד דברי רבינו בצללא נכונים בטעמם חדא דכיון דאמרינן מייא צמתי ליה מה לי אם הוא מוקף כלו או שרובו אי מיעוטי במים ועוד דרבינו בצלאל כתב כן מסברא והסברא נותנת דכיון דהיה משוקע כלו במים ואח"כ נשארו חלקים ממנו במים הו"ל איתו לחות של המים עומדת תמיד וצומחתו מהנפח. גם מ"ש עוד מהרח"ש ועוד דעל שפת הים מקרי אפילו במקום שאין גלי הים מגיעים שם כיון שהוא סמוך לים ע"ש הנה לפי מה שביארתי בעניותי בכונת רבינו בצלאל אתי שפיר זה דכיון דלא אפקוהו בידים רק דחפו הים בגליו א"כ מוכרח שהחלל יהיה בסוף כלות כח הגלים דודאי סמוך ליבשה יש מים ואין באותם המים כח הגלים וכיון דמת הוא ואין בו כח ותנועה א"כ מוכרח שישאר שם כל שלא יש איזה דבר נמוך ומשופע או חפירה דאז אפ' דמדחיפת כח הגלים מתגלגל ויורד ליבשה ממש וכאמור. גם מ"ש דפעמים שהים נח וליכא גלים כלל אף סמוך ממש ע"ש לע"ד רבינו בצללא תיקן זה במרוצת דבריו שכתב דמציף עליה מים בכל שעה ור"ל דשיעור השהיה משהועלה מן הים כתבו המפרשים (עי' להב"ש והח"מ) דהוי לפחות שעה וגלי הים על הרוב כי בטרם כלות השעה מציפים מים עליו. גם מ"ש שם וזה נראה דעת רבוותא שראיתי על עדות מת על שפת הים דבעו לאלתר שפלטו הים

ע"ש לעד"ן דלא כתבו כן רק לשיטתם דס"ל דבעינן לאלתר ותכף ממש וכמ"ש מהרח"ש בזה ע"ש אבל לדידן דנקיטנן בשהיה הויא לפחות שעה א"ש דברי רבינו בצללא ז"ל ולדינא הגם דאין כחנו יפה להכריע בין ההרים הרמים עכ"פ יש לומר דגם מהרח"ש לא חלק בדרך ברורה רק בלשון דאיכא למימר ואינו ברור לו זה וא"כ אין ספיקו מוציא מידי ודאו של רבינו בצלאל ז"ל ועוד נראה דגם אם היה חולק עליו בנדון דידן שהעידו שיש ממש מים מגיעים ומתחילים יודה לרבינו בצללא דליכא בכה"ג כל הטעמים שחלק בהם דאולי לא חלק אלא מפני צירוף כלם ועוד נראה דגם אם חולק בכל טעם וטעם מהם לבדו הא מיהא נראה דיודה לרבינו בצלאל דנפקא מאיסור תורה שלא להרחיק הדיעות כל כך וכמ"ש בטעם ג' בשם רבני בבל. וכ"ן דעת מו"ה מצות כהונה סי' יו"ד שהביא דברי רבינו בצללא הנז' ולא זכר מדברי מהרח"ש ז"ל אם דנראה לו דעת ה' ר"ב עיקר וכאמור אם דנראה לו דעכ"פ מודה מהרח"ש דמדאורייתא מיהא שריא ואותה מבקש מו"ה שם וכמו שסיים אח"ז היא העולה וגו' יצאה אשה זו מאיסור תורה וגו' דדוחק לומר דאשתמיט ליה לשעה דברי מהרח"ש ז"ל כי ספרו מסתמא מצוי ועוד דהבאים אחריו הזכירוהו (וע' הכנה"ג הגה"ט אות שס"ג). ועוד נלע"ד דכיון שהעידו שלא נתפח הו"ל הכרעת המציאות דבנדון זה כך היה דגלי הים צמתי ליה דאלת"ה מתפח הוה תפח וכיון שאנו מסופקים אי צמתי וכמ"ש הר"ב או לא צמתי וכמו שהשיג מהרח"ש א"כ כשהעידו שלא נתפח מוכח לן מזה דצמתי ליה מייא וכעין מ"ש לעיל בטעם ד' עש"ב ובכה"ג נראה דגם מהרח"ש מורה וכאמור שם:

הו') דמרן בש"ע ס' כ"ח כתב די"א בשם ר"ת דהא דאין מעידין עליו אלא עד ג' ימים ה"מ בחבול בפניו אבל אם אינו חבול בפניו מעידים עליו אפילו אחר כמה ימים ע"ש וטעמא דשלשה ימים הוא משום דמתפח וטעמא דשהיה משהועלה מן הים הוא משום דמתפח וא"כ לי"א בשם ר"ת כל שאינו חבול בפניו מעידים עליו גם דאשתהי דאין שום טעם וסברא לחלק ביניהם וכ"כ מור"ם להדיא שש ע"ז ואפילו נפל למים ופי' הב"ש ס"ק פ"ו דאפי' אשתהי מהני ט"ע אם צורתו שלמה וציין להתו' בשם ר"ת ע"ש וא"כ בנ"ד שהעיד כ'מימס בן יהודה שהכירו כמו שהכירו בחייו בפדחתו וחוטמו ופניו והוא שלם לא חסר ממנו דבר וכן העיד פנחס בן יוסף הכרתיו בפניו וחוטמו ופדחתו כי הוא נחייסה הנז' כמו שידע אותו כאשר היה חי הא ודאי דהכרה דטביעות עינא קאמרי והסימנים שזכרו אא"כ אינם אלא תוספת על הטביעות עינא דאלת"ה היה להם לתלות ההכרה בסימנים ולומר שהכירוהו ע"י הסימנים הנז' וא"כ לי"א בשם ר"ת אשה זו מותרת גם מדרבנן וא"כ נראה דהגם דקי"ל דאין לסמוך ע"ז לבד וכמ"ש מרן שם ואינו מחוור בעיני האחרונים

היינו להתירה גם מדרבנן אבל מדאורייתא מיהא שריא וע"ד מ"ש לעיל בטעם ג' בשם רבני בבל שאין להרחיק כ"ך הפלוגתא לומר דלמר מותרת גם מדרבנן ולמר אסורה גם מדאורייתא. ועוד דכבר כ' הפת"ת ס"ק קכ"ה בשם הח"ס אה"ע סי' נ"א נ"ג נ"ו דנראה לו דברי רבינו תם עיקר ומה שחלקו עליו גרם להם שלא ראו ספר הישר לר"ת שזכינו לו עתה ואלו ראו דבריו וגו' שר"ת בעצמו הרגיש בכל קושיותם וישבם לא נחלקו עליו ושר"ת סיים לא מפני קולא של עיגונא אלא מפני שהוא אמתה של תורה דן הוא ורשב"ם כן ומי שאינו מורה כן הוא חוטא וגו' ע"ש ומעתה היה ראוי להורות לדידן שנתגלה בימינו ס' הישר לר"ת להתירה לגמרי דהוי לדידן כאלו אין חולק כלל על ר"ת בזה וכמו שכן כתבו הפוסקים בדומה לזה היכא שנדפסו דברי אחד מן הראשונים אשר לא היה בימי האחרונים ואכמ"ל בזה. אלא דלהתיר לגמרי כיון דסיים הפת"ת שם בשם הח"ס דלא סמך ע"ז לחוד כי אם בצרוף צדדים אחרים הא ודאי שאין בידינו להקל יותר מהרב עצמו שמצא מציאה זו. אבל מ"מ נראה דעפ"ז ג"כ פקע ממנה איסור דאורייתא ולענין להתירה גם מדרבנן הוא שהוצרך הח"ס לצדדים אחרים:

הז') דמרן ז"ל בתשו' סי' י"ב כתב דהכא דיינינן לה מצד אחר דכיון שלא היה חבול בפניו וגם היה כל גופו שלם אפילו אחר כמה ימים יכולים להעיד עליו וכמ"ש התו' והרא"ש והטור וכ"ש זה שאמר שהכירו וגו' בלי שום ספק כלל והרי זה מכירו בטביעות עין ע"ש ודבריו ז"ל לכאורא הפך דבריו בש"ע הנז' דאינו מחוור בעיני האחרונים ע"ש והנלע"ד לישב זה עפמ"ש מרן בסכ"ה בשם ר"ת דאם גופו שלם יכולים להכירו בטביעות עין אפילו אין שם פרצוף פנים פדחת וחוטם וסיים דחלקו עליו האחרונים ומבואר בהח"מ ס"ק ע"ו דמשמע קצת דלא נדחו דברי ר"ת לגמרי ע"ש וכן בהא דסעיף כ"ח כתב הח"מ ס' נ"ד בדומה לזה ע"ש וא"כ י"ל דמרן מצרף ב' הכחות שחידש ר"ת יחד ועם כי באחת מהם אין לסמוך בהיות שניהם יחד יש לסמוך שפיר להתיר ולכן דקדק בתשובתו הנז' לומר וגם היה כל גופו שלם וע' לה' בגדי שש אות ל' בשם מהריק"ו דאפי' החולקים על ר"ת מודו בדאיכא תרתי ע"ש ומעתה הגם דלהתירה ממש גם מדרבנן על ידי זה צריך עיון עוד מ"מ נראה דמדאוריתא מיהא שריא עפ"י צירוף ב' הכחות הנז':

הח') דיש כמה וכמה הוכחות המורים ובאים שזה החלל הנמצא היה שט בים ומת שם וזה הוא הנעדר והגם דאין כאן עדות כבר כתב התה"ד בפסקים וכתבים סי' קל"ט דכי היכי דמקילינן במים שאל"ס דאם נשאת לא תצא ה"ן מקילינן בשאר אומדנות המוכיחות להקל והביא דבריו מהרח"ש דף ס' ע"ג ע"ש והגם דהרדב"ז סי' תקכ"ו תמה הרבה עליו כבר כתב הפת"ת ס"ק ע"ז בשם המה"ץ ס"ק נ"ח שהשיב על כל השגות הרדב"ז וקיים

דברי התה"ד ע"ש וא"כ לדינא יש לנו להכריע כן שבא באחרונה וראה דברי שניהם ועוד דמור"ם דבתריה גרירין כשלא גילה מרן דעתו פסק לדברי התה"ד ע' ס' ט"ו. ועוד נלע"ד דבנ"ד שנמצא החלל לפנינו גם הרדב"ז מודה דהא איכא תרי רובי רובא חדא דנעדר זה טבע במים שאל"ס ורובא תניינא דחלל זה הוא הוא הנעדר. וכמו שיראה המעיין בדברי הרדב"ז שם דעיקר טעמו שם משום דבעי תרי רובי ע"ש. ועוד דאפושי פלוגתא לא מפשינן לומר דגם בכה"ג חולק הרדב"ז. ועוד דבנ"ד אי לא חשבינן לאומדנא א"כ אפשר דחלל זה מת לגמרי ביבשה והשליכוהו על שפת הים או שיצא חי מן הים ומת ביבשה וכל כיוצא בזה וכמ"ש ה' עה"ש אות מ"א בשם ה' בשמים ראש סי' קל"ו ע"ש ואי הוי זה ספק א"כ יש להתירה מס"ס דשמא מת חלל זה ביבשה ועדותם עדות גמורה דהרי בתוך שלשה ביבשה מעידים. ואת"ל דמת בתוך הים שמא לא שהה. אלא דמצד האומדנא אנו באים לדחות הספק הראשון וא"כ הרי יש עוד אומדנא דמוכח דזהו החלל הנעדר ומוקמינן אומדנא כלפי אומדנא וממ"ן תשתרי מדאוריתא מיהא אפי' להרדב"ז ועי' לקמן בטעם הי"ג:

הט') דכיון דהם ב' עדים לא חיישנן דאמרי בדדמי וכמ"ש מו"ה עה"ש אות ס"ג בשם כמה פוסקים וכ"כ ה' עצי ארזים ס"ק ק"ה בדעת הרמב"ם וא"כ הגם דיש חולקים הא מיהא יש לנו להשוותם בהא דמדאורייתא לכ"ע שריא ולא פליגי רק בדרבנן וכמש"ל בטעם ג' בשם רבני בבל:

היו"ד) דהסימנים הנזכרים בדברי העד אם לא יהיו מובהקים ומתירים ממש הא מיהא לא הוו סימנים גרועים לא בינוניים וכמ"ש הב"ש ס"ק ט' בשם הרמב"ם והע"ב סי' ס"ג והב"ח בק"א דשומא הויא סימן בינוני וכ"כ ה' חק"ל סי' י"ב דעיקר סימן השומא הוי ודאי סימן בינוני. ובסימן רושם מכה כתב דרבו הסוברים דהוי סימן מובהק בצמצם מקום רושם זה ע"ש דף כ"ה ע"ב וא"כ הרי כ' מו"ה עה"ש אות מ"ה בשם רי"ו בשם הרמ"ה דבסימנים בינוניים אם נשאת לא תצא. וכ"כ ה' באה"ט ס"ק ע"ב וא"כ אין כאן אלא איסור דרבנן והולכין בספקו להקל וכמ"ש הפת"ת ס"ק קכ"ב בשם הנו"ב סי' כ"ט ע"ש:

הי"א) דאשה זו הוחזקה בחזקת פנויה זה יותר משלשה שנים אצל כל בני ק"ק הדיג,ת יע"א דכלם היה כמעט מוחלט אצלם כי זה החלל הנמצא הוא אישה הנעדר אשר נמצא על שפת הים והביאוהו וקברוהו בני החברה ושאר הק"ק אם רובם או כלם ולא נמצא סתירה לחזקה זו ולא נשמע על זה שום ערעור לומר שנראה למי שהוא כי יש שום ספק בחלל זה כי זה אינו הוא או שמא אינו הוא עד כי היתה רוצה להנשא ולא נכנסה לבית

הספק לא היא ולא הבעל שרצה לישאנה ולא שאר ההק"ק וקי"ל דסוקלין על החזקות וא"כ כיון דהוחזק חלל זה כי הוא בעלה הנה זה לאות כי אין ספק וערעור בזה ויש ללמוד זה בק"ו ממ"ש הגו"ר ס"ס י"א משם מהר"ם גאלנטי דיש לסמוך על המבי"ט בעברו עליה ב' וג' שנים כמש"ל בטעם א' ע"ש וכ"ש בהוחזק חלל זה כי זה הוא הנעדר והוחזקה מכח זה אשתו בתור פנויה דודאי יש סברא וטעם לקיים חזקה זו שלא ערער בה אדם יותר ממה שלא נשמע על הנעדר מאומה דבמה שהוא לפנינו מסתבר יותר לתלות דהיתה כ"ך הכרה ברורה ולכן לא יצא עליה ערעור ועוד דבנמצא מיהא חלל טפי יש להקל מאם לא נמצא לגמרי וא"כ לפ"ד הגו"ר בשם מהרמ"ג נראה דמטעם זה שזכרתי נפקא לה מאיסורא דאורייתא וכאמור:

הי"ב) דהרא"ש בפסקיו ביבמות סובר דמי שלא ראה הטביעה מעיד גם אחר כמה ימים וכתב ה' צמח צדק סי' מ"ה שיש לסמוך על הרא"ש בזה אפילו שלא בשעת הדחק וכ"ש בשעת הדחק ע"ש והגם דכתב שם בשם האחרונים דלא רצו לסמוך על דברי הרא"ש בזה ע"ש וכן ה' עה"ש אות מ' כתב בשם הרא"ש בבשמים ראש סי' קל"ו דלא שנא ושהטור כתב הפך אביו הרא"ש ע"ש מ"מ זכורני דעיקר תשובות הרא"ש אשר בבשמים ראש יש סוברים דמיוחסים להרא"ש ואינם להרא"ש וקצת מתשובותיו מוכיח לשונם שאינם כלשונו שבתשובותיו וא"כ כיון דהטור כתב כן ודרכו ז"ל ללכת בעקבות אביו ודברי הרא"ש בפסקיו מורים כן אמרינן דהוא ידע דאין אותה תשובה מאביו וכן ראיתי לרבינו בצללא בתשו' סי' כ"א שביאר דעת הרא"ש בפסקיו כדברי הטור וא"כ אינו רחוק אם אותה תשובה לאו מר חתים עלה. ועוד דאנן בדידן בתריה דמור"ם גרירין במקום שלא גילה מרן דעתו ומור"ם ז"ל בס' כ"ח נראה דס"ל כיש מחלקין כנז' ע"ש וכ"כ מהרש"ט בתשו' מרן דין משאל"ס אות י"ו מתשובתו ע"ש וגם אם נאמר דאין בידינו הכרעה בזה הא מיהא יש להכריע דנפקא לה מאיסורא דאורייתא אליבא דכ"ע שלא להרחיק המחלוקת כל כך וכמש"ל בטעם ג' בשם רבני בבל ע"ש. ועוד דיש בזה ס"ס שמא כהסוברים דבלא ראה הטביעה מעידים ואת"ל כהחולקים שמא לא נשתהה והגם דיש סוברים דאין להתיר בס"ס בעיגונא דאתתא נלע"ד דודאי אין זה רק מדרבנן אבל מדאורייתא מתירים שפיר בס"ס וכן בכל ס"ס דאתחזק איסורא דיש סוברים דאין להתיר אין זה רק מדרבנן אבל מדאורייתא יש להתיר ועוד דהרי הפר"ח מסיק להתיר בס"ס דאתחזק איסורא בעלמא וכ"ן דעת האחרונים וא"כ נראה דגם לגבי עיגונא דאתתא יש להתיר בס"ס לגמרי וכ"ש דיש להתיר מדאורייתא ע"י ס"ס גם בעיגונא וכאמור:

הי"ג) שכתב מו"ה עה"ש אות ע"א בשם ה' בשמים ראש סי' קל"ו דאם ראה מת על שפת הים אין ראיה שהמים פלטוהו ליבשה ואימור נתעלף אדם שם ומת או נפל שדוד מחליו שהיה לו ואין זה קורבא דמוכח לדון עליה ע"ש וא"כ י"ל דמותרת מס"ס שמא חלל זה מת ביבשה ע"י גוים והשליכוהו שם וכיוצא כגון שיצא מן הים חי ומת בחוץ וכדומה וא"כ בתוך שלשה ימים מעידים עליו ואת"ל דמת בים שמא לא נשתהה וגם להסוברים דאין להתיר מס"ס בעיגונא הא מיהא נראה דמדאורייתא שריא וכמש"ל באות הקודם והגם דהאומד בנ"ד מכריע יותר ויותר דמת בים ופלטו הים כיון דכי אזלינן בתר אומדנא האומדנא ג"כ מכרעת יותר ויותר דזה החלל הוא הנעדר א"כ שפיר יש לעשות הס"ס הנז' ואין האומד הנז' סותר הס"ס כיון דאיכא נגד זה אומר להתיר דעדיף מניה. (ועי' לעיל בטעם ח'):

הי"ד) שכתב הרדב"ז בדברי דוד סימן כ"ד בשם מהר"ם בר ברוך דאם המעיד עליו הוא היה מכירו מחיים ומעיד עליו אחר מותו אפי' לאחר כמה ימים מהימן ע"ש וכן ראיתי לה' יד אהרן הגה"ט אות קמ"א שכ"כ בשם הרא"ם ז"ל וא"כ כ"ש וק"ו באיש כזה אשר מלאכתו היה עגלון נושא סבל על עגלתי אשר איש כזה הנוסע תמיד ממקומו אל הסביבות בעבור מלאכתו זו יהיה ידוע ומפורסם לכל ועוד דנקבר ע"י החברה קדישא אשר מסתמא הם רבים וכלם מבני עירו וביחוד הב' עדים הללו (כפי המסופר) כי הם יודעיו ומכיריו הרבה וא"ך נראה דגם החולקים על מהר"ם בר ברוך יודו בנ"ד מיהא דעדיף טפי ועוד נראה דגם אם יש חולקים מודו מיהא למהר"ם בר ברוך דמדאורייתא שריא שלא להרחיק הפלוגתא כ"ך וכמש"ל בטעם ג' בשם רבני בבל ע"ש:

הט"ו) שכתב ה' מכתם לדוד ז"ל סי' ג' דכיון דמת זה נמצא ממש סחור סחור לאתרא דמתבעי מינה אשר נפקד מושבו מההיא מתא וירונא דיתבא על נהר אדיצי ושם נמצא שנטבע באותו הנהר גופיה אין ספק דאית לן למימר מדינא דאורייתא כאן נמצא וכאן היה ולא חיישינן דילמא מעלמא אתי דכיון דידעינן כי לא נפקד מאותה העיר דשייכא בההוא נהרא רק יהודי זה ונמצא שם יהודי אחד אפילו בלא סימנים היה מקום מדאורייתא לתלות כי הוא זה דהו"ל רוב וקרוב המצוי דאזלינן בתר הקרוב גם לדעת כפר"ח דסובר דרוב וקרוב דמוכח אזלינן בתר הרוב וכ"ש דסימנים מוכיחים עליו והלכך בכה"ג כ"ע מודו דנפקא לה מאיסור תורה ועדיף טובא מההיא דסברת המבי"ט ואפי' הפ"מ והמ"מ בכה"ג פשיטא דליהוי לן מינייהו מודים דרבנן ע"ש ומינה ומינה לנ"ד שלא נשמע שנפקד אז רק זה הנעדר ונמצא החלל הזה על שפת הים דיש לומר כאן נמצא וכאן היה וזה הוא ומותרת מדאורייתא. והגם דשם ה' ז"ל שדי נרגא בזה דדילמא

גוי הוא מההוא אתרא והוצרך לשני סימני טהרה מילה וציצית ע"ש מ"מ נלע"ד שלא כתבו כן רק לפי זמנו אבל בזמנינו זה אשר הממשלה יר"ה עינה פקוחה מאד לדעת מכל נעדר בין גוי בין ישראל ומי שלא יגיד מזה ענוש יענש בפלילים א"כ כמו שכתב ה' הנז' דמה שלא נשמע שנפקד יהודי זולתו הוי הוכחה דלא יש רק זה כן נמי י"ל דממה שלא נשמע דנפקד מהעיר ומהסביבות לא גוי ולא ישראל רק זה הוי הוכחה דזה הוא החלל זהו הנעדר. וכ"ש שהעיד פרג'ון ן' משה חדאד דהדבר הגיע להממשלה ונבחן ע"י רופא הממשלה דודאי י"ל דאי איתא דנפקד איש אחר היתה הממשלה שומעת ומסתפקת היא וקרובי הנפקד השני להסתפק שמא הוא זה ולא יהיה להם לתת אותו לקרוביו לקברו וממה שנתנוהו ולא נסתפקו ולא חשו לזה צ"ל חדא מתרתי או שלא נשמע ולא נודע כלל דיש נפקד אחר. או דנתברר להם כי חלל זה הוא היהודי שמעידין עליו ולא זולתו שראוהו קרובי הנפקד השני וראו כי אינו שייך להם כלל וכלל:

הט"ז) דבלאו הכי אנן בדידן נקיטנן דרובא וקורבא דמוכח אזלינן בתר הקרוב וכמו שכן דעת מרן ז"ל וכמ"ש הפר"ח יו"ד סי' ס"ג ס"ק ג' ועם שהוא חולק הרב מכתם לדוד שם כתב שקיים בחידושיו לדעה זו ע"ש וא"כ בנ"ד דהוי קורבא דמוכח ע"י סימנים לדעת מרן ודעמיה אזל מינה איסורא דאורייתא:

הטו"ב) דכתב הפר"ח ס"ק דקרוב והרוב מחצה על מחצה אזלינן בתר הקרוב ע"ש ומינה לע"ד דאם הקרוב ודאי והרוב ספק אזלינן בתר הקרוב דכך לי רוב ספק או מחצה על מחצה וא"כ חלל זה שהכירוהו בטביעות עינא שהוא כטביעות עינא של האיש הנעדר דודאי היה לו טביעות עינא זו ואין אנו יודעים אם יש עוד בעולם איש אחר שיש בו טביעות עינא כזו הו"ל הקרוב ודאי והרוב ספק וכמחצה על מחצה דמי ומדאורייתא בתר קרוב שהוא ודאי אזלינן וכאמור:

ומעתה אשר ביארתי דלע"ד נפקא לה מחשש הסכנה דאיסור דאורייתא מכמה טעמים יש לנו לברר עוד אם מותרת גם מדרבנן. ונלע"ד דהיא מותרת גם מדרבנן מכמה טעמים שאבאר בעה"ו. ובטרם כל יש לברר האם בעינן שיעידו העדים על מי שהושלך או הועלה מן הים תכף ומיד בלתי שום התאחרות כלל או יש גבול בזה לפחות שהית שעה אחת:

והנה מרן ז"ל בש"ע סי' י"ז סכ"ו כתב והוא שיראוהו מיד כשהעלוהו מן המים ויש פנים לומר דכל דלא שהה שעה אחת בכלל מיד הוי ויש פנים לומר דבעינן הכף ומיד ממש ומסתברא לי טובא כפירוש הראשון דאלו כפירוש השני א"כ אין גבול בדבר כלל וכלל ובכל דהו דכל דהו הוי אשתהי. וא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו מן העגונות אשר בעליהן נטבעו שיעידו עליהם דגם כחצי מינוט או פחות הוי אשתהי וכיון דמדברי מרן

עצמו ומדברי הגמרא והפוסקים מוכח דמעידים א"כ צ"ל שיש איזה גבול לשהיה זו והיינו לפחות שעה אחת וכ"כ הב"ש ס"ק פ' והח"מ ס"ק מ"ט דבאמצע השעה מיהא מעידים גם לדעת מרן ע"ש:

והגם דראיתי להפת"ה ס"ק קי"ז בשם המה"ץ ס"ק ק"ד שכתב דלשון הש"ע משמע דס"ל כדעת הרי"ף והטור ורי"ו דבעינן שיראוהו תכף ואין שיעור לדבר ומהרח"ש הביא עוד כמה פוסקים הסוברים כן ע"ש וגם ראיתי לה' חק"ל אה"ע סי' י"ב דמסיק שאינו רואה מקום להקל שהרי רוב הראשונים והכרעת הש"ע ומור"ם שלא הגיה הוא להחמיר ומי יקל נגד דעתם ע"ש מ"מ הסברא שכתבתי דא"כ נפל פיתא בבירא ובטלת דין עדות הנטבעים כמעט לגמרי אין מכרעת כן. ועם כי אינני כדאי להכריע ובפרט לעשות מעשה נגד החק"ל ודעמיה מ"מ נלע"ד כיון דהב"ש והח"מ סוברים בדעת מרן ז"ל דבעינן מיהא שעה אחת לשהיה א"כ נשאר הדבר למעיין להכריע ביניהם וכשהסברא מכרעת כדברי הח"מ והב"ש שפיר הויא הכרעה. ועוד דלע"ד לשון מרן ז"ל מדוקדק ומוכרע מאד כדברי הב"ש והח"מ ז"ל דבסוף דבריו סיים אבל אם שהה וגו' ואי איתא דאין גבול ושיעור לשהיה זו היל"ל אבל אם לא ראוהו מיד כשהעלוהו מן הים או כשהשליכו הים אין מעידין עליו ומדלא כתב כן ש"מ דשהיה מיהא בעינן אלא שלא נגבל שיעור השהיה וילמוד א"כ הסתום מן המפורש בשאר פוסקים דלפחות שעה אחת שהיה בעינן. והגם דראשית דבריו לכאורה משמע דתכף ומיד בעינן מ"מ יש לנו להשוות דבריו הראשונים עם האחרונים ואמרינן דכל דהוי באמצע השעה בכלל מיד וכלשון זה ממש ראיתי בהנמק"י שכתב על לשון הרי"ף וז"ל זה הלשון מוכיח שלא שהא כלל אחר שהיה ביבשה אבל אם שהה במים ג' ימים ושהה אפי' שעה אחת אחר שעלה ליבשה אין מעידין ולכאורא דבריו סתראי דמרישא משמע שלא שהה כלל ובסיפא משמע שאין קפידא בשעה אחת וצ"ל דבפחות משעה הו"ל כאלו לא שהה כלל ואי לא מסתפינא אמינה דמרן ז"ל נקיט כדברי הנ"י ונשמטה תיבת שעה וע' מ"ש במלואים אות א' עוד בזה. ועוד נלע"ד לישב דברי מרן ז"ל דראשית דבריו דלכתחילה קאי וסוף דבריו אדיעבד קאי דלכתחילה ודאי יש להם להמורים להורות לעדים לראות מיד ותכף ממש ובדיעבד מיהא בעינן שעה וטעמא דמלתא נלע"ד דמרן ז"ל הוא ראה וידע דיש פלוגתא בזה וכמבואר בב"י דלמר תכף בעינן ולמר לפחות שהית שעה ובלא זה לא הויא שהיה לכן מרן ז"ל הכריע בזה דלכתחילה תכף בעינן ובדיעבד סומך על הסוברים דשהיה מיהא בעינן. וכן יש לדקדק לע"ד מדברי מרן דברישא נקט והוא שיראוהו מיד כשהועלה מן המים ובסיפא נקט אחר שהושלך מן המים והיל"ל אחר שהעלוהו מן המים בסיפא דומיא דרישא

או היל"ל ברישא מיד כשהושלך מן המים דומיא דסיפא אלא הוא הדבר דברישא דמיירי בלכתחילה נקיט שהעלוהו דהם הרגישו בו שהוא בים ובאו להעלותו ובזה יתכן להזהיר שיראוהו מיד אבל בסיפא מיירי בדיעבד שהיה במים והים השליכו שאין בידם לראותו תכף ולכן הוגבל הדבר בשהיה דבכה"ג משכחת לה שפיר שלא עברה שעה כגון שבאמצע השעה המה ראו שלא היה שם חלל ונמצא חלל מושלך מהים דאז ודאי לא עברה שעה וכן יש לדקדק ממ"ש מרן והוא שיראוהו ביו"ד ולא כתב והוא שראוהו כלשון הטור דמשמע דעדין לא ראוהו ובאים לראותו וכאמור וכן יש ללמוד ממ"ש מרן ז"ל אבל אם שהה אחר שהושלך מן המים דמשמע דבלא שהה מעידי' וקשה והלא כיון שלא העלוהו בידים רק הושלך מאליו מן הים לא אפשר למצוא הא דתכף כלל ועומד זה תמיד בספק אשתהי ואם כונתו דראינו כשהיה הים מגלגלו ושוטפו ומשליכו ואז בו בפרק תכף ומיד העידו עליו עדים אבל בזולת זה לא יעידו א"כ הי"ל למרן ז"ל לתפוס ב' הלשונות בשוה ולימא בשניהם העלוהו או בשניהם הושלך אחרי דהכל אחד הוא א"כ מה לי העלוהו מה לי הושלך אחרי דבידינו לראות זה וזה תכף ומיד מיירי אמנם לפי מה שביארתי א"ש דברישא בידינו לראות תכף ולזה נקיט העלוהו ובסיפא בשהושלך ואין בידינו לראות תכף ולזה כי לא שהה שיעור השהיה מעידים דאין לדמות לכתחילה לדיעבד וכן יש ללמוד ממה דהרכיב מרן ז"ל לשון הטור ולשון הרמב"ם דהטור נקיט או שלא ראוהו מיד בעלותו מן המים והרמב"ם נקט אחר שהושלך מן המים והי"ל למרן לתפוס כלשון הטור ברישא וסיפא או כלשון הרמב"ם ברישא וסיפא ולהאמור א"ש ועוד דכללא הוא דמרן מכריע בין ב' עמודי ההוראה עפ"ד הרמב"ן והרשב"א והר"ן והסמ"ג וכמבואר בהקדמתו וא"כ בנ"ד דפליגי הרי"ף והרמב"ם ולהרמב"ם שעה מיהא בעינן וכ"ד הרמב"ן והרשב"א והר"ן והסמ"ג וה' המגיד והריב"ש איך שביק לדעת הרמב"ם ומה גם דמרן על הרוב מסתמיך ואזיל בתריה דהרמב"ם ועפ"י הרוב שלחנו הטהור עפ"ד הרמב"ם כמ"ש השו"ג בכלליו ע"ש. ועוד דמשום עיגונא דאתתא הי"ל להכריע בזה כהרמב"ם וכמ"ש הרדב"ז והבאתי דבריו לעיל בטעם ג' להתירה מדאורייתא ע"ש ועוד דהנמק"י שזכרתי מבאר דעת הרי"ף דבעי מיהא שעה ואם יש חולקים הוי כאלו לא גילה הרי"ף ונקיטנן א"כ כהרמב"ם דבעינן מיהא שעה וכאמור. ועוד דדברי הרי"ף הם כמעט כלשון הגמרא ואם בדברי הגמ' מפרש הרמב"ם דיש שעה גבול א"כ גם בדברי הרי"ף מפרש כן וכ"ש דרוב דעותיו והוראותיו כדברי הרי"ף עד שלפעמים כשיש ספק בדבריו ומבואר זה בהרי"ף ראיתי לאחד מהפו' שדעתו דילמוד סתום מן המפורש. ועוד דנראה דכ"ז דבעינן תכף ומיד אינו אלא מדרבנן דודאי מסתברא דלא מיד ממש הוא נתפח וא"כ

מדאורייתא צ"ל שיש גבול זמן או גבול שינוי בכמות ואיכות וא"כ בספק דפלוגתא הי"ל לפסוק לקולא כדין שאר ספיקי דרבנן ולכן נלע"ד עיקר בכונת מרן כמ"ש. וכ"ן דעת מור"ם דאלת"ה לא משכחת ספק אשתהי וכ"כ המה"ק שזכר הפת"ת בדעת מור"ם וכ"ן דעת האחרונים וכ"ן לע"ד עיקר לדינא דכיון דיש פלוגתא בכונת מרן הו"ל כאלו מרן לא גילה דעתו והדרינן א"כ להכרעת מרן בכלליו שבהקדמתו לב"י להכריע בין ב' עמודי ההוראה עפ"ד הרמב"ן הרשב"א הר"ן וכאמור או להכרעת ההלכה דספיקא דרבנן הוי ולקולא וכאמור מעלה:

ועוד נלע"ד דאפי' אם נאמר דכונת מרן בש"ע כהחק"ל והמ"ה דבעינן תכף ומיד מ"מ י"ל דה"מ באותה דקיימא בספיקא דאורייתא אבל בנ"ד דפקע מינה איסורא דאורייתא נקיטנן כהסוברים דשהוי שעה מיהא וכאמור:

והנה אחר שכתבתי זה ראיתי למהרח"ש דף מ"ה ע"א שנרגש בדברי הנמק"י הנז' דלאו רישיה סיפיה וניחא ליה טפי לבאר דבריו הפך מ"ש בעניותי ובעינן תכף ומיד ומ"ש אח"ז אבל אם שהה וגו' אפילו שעה אחת וגו' לאו דוקא שעה גמורה קאמר אלא דשהה כל דהו שעה אחת קרי ליה ע"ש ונפאלתי מאד ע"ז דאם כדבריו ז"ל הי"ל אבל אם שהה וגו' ושהה אחר שעלה מן היבשה אין מעידין עליו וגו' ע"ש ולא לימא כלל לא תיבת שעה ולא תיבת אפילו ולא תיבת אחת ושלשה תיבות אלו הם כמעט כג' עדים כשרים דכונתו מבוארת כדכתיבנא בעניותי דבתוך השעה ממש מיהא מעידים. ועם כי מכיר אני את ערכי ושפל מצבי שאינני כדאי גם להבין דברות קדשו מ"מ מה שהוא מוכרח לפי קוצר דעתי וידיעתי כתבתי ולהרבנים אשר להם כח ההכרעה להכריע בכונת הנמק"י ז"ל מה היא ושו"ר להריטב"א בחי' יבמות שכתב כלשון הנמק"י והוסיף עוד אח"ז ואין מעידים עליו אחר שעה אחת ומזה מוכח לע"ד דדבריו בדוקא שעה ממש וגם מוכח דלשון הגמ' ולשון הרי"ף אחד הוא ושכונת הנמק"י לא לדקדק מלשון הרי"ף בא אלא מלשון הגמ' ג"כ דייקינן ובפרט אם הנמק"י שאב דבריו מהריטב"א ואכמ"ל:

עוד ראיתי לו ז"ל שם שזכר הרבה פוסקים והוכיח מהם דס"ל דלא בעינן שעה אחת כלל אלא תכף ומיד ממש בעינן ע"ש ולע"ד אין זה מוכרח בדבריהם דשפיר י"ל דכל דבאמצע השעה לאלתר ותכף ומיד מקרי וכמש"ל בעניותי לבאר דברי מרן ז"ל בפירושו הראשון וכן ראיתי עתה להריב"ש סי' ש"ף שכתב כיון שנזכר במקום אחר וחמוה בשעתיה נראה שהשיעור הוא שעה אחת כיון שאין לשון לאלתר סותר זה ע"ש ולאלתר ומיד נראה דהכל אחד וא"כ שפיר יש לפרש דברי מרן באמרו מיד דהיינו שבאמצע השעה מיד מקרי כמו דמקרי באמצע השעה לאלתר וכאמור:

הן אמת דמלשון הרשב"א שכתב הריב"ש סי' שע"ח שנראה מלשון הרב אלפסי ז"ל שלא נשתהה כלל אלא שראו אותו בשעה שהעלוהו מן המים לכאורה מורה ובא דסובר דדעת הרי"ף דבעינן תכף ומיד ממש בלי כל שיעור והגבלה אפילו שעה ורביע שעה. אלא דלע"ד גם זה אינו מוכרח כלל וכמו שביארתי בלשון הנמק"י ז"ל כן נמי יש לבאר בלשון הרשב"א דכל דבאמצע השעה לא נשתהה כלל קרי ליה וכשראוהו בתוך השעה מעידים וע"ז כתב אלא שראו אותו ,,בשעה'' שעלה מן המים דהיינו בשעה ראשונה שעלה מן המים וכל עיקר כונתו לכתוב ע"ז מה שנראה מדברי הרמב"ם שעות ולא שעה וכמו שסיים ע"ז אבל הרמב"ם וגו' ע"ש. ומ"ש שם ע"ד הרמב"ם שאינו צריך להיות שם ממש כשהעלוהו מן המים אלא זמן מועט כשעה חדא לאו למימרא דלהרי"ף בעינן שהיה שם מיד בלתי כל גבול שהיה אלא דלהרי"ף דבעינן שיעור שעה דהיינו לא שהה כלל והיינו לאלתר א"כ מסתמא בעינן דהיה שם בשעה שהעלוהו מן המים דבלא זה תעבור השעה על הרוב אבל להרמב"ם אין צמצום שעה מדוקדק אלא כל זמן מועט שעות מה ומאי דקאמר הגמרה בשעתיה ר"ל ,,כשעה'' חדא ולא שעה חדא. וזה מוכרח מתוך דבריו דהרמב"ם קאמר שעות ואיך א"כ מסיים כשעה חדא וצ"ל כמו שפירשתי בענותי וכן יש להוכיח מדברי הרשב"א עצמו שזכר הריב"ש סי' ש"ף דבעינן שעה אחת לדעתו ולדעת הרמב"ן ואיך הרשב"א עצמו נייד מדברי הרי"ף אלא ודאי כדאמרן בכונת הרי"ף. או שאין הכרעה בדבריו וגם אם נאמר דהרשב"א דעת רבו הרמב"ן או דעת עצמו נקיט לעיקר ולא כדעת הרי"ף ז"ל מ"מ הא מיהא לדידן אם הרשב"א שראה כל זה ולא ניחא ליה כדעת הרי"ף וכן הריב"ש שם סי' ש"ף מסיק כן. איך אנחנו תהיה הכרעתינו יותר מהכרעתו הוא וא"כ איך מרן ז"ל לא פסק דבעינן מיהא שעה אלא ודאי כמו שפירשתי לעיל דכל בתוך שעה מיד קרי ליה וכאמור. ומעתה כמעט לע"ד דאין מי מהראשונים שסובר בהחלט דבעינן תכף ומיד ממש בלתי גבול וע' להחק"ל ז"ל סי' י"ב שכמעט כל יסודו בנוי על דברי מהרח"ש ולהאמור לע"ד אדרבא מוכח איפכא וכדאמרן:

גם מ"ש החק"ל דזה דומה לספק אשתהי ע"ש אינו נראה לע"ד דמלבד דהכרעת כללי ההוראה אשר בית ישראל נשען עליהם וכמבואר בהקדמת מרן לב"י הוא דבעינן מיהא שעה אחת וכהרמב"ם והרמב"ן והסמ"ג והרשב"א והר"ן וכאמור עוד בה דלא דמי כלל וכלל לספק אשתהי דודאי אי אפשר כלל לומר דברגע והמינוט הראשון או גם בחלק מה מהם שיצא מהמים משתנה מן התורה אלא דיש איזה גבול זמן או גבול שינוי גופניי ע"י סימני תפיחה וכיוצא וא"כ כיון שמוכרחים לומר דמן התורה יש איזה הגבלה וכמש"ל א"כ פלוגתא זו דבעינן תכף ומיד ממש אם ימצא מי שסובר כן אינו אלא מדרבנן וכי

איכא סוברים דבעינן שעה הו"ל פלוגתא בדרבנן וספקא דרבנן לקולא ובכן לע"ד העיקר כהח"מ והב"ש דשעה בעינן:

ומעתה דנקיטנן דבעינן שהיה לפחות שעה ורק אז לא יוכלו להעיד יש להסתפק בנ"ד דספק אשתהי הוי אם מותרת גם מדרבנן להנשא או לא והנלע"ד דמותרת דהגם דמור"ם ז"ל סכ"ו כתב ספק אם נשתהה או לא אזלינן לחומרא ע"ש הני מילי כשהיא אסורה מדאורייתא דאז ס' אשתהי ספיקא דאורייתא ולחומרא אבל בנ"ד דפקע מינה איסורא דאוריית' וכאמור הו"ל ס' אשתהי ספיקא דרבנן ולקולא וכן מתבאר מדברי הריב"ש סי' שע"ט אשר משם שאב מור"ם ז"ל דבריו וכן מדוקדק גם לשון מור"ם דבספיקא דאורייתא מיירי שכ' אזלינן לחומרא ואפילו נשאת תצא ואלו בדקיימא באיסורא דרבנן הא קי"ל דאם נשאת לא תצא כמבו' מדברי מרן סי' ל"ד ע"ש וכ"כ מהריק"ש באהלי יעקב סי' קי"ד להדיא דהריב"ש מתיר בס' אשתהי כי ליכא איסורא דאורייתא וכ"כ מהרח"ש בקונטריס עיגונא דאתתא דף נ"א ומהרשד"ם אה"ע סי' נ"א ע"ש. וכ"ן מדברי הרשב"א ביבמות ושאר פוסקים שזכרתי לעיל בטעם הב' להתירה מדאורייתא דספק נתפח בדרבנן יש להקל ע"ש וספק אשתהי היינו משום תפיחה וא"כ הו"ל ספק נתפח וכי פקע מינה איסורא דאורייתא לקולא הוי וכאמור:

ועוד דלפמ"ש לעיל באות ד' דמדלא איתפח ש"מ שלא שהה א"כ גם מדרבנן שריא ומזה נראה דאפילו להסוברים דבעינן תכף ומיד ממש הנה בזה שהעידו דלא נתפח הוי לאות דתכף ומיד ראוהו ומהטעם הנ"ל דאי אשתהי אפילו כ"ד מתפח הוה תפח שהרי הם מבארים בדברי הגמרא דחזיוה בשעתיה ואי לא מתפח תפח היינו דתכף ומיד צריכים לראותו ובלא זה מתפח. ועי' מ"ש לעיל מזה דהוכיח מדברי מור"ם שכ' ס' אשתהי ומ"ש הפת"ת ס"ק קי"ז בשם המה"ק ואין כאן מקום להאריך:

ועוד כיון דלהרמב"ם ז"ל בעינן תרתי שהה ואיתפח וכמש"ל באות ג' הגם דנראה דדעת מרן הפך זה יש לסמוך מיהא על הרמב"ם כל דנפקא מאיסורא דאורייתא ועם כי אחד מהטעמים שכתבתי לאיפוקה מאיסורא דאורייתא הוא עפ"ד הרמב"ם הנז' וכנז"ל באות ג' מ"מ הא פשו להו טובא כמה טעמים לאיפוקה מאיסורא דאורייתא ותהני לן א"כ דעת הרמב"ם והסומכים עליו לאיפוקה גם מאיסורא דרבנן כדין סד"ר לקולא דמה לי ספק מציאות מה לי ספק פלוגתא. ועוד דהו"ל ס"ס שמא כהרמב"ם דבעינן אתפח ואת"ל כהחולקים שמא זה לא שהה או שמא גלי הים צמתו ליה וכמ"ש לעיל אות ה' ע"ש:

ועוד יש לעשות ס"ס עפ"ד רבינו תם כמש"ל אות ו' ואת"ל דלא נקיטנן כר"ת שמא לא נשתהה. או שמא הלכה כהרמב"ם דבעינן תרתי. או י"ל בדומה לזה שמא הלכה

כהסוברים דבב' עדים לא חיישינן דאמרי בדדמי ואת"ל דחיישינן שמא נקיטנן כהרמב"ם דכל דלא אתפח ליכא כלל הא דבדדמי:

ועוד דכיון דפקע מינה איסורא דאורייתא משאר טעמים יש לסמוך על הסימנים במלתא דרבנן ועמש"ל או"י וכמ"ש החק"ל אה"ע סוף סי' י"ב בשם הפנ"י אה"ע סי' ת' ע"ש:

ועוד דכיון דפקע מינה איסורא דאורייתא משאר טעמים יש לסמוך על הרא"ש ודעמיה דבלא ראו הטביעה מעידים גם לאחר כמה ימים וכמש"ל אות י"ב ע"ש דהא הו"ל סד"ר ולקולא. ועוד דבפסחים יו"ד בפלוגתא דרבי ורשב"ג נקיטנן מיהא דבדרבנן אמרינן קבר שנאבד הוא קבר שנמצא א"כ בנ"ד דהויא רק דרבנן תולין כן ועי' להפת"ת ס"ק קכ"ח בשם הנו"ב סי' מ"ו וכ"ש להראב"ד והרז"ה והה"מ כיע"ש:

ועוד יש להתיר מס"ס דשמא כמהר"ם בר ברוך והרא"ם דבמכירו מחיים לא חיישינן לבדדמי ואת"ל כהחולקים שמא זה לא נשתהה. או שמא כהסוברים דבב' עדים מיהא לא חיישי' לבדדמי ועוד יש לצדד לפרש כמה ספיקות וצדדים היוצאים מבין הטעמים האמורים למעלה ובמה שכתבתי לע"ד יש כדי לסמוך להתירה גם מדרבנן אליבא דכ"ע ואפי' להסוברים דאין להתיר בס"ס בעיגונא ה"מ בדאיכא איסור דאורייתא ועוד דבג' ספיקות מודים כמ"ש הרב רב פעלים ח' סי',, וכ"ש בדאיכא כמה ספיקי ספיקות וכאמור:

פש גבן לברורי אם מה שאמרו דיש חיכוך בחוטמו הוי כמכה ומיא מרזו מכה ואינו ניכר ואין מעידים או לא ונלע"ד דגם מזה אין לחוש דהרי מבואר בדברי מרן בתשו' סי' ו' והובא בקע"ד שבסוף הש"ע אות קע"ב דבנפצע באחד מאיבריו אפי' חסר קצת בשר נראה דמעידים עליו וכ"כ בקמ"ר שם אות תי"ב דקליפת עור אינה כלום וכ"ש חיכוך מהמים ועוד דכיון דקי"ל דאם הוכה אחר שמת אין המכה כלום וכמ"ש מרן בתשו' סי' יו"ד וכ"כ הבאה"ט ס"ק ס"ה בשם מהרח"ש דלכ"ע אין לחוש למכה שהיתה לו אחר שמת א"כ בנ"ד דפקע מינה איסורא דאורייתא ומספיקנן אימתי הוכה הו"ל סד"ר ולקולא. וע' להפת"ת ס"ק קט"ו בשם ה' פרח שושן כלל ג' סי' א' דאפי' בודאי מכה וספק אם מחיים תולין להקל ע"ש וכ"ש בנ"ד דהויא רק מדרבנן. ועוד דמדלא תפח ש"מ דהמכה אחר שמת היתה או שאין זו מכה דאלת"ה מתפח הוה תפח. ע"ד מש"ל אות ג' ע"ש:

ועוד דמרן בתשו' סי' יו"ד כתב דדעת הרמב"ם והסמ"ג ורבינו ירוחם והוב"ד בקע"ד אות ר"י דאין לחוש לעולם למכה ע"ש והגם דמרן בש"ע חייש לה ה"מ בספק דאורייתא אבל בנ"ד דפקע מינה איסורא דאורייתא יש להתיר מספק דפלוגתא וכדין שאר ספיקי דרבנן:

ועוד דיש לסמוך על ר"ת דבאינו חבול בפניו וכ"ש אם גופו שלם דמעידים גם אחר כמה ימים והיינו משום דלא חיישינן לשינוי דנפיחה וא"כ גם ביש מכה אין לחוש ומעידים דכל עיקר חשש המכה אינו אלא משום דעי"ז נתפח ואם לא חיישינן גם דנתפח לא חיישינן למכה ולא מקרי נ"ד חבול בפניו דחבלה היינו נטילת איזה מהפרצוף וכמו שכ"כ רש"י בגמרא יבמות ק"ך ע"א ד"ק אין מעידין:

ועוד דכיון דלהרא"ש והטור ומור"ם כי לא ראו הטביעה לא חיישנן לבדדמי גם אחר כמה ימים מינה נמי דלא חיישנן למכה דהכל מטעם אחד דחששת נפיחה וכאמור וא"כ בדרבנן סומכין ע"ז:

ועוד די"ל דזה החלל לא היה כלל במים וכמש"ל אות י"ג וא"כ ליכא חשש דמכה וכיון דפקע מינה איסורא דאוריתא יש פנים לסמוך להקל ואי משום האומדנא דהיה במים הרי ג"כ לעומת זה העדים אומרים כי זה רק מחיכוך המים ולא היתה מכה לפי משמעות דבריהם:

ועוד דיש סוברים דוקא אם המכה ברגליו כמ"ש ה' באה"ט ס"ק ס"ה בשם מהרשד"ם סי' נ"ד ועם כי יש חולקים בדרבנן מיהא יש לסמוך על המקילים:

ועוד דיש סוברים דבתוך שלשה ימים לא מרזו מכה וכמ"ש הפת"ת ס"ק קי"ט וע"ש דהורה ה' ישועות יעקב למעשה להקל בצירוף חכמי הדור וכ"ש בנ"ד דפקע איסורא דאוריתא מינה:

ועוד דהרי איכא ס"ס שמא הוכה אחר שמת ואת"ל קודם שמא הלכה כהסוברים דאין לחוש למכה:

ועוד דכיון דיש ב' עדים גם בנפיחה דמכה מעידים דמה לי נפיחת מכה או נפיחת שהיה ועמש"ל אות ט' ובדרבנן יש לסמוך על הסוברים כן ועוד דיש לעשות ס"ס בזה שמא כהסוברים כן ואת"ל דלא נקיטנן כן שמא במכיריו מעידים כמש"ל אות י"ד ע"ש. ועוד יש לצרף ולצדד כמה אופני ספיקות וספיקי ספיקות מזה לזה וא"ץ להאריך עוד בזה ועמש"ל בהתיר ס' אשתהי דכי איכא רק ג' ספיקות כ"ע מודו להתיר אפי' לא פקע איסור דאו' וכ"ש בדרבנן וכ"ש אי איכא הרבה ספיקי ספיקות וכאמור:

וראיתי לידידינו מוהרי"ב נר"ו ומוהרצ"ך נר"ו מ"ש בזה וזה מה שנלע"ד להעיר על דבריהם כתב מוהרי"ב הי"ו דעפ"י עדות של העד שבא עמו אל שפת הים בחיים יש אומדנא דנכנס אל הים לשוט וטבע בים דהו"ל איסור דרבנן דמקילים אפי' בס' אחד ע"ש וכן ראיתי לידידנו מהרצ"ך נר"ו בתשובתו שכ' דיצאה מאיסורא דאורייתא דכל הנטבעי'

אין איסורם אלא מדרבנן ע"ש ולאחמ"ר נ"ד שאני ושאני דלא ראוהו כלל שנטבע וכ"ש דלא שהו עליו עד שתצא נפשו:

עוד ראיתי למהרצ"ך נר"ו דף ו' ע"א שצירף סברת הריב"ש דבנשתהא בים דאין מעידים היינו בשהה ג' ימים במים והגם דהריב"ש עצמו דחה זה אפשר דמודה דאינה אסורה אלא מדרבנן ע"ש וז"א לענ"ד דכיון דלא נמצאת סברה זו בעולם רק נזכרה ונדחית איך אפ' לסמוך עליה גם בדרבנן והגם דראיתי למו"ה עה"ש אות מ' שדקדק מדברי הריטב"א בחי' והביאו הנ"י שכתב אבל אם שהה במים ג' ימים וכו' דמשמע דוקא אחר ג' וכו' מ"מ נראה מדבריו שם דסברא יחידאה היא אבל הפוסקי' חלוקים ע"ז ועוד דאין כאן דעה אפי' יחידאה מבוארת אלא דמשמע כן ואפשר שאינו מוכרח ולא נחית לדוקיא כלל ואין כאן מקום להאריך בזה ועי' באות שאח"ז:

גם ראיתי למהרי"ב נר"ו ד"ד ע"א שכתב ובנד"ד דנמצא תוך ג' ימים אפשר דאפי' החולקים עם הרש"ך ודעמיה יודו משום דלדעת הריב"ש והריטב"א והנ"י אפי' אשתהי מעידים עליו וציין למעיין בהב"י והכנה"ג הגהב"י אות תי"ג ע"ש וחפשתי ולא מצאתי שם בכנה"ג אלא אדרבא ראיתי שם דדחה לזה שאין כונת הנ"י רק לרבותא דגם בכה"ג ס"ל להרמב"ם דבעי' שיתפח ע"ש וכיון דאין לנו מי להשען עליו שסובר כן להדיא אין נלע"ד לסמוך ע"ז ועמ"ש לעיל באות הקודם זהו הנלע"ד על דבריהם נר"ו בדרך העברה קלה כי קרובי האשה ממשמשים ובאים לדעת אם היא מותרת להנשא:

המורם מכל זה דאשה זו הנצבת בשאלה מותרת להנשא גם מדרבנן לכתחילה אם כה יסכימו חכמי ורבני דורינו הי"ו ועל כלם עטרת ראשינו מוה"ר מהר"ם שתרוג נר"ו ועל פיהם יקום דבר ואם לאו יהיו כל דברי אלה למראה מקום וציון ענייניים בעלמא לא להלכה ולא למעשה. וצייי"מ ויורנו מתורתו נפלאות. נאם הכו"ח פה אי ג'רבה יע"א ביום א"ך טוב סיון התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

וזאת תשובת והסכמת מורינו הרב הגדול מהר"ם שתרוג נר"ו ראש הרבנים בעוב"י תונס ואנפיה ה"ה שבת אחים וישיב משה ח"א וח"ב:

תשובה ראיתי את דברי הרבנים המובהקים מהרי"ב ומהרצ"ך נר"ו טובים השנים ואחרון אחרון חביב מהרמ"ך נר"ו אשר הרחיבו והעמיקו בשריותא דהך אתתא מפני תקנה עגונות ולא הניחו פנה וזוית ועמדו על כל הספיקות ובכן אני אומר גם ידי תכון עמהם ומותרת להנשא ושלום על ישראל ע"ה משה שתרוג ס"ט:

סימן טו

לעי"ת נאבס יע"א

נשלאתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' סוסו הכהן הי"ו על המתנות שנותן החתן להכלה בראשית דיבורו עמה אם תקח אותם יתרים על כתובתה אם נתאלמנה או נתגרשה. ושמדברי העה"ש אה"ע סי' ע"ז נר' דשייכי להכלה. ובקש לעמוד על דעתנו ועל מנהגנו: תשובה מרן ז"ל בב"י סי' צ"ט כ' בשם הריב"ש לחלק בין מעות ושאר מטלטלים שאינם מלבושים ותכשיטין בין סבלונות תכשיטי כסף וזהב שנותן החתן להכלה להתנאות בהם דבמעות וכיוצא זוכה האשה. ובתכשיטין זוכה האיש. ומדברי ה' בית יהודה דף קי"ב ד"ה בענין המתנות וכו' מבואר להדיא דמה שנותן החתן להכלה בין קודם חופה בין ליל החופה שנקראים ג"כ בשם ,,ארוייא" (נר' פשוט דכונתו מלשון ראיה שרואה החתן את הכלה) אינם שלה דלא נתנם לה אליה על דעת להתנאות בהם ע"ש. ומזה מבואר דלא קי"ל כהרדב"ז שזכר העה"ש בסי' ע"ז דלא כהריב"ש וממילא מבואר דמה שכ' העה"ש ע"ז ונראה דהמוהר וכו' אינו אלא לדעת הרדב"ז. ואפשר דהרדב"ז גופיה אתי עלה מצד מנהגם דלא נהיגי כהריב"ש וכמ"ש השש"א אה"ע סי' ס"א בשם מהריק"ש וכבר נודע דעירו של מהריק"ש היא מצרים עירו של הרדב"ז. וא"ך לדידן ודאי דבתריה דמרן הב"י גרירין שפסק לדברי הריב"ש וכן פסק מור"ם בסוף סי' צ"ט דברי הריב"ש בקצרה. ובלא"ה נר' מדברי הרדב"ז ח"ב סי' ר"ה שזכר העה"ש שם דמנהג מצרים במהר הבתולות היה במעות וכיוצא בהם שאינם תכשיטין. וא"ך י"ל דהרדב"ז והריב"ש מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ומינה דדברי ה' בית יהודה הם ג"כ בתכשיטין ולא במעות. וא"ך אם שאלתו על התכשיטין הדבר ברור דזוכה בהם הבעל ואם הם מעות וכיוצא הדבר ברור שזוכה בהם האשה כמבו' מדברי הריב"ש שזכר מרן בב"י:

ומה ששאל על המנהג. הנה בעונותינו הרבים בזמננו זה זקנים משער שבתו וחיי לרבנן שבקו ואין לנו למי לשאול ואין אנו יודעים איך היו עושים הראשונים. אך מסתמא כדין נהגו וכידוע דכל ספק במנהג מוקמינן ליה אדינא. ועוד דמדברי ה' זרעו של אברהם הנדפס מחדש דף ע"ו ע"ב ד"ה ותו שכ' והדבר ידוע דפה מתא ואלגזאיר בדרך אחד ילכו. ומדברי השש"א אה"ע סי' ס"א בסופו ומדברי מוהרמ"ז ז"ל בוידבר משה אה"ע סוף סי' ט"ו מתבאר דאזלינן בתריה דה' בית יהודה אם לא נודע שהמנהג הפך זה. וכן זכורני שכן שמעתי ממוהרס"ך ה' המחבר ברכת ה' ז"ל כאותה שמועה שזכר ה' וידבר משה ז"ל וכל שכן במקום שההלכה ג"כ מוסכמת למנהג שזכר ה' בית יהודה ז"ל זהו הנלע"ד בזה. הכו"ח פה אי ג'רבה יע"א ביום כ"ח ניסן התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן טז

שאלה אשה שהלך בעלה למדינת הים למקום רחוק הרבה ולא רצה לבוא ואין נמצאים שלוחים הבאים מהתם לעיר האשה ועמדה עגונה כמה שנים האם אפשר שהבעל בעירו ימנה שליח מעיר האשה ע"י ב' עדים שבעירו וישלח את הגט ע"י הבי דואר (הפוצטא) ושלוחו יקבלהו מהפוצטא ויתנהו לאשתו:

תשובה מה שיש לחוש בזה הוא א') מצד השליחות עצמה אולי אינה מועלת רק אם יהיו השליח והמשלח פנים בפנים ולא זה כאן וזה בעיר אחרת ב') מצד דשמא השליח לא קבל אז תחילה השליחות ואח"כ חוזר בו ומקבל ג') מצד דשמא הבעל יבטל השליחות ד') מצד שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם ה') מצד דאין ידועה חתימת עדי ההרשאה לשליחות ולא עדי הגט ולא חתימת ב"ד שעמדו בסידור הגט ו') מצד דאין אנו מכירים מה טיבם של מסדרי הגט שם ואולי אינם בקיאים וראויים לזה ז') מצד היות הגט נשלח ע"י הבידואר והו"ל ע"י נכרי וחיישינן לזיוף או דאין לו תורת שליחות ועוד איזה ספיקות שיתבארו בתשובתי בעה"ו:

והנה מצד הספק הז' דנשלח ע"י הבידואר שהוא מתנהל ע"י גויים וכיוצא מבואר בדברי מרן ז"ל סי' קמ"א סעיף ל"ה דהשולח גט ביד גוי שיתננו לפלוני ומינה הבעל בכתבו לאותו פלוני שליח להוליך הגט לאשתו כשר מפני שהגוי אינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא ע"ש והגם דמבואר בטור וב"י דהגאונים כתבו דגט כזה פסול הוא ורק לענין אם נשאת לא תצא ומבואר דלדעתם אפי' בדיעבד שניתן פסול מ"מ כבר הרא"ש ז"ל כתב דאין מקום לפסול הגט וסיים דכן נוהגים באשכנז וצרפת עפ"י ר"ת לשלוח גט וקידושין ע"י נכרי וממנה בכתבו ישראל שבאותו מקום שליח ע"ש ומשמע מזה דגם לכתחילה עושים כן באשכנז וצרפת וא"כ גם מ"ש מרן ז"ל לשון כשר היינו דגם לכתחילה עושים כן אך משום דאין זה ודאי רק בדלא אפשר בישראל ושעת הדחק וכיוצא דהוי כדיעבד משו"ה נקט מרן לשון דיעבד וכן גם הרא"ש לא הוצרך לומר דלדעתו גם לכתחילה שפיר דמי רק כתב להכשיר בדיעבד וממילא גם לכתחילה בדאיכא דחק חשיב כדיעבד ושולחין בכה"ג גם לכתחילה ולזה סיים הרא"ש דבאשכנז וצרפת שולחים וגו' כי הכל אחד הוא וכאמור:

וכן ראיתי לה' יכין ובועז ח"א סי' ס"ה שכתב והגוי יכול להביא אותו כל שלא יהיה שליח אלא שיביאנו וימסרנו ליד שליח ישראל שלא עשה אלא מעשה קוף בעלמא וכן כתבו גדולי האחרונים אעפ"י שמקצת גאונים לא הכשירו זה וא"ז הרב ר' שמעון בן החכם ר' צמח ז"ל מצא סמך לדברי המכשירים ע"ש וכ"כ ה' משכנות הרועים מע' ג'

אות י"ז דדעת מרן ז"ל משמע דאפי' לכתחילה ואנו אין לנו אלא פסק מרן ז"ל בש"ע ע"ש וכן ראיתי לה' בית יהודה במנהגים דף ק"י ע"ג ס"ד שכתב דכבר נהגו להקל עפ"י סברת הש"ע סי' קע"א סל"ה ושכ"כ בפשיטות ה' יכין ובועז וגו' ע"ש ומזה מוכח דגם הוא מיירי בלכתחילה ושכן הבין בש"ע דאלת"ה לא היה שותק בהביאו דברי ה' יכין ובועז מלהעיר עליהם והגם דסיים שם דאמר לו רבו דאין לנהוג כן רק במקום עיגון דבלא"ה לעולם יש לעשות שליח הולכה או כתיקון המבואר בתומת ישרים סי' ק"ב ע"ש הא מיהא מודה דכי איכא עיגון שפיר יש לעשות לכתחילה אך בליכא עיגון נראה דכ"ע מודו דאין להקל וע' לה' משה"ר שם דנראה שסובר בדעת מרן דא"ץ עיגון ע"ש ואינו נלע"ד אלא כדכתיבנא וכ"ן דעת מור"ם ז"ל דלא זכר שיש חולקין על מרן ז"ל רק מצד השליחות בכתב ומשמע דמצד זה דנשלח ע"י גוי לא איכפת אלא דה' באה"ג ז"ל כתב דמור"ם טעמו מפני דברי הגאונים וכבר הרבה מהאחרונים חלקו ע"ז עי' הפת"ת והשד"ח:

בכ"מ. ומעתה כיון דמרן ומור"ם וגדולי האחרונים ורבני המערב ורבני אלג'יר ורבני תונס ז"ל נקטי בפשיטות להקל שלא לחוש לדעת האוסרים ודאי דהכי נקטינן וכ"ן ג"כ דעת רבני קושטא ודעת רבני ירושלים כמ"ש ה' בני בנימין וקרב איש סי' י"ט שנשלח להם מקושטא גט ע"י הבי דואר ולא ערערו בזה כלום ע"ש:

והגם דאנן בדידן נקיטנן תמיד לחוש בגיטין לכל הסברות אפי' שהם נגד מרן ז"ל ומשתדלי' לצאת אליבא דכ"ע וכמ"ש ה' מצות כהונה סי' (ס"ז] ע"ש וכ"כ העה"ש אה"ע סי' מ"ב אות ב'] בשם מהריט"א וכמובא דבריו במשה"ר מע' (ק' אות כ"ג דרצ"ה ע"א] ע"ש מ"מ נראה דהיינו דוקא כשהפלוגתא בגוף הגיטין או הקידושין אבל בנדון זה דאינו תלוי אלא בשליחות מוקמי' ליה אדינא לפי מה שתכריע ההלכה וכבר מרן ז"ל ודעמיה הכריעו להקל ועוד נראה דלא נאמר כלל זה לחוש לכל הסברות בגיטין וקידושין רק בדליכא עיגון אבל בדאיכא עיגון אין לחוש לסברות שאינם כהלכה וכן מתבאר מדברי העה"ש שהזכיר ה' משה"ר שם:

ועוד נלע"ד דאין זה רק במקום שלא נתפשט המנהג אבל בנ"ד שנתפשט המנהג באשכנז וצרפת וכן נהגו באלג'יר ובכמה קצות תבל אין לחוש לחומרת הסברות שאינם כדינא וכ"ש וק"ו בנ"ד שבא לשלוח ע"י בי דואר שהם ממונים מהממשלה לקבל ולשלוח ע"י עגלת הפוצטא וכיוצא ואין להם שום מבוא ואדרבה הנימוס עוצר בעדם מלשלוח ידם בשום מכתב יהיה מה שיהיה וכ"ש באם שולחין אותו בטוח (ריכומאנדי) וחתום בטבעת המשלח שכמעט אי אפשר בעולם שישלחו יד בו ואין יודעים ממה שיש בו בשום אופן ודומה זה לרואה עגלת גוי הולכת ומכניס באיזה זוית ממנה גט חתום ומודיע את חבירו

שבעיר אחרת לבוא אל העגלה לקחת דמסתברא לי טובא דבכה"ג אין מקום כלל לחוש לגוי ואפשר דגם הגאונים שפיסלו בגוי המוליך מודו בכה"ג דהוי בטוח (ריכומאנדי) או אפילו אינו ריכומאנדי יש להתיר חדא דאפושי פלוגתא לא מפשינן ותו דכיון דדבריהם ז"ל תמוהים וכמו שתמה הרא"ש על זה א"כ הבו דלא להוסיף עלה שלא להגדיל התימא יותר המורם מכל זה דלע"ד שפיר יכולים לשלוח ע"י הבידואר בטוח ריכומאנדי חתום וסגור בלי פקפוק. וכן דעת הרה"ג מהר"י זיתון ז"ל שכתב וז"ל דכבר נהגו בכל קצוי תבל להקל בזה ושיש לנו ללכת אחרי המקילים בזה להרים מכשול מדרך עמנו ע"ש:

ולענין הספק הראשון שהשליח בעיר אחרת והמשלח ממנהו רק בכתב מן האמור ג"כ מתבאר דדעת מרן ז"ל להתיר אפי' לכתחי' וכאמור והגם דמור"ם ז"ל מסיים ע"ז דיש חולקים וס"ל דאין למנות שליח הולכה ע"י כתב ושלא ראה נוהגים כדעת מרן ע"ש מ"מ אנן בדידן דבתריה דמרן גרירי שפיר יש לעשות שליח באופן כזה וכ"ן דעת ה' יכין ובועז סי' ס"ה שכתב וימנה בכאן שליח אחד מאחיו וגו' ע"ש אלמא דאחיו הם בעיר ה' יכין ובועז והבעל כותב להם מינוי מעירו ולא חייש למינוי ע"י כתב וכן ה' זקן אהרן ז"ל סי' ל"ד דעתו דאין לחוש למינוי ע"י כתב ופשיט"ל שאדם עושה שליח אפי' ממקום למקום ע"ש וכ"ן דעת ה' בית יהודה דק"י ע"ג ודעת רבו ז"ל וכיע"ש:

והגם דלפי האמור יש ב' ריעותות האחד מצד דעת הגאונים דפוסלים כשיש יד גוי באמצע ודעת יש חולקים דאין למנות בכתב שליח הולכה וכאמור וכתב ה' מהרא"א והב"ד ה' יד אהרן הגה"ט אות פ"ט דאף למאן דקאי כסברת בה"ג הם מקצת מרבוותא מ"מ בהצטרף נמי דעת מי שסובר שאין לעשות שליח שלא בפניו יעשה חומה בצורה כדי שלא יועיל שליחות כזו ע"ש מ"מ הלא מהראנ"ח ז"ל ח"א סי' ל"ב והב"ד ה' יד אהרן שם כתב דכיון דרבו המתירים ופשט המנהג בין הראשונים לעשות מעשה משום דהוי מעשה קוף בעלמא אין לחוש בשעת הדחק ע"ש וא"כ במקום עוגין יש לנו לסמוך על מהראנ"ח ז"ל אף אם לא היה בידינו הכרעה אחרת וכ"ש שיש בידינו לעמוד גדול וחזק והיא דעת מרן ז"ל שם דמבואר להדיא מדבריו דלא חייש כלל גם בהיות ב' האימרות מצורפין יחד זל"ז וכמבואר בשלחנו הטהור וכאמור וכ"ש למש"ל מזה דבכה"ג דע"י הבי דואר וכ"ש אם חתום ובטוח (ריכומאנדי) גם הגאונים י"ל דמודו וא"ך דל מהכא ריעותא אחת וא"כ גם מוהרא"א יודה דלא קא חייש רק להצטרפות שניהם וכאמור וכ"ן דעת הרדב"ז ז"ל הב"ד ה' יד אהרן שם דכי איכא עיגון אין לחוש וכ"ן דעת ה' יד אהרן ז"ל עצמו כיע"ש וכ"ן דעת רבני קושטא ודעת רבני ירושלים וכמבואר בבני בנימין וקרב איש

סי' י"ט ע"ש ועי' לה' שולחנו של אברהם סי' נ"ה ונר' דכוונתו לאסיפת דינים בעלמא אמנם לדינא מודה דנקיטנן כמרן ז"ל:
גם לענין הספק הב' דשמא השליח שבמקום האשה לא ירצה לקבל השליחות מן האמור לעיל מתבאר ג"כ דאין לחוש לזה:
גם לענין הספק הג' מן האמור לעיל מתבאר דאין לחוש לזה ותו דמאי שנא משאר שלוחי דעלמא וכמו דשם אין לחוש שישבע הבעל עי"ז ויקבל חומרות העונש ע"ז וכיוצא כן נמי בנדון זה ופשוט:
ולענין ספק ד' באמירת השליח בפני נכתב ובפני נחתם הנה מור"ם ז"ל סי' קמ"ב ס"א כתב דיש אומרים דאם יש לשליח הרשאה וכתוב בה מי הם עדי הגט דזה מיקרי נתקיים בחותמיו וא"כ אין השליח צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ויש חולקים ואומרים דהרשאה לא מיקרי קיום וכן נוהגים דשליח אומר בפני נכתב ובפני נתתם אף כשיש לו הרשאה ואין לשנות ע"ש וע"ש להב"ש סי' קמ"א ס"ק מ"ב שכתב דהריב"ש לחומרא בעלמא כתב כן (דהוא אחד מן החולקים) ועי' להפת"ת ס"ק ה' שכתב דהנו"ב תניינא סי' קפ"ח כ' על הב"ש דיפה כתב ושכן מוכח בהריב"ש עצמו ע"ש דלדעתו לא החמיר הריב"ש אלא מטעם שלא אמר בפ"ן ובפ"ן כתיקון חכמים אבל בנדונו שאמר אלא שמסופקים אי מהני ולא עבר על תקנת חכמים מודה הריב"ש שקיום הרשאה מהני ע"ש ודומה לזה י"ל דלא החמיר הריב"ש ז"ל אלא בדאפשר לו' בפ"ן ובפ"ן אבל בדלא אפשר גם הריב"ש מודה דהרשאה הויא כקיום דחשיב כדיעבד ובפרט במקום שעת הדחק ועיגון וצי"ב עוד:
עוד איתיה בתקנתא שאחרי נתינת הגט ליד האשה יעכבוה הב"ד מלהנשא עד אשר ישלחו את הגט הנז' ויהיה בו קיום כדין ויחזירוהו לידם וכמ"ש מרן ז"ל בסי' הנז' ס"ז דאם איחר יותר וגו' ואם לא נטלו ממנה ה"ז פסול עד שיתקיים בחותמיו ע"ש אלמא דמהני קיום גם אחרי הנתינה וכמ"ש הפת"ת סק"ו בשם הנו"ב סו"ס קכ"ח ע"ש ועוד דיכולים הב"ד לכתוב קיום מתחילה בגט עצמו וממילא א"ץ לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכמ"ש מרן ז"ל שם ס"א דאם אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה לא ינתן לה אא"כ נתקיים בחותמיו ע"ש ופשוט דכוונתו שתהיה עדות וקיום הב"ד בגט עצמו מדלא ביאר איך הוא אופן הקיום [עי' להפת"ת סי' קמ"א סקל"א משם תשובת גאוני בתראי שלא לעשות קיום בגט רק אחר הנתינה ע"ש וכעת לא ראיתי מי שדבר בזה וצ"ע] ולמ"ש הבאה"ט בח"מ סי' מ"ו ס"ק ס"ח בשם הש"ך י"ל דמהני סימני הגט לקיום גם דאינו בגוף הגט אלא דמילפף ביה וכ"ש אם יהיה חתום הכל מהב"ד לב"ד [נר' דר"ל מהבידואר

להבידואר דאז ליכא חשש בגט והוי הרשאה במקום קיום לכ"ע וא"ץ לקיום דלא חיישינן לנאבד או נשרף כיון דחתום מהבידואר ודאי דהוא עצמו שנשלח] למסרו להשליח וצ"ע עוד בזה ועוד איתיה בתקנתא שימנה הבעל שליח במקומו וירשהו למנות שליח אחר והשליח הראשון יאמר בפני ב"ד שבעירו בפני נכתב ובפני נחתם ואח"כ השליח הב' יאמר בפני ב"ד שבעיר האשה שליח ב"ד אני וכמ"ש מרן ז"ל ס"ט דיעשנו בפני ב"ד וכל אחד אומר בפני בית דינו שליח ב"ד אני ע"ש ועוד דאיתיה בתקנתא שיהיו הרשאות מהבעל להשליח ראשון ומהשליח ראשון לשליח שני וא"כ גם שלא יאמר כלום מהני כמ"ש מור"ם ס"ט בשם הריב"ש דבמקום עיגון יש להקל וע"ש להבאה"ט בשם הב"ש:

ולענין ספק ה' דאין ידועה חתימת העדים והב"ד שקיימו חתימות העדים מדברי מרן ז"ל בח"מ סי' מ"ו סי"ד לכאורה יראה דאין תקנה לזה כיון שאין חתימת העדים וחתימת הב"ד המקיימים ידועים אבל מור"ם ז"ל באה"ע סי' קמ"ב סעיף י"ט כתב י"א דאם הביא השליח הגט מקויים בחותמיו אעפ"י שאין מכירים חתימות דייני הקיום מ"מ במקום דחק ועיגון יש להקל ולסמוך עליו אע"פ שלא אמר השליח בפ"ן ובפ"ן הואיל ואי אפשר להחזיר ולומר יש לסמוך על החתימות דמן התורה עדים החתומים על השטר כמו שנחקרה עדותן בב"ד דמי ע"ש והגם דהט"ז ז"ל ס"ק כ' שאין לסמוך ע"ז למעשה כיון דאיכא עיגון בדבר יש לנו לסמוך על מור"ם ז"ל ועוד די"ל דבנ"ד דהוי שליח ב"ד (זה לפי התקנה שיאמר שליח ב"ד אני] וא"ץ שיאמר לא בפני נכתב ולא בפני נחתם גם הט"ז מודה דא"ץ קיום לעכב. ועוד דאיכא נמי ההרשאה והיא מקויימת ואפשר דבכה"ג יודה הט"ז וצ"ב עוד ועמש"ל בזה בעה"ו [עיי' להשש"א שכתב סברה זו לדעת מהרש"ך ודעמיה]:

ולענין ס' ו' דאין אנו מכירים טיבם של הב"ד שם כבר כ' הלבוש סי' קמ"ב ס"ט דלא חיישי' לב"ד טועין דב"ד בתר ב"ד לא דייקי אא"כ אנו מכירים שאותם שסידרו הגט אינם בקיאים שאז אפי' כתב בהו חיישי' להו ע"ש (והוא מדברי מור"ם וכ"ן מתשו' מהר"ם אלשקר סי' ז' שכ' דזהו הטעם דאומר שליח ב"ד אני מהני ע"ש ועיי' להפת"ת סי' קמ"א סקכ"ח וקמ"ב סקי"ז ע"ש ומשם בארה דבליכא ריעותא בגט לכ"ע לא חיישי' לב"ד טועין ע"ש]:

והגם דבזמנינו זה נתמעטו הדורות והלומדים והחכמים ואין אנו מכירים מה טיבם של הב"ד הנז' כיון דעכ"פ אנו רואים שהגט כתוב כהלכתו וכן שטרי השליחות וההרשאה כתובים כהלכה אין לנו לחוש ועוד דמסתמיות דברי הפוסקים שלא חילקו בזה ש"מ

דלא שנא ועוד דאם באנו לחלק בין זמנינו לזמן הראשונים היה לו להלבוש ודעמיה לחלק ג"כ בין זמנם לזמן הראשונים ואלד"ס א"ו דאין לחלק בכך:

ובכן נלע"ד ברור דיכול הבעל למנות שליח מעירו להוליך את הגט לאשתו אם יהיה האופן שיהיה לו איזה נוסע למקומה או שתבוא היא לעיר השליח ואם לאו שימנה אחר במקומו עד מאה שלוחים אם מעירו אם מעיר אחרת ויבוא לפני ב"ד בעיר הבעל ויאמר להם בפ"ן ובפ"ן וימנה בפניהם השליח פ' שבמקום האשה וישלחהו אליו בבי דואר ושם השליח הב' יאמר בפני ב"ד שליח ב"ד אני ויעשו ההרשאות כנהוג ובהם סימני הגט כנהוג וכן זכורני שעשינו מעשה ב"פ פה אי ג'רבה יע"א וכמ"ש בזולת זה בארוכה. זהו הנלע"ד ברור בזה להתיר האשה העגונה מכבלי עיגונה זה כמה וכמה שנים וכבר האריך בזה הגאון השד"ח במעשה הבא לידו אך כ"ז אם יסכימו אתי אחי ורעי היושבים על כסא המשפט והצדק הכו"ח ביום ט"ז טבת התרפ"ח ליצירה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יז

שאלה אחים שנפלה לפניהם יבמה ליבם או לחלוץ והם כלם מעירינו אי ג'רבא אלא שהגדול העתיק דירתו לעיר אחרת והגדול שבאחים בעיר רוצה לחלוץ האם יש מצוה לשלוח לאח האחר לראות אם הוא חולץ או מיבם ואם רוצה לחלוץ או ליבם ומעכב אותו רק ההוצאות של המסע בואו וחזרתו ובטלתו אם עי"ז לא הויא מצותה בגדול או יש לחוש לכך וישלם הוא או היבמה ותהיה בגדול:

תשובה ביבמות דף ט"ל תנן תלה בקטן עד שיגדיל או בגדול עד שיבוא ממדינת הים אין שומעין לו אלא אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או יבם ומבואר שם בגמרא מדפריך אמאי נינטר דילמא אתי וחלץ אלא כל שהויי מצוה לא משהינן ע"ש דמיירי מתניתין בתלה בגדול ממנו שהוא במד"ה ועכ"ז שהויי מצוה לא משהינן וכ"פ מרן ז"ל אה"ע סי' קס"ה ס"ה או שהיה אחיו גדול ממנו במד"ה ואמר המתינו לו עד שיבוא אין שומעין לו ומשמע מזה לכאורא דכל שהוא נוסע ממקומו לעיר אחרת שהיא במד"ה אין משהין את המצוה וחולץ לה גדול האחים שבכאן אפילו בעל כרחו וכ"ש אם הוא מוכן לעשות כן מעתה דאין לעכב את המצוה:

אלא דיל"ד אמאי קתני מד"ה ולא קתני עיר אחרת וצ"ל דעיר אחרת כיון שהיא ממדינה אחת שולחים אחריו אלא דקשה דא"כ אמאי קתני מד"ה ולא קתני במדינה אחרת ונראה דמזה מוכח דבעינן שיהיה במדינה אחרת והיא בתוך הים. וילד"ח דה"ה למדינה אחרת ודיבר התנא בהוה דמסתמא המדינות חלוקות הם בים וכ"ר להבאה"ט בשם הכנה"ג הגה"ט שכ' דה"ה במדינה אחרת כל שחלוקה בלשון אחרת לאפוקי אם הוא במדינה זו

ממתינים עליו ע"ש וא"כ בנ"ד שהוא בעוב"י תונס ממתינים עליו אך י"ל דה"מ אם דירתו פה אבל אם עקר דירתו שם ואינו עתיד לבוא אין ממתינים [דכן דייק לשון ממתינים לו דהיינו שידוע לנו שהוא בא בודאי אז ממתינים לו עד שיבוא וע"ז סיים דאין הכרח די"ל דממתינים היינו אחר ששולחין לו] ולעומת זה י"ל דממתינים דקאמר ר"ל שולחים לו שיבוא וממתינים אבל מדברי הבאה"ט שם בשם הט"ז והב"ש נראה דכל שהוא בעיר אחרת אפילו במדינה אחת אין ממתינים לו דהרי הביא מעשה שם שהיה רחוק היבם מפאריז ששים מיל וכפה מהר"ם מינץ את היבם קטן והוכיח מזה דלאו בהרחקת הדרך תליא מילתא אלא אם היבם בעיר אחרת והיבמה עניה אין לה להשכיר שליח לשם להודיעו ע"ש:

ומ"מ נלע"ד דבזה"ז דיש בי דואר ותיליגראף ותיליפון ורבני עיירות משיבים לרבני עיירות ע"י הבידואר או אחד מהנז' ואין בזה הוצאות רק דבר קל מאד ודאי דיש לשלוח להגדול ע"י הב"ד שם ולראות מה בפיו ואם לא רצה לבוא חולצת ע"י הגדול שנמצא פה ואין להפסיד היבמה כי לפי המסופר היא בתורת עניה וכן אין להפסיד היבם שיבוא כי גם הוא לפי הנשמע בתור עני. וזכורני כי מקרוב עשינו פה חליצה ליבם חזרזיס ואחיו בבן גאזי ועכ"ז שלחנו לו ע"י הב"ד שם ע"י הבידואר והשיב שאינו יכול לבוא ויחלוץ אחיו במקומו. וכ"ש בנ"ד דהוא בעיר הבירה תונס דיש לשלוח לו תחילה וכאמור. הכו"ח ביום כ' לחדש אייר התרפ"ז ליצירה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יח

נשאלתי מידי"ן החה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכ'לוף עידאן הי"ו האם אשה שהיתה עגונה ונתקבלו בה עדיות והותרה ע"י ב"ד צריכה להתעכב תשעים יום שהם ימי הבחנה מעת שהותרה או"ד חשבינן רק מעת שנעדר בעלה:

תשובה הב"ח סי' ע' כתב וז"ל. הנראה לפע"ד כתבתי להתיר אשה זו לאחר שיחלוץ לה יבמה לפי הזמן שנתנו רז"ל והוא תשעים יום מהיום יום ו' וגו' ומבואר מזה דצריכה תשעים יום מעת שהותרה להנשא ע"ש אלא שלא הראה מקור לדבריו והדבר מצד עצמו תמוה מאד דמה תלוי זה בהתיר הב"ד אחרי שנעדר בעלה מאז זמן רב ונתאמת ע"פ הדין כי אותו ההעדר היה ע"י מיתה א"כ הגע עצמך אשה זו כשאר נשים דעלמא דמת בעליהן דמונין תשעים יום חוץ מיום המיתה עצמו וכמ"ש מרן ז"ל בסי' י"ג ס"א ע"ש. והנראה פשוט דכונתו ז"ל עפמ"ש מרן ז"ל שם ס"ב יבמה שמת היבם צריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתת היבם ע"ש והיינו משום דחיישינן ליבם זה שמא בא עליה ולכן ס"ל להב"ח דבנדונו צריכה תשעים מהיום שהותרה דקודם זה היתה בתורת ספק אשת

אח ומשהותרה היא בתורת יבמה ולכן חיישנן שמא בעודה בתורת יבמה בא עליה והגם דחלץ לה וממה שחלץ לה מוכח שלא בא עליה וכמ"ש התוס' ביבמות דף מ"ב ע"א ד"ה לאחר ע"ש וכן מבואר מדברי מרן בש"ע סי' קס"ד ע"ש אפשר דהב"ח ס"ל דע"י שהותרה מעיגונה יש לחוש להם יותר אבל בעיגונה דעלמא אין מקום לע"ד גם לדעת הב"ח לחוש לימי הבחנה וכ"ן מסתמיות דברי כל הפוסקים הם המדברים בהתיר עגונות שלא יש מי שהעיר ע"ז כלל. וכ"ר להשד"ח מע' א' אישות סי' ו' שכ' בשם ה' חקקי לב סי' ז"ן דף קי"א ע"ב דה' שאגת אריה וקול שחל וי"א וידיו ש"מ תמהו ע"ד הב"ח הנז' ומסיק שם דאין להחמיר בזה כלל ושכ"כ ה' יד שאול ביו"ד סי' שצ"ב ע"ש ושהחקק"ל כ' דגם הב"ח לא אמרה אלא בעגונה הזקוקה לחליצה דצריכה להמתין ג"ח משום זיקת היבום וביאר שם כונתו דבשאר עגונות גם הב"ח מודה ע"ש ושה' זכר דבר מע' חליצה אות א' הביא מה' בארות המים דף ר"ז דבעיגונה הזקוקה לחליצה צריך להמתין ג"ח מיום שנתנו הב"ד ההתיר וכונתו כמ"ש הב"ח ושה' חיים ושלום ח"ב דף כ"א ע"א וע"ב נראה קצת דאינו מודה להב"ח גם בזה ע"ש וא"כ למדנו דבשאר עגונות דעלמא אין מי שסובר שצריכה להמתין ג"ח מיום שפסקו לה ההתיר ואדרבה סתמיות כ"ד הפוסקים הוא דאין שום חשש בזה דאלת"ה זהו התנאי הרא' שהיה מתנה כל פוסק בסוף פסקו ובפרט שאין שום מקור לזה ולאו כל שעתא ושעתא מתרחיש מי שיודע זה. זהו הנלע"ד ביום ח"י תמוז יה"ל התרפ"ו ע"ה כ'לפון משה הכהן סילט"א:

סימן יט

שאלה מי שבקש לגרש אשתו א' בגט וכתובה או ישא אחרת מפני שאשתו לא ילדה לו רק בן ולא בת ויש לה יותר מיו"ד שנים שלא ילדה ולפי"ד היא זקנה כבת ע' או פ' שנה וחדל להיות לה אורח כנשים ואשתו בקשה שישיא בנו ואז יולד לבנו בת. עוד טענה האשה שאם הדין עם הבעל יקח כרצונו משאר בנות העיר זולתי אשה פ' ואז אם יכלה לסבול מ"ט ואם לאו יגרשה בכתובה:

תשובה מרן ז"ל בסי' קנ"ד ס' יו"ד כתב נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד ואם לא ירצה כופין אותו עד שיוציא ויש במשמעות זה דלא ילדה כלל הא אם ילדה אפי' שלא קיים מצות פו"ר אין כופין אותו להוציא ויש עוד לפרש דלא ילדה ר"ל שלא ילדה כמצות פו"ר. ועם כי הלשון נוטה קצת לפירוש הראשון מ"מ הענין נוטה לפירוש השני דאלת"ה אם ילדה רק בת ועמדה עשר שנים היתכן לומר דתסגי ליה והגם די"ל דכי ילדה גם בת יש תקוה שתלד עוד דהא מיירי בשראויה עוד ליילד ולא בזקנה וכיוצא מ"מ אין זה מסתבר דאי איתא דאמרינן

הלא יש לה תקוה להוליד א"כ גם בלא ילדה כלל ומה לי לא ילדה כלל או ילדה רק בת וכבר מור"ם כתב וי"א דכ"ז דלא הוליד כלל אבל אם הוליד זרע קיימא אעפ"י שלא קיים עדין פו"ר אין כופין להוציא ומשמע דס"ל דסתם מרן אינו כן ובעינן שקיים כבר מצות פו"ר. והגם דילד"ח דמפני שסברא זו אינה מבוארת ברוה"פ לכן כתבה בי"א מ"מ מדכתב וי"א ולא י"א משמע דקפליג אסתם אלא דאין זה מוכרח דכה"ג מצינו בדברי מרן בכ"מ שהסתם סובל ב' פירושים ומסיים וי"א ואינו חולק ואכמ"ל בזה:

אך נלע"ד דלא פליגי הפוסקים הנז' בזה רק לכופו אבל אם בא הוא לישא ולקיים מצות פו"ר כ"ע מודו דיכול לא מבעיא אי מצי למיקם בסיפוקי תרי כמו שביאר ה' בית יהודה אה"ע סי' ג' אלא אפי' לא מצי למיקם בסיפוקי תרי כיון שהוא אומר שרוצה לגרש אשתו הראשונה ולתת לה כתובתה ונותן לה הבחירה בידה אם שתניחהו לישא אחרת או לשתתגרש היא שומעין לו חדא דכיון דל"פ רק אם כופין לא מפשינן פלוגתא לומר דפליגי גם אם רשאי מצד גירושי אשתו הראשונה ותו דודאי אתי עשה דמצות פו"ר ודחי הלאו דרבנן דלא יגרש אשתו הראשונה ותו דכל דנותן הבחירה בידה לשתתגרש או להניחו לישא אחרת והיא בוחרת רק הגירושין הוי הגירושין כמו ברצונה וכמ"ש הב"מ סי' ע"ט דהגם דלא מצי למיקם אפשר לה שתשב תחתיו ותתגלגל עמו. וכ"ש במסופקים אי מצי למיקם או דמסתברא דמצי למיקם כפי פרנסת אנשי העיר. והגם דבעלמא אין נראה להתיר לגרש אשתו ראשונה הגם דתובע אחת מהשתים או לגרשה או לישא אשה אחרת מ"מ בכי הא דלא קיים מצות פו"ר ולא אפשר לו בלא"ה נלע"ד דיש לסמוך ע"ז להקל ועוד דכבר כתב ה' עה"ש סי' זה וסי' א' וה' באה"ט סי' זה ס"ק כ"ה דכ"ז בראויה להוליד אבל כשהיא זקנה כופין אותו להוציא והגם דהפת"ת ס"ק כ"ו כתב בשם ה' מעיל צדקה סי' ל"ג דהנ"י לא חילק בכך ועוד דכיון דיש סוברים דדוקא שלא ילדה כלל הוא דתנן הכי אבל ילדה בן או בת לא. מה"ת לחדש מלבנו זה. ועוד דלא ראינו מעולם אנשי השם שגירשו נשותיהם הזקנות אף כי אין להם רק בן אחד או בת אחת ע"ש מ"מ כ"ז לא מהני רק שלא לכופו ע"ז אבל אם הוא תובע מצות פו"ר נראה דגם ה' מעיל צדקה מודה ובלא"ה נלע"ד דיש להשיב ע"ד ה' מ"ץ בזה דאם משום דהנ"י לא חילק אינו מוכרח די"ל דהדבר מובן מאליו וכן מ"ש מה"ת לחדש מלבנו ל"ק דהדבר מוכרח לפי היסוד דהוי הפירוש כהסוברים דבעינן שקיים פו"ר ומינה דצ"ל דגם החולקים מודים באי אפשר לקיים וגם מ"ש מהרבנים אנשי שם אינו מוכרח דגדול השלום ולכן הב"ד העלימו עין מלכופם ועוד דאין כח ב"ד יפה כ"ך בזה ועוד דאם הם אנשי שם מי גדול

מהם לכופם והם שלא כפו עצמם מצד איזה מניעת יכולת או מפני השלום ויש עוד להאריך בזה ואכמ"ל:

ועוד נלע"ד דלא שייך כלל בזה איסור גירושי אשה ראשונה דמבואר בהרשב"ש סי' תי"א דזה דוקא באם אין כופין אותו לגרש אבל בכופין כגון שיש בה ערות דבר או ששהתה עשר שנים ולא ילדה נדחה איסור זה ע"ש וא"כ נראה דאם אינה רוצה להניחו לא להתגרש ולא לישא אחרת אין לכופו למזונותיה:

ועל דבר מה שרצה לישא אשה זו והאשה ראשונה אומרת שלא ישאנה הדבר ברור דהדין עמו שהרי גם גבי אביו ואמו כתבו הפוסקים דאין צריך לשמוע להם. גם מה שטענה שישיא בנו והבן אולי יוליד בת טענת הבל היא חדא דאין זה מועיל לענין מצות פו"ר כמבואר מדברי מרן סי' [א' ס"ו] ועוד דהוא מסופק אם יוליד. ועוד דודאי כ"ע מודו דמצוה בו טפי ובכן נלע"ד דכשנותן הבחירה בידה אם להרשותו לישא אחרת או לשתתגרש הדין עמו. אלא דיש להשתדל לשיבטיח לה מזונותיה אם לא יכלה לשבת עם צרתה שתהיה בבית אביה והוא מעלה מזו עד שתרצה להתגרש בכתובתה בדרך הבאת שלום לימים יבואו וברצון הבעל ולא על צד ההכרח כנלע"ד הכו"ח ביום כ' טבת התרפ"ו ע"ה כ משה הכהן סילט"א:

סימן כ

שאלה מי שרוצה לישא אשה בליל פסח והמשתה והשבע ברכות יהיו בערב פסח והיחוד והבעילה הם בליל פסח אם יש בזה לתא דאין מערבין שמחה בשמחה:

תשובה מרן ז"ל בא"ח סי' תקמ"ו ס"ג כתב דהכל מותרים לישא בערב הרגל ולעשות סעודה ברגל ע"ש ולא נתבאר מאי ניהו דקרי ליה נישואין בערב הרגל. ולכאורא נראה דהיינו החופה שמביא אותה לביתו ומקדשה ומברך ז' ברכות ואי הכי הוי שפיר דמי גם אם יעשה הסעודה ברגל וכמ"ש מרן ז"ל וכ"ש אם גם הסעודה או המשתה עושהו מערב הרגל וברגל אינו עושה שום סעודה דודאי ליכא משום אין מערבין דכבר השמחה היתה בערב הרגל וכדאיתא במועד קטן דף ח' דעיקר השמחה יום א' ע"ש וכן שמעתי דנהגו פה לעשות השבע ברכות בערב הרגל דסוכות ובערב ר"ה ובערב כפור ובערב פסח ואין פוצה פה ומצפצף בזה אלא דיש להבין האם הנישואין שכתב מרן הוא כנז' או לא וכל דברי הפוסקים שראיתי סתומים הם וראיתי למרן באה"ע סי' נ"א ס"א שכתב דמשתצא מרשות האב אעפ"י שעדיין לא נכנסה לחופה הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה וכן אם הלך האב או שלוחיו עם הבעל ונכנס עמה בדרך לחצר ונתייחד עמה שם לשם נשואין ה"ז יירשנה בעלה ע"ש וזה מורה דנישואין ר"ל לקיחתה מרשות אביה לרשותו

של בעל וכן דייק לשון נישואין ולשון ישא דר"ל כמו לקיחה ונטילה מרשות לרשות ודי בזה לפי הנראה מסתמיות דברי הפוסקים שכתבו רק לישא ולא זולת משמע דסגי בהכי וכ"ש דהמנהג ששמענו פה הוא כנז' דליכא רק זה שלוקחה מרשות אביה לרשותו וכ"ש כי איכא נמי שבע ברכות ומשתה הנהוג בעי"ט ועי' עוד להפת"ת סי' ס"א ס"ק א' וס"ק ז' ואכמ"ל כעת דלפי הנראה דזהו עיקר שם נישואין וכאמור כ"ש דהכי נהוג וא"כ שפיר דמי שלא לחוש לאין מערבין וכאמור. וכן יש ללמוד מדברי ה' כס"א סי' תקמ"ו ומדברי מהרימ"ט ברישׁ חידושיו לכתובות עש"ב וכן יש ללמוד מדברי הפוסקים הכנה"ג וזולתו שכתבו דסמוך לחשיכה נושאים וגו' דודאי הנישואין ביאורו כמ"ש דאל"ך כמעט הוא מן הנמנע במציאות והיה להם לבארו יפה [אה"ב עי' באה"ע סי' נ"ה ס"א דהיחוד הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנק' נישואין בכל מקום ע"ש וכנראה שמנהגם שקודם הסעודה נכנס החתן וכלתו לחדר ואוכלים יחד לבדם. אולם כפי הנראה שהמנהג אצלנו הוא כסברת מור"ם שם שכל שהביאה לביתו לשם נישואין נקרא חופה ע"ש שאין רגילין כלל להתיחד החתן וכלתו רק אחר הז"ב והסעודה שעושים בלילה בריבוי עם. ונראה דעל זה סומכין לישא ערב הרגל שכל שהביאה לביתו לשם נישואין זהו החופה ואין הולכין כלל אחר הבעילה וכמבואר בנוסח ברכת האירוסין והתיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופה בקידושין הרי שהבעילה היא אחר מה שנקרא נישואין וכן מבואר במס' כתובות ד"ה ע"א תני בר קפרא בתולה נשאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי ועי' לה' קרית חנה דוד הנד"מ אה"ע סי' ס"ד ע"ש]:

סימן כא

שאלה אם מותר החתן למנות איש במקומו בז' ימי המשתה לישא וליתן בחנותו שבשוק וכן אם יכול לעמוד בחנות ולא ישא ויתן רק אם חבירו שואלו על המחירים יודיעהו:

תשובה לענין למנות איש במקומו מסתברא להתיר שהרי המניעה מהמלאכה הוא כדי שישמח וזה מוסיף לו שמחה. וגופו הרי מקיים שבעת ימי המשתה ול"ד לז' ימי אבילות דהם ימי צער. ודומה לזה ראיתי לה' יד אהרן אה"ע סי' ס"ד הגה"ט אות א' ע"ש שהתיר לשותפו של החתן לפתוח חנותו ולתת חלקו של החתן ול"ד לאבל ע"ש והגם דלא זכר הרב רק שותפו נראה דה"ה לכל בא כחו רק דיברו בהוה או שהפוסקים שזכר לזה נשאלו. וכ"מ הדבר מבואר בה' בית דוד יו"ד סי' קע"ז שזכר הי"א שכתב בסתם דע"י אחר מותר וטעמו דמלך עושה מלאכתו ע"י אחר. גם כתב בשם ה' פרח מטה אהרן ח"ב סוף סי' ס"ה דלא אסרו אלא לחתן עצמו ולכן מותר לשותפו ומייתי שם דברי הפמ"א

לראיה לדבריו ומשמע דלא שנא שותפו ל"ש אחר שרו כמו שיע"ש וכן מתבאר מדברי ה' פמ"א שם כמו שיע"ש וכ"ן מדברי מהריט"ץ סי' קע"ח לפי מה שנשאר מדבריו יע"ש: ולענין אם יכול לעמוד בחנותו בשוק אם הוא דרך טיול לשעה אין נראה לאסור ומעשים בכל יום להתיר אך להשגיח על חבירו במשאו ומתנו ולהודיעו המחירים נ"ל דאסור דכיון דעיקר התקנה לאסרו במלאכה לשמוח עם אשתו או משום דדומה למלך עי' הפת"ת סק"ג. ובב' הטעמים אלה לא ראיתי פנים להתיר דגם עי"ז אינו נותן לב לשמחתו וגם בזיון למלך לעמוד בשוק להורות לאחרים איך ישאו ויתנו הכו"ח ביום י"ב אדר התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כב

לעי"ת בן גרדאן יע"א

נשאלתי מהחה"ש והכו' כמה"ר ר' מכ'לוף יאנה יצ"ו בכתובה שאינה עשויה ע"י סופרים אשר להם מאמר מהממשלה יר"ה כי שם בעירם אין סופרים ונוהגים לכתבה ע"י מי שירצו ויחתמו בה ב' עדים פשוטים אם יש בזה איסור משום שוהה עם אשתו בלא כתובה או"ד כיון דעפ"י הדין העדים הפשוטים כשרים הם לזה אין לחוש:

תשובה כפי מה ששמענו שלפי החוק אין הב"ד הממונים מהממשלה יר"ה נטפלים לכתובת האשה רק אם היא כתובה וחתומה ע"י ב' סופרים אשר להם מאמר המלך יר"ה יש פנים לאסור לשהות עם אשתו בלא כתובה ע"י סופרים שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה ויש לדמות זה למ"ש הרשב"ש בתשו' סי' ש"ך והב"ד מו"ה עה"ש סי' ס"ו אות ד' בקצרה שאין להניח הכתובה ברשות הבעל שכל עצמה של כתובה אינה אלא כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה וכיון שהכתובה ברשות הבעל אם תקניטני יקרענה ותהי קלה בעיניו להוציאה ויפטרנה בלא כלום ע"ש וה"ן הו"ל כאלו הכתובה ברשות הבעל שאם תקניטנו לא ישמע אל החיובים המוטלים עליו מצד הכתובה ואין מי שכופהו על זה וכאמור. וכן מצד תקנת בנות ישראל היה ראוי לשים לב שלא יהיו ח"ו כשבויות אצל בעליהם ואוכלים את אשר יביאו מבית אביהם או יכלו אותם ולא ימצאו דרך לגבות כתובתם בעת הראוי. והיה ראוי שיבוא החתן קודם החופה לפני הסופרים פה או במקום שיש שם סופרים ויקנו ממנו ויכתבו לו הכתובה ואח"כ ישוב למקומו ויעשו החופה אלה שזה קשה בעיניהם כנראה לעשותו ומזה נהגו במקומות הדומים לעיר הנז' שאחרי החופה באים וכותבים. ואם קשה להם זה יכולים להשתדל למנות ב' סופרים מעירם במאמר המלך יר"ה. ואם גם זה קשה להם אם מצד מציאות אם מצד הממשלה יר"ה יש לתקן לשעה באופן זה שיכתבו הכתובה בנייר הממשלה יר"ה

הראוי לזה ויחתמו ב' עדים בכתובה. ואח"כ יוסיף החתן לכתוב בהיות כי פה עיר פ' אין סופרים מאחינו הממונים מהממשלה יר"ה לכן אני החו"ל מקבל עלי עדותם של העדים פ' ופ' הנז' כעדות ב' סופרים כשרים הממונים מהממשלה יר"ה ממש. וכן אני מודה בכל האמור מעלה פרט פרט ומחויב אני בו. והב"ד הי"ו ידונו על זה כדת משה וישראל והיה כל זה בקש"ם בדל"ב יום פ' שעה פלונית ויחתום שמו ואח"כ יכתבו ב' עדים אחרים אעח"מ ראה ראינו כשחתם פ' ב' פ' חתימתו הנז' ביום הנז' ויחתמו שמותיהם ובאופן זה על הרוב כי יהיה כח ב"ד יפה לדון בזה. אך אין הדבר כ"ך מוחלט אצלי שמועיל לפי חקי הממשלה ומ"מ יועיל זה לימים שבינתים עד שיפנה החתן מעסקיו וילך אל מקום שיש שם סופרים ויכתוב לה כתובה כראוי [אה"ב עי' בישיב משה ת"ב סי' קמ"ב שכתב דלפי הנימוס כתובה שאינה עשויה ע"י סופרים אינה כלום ונלע"ד שיש להחתן להוסיף שחייב בקש"ם עצמו ג"כ לחדש כתובה זו ע"י שני סופרים של הממשלה כשימצא שעה"כ ולא יהיה יותר מזמן פלוני דהיינו ששה חדשים או שנה] הכו"ח ביום ח' תמוז יה"ל התרפ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כג

שאלה האם מותר לאב להשיא בנו קטן בן י"ב שנים וחצי ואיך יקנו העדים מהקטן בכתובה:

תשובה מרן ז"ל באה"ע סי' א' ס"ג כתב מצוה על כל ישראל שישא אשה בן י"ח והמקדים לישא אשה מצוה מן המובחר אבל קודם י"ג לא ישא דהוי כזנות. וראשית דבריו דנקיט בן י"ח דר"ל שגמר י"ז ונכנס לשנת י"ח וכמ"ש ה"ה בפט"ו מה' אישות והב"ד הרב באה"ט ס"ק ג' א"כ י"ל דמ"ש נמי אבל קודם י"ג ר"ל קודם התחלת שנת י"ג אבל משגמר י"ב ונכנס לשנת י"ג אין כאן איסור אך מדברי הטור וב"י אין נראה כן אלא דקודם י"ג היינו קודם שיגמור הי"ג שנים וכ"ן מדברי מרן ז"ל סי' מ"ג ס"א דקטן שקדש או נשא אינו כלום דלא תקינו רבנן קידושין לקטן ואסור להשיאו אשה בעודו קטן והגם דלא ביאר שיעור שניו נראה פשוט דהיינו כל שלא השלים י"ג וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' אישות הלכה יו"ד דהבן משיולד עד שיהיה בן י"ג שנה נקרא קטן ע"ש וא"כ אסור לאב להשיא בנו קטן בן י"ב שנה וחצי עד שיעברו עליו י"ג שלמים וכאמור:

אמנם אם כבר התחילו בימי המשתה דקשה למחות בזה מפני המחלוקת ועוד דיש להם על מה שיסמוכו רש"י והתוס' ודעמייהו וכמבואר בב"י ע"ש נלע"ד דאם יש לו אב יקנו מאביו שהוא ערבן בכתובה כל ימי קטנותו ואם אין לו אב יקנו מהאפוטרפא ע"ז ואם אין לו אב ולא אפוטרופא יקנו מאמו על זה דכיון שהוא סמוך ונגרר אחרי אמו הויא

כמו אפוטרופא ולאחר שהגדיל אז הכתובה מועלת וכמ"ש מרן ז"ל שם דאם קיימה משהגדיל כתובה קיימת וא"צ לכתוב לו כתובה אחרת ודוקא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה. ואם משום התוספת הרי האשה נתרצית בכך ואין זו נקראת בלא כתובה ותו דאז יכול לכתוב לה כתובה אחרת ואם חוזר בו אז הרי איהי דאפסידה אנפשה שנשאת לקטן. וע' לה' כנסת יחזקאל ז"ל סי' נ"ה והב"ד הבאה"ט סי' א' סק"ה מה שרצה לחדש ואינו לע"ד בפשט דברי הרמב"ם ז"ל וכן ע' מ"ש ה' ד"מ באה"ע ע"ד מרן ז"ל בב"י דאין הכרח לומר דהרמב"ם חולק על רש"י והתו' ויש לראות בדברי הרמב"ם ז"ל בהא דקטן שקידש או נשא וגו' ואם פסק כמ"ש מרן כאן הרי דבריו מבוארים הם כמו שהבין מרן ז"ל בב"י בדעתו ואין כאן מקום להאריך כעת בזה:

סימן כד

שאלה אם יש קפידא להיות החופה ושבע ברכות ביום ד' בעוד היום או אין קפידא בזה ועושים החופה ושבע ברכות גם בליל ה':

תשובה לפי מנהגינו שקוראים הכתובה אז בשעת החופה להשמיע ברבים כל זה הנה הכתובה כתוב בה ברביעי בשבת וכמו שכן הוא נוסח כל הכתובות וא"כ ודאי דיותר נכון שיהיה זה ביום רביעי והגם דשפיר י"ל דהקורא קורא מ"ש בכתובה שהקנין של הכתובה היה ביום רביעי וקוראים אותה עתה בלילה ליל ה' הא מיהא טפי עדיף להיות הדבר בעתו ובמועדו. ועוד דמתניתין היא בכתובות דף ב' בתולה נשאת ליום הרביעי והגם דהטעם הוא שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שהב"ד היו יושבים בב' ובחמישי כדאיתא שם במשנה ובגמרא ופה בעירנו אין הב"ד קבועים בשני וחמישי ואדרבה בשני וחמישי שהם ימי השוק אין דנין ומבואר מדברי מרן ז"ל באה"ע סי' ס"ד ס"ג דבמקום שאין ב"ד קבועים בב' וה' לא איכפת ע"ש מ"מ כיון דעינינו הרואות דאין נושאים בתולה בשאר ימים רק ביום רביעי ש"מ דקיבלו אנשי העיר לקיים התקנה הראשונה שתיקנו חכמי המשנה ואין לשנות וכן מוכח גם מלשון הכתובה וכאמור וע' להתו' בכתובות ד"ה ליום הרביעי שכתבו ולא בליל חמישי כדאמר בפ' בתרא דנדה דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא כ"ש אם יעשה נישואין בליל ה' דאיכא למיחש שיטרד בנישואין וכתובה ולא יבעול וכן המרדכי בריש כתובות הביא דבריו מור"ם בד"מ כתב אבל לא תיקנו שתנשא לילה שאין רגילות לעשות נישואין בלילה ע"ש וא"כ כיון שהתקנה הראשונה היתה שתנשא ביום רביעי ונגררו פה אחרי התקנה הראשונה יש לעשות החופה והקידושין ושבע ברכות ביום רביעי בעוד יום. ועוד דכבר הסכימו הב"ד שקדמונו פה לעשות החופה וקידושין ושבע ברכות ביום רביעי בעוד יום למגדר מלתא

מכמה קלקולים הנמשכים ממה שיהיה זה בליל ה' וכבר הוכרז כן מהב"ד בבתי כנסיות והונהג כן כמה שנים וא"כ הו"ל הסכמה ותקנה למגדר מלתא ואין לזוז ממנה אם לא שיש איזה אונס המצריך להיות טבילת הכלה בליל ה' דבכי האי גוונא לא תיקון ומרשים להם הב"ד על זה כידוע. הכו"ח ביום ד' חשון התרפ"ט ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כה

שאלה אלמנה שחלתה וראו היורשים כי החולי שלה ארוך האם יכולים לומר הרי כתובתך והתרפאי ממנה כמו שיכול הבעל לומר לאשתו כמבואר בסי' ע"ט או לא:

תשובה לכאורא היה נראה דק"ו הוא ומה אשה דחייב בעלה ברפואתה בין שיש לאותה רפואה קצבה בין שאין לה קצבה אם היה החולי ארוך יכול לומר לה הרי כתובתך והתרפאי ממנה כמבואר בסי' ע"ט אלמנה דאין חייבים היורשים רק אם היתה רפואה שאין לה קצבה כמבואר שם לא כ"ש. אך נראה דיש לחלק בדבר דהתם יכול הבעל ויכולה האשה לקבל גטה עם כתובתה ותהיה לעצמה אך באלמנה שאין כאן בעל ולא יורשים נותנים לה גטה לא וראיה לזה דאם אמר הבעל הרי כתובתך והתרפאי ממנה יכולה היא לעכב ולומר שאינה רוצה שתקבל הכתובה בלא גט כדמוכח ממ"ש מרן סי' ע"ט שיאמר לה ואם לאו הריני מגרשך וגו' אלמא דלכפותה להתרפאת מכתובתה אינו רשאי בלתי גט עמה וברצונה הדבר תלוי בזה. והגם דאלמנה אינה נקשרת תו בגט ויכולה להנשא בלתי שום גט והו"ל לגבי דידה כאלו אין כאן שייכות לגט מ"מ הא מיהא כל שלא קיבלה גט מבעלה עדין מקושרת היא באותו שעבוד שנשתעבד לה בעלה בעת שנשאה וא"כ י"ל דיכולה היא לעכב בזה ולומר אדעתא דהכי נשאת לבעלה שאם לא גירשה בגט תהיה מתרפאת מנכסי בעלה והיורשים במקום בעלה ושו"ר דבר זה מפורש להדיא בהרשב"א סי' תקמ"ז דמסיק שם דאין היורשים יכולים לומר לה טלי כתובתך והתרפאי ממנה דרפואה כמזונות וכמו שבמזונות אין רשאים גם ברפואה אין רשאים ושאני בעל דיכול לפטרה בגט ע"ש. וכן יש לדקדק מדברי הרמב"ם ומרן ז"ל דלא כתבו דין זה רק בבעל עם אשתו ואלו גבי אלמנה לא כתבו דין זה כיעו"ש. הכו"ח ביום ד' לחדש שבט התרפ"ח ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כו

שאלה רב שפסול להיות דיין מחמת קורבה אם יכול לעמוד ע"ג שלשה הדיינים לסדר החליצה:

תשובה הכנה"ג סי' קס"ט הגה"ט אות ח' והבאה"ט סי' קס"ט ס"ק ג' כתבו דמהר"ם מינץ סי' כ' כתב דלבי מגמגם בזה. והכנה"ג כתב שאין להקפיד בזה ע"ש ונראה דלדינא יש

להתיר דאין ספק מוציא מידי ודאי כיון דלמהר"ם מינץ הדבר מסופק ולהכנה"ג הדבר פשוט להתיר. ועוד דהכנה"ג ראה דברי מהר"ם מינץ וחלק עליו אח"כ ועוד דה' יד אהרן הביא דבריהם ולא העיר משמע דס"ל כהכנה"ג וכן הרב גנת ורדים שזכר שם ה' יד אהרן נראה בפשיטות דדעתו כהכנה"ג וא"כ הו"ל יחיד ורבים והלכה כרבים. ועוד דמלשון מהר"ם מינץ עצמו מורה שאינו מסופק ספיקא דדינא אלא גמגום בעלמא וכ"ז בשאר קורבות וכ"ש אם הקורבה היא ראשון בשני בתרי בעל כאשתו דבפלוגתא מתני וכמ"ש בח"מ סי' ל"ג ס"ד דיש להתיר בלא"ה מס"ס שמא כהמתירים ואת"ל כהאוסרים שמא כהכנה"ג ודעמיה דבעומד על גבם אין להקפיד וכאמור. וכן הסכים אתי מו"ה ישיב משה נר"ו [ונדפסה בישיב משה ח"ב סי' קמ"ה] וכן עשינו מעשה ביום י"ב חשון התרפ"ז בהסכמת מהרצ"ך נר"ו ומהרי"ב נר"ו ואני הצעיר הכו"ח ביום הנז' ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כז

שאלה אלמנה אשר היתה נשואה לאיש אחר ועמדה עמו כט"ו שנה וחל"ש לרוב דאגתו על כספו שאבד ממנו ושוב נשאת לזולתו ועמדה עמו כשמנה עשר שנה וחל"ש זקן יותר משבעים שנה ועתה איש אחד כבן ששים שנה קטוע שעל פי פקודת הרופא נקטעו ב' רגליו ומתה אשתו ובא לישא אשה זו האם יש להבית דין להודיעם שלא ינשאו מפני שהיא קטלנית או אין צריך להודיעם ואם צריך להודיעם אם הוא רוצה והיא רוצה ואינם מקפידים האם מונעים אותם הבית דין מזה או יש להבית דין להעלים עין מלמונעם ודי במה שהודיעום:

תשובה דבר זה הוא בפלוגתא בין הריב"ש והרשב"ץ ודעת הרשב"ץ דהלוקח יחוש לעצמו ואין בית דין זקוקין לכך ולא הסכים עמו הריב"ש כמבואר בתשובות הרשב"ץ ח"ג סי' י"ד. ולדינא נראה דהגם דהנמק"י ביבמות פרק הבא על יבמתו כתב בשם הריטב"א אע"ג דבעי למנסב אשה קטלנית ולאיזוקי בנפשיה לא שבקינן ליה דהא איסורא הוא ובכלל שופך דם האדם ומנדין אותו בבית דין עד שיגרש וכן ראינו לרבינו שעשה מעשה מ"מ נראה דכל זה אינו אלא לדעתו ז"ל דקאי בשיטת הרא"ש דאם נשאת תצא אבל לדעת הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מה' איסורי ביאה הלכה ל"א ומרן ז"ל באה"ע סי' ט' ס"א דס"ל דאם נשאת לא תצא אין הבית דין חייבים לא להודיעם ולא למונעם וכמתבאר מדברי מרן בכסף משנה שם בשם הרמב"ם בתשו' וכן הוא בפאר הדור סי' קמ"ו ע"ש ומה שכתב הרמב"ם בראשית דבריו בפאר הדור באשר תדעו שזאת המוחזקת לקטלנית מנעו אותה לבלתי תנשא לשום אדם נראה דהיינו דוקא באם באה לשאול אבל אין הבית

דין חייבים להזקק להם וכמו שכן מסיים שם הרמב"ם והלכה למעשה אצלנו בכל ערי האנדלס תמיד שימות בעלה הראשון והשני ואינה נמנעת מלישא וצ"ל דברישא מיירי שבאה לשאול ובסיפא מיירי בלא באה לשאול והגם דהתה"ד סי' רי"א כתב דהרמב"ם סובר דאיסורא איכא מ"מ בהגלות לפנינו היום דבריו בתשובה שזכר מרן ז"ל והנדפס מזה בפאר הדור מתברר להדיא דס"ל דאין כאן שום איסור רק ספק חששא ולא ודאי חששא וכדעת ה' אור זרוע שזכר התה"ד שם ומזה מצאנו טוב טעם ודעת למה שחקר התה"ד שם בשאלה על מה סמכו וגו' ומינה נמי דנקיטנן בזה כדעת הרשב"ץ דאין בית דין זקוקין להם דאנן בדידן נקיטנן תמיד דכי פליגי שלשה עמודי ההוראה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש נקיטנן כרובא דידהו ומאחר שהעיד בגודלו הרמב"ם בתשובה שכן היו עושים בית דינו של רבינו יצחק בעל ההלכות ובית דינו של רבינו יוסף הלוי תלמידו וכל הבאים אחריהם וכן עשינו במצרים להתיר ודאי דהכי נקיטנן ועוד דספיקא דרבנן הוי ולקולא ועוד דכשאנו אין נזקקין לא עשינו מעשה וכשנזקקין עשינו מעשה ולכן שב ואל תעשה עדיף ועי' לה' שדה חמד ז"ל מערכת א' אישות סי' א' אות כ"ג בשם הרדב"ז ח"ב סי' תרפ"ב דאפילו בקטלנית גופה נהגו בה התר ואין מי שימחה בידם וכן כתב שם בשם ה' בנין ציון סי' קל"א דפסק דבשנים אין לחוש וגו' ובסוף הסימן כתב דמנהג עירו לינשא לשלישי ושראה בדורו אנשים חשובים והיו שלישי ע"ש ולכאורה דבריהם תמוהים דאיך נהגו הפך גמרא ערוכה וכן פסקו כל הפוסקים ולפי האמור יש לומר דכונתם רק באם לא באו לשאול שהבית דין היו מעלימים עין ואין מוחין בידם אבל אם באו לשאול מורים להם שלא תנשא:

ועוד נראה דבנדון דידן שהשני מת זקן יותר משבעים שנה אינו מן המנין וכמ"ש הב"ש ז"ל סק"ו וכן אם הוא זקן לאו קטלנית היא והגם דהפת"ת ז"ל סק"ב כתב דהברכ"י ז"ל ומהר"ר צמח ז"ל הסכימו דגם אם אחד זקן הויא קטלנית מ"מ במה שמעלימים הבית דין עין מהם יש לסמוך על המתירים

ועוד נראה דכיון דהבעל הנז' הבא לישאנה הוא זקן וקטוע משני רגליו וקשה למצוא אשה שתנשא לו וישאר בחיים תלויים מנגד להקימו ולהשכיבו ולספק צרכיו וכן האלמנה עצמה אין לה קרן להתפרנס ממנו ובפרט בזמן הזה אשר היוקר יאמיר לכן נראה דכדאי הם המתירים לסמוך עליהם בשעת הדחק. ועוד נראה דיש לדמות זה למה שהתיר הרמב"ם ז"ל בתשובה הנז' ביבמה אפילו לכתחילה והיינו משום דהוי דבר מצוה וספק חששא נדחה מפני זה ככתוב שומר מצוה לא ידע דבר רע והוא הדין הכא דהוי דבר מצוה להציל את הזקן הנז' ולמצוא סיפוק צרכיו וקרוב לזה כתב הפת"ת בשם החת"ס

בסי' ק"ל להקל בנחשדת דהוי כשומר מצוה זהו הנלע"ד ולתשובת הרה"ג ראב"ד מקודש וראש רבני תונס יע"א הנני מצפה ועל פיו יקום דבר נאם הכו"ח ביום י"ג לחדש שבט התרצ"ט פה אי ג'רבה יע"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כח

הסכמת הרה"ג ראש הרבנים בעוב"י תונס יע"א ע"ז תונס יום כ"ו שבט התרצ"ט לפר"ג למעלת ותהלת הרב המובהק ואח לברק כמה"ר ר' כלפון משה הכהן הי"ו ונרו יאיר לעד לעולמים אמן אי ג'רבה יע"א

רב מאד יקר בתשובה על מה ששאל במכתבו מיום י"ג לחדשנו הנכחי אודות האלמנה אשר שני בעליה הראשונים חל"ש. התבוננתי היטיב בכל מה שכתב בענין זה להתיר משום זקן וגו' וגם לחולקים וגו' ונראה לי שיפה הורה דבודאי יש להתיר משום דהרבה פוסקים ס"ל דזקן אינו נחשב. והגם שיש פוס' שהסכימו דאף אם א' מהם זקן הויא קטלנית מ"מ במה שמעלימים הב"ד עין מהם יש לסמוך על המתירים כמ"ש מעכ"ת וע' לה' יד"א או' ג' שאם נשאת לב' או ג' זקנים אינם מן המנין ע"ש כנה"ג אות ב'. גם מה שכתב מעכ"ת דבנד"ד יש מצוה להציל את הזקן הקטוע משני רגליו ולמצוא לו סיפוק צרכיו יפה כתב דודאי ספק חששה נדחה מפני זה וכ"ד מהרלנ"ח ואפי' להרא"ש מתיר יבמה וע' כנה"ג והיד"א אות א'. בכבוד רב והוקרה בעד מ"מ הרב הראשי בתוניסיה ע"ה דוד כטורזה ס"ט:

זז

סימן כט

שאלה אשת איש שאמרה טמאה אני או שהעיד עליה עד אחד וכיוצא שנטמאה והבעל מאמין וסומך דעתו עליה או על העד דקי"ל דחייב להוציא כמ"ש בסי' קט"ו אם חיוב זה מדאורייתא או מדרבנן ונ"מ לספק מציאות או ספק דפלוגתא:

תשובה המשר"ר סי' י"א ס"ח כתב שהוא מדבריהם ובסי' קט"ו ס"ז כתב כן בשם הת"י סי' ע' והסכים עמו והוכיח כן ממ"ש הרשב"א דמלמדין אותו שלא יאמין ואי דאו' הוי הילי"ל להפך. וכן ממ"ש התו' דמשמתין למאמין מפני חר"ג דאי איתא דהוי דאורייתא וכי מפני חר"ג עברינן אדאורייתא ע"ש. ולעד"ן דזה תלוי בפלוגתא שזכר הר"ן בנדרים דף צ' שהק' שם אמתניתין דחזרו לומר תביא ראיה לדבריה שלא תתן עיניה באחר ע"ש דאיסור שבה להיכן הלך ותירץ מתחילה דרבנן עוקרים אפילו איסור דאורייתא דפקעי הקידושין [ונידונת אז כפנויה] ושוב דחה זה וכתב בשם אחרים דגם בראשונה ליכא איסור דאורייתא אלא דרבנן דמדאורייתא אינה נאמנת וכי חזו רבנן בתראי הא דתתן

עיניה באחר העמידו הדבר אדינא דאורייתא ע"ש וא"כ לתרוץ הראשון כי ליכא הא דעיניה נתנה באחר כגון שמאמינה או מאמין לעד אסורא מדאורייתא ולתרוץ אחרון אין כאן אלא איסור דרבנן הגם דליכא הא דעיניה נ"ב:

ולדינא נראה דהעיקר הוא דנאמנות זו אינה אלא דרבנן דמדברי הר"ן שם ובהרי"ף בקידושין פ' האומר נראה דנקיטנן כתירוץ אחרון והראשון נדחה ע"ש. וכ"ן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' י"ח מה' איסורי ביאה ה' ח' ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו וסומכת דעתו לדבריהם הרי זה יוציא מן הספק ע"ש הרי דאין כאן אלא ספק וא"כ למ"ש הרמב"ם ז"ל שם ה' י"ז דאיסור כל הספיקות כלן מדברי סופרים וכ"כ בפ"ט מה' טומאת מת ה' י"ב דכל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדברי סופרים ע"ש א"כ גם במאמינה או מאמין לעד דאין כאן אלא ספק אין כאן אלא איסור דרבנן. וכן יש להוכיח ממ"ש בפכ"ד מה' איסורי ביאה ה' ח' ואין ב"ד כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו עד שיבואו ב' עדים ויעידו שזנתה אשתו זאת ברצונה בפניהם ברצונה ואח"כ כופין אותו להוציא ולעיל מזה בהלכה י"ז מיירי במאמינה או מאמין לעד ואפי"ה קאמרי דאין כופין ואי איתא דבמאמין אסורה מדאורייתא הי"ל לכופו כמו שכופין כי איכא ב' עדים אלא ודאי דנאסרת מן הספק ודרבנן הוי וכדי שלא יהיה הגט מעושה דהוא פסול מדאוריי' כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' גירושין ובפ' יו"ד שם ה' א' דבטל מדאורייתא לכן אין כופין אלא בב' עדים והגם דמצינו דבשניות דרבנן כופין וכדאיתא ביבמות פ"ה ע"א שניות מדברי סופרים וכו' וכופין אותו להוציא וכ"פ הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות ה' ב' וכן הנושא שניה וכו' וכשכופין וגו' נראה דהתם שאני דכי תיקון שניות כעין דאורייתא תיקון. וכ"ן דעת הרי"ף ז"ל בפ' האומר שכתב דבבא לצאת ידי שמים אי מהימן ליה כבי תרי מחייב לאפוקה ע"ש ומינה דאין זה רק דרבנן. וכיון דשני עמודי ההוראה דעתם כן אזלינן בתרייהו כנודע מכללי מרן ז"ל בהקדמתו לב"י ע"ש ועוד דמרן עצמו סי' ו' ס' י"ב פסק כלשון הרמב"ם דיוציא כדי לצאת ידי ספק ומסתמא מה שיש לפרש בכונת הרמב"ם יל"פ בכונת מרן וכן בסי' קט"ו ס"ו פסק במאמינה דאין כופין להוציא וש"מ דקאי בשיטת הרמב"ם זה הוא הנלע"ד בזה הכו"ח ביום כ"ה סיון שנת התש"א ע"ה משה הכהן סילט"א:

סימן ל

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכ'לוף עידאן הי"ו באשת כהן שנכנסה לחדר של גוי הממונה לדון ובעלה רצה להכנס ומנעוהו מצד הנימוס ונתעכבה כרביע שעה:

תשובה מבואר בדברי מור"ם ז"ל אה"ע סעי' י"א דדוקא נחבשה בידי עכו"ם ומסורה בידם אבל אם נתיחדה עם גוי אפילו שחייבת להם אין אוסרים על היחוד וגו' ע"ש וכ"כ ה' המגיד פי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה ל' מדידיה ומדברי הרשב"א ע"ש וכן הדבר מבואר בתשובות הרשב"א סי' אלף רנ"א והוא ממש כעין נדון דידן ועוד דמדברי הרשב"א שם מבואר דאפילו יחוד אין כאן דבעינן הגפת הדלתות עם המנעול באופן שלא יוכל מי שהוא להכנס ובנדון דידן על הרוב וכמעט ודאי שלא יש מנעול ולמרבה סגור באותו המנעול הנפתח מבחוץ ומבפנים הנקרא (כובא) ועוד דמדברי מרן שם סעי' י"א נראה דכל עיקר החילוק הוא אפילו בנחבשה ממש בין על ידי ממון לבין על ידי נפשות ולא כמור"ם שחילק בין ממון לממון ע"ש וכן נראה דעת הרמב"ם שלא חילק בזה:

איברא דבזמן הזה שיד העכו"ם תקיפה כבר כתב מרן ז"ל שם דגם על ידי ממון נאסרת אך לעומת זה כתב הכנה"ג אה"ע הגהת הטור אות ל' בשם הרד"ך בשם הגהות אלפסי דבזמן הזה שאין אומות העולם מטין דין הו"ל כאלו יד ישראל תקיפה ע"ש ועם כי הרד"ך עצמו והכנה"ג חלקו על זה ע"ש יש לומר דבזמן הזה שכל כך הממשלה מקפדת ומדקדקת בכל כיוצא בזה לברר האמת הו"ל כאלו ידינו תקיפה ומהרד"ך והכנה"ג לא חלקו רק לפי זמנם הם ועם כי כעת לא מצאנו מי שחילק כזאת עכ"פ מהני מיהא זה לסמוך על הגהות אלפסי שגם בזמנו סמך על זה ומצד החולקים יש לומר דבזמן הזה מודו וכאמור ועכ"פ הנה זה מועיל ומהני לאפושי בהתירא ולצרף דעת הגהות אלפסי גם אם יהיה הדבר שהכנה"ג ומהרד"ך חולקים גם בזמן הזה וכמו שכן דרך הרדב"ז ז"ל בכמה תשובות לצרף דעת מי שאין הלכה כמותו לאפושי בהתירא הגם דלא הוי הלכתא כיון שכבר יש מה דהוי כהלכתא. ועוד דכבר כתב הכנה"ג שם אות כ"ז דדוקא נחבשה ימים רבים אבל יום או יומים מותרת וכ"ש זו שאין כאן רק כמו רביע שעה ועוד דכתב הכנה"ג שם אות כ"ו דדוקא נחבשה בדין אבל שלא כדין מותרת וציין למהר"ם אלשקר סי' א' ועם כי כתב שם בשם ה' תרומת הדשן סי' רמ"א דדוקא לבעלה ישראל אבל לא לבעלה כהן לשון הרב הנז' מורה דמהר"ם אלשקר מתיר גם באשת כהן וא"כ יש לסמוך על מהר"ם אלשקר או לפחות לצרפו עם המתירים:

ועוד דכבר כתב ה' יד אהרן אות ט' דהא דנחבשה על ידי נפשות אסורה דוקא נחבשה ביד מי שיש בידו להמית או להחיות אבל נחבשה ומסרוה ליד השומר לא חיישנן ע"ש ועוד דבנדון דידן דבעלה שם רק שאינו בחדר נראה דכיון שיכולה לזעוק וכמו שכתב הרשב"א בתשובה סי' אלף רנ"א ואימת בעלה עליה אין זה יחוד ודומה לזה כתב מרן באה"ע סי' כ"ב סעי' ח' אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתיחד עמה מפני שאימת

בעלה עליה. ועוד דכבר כתב הרשב"א בתשובה הנז' דהכתב החוקר מתירא מן המלך ואפילו נתיחדה אין לחוש ע"ש. ועוד דלא נתיחדה לרצונה אלא מתוך האונס אין לחוש לה וכמ"ש הרשב"א שם דאין לך ראיה גדולה מזו ע"ש. ועוד יש להאריך בזה וכדי שלא יהיה עוד עגון כתבנו לכת"ר נר"ו מה שנלע"ד ולרו"מ נר"ו ההכרעה למעשה וכמו שכן בקש ממנו להשיבו במוקדם האפשרי הכו"ח ביום י"ד כסליו הת"ש:

ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א ע"ה רחמים חי חויתה בלא"א חנינא הכהן ס"ט:

סימן לא

לעי"ת טריפולי יע"א

נשאלתי ממעלת בית דין הצדק יכב"ץ בעיר טריפולי יע"א אודות מה שטען הבעל לגרש את אשתו ממה שכתב מרן סי' קנ"ד ס"י נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה וכו' תשובה אין מקום לטענה זו דכל עיקר הטעם בזה אינו רק לקיים מצות פריה ורביה ובנ"ד כבר קיים כמבואר במעשה שהיה הנז' ואין מן הצורך להוכיח זה כי הוא פשוט וכן מתבאר להדיא מדברי ערך השלחן אה"ע סי' א' אות ז' שלא נחלקו הפוסקים רק בילדה ולד אחד אבל כל שקיים כ"ע מודו דאינו יכול לישא אחרת ולא לגרשה במקום שיש תקנה וכמו שכתבו במכתבם הנז':

ומה שטען דאשתו ראתה מחמ"ת ג"פ ונאסרה עליו אין מקום לטענה זו דכיון דאפילו לדבריו עברה ושמשה ולא ראתה מותרת כמ"ש מור"ם יו"ד סי' קפ"ז ס"י ואפילו בפעם אחת שלא ראתה מותרת וכדעת הש"ך וכמו שמסיק ה' דרכי תשובה ס"ק רכ"ב ע"ש וכ"ש אם כמה פעמים שמשה ולא ראתה וכמו שכן נראה מסתמיות השתלשלות המעשה שנשאל הבעל ,,אם אחר הפעמים האלו נזדווג עם אשתו ? והשיב שנזדווג ולא נהיה עוד דם בשעת תשמיש ע"כ' ומזה מוכח שנזדווג כמה פעמים כדרך כל הארץ וכן מוכח מדקדוק לשונו ,,ולא נהיה עוד דם" שזה מורה דכמה פעמים נזדווג ולא ראתה עוד מחמ"ת וכיון שכן מותרת לכ"ע:

ומה שכתבו שנשבע שלא יעבור חדש עד שיגרשנה וגם אסרה על עצמו כאמו ואחותו. בזה נראה שישתדלו עמו להתיר לו שבועתו בפתח וחרטה. וכן בכלל זה יתירו לו מה שאסרה כאמו ואחותו כמתבאר מדברי מרן ז"ל ביו"ד סי' ר"ה ס"א ובמור"ם שם והגם דהרדכ"ז ז"ל ח"ב סי' תשל"ד כתב דיגרש מפני השבועה וכותבים עליו חומרות וקנסות וערבנות שיחזירנה ע"ש נראה פשוט דכל כמה שאפשר בלא גירושין על ידי פיוס שיתחרט ויתירו שבועתו טפי עדיף אם מצד אטרוחי בי דינא. אם מצד הוצאות הגט. אם מצד דשמא בימינו אלה שאין כח בית דין יפה כל כך כמלפנים כל החומרות

והקנסות והערבנות לא יועילו ולכן נראה דאם יש אפשרות על ידי התרה הנה מ"ט ומ"ן ואם מאן ימאן באומרו שלא נתחרט וכיוצא יטילו עליו חומר המזונות עד שסוף סוף יתחרט ויתירו לו שבועתו ואיסורו ותשוב אליו כמלפנים:

גם ראינו כתוב שם וזה לשונם ,,והאמת שהבעל אמר אלינו זה שהוא מסתפק בה שיש לה איזה דבר עם הערל הזה וגו"" ע"ש. לשון זה מורה שאין כאן רק עלילה בעלמא וכן מוכח ממה שלא זכר הבעל זה בטענותיו לגרש וכן מוכח ממה שכפי הנראה אין החשד זה מחודש עתה אלא עבר עליו זמן מה והוא לא בא לבית דין על זה. וגם כפי הנראה נזדווג עמה אחרי החשד וכל זה מורה ובא שאין כאן רק עלילה בעלמא ולכן מזה לא כתבנו כלום ולא השבנו רק על הצדדים הבאים במעשה שהיה נאם הכו"ח ביום כ"ה אייר התרצ"ו פה אי ג'רבא יע"א:

ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א. ע"ה רחמים חי חויתה בלא"א חנינא הכהן ס"ט:

סימן לב

שאלה ראובן נשא אשה וכתב לה כתובה על ידי סו"מ כנהוג ויעקב אביו נכנס ערבן וז"ל שטר הערבנות. מעידים אעח"מ כי ביום פ' כשקנינו מיד החתן ראובן הנז' על כתובת אשתו מרת פלונית להיות כי היה החתן הנז' חסר דעת קצת ולא יכיל למיקם בסיפוקא דאנתתיה כדחזי לכן נכנס אביו יעקב ערבן על כל מה שנתחייב בנו הנז' לאשתו הנז' ככל הכתוב בכתובתה בין על סכי הכתובה נדוניא ותוספת בין על המזונות וכיוצא וקנינו מיד יעקב הנז' על כל הנז' ע"כ. ואחרי עבור איזה חדשים מהנישואין נטרפה דעת ראובן הנז' ונתפשרו פשר זמניי יעקב אבי ראובן הנז' וכלתו הנז' שתקח כל מה שהביאה בנדונייתה בידה ותלך אצל אמה למדנין יע"א ואין לה כל משך הזמן ההוא אשר גבלו ביניהם שום תביעה של מזונות וכיוצא לא על בעלה ולא על חמיה ואחרי עבור זמן המוגבל יעמדו לדין ושוב ביום פלוני עמדו לדין ותבעה אשת ראובן הנז' מחמיה מזונותיה בכח הערבנות הנז' והמורשה מחמיה הנז' השיב כי תדור בחצר חמיה הנז' כמו שהיתה וחמיה הנז' מוכן לזון אותה וכן השיב כי היא תופרת במכונה ומעשה ידיה לבעלה ויש במעשה ידיה יותר מדמי מזונותיה. והיא אומרת כי מאחר שבעלה נטרפה דעתו אינה רוצה לדור לא בחצר שבו דרים חמיה ובעלה ולא בחצר אחרת מהעיר הנז' אלא או במדנין עם אמה או בעיר אחרת. ועל מעשה ידיה אמרה כי מה שתרויח ממעשה ידיה מוכנת לשלם אותו לחמיה אם יתן לה מזונותיה והנלוה לזה:

תשובה נראה דאינו חייב חמיה הנז' במזונותיה מכמה טעמים. א) דכבר כתב הרשב"א בתשו' סי' תתקפ"ח והב"ד מרן בב"י אה"ע סי' ע"א דאיש שנשתטה והמעות ביד קרובי

האשה עדין אם נאמר תזון היא מן הנכסים והוא מן התמחוי או אם מוציאין ב"ד מידם והשיב דמוציאין דא"א לגבות היא כתובתה כל שהוא אינו יכול לגרש אלא ניזונין היא ובעלה ובניהם ע"ש ועי' להכנה"ג שם שציין עוד להרשב"א במיוחסות להרמב"ן סי' צ"ט ולהרב בנימין זאב סי' ל"ג ע"ש ומשם מבואר באר היטב לפי טעמם ונימוקם שם דל"ד מעות אלא ה"ה והוא הטעם לשאר הנדוניא. והגם דהרשב"א גופיה דעתו כהרמב"ן לפסוק בנכסי צאן ברזל שהמכר בטל לאלתר משום שבח בית אביה כמ"ש מרן בב"י סי"ץ נראה ברור דלא כתב כן הרשב"א רק במי שהוא בר דעת דאם אינו זן אשתו שאין לו כלום כופין אותו להוציא שהרי יכול לגרש וממילא תקח היא הנדוניא בכתובתה וכמו שמתבאר מדברי הרשב"א גופיה הב"ד ה' המגיד בפרק י"ב מה' אישות הלכה י"א וכדעת הרמב"ם ומרן בש"ע סי' ע' ס"ג ואם היה עני וגו' ע"ש אבל מי שנטרפה דעתו דאינו יכול לגרש הנכסים של הנדוניא של צאן ברזל הם של הבעל וניזונין מהם הבעל ואשתו וכמו שזה מדוייק היטב בדברי הרשב"א בסי' תתקפ"ח ובסי' צ"ט במיוחסות שטרם כל הציץ הצעה זו דאינו יכול לגרש מה שלכאורא אין צורך לזה דהיה די באומרו כי לא ניתנה כתובה להגבות מחיים אלא דכוונתו כדאמרן. [ואם לדעת הרשב"א דהמכר בטל לאלתר בשוטה חשיב להו כנכסיו ממש] כ"ש לדידן דבתריה דמרן גרירין ודעתו בסי"ץ סי"ד דבדיעבד מה שעשה עשוי. ועי' להב"י עייאש אה"ע סי"ז דודאי י"ל דשעת הדחק כזו שאין הבעל ראוי לשום מלאכה כדיעבד דמי וניזונת מנדונייתה שבידה וכאמור. אלא דיש לב"ד לחקור ולמצוא מי שהוא אמוד בנכסים ולמסור בידו כל סך הנדוניא להתעסק בהם ולזונה מהריוח ואם אין ריוח מהקרן וכמו שסיים הרשב"א במיוחסות סי' צ"ט ע"ש וכן נראה דעת מרן ז"ל ח"מ סי' ר"ץ סכ"ז ע"ש וכיון דלגבי הבעל דינא הכי ממילא אין לה מקום לתבוע את הערב ועי' למרן ז"ל ח"מ סי' קכ"ט ס"ח. ועוד נראה דכיון דלדעת הרשב"א ניזונת היא ובעלה מהנדוניא א"כ בנד"ד אפי' אם נאמר שיש לה זכות לתבוע מהערב הנה הבעל אין לו ערב וא"כ אם היא תגבה מהערב למזונותיה עכ"פ הבעל ניזון מהנדוניא וא"כ איפוכי מטרתא למה לן תיזון היא מהנדוניא והבעל ניזון מהערב דהא קי"ל מוציאין מזה ונותנים לזה

והגם דבשטר הערבנות כתוב לכן אביו ערב על כל מה שנתחייב בנו לאשתו ככל הכתוב בכתובתה בין על סכי כתובתה וגו' בין על המזונות וכיוצא משמע דחייב עצמו לתת לה ולא לשלוח ידה בנדונייתא למוכרה וליזון עצמה נלע"ד דכל כונת השטר היינו שאם למחר תתגרש או תתאלמן ב"מ אזי אם בנו אינו יכול לשלם אם כתובה אם מזונות אם דירה וכסות ורפואה משלם אביו ואין שטר הערבנות מיירי כלל בעודה תחת בעלה. ב')

דכבר כתב הרשב"א במיוחסות להרמב"ן ז"ל סי"ט דערב של יתומים קטנים אין נפרעין ממנו ולא הוי כאלו אין להם נכסים וכדעת הר"ר זרחיה ז"ל דאין נפרעין מן הערב תחילה וכיון דלגבי יתומים קטנים אין מקום לתובעם כן אין לתבוע הערב ע"ש הוא הדין לזה שהנתבע נטרפה דעתו שאין נפרעין מן הערב תחילה והגם דמרן ז"ל אה"ע סי"ע ס"ו כתב מי שנשתטה פוסקין לאשתו תכשיט וגו' ע"ש היינו דוקא לגבי שוטה גופיה שיש לו נכסים שכבר נכסיו משועבדים כמו שכתוב בכתובה דקנינא ודעתיד אנא למקני אבל לענין לתבוע השוטה כבר כתב מרן בח"מ סי' צ"ו ס"ה דאין נזקקין לשוטה לכל טענה לא לטענתו על אחרים ולא לטענת אחרים עליו לא לשבועה קלה ואצ"ל לשבועה חמורה או לתשלומין ע"ש ומינה ומינה דאין נזקקין לתביעתה לערב בעדו וכמ"ש הרשב"א שם וכאמור. ועוד דבעת שנכנס הערב לא היה הבעל שוטה ולא היה יכול למכור מנדוניית וג"כ יהיה דין הערב כן. אך עתה שנטרפה דעתו הויא כנכסיו ממש ואין מקום לחייב את הערב דאין וגו'. ג') דכיון דאינה רוצה לישב לא בחצר שדר בו חמיה ובעלה ולא בחצר אחרת אשר בעיר הנז' אלא בעיר אחרת אין בעלה חייב לזונה דעל ידי היותה בעיר אחרת היא נמנעת מלעשות מלאכה מהמלאכות שהיא חייבת לעשותן ויכול בעלה שלא לזונה עד שתעשה וכמ"ש מור"ם ז"ל באה"ע סי"פ סט"ו ע"ש והגם דהבעל שוטה אם נראה להב"ד שאינו מזיק כלום א"כ צריכה לעשות המלאכות בחצר אחת ואם מזיק עכ"פ תעשה המלאכות שאינם נתלים בחליו ועי' למרן ז"ל סי' ע' ס"ו שזכרתי לעיל דפוסקים לאשתו תכשיט והטעם דניח"ל בכך להיות לה תכשיטין וזה מורה דיושבת עמו בחצר אחת ואולי גם בבית אחת זהו הנלע"ד בזה דרך לימוד להלכה ולא למעשה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לג

נשאלתי לחוות את דיעי הקצר באינהו דקי"ל בא"ה סי' קט"ו ס"ז דבבא לצאת י"ש מוציא אם יש פלוגתא בהא גופה מהפוסקים מערכה לקראת מערכה דלהני רבוותא גם בבא לצאת י"ש א"ץ להוציא ולהני רבוותא בבא לצאת י"ש מוציא אם הולכין בזה לקולא או לא:

תשובה נלע"ד דכל כי הא דאין ב"ד כופין להוציא אינו אלא דרבנן וכ"ן מלשון הרשב"א במיוחסות להרמב"ן סי' קל"ג הב"ד מהר"י באסאן סי' פ"ו וז"ל ומה שאמר שמואל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה לאו לאסרה עליו דבר תורה וגו' ע"ש וכן מתבאר להדיא מדברי העה"ש סי' קט"ו דין ח"י ע"ש וא"כ נראה דכל ספק שיש בזה אם ספק מציאות אם ספק פלוגתא ואין הכרע בדעת מרן ז"ל ספיקא דרבנן הוי ולקולא וכ"ש אם יש תרי

ותלת פלוגתות דודאי מתירים מס"ס גם בדאו' כידוע זהו הנלע"ד אם כה יסכים מו"ר ועט"ר הראב"ד מקודש מהר"ם שתרוג נר"ו הכו"ח י"ג סיון התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לד

נשאלתי מידי"ן החה"ש הדה"מ כמה"ר ר' יוסף בוכריץ יצ"ו אודות איש אחד שבא לגרש את אשתו והיא אשה ראשונה והיא ואישה מילידי פה אי ג'רבא יע"א האם הב"ד נטפלים לו לגרש או לא:

תשובה. מבואר בהרשב"ש סי' תי"ח ובה' חוט המשולש שבתשב"ץ טור א' סי' נ"ד שאסור להם להתטפל לו ובני עונשים עונש גדול ב"מ כיע"ש וכ"נ דעת מרן בש"ע אה"ע סי' קי"ט ס"ג דאיסורא קאמר וכ"ד הג"פ סק"ו בכונת מרן והרמב"ם וכ"כ הרב המגיה במש"ל פ"י מה' גירושין הכ"א וכ"נ דעת הח"מ ס"ק וכ"כ ה' בית מאיר ס"ג דכל הפוסקים ביטלו דברי מהר"ם לובלין בתשו' סי' קכ"ג עש"ב וכן מבואר בדברי הפר"ח סק"ה דכל שלא גרש כופין אותו שלא לגרש וכן שמענו וראינו שהרבנים שקדמונו היו נשמטים בכל עז ותעצומה מלגרש אשה ראשונה כל שלא מצא בה ערות דבר:

ומעתה נראה פשוט דכיון דהאיש והאשה הם מילידי פה אי ג'רבא יע"א אדעתא דהמנהג דידן נשאת ואינו יכול לגרשה בע"כ אף במקום שמנהגם הפך זה. וכ"כ מרן בב"י סי' קי"ט בשם הרשב"א בתשו' דכל שנשא במקום שאין מגרשין אלא מדעת האשה סתמו כפירושו וע"ד כן נשאת שלא יגרשנה אלא מדעתה ע"ש ומינה נמי למה שאין מגרשין פה אשה ראשונה אא"כ מצא בה ערות דבר וכ"נ דעת מורינו הרב נר ישרא'ל זיתון זצ"ל בתשובתו אינו שיש לנו להתנהג ע"פ מנהג הב"ד הי"ו וכ"ש שאין הב"ד פה נטפלים לו כלל לא בסידור הגט וכתיבתו וחתימתו ולא בנתינתו אף אם יהיה מסודר במקום שמנהגם הפך זה. ולענין מה שרוצה הבעל להתלות בערות דבר באמרו ששמע מאשה אחת שנתגרשה מאחי אשתו שאחר שנתגרשה או בזמן הגירושין אמרה שבעלה המגרש הנז' נטמא עם אחותה הנז' בהיותה נשואה להבעל הזה אין זה כלום דכבר חקרו ודרשו הב"ד הי"ו ע"ז במועדו ובשעתו וביררו דלדינא ואפי' לצאת י"ש אין שום חשש מזה כלל וכלל וככתוב בזולת זה בארוכה ומני אז נהג אתה כדת משה וישראל וכן מה שאמר ששמע מאיזה איש שאשתו בעודה פנויה נטמא עמה אין זה כלום דממה שלא העיר ע"ד בתולים מוכח דמצא ומזה הכחשה גמורה לע"ד וכן מדשתק אחרי ששמע ולא מיחה מוכח שלא האמין לו וכל מעיין ישר הולך עיניו תחזינה כי רק תואנה הוא מבקש ובכן אם כה יסכימו עמי רו"מ נ"י ובית דינו בזה ועל הכל ועד ב"ד הצדק אשר בעוב"י

תונס יע"א נראה ברור דאינו יכול לגרשה וגם חייב הוא במזונותיה וכמ"ש הרשב"ש סי' תי"א. זהו הנלע"ד. נאם הכו"ח ביום י"ב תמוז יה"ל התרפ"ג ליצירה. ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לה

נשאלתי מידי"ן החו"ש הדו"מ כמה"ר ר' יוסף בוכריץ הי"ו אודות גרושה שיצא עליה קול כשהיתה בתולה שזינתה עם איש אחד ויש לה אויבים קרוביה ואויבי בעלה מפני שלא נשא את בתם ובעלה אמר שמצא לה דם בתולים כדרך כל הארץ ואחר כך היה אומר לה שלא תלך לבית אביה אשר שם הנחשד ולא היתה שומעת לקולו ומזה היה חושב בלבו שאינה אוהבתו ואוהבת רק הנחשד ומזה היה הוא לפעמים פורש ממנה ולסוף נתרצו להתגרש ונתגרשה ועתה כשנתגרשה רוצה הנחשד לישא אותה ונשבע כמה שבועות לפני החבר עיר אשר שם וקילל את עצמו שלא נגע בה לעולם אפי' באצבע קטנה וכפי דברי החבר עיר אשר שם יש לחוש שאם לא תנשא לו ביפה שעה אחת קודם תצא לתרבות רעה רח"ל אם מצד עצמה אם מצד הכישוף מהנכרים אשר רוצים ליקח אותה ולפ"ד הרב השואל נר"ו הקול הנז' היה באופן זה כי יש שאומר שנכנסת לביתו המיוחדת של הנחשד לכבד הבית ולהציע המטות ואי אפ' שלא יהיה ביניהם איזה ענין רע ויש שאומר שכיון שהנחשד אוהב את אביה ואוכל עמהם ונותן להם ההוצאה באופן מיותר לא דבר ריק הוא אך לא יש קול שפלוני זנה עם פלונית מפני שלא יש מי שראה הזנות ממש או דבר כיעור ממש שכ' מרן ז"ל ובעלה לא קינא לה רק שהיה אומר שלא ללכת לבית אביה וכן לא יש סתירה האם יוכל לישא אותה הנחשד לכתחילה או לא:

תשובה הלא לאמונה צר לי מאוד להשיב שואלי דבר כי מכיר אני מך ערכי בגשמי וברוחני ומצוה זו אינה אלא לגדולים ממני בחכמה ובמנין אך לעומת זה צר לי עוד כי בעוה"ר דורשי דבר ה' ממשמשים ובאים ולא ימצאו עונה להם ובכן נלע"ד למלאת רצון הרב השואל נר"ו ואחוה את דיעי בזה בדרך לימוד בעלמא לא להלכה ולא למעשה וע"פ מוה"ר נר"ו יקום דבר וזה החלי בעה"ו:

הנה הרשב"א ז"ל סי' תקצ"ו כ' דכל שעמד הקול בפי הבריות ומרננים אחריהם כיום וחצי אם לא כנס לא יכנוס אע"פ שאין שם לא עדי טומאה ולא עדי כיעור עמד וכנס יש מהגדולים שאמרו דמוציא וקרובים דבריהם להיות כן ומ"מ גם לדברי המקיל לכתחילה לא יכנוס שאין לך לזות שפתים גדול מזה כמו שאמרו ביבמות דכ"ד גבי הנטען על השפחה ונשתחררה ועל הנכרית ונתגיירה לכתחלה לא יכניס משום לזות שפתים הרחק

ממך ע"ש ומזה מבואר דבנ"ד נמי לכתחילה לא יכנוס וכ"כ הב"ש סי' י"א ס"ק ז' והח"מ ס"ק ד':

ואולם בנ"ד דאיכא אויבים כ' הריטב"א בחי' ליבמות דכ"ה ע"ב ד"ה וקלא דכל היכא דאיכא בעיר אויבים בין לנטען בין לנטענת אפילו נמשך הקול יומא ופלגא ויותר בלא שום הפסק לאו קלא הוא ושריא ואפ' דאפי' לכתחילה לא חיישי' לה לאסרה על הנטען כל כמה דאיכא (נראה דצ"ל דליכא) דבר מכוער ע"ש וכ"כ הנ"י בשמו והביאו מרן בב"י אה"ע סי' י"א והגם דהריטב"א בדרך אפשר אמרה למילתיה נר' דאפשר והכי נקטי' קאמר וכן זכורני שדומה לזה כ' הפוסקים על לשון אפשר שאומרים הפוסקים. ועוד דכיון דמספק"ל והאיסור הוא דרבנן י"ל דמותר כדין סד"ר דעלמא ואין לומר דס' דחס"י הוא דכיון דרב וגדול כהריטב"א מספק"ל תו ל"ח חסרון ידיעה ועוד דעל הבא לאסור לו מה שהיה מותר להביא ראיה וקצת יש להוכיח כן מדסיים שם מרן בב"י ע"ז ודברים מבוארים בגמ' הם ולא אתא לאשמעי' אלא דלכתחילה נמי שריא והגם די"ל דכונתו עמ"ש שם ואפ' וכו' מ"מ מדלא כתב כלשונו אפשר ומדלא נקיט דבא לאשמעי' שריותא דלכתחילה יש לדקדק דס"ל כדעת הריטב"א דשרי לכתחילה או דגם להריטב"א בדרך אפ' אמרה למרן פשיט"ל דשרי וכ"נ שהבין הב"ש סי' י"א סקי"ב שכ' בשם הנ"י להתיר בפשי' ולא זכר ל' אפשר כלל וכן סיים דל"ד למ"ש בסמוך (נר' דהיינו עמ"ש שם סק"ז) דמשום קול כזה לאו ריעותא כלל ע"ש וכ"כ ה' יד אהרן שם הגהב"י אות י"ב בשם ריא"ז בס' אורים גדולים דמ"א ע"ב וא"כ נר' דהכי נקטי' לדינא וכ"ש שלא ראינו עד עתה מי שחולק בזה כלל:

והגם דלא נתברר דמוציאי הקול הם האויבים כיון דאיכא אויבים בעיר סגי ואין אותו הקול קול כמש"ה בית יהודה אה"ע סי' י"ט ושכן מבואר בהרשב"ש סי' ר"ח והגם דהאויבים הנז' אינם אויבים גמורים שלא דברו עמה ג' ימים באיבה והרב ב"י שם כ' דבודאי אויבים גמורים בעי' באופן הנז' ע"ש לענ"ד ל' הרשב"ש סי' ר"ח שכ' דבזה"ז מועטים הם שאין להם אויבים הוא נגד זה דאלו היתה הכונה באויבים שלא דברו ג"י באיבה אדרבא מועטים הם שיש להם אויבים ומ"ש הב"י שם דהרשב"ש לא סמך ע"ז למעשה רק רצה לומר שאם תרצה להקל ולחלק בין זמנם לזמנינו מ"מ הרי יש טענה אחרת וכו' לענ"ד א"ז במשמעות דבריו כלל דאי איתא הי"ל לדחות זה בלא"ה ומה גם דגוף החילוק ליתיה ולא הי"ל לצדד בו כלל כיון דאין לו שום חיילות א"ו דסתם אויבים נמי מבטלי לקלא וה"ן מסתברא שלא להרחיק הדיעות כ"כ דהרשב"ש אפילו לדברי הב"י מצדד דבלא אויבים כאויבים דמי ואנו אומרים דגם דהחבר עיר אומר דיש אויבים

לא חשיב כה"ג אויבים. וכן יש להוכיח לע"ד מסתמיות דברי כל הפוסקים שלא הזכירו תנאי זה כלל. וקצת יש להוכיח כן ממה שלא אמרו בגמ' שונאים שאז היה מקום לחשוב דהוי כסתם שונא דעלמא רק אויבים וא"כ נראה דנקטי' כמו שנראה מדברי הרשב"ש דהגם דחשבי' לה כפלוגתא ספיקא דרבנן לקולא:

עוד יש להתיר ממ"ש הב"י שם משם כמה פוסקים דבעי' קול שהוחזק בב"ד וא"כ י"ל דהרשב"א והב"ש והח"מ בכה"ג מיירי וא"כ בנ"ד שלא נתקבל שום עדות בזה ולא הוחזק כלל בב"ד אינו קול ואינו אוסר כלל גם לכתחילה. ועוד יש להתיר ממ"ש הב"י דיש סוברים דלא הוי קול כל שהקול יוצא מחמת עידי כיעור וא"כ נר' דכמו דאינו אוסר ה"ה והוא הטעם דל"ח קול ומותר לכתחילה לכנוס וכ"ש בנ"ד דהקול אינו מחמת עידי כיעור רק חשדא בעלמא ממה שראו שהולכת לביתו ומכבדת את ביתו ומצעת המטות וכיוצא. ועוד נר' להתיר ממה שסיים הריטב"א שם בחי' אבל בדבר מכוער ודאי אסרי' לה לכתחילה על הנטען ואפי' לרב ולרבנן דלא איפליגו אלא בדיעבד ע"ש ומשמע דאם אין כאן דבר מכוער אין לאסרה גם לכתחילה וליכא בזה גם משום לזות שפתים והגם דהרשב"א נר' דלא ס"ל כן סד"ר לקולא כ"ש דנראה דכ"ד הנ"י ומרן הב"י שהביא דבריו ושם כתוב כל דליכא דבר מכוער ע"ש והגם דהב"ש והח"מ קיימי בשי' הרשב"א נר' דלא נדפס בזמנם או לא נמצא בידם חי' הריטב"א וא"כ אין מזה הכרעה לבטל דעת הריטב"א וספיקא הוי ולקולא ועוד דאנן בתריה דמרן גרירי שנראה דדעתו כהנ"י והריטב"א וכאמור וכ"ש בהצטרף כל הספיקות יחד. זהו הנלע"ד אם כה יסכים מוה"ר הרה"ג מהר"ם שתרוג נר"ו [ועי' לה' ישיב משה ח"א סי' קע"ג שהסכים עמו להתיר] נאם הכו"ח ביום ר"ח טבת התרפ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לו

שאלה מי שגירש את אשתו מעוברת וילדה בן וביקש להכנס לבית אשתו או לחצירה בליל המילה ויום המילה והיא מקפדת ע"ז ומצטערת ממנו ומתפחדת ממנו האם מחוייבת היא להניחו ליכנס עבור זה או לא:

תשובה מצד זה שהיא מגורשת ולא יוכל לדור בחצר שהיא דרה בו כמ"ש מרן ז"ל אה"ע סי' קי"ט ס"ז נראה דאין חשש שהרי כל עיקר הטעם משום חשש ד"א ובכה"ג דהחיה עם הנשים והבעל עם האנשים ליכא למיחש למידי וכ"כ מור"ם ז"ל שם ס"ח בסתם דמותר ליכנס לביתה אע"פ שנשאת הואיל ואינו דר שם ואינו נושא ונותן עמה ע"ש והגם דיש חולקים נראה דהעיקר כסתם וכדקי"ל בסתמא דמרן וכ"ש שהח"מ והפר"ח תמהו על החולקים ע"ש:

אך נראה דמב' טעמים אחרים יש למנעו הא') דכיון דהבית שלה או של אביה רשאית היא ואביה למנעו מליכנס בחצירם דרשאי אדם לעשות בשלו כחו"ר ואין מי שמוחה בידו כלל וגם בכה"ג דלכאורא זה נהנה וזה אינו חסר הוא כיון שהוא או בתו מצטערים ממנו זהו עצמו החסרון. הב') דכיון דהחיה מקפדת ע"ז חיישינן לסכנה ואין להתנגד לה כלל דחמירא סכנתא ובכה"ג דעתי הקצרה דאפי' אם החצר שלו או של חבירו וחבירו מרוצה שיכנס יש לדון בהוראת שעה לחוש אל הסכנה כידוע דהחיות מקפידות מאד מכל דהו כעס וכיוצא ובכן נ"ל פשוט דהדין עם האשה:

גם לענין אם יכול ליקח את בנו אצלו מלבד דיש לחוש לסכנה וכנז' ולכן אין להקניטה כלל בלא"ה כתב מרן ז"ל אה"ע סי' פ"ב ס"ז דאין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים וזה ברור מאד לע"ד הכו"ח ביום כ"ד שבט התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לז

שאלה אם צריכים עידי קידושין לראות פני הכלה או גם אם פניה מכוסים ש"ד כיון דידוע לכל הבאים כי זו היא פלונית:

תשובה זכורני דשמעתי דיש [מקומות] שנהגו כך ויש [מקומות] נהגו כך ומצד הסברא כעת נ"ל דהנכון כמו שנהגו לכסות פני הכלה מכמה טעמים ואין לחוש כלל שמא אינה היא פלונית דגילוי מילתא בעלמא הוא וכ"ש באופן ידוע ומפורסם ואטו כ"ע לבן הארמי נינהו ? וכן המנהג פה ק"ק אלחארה ועכ"פ אמרתי אראה דברי הפוסקים בזה. וראיתי למרן ז"ל אה"ע סי' מ"ב ס"ג שכתב דצריך שיראו המקדש והמתקדשת את העדים אבל אם ראו אותם שנים מהחלון והם רואים ואינם נראים לו או לה א"ץ ממנו גט ע"ש וא"כ היה נראה דצריך לגלות פני הכלה מטעם זה שתראה את העדים הגם די"ל דלענין שיראוה הם א"ץ דגילוי מילתא בעלמא ודומה לכל שטרות בעדים דעלמא דודאי מהני גם אם אינם מכירים שזה הוא פלוני רק שידעו ע"י איזה גילוי מילתא וכ"ש בנ"ד דבאמת גילוי זה אין בו שום תועלת דודאי כ"פ אינם מכירים כלל אותה גם אותם שהיו מכירים אותה מלפנים כנודע וכ"ש אם אינם מכירים אותה כלל ולא קפדי כלל לשיהיו מכירים ותו דאם מכירים ע"פ הרוב הם קרובים. אך מטעם הנז' לכאורא צריך גילוי לשתראה היא ג"כ את העדים אך גם זה אינו דכבר כ' הרדב"ז הב"ד הבאה"ט ס"ק ט' דאם הוא ידע שיש עדים גם דלא ראה אותם מהני ע"ש ובנ"ד כ"ע ידעי דיש עדים ותו דיש רבים בני החופה מבית ומחוץ ותו דהמנהג הוא לשום מטפחת על פניה והיא רואה מהמטפחת את העדים וא"כ אין שום תועלת להסיר את המטפחת ולכן נ"ל עיקר דמנהגינו פה הוא

הנכון ומציל מכמה וכמה הרהורי חטא ועבירה לעדים ולבאים לתוך החופה ובפרט בדורינו זה בעוה"ר ולתוספת חומרא איתיה בתקנתא עוד שתהיה המטפחת דקה ואינה עבה כ"כ באופן דדרך נקבי המטפחת יכולה לדעת שפיר את העדים כנ"ל:

ואם משום דכתב מרן ז"ל סי' ל"ה ס"א דאם אפשר לו לקדשה בעצמו אסור לקדשה ע"י שליח וטעמא שמא אח"כ ימצא בה דבר מגונה ותתגנה עליו. הנה עיקר דין זה נראה דהוא מדאיתא בקידושין אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה אך נ"ל דזה לא מיירי בהביאה כבר לביתו וכבר עשו ימי משתה וכנהוג אלא מיירי כמו שנהוג מלפנים לקדש האשה קודם הנישואין בזמן רב אך בנ"ד שהקידושין הם בשעת הנישואין והיא כלה בליל החופה מעולם לא היתה כזאת שיאמר אי אפשי לקדשה וא"כ אדרבא נראה דטפי עדיף שלא לראות כיון דכבר עשו חופה וימי המשתה ולא הקפיד [לראות] אם מצד שכבר שלח שלוחיו וקרוביו [ורו" וסמך על ראייתם] ושידך ונתרצה [אם שמכבר הוא עצמו ראה אותה] אם מצד שהוא מתרצה כמות שהיא וא"כ אדרבה טפי עדיף שלא לראות משיראה אם נאמר דאפשר שע"י ראיה זו יתבטל הנישואין דאיכא הפסד ועלבון גדול והגם דלא היתה מעולם כזאת א"כ מינה נמי דא"ץ לראות. ועוד דאיכא נפקותא שלא יראה בשעת החופה שמא יבוא אז לידי הרהור ח"ו כיון שאינו נושאה רק אחרי כמה שעות כנהוג. ותי דכתב מרן ז"ל סי' ס"ה ס"ב דאסור להסתכל בכלה וא"כ שפיר י"ל דמזה נהגו שלא להיות פניה גלויים שלא לבוא לידי איסור זה ועי' לה' פתחי תשובה סי' ס"א ס"א בחופה דקונה אם גם דלא קדמי קידושין לחופה או לא ואכמ"ל כעת בזה: באופן דלע"ד לפי מאי דלא קפיד הבעל והתחיל בימי המשתה והוציא הוצאות מרובות] והביאה לתוך ביתו תו אין כל צורך לשיקדשנה בראיה וכל כי הא שעושין הקידושין בשעת הנישואין לא אמרו אסור לקדש אשה עד שיראנה ורק במקדש קודם הנישואין בזמן מרובה בכה"ג אה"נ דאיכא איסורא ומ"מ גם בזה זכורני דאם רוצה לסמוך על קרוביו כגון אמו וכיוצא [כתבו הפוסקים] דשפי"ד וכן המנהג פשוט פה ע"פ הרוב דסומכין בזה על קרוביהם ומיודעיהם וא"כ אין שום טעם לגילוי פני הכלה וטפי עדיף מנהגינו פה ק"ק אלחארה אלכבירה וכאמור הכו"ח ביום כ"ו אדר התרע"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לח

שאלה מי ששלח מכתב לחבירו לשדך את בתו ונודע לו אח"כ שהבת הנז' כבר היא משודכת לזולתו והאב רוצה לחזור מהשידוכין הראשונים ולשדכה רק לשני. אם יש חשש לשני כשישאנה או לא:

תשובה לדינא ודאי שאין שום חשש דלא יהיה אלא ידע דאשה משודכת לחבירו ובא לשדכה הוא ונתרצית לחזור בה מהראשון וכן כמה פעמים כה היה ומעולם לא שמענו שיש פוצה פה ומצפצף. אך מצד השלום ועגמת נפש וישובו של עולם אין ראוי לאדם לעשות כן על דרך מה שאסרה תורה לא תחמוד וגו' וכל אשר לרעך הרי דהתורה מקפדת שכל מה שהוא של חבירו אין ראוי לאדם זולתו לחמדו. ועם כי זו אינה שלו שאין כאן רק שידוכין ומעשים בכל יום שמשדכין וחוזרין מ"מ הא מיהא זה גורם מחלוקות בישראל ואין ראוי לבעל שכל לעשות כן אך כ"ז במתכוין לכך אך בנ"ד דבעת שכתב המכתב לתומו כתב אין עליו שום אשם ולכן מצד הטוב והישר הוא דאם עדיין לא ביטל האב את השידוכין הראשונים יודיעהו כי הוא טועה בזה ואם ידע ששידכה זולתו לא היה מבקש לשדכה. ואם כבר האב ביטל השידוכין א"כ ודאי דישדך השני ואולם יותר טוב ונכון להודיע את חבירו כי הוא שידך רק לתומו ואם האב ממילא ביטל השידוכין אין אחראי הוא לו:

סימן טל

שאלה אשה אלמנה זקינה שלנים עמה בבית אחד בלילה בן בנה כבן י"ד או ט"ו שנה ובן בתה כבן י"ד ט"ו ועוד באותו בית מקום ללינת בחור אחד כבן ט"ו שנה אם יש לחוש ליחוד או"ל. והפנים שיש לצדד להתיר א) דכיון שיש בן בנה ובן בתה עמה לא הוי כלל יחוד ב) דכיון דהיא זקנה אולי לא חיישינן ליחוד:

תשובה לספק השני לכאורה הוא מבואר בדברי מרן ז"ל סי' כ"ב ס"א דאסור להתיחד עם ערוה מהעריות בין זקנה בין ילדה אלא די"ל דערוה דוקא קאמר אך פנויה לא קאי עליה וכמו שכן מורה לשונו וכן משמע מסעיף ב' כשאירע וגו' על יחוד פנויה ואפי' שאינה ערוה בכלל יחוד עריות היא. אמנם נראה דכיון דגזרו ע"ז לחשוב יחוד פנויה בכלל יחוד ערוה א"כ לכל מילי תיקון להיותה כערוה וכיון דבערוה אסור להתיחד עם זקנה ה"נ עם פנויה זקנה וה"נ מסתברא דאל"ך לא תתקיים גזירה זו דנתת דבריך לשיעורים וכל אחד חושב זו לזקנה ואין לדבר סוף ועוד דכן דרך חכמים לתקן באופן שוה וכן משמע מסתמיות הפוסקים ומדברי מרן שלא חילק בדבר ומשמע דכלהו שוים לענין זה:

ולספק א' הנה מצד עצמות היחוד עם בן בתה ובן בנה נראה דליכא למיחש להו שהרי התיר מרן בסעיף א' באם עם בנה והאב עם בתו וכתב הפ"ת ס"ק ב' בשם הב"ח דכל יוצאי חלציו דינם שוה בת בתו ובת בת בתו נמי שרי ע"ש וכן דעת הברכ"י ז"ל ומינה נמי להאם עם בן בנה ובן בתה דהם יוצאי חלציה ואדרבה י"ל דק"ו הוא דמסתמא האיש יש לחוש לו בזה טפי מאשה אלא דמדברי הגמרא נראה דהאשה אדרבא מתאוה יותר

ומ"מ נר' דבכה"ג דהוו יוצאי חלציהם וג"כ מסתמא הזקינו [כיון שיש להם נכדים] אין לחוש בהאשה טפי וצ"ע לברר זה ועכ"פ מסתברא דאין לחלק כלל בזה וכן מעשים בכל יום דבן הבן ובן הבת מתיחד ולן עם זקנתו ואין פוצה פה:

ומאחר שביארנו דלגבי יחוד עצמם עם זקנתם אין לחוש לו נראה דבנ"ד יש להתיר והגם דכתב מרן ז"ל ס"א דאשה אחת לא תתיחד עם אנשים הרבה הנה מור"ם שם כתב דאשה אחת מתיחדת עם ב' אנשים כשרים אם הוא בעיר וסתם אנשים כשרים ובשדה ובלילה אפילו בעיר בעינן שלשה ובנ"ד הא איכא שלשה והגם דנראה דלדעת מרן ז"ל לא נקטינן הכי הנה י"ל דלא לאפושי פלוגתא דגם מרן ז"ל קאי רק אאשה ערוה ולא אפנויה ותו די"ל דבזקנה לא פליג מרן ז"ל ועוי"ל דמרן לא מיירי בילדים בחורים דמסתמא אינם יודעים מהביאה ואין רגילים לבוא לידי מדה זו ועוי"ל דכה"ג ג"כ דהוי כבני הבית ובא ללמוד תורה וללכת לדרכו אינה מוסרת עצמה לו חדא דמתיראת שמא יגיד עליה. ועוד נראה דכיון דהוא אורח הבא ממקום אחר מתירא לעשות מאומה לבל יגרשוהו ממחיצתו ויהיה לחרפה ולדראון עולם. ועוד דחוששים משאר התינוקות שמא יגידו ומתיראים זה מזה ודומה למ"ש מרן סיו"ד דמותר להתיחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה:

ובלא"ה נ"ל דכיון דעיקר הטעם של הלילה הוא משום דדמי לדרך ובדרך המנהג פשוט דשולחין אשה מעיר לעיר עם אנשים הרבה תרי ותלת א"כ צ"ל דנהוג כהפוסקים דס"ל דאשה אחת עם ג' אנשים גם בשדה שרי וכן ראיתי להכנה"ג בשם ה' שארית יהודה שכ' ע"ד הרא"ש והכי נקיטנן ע"ש וא"כ מינה נמי דיש להתיר בנ"ד ועוי"ל דגם הרמב"ם ומרן ז"ל מודו בנ"ד דהם רווקים ואי אפשר לתקן שתהיה אשתו עמו כי אין לו אשה ולכן אין לבטל את הילד שהביאו אביו ללמוד תורה פה אי ג'רבה ולא מצא לו מקום ללון כי לבדו הוא מתירא ומתפחד ועם הזולת לא מצא כל דרך וכבר ניסה ללכת לב' מקומות ולא עלתה בידו וא"כ בשעת הדחק יש לסמוך על המתירים וכ"ש שהיא פנויה זקנה ויש כמה צדדי היתר דעתי הקצרה להתיר. הכו"ח ביום כ"ו לחדש אייר עטר"ת לפ"ק ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מ

שאלה בתולה שנאנסה או נתפתתה אם יכולה להנשא בתוך שלשה חדשים:

תשובה דעת מרן באה"ע סי' י"ג ס"ו דאינה צריכה להמתין ואפי' היא גדולה ומור"ם שם כתב די"א דכל אלו צריכות להמתין אם הם גדולות וראויים להתעבר ע"ש ולמעשה נ"ל דגם דבאיסורי ערוה מחמירים ככל הסברות כמ"ש מהריט"א בשמחת יו"ט סימן

י"ב דמ"ט סוף ע"ג וסי' ע"ה והב"ד מוהרי"ט בתשו' שבס' משכנות הרועים מע' ק' אות כ"ג וה' מצות כהונה בתשובה אחרונה ע"ש נראה דנ"ד לא חשיב איסורי ערוה וכן יש לדקדק מלשונם שכתבו בגיטין וקידושין ולא כתבו באיסורי אישות סתמא והטעם ברור דהיינו משום דאיכא לתא דממזרות ולא כן בנ"ד וכ"ן מדברי השש"א בהשמטות לסי' י"ג דאלת"ה הא איכא דלא מצרפי ס"ס דנגד מרן ועוד דחשבי לתרי ספיקי דפלוגתא כחד ע"ש ועוד דכיון דיש לחוש לכל הסברות א"כ גם בתרי פלוגתות יש לחוש לכל הסברות ועוד נראה דגם בגיטין וקידושין לא אמרו אלא בחששא דאורייתא אבל בדרבנן שפיר יש לעשות כדעת מרן דאין סברא דאיסור דרבנן בערוה עדיף מאיסורא דאורייתא דעלמא דמורים ובאים כדעת מרן ז"ל והגם דגבי ההוא דעלתה לו טינא בלבו דנראה דחששו לאביזרא דערוה גם בדרבנן נראה דהתם משום חומרת פרצת הדור ותקנה בעלמא. וכ"ש בנ"ד דלפי דברי אביה כבר ראתה ב' פעמים משנאנסה ובכל כה"ג נראה דמסתמא זה מורה שלא נתעברה והגם דנראה דאין זה מועיל בתשעים יום דהבחנה גבי מעוברת חבירו דלא פלוג רבנן מ"מ י"ל דהי"א לא החמירו גם בכה"ג. וכן שמעתי מידי"ן מהר"י בוכריץ יצ"ו דיש להוכיח כן מדלא אסרו רק בגדולה הראויה להתעבר הרי דפלוג רבנן וא"כ י"ל דה"ה לראתה דמסתמא אינא מעוברת. ועוד נ"ל דבנ"ד שנתברר לפי החקירות דאז לא יש שום אונס ופיתוי ורק חוששים על העבר דנראה דיש מקום לזה מ"מ י"ל ג"כ דעברו ג' חדשים וא"כ הו"ל ס"ס שמא עברו ואת"ל לא עברו שמא ההלכה כהמתירין. ועוד נ"ל דכיון דיש לחוש לעיגון שלא תמצא מי שנושאה אין לחוש להחמיר כדעת הי"א וכמ"ש מהריט"א בשמחת יו"ט דדוקא אי ליכא עיגון ולכתחילה. ועי"ל דיש לחוש לתקלה שמא התקלקל בהיותה בלתי בעל וא"כ חומרא זו קולא היא ואין להחמיר בה [וכמ"ש השש"א בהשמטות הנז"ל]. וכן יש להוכיח לע"ד ממ"ש הפוסקים ראשונים ואחרונים דכי נפקא מאיסור דאורייתא ונשאר רק איסור דרבנן ספיקו להקל בין בספק מציאות בין בספק פלוגתא. וע' לה' די השב משם מהר"י בסיס ז"ל ולה' שלום דוד הנד"מ בסופו בשו"ת שם ואי איתא דגם בדרבנן באישות צריך לצאת ידי כל הפוסקים לא היה להם להקל בנ"ד וע' בקרן דוד בתשובה מהרב מהרס"ך ז"ל וממני הצעיר וע"ז כ' ה' מוהרמ"ז שם ולדעתי הקצרה הדבר פשוט דבדרבנן אין לחוש לכלהו סברות רק מה שיראה לדינא. ומ"ש ה' שם להוכיח דגם בדרבנן נמי לא מיכרעה כלל דהסובר לחוש לעד אחד היינו משום לתא דאיסור דאורייתא וכ"ן שהרגיש ההנ"ז שם בתשובתו בסוף ע"ש ועוד דכלל זה חידוש הוא שחידשוהו האחרונים ואין לך בו אלא חידושו להחמיר בדאורייתא ולא בדרבנן והבו דלא להוסיף עלה וע' לה' יד אהרן אה"ע סי' כ"ז הגהב"י

אות ל"ג ואות נ"ב ומשם בארה דחששת עד אחד היא חששת ערוה דאורייתא ולא דרבנן ואכמ"ל כעת. ומ"ש ה' בית יהודה יו"ד סי' ל"ג דנראה לכאורה דחייש לי"א אין כונתו לדעתי כן רק משום דכן דרך הפוסקים לאיפושי היתרא אליבא דכ"ע ואה"נ אם לא ימצא יורה כהלכה עפ"י מרן ז"ל. ובעיקר מ"ש שם ה' בית יהודה והט"ז ז"ל לע"ד מעולם לא כיוונו רז"ל בסי' ד' סי"ג מאה"ע לומר דהבא על הנדה הולד פגום לענין זה שתהיה הבחנה ח"ו דהרי סתמיות דברי הגמ' והפוסקים בהיה וגו' וא"ל נטמאתי וגו' דפורש או מעמיד עצמו לבד אך הבחנה לא שמענו דאין בזה שום נפקותא דהולד כשר ופגום שאמרו אינו אלא שיהיה בו איזה חסרון מה ולא לענין יחס ושו"ר לה' באה"ט אה"ע סקי"א שכ"כ ויישב בזה קושית הט"ז וע"ד שכתבתי וברור לע"ד ושי"ר לה' משחא דרבותא באה"ע סי' ד' שכ' בפשי' דא"ץ הבחנה כלל וכמ"ש. ובעי' משה"ק דברי הלבוש אהדדי לע"ד כונת הלבוש באמרו פגום לכהונה לא שהוא חלל ואינו כשר אלא שיותר יפה להתרחק מאותה הבת או הבן וכיוצא אך לדינא כשר וכמו שזכרו רז"ל באיזה מדות שאינם יפים להתרחק מהם מהיות טוב אך לדינא אין איסור וא"ץ כלל הבחנה וכאמור. זהו הנלע"ד הכו"ח ביום י"ב אדר א' התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מא

שאלה אלמנה שתבעה כתובתה מהיורשים וטענו היורשים לשום מה שבידה ממעשה ידיה ומודים שלא זנו אותה רק כשנה וחצי ואח"כ לא רצתה ליזון מהם:

תשובה נ"ל דכל כה"ג בזמן שהיתה ניזונת מהיורשים אותם החפצים שעשתה ממעשה ידיה או כסף בעין הם ליורשים אך מה שסיגלה אח"כ הם לאלמנה ואין ליורשים בהם כלום דהרי גם אשת איש אם אמרה איני נזונת ואיני עושה יכולה כמ"ש מרן סי' ס"ט ס"ד וה"ה לאלמנה דלא עדיף יורש מגברא דאתי מחמתיה ואין חילוק בין אמרה שהיא אינה עושה או שהיא עושה כמ"ש הבאה"ט שם ס"ק ב' בשם הכנה"ג והפת"ת ס"ק א' בשם ס' בית מאיר ע"ש והגם דעשתה והותירה הם לה כמ"ש מרן אה"ע סי' ע' ס"ק י"א ע"ש וכ"ש בנ"ד שהיורשים אמרו שהיא לא רצתה ליזון והגם דלא אמרה להדיא שמעשה ידיה לה וגם לא אמרה איני עושה מדברי מרן סי' ע' סי"א נראה דא"ץ גילוי דעת ע"ש:

וכן הזמן שאכלה מנכסי בעלה שעברה וניזונה היא חייבת באותו הזמן ומעשה ידיה ליורשים דהוי כאלו ניזונת מהם ואם אומרת שאין זה בדרך מזונות רק בדרך משלוח יד חייבת להחזיר ליורשים מה ששלחה בזה יד ותשבע בכלל שבועתה שכדבריה כן הוא:

סימן מב

שאלה מי שגירש את אשתו ויש לו ממנה בת כבת שמונה או שבעה שנים והאב והאם כל אחד מבקש שתהיה אצלו והבת רוצה לאכול ולדור עם אביה ועתה היא אצלו האם יש להכריח את הבת להיות עם אמה ואם יהיה כן האם מכריחין את האב לזון את בתו והיא אצל אמה ועד איזה זמן הוא חייב בזה. וכפי ראות עיני הב"ד יותר טוב לבת להיות עם בית אביה עוד תובעת האם שאם דינא לישב בבית אביה תבוא בתה אצלה לזמנים כפי הדין:

תשובה מהר"ם פדאוה סי' נ"ג וה"ד הבאה"ט אה"ע סי' פ"ב כתב דאם הבת רצונה לישב אצל אחיה וה"ה לאביה אין אמה יכולה לכופה ועוד כתב מור"ם שם בשם מהר"ם הנז' דאם נראה לב"ד כי אצל אביה יותר טוב לה אין האם יכולה לכוף שתהיה עמה ע"ש ובנ"ד תרתי איתנהו:

ולענין באיזה זמן הולכת לאמה כעת לא מצאתי דבר זה מפורש [ולכאורא] לפי מה שנוהגים פה שתלך האשה אצל בית אביה בכל שבוע בימי השוק שהם יום ב' ויום ה' ובשבתות וכנראה דה"ה מועדים] י"ל דה"ה בנ"ד אך נ"ל דכיון דע"פ הדין אין לה להאשה ללכת רק פעם בחודש ובכל רגל ורק משום מנהג אתינן עלה ונ"ד לא שכיח ל"ש בזה מנהג ואוקמיה אדינא. ועוד דאין ללמוד זמ"ז והבו דלא להוסיף עלה. אך כ"ז באם רוצה הבת ללכת והאב מעכבה אך ודאי דאין לכופה ללכת ודומה זה למ"ש הבת אצל אמה לעולם ואפ"ה אם אינה רוצה אין לכופה ע"ז וכמ"ש מהר"ם הנז':

ולטעם זה דהבת רוצה אצל אביה ואין לכופה יש להסתפק אם חזרה בה הבת אח"כ אם חייב אביה לזונה בתורת צדקה אם הוא ראוי לזה וכמ"ש מרן סי' פ"ב או דילמא כיון שאמרה רוצה רק באביה אינה יכולה לחזור בה אח"כ [ואם חזרה בה אינו חייב במזונותיה] וכעת נ"ל מסברא דיכולה לחזור בה כיון שמן הדין היא אצל אמה ורק עתה שלא לכופה ע"ז אמרי' שתהיה אצל אביה:

אך כל זה באם לא ראו הב"ד איזה דרך טוב יותר להבת והכל שוה אצלם אך אם נראה לב"ד כי טוב לה אצל אביה והיא אינה רוצה כופין אותה אפי' היא גדולה וכמ"ש הרב יד אהרן ז"ל הגהב"י אות ח' בשם ה' משפט צדק א"א סי' כ"ה ועוד ציין שם לה' דבר משה ח"א אה"ע סי' ל"ב וכ"נ דעת הרמב"ן ז"ל הב"ד הי"א ז"ל שם אות ד' ועמש"ש בשם ה' דרכי נועם ע"ש ואכמ"ל:

סימן מג

שאלה מי שאינו הולך בדרך טובה ומאבד נכסיו מחסרון ידיעתו במשא ומתן ומבזבוזו באכילות ושתיות של מותרות ואשתו תפסה מנכסיו שנתנו לה חמיה וחמותה תכשיטים ואמרה שאלו יהיו רק בידה למזונותיה וכתובתה ומזונות בתה הקטנה פן יפסיד הכל כמו שהפסיד כהנה וכהנה או שיביא לה ערבן בעד כתובתה ומזונותיה ומזונות בתה ואח"כ תחזירם לו ולאיש הזה עוד חצי חצר וב' משכונות בחצר אחרת ובחצי חצרו הנז' האם יכולת בידה לעכב נכסיו אצלה או לא:

תשובה הריב"ש בתשובה סי' צ"א נשאל על הבא לישא על אשתו האם תוכל למנעו באמרה התפיסני כתובתי או מטלטלין כדי נדוניתי שמא תפסיד ואם תגרשני וכיוצא לא אמצא במה ליפרע וגו' והשיב שאינה יכולה דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים ע"ש ומזה נראה דה"ה לנ"ד ודומא לזה הורה הרה"ג מוהרי"ז זצ"ל בתשובתו וז"ל ואודות האשה לעכב האוצרות אשר לא נכנסו בהמתנה בשביל כתובתה הא ודאי דלא יתכן דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים ואם יבוא הזמן לטרוף תטרוף ע"ש והנדון הנז' הוא שהיה המוכר הורס מבניני חצרו ומוכר אבניו וכן מבואר בדברי מרן בש"ע אה"ע סי' צ"ג ס"א דלא ניתנה ליגבות מחיים וכתב מור"ם שם דה"ה לנדוניא שקבל הבעל ע"ש וע"ש להפת"ת בשם ה' בית מאיר בשם הרמב"ן סי' צ"ט דאפי' אם נשתטה הבעל אין לה תקנה ואינה יכולה לקחת נדוניתה ויתפרנס הוא מהצדקה אלא ב"ד יורדין לנכסיו ומפרנסין לו ולאשתו ולבניו. והגם דסיים שם דאם הוא מבזבז נכסיו בשחוק וכיוצא דפסקי' בח"מ סי' ע"ג גבי מלוה ולוה דיכול לתבוע תוך הזמן אף דאפשר אשה גרועה דאולי לא תבוא לידי גובייניא מ"מ בכי הא ודאי יש לסמוך על העיטור ופשטות משמעות הרמב"ם ואפי' אינה כלל מורדת ויושבת תחתיו יכולה לתבוע להוציא הממון ולעשות מהם נ"מ בענין בטוח ויאכל הפירות דהא להרבה ענינים דמיא נדוניתה לחוב לזמן ע"ש הני מילי בנדוניא שבכתובתה אך בנכסים שלו אין שום מקום ופינה לומר שיתעכבו בידה בעבור כתובה ומזונות שלה ושל בתה. וע' עוד לה' יד אהרן הגהב"י אות ג' שכתב בשם הרא"ה בגנת ורדים אה"ע כלל ד' דלגבי כתובה דלא ניתנה ליגבות מחיים גם דמבזבז אין נותנים לה שיהיו סכי כתובתה ברשותה שלא יכלה אותם הבעל. ועוד לו שם אות ב' משם מהר"י הלוי סי' י"ז שאם רואים כונתו הרעה לאכול לה כל הממון ואח"כ לקום ללכת חוץ לעיר שתצטרך לרצותו על הגט ניתנה כתובה ליגבות מחיים ע"ש. הנה מלבד דנראה דפלגן וא"כ לדידן דבתריה דמרן גרירי וסתם דבריו דאינה גובה מחיים ועוד דנראה דלא זכרו מדברי הריב"ש הנז' ועוד דהנכסים לפי הנר' בחזקת הבעל שהם שלו. הנה בלא"ה נר'

מדבריו דכ"ז לענין כתובה ולא לענין נכסיו. ועוד נראה מסתמיות דבריהם דאין מקום לתביעתה למזונותיה ומזונות בתה מדלא צידד בזה ועוד דלא עדיפי מעיקר הכתובה. הן אמת די"ל דהמזונות ניתנו ליגבות מחיים אלא דאם ירצה ישלם לה כתובתה וא"כ אינו מחוייב במזונותיה. ועל דבר מזונות בתו לא נ"ל כעת שמוציאים יותר משיעור מה שיאכלו לזמן מועט וא"כ אם נשאר בידו אח"כ מה שיתן לבתו יתן ואם לא נשאר לא נשאר וכ"ש וק"ו דיש לו עוד חצי החצר ששוה די הכתובה ודי מזונות בתו שלשה שנים מ"מ ודי מזונות אשתו שנה או יותר ואינו יכול למכרה רק בסילוק שעבוד כתובת אשתו וע' למרן ח"מ סי' ע"ג סיו"ד (דנראה] דלוה שמבזבז ויש לו קרקע וכן אם הוא רוצה לילך למד"ה ויש לו קרקע א"צ לשלם תוך הזמן ואי"צ ערב ע"ש וה"ה לנד"ד. וע' עוד לה' בית יהודה אה"ע סי' ה' דדעתו בבא לישא אשה אחרת ולא מצי למיקם דינא קתבעה ליחד לה דבר לכתובתה ואלו למזונות לא קאמר ע"ש. ולכן נלע"ד דחייבת האשה להחזיר לו את כל נכסיו ולא תשאיר בידה רק הנדוניא שהביאה מבית אביה. זהו בנוגע לאשה עם בעלה:

אך מצד אחר כיון שהאיש הנז' כמו חסר דעת הב"ד נטפלין לנכסיו לטובתו ולטובת אשתו ובתו כמ"ש מרן ח"מ סי' ר"ץ סכ"ז דשוטה הב"ד מעמידין לו אפוטרופוס ע"ש ועם שאין זה שוטה ממש מ"מ לפ"ד הרה"ג מוהרי"ז זצ"ל במכתביו דמאבד נכסי עושים לו "מוקדם" (כעין אפוטרופוס) לכן עם כי לא ימצא מוקדם לאיש כזה ובדבר קל כזה עכ"פ יש לשמור לו נכסיו בכל האפשר וע' למרן ח"מ שם סכ"ו דהגם דבהגדיל ואוכל ושותה ומפסיד והולך בדרך רעה אין ב"ד מונעים ממנו ממונו וגו' עכ"פ בנ"ד דיש לו אשה ובת יש להשתדל לתקן ככל מה שאפשר כפי ראות עיני ב"ד ולכן דעתי הקצרה שטרם כל ימכר איזה מהנכסים [שביד אשתו] ויסלקו החוב שעליהם ואח"כ יקח לו המחצית מהנשאר לעשות לו בהם איזה חנות לישא וליתן בה ויוציא על אשתו ובתו ואם נאכל הקרן יתנו לו המחצית הנשאר ואם גם זה נאכל ימשכן החצר אם ימצא או יעבוד איזה מלאכה אחרת:

ולענין מה שהיא חוששת שיברח למקום אחר ויניחנה עגונה בלתי הוצאות לא לה ולא לבתה וכמו שכן ירד אל הספינה לברוח למקום אחר וכן עשה מזה שלשה שנים נ"ל דיש לתקן שירשה את אשתו למכור את חצי החצר ואת המשכונות ולהתפרנס מהם היא ובתה על פי שומת הב"ד שתהיה בידה להוצאותיה והוצאות בתה ואם הוא יעכב כיון שהיא תופסת מחפציו א"כ יכולה לעכב זה בעד זה ועם כי יש פנים לומר שאין לה יכולת לזה הנה מלבד דיש פנים לומר כן וע' לה' יד אהרן הגהב"י אות כ' בשם ה'

משאת משה אה"ע סי' ס"ו עוד בה דכיון דנראה דזו היא טובתו וטובת אשתו ובתו והוא כחסר דעת יש לעשות כן. ומה שהוצרכתי להרשאה הנז' הוא מפני שלע"ע שאין כח ב"ד יפה למכור וכן אין כח ביד האשה למכור וא"כ למחר לא תמצא ממה להתפרנס לכן דעתי הנז"ל:

אלא דבנד"ד שנתנום לה חמיה או חמותה תכשיטים ולא מעות יש לידון בדבר דאין בעלה יכול למכרם כלל ומדברי מרן סי' צ"ו סט"ו דכלי זהב ובדולח אפי' שנתנם לה הוא יכול למכור אם הוצרך להתפרנס מהם וכן מה שנתנו הקרובים יכול הבעל למכור לפרנס את עצמו אפילו תכשיטין ובגדים דמסתמא על מנת כן נתנו לה ע"ש ומשמע דבין קרוביו ובין קרוביה דהרי שניהם ניזונים מהם וצריך חיפוש עוד בזה הכו"ח ביום ח' אלול התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן מד

שאלה שומרת יבם אשר יבמה היה קטן ועתה הגדיל לפי מה שנשמע פה אך אין כאן עדות שנים האם יש לסמוך על אחד מהדברים הנזכרים בדברי מרן אה"ע סי' קס"ט סי"א בשם י"א או לא:

תשובה הרב יד מלאכי בכללי הש"ע אות וא"ו כ' דרכו של מרן בספר הקצר שכותב איזה חילוק על הדין בלשון וי"א ואף הדיעה הראשונה מודה באותו חילוק וכתבו בלשון וי"א מפני שלא הוזכר אותו חילוק בפירוש בדיעה הראשונה וציין להש"ך ולהט"ז חו"מ ויו"ד ולהב"ח יו"ד ולהפר"ת סי' ל"ח סק"ה ע"ש וסיים דה' לשון למודים א"ח דצ"ז וצ"ח כתב דמשמעות לשון וי"א שבא לחלוק ושכ"כ בפשי' ה' יד אהרן אה"ע. באופן דכלל זה בפלוגתא הוא שיש סוברים די"א לחלוק ויש אומרים שהוא רק לחדש חילוקים שלא נזכרו בדיעה ראשונה והדברים מוכיחים שבאמת יש ויש כי לא פליגי במציאות. ובנדון זה נראה דוי"א לא. פליגי כלל הם והסתם שהרי מרן ז"ל בסי' קמ"א סכ"ח סתם שם דאם אין השנים ידועות כ"א ע"פ האב צריך ריבוי שערות וכו' ואי פליגי בסי' קס"ט הסתם וי"א הו"ל תרי סתמי דסתרי הדדי ודומה לזה ממש איתא בחו"מ בסי' קע"ה ס"ה אחי ושותפי שמכרו וכו' בסתם ואח"כ כ' וי"א שאפי' הוא מצרן וכו'. והוכיח הרב שלחנו של אברהם מדסתם מרן בסעיף נ"א דשותף עדיף ממצרן ש"מ דמ"ש מרן וי"א אינו חולק על הסתם וכ"כ ה' צדק ומשפט להוכיח מזה דלא פליגי הסתם וי"א ע"ש ומינה לנ"ד וכן מוכח מדברי מרן ביו"ד סי' קפ"ז ס"ב דהוחזקה נדה בשכנותיה הרי היא כודאי ע"ש וקי"ל דבעלה לוקה עליה וא"כ צ"ל דהחזקה כעדות וא"כ כמו שצ"ל לגבי חזקה שהכירו הי"א לא פליגי עם הסתם וה"ה לשאר שהרי על כלם כתוב בלשון וי"א וכ"כ המשד"ר

ח"ב סי' קס"ט ד"ה ומעתה דנראה דאף דעת מרן כן והוכיח זה מדברי מרן בפירוש סדר חליצה סכ"ו וכן מוכח דדעת המשד"ר ז"ל כן בפשי' מדמסיק שם בנדונו להתיר ולא שייך זה אי פליגי. וכן מדמסיים אם יסכימו המורים וכו' ואי אפשר שיסכימו לו אם יהיה נגד דעת מרן. וכן נראה דעת מהר"י ן' בנישתי בספרו מצות חליצה שבסו"ס גט פשוט שפסק דברי הסתם ודברי הי"א בסתם להלכה בהשמטת תיבת וי"א וכן נראה דעת ה' פני משה סי' י"ז ודעת מהר"ש גאון שם בפני משה סי' י"ח דאין מקום לדבריהם ז"ל רק אם נאמר דפשיט"ל דהסתם וי"א לא פליגי. וכ"כ הכנה"ג להדיא בהגה"ט אות מ"ח בשם ה' משפטי שמואל דהסה"ת לא פליג על הרמב"ם וכ"ן דעת הכנה"ג שם אם ממה שלא העיר ע"ז אם מדסיים ע"ז דגם השכינות שהם נשים מהנו לענין חזקה וכן ממה שנסתייע שם מדברי הפ"מ סי' י"ז וסי' ח"י ע"ש וכ"כ ה' פרח מטה אהרן ח"ב סי' כ"ה ד"ה מעתה דהרמב"ם וסייעתיה. מאי דבעו עדים כשרים על השנים היינו כשהעדות היא בב' שערות אבל כשיש ריבוי שערות אפי' אין עדים על השנים מהני וחולצת ע"פ עדות זו וכו' ושכן נעשה מעשה בב"ד של הרה"ג מהרח"ס שלא היה עדות ברור על השנים וגו' שהיא דעת ס' התרומה והסמ"ק מהני וכו' ע"ש ומכ"ז מבואר שכל הרבנים הנז' סוברים דהסה"ת לא פליגי הוא והרמב"ם שהרי הם מרבני ספרד ובתריה דמרן גרירי ואינם זזים מסתם מרן אי איתא דפליגי. וכן נראה דעת רבני עירינו מהרס"ך ומהרי"ך ז"ל בהליכות יעקב מערכת ח' אות א' דסמכו על הקומה במקום שנים למעשה ואי סבי"ל דדברי הי"א נגד הסתם אין מקום לסמוך לא על הקומה ולא על שאר פרטים הנזכרים שם:

גם מצד העיון לפענ"ד נראה דודאי מרן ז"ל אינו סובר דהי"א פליגי על הסתם שהרי מרן סתם דבריו הם שאובים מדברי הרמב"ם בפ"ב מה' אישות ה' כ"ב והרמב"ם שאב דבריו מדאיתא בקדושין דף ס"ג בני זה בן י"ג שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולחרמים ולהקדשות אבל לא למכות ולעונשין ומשמע ליה דהיינו הך דמכות ועונשין כמתבאר מדברי ה' המגיד שם וא"כ בראותינו כי ספר התרומות סי' קל"ג ראשית דבריו שם הביא סוגיא זו במילואה ודימה החליצה למכות ועונשין ועכ"ז מוקי להברייתא דקידושין בשלא הוחזקו ע"י שכנים אבל בהוחזקו ע"י שכנים הא קי"ל דסוקלין על החזקות ע"ש א"כ מה שיתפרש בדברי הגמרא יתפרש בדברי הרמב"ם ג"כ. ועוד דהרמב"ם עצמו פסק בפ"א מה' איסורי ביאה ה"כ דאע"פ שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב מלקין ושורפין וסוקלין וחונקין על חזקה זו ואי אפשר שיהיה סותר מדידיה אדידיה וא"כ הסתם שסתם מרן כהרמב"ם הוי ביאורו דלא פליג בחזקה ומינה נמי לשאר הפרטים דבחדא מחתא מחתינהו:

ועוד דכיון דהרמב"ם ז"ל לא שלל מדברי הסה"ת כלום ולא שלל רק עדות נשים וקרובים אבל בנוגע לחזקה וכיוצא לא דיבר כלום מה"ת לומר שיסבור מרן דדעתו לשלול כל דברי הסה"ת הפך מה דקי"ל בעלמא אפושי פלוגתא לא מפשינן וכן נראה דעת מרן בב"י שעל מה שכתב הטור דברי הרמב"ם ואח"כ כ' ובסה"ת וכו' לא העיר על הטור דקמשוי להו כי הדדי וכן אם נאמר דהבין דתיבת ובסה"ת וכו' לחלוק ולא הכריע כדרכו בב"י הלכה כדברי מי וכן מוכח מדברי מרן בב"י סי' קמ"א שעל מה שהביא הטור אם אין השנים ידועות וכו' לא העיר עליו במה שהשמיט דברי הרמב"ם שהם עיקר לסתם מרן והי"ל לומר דלדינא לא מהני ריבוי שערות ומינה נמי לסתם מרן דלא שלל כלום רק (סי' קס"ט) מה ששלל הרמב"ם דודאי לא פליג הסה"ת שהם הי"א:

והגם דהפרישה ס"ק י"ד כ' עמ"ש הטור ובספר התרומות וכו' דר"ל ובספר התרומות פליג אהרמב"ם וכו' ע"ש נראה דהפרישה עצמו לא כ' כן אלא על דברי הטור לבד וכמ"ש ה' יד מלאכי כללי ריב"ה ומהריק"א אות ה' דיש בידינו כלל גדול שכל סברא שמביא הטור באחרונה עליה יש לסמוך וא"כ הטור דעתו כהסה"ת אפי' לפי דעת הפרישא דפליגי ולכן אין דבריו סותרים למ"ש בסי' קמ"א אם אין השנים ידועות וכו' אבל בדעת מרן גם הפרישא יודה דדעת מרן במ"ש וי"א שאינו חולק על הסתם וכי"א עבדינן דאל"כ תקשה האי סתמא דמרן דסי' קס"ט אסתמא דסי' קמ"א וכאמור:

ועוד נראה דגם הפרישה שסובר בדעת הטור דהסה"ת פליג מ"מ לדינא מודה הוא דנקטי' כהסה"ת שהרי הטור הביא דבריו באחרונה. וכן מדברי מהרש"ל ביש"ש פי"ב הכ"ו שכ' ואם הגיעו לשערות ארוכות ושוכבות נראה שאף הגאונים דלעיל מודים שנאמן על השנים אביו או קרוביו או מי שהוא והגאונים שזכר שם הם הרמב"ם והסה"ת ומוכח מזה דהסה"ת והרמב"ם לא פליגי בזה וכ"ן דעת ה' ראש משביר סי' נ"א ד"ה ואיך שיהיה וכ"כ ה' זכות משה למהר"ם בולא ז"ל בריבוי שערות דאין בזה שום חולק וכ"נ דעת ה' נחפה בכסף ז"ל ח"ב סי' כ"ב ושעשה מעשה כן בנדונו והב"ד הפמ"א דליכא פלוגתא בזה וא"כ נראה דנקטי' להלכה ולמעשה כדעת י"א דלא פליגי אסתם וכדעת הרבה פוסקים שזכרנו וכמו שכן הוכחנו מדברי מרן עצמו בש"ע ובב"י שהרי לכ"ע דברי הי"א הלכה הם ואפי' להפרישה דגם הוא לא כתב דבריו רק לענין הביאור לדברי הטור לבד וכדקי"ל דהטור פוסק כסברה אחרונה וכן יש להוכיח ממה שלא הזכירו האחרונים דברי הפרישא דפליג בזה והיינו משום דאין נפקותא לדינא דגם הוא מודה ואין דבריו שם רק דרך פירוש לבד:.

והגם דה' מהרמ"ז ז"ל בס' קרן דוד שבס"ס שלום דוד סי' ה' כתב דהסתם וי"א פליגי נראה פשוט דהרב הנז' לא עמד על זה לדינא לברר היכי נקטי' בעלמא רק נגרר אחר דברי הפרישה מדלא הזכיר שום פוסק שהזכרנו ועל כל כיוצא בזה איתא בבתרא דק"ל כי אתי פיסקא דדינא קמייכו וחזיתו ביה פירכא לא מיגמר תגמרו מיניה שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ע"ש. והגם דמהרס"ך ז"ל בספרו זרע דוד הנד"מ בסי' ג' נראה מריהטא דלישניה דהסתם פליגי אי"א נראה פשוט דלא עמד על זה רק לפום ריהטא כתב כן מדלא הזכיר מדברי הפוסקים שזכרנו כלום. ועוד דלפי הרשום בזכרונו של החתום פה ראשונה דדבריו שכתב שם בעיגונא דאתתא הם היו בראשונה ומה שעשו מעשה בחליצה מהרס"ך עצמו ומהרי"ך ז"ל ככתוב בהליכות יעקב היה זה באחרונה וצ"ל דחזרו ביררו דלא פליגי. וגם אם יהיה ספק למעשה רב שומעים שהם בהלכה ובאו באחרונה על פי הרוב. וכ"נ מדברי ה' עצמו שם סי' י"ח שנסתפק בדברי מרן אה"ע סי"א אם יש להם ריבוי שערות וגו' והם הם דברי הי"א ובמעשה שבא לידם נסתפקו אם בדיקה זו מהניא ע"י נשים או בעי' ע"י אנשים כמו עדות השנים ומזה מבו' להדיא דס"ל דברי הי"א הלכתא נינהו וא"כ דחינן חדא מקמי תרתי אפי' אין הכרע בדבר וכ"ש דהדבר מוכרע ממקומו וכאמור:

והגם דבעלמא נקטי' תמיד דבגיטין וקידושין וחליצה ויבום חוששין לכתחילה לכל סברות הפוסקים להחמיר הנה בנ"ד לא ראינו מי שחולק כי דברי מהרס"ך מסופקי' ואין ספק מוציא מידי ודאי. ועוד דנראה עיקר דדעתו דנקטי' כהי"א וכאמור. ואפי' את"ל דדעתו דפליגי כיון שלא זכר שום פוסק ממה שהוזכרנו מוכח להדיא דלא עמד על זה וכן מהרמ"ז מוכח להדיא דלא עמד על זה רק נגרר לפי שעה אחר דברי הפרישה וכבר כתבנו דכל הפוסקים חולקי' על ביאור הפרישה. ועוד דלא נאמר כלל זה לחוש לכל הסברות רק בליכא שום עיגון כמ"ש ה' ארץ חיים בכללים שבראש ספרו כלל י"א בשם ה' שיו"ט ע"ש אבל בנד"ד שהיבמה מזה כמה שנים היא מעוגנת אין לחוש לזה להחמיר וכ"כ מרן בב"י אה"ע סי' קמ"ז על דברי הרא"ם שהפריז על המדה דמאחר דרבו המתירים כדאי הם לסמוך עליהם בדיעבד וכ"ש בשעת הדחק ואפי' היה מילי דאורייתא ע"ש ובלי ספק דהעיגון הוא עדיף משעת הדחק שהרי צריכה היא להתעגן עוד עד שיעמדו שני עדים מחדש ויכירוהו שהוא מצוי בעולם ואח"כ ימתינו עוד יותר מי"ג שנים להעיד עליו שנולד יותר מי"ג שנים או שהוא מצוי בעולם יותר מיג"ש. ועוד נראה דעל כל כיוצא בזה דלדינא רוה"ף וכמעט כלם סוברים כהי"א אלא שאנחנו חוששים מצד הלשון של הי"א ובהא גופא רוה"פ ככלם סוברים דלא פליגי הסתם והי"א ואין כאן אלא סברת יחיד

(או שנים מן הספק) אין לחוש לזה. ועוד דלא שייך לומר לחוש לכתחי' לעשות אליבא דכ"ע בערוה רק אי פליגי דלמר הוי ערוה ולמר אינה ערוה אבל בנד"ד אפי' את"ל כדברי האומר או האומרים דפליגי אין כאן ערוה דהגם דנקטי' כסתם מ"מ שמא הלכה כהי"א וא"כ במה שבאנו להחמיר לכתחילה הו"ל רק ספק בדרבנן דהרי אינו אלא לכתחילה או ס"ס בדאורייתא דשמא הי"א לא פליגי ואת"ל דפליגי שמא הלכה כהסה"ת וא"כ אין לחוש להחמיר אפי' לכתחי'. ועוד נראה דלא גרע ס' בדבר דלכתחילה מהדיעבד ודאי דבדיעבד אין חוששין לכל החומרות ועי' להג"פ בכלליו כלל ה' דגם אנן יתמי דיתמי יכולין להכריע במחלוקת האחרונים ע"ש וכ"ש אחרוני אחרונים וכ"ש כשהדבר מוכרע להכרעה למעשה וכ"ש כשנראים ראיות מבוארים לדינא וכ"ש כשנראים הדברים דלא עמדו על זה מדלא הזכירו דבר מדברי הפוסקים הנז' ועוד דבכל כה"ג אמרי' דאלו ראה דברי הפוסקים הנז' היה פוסק כדבריהם כמ"ש בעלי הכללים וכאמור ואכמ"ל זהו הנלע"ד הכו"ח ביום י"ב כסליו תש"ב:

ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א. ע"ה רחמים חי חויתה בלא"א חנינא הכהן ס"ט:

סימן מה

שאלה הנושא אלמנה ורוצה לגרשה והיא אשתו ראשונה אם יש בזה משום לא יגרש אשתו ראשונה אא"כ מצא בה ערות דבר או"ד לא נאמר זה רק בבתולה ואת"ל בתולה דוקא אם לא רצתה להתגרש ולקבל הגט איך יש לבעל לעשות:

תשובה הפר"ח סי' קי"ט סס"ק ב' כתב דמשמע לי דדוקא בתולה ודייק לה מהכתוב ואשת בריתך אשר זה שייך רק בבתולה כדאיתא בסנהדרין בספ"ב אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי והב"ד הבאה"ט ס"ק ד' וכ"כ הפת"ת סק"ב בשם ה' בית מאיר דכן דייק לישנא דש"ס בזיווג ראשון דמשמע מב' צדדים וע' לה' גט פשוט סק"ט בשם הר"ן דיליף ג"כ מאומרו חברתך ואשת בריתך דדוקא באם היא רוצה לעמוד תחתיו ויש פנים לומר דזה יליף מתברתך. אבל מאשת בריתך יש ללמוד כמ"ש הפר"ח ז"ל ויש פנים לומר דהר"ן מפיק כל המקרא לענין רוצה לעמוד ואינה רוצה וא"כ אין ללמוד זה מאשת בריתך כמ"ש הפר"ח ומ"מ י"ל דלא פליגי ועכ"פ מגופו של דבר שמעינן דהרי אשה זו אין לה ברית עמו וכמו שכתב הפר"ח מגמ' דסנהדרין וכאמור. ועוד דהרי דל מהכא דיוקא דהפר"ח הרי ה' ב"מ דייק לה מזיווג ראשון אלא דגם זה אינו מוכרח דהרי הג"פ סק"ז מייתי מדברי הרא"ם ח"ב סי' א') דגם בארוסה שייך זה ע"ש ועוד דמדברי הרא"ם הנז' משמע דגם דלא עשאה כלי אסור לגרשה וא"כ צ"ל דלא ס"ל כדברי הפר"ח והב"מ והגם דהג"פ שם משוה לה כזיווג לפי המנהג שוכר שם מ"מ הא ודאי

דלא מיירי [בזיווג ממש] בנבעלה לו. ומדלא זכר הרא"ם תנאי זה ולא חקר אם עודה בתולה מוכח דס"ל דלא שנא. אמנם נראה דכיון דדברי הפר"ח והכ"מ מבוארים להדיא וכנז' ומסתמא הכי מסתבר להו גם בלתי הוכחה מהכתוב והכתוב אינו אלא לאסמכתא ומדברי הרא"ם לא נמצא להדיא הפך זה ואפשר דלא פליגי אין ספק מוציא מידי ודאי ועוד דאשה ראשונה עצמה בפלוגתא מתניא והגם דפה אי ג'רבה נהיגי ונקטי כדעת מרן ז"ל מ"מ בכה"ג דאלמנה הוי עוד פלוגתא אחרת וא"כ הו"ל כתרי ספיקי לזכות הבעל וא"כ הגם דאין לכוף האשה לקבל הגט דהרי אפילו באשה שניה כתב הרשב"ש סי' תי"א דאין להכריחה ולכופה מ"מ אין בידינו ג"כ לכוף הבעל לתת לה מזונות וכיוצא. והגם דהרשב"ש ז"ל סי' חי"א כתב דכופין וכמ"ש בעניו' במ"א מ"מ בכי הא לא מצינו:

סימן מו

שאלה חתן שקידש ובירכו ז' ברכות ועשו החופה יום ד' מבעוד יום האם מותר לעשות מלאכה ביום ד' שאחריו בבוקר או אחרי הגיע הזמן שהיו הקידושין והחופה וז' ברכות דכבר עברו ז' שלמים או אינו נחשב רק מליל ה' והלאה דאז עושים הסעודה:

תשובה ע' לה' רב פעלים אה"ע ח"ג סי' יו"ד שציין לה' כנסת יחזקאל סי' כ"ט וה' עולת שמואל אה"ע סי' ד' וכתב דמסתמא דמלתא לענין הלכה אם עושים חופה וז"ב מבעוד יום קודם תפלת המנחה או קודם ערבית ה"ז נחשב אותו היום ליום ראשון מן השבעה ומונין אחריו ששה ע"ש ומינה דאין להקפיד אם הסעודה אינה אלא בלילה וכמבואר שם:

אלא דבנ"ד השואל מלאכתו ספר ולפי רוח העת אשר אין כח ב"ד יפה הוא נגרר אחרי הטועים ומטעים המגלחים זקנם בתער ואם באנו להתיר לו לעשות מלאכתו ביום ד' נמשך מזה שמגלח גם הזקן בתער והו"ל כאלו אנו מתירים לו ח"ו וגורמים לו לעשות חטא והגם דבלא"ה נמי עושה כן תמיד דיבחור הרע במיעיטו דעכ"פ בו ביום ינזר מכמה איסורים ולאוין. והגם דבזה מאבד הנאתו וגם הקבועים לגלח אצלו ילכו לזולתו כי קרוב לי"ז בתמוז יה"ל שמנהגינו שלא לגלח מי"ז בתמוז] שהוא יום ה' ויום ד' הוא ט"ז תמוז יה"ל [וירבו המגלחין] היותר נראה דאין לחוש להפסדו ושוב נ"ל דטרם שישמע אם מותר או אסור יש לומר לו דאם יקיים דיבורו שלא לגלח בתער הננו לטרוח בעדו לראות לו אופן התיר ואם לאו אין אנו אחראים לו וכן צויתי לאביו ולאחד מהמגלחים אצלו לומר לו כן ובכה"ג דעל הרוב אם יתן דיבורו יקיים נ"ל דאין לחוש לשמא לא יקיים דיבורו כנלע"ד:

סימן מז

לעי"ת בן גרדאן יע"א

שאלה אם הטבעת של הקידושין חוזרת להבעל כשנשתנו להתגרש ונתגרשה:
תשובה הגם דמור"ם ז"ל אה"ע סי' נ' ס"א כ' וכ"ז לא מיירי אלא מן האירוסין אבל מן הנישואין הקידושין חוזרין נר' ברור דאין זה אלא לדעתו אבל לדע' מרן ז"ל והוא מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב הרי היא מתנה גמורה שאין לה חזרה הא ודאי דבין מן האירוסין בין מן הנישואין אינה אלא לאשה ולא לבעל כלל וכ"נ דעת העה"ש אות א' שאחר שהביא דברי מור"ם הסוברים כן מסיים אבל הרדב"ז דעתו דמכ"ש הנשואה דאין הקידושין חוזרין ושכ"כ הרמ"ה וכמ"ש בעה"כ דכשכותב הפוסק אבל וגו' דעתו כאותה דעה אחרונה והגם דמור"ם כ' ע"ד מרן וכ"ז וגו' דנראה כמפרש דברי מרן אינו כן וכמ"ש בעה"כ שכ' דרך מור"ם לכתוב הגם שאין דעת מרן כן. וכ"ש בנד"ד דהאשה מוחזקת בה ומשכנה אותה ואפי' בפלוגתא שאין בירור בדעת מרן יכו"ל קי"ל כהסוברים דהיא לאשה אך אין צורך לכ"ז מאחר דכ"נ דעת מרן והעה"ש:

חשן משפט

חלק ראשון

סימן א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' חיים חורי הי"ו במי שהכריז על איזה מס ממסי הקהל ובשעת ההכרזה הזכיר כי בשנה שעברה נמכר בכו"כ והיו זה מוסיף וזה מוסיף ולסוף קנאו הקונה ואח"כ בירר שבשנה שעברה לא נמכר בסך הנז' ומזה רצה לחזור בו:
תשובה לכאורה יש לדמות זה לנדון העה"ש ח"מ סי' רל"ב סי"ח במוכר לחבירו קרקע ע"י סרסור והסרסור אמר כי פ' נתן בה כו"כ ונמצא שקר דנראה שם דעת הרב דחוזר בו כמ"ש שם בסו"ד אלא דאין זה מוכרח כיון דלא יש לפנינו סיום תשובתו ויתכן דאח"כ מסיק דפטומי מלי ואינו חוזר ואדרבא יותר נראה דכן עיקר דאינו חוזר וכמ"ש השש"א סי' רכ"ז סי"ב בנדונו דבתחילה כתב דאין לו על המוכר כלום מדעתו והוכיח בראיות ומ"ש אח"ז איברא דמהריק"ש נראה דחולק ע"ז היינו על ס' מהרשד"ם ומדמה הא דמהריק"ש לנו"נ באמונה וכ"נ ממה שלא סיים בצ"ע והגם דמה שהוכיח מהרא"ש כלל ק"ב אות ה' אינו מוכרח לע"ד לפ"ד הפרישה והרדב"ז ח"ב סי' תס"ד ומה שהשיב ע"ז השש"א דהם מטעם אחר אתו עלה י"ל בפשיטות דהפרישה הוכיח מניה וביה וכן הרדב"ז הוכיח מתוספותיו דהוי מניה וביה וא"ץ לתת טעם מדידהו כיע"ש וכן מה שהוכיח ממהרשד"ם סי' תל"ג דהמקח קיים לענ"ד י"ל דהתם כך תבע הקונה וי"ל דאי תבע לבטל המקח לגמרי היה פוסק כן מ"מ הרי ה' חוות יאיר ז"ל סי' ס"ט כתב דמדינא

אין לו עליו אלא תרעומת והגם דסיים שם דאם לא פרע יכול לעכב נראה מדבריו שם דדוקא בנשבע דאי לא תימא הכי טפי הו"ל לאשמעי' דגם דלא נשבע וזה כדעת השש"א דבאמת נראה דעתו כן גם דנימא דאין הראיות מכריעים וכאמור וכן הוכיח העה"ש ממהריט"ץ סי' רל"ז והגם דכתב אח"כ הפך זה מה' מעשה חייא סי' כ"ב נ"ל דהתם שאני דנכנס ערב אדעתא דהכי לא כן במקח וממכר דכן דרך התגרים ובכי הא י"ל דלא פליג ה' מעשה חייא וא"כ לא מצינו מי שחולק להדיא על ה' חוות יאיר ובאמת דכן הסברא נותנת לע"ד. ובר מן דין נלע"ד ברור דכ"ע מודו בנ"ד שהמחיר שזכר המכריז אינו על שנה זו או על דבר זה ורק על השנה שעברה ואין מזה שום סמיכות ובטחון כלל דלא כל השנים שוות והקונה ודאי לא סמך ע"ז כלל ובכי הא נ"ל דכ"ע לא פליגי איבע"א סברא וכדאמרן איבע"א קרא דאפושי פלוגתא לא מפשינן ולא אמרינן דגם בכה"ג פליגי זהו הנלע"ד אם כה יסכימו הרבנים המורים נר"ו הכו"ח ביום ט' תמוז יה"ל התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ב

שאלה קבלת עדות דבעינן בפני בע"ד כמ"ש מרן בח"מ סי' כ"ח סט"ו אם נראה להב"ד לקבל עדיות מהקרובים למען יוכלון מזה לחקור ולדרוש ולשרש אחרי דבר אמת אי שפיר דמי:

תשובה נ"ל פשוט דיכולים לקבל זה שלא בפני בע"ד שאין זה רק כהגדת דבר מה שהוא במקום פ' וביד פלוני שאין זו עדות כלל וכמו שאם באים לחקור על איזה דבר מבע"ד עצמו שא"ץ להיות בעל דינו לפניו וכן להפך ה"נ בנ"ד שאין כאן רק עיון הב"ד והשכלתם על דבר אמת לאמתו. ועוד דכתב מור"ם סי' כ"ח סעיף ט"ו די"א דלא אמרו אין מקבלים עדות אלא בפני בע"ד היינו בדיני ממונות אבל בקטטות ומריבות שיש לחוש שאם יעידו בפניהם יתקוטטו עם העדים גם יתקוטטו זע"ז תקנו הגאונים שמקבלים העדות שלא בפניהם גם לא יגלו מי הם העדים וסיים מור"ם שם דדוקא כשאין הב"ד רוצים לדון אחד מהם ע"פ הדין ולענוש רק להשקיט הקטט ולהורות כפי צורך המריבה אבל כשרוצים לענוש ולדון אחד מהם אין לקבל העדות אלא בפניו ע"ש א"כ ה"ה לנ"ד שאין המטרה פה רק לשם חקירה ודרישה ולא לדון ע"פ העדות הנז'. ועוד דנמשך מזה שנאה ומחלוקת בין הקרובים ואולי בכה"ג גם מור"ם ז"ל מודה דודאי השנאה והמחלוקת תגדל יותר ויותר ואולי יגיעו להכאות אז. והגם שאין זה ברור אולי לא יתקוטטו מ"מ גם מן הספק יש לחוש וכמדוייק בלשון מור"ם שיש לחוש וגו'. ועוד דאם יהיה בפני בע"ד הקרובים ע"י יראתם מהקרובים לא יגלו כל לבם וישאו לו פנים או ייראו ממנו או יטמינו עי"ז

עדותם לגמרי [וע"ד שכתב שם מור"ם שאם הבע"ד אלם ויראים להעיד לפניו מקבלים עדות שלא בפניו] ולכן נ"ל פשוט דכן ראוי לעשות:
עוד נ"ל פשוט דהב"ד יוציאו כל הנמצאים בב"ד ולא ישאר רק הקרוב למען לא יתגלה מה העיד ומי הוא המעיד ומהטעם הנ"ל לבל יטמינו הקרובים עדיותיהם השייכים וראויים מאד אל הבירור. וגם לא יתקוטטו יחד ואם לא נאמר בדין הוא שיאמר שאל"כ לא יוכלו הב"ד להתחקות על הדברים שאפשר להתחקות עליהם במה שישמעו מפי הקרוב. וע' עוד למור"ם בד"מ ח"מ סי' כ"ח סק"ט בשם מהרא"י בפסקיו סי' קע"ה דמדברי ראב"ן מבואר דמקילנן בדבר היכא דאיכא צד וטעם להקל שאם יגבו העדיות בפניו יתעכב קבלת העדות ע"י כחות ואלמות אם ידוע זה מקבלים העדות שלא בפניו וכתב עוד בסי' קע"ז היכא דאיכ"ל דהעדים יראים מלהגיד לו בפניו יגידו שלא בפניו ושכן נראה קצת מתשובת הרשב"א שכ' בב"י בסי' זה ע"ש וכ"ש וק"ו בכה"ג דנ"ד וזה ברור לע"ד הכו"ח ביום כ"ט טבת התרפ"ב ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ג

לעי"ת בן גרדאן יע"א
נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' אבא שאול חדאד הי"ו על שני שותפים בקרקעות ואחד מהם הוא העוסק ושכנגדו לא הוכשר בעיניו חשבונו ובא להשביעו אם השבועה כעין של תורה או היסת:
תשובה מבואר בדברי מרן ז"ל סי' צ"ג ס"א דהשותפים נשבעים בטענת שמא בנקיטת חפץ והיינו בשבועת התורה ע"ש והגם דהוא עסק קרקעות שאין נשבעין עליהם מן התורה כמ"ש שם סי' צ"ה סעיף א' מ"מ בממון הבא משכירות קרקעות נשבעים כמ"ש שם ס"ג וכ"ש דשבועה זו היא דרבנן אלא שהיא כעין של תורה בנקיטת חפץ ואפילו על הספק תיקנו וכאמור. וכ"ז אינו אלא כשעדיין לא חילקו וכמבואר מדברי מרן שם ס"ו ע"ש:

סימן ד

ומה ששאל אם צריך המשביע לקבל חרם סתם שאינו משביעו חנם וכמ"ש מרן ז"ל סי' פ"ז סכ"ב ע"ש:
תשובה מלשון מרן ז"ל שם שכתב בין של תורה בין של דבריהם אפילו היסת יש לו להחרים וגו' ע"ש מוכח דגם בכה"ג צריך לקבל ח"ס הנז' דמ"ש בין של דבריהם נראה דהיינו כגון שבועת השותפים וכיוצא דאי מיירי רק בטענת ודאי ולא בשמא וקאי על שבועת היסת לא יתכן מה שסיים אפי' היסת מאחר דהיינו הך דשל דבריהם והיל"ל כגון

היסת ולא אפילו אלא ודאי דשל תורה היינו כגון מודה במקצת. או להכחיש את העד או שבועת השומרים. ושל דבריהם היינו שבועת המשנה שהיא בנקיטת חפץ כשבועה דאורייתא והם שבועת השותפים וכיוצא הנזכרים ברישׁ סי' צ"ג. וע"ז מוסיף אפילו היסת שאינה כעין של תורה וכ"כ הט"ז להדיא ס"ק כ"ב דגם בטענת שמא מטילים על המשביע חרם סתם. והביא דבריו הרב באה"ט סס"ק מ"ט ע"ש. וכן נראה מסתמיות דברי מרן והרמב"ם מקור דין זה. וכ"ן דעת העה"ש ז"ל אות נ"ו ע"ש:

סימן ה

ומה ששאל על היותו קרוב לאחד מהשותפים הנז':

תשובה מדינא בין הנתבע בין התובע יכול לומר אי אפשי בקרוב דהדין והעדות שוים כמ"ש מרן סי' ז' ס"ט. ובעדות מבואר בסי' ל"ג ס"ג שכל אשה שאתה פסול לה פסול לבעלה שהבעל כאשתו ומבואר שם ס' יו"ד דלא שנא לזכותו ל"ש לחובתו. ומינה נמי לדיין וכאמור. אך אם התובע והנתבע מקבלים קנין שנתרצו בקרוב ודאי מהני כמבואר בסי' כ"ב ס"א וס' ו' ע"ש. ולענין הדיין עצמו שהוא קרוב ואינו רוצה לדון אפי' אם שניהם רוצים וקנו מידם ודאי דהדבר ברשותו ורצונו הוא כיון דמן הדין אינו חייב לדון. וכל האמור אינו אלא לדינא אבל הנימוס אינו ידוע לנו. ולענין תיווך השלום ודאי מצוה רבה לתווך ביניהם כי השבועה אפילו באמת יש בה חשש לתובע ולנתבע. וכמ"ש ה' באה"ט סי' פ"ז ס"ק מ"ו וכ"כ מרן ז"ל שם סכ"א דצריכים הדיינים להפציר בבעלי דינים שמא יחזרו בהם עד שלא תהיה שם שבועה כלל ואם יעלה בידו מה טוב ומה נעים וכן אנו רגילים תמיד להשתדל ולהפציר לפשר כל כמה שאפ' שלא תהיה שבועה הכו"ח ביום ג' אב התרפ"ט:

סימן ו

שאלה מי שפסקו עליו הקהל איזה סך לצדקה וסירב לשלם באמרו שהוא עני ונפטר אביו ונפלה לו ירושה והקהל עיכבו מלקוברו עד שישלם וטען שיברר להם שבאמת היה עני אז ואין לו לשלם האם כשיתברר שכן היה יפטר מלשלם הגם שעתה הוא במצב טוב ואם לא נתברר מהו הדין בזה. וכן בנדון זה שאחיו טענו שהם פרועים עם הקהל ולמה יתבזה אביהם בשביל אחיהם אם שומעים להם. וכן אם האחים יש להם שותפות מצד עסקיהם או מצד ירושת אביהם אם שומעים להם. וכן מה שטענו שהקהל הטילו עליהם מחיר הקבורה יותר מהערך הנהוג מהו הדין בזה:

תשובה מרן ז"ל בש"ע יו"ד סי' של"ד ס' יו"ד כ' דאם ראו ב"ד לנדות וגו' ולא יקברו לו מת ולא ימולו לו בן רשאים הם ומזה נלמוד דגם דיש מצוה בקבורת המת ובמילת הבן

כיון שהוא מובדל ואינו רוצה לפרוש ממה שראוי לו לפרוש יכולים למנוע ממנו את הנז' גם כי מצוה. ועוד כתב מרן ז"ל ביו"ד סי' רמ"ח ס"א דאפי' עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו ומי שנותן פחות ממה שראוי ליתן ב"ד כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדוהו ליתן ויורדים לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן ע"ש וא"כ מינה נמי דהגם דבזה"ז אין כח ב"ד יפה מצד הממשלה יר"ה בזה מ"מ הממונים על הצבור ועל החברה שהרשות בידם בשב ואל תעשה שלא יקברו לו עד שישלם מה שעליו וזה פשוט דמ"ש דיינים מ"ש ממונים שהרי הם כמו ב"ד לענין זה וכן זכורני שיש ללמוד כן מדברי מרן בח"מ סי' ב' ס"א ע"ש. ומה שטען דאין הוא חייב כי לפנים עני היה והגם שהעשיר עתה לא ישלם רק מן הוא והלאה לכאורא טענתו טענה וכמ"ש מרן ביו"ד סי' רנ"ג ס"ד דבעה"ב שהולך בדרך וכלו מעותיו יטול צדקה וכשיחזור לביתו אינו חייב לשלם וביאר שם מור"ם דהו"ל כהעני והעשיר ומינה נמי לנ"ד וא"כ אם יתברר דעני היה ואינו חייב לשלם אין לכופו בשביל מה שהעשיר עתה והגם דבנ"ד אינו כפיה ושוא"ת הוא שלא יעשו לו מה שצריך כיון דאינו מן הדין אינם יכולים וכן מתבאר מדברי הרשב"ץ ח"ג סי' מ"ו וכ"ד חו"ר תונס וכמ"ש בישיב משה ח"א סי' ע"ז וע"ש הטעם:

אך אם לא אפשר לברר זה ויחידי הק"ק המוכשרים לזה מחולקים בדיעות או שמסופקים נלע"ד דלהוציא ממנו אמרינן המע"ה ולשיכריחם הוא להתעסק בצרכיו אמרינן ג"כ המוציא מחבירו עליו הראיה דדבר זה שדורש שיתעסקו עמו ואולי אינם מחוייבים להתעסק הוי כמו הוצאה והכלל שוא"ת עדיף ויעמוד הדבר המסופק כמו שהוא בלא מעשה:

ומה שטענו שאר אחים דמה לנו ולאחינו אם יש דבר משותף ביניהם או ירושה ויכולים לשלם הדבר פשוט דכיון דיורדין לנכסיו ה"נ מעקלין נכסיו ומוציאין מזה ונותנים לזה מדר"ן כמ"ש מרן בח"מ סי' [פ"ו] ואם לא רצו לשלם בעדו כיון שחייבים הם בעצמם מעכבים עליהם צרכי צבור וכאמור:

אם אין להם דבר משותף וירושה משותפים והם מחולקים לגמרי הדבר צ"ט דמצד הנותני' שאין עליהם כלום אין ראוי לעכב את האב מצרכיו הצבוריים ומצד האח שלא רצה לשלם יכולים לעכב. ונ"ל פשוט דגם בזה הדין עם הצבור דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכיון דאותו דבר הצבוריי שייך לכללותם א"כ אמרי להו מאי חזיתו דעבדינן לכו צרכיכו דילמא אזלינן בתר אותו שאינו רוצה לשלם שאין לעשות צרכיו ובכה"ג נמי

אמרינן המע"ה וכיון דאין באפשרות לחלק הצורך שוא"ת עדיף וכ"ש אם לפי האומד לא יפסידו וסו"ס ישלם להם:

אמנם מה שטען דביקשו ממנו הרבה יותר מערך הקבורה הנהוג נ"ל דזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניהם ישאו ויתנו ואם הסכימו באופן ההערכה מה טוב ואם לאו יקראו בשם שלישי להכריע וע"פ הרוב יקום דבר. וכ"ז באם מתחילה התנו כן שיעמדו לדין בזה ובזה אבל הא ודאי דהממונים כשמעריכין אין לכופם להתדיין עם כל אחד בזבל"א וזבל"א דלהם ניתנה ההכרעה דאל"ך א"א להם לעמוד במשרתם ולעשות שום ענין צבוריי דאלד"ס:

סימן ז

שאלה אם נראה להדיין שיש רמאות בדברי התובע או הנתבע האם יכול להטיל ע"ז או ע"ז שבועה דאורייתא כדי לברר האמת מאימת השבועה עליהם:

תשובה מרן ז"ל בסי' ט"ו ס"ד כתב דאם נראה לדיין כאומדנא דמוכח שהוא חייב יחייבו אם הוא דיין מומחה ויחיד בדורו וכתב מור"ם ע"ז ובדרך זה יוכל הדיין לומר לנתבע וגו' ויכול אפי' להשביע במקום שאינו חייב שבועה מצד הדין אם עושה כן לברר האמת ומזה נראה דקאי לאם הדיין מומחה ויחיד בדורו שכתב מרן ולזה כתב ובדרך זה וגו' אבל מדבריו בסי' פ"ז ס"ב וכן יש רשות לדיין לומר לו לפרש בשבועתו וגו' וכן יש רשות לדיין להשביע בנקיטת חפץ במקום שאינו צריך וגו' ולא כתב אם הוא מומחה ויחיד בדורו נראה דאפילו בסתם דיין דעלמא רשאי ונראה דמ"ש בסי' ט"ו ובדרך זה וגו' ר"ל שכונתו לברר האמת ומה שהוצרך מרן למומחה ויחיד בדורו אינו רק להוציא ממון אבל להשביע אפי' שאר דיין ש"ד:

אבל קשה למה הוצרך מור"ם ז"ל לכפול דבריו ואם משום דב' המקומות שדיבר מהם מיירי בדומה לזה מ"מ הי"ל למור"ם לציין ג"כ מסי' ט"ו לסי' פ"ז וכן להפך ועוד דהמראה מקומות אינם אחד דבסי' ט"ו מצויין למהריק"ו ובסי' פ"ז מצויין למהרי"ו והי"ל לציין בזה ובזה לשניהם. וראיתי לה' משכנות הרועים ז"ל מע' ש' אות ל"ז שיישב דמר אמר חדא בסי' ט"ו להשביעו היסת במקום שא"ץ שבועה כלל ומר אמר חדא בסי' פ"ז להשביע למחוייב היסת שבועה בנקיטת חפץ ושוב כתב איברא דהמדקדק בדברי מהריק"ו יראה דלא אמרה אלא בדיין הנברר לדון אפילו נגד הדין ומדברי מהרי"ו לפי הבנת הסמ"ע נראה דבכל דיין קאמר ע"ש ונלע"ד דגם מור"ם בסי' ט"ו בהכי מיירי וס"ל דהדיין הנברר לדון אפי' נגד הדין ומומחה ויחיד בדורו הכל אחד הוא ולזה אפי' במקום שאין צורך שבועה יכול להשביע הן שבועה דאורייתא הן דרבנן וכסתמיות דברי

מור"ם בשם מהריק"ו אבל בסי' פ"ז מיירי בסתם דיין דעלמא וזה לא הורשה רק להוסיף דמשבועה דרבנן עושה כעין דאורייתא בנקיטת חפץ אבל אם אינו חייב שבועה כלל אינו רשאי להשביע אפילו בלתי נקיטת חפץ כיון שהוא דיין פשוט ולא נבחר לדון אפילו נגד הדין. וע' להפת"ת סי' ט"ו ס"ק ח' שכתב דהעו"ג סי' צ"א כתב לפקפק בדברי מור"ם דבמהרי"ק משמע דדוקא משום דהדיין ההוא נבחר הן לדין הן לפשרה ע"ש ולפמ"ש א"ש וכאמור:

אך לדינא נראה דכיון דקי"ל דדברי הסמ"ע בהבנת דברי מרן עיקר והטעם לזה דהסמ"ע ז"ל חיבר ביאור על הש"ע והוי בקי בדבריו טובא והוא כעין מ"ש הק"פ. מינה דה"ה להבנתו בדברי מור"ם שהיא עיקר ואפשר דאתי בק"ו א"נ כשאמרו בדברי מרן ומור"ם בכלל דברי מרן אמרו. ולהסמ"ע דברי מור"ם הם כפולים וכמ"ש המשה"ר בשמו ע"ש א"כ מינה נמי דהדיין יכול להשביע בנק"ח אפילו במקום שא"צ שבועה כלל. ולזה מטין דברי מור"ם סי' פ"ז ומינה נמי דאפילו אינו נבחר לדון בין לדין בין לפשרה או לדון אפי' נגד הדין. וגם אם אינו מומחה ויחיד בדורו והכי נקיטנן וכאמור. וכן זכורני שבא מעשה לידי וחייבתי למי שאינו חייב שבועה כלל להשבע בס"ת שזהו הנהוג בשבועה דאורייתא וכמ"ש המשה"ר וסמכתי ע"ד מור"ם הנז' וכן יש ללמוד מדברי מור"ם סי' כ"ח ס"ב מיהו אם נראה לב"ד צורך שעה להשביען וגו' ע"ש וה"נ מסתברא דלא כתב מרן ז"ל רק להוציא ממון דאז צריך מומחה ויחיד בדורו אבל להשביע לברר האמת רשאי. הכו"ח ביום כ"ט אב התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ח

שאלה הטלת ח"ס על מי שתובע חבירו חנם כדי להשביעו וכמ"ש מרן סי' פ"ז סכ"ב האם צריך לזה תביעת הבא להשבע או"ד גם הב"ד מעצמם טרם יתבע זה הבא לישבע פוסקים להם כן:

תשובה כל עיקר תקנה זו להטיל ח"ס וכנז' אינה אלא כדי שלא יטענו שקר וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' טוען הי"א וא"כ נראה דכמו דרבותיו של הרמב"ם תיקנו כן לברר האמת כן נמי יש לו לכל דיין לפסוק כנז' לברר האמת וכן מצאתי זה מפורש בהמשה"ר מע' ח' אות מ"ח שכן מתבאר מתשו' מהר"י ן' מיגאס סי' ע"ה שכן הוא מעיקר התקנה אע"פ שלא תבע הנתבע] ותלי לה זב"ז כיון שהתקנה מטעם בירור האמת וכמ"ש בעניותי וכן ראיתי לה' קנין פירות מע' ח' אות רצ"א ס"ה בשם א' מהקדושים שכן מצא כתוב להוכיח כן מדברי הרמב"ם פ"ג מה' שלוחים ה' ע"ש וה' הנז' כתב דאין ראיה מזה וגו' ע"ש ובאמת נלע"ד דלא לבד דמצינן למימר כן אלא דהרמב"ם שם קאמר להדיא שהוא

אומר ואכמ"ל ונראה דהם ז"ל לא היה בידם תשו' מהר"י ן' מיגאס ומאחר עלות מ"ש המשה"ר בשמו ודאי דהכי נקיטנן וכאמור הכו"ח ביום כ"ט אב התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ט

שאלה מי שנתחייב שבועה דאורייתא או דרבנן והוא פתי וחסר לב שאינו מבין דברים הסותרים כשאר כל אדם שמבינים אם מוסרים לו שבועה חמורה או קלה או לא:

תשובה מרן ז"ל סי' ל"ה ס"י כ' הפתאים ביותר שאין מכירים הדברים שסותרים זא"ז ולא יבינו ענייני הדבר כדרך שמבינים שאר עם הארץ וכן המבוהלים והנחפזים בדעתם והמשתגעים ביותר הרי אלו בכלל השוטים וד"ז לפי מה שיראה לדיין שא"א לכוין הדעת בכתב ובסי' צ"ו ס"ה כ' החרש והשוטה אין נזקקין להם לכל טענה לא לטענתם על אחרים ולא לטענת אחרים עליהם לא לשבועה קלה ואצ"ל לשבועה חמורה או תשלומין ע"ש וא"כ בנדון זה הרי הוא בכלל השוטים ואין מוסרים לו שבועה לא קלה ולא חמורה מאחר שאינו מבין ואינו מרגיש בדברים הסותרים וכאמור בשאלה. ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן י

שאלה בזמן הזה שאנו במחוז התוניסי חוסים תחת ממשלת צרפת ולפי החוק אין דנים בדיני ממונות רק בבתי המשפט של הממשלה ואין לב"ד רשות לדון רק בירושות ואישות ואפי' בזה רק להב"ד בעיר הבירה תונס אך שאר בדה"ץ אין להם רשות רק לפשר וכן בענין העוברים על האיסורים אין כח ב"ד יפה לכפות ולהכריח העובר רק באיזה פרטים ומזה נמשך שבעוה"ר היו כמה פרצות באיסורים קלים וחמורים האם טוב יותר להדיין הממונה מטעם הממשלה להתפטר ממינוייו לבל יהיה הקולר תלוי בצוארו ויהיה כשאר העם ומקיים בתוך עמי אנכי יושבת או יש לו להכניס עצמו ח"ו בסכנה או ס' סכנה אם עונש גוף או ממון או שניהם יחד ולעשות כפי מה שהדין נותן אם בדרך ישר להדיא או בדרך עקומה ועקיפין. או יש לו לדיין לעמוד דוקא במה שיש לו רשות ויבחר הרע במיעוטו דהרי על כל פנים יש רבים שהם יראים וחרדים ותורה יבקשו מפיהו וככל היוצא מפיו יעשו מרצונם הטוב בדיבורו הקל. ויהיה נידון גם עתה שהוא ממונה בשאר הפרטים שאין בהם רשות מהממשלה כאלו אינו ממונה ואין שום קולר תלוי בצוארו בין בדיני ממונות בין בדיני איסור והתיר להפריש העוברים מהאיסור על הכל יבאר לנו איך ראוי ונכון ושכמ"ה:

תשובה מסברא פשוטה נלע"ד ברור דהדרך האחרונה היא האמתית והיא רק היא העולה על ב' דרכים הראשונים דודאי כל כחו של הדיין או הרב או הב"ד אינו בא אליו רק מצד הממשלה שנתנה בידו מאמר המלך יר"ה ואם בעלת כח זה הגבילה והגדירה לו להתעסק רק בדבר פ' ולא בדבר פ' ודאי ופשוט כי במה שהרשתו הוא ממונה ובמה שלא הרשתו הוא גרע בכחו גם משאר ת"ח או איש פשוט כי הפשוטים אינם כ"כ אחראים בעברם על חקי הממשלה יר"ה כי נידונים על פי הרוב כשוגגים ואומרים מותר ולא כן הממונה שאין מספיק להם ללמד עליו זכות זה וכדקי"ל חבר א"ץ התראה. וגם כיון שהוא ממונה צריך לדעת מה מינויו ועל מה הורשה וגם הוה דבר הוה ורגיל יום יום לו. וגם ידוע הוא ומפורסם איך מתנהגים הב"ד והדיינים והרבנים שבכל עיר ועיר ואין לו שום התנצלות לומר לא ידעתי או שוגג הייתי. ועוד נוסף כי נמשך מזה ח"ו כעין ח"ה אצל האומות לחשוב דייני ישראל כעוברים על חק וכ"ש אם יענש ויתבזה שמלבד בזיון התורה וחילול כבודה עוד בה כי בזה ח"ו משפיל גם כבוד ישראל שאם זה מגדולי הק"ק עושה כן יחשבו כי כה וכה יעשו שאר העם ואם זה מגדולי העדה מקבל בזיון ואיבה. גם הק"ק הי"ו נגררים אחריו ואנחנו בזמן הזה מפוזרים ומפורדים בין העמים בארבע תפוצות הגולה וחייבים אנחנו לשמור את כבוד ישראל ואת שלום הממשלה ומכלל שלומה לשמור על חקיה כיון שאין כאן העברה על דת לא בדברים שדינם יהרג ולא יעבור ולא בזולתם. ולא שעת השמד ליהרג גם תערקתא דמסאנא שאין כונתם כלל וכלל למה שהיו עושים העמים הפראים העריצים בדורות שעברו וכל המטרה היא משום חק ונימוס החירות והחופש והדרור שלא יוכל שום נברא לכפות זולתו בכל דבר דת ודין כידוע. וכן מה שדנין רק הם וממוניהם אינו רק מצד ההכנסה. או שחורבים כי רק הם מבינים דבר המשפט או שחושדים בזולת ממוניהם פן יטו אחרי הבצע ולא יש להם בזה שום מטרה דתית שהרי גם הם וממוניהם אין דנים עפ"י דתם הם רק עפ"י חקים מיוחדים להם שסידרו ושעשו חכמי המשפט הממונים לחקוק חקים ונימוסים זהו הנלע"ד ברור ופשוט למאד וא"כ אין לו לדיין רק לשמור ולעשות כפי מה שהורשה ונתמנה עד אשר ישקיף ה' ויתן בלב הממשלה יר"ה להרשות הב"ד לעשות ככל התורה הכתובה והמסורה אמן. או עד אשר ישיב ה' שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה בבא לציון גואל. ועכ"פ לאפרושי מאיסורא באופן מתאים עם הנימוס ודאי דמצוה וחובה כמו להעמיד דרשנים ומטיפים להודיע חקי ה'. להרבות תורה ולהגדילה ולהאדירה להוכיח במישור את העובר או העוברים. להודיע ברבים כי יש טועים בדבר פ' ובדבר פ' והוא אסור מדינא וגו' באופן שכל מה שאפשר להציל יציל ואין הקב"ה בא בטרוניא

עם בריותיו להעניש חס וחלילה וחס ושלום את מי שאין לו יכולת עבור זולתו שלא עצר בעדו ומנעו. ובכל זה הדבר תלוי במה שאפשר ובמה שאי אפשר ואין דנים אפשר משאי אפשר. ומ"מ אמרתי לראות דברי הפוסקים בזה ובדומה לזה עם כי לא ראיתי כעת תשובות מיוחדים לזה כי לא היה זה נהוג מלפנים מ"מ אלקט כפי קוצר דעתי וצור ישראל יצילינו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות אמן:

וראיתי למור"ם בד"מ יו"ד סי' של"ד ס"ז שכתב בשם הת"ה סי' רע"ז דאם נידוהו לאחד וגזר השר בקנס חמור על כל מי שיחזיקוהו בנידוי וילקה בכובד וחומר דאין צריכים להכניס עצמם בספק קנס ועונש ודוקא שנידוהו משום ממונא או בדברים שבין אדם לחבירו אבל אם נידוהו והחרימו בשביל שעבר עבירות בפרהסיא ב"ד מתחייבים להכניס עצמם בספק עונש כדי להחזיק דתינו וצריך לתת לב לפי הענין ע"ש ושם בשם תשו' מהרי"ו סי' קנ"ו דאין אנו מוחין בעוברי עבירה דאיכא למיחש לסכנה שיהיו עומדים על גופינו ועל מאודינו ופשוט דאינו חייב להוציא ממון ע"ז להוציא חבירו מן העבירה ע"ש ולכאורא דברי מהרי' סותרים למ"ש התה"ד דהרי להתה"ד אם לאפרושי מאיסורא הב"ד מחוייבים להכניס עצמם בספק עונש ואלו למהרי"ו אין חייבים והנ"ל בזה דהתה"ד מיירי באם כבר הכניסו עצמם בעונש העובר עבירה לנדותו וכמו שכן היה נהוג מני אז בימי הראשונים והמנודה הלך לשר העיר והשר רצה לבטל לגזירתם דאז אין הב"ד מבטלים גזירתם גם שנכנסים בספק עונש והטעם בזה דאם יתירו לו הרי הם כאלו אמרו לו לעשות מה שלבו חפץ אבל מהרי"ו בלכתחילה שרואים הב"ד באותו האיש שבאים להענישו ולמחות בו שהוא ימסור אותם למלכות או יעליל עליהם עלילת שוא וכדומה דבזה שלא עשו עדין כלום מהעונש וההפרשה אין חייבים למחות דלא מיבעיא אם יש חשש סכנת גוף אלא גם אם לא יש רק חשש ממון הרי אינו חייב להוציא ממון למנוע חבירו מן העבירה. או י"ל דלא כתב כן מהרי"ו רק במי שעובר שלא בפרהסיא אבל אם עובר בפרהסיא אזי הדין הוא כמ"ש התה"ד או י"ל דלא כתב התה"ד רק באם מצד הממשלה יש רשות להב"ד אלא שהשר ההוא עיות עליהם את הדין ורוצה לעשות רצונו ובזה אם יעמדו נגדו לפני מי שגדול ממנו אפשר שיעלה בידם אם לא היום למחר אבל אין שום חשש לעלילות ומסירות מצד החוטא אבל אם יש חשש מצד החוטא שיעליל וימסור בזה הוא דכתב מהרי"ו דאין חייבים. או י"ל דלא כתב מהרי"ו כן רק באם יש הרבה חוטאים ואם יתקשרו ויתאגדו יחד עפ"י הרוב כי יעלה בידם להזיק ח"ו אך אם החוטא הוא איש פרטיי יחיד מסתמא אין בו כל כך משום שכיח הזיקא ובזה הוא שכתב התה"ד ז"ל דמחוייבים הב"ד] לעשות כפי הדין:

ומ"מ נלע"ד דאין כ"ז אמור רק במקום שאין חק הממשלה ונימוסה מונע זה אבל אם חק מחקי הממשלה מונע זה ודאי דאין מי שיכול לעבור על חקיה דהרי אם יעבור תכף ומיד יעבירוהו ממינויו ואולי גם ענוש יענש וא"כ גם אם יעמידו חבירו במקומו ודאי דלא יעשה כנז' ואם כה יעשה יסירוהו ממינויו וגם אולי ענוש יענש וא"כ מה בצע לזה שיכניס עצמו בספק עונש גוף או ממון ולא כתב התה"ד רק באם אין הדבר הוה ורגיל ורק במקרה זה עבר ונענש ואם זה יענש יעמידו זולתו והוא הלא אין לפניו מצוי מאורעות כאלה יום יום. אבל בנדון דידן דהוא דבר הוה ורגיל לכמה וכמה בכמה וכמה מיני איסורים אין שום תועלת כלל להכניס עצמו אפילו בספק סכנה ודומה זה למה שחילקתי לעיל בחילוק הרביעי וכאמור. או כמו שחילקתי בחילוק השלישי וכאמור. וכן יש להוכיח ממ"ש מרן ז"ל סי' רכ"ח ס' מ"ז אם צוה המלך שלא יחרימו שום חרם כי אם בהסכמת ראובן וגו' וסיים מור"ם ואם צריכים לעבור מכח גזירת המלכות אין איסור בדבר ומ"מ החרם בתקפו כשיעבור גזירת המלך ע"ש ואי איתא דחייבים למסור נפשם א"כ מכ"ש דיש איסור בדבר אלא ודאי כדכתיבנא דשאני לן מאם היא גזירת שר ויש למעלה ממנו מאם היא גזירת מלך שאין למעלה ממנו וכמו שחילקתי בחילוק ג' ועי' למור"ם סי' של"ד בסופו שפסק דברי מהרי"ו הנז':

וראיתי לה' פתחי תשובה ס"ק י"ט שכתב בשם ה' בכור שור בחי' סוטה דף מ"ז ע"ב שכתב דמזה דשו רבים וכהתירא דמי להו לחנוף לאשר לו יד ושם קצת אצל שום שררה או שאר תקופות אע"ג דלא ברי הזיקא ע"כ תפוג תורה ואין כופין אם איש את רעהו חיים בלעו ובאמת טעות גמור הוא דדברי מהרי"ו לא נאמרו כי אם בברי הזיקא ואלת"ה בטלת לא תגורו מעיקרא דודאי לא נאמר לא תגורו כי אם בדאיכא מקום לירא ע"ש ומתוך דבריו אלה נ"ל לחלק דהתה"ד בספק הזיקא מיירי ומהרי"ו בברי הזיקא כעין מ"ש בחילוק רביעי אלא דהוא ז"ל לא שאני ליה בין רבים למועטים ובין שכיח ללא שכיח אלא בין ברי לשמא אלא דלע"ד לשון מהרי"ו שזכר מור"ם בד"מ אינו נראה כן שכתב להדיא דאיכא למיחש לסכנה וגם לשון מור"ם בש"ע בשמו שכתב שיש לחוש שיהיו עומדים על גופנו ומאודנו אינו מורה כן. ואולי גם התב"ש כונתו כמ"ש ושכיח הזיקא ברי ליה הזיקא קרי ליה וצי"ב עוד:

גם ראיתי לש"ע הנד"מ בערי אשכנז שבראש ח"מ כתוב ע"ד מרן ס"א בזמן הזה וגו' נסמן למטה כן היה הרשות בידם מהממשלה בזמן המחבר אבל האידנא אין לב"ד רשות לדון כלל והכל נידון בדינא דמלכותא וכן כל דיני קנסות וכפיות ועונשים תפיסות והפקר ב"ד וכדומה כאלה הנזכרים בספר הזה הכל היה בימיהם אבל בזה"ז אינם נוהגים כלל

בישראל שהכל מחויב להתנהג עפ"י דינא ודיינא המלכות ע"ש וכן על ס' ה' מצויין למטה נדוי וחרם ושמתא אסורין כעת מדינא דמלכותא דינא וכן על דברי הפת"ת סי' ב' ס"ק א' על מ"ש ורשות לב"ד לקנסו מצויין למטה ע' בהערה לעיל סי' א' ס' א'. וביו"ד סי' של"ד ס' א' מצויין למטה נדוי וחרם ושמתא אינם נוהגים עתה מדינא דמלכותא ע"ש:

ומעתה אחרי שהקנסות של ממון הם מנועים מדינא דמלכותא וכן נדוי חרם ושמתא הם מנועים מדינא דמלכותא מה נשאר להב"ד מהכח להשתמש בו לאפרושי מאיסורא ואין לומר שיעשו כמו שהדין מחייב ויסמכו על הנס דנראה פשוט דבכה"ג הוי ברי ושכיח הזיקא והגם דה' זכרון יוסף סי' י"ז דעתו דלא כהנשמטים מעונשים הנז' כיעו"ש נראה פשוט דלא כ' כן רק מצד דסמוך לבו דמצד הממשלה הגדולה של הקיסר וכיוצא הרשות לשמור ולהזהיר ולענוש וכמו שביאר שם וכמו שכן היה באמת. אך אם החוק והנימיס עוצרים בעד זה וזה בא לעבור על חוקי הממשלה אין ספק דגם ה' זכרון יוסף יורה יורה ידין ידין לבלתי עשות שום דבר נגד החוק והנימוס. אם מצד הנזק וחשש סכנת גוף או ממון פרטיית לדיין ההוא העובר. או פן תעלה חמת הממשלה יר"ה ותסיר גם אלה אשר נתנה בהם רשות להב"ד מיד הב"ד וכמו שאמרו גמלא בעא קרני אודני דהוו ליה גזוז מניה ע"ש:

ובפרט דבימינו אלה שיש רבים בעוה"ר מהמחונכים על ברכי זרים ומהם שהדבר נוגע אליהם או לקרוביהם או פן יגיע הדבר להם למחר וכיוצא לכן על כל דהו דכל דהו מודיעים להממשלה ואם היו מודיעים האמת כמות שהיא לא יש כל כך חשש וסכנה אלא שגורעים ומוסיפין ודורשים ומוסרים את הב"ד שלא בדרך יושר וכ"ש אם ימצאו לידם דרך למסור והיא אמת כי על כן נלע"ד ברור כדכתיבנא דאין לעביר על חקי הממשלה ודוקא במה שהורשה הדיין מהממשלה יר"ה ישתמש בו ולא זולת הכו"ח ביום ה' אב התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יא

לעי"ת מדנין יע"א

נשאלתי מהחו"ש הדה"מ כמה"ר ר' מרדכי סג'רון הי"ו בראובן ושמעון שיש כותל שותפות ביניהם וקירה ראובן ע"ג עובי כל הכותל והניח אויר אחר בין קורת עץ לקורת עץ באופן שחבירו ג"כ יכול להניח תקרתו שם ושמעון מעכבו שלא יגעו תקרותיו רק עד חצי עובי הכותל:

תשובה נלע"ד דהדין עם שמעון המעכבו וצריך ראובן לפייסו או להעמיד תקרותיו רק בחצי עובי הכותל ע"י שיעביר מגירה קוצצת באמצע על התקרה ע"י חוט משיחה אשר

יוטל באמצע ומשם לא יוסיף לפשט תקרותיו כלל דהגם דלענין האבנים פסק מרן ז"ל בח"מ ס' קנ"ז ס"ו דהכל לאמצע היינו לענין האבנים אבל לענין עצמות הקרקע שעליה עומד הכותל אם באו לחלקה ודאי דזה נוטל מחצית שסמוך לקרקעו וזה כמוהו (כל שלא ישתוו באופן אחר) וכמבו' מדברי מרן ז"ל בח"מ סי' קע"ד ס"א דאם אמר אחד תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהיה סמוך לשדה אחר שלי וגו' שומעין לו ע"ש ומאחר שכן אין לו לזה להכנס בתחום של חבירו אפי' בלתי טעם וכ"ש דאיכא טעמא דמסתמא שאין בעל דינו מעכב רק שיש לו סיבה מה ועוד דמסתברא דזה גורם לו לעכבו שלא יקרה רק באופן מה ולא בשאר אופנים שירצה הוא לקרות אם היה מניח לו חצי העובי ועוד דמדברי מרן סי' קנ"ז ס"ז מתבאר דע"י היות המעזיבה והתקרה הוי אות וסימן שבנאו משלו לבד ע"ש ובפת"ת שם ואין לך נזק גדול מזה שיחזיק הוא או יורשיו בכל הכותל לאמר שלנו הוא ואין הנחת אויר שבנתים ראיה לבטל חזקה זו כי לא הונח רק מצד עצם מלאכת הקירוי דדורשת כן שמניחים אויר בין תקרת עץ לשנית ועוד דהלוחות המרוקעים על תקרות העץ הם משתרעים ע"פ כל עובי הכותל ולמחר יאמרו כי הכל שלהם זהו הנלע"ד לדינא גם ממנהגא לפי הרגיל בין אומני הבנין לפי זכרוני הוא שכל א' אין לו רק חצי עובי הכותל ולא עוד הכו"ח ביום כ"ה אייר התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יב

שאלה במקומות שהממשלה יר"ה גובה מס לגלגלת סך מה לשנה מבן י"ח שנה ומעלה מ"מ וממנה על זה איש אחד בשם (שיך) נשיא אשר יבחרוהו בני שבטו והממשלה תוציא מאמרה על מינויו הנז' וממשרתו שבכל שנה יש עת מיועד שיתקבצו ראשי השבט לראות אם יש אנשים ראויים להמס הנז' לרשום אותם להממשלה יר"ה להוציא להם פתקאות גבייה כנהוג וכן עושה גם עם אחינו בית ישראל שיבחרו להם מי שירצו למנותו לנשיא לגבות הפתקאות ולרשום הנוסף עם ראשי העדה. ועתא הנשיא הנבחר לזה חש בראשו פן ואולי יש איסור אם ירשום את האנשים מחדש אשר עד עתה לא היו משלמים ואולי הוי כמוסר ח"ו ורצה להציע פיטוריו להממשלה כדי שימנע מחשש זה: תשובה חק התשלומים שעושה המלך על כל נפש לשלם סך קצוב לשנה דינא דמלכותא הוא והוי דינא ואסור לאדם להבריח את עצמו ממנו וכמ"ש מרן סי' שס"ט ס"ו וז"ל בד"א שהמוכס כלסטים בזמן שהמוכס עכו"ם או מוכס העומד מאליו אבל מוכס שפסקו ליטול דבר קצוב והעמיד מוכס ישראל לגבותו למלך וגו' אינו בחזקת גזלן דדינא דמלכותא דינא ולא עוד אלא שהמבריח ממכס זה עובר (על לא תגזול) מפני שהוא גוזל מנת המלך

וגו' בין שהיה מלך גוי וגו' ושם בס"ז וכן מלך ששם מס על בני העיר או על כל איש ואיש דבר קצוב משנה לשנה וגו' אינו גזל וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן והרי הוא כשר וגו' ע"ש וא"כ בנ"ד שהמלך נתן מאמר לנשיא הק"ק לגבות לו מס לגלגלת מידי שנה בשנה ומכלל החוק שכשיגיע להיות בן כו"כ שנים שישלם המס ההוא יש איסור על המבריח עצמו ממס זה וממילא דהמונע חבירו מלגזול מס זה אינו נקרא מוסר חדא דדינא קעביד ותו דהוא ממונה על זה מהמלך הלא תראה שאם יעלים עין מזה מענישין אותו בית המלכות על זה. ועוד דהרי הק"ק הם עצמם הסכימו על מינויו זה וכיון דבכלל המינוי הוא לכתוב להממשלה כל מי שמגיע לזמן ההוא א"כ הגע עצמך שבעל דבר המתחייב לשלם הוא עצמו הסכים על כך שהרי הוא בכלל הקהל והקהל הם הסכימו על זה:

וראיתי למרן ז"ל בח"מ סי' ל"ד סי"ד שכתב המוכסים סתמם פסולים וגו' אבל גבאי מנת המלך סתמם כשרים וגו' ומבואר שם בבאה"ט בשם הסמ"ע דגבאי מנת המלך היינו שגובה מקרקפתא דגברא והשדות והבתים בשוה דבר ידוע ובקושי יכול ליטול יותר מקצבתו להכי סתמא כשר. אמנם כ"ז הוא לדינא. אמנם לא יבצר כי בעל דבר וקרוביו לא ירגישו ולא ישימו לב ע"ז ויהיה להם מחלוקות ורדיפות עם הנשיא הנז'. כי לא רבים יחכמו ולא רבים ירדפו צדק ואמת ולהיותם נוגעים בדבר יצאו לריב ולכן הנכון והישר כי יסכימו כל ראשי הק"ק תי"ו ויכתבו ויחתמו ויתנו ביד הנשיא הנז' בפרטות לעשות כנז'. וכן להיות כי מחקי הממשלה לפי הנשמע הוא כי רשימת מי שראוי לזה תהיה עפ"י דעת עיני העדה בלוית הנשיא לכן כה יעשה להיות זה עפ"י דעת העדה ועפ"י הסכמה מפורטת וכנז' ובזה לדעתי נכון לבבו יהיה בטוח שאין בזה שום חשש לא מדינא ולא מדרכי שלום כי בזה אין מקום לשום תלונה ותרעומת [אלא דצריכים לשים לב שלא ירשמו ח"ו מי שאינו חייב על פי החוק בדיוק ורק מצד השערתם בלי חקירה ודרישה וכן אם באמת ע"פ החוק הוא פטור מאיזה סיבה ד"מ מצד עניותו או שהוא בעל מום בודאי כן יעשו] זהו הנלע"ד הכו"ח ביום כ"ב אלול התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יג

שאלה יורשי ראובן שהיו במד"ה זה כמה וכמה שנים הם ומורישם ובאו והביאו בידם ב' שטרות אחד משנת התרמ"ט שמורישם משכן חצרו לשמעון ושטר אחד משנת התרנ"ו שמורישם משכן חצרו ללוי אחי שמעון הנז' בעד ההוצאות שהוציא על חצרו וניכרים הדברים מהענין ומהכתיבה שנמצאת בעט עופרת אחרי שטר המשכונה שבשם לוי שגם

משכונת לוי שייכת ליתומי שמעון ועתה יורשי ראובן באו למכור חצרם הנז' ויורשי שמעון אומרים מצאנו ירשנו הדין עם מי:

תשובה הגם דנראים הדברים והדעת נוטה כי החצר היא עדין של ראובן ויורשיו ולא נשארו בה יורשי שמעון עד עתה רק מצד המשכונות הנז' וקי"ל דכל דירדו לה בתורת משכונה לא מהניא חזקה כמ"ש מרן בח"מ סי' ק"ן ס"א ונ"ד הרי יש שני שטרות וכאמור מ"מ כיון דהשטרות יצאו מידי יורשי הממשכן בעל הקרקע הראשון דהיינו ראובן י"ל דכבר היתה ממושכנת ואח"כ פרע להם חובם ולקח שטרותיו ואחר זה מכרה ליורשי שמעון או ללוי דודם לשם יורשי שמעון דכנראה לוי היה אפוטרפא שלהם אז משתדל בעד בני אחיו וא"כ עתה שגם האפוטרפא הנז' דהיינו לוי נלב"ע וג"כ יורשי שמעון גדלו אין לברר את הדבר משום צד וטענת היורשים הנז' מצאנו ירשנו הויא טענה אלימתא כיון דאיכא ריעותא זו ששטר המשכונות אינו ביד יורשי שמעון רק ביד יורשי ראובן וכאמור וכה"ג כתב ה' בית יהודה ח"מ סי' כ"ו בנדונו דכיון דנמצא ברשות המוכר עצמו אין ביה ריעותא דיש לחוש שמא לא פרעו בדמי המכירה ותנאי היה מתחילה שאם לא פרעו בזמן פ' שיתבטל המכר ואף את"ל שהיו עדים על הפרעון שחזר ומכרה לו דכיון שהקרקע היא עומדת ביד היורשים ומוחזקת בידם כמה שנים אינם צריכים להראות שטר המכר שחזר ראובן ולקחה משמעון ואפילו טענה אינם צריכים דקי"ל הבא מחמת ירושה אינו צריך טענה כמ"ש בש"ע סי' קמ"ו ס' יו"ד ע"ש. ומינה נמי לנ"ד דיש לומר דראובן זה אחר שפרע דמי המשכונה לשמעון חזר ומכרה לשמעון ומאותו שטר הכתוב בשם לוי ג"כ שנראה שכבר מת שמעון אין ראיה די"ל דמכרה ולא כתב לו שטר ולוי חשב להציל מיהא מה שאפשר לו להציל ונענה לו ראובן כפי מה שנשתוו ביניהם. אי נמי יש לומר דלא ידע לוי כלל שנמכרה לשמעון. אי נמי יש לומר דמה שכתוב מאחורי השטר בעט עופרת שהכסף הוא של היתומים אינו כלום כי אין ידוע מי שכתבו ואין בו שום חתימה. ועי"ל דאם נחזיק ללוי זה כמו אפוטרופא י"ל דגם שטר השני שעל ידו נתפרע ולכן הוא ביד הבעלים הראשונים והם חזרו ומכרוהו להיתומים ע"י האפוטרופא הנז' או ע"י הב"ד שהיו אז והם אפוטרופא דיתמי וכיוצא בזה ועם כי האומד אינו כן הלא כבר כתב מרן ז"ל בח"מ סי' ט"ו ס"ה דמשרבו וגו' הסכימו שאין מוציאין מהיתומים אלא בראיה ברורה לא בדעת הדיין ולא באומדן הדעת או הטוען. ועכ"פ להיות כי לע"ד האמת כמו ששיערתי פישרתי ביניהם וכמ"ש מרן שם דנושא ונותן וגו' או יעשו פשרה וגו' ע"ש ופישרתי ביניהם שיחלוקו ביניהם היורשים של שמעון מצד משכונה א' וב' ומצד הבנין שאמרו שבנו בה ומצד טענה זו דמצאנו ירשנו. והיורשים של ראובן מצד דהדברים

מוכיחין כי היא של מורישם ולא נמכרו וקבלו שניהם ונתנו יורשי שמעון ליורשי ראובן מחצית מחירה ונשארה בידם וכתבו וחתמו ביניהם לקיים את האמור בקש"ם. וכתבתי זה לזכרון ובעה"ו אשובה אראה. נאם הכו"ח ביום כ"ו תמוז יה"ל התרפ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יד

שאלה ראשון בשני בתרי בעל כאשתו אם חשיב קורבא לדינא ולעדות. כגון ראובן שלקח אשה ושמעון לקח בת אחותה דאשת שמעון היא שני ואשת ראובן היא ראשון ואי אמרינן הוי ראובן כאשתו ושמעון נמי כאשתו הו"ל ראשון בשני:

תשובה אפילו לעדות סתם מרן ז"ל בסי' ל"ג ס"ד כהרי"ף והרמב"ם דפסולים וכ"ש לדיינים שכתב ה' באה"ט ז"ל ס"ק ד' דלהש"ך בדיינים אסור ולכתחילה אפי' בשני בשני בתרי בעל וכ"ש בראשון ושני ותרי בעל וכן בדין שהרי כללא הוא דאזלינן בתר רוב עמודי ההוראה וגם דמור"ם הכריע כיש אומרים וסיים וכן נ"ל להורות נלע"ד דאינהו בדידהו ואנן בדידן ואי משום דכתב וכן נ"ל להורות וכתב ה' דברי יעקב מע' ו' אות א' בשם המשה"ר דבכה"ג הכי נקטינן כבר כתבתי בזולת זה דאין כלל זה מוסכם והעיקר לע"ד דאין לחלק בכך ועמש"ש בהגה. וכ"ש בדיינים די"ל דגם מור"ם ז"ל מודה וכמ"ש בשם הבאה"ט ז"ל. ומ"ש מרן באה"ע סי' קס"ט בסדר חליצה אות ג' ושלא יהיו קרובים וגו' או אשה ובת אחותה יש להקפיד מפני מראית העין אינו ר"ל דמדינא גם בכה"ג מותר אלא דלשון זה הוא לשון תרומת הדשן סי' רכ"ו ולהחה"ד יראה דס"ל כמור"ם דיש להתיר בראשון בשני בתרי בעל כאשתו ולכן כתב כנז' ושו"ר שכעין זה כתב מרן ז"ל בפירוש ס' חליצה אות ז' וז"ל כ"כ בתה"ד סי' רכ"ו ורבותא זו היא לדעת הרא"ש דסבר דלא אמרינן תרי בעל כאשתו אבל להרי"ף דסבר אמרינן תרי בעל כאשתו מדינא נמי פסולים ע"ש ומזה מבואר דמרן שכתב בסדר החליצה כנז' אינו מדידיה אלא מהתה"ד וא"כ א"ש מה שביארתי בכונתו:

ומן האמור נראה דלמרן ז"ל לא שאני ליה בין עדות לדיינות דאי איתא דמחמרינן בדיינות טפי א"כ גם להרא"ש נמי תקשי למה כתב רק מפני מראית העין והלא מדינא נמי אסור לכתחילה וכמ"ש הבאה"ט בשם הש"ך ואפשר דכיון דבדיעבד מיהא כשר ורק לכתחילה הוא דאסור שפיר י"ל מפני מראית העין אלא דיש לחפש בטעמו של הש"ך אי אתי עלה מדינא מיהא לכתחילה או רק משום מראית העין ושו"ר למור"ם בד"מ סי' קס"ט שכתב ע"ד התה"ד שהביא מרן הב"י וז"ל דהא איתא במרדכי דלכתחילה לא יחתמו על השטר

משום מראית העין וכ"ש לענין דין ע"ש וא"כ אפשר ליישב גם דברי הש"ך על דרך הנז' וכאמור. הכו"ח ביום ו' חשון התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן טו

שאלה בטענת שמא דאין משביעין ע"ז לא ש"ד ולא היסת אלא מחרימין ח"ס על מי שיש בידו ממון חבירו ואינו נותנו לו כמתבאר מדברי מרן סי' ע"ה בכמה מקומות אם הנתבע טוען שיטיל ח"ס על מי שתובעו בחנם כדי שיזקיקנו לחרם סתם אם שומעין לו או לא: תשובה מדברי מרן בח"מ סי' פ"ז סכ"כ שכתב כל מי שנתחייב שבועה בין של תורה בין של דבריהם אפי' היסת יש לו להחרים סתם קודם שישבע על כל מי שטוען עליו דבר שאינו חייב בו כדי להשביעו חנם ויענה המשביעו אמן יראה דמרן נחית להשמיענו ג' חלוקות אלה שבועה דאורייתא שבועת נקיטת חפץ שהיא מדבריהם ושבועת היסת ואי איתא טפי הי"ל להשמיענו רבותא זו דאפי' ח"ס נמי יכול הנתבע להטיל קודם שיוטל עליו. וה"ן מסתברא דכל ח"ס כתבו הפוסקים (ע' לה' או"ת סי' פ"ז ס"ק נ"ח) שאינו אלא תקנת הגאונים ומסתמא תקנתא לתקנתא לא עבדי הגאונים. ועוד דמקור דין זה הוא מהרמב"ם פ"א מה' טו"ן בשם רבותיו שתיקנו כן ומה שמצאנו שתיקנו יש לעשות כן ומה שלא מצאנו יש לאוקמיה אדינא וכדקי"ל בעלמא כל ספק בתקנה מוקמינן ליה אדינא. גם יש ללמוד זה בק"ו ממ"ש ה' אורים ותומים סי' פ"ז באורים ס"ק נ"ח בשם הגאון מהר"ג דבשבועה שמגלגל עליו א"ץ לקבל המגלגל ח"ס שאינו מגלגל עליו בחנם ע"ש ואם בגלגול שהוא דרבנן אמרו כן כ"ש בח"ס שאינו אלא מתקנת הגאונים. וכן נראה מדברי הט"ז סי' פ"ב סכ"ב ומדברי ה' מאמר קדישין שם ס"ק מ"ז ע"ש. וכן לע"ד להכריע כיון שבהטלת הח"ס אינו מזכיר איש פרטיי:

מיהו נראה דאם הב"ד ראו שיש רגלים לדבר ואיזה פנים מוכיחות דתביעתו לחבירו אינה רק עלילה ואיום כדי שחבירו יתפשר עמו בזה או יבטל איזה מזכיותיו או לביישו וכיוצא יכולים הב"ד להטיל ח"ס כנז' כדי שיודה זה על האמת שתביעתו אינה אמת ויש ללמוד זה בק"ו ממ"ש מור"ם סי' פ"ז ס' כ' שיש רשות לדיין להשביע בנקיטת חפץ במקום שאינו צורך או לאיים עוד בדברים אחרים וגו' ומכ"ש להטיל חרם סתם וכ"ן מדברי הפת"ת סימן רכ"ד סס"ק א' ע"ש:

עוד נ"ל שאם התובע רוצה שיעמוד חבירו בעת הטלת הח"ס וכ"ש אם תובעו שיענה אמן וזה מעכב עד שיוטל לפני התובע ח"ס שאינו תובעו להטיל עליו ח"ס על חנם או שאומר ג"כ שיענה התובע אמן הרשות בידו שהרי פסק מרן ז"ל סי' פ"ב ס"ט דאם יצא הלוה ולא רצה לשמוע החרם אין מנדין אותו ומחרימין שלא בפניו ע"ש וא"כ כיון דהרשות

בידו שלא יעמוד שם ושלא יענה אמן הרשות בידו ג"כ להתנות על בעל דינו כפי מה שירצה. הכו"ח ביום כ"ט אב התרפ"ו ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן טז

שאלה ראובן משכן חצרו של שמעון אצלו במשכנתא דסורא ומזה י"ב שנים מ"מ הוא דר בה ואח"כ שמעון חל"ש ובא אחד מבניו למכור חלקו לראובן ובא לוי שהוא יורש חצי חצר אחרת מאביו ואמר כי הוא קודם מצד שהחצר הנז' הוא מצד חצר זו שבא למכור בן שמעון חלקו בה ועוד אמר כי יש ביניהם מקום אחד שיש בו כותל שותפות שזה נתן עליו תקרתו מצדו וזה נתן עליו תקרתו מצדו מי קודם הממשכן או לוי הנז'. ואם קדם וקנה ראובן מבן שמעון אם לוי מוציאה מידו או לא. וכן אם קדם לוי וקנה מבן שמעון האם ראובן מוציא אותה מידו או לא:

תשובה אם קדם לוי וקנה נראה דדעת מרן ז"ל סי' קע"ה סנ"ז דאין הממשכן יכול לסלקו דלא גרע לוי הנז' מאחר שאינו בר המצר דאין המלוה יכול להוציא מידו וכמ"ש מרן ז"ל שם אלא דיש לומר דעד כאן לא כתב מרן ז"ל אלא באם לא היה דר בה הממשכן אבל אם היה דר בה הממשכן לא שייך לומר אין המלוה יכול להוציא מידו דהאחר הוא שבא להוציא מיד המלוה דהיינו הממשכן אלא דאין זה מוכרח כלל די"ל דמרן קאי על עצם הזכיה שזכה בה האחר ובא זה הממשכן לזכות במקנתה ולהיות הוא הקונה ומוציא המקנה מידו של האחר וע"ז כתב דאין המלוה יכול להוציא מידו:

גם מצד דכתב מור"ם שם וי"א דאפי' קדם המצרן וקנאה יוכל המלוה לסלקו וכן נ"ל לדון ולהורות ע"ש אין לזכות הממשכן דאנן בתר מרן ז"ל גרירין ומוציאים עפ"ד מרן ז"ל וכ"ש שיש להניח הקרקע בחזקת הקונה אותה עפ"ד מרן ז"ל והגם דכתב המשה"ר ז"ל דף נ"ה דהיכא דכותב מור"ם וכן עיקר עבדינן כדעת מור"ם ע"ש ודומה לזה כתב במע' הפ' אות ס"ז דף קע"א ע"א ומע' ח' אות ז"ך דקכ"ב ומע' ש' אות ע"ו דשל"ז ע"ש ונגרר אח"ז מהרי"ך ז"ל בדברי יעקב מע' ו' אות א' ע"ש מ"מ כבר כתבתי שם בהגהתי ובתשובה דאין כלל זה מוסכם וחו"ר עוב"י תונס פלגן בזה וא"כ הדרינן לכללין דבתריה דמרן גרירין כדין כל ספק ופלוגתא במנהג ובתקנה כיע"ש וכ"כ ה' שדי חמד ז"ל כללי הפוסקים בכללי הרמ"ה אות י"ד דכשכותב מור"ם וכן נ"ל להורות עדיף לשון זה מכולהו לישני ע"ש ועם כל זה הורה גבר גאון עזנו מהר"י בסיס ז"ל ובית דינו בתשו' אחרונה שבס"ס זרעו של יצחק צדיקא ז"ל דנקיטנן כדעת מרן ז"ל ע"ש. גם ה' מוהרמ"ז ז"ל בהגהותיו אשר קרא בשם אמר משה כתב דצריך עיון גדול לסמוך על כלל זה שזכר מהרי"ך ז"ל ע"ש. וכ"נ מדברי ה' פעמוני זהב נר"ו סי' קע"ה על דברי מרן ז"ל ס"ה אחד מן האחים

וגו' וי"א וגו' דלולא שיש בידם תקנה מהראשונים היו פוסקים כמרן ז"ל דאין המלוה מוציא גם מיד האחר שאינו מצרן וכדקי"ל בעלמא דאנן בתר מרן גרירין ומשמע מזה דלא שאני לן כלל בין שאומר מור"ם וכן ראוי לדון ולהורות וכיוצא וה"ן מסתברא לע"ד ולעיקר דכל עיקר קבצתנו דברי מרן היינו משום דקרוב למאתים רבנים הסכימו לכלל זה ללכת אחרי רוב עמודי ההוראה וא"כ מאי נ"מ כשכותב מור"ם לשון זה או יותר ממנו וא"כ אין הממשכן מוציא מלוי שכבר קדם וקנה:

אך אם קדם וקנה הממשכן יש פנים לומר דזכה בה וכמ"ש מרן ז"ל סנ"ז דאין המצרן יכול לסלקו אלא די"ל לעומת זה דכיון דיש כותל שותפות ביניהם שזה נותן עליו תקרתו וזה נותן עליו תקרתו הו"ל לוי הנז' שותף עמו וכמו שכתב מוהר"ץ צרפתי בתשובתו שבס"ס זרע יצחק ח"ב ע"ש שהסכים עמו ג"כ מהר"א אבולעפיא ז"ל ע"ש וא"כ י"ל דגם דמצרן אינו מוציא מהממשכן שותף מיהא מוציא וכמ"ש ה' עה"ש אות ל' וה' שש"א ז"ל דין נ"ז בדעת מרן ושכ"כ ה' בית יהודה במנהגים ע"ש. אמנם מדברי ה' פעמוני זהב נר"ו ע"ד מרן סי' קע"ה סנ"ז משם מוהר"ש יואל ז"ל נראה דס"ל דהרבנים שדנו דיד השותף ויד הממשכן שוים הוי זה מדינא ע"ש וא"כ צ"ל דלא ס"ל כה' ב"י והשש"א ז"ל וא"כ הממשכן שהוא מוחזק יכו"ל קי"ל. ועי"ל דע"כ לא כתב השש"א כנז' רק בשותף ממש אבל בשותף בכותל אינו מוציא מהממשכן והגם דה' מוהר"ץ צרפתי ומהרח"א דעתם דהוי כשותף י"ל דהיינו דוקא לגבי שאר העם אבל לגבי הממשכן שכבר קנה אין כחו יפה ועי"ל דבנ"ד כיון דלוי משותף בחצר עם אחיו ואפשר דכשיחלקו יבוא חלקו ממקום אחר לכן הו"ל ס' שותף ואינו יכול להוציא ועי"ל דכיון דבן שמעון הוא משותף עם אחיו ואם יחלקו אפשר שיבוא החלק של אחיו מצד כותל השותפות וחלקו הוא מצד האחר א"כ אין זה נקרא אלא ס' שותף ואינו מוציא וכ"ש דבכה"ג הו"ל ס"ס. והגם דמסתברא לי טפי דכל דעדין לא חלקו נקרא משותף ממש וכן יש ללמוד מדברי מרן ז"ל סי' וא"כ אין כאן ס' כלל לא מצד זה ולא מצד זה מ"מ כיון דהא גופה דע"י הכותל יהיה שותף נראית לפו"ר סברא מחודשת דא"כ כל המצרנים הוו שותפים אם הם משותפים בבתים וחצרות לכן הבו דלא להוסיף עלה ועוד דטעמו של מהר"ץ צרפתי הנז' משום דאין ברירה וא"כ כי קדם הממשכן וקנה אדרבא יאמר לחבירו זה דאין ברירה ושמא אינך שותף כלל. ועוד דמדברי ה' פעמוני זהב נר"ו סי' קע"א ס"ה אחד מן האחים וגו' דלא מצא מצרן שאינו שותף וגו' נראה דכיון דיש חומה לחצר זה ולחצר זה הגם דמשותפים בכותל גם מצרנים לא חשיבי וכ"ש דלא הוו שותפים ע"י זה דאלת"ה הא אפשר למצוא מצרן בלתי שותף כגון שאותו כותל בנוי משל שמעון ורק סמוכים בקרקעותיהם אלא ודאי

דס"ל דע"י הפסק הכותל לא חשיבי מצרנים ומינה נמי דלא הוו שותפים והגם דמסתברא לקיים דברי מהרצ"ץ ומהרח"א ולדחות דברי הפ"ז מ"מ כיון דאיכא כמה ריעותות אי"נ לע"ד להוציא מידי הממשכן אם כבר קנה אם לא בראיה ברורה ומכרעת:

ועוד דמדברי ה' בית יהודה ז"ל בדיני המצרנות שכתב דאם לא היה דר בה שותף מסלקו משמע דאם כבר דר בה גם שותף אינו מסלקו דממשכן דינו כשותף וע' לה' פע"ז נר"ו סנ"ז שכתב דדבריו דינא ושכ"כ ה' גור אריה וכן משמע מה' משה"ר מע' מ'ם אות קע"ח ע"ש אלא דלכאורה ה' בית יהודה מצד המנהג הוא דאתי עלה ע"ש. ומ"מ מתבאר מדברי ה' בית יהודה שם ד"ה נוהגים במשכונה בסופו] דבכותל בנין אינו חשוב אלא בן המצר ובקדם וקנה אין בר המצר מסלקו ע"ש ומשמע דלא ס"ל כהוראת מהר"ץ צרפתי ומהרח"א וא"כ המוחזק שהוא לוקח יכו"ל קי"ל ומדבריו שם נראה דלא כה' פעמוני זהב הנז' דלא משכח מצרן שהוא שותף דהא משכחת לה בכי האי גוונא גם מדברי ה' בית יהודה ס' א' במנהגים בענין המצרנות מתבאר דלא ס"ל דחשיבי שותפים ע"י הכותל. וכ"ן מדברי ה' משה"ר בזה מע' מ' אות קנ"א ומדברי ה' חוט המשולש ח"א שזכר ה' שם ע"ש הכו"ח ביום ד' אלול התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יז

שאלה מי שכתב לחבירו כ"י וזה נסחו אני החו"ל מודה על עצמי וחתימתי תעיד עלי כב' עדים כשרים באנהו חייבתי עצמי חיוב גמור באש יסכן מעאיה פב"פ פ'י צ'ארי אלדי בעיר פ' כל ימי חייו ולם נקצ'ר. נכ'רג'ו בשום טענה ובשום אופן שבעולם וג"כ עילתו תכון תשקא לנא שקא הצ'אר דהיינו תרחי ותטייב ותג,סל ותכ'ייט חואיג'נה וחייבתי עצמי בחיו"ג כנז' באש תסכן פ'י צ'ארי הנז' ולם ננזם נטלעהא כנז' ותכון הקצ'רני האנא ועילתי ואידה יכ'ץ חאג'ה מן האד לחואיג' הנז' ננזם נכ'רג'הא [כי חייבתי עצמי חיו"ג לדור עמי פב"פ בחצירי שבעיר פ' כל ימי חייו ולא אוכל להוציאו בשו"ט ובשו"א שבעולם וג"כ אשתו תשרת אותנו שירות החצר דהיינו תטחן ותבשל ותרחץ ותתפור בגדינו וחייבתי עצמי בחיו"ג כנז' לדור בביתנו הנז' ולא אוכל להוציאה כנז' ותכבדני אני ואשתי ואם יחסר דבר מאלה הדברים אוכל להוציאה] והחיוב הנז' חיו"ג בקש"ם בדל"ב וכל אופן המועיל וחזי לפו"ד וכתיקונם ז"ל והיה זה יום ט"ו אדר התרפ"א והכל שריר ובריר וקיים ועתה המתחייב בדירה הנז' והחותם בכתב יד הנז' חל"ש ויורשיו לא רצו שישארו האיש והאשה עמהם בחצר הנז' הדין עם מי:

תשובה לכאורא לא זכו האיש והאשה הנז' כלל מצד כתב יד זה דהקנין הוי על הדירה והוי דבר שאין בו ממש וכמ"ש מרן ז"ל ח"מ סי' רי"ב דהמקנה דירת בית זה לחבירו

לא קנה והגם דמור"ם שם כתב דאם כתוב שראובן נתן לדור בביתו וקנו ממנו יש לפ' שקנו ממנו באופן המועיל וגו' ע"ש הנה האחרונים ז"ל ומכללם ה' בית יהודה ז"ל ח"מ סי' [יו"ד] וה' משד"ר, וה' עה"ש אולי סי' קצ"ה סק"ד] כלהו ס"ל דמרן ז"ל לא ס"ל דברי מור"ם הנז' וכ"ש די"ל דנ"ד ל"ד לדמור"ם ואכמ"ל בזה:

אך נראה דכיון דכתוב לשון חיוב מהני גם בדבר שאין בו ממש וכמ"ש ה' שלחנו של אברהם ז"ל סי' רי"ב ע"ש והגם דה' ויקר"א ז"ל סי' ט"ל לא ס"ל כן נלע"ד דדברי השש"א עיקר אם שנראים דבריו חזקים וברורים אם דהשש"א ודעמיה הם מחו"ר עוב"י תונס יע"א ובתרייהו גרירין אם שהשש"א מוכח דהוא ובית דינו ס"ל כן וכ"ש אם היה עמהם הגאון מהר"י בסיס זלה"ה וה' ויקר"א הוא יחיד. ואי משום דהמתחייב מת הלא היורשים הבאים אין יורשים רק מה שיש למורישם ולא מה שזכה בו הזולת ממורישם בחייו ודומה זה למכר או נתן או השכיר בחייו וזה פשוט:

גם מצד אומרו באש יסכן מעאיה כדי לדור עמי] נראה דאין לדקדק הא אם אינו עמו אינו דר חדא דגם דהוי ספק בדבר אם כיון לכך או לישנא בעלמא כיון שזה המקבל מוחזק בדירה כמה שנים ויותר משלשה המוציא מחבירו עליו הראיה וכמתבאר מדברי ה' ב"ח ז"ל בתשו' סי' ועוד דיותר הדעת נוטה דלישנא בעלמא קאמר לא לדיוקא והכי משמע ג"כ כל ימי חייו דקאי על המקבל ולא אמר כל ימי חיי דקאי על הנותן וצ"ל דההקפדה בימי חיי המקבל:

גם מצד דתלה הדירה בעשיית אותם המלאכות שזכר מידי ספק מיהא לא פלט דשפיר י"ל דמה שביכלתה עושה ואם הנותן מת מה ביכולתה ועוד די"ל דיעשה ליורש העומד במקומו ובתר הנאה אזלינן ויכול להנותם באותה הנאה להעומדים במקומו ויש לומר דנחית רק לעצמו לבד וא"כ כיון דלהב"ח בתשו' סי'. האיש שדר בה יותר משני חזקה הוא המוחזק א"כ כשאנו מסופקים בהבנת זה המע"ה ובכן נלע"ד דזכה האיש ואשתו בדירה הנז' כל ימי חייהם וכאמור. הכו"ח ביום י"ג אייר התרפ"ז ע"ה כלפון משה הכהן סילט""א:

סימן יח

שאלה איש אחד מעיר ספאקץ נלב"ע וסופרי מתא בעירנו עשו שטר עדות גויעה על פי עדות שקיבלו משני עדים שאחד מהם קרוב שנשוי בת בנו של הנלב"ע אם שטר זה כשר:

תשובה נדון זה הוא מילתא דעבידא לאגלויי תיכף ומיד כי מעירנו לעיר ספאקץ בכל יום ויום הולכים ושבים מהכא להתם ומהתם להכא ומאחר שכן הגם דפליגי הריב"ש סי'

קנ"ד וקפ"א וקפ"ב וקפ"ג והרשב"ץ ח"א ביו"ד סימנים מסי' ע"ד עד פ"ד בנדונם. בנדון זה דעד אחד מהם כשר ומילתא דעבידא לאגלויי בקרוב גם הריב"ש ז"ל מודה כמבואר מדבריו בסו"ס קנ"ה ע"ש. ועוד דבנדון זה האיש הזה כבר הוחזק בעירנו שנלב"ע באותו יום שני חדשים קודם שנכתב שטר זה על פי מכתבים ועל פי הבאים משם וכבר כתב מרן באה"ע סי' י"ט ס"א וס"ב דסוקלין על החזקות וכי איכא חזקת שלשים יום בעיר הוי חזקה ע"ש וכן מתבאר מדברי מרן ביו"ד סי' קפ"ה ס"ב ע"ש וכ"כ מרן ז"ל חו"מ סי' ר"ף ס"א כל היורשין יורשין בחזקתן וגו' ע"ש וכן מתבאר מדברי ה' שמחת יו"ט דף ק' ע"ד סי' כ"ו ע"ש וא"כ נראה ברור דמ"ש מרן ז"ל סי' רפ"ד ס"א אין היורשין נוחלין עד שיביאו ראיה שמת מורישן אינו ר"ל דוקא עדות אלא ה"ה דחזקת מהניא והגם דהטור ז"ל חו"מ סי' רפ"ד כתב כל היורשין יורשין בחזקה וגו' אבל אין יורדין לנכסי המת לירש עד שידעו בעדות ברורה שמת וגו' היינו לאפוקי אם עדות החזקה עיקרה ויסודה על פי שמועה או מגוים משיחים לפי תומם וכמו שסיים שם אבל אם שמעו וגו' אמנם כי איכא פרסום וחזקה כנדון דידן מהני ומהני דאלת"ה קשה טובא איך סיקלין על החזקות ואיך יורשים בחזקות ועוד דהי"ל להטור לסיים דבר והפכו ולומר דחזקה לא מהניא לענין זה אלא בעינן שני עדים ולא הי"ל לסיים אבל אם שמעו וגו'. גם הדבר מוכרח ומוכרע ממקומו דאל"ך צריך לבטל כמעט כל שטרי הגויעה שהרי כמעט אין באחד מהם עדים מעידים שהם עצמם ראו את פלוני שמת אלא כולם מעידים מה שיודעים כי פלוני מת והיינו מצד חזקתו בעיר גם שלא ראוהו ממש ואם חזקה זו מהניא מה לי בעיר ממש או בעיר קרובה ושכיחי באים ושבים דהו"ל כמו עיר גדולה ועוד נראה דאפי' נימא דהטור שכתב בלשון זה אבל וגו' פוסל החזקה מרן ז"ל שחילק שני המאמרים בסי' ר"ף ובסי' רפ"ד ולא תפס לשון הטור נראה דלא ס"ל כדעת הטור בזה וכן נראה דעת הרמב"ם כיעו"ש וכן נראה דעת הרבנים הראשונים פה אשר מעולם לא שמענו ולא ראינו שהצריכו שטר לגויעה כלל אף אם הנלב"ע בעיר אחרת וכל עיקר שטרי הגויעה אינו אלא חדש ממש מזה עשיריות שנים אולי מצד נימוסיהם וכן נראה ממה שעושין הסופרים שטר כזה במה שמעידין לפניהם והם בשנים ולא בשלושה כדין קבלת עדות. ועוד דאפי' בעלמא בפלוגתא דהריב"ש והרשב"ץ היה נראה דיש ללכת אחר דברי הרשב"ץ ע"פ מ"ש ה' יד מלאכי בכללי שאר הפוסקים אות כ"ט דפוסקים כהרשב"ץ נגד הרשב"א דבתראה הוי ע"ש וכ"ש נגד הריב"ש ז"ל וכן כתב השד"ח להדיא בכללי הפוסקים בשם הכנה"ג חו"מ סי' כ"ו אות כ' דאין נראה בעיניו לפסוק כהריב"ש במקום שהרשב"ץ חולק עליו וביאר שם דמה שסיים הכנה"ג הא דהרשב"א ס"ל כוותיה ל"ד וה"ה אם היה הרשב"ץ

לחודיה אלא דקושטא קאמר ע"ש וכן נראה מדברי רבני אג'יר בהקדמתם לספר הרשב"ץ ע"ש והגם דהכנה"ג גופיה סי' רפ"ד הגה"ט כתב בשם רבו דדברי הריב"ש סולת נקייה ובשם ה' משפט צדק ח"א סי' מ' דמי יוציא ממון נגד הריב"ש ע"ש י"ל דלא כתבו כן רק משום דלא היה בידם אז תשובות הרשב"ץ כי עדיין לא נדפסו אז אבל בל"ז היו פוסקים כהרשב"ץ. וכן נראה קצת דעת מרן ז"ל בב"י סי' רפ"ד שהזכיר דברי הריב"ש וציין לעיין בסימני הרשב"ץ ע"ש דנראה דדעתו נוטה להרשב"ץ וצ"ע עוד בזה. ומ"מ כה"ג דאיכא תרי ספיקי דשמא הלכה כהרשב"ץ ואת"ל כהריב"ש שמא הלכה כהרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות עדות הלכה א' דפסולי עדות מצד האישות אינו אלא דרבנן א"כ מדאורייתא יורש גמור הוא דס"ס הוא מדין רובא ורובא דאורייתא ולכן משלשה טעמים הנז' נלע"ד דאין לבטל שטר זה:

והרה"ג הראב"ד מקודש בעוב"י תונס יע"א כמה"ר ר' דוד כטורזה הי"ו כתב להעיר על זה מדברי מור"ם ח"מ סי' רפ"ד ס"א והש"ך סק"ב והכנה"ג הגה"ט אות י"ד דמבואר דתפסו במושלם דלא כהרשב"ץ. ולא זכיתי להבין ד"ק דמור"ם ז"ל לא מיירי כלל מנדון הריב"ש והרשב"ץ ז"ל בעדות הגויעה רק בעדות עד אחד שראובן קרובו של פ' וליכא מילתא דעבידא לאגלויי כיעו"ש בהריב"ש סי' מ"ו שציין מור"ם למקור דין זה ובכה"ג מיירי הש"ך ז"ל ולזה גם הרשב"ץ מודה כמבואר מדבריו סי' ע"ה שהוא ז"ל עצמו שם ציין להא דכתובות דף ק"ז שהביא הש"ך. אך הפלוגתא דהריב"ש והרשב"ץ היא עדות גויעה ובמילתא דעבידא לאגלויי ואיכא עד אחד שמת מזה לא מיירי הכנה"ג וכבר הזכרתי דבריו למעלה וכתבתי מה שנלע"ד בזה ולא סמכתי להכשיר השטר הנז' והצ"ע בזה:

אמנם מצד זה דהויא מילתא דעבידא לאגלויי בקרוב שמתבאר מדברי הריב"ש עצמו סו"ס קנ"ה דמודה וכן מצד החזקה וכ"נ מדברי הריב"ש עצמו סי' מ"ו הנז"ל וכן מצד הס"ס נלע"ד להכשיר שטר זה אם יסכים הרה"ג הנז'. הכו"ח ביום כ"ז תשרי תרצ"ג ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן יט

לעי"ת בן גרדאן יע"א

נשאלתי מההח"ש הדו"מ כמה"ר ר' אבא שאול חדאד הי"ו ברו"ש שהיו הולכים בדרך וטעה ראובן ולבש גלימת חבירו ושמעון הרגיש והעירו בזה והשיבו ראובן כשנגיע למקום פ' נחליף וכשהגיעו שם בא לסטים וגזל הגלימא שלובש שמעון שהיא של ראובן ורדפו אחריו ולא השיגוהו אם חייב שמעון לשלם דמי הגלימא לחבירו והביא ראיה מדברי מרן ח"מ סי' ש"ה ס"ז דפטור דהוי שאלה בבעלים:

תשובה לכאורא נראה לחלק מנדון מרן בשני פנים דהתם שאני שזה משך וזה משך אבל בנד"ד זה היתה עליו או בידו וכן חבירו וכיון שלא יש משיכה לא הוו שומרים זה על זה וכמבואר בדברי מרן סי' רצ"א ס"ה פלוגתא בזה ונקטי' יש ויש הלכה כיש בתרא וא"כ לא הוי שמירה בבעלים והגם דלא הוי בתור שומר הו"ל שולח יד בשל חבירו דגזלן הוי ומשלם דמיה. אך זה אינו דכיון דהיתה של זה ביד זה ושל זה ביד זה הו"ל כמשיכה ותו דכיון שהלך בה זה והלך בה זה הו"ל זה משך וזה משך כמו גבי בהמה בסי' קצ"ז ס"ג דסגי במשכה והלכה או רכב עליה והלכה או כשהכישה במקל והלכה. גם מה שיש לחלק לכאורא מצד שלא הוציאו הוציאו מפיהם לשון שאלה לשאול זה מזה כנדון מרן סי' ש"ה וכמבואר בתשובת הרא"ש ג"כ ע"ש אין נראה לחלק דהמקור בגמ' בבא מציעא דף פ"א שלמד ממנו הרא"ש דין זה מורה ובא דאין קפידא באמירת לשון השאילני ע"ש ולכן הנלע"ד דיפה הורה הכו"ח ביום י"ט שבט תרצ"ה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כ

שאלה מצרן או אח ושותף אם יכול לתת זכותו לאיש אחר רחוק או קרוב כגון לבנו ואשתו או לא:

תשובה כל עיקר דין מצרנות הוא משום ועשית הישר והטוב כדאיתא במציעא דף ק"ח והיינו כדי שלא יהיו קרקעות המצרן חלוקים כמ"ש רש"י שם והרמב"ם בפי"ב מה' שכנים ה"ה ע"ש וא"כ נראה פשוט דאם בא ליתנו לזולתו במתנה או במכר הלוקח קודם שמן הדין הוא ראוי רק ללוקח ולא למצרן. וכן ראיתי מבואר בשלטי הגבורים משם גאון והרא"ש וז"ל שאם היו המצרנים רבים ומכר אחד מהם זכותו ללוקח אפי' בקנין יכולים האחרים לסלקו ולא אמרינן שהלוקח במקום המצרן ויהיה כאחד מן המצרנים שקדם וקנה שזכה בו ע"ש גם דברי מרן ז"ל בש"ע סי' קע"ה סכ"ב לע"ד בהכי ממש מירי וכמו שפירש הב"ח בכונת הרמ"ה שהזכיר הטור ע"ש אך מה שפירשו הסמ"ע והש"ך ז"ל דברי הרמ"ה לענין ההרשאה הוא קשה לע"ד אם מצד הלשון אם מצד הרעיון אם מצד הדין. מצד הלשון דאי מירי בבא להרשות הי"ל כן להדיא ואם מצד הרעיון דא"כ הי"ל להרמ"ה או להטור או למרן הב"י להראות מקור או סברא לזה ולא לעבור ע"ז בשתיקה מה שהוא דין מחודש וצריך סמיכות ויסודות ואם מצד הדין דאי"ן לע"ד כל סברא לומר שלא תועיל ההרשאה ומ"ש בזה הש"ך לע"ד אין זה רק אם נבוא לישב בעד הרמ"ה אך אם הרמ"ה לא כיוון לזה לא היינו דנין כן מדעתינו ועכ"פ לדינא נראה דגם הסמ"ע והש"ך מודים דאין המצרן יכול לתת זכותו לזולת שהרי הם עצמם לא דחו מלבאר זה בכוונת הרמ"ה רק מצד הלשון ולא מצד דבלא"ה גוף הדין אינו מוסבר ומוסכם להם. וכן

מתבאר מדברי הט"ז דנראה דפשיט"ל דאין המצרן יכול למכור זכותו וכן מדברי הלבוש ולשונו נראה שמבין בדברי הרמ"ה כדכתיבנא וכ"ן שהבין הט"ז וה' באה"ג ע"ש וא"כ הדבר ברור דהכי נקיטנן וה"ה נמי לבא למכור לבנו או לאשתו זכותו דאינו יכול כיון שאין זה הזכות רק למצרן לבדו להוסיף על שדהו וכיוצא וכן יש ללמוד בק"ו מהמוכר לבנו דהניח זה הש"ך ז"ל ס"ק ל' בצ"ע והגם דנימא דאין מצרן מוציאו מ"מ נ"ד אינו בעל קרקע ונראה דאין לו כל זכות. הכו"ח ביום י"ד אב יה"ל התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כא

שאלה אחים שירשו חצר מאביהם ומצדה האחד יש חצר הזולת ויש ביניהם כותל של שניהם והוא המחלק ביניהם וקדם הזולת וקנה חלק האח האחד ובא אחיו כששמע לזכות בחלק אחיו מדינא דבר מצרא שהוא אח ושותף אם יכול לסלק את שכנו הלוקח או לא:

תשובה מוהר"ץ צרפתי ז"ל בתשובה שבסו"ס זרע יצחק (הנדפס בסוף בני יוסף) הוכיח דע"י כותל השותפות נהיה בעל החצר השנית שותף כדאיתא בע"ז פ' כל הצלמים מי שהיה כותלו וגו' ואם נפל עציו ואבניו מטמאין כשרץ אפי' חלקו של ישראל וטעמא משום דאין ברירה ועדיף נ"ד מארעא דחד וכותל דחד שכתב מרן סי' קע"ה סנ"א ע"ש והסכים עמו ה' מהרח"א ע"ש וא"כ הו"ל תרי שותפי שקדם האחד וקנה דאין השותף הזה יכול לסלק השותף השני והגם דיש לאח זה שייכות בשותפות יותר ויותר לא איכפת וכמו שכתב מרן סי' קע"ה סי"א דאם קדם המצרן אף דאין לו רק חלק קטן מאד זכה בה ומינה נמי לתרי שותפי דהרי ב' מצרנים ושני שותפים שוים הם. ומה גם דהא גופה דשותף מסלק למצרן אינה מבוררת כל כך לכ"ע וע' לה' שלחנו של אברהם ז"ל בשם ה' משאת משה וע' להכנה"ג ז"ל ולהש"ך ז"ל והגם דנימא דלדידן דבתריה דמרן גרירי אין המוחזק יכו"ל קי"ל ומסלקין את הלוקח עכ"פ בכה"ג דגם חבירו משותף וכאמור נ"ל דכ"ע מודו הגם דהוא בחלק מה וחבירו בכל החלקים דלא לאפושי פלוגתא וכן יש להוכיח מדברי מרן דין מ"ט דשותף כ"ד הוי שותף ע"ש:

הן אמת די"ל דאח משותף עדיף מאיש זר משותף ומסלקו מצד האחוה דלא שייכא בחבירו הגם דהוא נמי משותף וכמו שאמרו אחי ושותפי וגו' ור"ל אחי או שותפי כמ"ש מרן ז"ל סי' קע"ה ס"ה אחד מן האחים או השותפים ומשמע מזה דאח גם דאינו משותף ומשותף גם דאינו אח ע"ש. אמנם מדברי הפרישה מבואר דאחי נמי בעינן שלא חילקו וכ"ן לכאו' מלשון הטור שכתב דכ"ז שלא חילקו וגו' ומשמע דאתרוייהו קאי דאלו

אשותף לבד הול"ל שלא חילק. וכ"ן מדברי הסמ"ע והלבוש ז"ל אלא דקשה לי טובא דא"כ אחי למ"ל דנקט הש"ס והפוסקים הלא בלא"ה שותפי נינהו ונ"ל דשותפי דעלמא משותפות דאחי הוא דנפקי ולא זו אף זו דאחי דניח"ל שלא תהיה נחלתם ביד זר אלא גם שותפי נמי הכי הוי. ולולי דברי הפוסקים שאין נראה מדבריהם כן הייתי אומר דאחי גם דחילקו. ושו"ר להכנה"ג בהגה"ט ברישׁ ה' מצרנות שכתב דאחי גם דחילקו והכריחו ממ"ש וסיים דמהר"ם ריקאנטי רפיא בידיה והב"ד ה' מטה שמעון והעיר ע"ז מדברי הפרישה שכתב להדיא דווקא בלא חילקו. ומ"מ לדינא נלע"ד דלא מיבעיא להסוברים דאחי נמי בלא חילקו ולמהרמ"ר דמספק"ל אלא דגם להכנה"ג דכתב דבאחי גם בחילקו מ"מ אין האח גם דהוא שותף יכול לסלק לשותף לבדו דודאי מסתבר דשותף שלא חילק עדיף מאח שחילק ואפי' לפ"ד הכנה"ג נראה דפשיט"ל דשוים מיהת [לדינא] ואין השותף מסלק את האח עם דשותף נראה דעדיף והיינו משום דכל עיקר טעם האחים נ"ל דמשום צד שותפות הוא דנגעו בה וא"כ כמו דמצינו במצרן בחלק כל דהו ובשותף בחלק כ"ד ובשותף בשאר משא ומתן דחשיבי כשותפי' ואינם מסתלקים ע"י שאר שותפים מינה נמי דאח ושותף עם שותף לבד אין השותף מסתלק וכ"ש שאין השותף מסלק לשותף דשם שותפות חד הוא ומידי שותפות בחלק מה מיהא לא פלט זהו הנלע"ד כעת וצ"י ימומ"ן אמן ועי' סי' שאח"ז הכו"ח ביום כ"ד אב יה"ל התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כב

שאלה שותף בקרקע ושותף בסחורה מי מצי מסלק ראשון לשני מהקרקע שקנאה מדינא דבר מצרא כמו שמסלק השותף למצרן או לא:

תשובה הלבוש ז"ל סי' קע"ה סמ"ט כתב דגבי שותף אפי' במשא ומתן לא תיקנו דינא דבר מצרא שזה טובתו של מוכר שמשותף עמו במשאו ומתנו וחפץ שתשאר הקרקע ברשותו שעל ידי המשא ומתן שיש להם ביחד תוכל לחזור לו לפיכך אם קנה השותף זכה ואין שאר בני המצר נוטלים עמו ע"ש וכיון דהטעם משום טיבותא דמוכר הא ודאי דגם שותף בקרקע אינו יכול לסלקו דכל דאיכא טיבותא דמוכר אין מקום לדינא דבר מצרא כדמצינו בכמה פרטים שיש צד הפרש מה והנאה למוכר דנדחה בר המצר מכח זה וכמ"ש הפוסקים גבי הני ציירי וגו' וכתב ה' בני חיי אות י"ד בשם ה' משפט צדק ח"א סי' י"ב דכל הדינים אלו הוא הדין בדינא דאחי ושותפי ע"ש וכן נ"ל להוכיח מלשון מרן ז"ל סי' קע"ה דין מ"ט שכתב דאין שאר שותפים או שאר בני המצר נוטלים דסתם שותפים קאמר גם דהוו שותפים בקרקע ועוד דאי בשותפים במו"מ לבד מיירי א"כ למאי

הלכתא אשמעינן הא דשותפים שאינם מסלקים שותף כמותם שקדם הלא כבר ידענו זה מדין י"א בקדם א' מהמצרנים ומדין י"ב דקדם אחד מהשותפים ועוד דמזה עצמו דכתב אח"ז דאין שאר בני המצר נוטלים עמו שיש פנים לזכותם מצד המצרנות דליתא בקונה (דשותף רק במו"מ דוקא) א"כ מכ"ש שותפים במו"מ דשוים לו ואין להם עליו שום עדיפות דלא יטלו עמו וכן יש לדקדק מלשונו שכתב אע"פ שאינו שותפו בקרקע וע"ז מסיים דאין שאר שותפים וגו' דמשמע דגם דהוו שותפים בקרקע והגם דאי גם בשותפים בקרקע מיירי הול"ל דאין בני המצר או שאר השותפים וגו' כדי דליהוי לא זו אף זו משא"כ עתה דהוי זו ואצ"ל זו נ"ל דלק"מ חדא דשותפים כולל נמי שותפים במו"מ ולגבי הני הוי לא זו אף זו ותו דכיון דמיירי בשותף לכן התחיל בשותף ותו דכמה פעמים התנאים והאמוראים אינם מקפידים בזה ולפעמים נקטי בלזא"ז ולפעמים בזוצל"ז:

והרב משכנות הרועים מע' מ' אות קנ"ב כתב דלדברי הסמ"ע ס"ק פ"ח דאם קדם המצרן אין שותף בשאר סחורות מסלקו א"כ דין מצרן הוא דיהיבנא לשותף זה וא"כ שותף בקרקע מסלקו ע"ש והוא פלא דלא זכר מדברי מרן דלע' ד מוכיחין דאין שותף בקרקע מסלקו ולא מדברי הלבוש דמשום טיבותא דמוכר הוא דאתינן עלה. והיה פנים לומר דהמשה"ר עם דידע כל זה לדברי הסמ"ע הוא דקאמר דלדידיה נראה דשותף בסחורה מסלק מיהא לשאר לוקח דעלמא שאינו מצרן מדלא אשמעינן דאינו מסלק רק במצרן וא"כ צ"ל דלא ס"ל כהלבוש דאי משום טיבותא דמוכר א"כ אם קדם מוכר עצמו ומכר לזולתו אמרינן דאיהו עצמו מחל על טובתו ואין מקום לשותף במו"מ לסלק לוקח זה. וכן מדברי מרן י"ל דס"ל כשיטת הלבוש או דהרב משה"ר מפרש לה בשותפים במו"מ אלא דזה אינו דא"כ לא הי"ל להסמ"ע לשתוק ולא יעיר ע"ד מרן דנקיט שותפים היינו דוקא דמו"מ וגם לא היה כותב המשה"ר וברור לע"ד שכך שורת הדין נוטה לדעת הסמ""ע ואיך לא יעיר עליו בזה מדברי מרן והלבוש שכתבתי. ועל כן יותר נל"ל דהמשה"ר כתב זה לזכרון ולפי שעה אשתמיט ליה דברי הלבוש ואלו ראה דברי הלבוש לא היה כותב כן:

ומן האמור יש לישב מה שהשמיט הלבוש ז"ל דינא דכתב מרן דאין שאר שותפים וגו' ונקיט רק ואין שאר בני המצר וגו' ומראשית הו"א דהכל בכלל בני המצר דנקט דגם דינא דשותפי הוא דינא דבר מצרא אלא שהם מדרגות מדרגות ושוב לא נראה לי זה דכיון דמרן והרמב"ם נקטי לה היה לו להזכירה להדיא כ"ש דדרכו לבאר ולא לקצר ולפי האמור א"ש דכיון דהטעם שהזכיר הלבוש הוא מכריחנו לומר דגם דינא דשותפי ליתא שהרי אין מקום לשום טוב וישר כל דאיכא פסידא או מניעת הנאה דמוכר א"כ כיון שהזכיר הטעם תו אצ"ל הא דשותפי:

וראיתי להגה"מ פי"ב אות ו' שכתבו בשם העיטור מסתמא שותף שאין לו חלק בקרקע אלא שהן שותפים בעסקא וכיון שהוא שותף שלי ניחא ליה טפי מבר מצרן וגו' ע"ש והוא קשה דאטו ברצונו של מוכר תלוי הדבר הלא גם בעל כרחו מורידין למצרן כמ"ש הפוסקים וכ"כ מור"ם דין ו' ע"ש ומאי נ"מ אי ניחא ליה ונ"ל דכונתו ז"ל כמ"ש הלבוש ז"ל דטיבותא דמוכר היא ובכה"ג ליתא לדד"מ ועי"ל דכונתו ז"ל דע"י שימכור לשותפו במו"מ מרויח שיהיה אוהבו ומהנהו חבירו בתוספת שותפות דשאר מו"מ כיון שעשה עמו טובה זו. ועי"ל דכונתו שלא יפסיד המוכר שיפרד ממנו שותפו במו"מ ע"י זה שלא יקח אותה הוא. ולולי דבריהם היה נל"ל דשותף במו"מ הוי כאלו יש לו חלק מה גם בקרקע דשם שותפות חד הוא וכיון דרבנן הוא דתיקון הכי משום הישר והטוב לא פלוג בין שותף לשותף ועמ"ש בסי' שאח"ז בס"ד:

ולדינא כיון דהעיטור ז"ל נתן טעם דהיא טובתו של מוכר וכ"כ הלבוש להדיא א"כ אין המצרן ולא השותף בקרקע יכול לסלקו דכל דהוי טיבותא דמוכר אין מקום לדד"מ וכדאמרן הכו"ח ביום כ"ה אב התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כג

שאלה שותף במו"מ מהו שיסלק לוקח קרקע שאינו לא שותף ולא מצרן בה:

תשובה כבר כתבתי בסי' הקודם בשם העיטור והלבוש דזכית השותף במו"מ הוי מצד טובת המוכר ולא משום שייכותו של השותף במו"מ בקרקע זו וא"כ נראה דאם המוכר בעצמו לא חש לזה וקדם ומכר לאיניש דעלמא איהו דאפסיד אנפשיה ורשאי אדם לחבל בעצמו הא למה זה דומה להני לא ציירי והני ציירי ובמוכר בהמתנה וכדומה להם ונתרצה המוכר באלו כמו אלו ולא שאני ליה כלל דודאי זוכה המצרן ומסלק הלוקח כמבואר הדבר מצד עצמו וכ"כ מור"ם דין ח' ע"ש וכ"כ מרן הב"י דין ל"ז דמשמע דה"מ כשהמוכר אומר שחפץ במעות הלוקח ממעות המוכר אבל אם אינו מקפיד בכך המצרן מסלקו ע"ש:

והגם דמלשון הסמ"ע ס"ק פ"ח שכתב והיינו דוקא אם קדם להמצרן וקנאו אבל אם המצרן קדם וקנאו אין השותף (הלז) יכול לסלקו ע"ש משמע דאם קדם איניש דעלמא שאינו מצרן שותף כזה מסלקו מדלא אשמעינן רבותא טפי באיניש דעלמא אין זה מוכרח די"ל דה"ה לאיניש דעלמא ומצרן דנקט משום רישא דבקדם שותף אין המצרן מסלקו ואפי' נאמר דהסמ"ע ס"ל דיש צד מעלה לשותף כזה דדמי למצרן ולא מצדו של המוכר זוכה מ"מ כיון דדברי העיטור מכריעים כדעת הלבוש והסמ"ע לא זכר מזה ודחאו נקיטנן כדעת הלבוש דמשום טובתו של המוכר אתו עלה וא"כ אין שותף כזה

מסלק אפי' לאיניש דעלמא וכאמור וכן ראיתי להכנה"ג הגהת הב"י אות ק"ג שכתב ע"ד הסמ"ע ולי נראה דאפי' אחר שקדם וקנה אין השותף (הזה) מוציאו מידו וגו' ע"ש וכ"כ בתשובותיו בעי חיי ח"מ ח"א סי' ר' ע"ש וכ"כ ה' מטה שמעון הגהב"י אות ס"ג בשם ה' תורת חסד סי' ר"ב דקכ"ט סע"ב דדמי שותף זה לבעלים הראשונים ע"ש והפלא שלא זכרו כלום מדברי הלבוש והעיטור שעל פי דבריהם תורה יוצאה דאין לשותף זכות ומעלה רק לטובתו של מוכר ומינה דאם מכר גם לאחרים שאינם מצרנים מה שעשה עשוי וכאמור וכן נלע"ד להוכיח ממה שלא שמענו מעולם מי שהוא שותף במו"מ שבא לב"ד לערער על קרקעות שותפו שנמכרו מדינא דב"מ עם כי השותפות מצויה ועם היות דאין לא ראינו ראיה וע' למרן הב"י בריש ה' שחיטה גבי שחיטת נשים מ"מ מסייע מיהא קצת מצד זה ובפרט לדעת מור"ם ודעמיה דהוי כה"ג ראיה ע"ש ובכן נ"ל דאין שותף במו"מ מוציא מיד איניש דעלמא גם שאינו מצרן הכו"ח ביום כ"ח לחדש אב הנחמות התרפ"א ליצירה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כד

שאלה שותף בקרקע זו שנמכרה למצרן בה מהו שיסלק שותף למצרן:

תשובה מרן ז"ל בש"ע ח"מ סי' קע"ה דין ה' כתב בסתם אחד מן האחים או השותפים שמכר חלקו לאחר שאר האחים או השותפים מסלקין ללוקח וסיים ע"ז וי"א שאפי' אם הוא מצרן מסלקו השותף וסיים ע"ז מור"ם ז"ל או האחין וכן עיקר והסמ"ע ז"ל כתב ויש לתמוה על המחבר למה כתב האי דינא בשם י"א דלא מצאתי מי שחולק ע"ז ועד"ר. והש"ך מישב לה דלאפוקי מפרש"י ע"ש. וע' להכנה"ג הגה"ט אות א' דהרמב"ם שכתב שמכר חלקו לאחר נראה דס"ל דאין שותף מסלק למצרן ומרן בב"י לא פסיקא ליה אם הרמב"ם ורש"י חולקים אך בש"ע שבא לפסוק הלכה כתב דין זה בשם י"א מפני הספק ע"ש. ויש פנים לומר [בכונתו] בזה דמפני הספק בגוף הדין אם מסלק שותף למצרן כתב זה מרן בשם י"א או"ד מרן לדינא פשיט"ל דמסלק ודעתו כי"א אלא דמפני שיש להסתפק אולי יש חולקים לכן כתבו בשם י"א ובתשו' בעי חיי ח"מ ח"א סי' ר' נראה דס"ל להכנה"ג דמרן לא פסיקא ליה לדינא שאם היתה דעתו בדעת מרן דלדינא מסלק שותף למצרן היה כותב זה כמ"ש על מהריב"ל ע"ש ועוד דאם מרן ז"ל סיפוקי מספק"ל בדעת החולקים ויש פנים להשוותם איך מסיק שם דלוי המוחזק יכו"ל קי"ל הלא אין ספק מוציא מידי ודאי ואם כונתו דיאמר קי"ל כמהריב"ל דס"ל דהרמב"ם חולק הלא מהריב"ל עצמו פסיק ותני דשותף מסלק ואף אם נאמר דהלוקח יאמר קי"ל בהא כמהריב"ל דהרמב"ם חולק ולא בהא דנקיטנן כהטור ודעמיה וכפסק מהריב"ל מ"מ קשה הלא הכנה"ג עצמו שם

כתב דמהריב"ל עצמו מודה בהא שיש להסכימם ושמזה פסק דשותף מסלק למצרן ע"ש וא"כ מי הוא זה דברירה ליה דיש חולקים לומר קי"ל כוותיה וצ"ל דהכנה"ג סובר דמרן בש"ע מסופק בגוף הדין ולכן שפיר המוחזק יכול לומר קי"ל כאותו צד כיון דמרן לא החליט את הדין ויותר נ"ל דס"ל דמרן בש"ע ס"ל דהרמב"ם חולק ולכן נסתפק בדין זה דאלת"ה אכתי קשה הלא כיון דיש סוברים כן בפשיטות אין ספק מוציא מידי ודאי אם לא שנאמר דס"ל להכנה"ג דפסיק ותני דדין זה מסופק הוא יכול המוחזק לומר קי"ל כאותו צד וצריך חיפוש עוד בזה בכלליו וכללי שאר פוסקים בדין הקי"ל:

ולדינא ראיתי לה' שש"א ז"ל שהוכיח מדברי מרן דין נ"א שסתם שם דשותף מסלק דכן דעתו דלא כה' משאת משה ח"מ ריש סי' ס"ו שכתב מדכתב ד"ז בשם י"א דעתו דאם הלוקח מצרן אין השותף מסלקו ע"ש ובאמת היא ראיה שכמעט אין עליה שום תשובה דדעת מרן היא כהי"א וכאמור. והגם דה' הליכות יעקב מערכת בית אות ו' כתב לישב דברי ה' משאת משה ע"ש הרואה בדברי הטור דין ע"ט ובדברי מרן הב"י אות פ' יראה דדברי הסמ"ע שכתב דמשום דחשיב כשותף הם אמת וצדק וכן יראה מדברי מרן שם דכ"ז הוא אליבא דמאן דאמר שותף מסלק למצרן וא"כ כיון דבש"ע דין נ"א פסק דמסלק למצרן מינה נמי דדעת מרן הוי כמ"ד שותף מסלק למצרן וכהוכחת ה' שש"א ז"ל והפלא מה' הנז' ז"ל ומה' המגיה ז"ל דכנראה לא ראו בזה דברי מרן הב"י ולכן כתבו שם מה שכתבו וכן אנכי בעניותי זכורני דמזה זמן למעלה מעשרים שנה צידדתי באיזה אופן או אופנים לישב תמיהת השש"א על המ"מ הנ"ל ועתה בראותי דברי מרן הב"י הדרי ביה וראית הרב שש"א כראי מוצק וא"כ נראה דלדינא אין המוחזק יכו"ל קי"ל כיון דדעת מרן מבוררת דשותף מסלק למצרן וכאמור וכ"ן דנקטי בפשיטות חו"ר עוב"י תונס יע"א ע' לה' זרע יצחק שבס"ס בני יוסף תשו' אחרונה מהרב ר' צמח צרפתי ז"ל והסכמת מהרח"א ז"ל ולה' משכנות הרועים ז"ל מע' מם אות קנ"ב וקנ"ג ולה' עה"ש אות ל' וכן הורה גבר הראב"ד מקודש בעיר סוסה יע"א הרה"ג כמה"ר ר' נסים טוביאנא זצ"ל וזיע"א וה' מהר"ח אלחדיף זצ"ל וזיע"א מזה למעלה מעשרים שנה בתשובתו אלי ועוד נ"ל דאפי' נאמר דדעת מרן בש"ע במחלוקת היא שנויה מ"מ הרי דעתו בב"י מבוארת דשותף מסלק וכ"ש למ"ש ה' משה"ר ז"ל בכ"מ דכ"מ שאין גילוי בדעת מרן ויש גילוי בדעת מור"ם אין לומר קי"ל נגדו וכ"ש למ"ש הוא ז"ל דכשאומר מור"ם וכן עיקר הכי נקיטנן אפי' נגד מרן וכ"ש למ"ש הוא ז"ל דאין לומר קי"ל נגד הסמ"ע בהבנת דברי מרן ז"ל ועם שבעניותי כתבתי על הכללים האלה השלשה בזולת זה דאינם מוסכמים לע"ד מ"מ חזו מיהא לאיצטרופי ובכן נ"ל דאין הלוקח המוחזק יכול לומר קי"ל ושותף מסלקו

ולא כמ"ש ה' מטה שמעון דהמוחזק יכו"ל קי"ל וכאמור הכו"ח ביום כ"ח לחדש אב הרחמים התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:
אה"ב מצאתי לנכון להדפיס פה תשובת הרה"ג מוהר"ר נסים טוביאנה זצ"ל הנז' והרה"ג מהר"ח אלחדיף ז"ל שד"ר מעיה"ק טבריא תובב"א משנת התרנ"ח עם הערות מאמו"ר הרה"ג המחבר ז"ל בימי חרפו ועם שבתשובה זו האחרונה הכריע לדינא כדברי ה' מהרנ"ט ז"ל משנה ראשונה לא זזה ממקומה:

סימן כה

סוסה יע"א יום א' יושב בסדר איש צדיק תמים אתן שנת כ"י זכ"ר א"ת דבר קדשו:
מעלת רב אחאי ונהוראי הרב המובהק רב כהנא כמהר"ר כלפון הכהן נר"ו ממני החול"מ דב"ש הטוב:
אחרי שם שלום טובה וברכה חיים עד העולם ובריא אולם. ובא האות להגיד כי הגעתי לפרק המקבל כתב ידי קדשו וששתי כעל כל הון מצד שלומו וטובתו שירבה לעד אמן ומרוב הטרדות של החג וצרכי צבור לא הניחוני עד בלעי רוקי לא היה לבי עמי אפילו כדי לקרותו וכ"ש שלא עיינתי ביומו יצא הדבר מלבי והנחתי מכתבך בין שאר דברים ועכשיו חפשתי באמתחתי מצאתי דבריך והנני משיב לך. מה שכתבת ראיתי למוה"ר שש"א ז"ל סי' קע"ה שכתב דדעת מרן ז"ל דשותף מסלק מבר המצר ודלא כה' משאת משה שכתב דדעת מרן דאינו מסלק ע"ש ולא זכרו שרים מדברי הכנה"ג בהגה"ט ריש סי' הנז' שכתב דמרן בקצר שבא לפסוק הלכה כ' בשם י"א דסיפוקי מספק"ל וכ"כ בבעי חיי עכתד"ק. ואנכי הרואה פליאה נשגבה ממני איך אפשר לומר כלל דמאי דקאמר מרן בשם י"א הוא משום דסיפוקי מספק"ל בעיקרא דדינא דהרי בביתה יוסף כתב דדין זה אמת כמו שאכתוב לקמן גבי המוכר לשותפו וגו' וכתב הרב המגיד שלדברי הכל הדין דין אמת וכן כתב הרשב"א בתשובה על שני שותפים בקרקע אחד ומכר אחד מהשותפים חלקו לבן המצר שהשותף מסלקו וכך כתב העיטור וכן השיב הרא"ש וכן כתב בשם הר"י ברצלוני ואין בזה ספק וכן הדין נותן שמאחר שיש לו חלק בקרקע בכל חלק וחלק שמוכר הוי המחצית שלו אחרי שלא הוברר והוא קודם לכל אדם ע"ש וכ"כ הבית יוסף עצמו לקמן סעיף ע"ב וז"ל ולי נראה דשפיר סמכינן עליה כיון דהרמב"ם וכל הני רבוותא סברי כוותיה יע"ש וכן העלה מרן על שלחנו הטהור בסי' הנז' בסעיף נ"א וז"ל היה הקרקע של אחד והבנין או האילנות של אחד אם יש לבעל הבנין או בעל האילנות זכות בקרקע כל אחד מהם בר המצר של חבירו לפיכך אם מכר אחד מהם חלקו חברו מסלק הלוקח אפי' הוא מצרן וכ' הסמ"ע אפי' הוא מצרן פי' הלוקח מפני שאלו

נחשבים כשותפים בקרקע זו יחד ושותף באותו קרקע מסלק להמצרן כמ"ש בסעיף ה' ע"ש ומעתה הדברים ק"ו ובן בנו של ק"ו ומה התם שאין לו שום זכיה בעולם בגוף הקרקע כלום כי אם לזמן ידוע עם כל זה כיון שאינו יכול לומר לו בכל זמן שירצה עקור אילניך או הרוס בניניך אזי כל משך אותו זמן חשבינן ליה כשותף ומסלק את בן המצר וזהו דכתב הסמ"ע ודייק בלישניה דנחשבים כשותפים בקרקע זו וכ"ש וק"ו הכא שהם שותפים ממש בגופה של קרקע הרי שאין מרן ז"ל מסופק כלל בעיקרא דדינא ומעתה לא הבינותי מאי דכ' כת"ר וז"ל ואם על דבר אשר הוכיח אברהם אבינו מדבריו בס' נ"א לפענ"ד מקום לישב עכתד"ק ואנכי לא ידעתי איה מקום כבודו להשיבו דאדרבא הדברים הם ק"ו שאין עליו תשובה ואדרבא על מאי דכתב מרן בסי' הנז' בס"ה וז"ל אחד מן האחים או השותפים וגו' מסלקין ללוקח וי"א שאפי' הוא מצרן תמה הסמ"ע על המחבר למה כתב האי דינא בשם י"א דלא מצאתי שחולק והגם שהש"ך ז"ל כתב דלאפוקי מפירש"י שכתב הרא"ש משמו לאו דמרן מסופק בעיקרא דדינא דזה לא ניתן ליאמר כלל כדכתבינן דכבר בביתה יוסף ובשולחנו גילה דעתו אלא כיון דאיכא מאן דפליג לא רצה להחליט הדברים וכתב בשם י"א הגם דעיקר הדין ברור וסמך בזה דליכא מאן דמטעי וכ"כ מרן בסי' הנז' בסעיף מ"ט וז"ל המוכר לאחד מן השותפים שלו במשא ומתן אעפ"י שאינו שותפו בקרקע זכה בה וגו' וכ' הסמ"ע ס"ק פ"ח וז"ל אע"פ שאינו שותפו בקרקע והיינו דוקא אם קדם להמצרן וקנהו אבל אם המצרן קדם וקנהו אין השותף יכול לסלקו אא"כ הוא שותף עמו באותה שדה וכמ"ש לעיל בס"ה ע"ש הרי הדבר ברור אם השותף עמו באותו שדה מסלק המצרן וליכא בזה ספיקא דדינא ולא כתב בשם י"א אלא משום דאיכא מי שחולק הגם שהדין אמת מכל הני רבוותא דסברי הכי וזה לענ"ד ברור כשמש בצהרים לכל מי שיש לו עינים בדעת מרן ז"ל:

ומעתה מאי דכתב מעכ"ת ולא זכרו שרים מדברי הכנה"ג דכתב דמרן בקצר שבא לפסוק הלכה כתב בשם י"א דספוקי מספק"ל וכ"כ בבעי חיי בתשובה יע"ש וכתב כת"ר על זה דתם אני לא אדע לדינא אם המוחזק יכו"ל קי"ל וגו' או כהרב משאת משה דדעת מרן דלא מסלק או כהכנה"ג ז"ל דדעת מרן אינה מבוררת וא"כ אין להוציא מן המוחזק או"ד כיון דכ' ה' שלחנו של אברהם ז"ל כה"ג אין לומר קי"ל נגד דעתו ז"ל ומוציאין מיד המוחזק עכתד"ק.

ומה שנ"ל ברור דליכא בזה פלוגתא כלל בדעת מרן ז"ל דהנה הגם שאנו אומרים דמאי דכתב מרן בשם י"א מטעמא דסיפוקי מספק"ל לא דמספק"ל בעיקרא דדינא **(א) לפי ענ"ד שפתי הכנה"ג ברור מללו דמרן ז"ל מסתפק בעיקרא דדינא האחד דעיקר טעמו

למ"ש מרן בשה"ט בשם י"א הוי משום שבא לפסוק הלכה ואי מרן ז"ל ברור לו לדינא מה יש ריוח שיכתוב במקום שבא לפסוק הלכה בשם י"א. ועוד שהרי שנה עליו הכתוב שאחרי שכתב הכנה"ג אבל בספר הקצר שבא לפסוק הלכה כתבו בשם י"א מפני הספק הוסיף עוד לומר הנה שהרב ז"ל מסתפק בדבר ואי הוי מסתפק בדבר בכונת הרמב"ם כבר כתב מה שיש בו די וא"צ להוסיף עוד מה שכבר השמיענו בדברות הראשונות. ועוד שהרי מרן ז"ל כתב הסתם כלשון הרמב"ם וא"כ לדקי"ל דהלכה כסתם שכ"ד מרן ז"ל ולשיטת הכנה"ג שדעת הרמב"ם מסופקת למרן הב"י א"כ מרן שכתב ככתבו וכלשונו בודאי איהו גופיה קסתים לן דהדבר מסופק וכמ"ש כת"ר עמ"ש מרן בהיה הבנין של אחד והאילנות של אחד וגו' אלא כל זמן שירצה וגו' דמשמעותו כלשון הרמב"ם דמשמע מניה דאם יש לו זמן לעמוד שם נחשב כשותף אף כי אינו תדירי וכמ"ש הסמ"ע בדברי מרן שכן משמע לשון הרמב"ם אף כי יש לעמוד בזה (אה"ב הרה"ג מהרנ"ט ז"ל לא כתב לשון זה כמו שיראה הרואה ונראה דאין כונתו שהרב כתב כלשון הזה ממש אלא דממ"ש מהרנ"ט ז"ל על דברי מרן ז"ל כי אם לזמן ידוע משמע"ל דהרב כתב כן על פי דברי הסמ"ע שפי' כן בכונת מרן ז"ל וכתב שכן הוא לשון הרמב"ם ושהב"י כתב שכן דעת הרמב"ם ועל זה סמך לפרש גם דברי מרן כן בהחלט) ועוד שבסוף דברי הכנה"ג כתב דלוי הלוקח יכול לומר קי"ל כמ"ד דהמצרן אין כח ביד השותף לסלקו והיינו לוי דעליו קאי בשאלתו ואי איתא דמרן ברירה ליה איך יכו"ל קי"ל הלא הכנה"ג עצמו בב"ח בתשובה סי' כ"ח כ"ט כתב בענין הטוען שהשטר מזוייף וגו' דכבר הורה זקן רבן של ישראל הרב ב"י בסי' הנז' וגו' וכ"פ בס' הקצר ומאחר שהרב ז"ל פסק כן אנו שקבלנו עלינו לדון ע"פ הרב ז"ל ראוי ללכת אחריו אף להוציא וכמ"ש הראנ"ח בסימן ק"ט עש"ב ומשם ג"כ בארה"ה דאף דנימא כהבנת כת"ר הי"ו דמ"ש לוי וגו' הכל מדברי הראנ"ח מה שלענ"ד אינו כן מ"מ הרי הראנ"ח עצמו הוא הרב הסובר דאין לומר קי"ל נגדו. ועוד שהרי מצינו להכנה"ג ז"ל בבעי חיי סי' ר"א שכתב דיכול המוחזק לומר קי"ל כהסוברים דכל היכא דליכא דינא דמצרא ליכא דינא דאחי ושותפי ובמכר כל נכסיו ליכא דדב"מ ואי תימא דדעת מרן מבוררת דשותף מסלק הלא כתב הכנה"ג עצמו בהגהב"י אות ד' דאינו מודה בזה דלהרא"ש ז"ל דסובר דשותף מסלק לא העור דין זה דמכר וגו' רק במצרן ע"ש (אה"ב העיר ע"ז ידי"ן מהרמ"מ הי"ו למה לא הביא זה רק מדברי הכנה"ג ולא מדבריו בב"ח בתשובה הנז' בעצמה שכתב כן ע"ש וצידד לומר משום דבב"ח כתב זה רק בלשון אפשר אולם לשונו בהכנה"ג נראה דברירה ליה כן ולפי"ז צ"ל שגם דבריו בב"ח דנקט אפשר ג"כ ברירה ליה רק שכן דרך הפוסקים וכמ"ש בעה"כ ע"ע) ולשני ראיות אלה האחרונות

מקום לדחות דאולי בעיר קושטא שהתשובות דסי' ר' ור"א שייכי להם נוהגים לומר קי"ל גם נגד דעת מרן וההיא דסי' כ"ח כ"ט אי"נ לומר קי"ל נגד מרן וקצת דיוק לשונו אנו שקבלנו וגו' ע"ש:** דזה אינו מתרי טעמי חדא דכיון דלא פסיק"ל מלתא אם חולק הרמב"ם עם הרא"ש או אינו חולק דאפשר דחולק מדנקט אחר ולא נקט מצרן ואפשר דאינו חולק ואחר דנקט לאו דוקא דמצרן לגבי אחים ושותפים אחר קרי ליה להמצרן וכמ"ש הכהה"ג ז"ל שם א"כ לפ"ז פשוט אאאי שתופסין עיקר להלכה כדעת הרא"ש והטור כיון שאפשר להסכים דעת החולקים לדעתם וזה כלל גדול בדין בכל מקום שאין ספק מוציא מידי ודאי ואין הספק שאנו מסופקים בדעת הרמב"ם ודעמיה מוציאין מידי ודאי בדעת הרא"ש והטור **(ב) ע' למהריב"ל ח"א סי' י"ג והב"ד ה' זרע אמת ח"ג ביו"ד סי' רנ"ב דף קנ"ט ע"ב והב"ד ג"כ הכנה"ג בח"מ סי' כ"ה בכללי הקי"ל אות י"ט וע' מ"ש ע"ז הז"א ז"ל ע"ש וע' להמט"ש ז"ל בסי' כ"ה בכללי הקי"ל אות ל' ל"א ע"ש [אה"ב ידי"ן מהרמ"מ נר"ו העיר ע"ז דלא כתבו הפוסקים הנז' רק לענין דהמוחזק יכו"ל קי"ל לפי אותו פירוש שפירשו שיהיה חולק על הפוסק האחר ולא אמרי' אין ספק מוציא מידי ודאי אולם הרה"ג מהרנ"ט ז"ל כונתו דודאי מרן גופיה הכרעתו לפסק הלכה כהרא"ש נגד מ' שדעת הרמב"ם מסופקת וא"כ המוחזק אינו יכו"ל קי"ל נגד דעת מרן. ואני אומר דלפי כלל זה שכתב הכנה"ג יפה העיר אמו"ר זצ"ל דכיון דהמוחזק יכו"ל קי"ל וכאמור מטעם זה עצמו מרן ז"ל כתב בסתם לשון המסופק כדי שהמוחזק יכו"ל קי"ל דמרן ז"ל עצמו כשהיה בא לפניו דין כזה שהמוחזק טוען קי"ל כהצד של הספק שבדברי הרמב"ם ז"ל היה מזכהו בדין)]:

וזהו דעת מהריב"ל ז"ל והביאו הכנה"ג וז"ל אף שהרמב"ם ז"ל נר' חולק על מ"ש הרב בעל הטורים דאפי' קנאו המצרן השותף מסלקו מלתא דפשיטא היא שהשותף עדיף ממצרן ע"ש וברור הוא דדעת מהריב"ל כדכתבינן וכמו שכן כתב הרב ז"ל בבעי חיי בתשובה בסי' ק"ק בדעת מהריב"ל וז"ל מפני שאפשר להסכים דעת הרמב"ם לדעת הרב בעל הטורים על הדרך שכתבתי יע"ש וזהו דכתב הכנה"ג שם אחר שהביא דברי מוהריב"ל שכתב מלתא דפשיטא היא שהשותף עדיף ממצרן אף שהרמב"ם ז"ל נראה שחולק על זה כתב עלה הכנה"ג ז"ל שם וז"ל אמר המאסף וכ"ש שרבינו ירוחם והרב בעל העיטור והרשב"א ז"ל סוברים כהרא"ש ז"ל וכמ"ש רבינו בית יוסף וכ"פ בס' המפה וב"ח וכן מתברר מדברי הסמ"ע יע"ש הרי הדבר ברור דדעת הכנה"ג ז"ל בדברי מוהריב"ל כדכתבינן וכמו שכן הבין הוא עצמו בתשובה בבעי חיי הנ""ל דאי כונת דברי מוהריב"ל הוא מטעמא דרבים הם דחולקין על הרמב"ם וקי"ל ככל הני רבוותא מה

הוסיף הכנה"ג ז"ל על דברי מוהריב"ל ז"ל דכתב עליו וכ"ש שרבינו ירוחם והעיטור וגו' סוברים כהרא"ש ז"ל מאי כ"ש הא מוהריב"ל נמי מהאי טעמא עצמו פסק כהרא"ש אף שהרמב"ם חולק אלא ודאי הוא הדבר אשר דברנו שאין מוהריב"ל אתי עלה מטעמא דרבים חולקים על הרמב"ם כמ"ש מרן ביתה יוסף וכמ"ש הכנה"ג אלא דבלא"ה כיון שאין דעת הרמב"ם מבוררת לן אי חולק על הרא"ש אין ספק מוציא מידי ודאי וזהו לענ"ד דדייק מוהריב"ל ז"ל בלישניה דכתב אף שהרמב"ם נראה כחולק על זה ולא כתב בהחלט שהרמב"ם חולק אלא נראה וא"כ אפשר שהוא עצמו מסכים להרא"ש ואינו חולק וכיון דהכי הוא אין מניחין הודאי והולכין אחר הספק וכיון דהכי הוא דבעיקרא דדינא איכא תרי טעמי חד מאי דכתב מהריב"ל וחד מאי דכתב מרן ביתה יוסף דכיון דכל הני רבוותא הכי סברי כהרא"ש הכי נקיטנן וכמ"ש הכנה"ג ז"ל משמו וכ"ש דכבר בשולחנו הטהור גילה דעתו שאין להסתפק כלל בעיקרא דדינא מכ"ש ממי שאין לו זכיה בגוף הקרקע אלא לזמן כדכתבינן לעיל מעתה ודאי וברור הוא דמאי דכתב בשם י"א הוא כיון דספוקי מספק"ל אי חולקין או ליכא פלוגתא לא רצה לומר הדין בהחלט ואולם בין הכי ובין הכי עיקר הדין ליכא לאסתפוקי לגבי דידן דגרירין בתר הוראת מרן ז"ל ולא כמו דכתב מעכ"ת בדעת הכנה"ג ז"ל דדעת מרן אינה מבוררת דגם הרב הכנה"ג אזיל ומודה בעיקרא דדינא אלא שהספק הוא אם חולקין או לא וכל זה הוא ברור:

ומה שהביא מדברי ה' משאת משה ז"ל שהוא מסופק בדעת מרן בעיקרא דדינא הן דעת שכן כתב הרב ז"ל ואולם לי אני עבדו דברי הרב נפלאו ממני דאיך אפשר לומר כן כיון דכבר גילה לנו דעתו מרן וכדכתבינן לעיל **(ג) לפי ענ"ד מן הפלא לומר דה' משאת משה ז"ל לא ראה דברי מרן בסעיף נ"א. וכן ראיתי לה' דבר משה ח"מ סי' ע"ד שכתב וכן מוכח מלשון מרן בש"ע דסובר דשותף אינו מסלק למצרן דהביא בתחלת הס' ס' הרמב"ם בסתם ואח"כ כתב דברי הרא"ש בלשון י"א כנראה דחולק הרא"ש על הרמב"ם ז"ל ופסק הוא ז"ל כותיה כדקי"ל בכ"מ ששנה מרן ז"ל סתם ואח"כ בשם י"א דהלכה כסתם כנודע וכן הבין הסמ"ע אלא דמה שתמה דמנ"ל הא דלא נמצא מחלוקת בזה לאחר המחילה דברי הרמב"ם ז"ל כך מוכיחין ע"ש. וא"כ איך נאמר דשני המאורות האלה לא ראו דבריו בס' נ"א וכ"ש אם יהיה כונת הכנה"ג כמו שהוכחתי דרחוק מהמציאות דשלשתם נעלם מהם הא דס' נ"א וצ"ל דסברי מרנן לחלק בדבר. ולולי דמסתפינא אמינא בזה דבר חדש והוא דנדון דס' נ"א דאי אפשר לקרקע ולבנין ליחלק עדיף יותר ויותר מהשותף והדין נותן דאין לך טוב וישר גדול מזה משא"כ בשותף בקרקע דאפשר ליחלק ואפי' לקרקע קטן שאין לו דין חלוקה לכאורא יראה דזה עדיף דמ"מ התם שאני דאפשר

ליחלק רק שאין לו דין חלוקה. או י"ל ע"פ מ"ש הרב י"מ ז"ל בכללי הש"ע אות ג' בשם הכנה"ג אה"ע סי' קי"ט הגה"ט אות מ"ח דאף בב' פסקי דינין דסתרי זה לזה בש"ע אמרי' דבמקום אחד סתם כדעת הרמב"ם לבני א"י ומערב דגרירי אבתריה ומה שפסק במקום אחר כדעת החולקים על הרמב"ם הוא לשאר מקומות שלא קיבלו עליהם לדון כדברי הרמב"ם ובלא"ה אפי' נאמר דראיה אלימתא היא מסי' נ"א מ"מ כיון דהרבנים הנז' לא כ"כ ראוי לתלות הדבר בחסרון ידיעתנו ולומר קי"ל כמותם דאלת"ה ביטלת כל דיני הקי"ל שהרי ע"פ הרוב הפוסק מביא דברי חבירו ודוחה אותם וא"כ הכא נמי לימא כיון דדחה אותם בראיות מכריעות לא נאמר קי"ל נגדו ומאי נ"מ אם דחה אותם מסוגית הגמ' או שאר פוסקים או דחה אותם מגוף דבריו במקום אחר הלא על הכל נשיב תשובה אחת והיא חסרון ידיעתנו בכונת אותו פוסק ועי' לה' קנין פירות מערכת ק' תשל"ה אות ט"ו ואות מ"ד ד"ה עוד מצאתי ואות ס"ג ע"ש:** איך שיהיה לענין דינא מה שנראה ברור לי ההדיוט דליכא בזה קי"ל מכל מה דכתבנו וע' לה' ערך השלחן ז"ל כן נראה לי לפום ריהטא רק אין דבר זולת דשו"ט לכל אשר באהלו ברב עז ושלום וכ"ז כתבתי לפום ריהטא אם מעכ"ת מסכים עמי לדינא. וכ"ש שאנו גרירי בתר דעת הסמ"ע ז"ל בהבנת מרן ז"ל והסמ"ע הוא אדרבא קאי לאתמוהי על מרן למה כתב הדבר בשם י"א דמבואר הדבר הוא שאין ספק כלל וליכא מי שחולק ואפי' הש"ך לא חלק עליו בעיקר הדין אלא על הלשון של מרן שכתב בשם י"א כיון דאיכא חולק וא"כ אין לנו אלא הסמ"ע בדעת מרן וליכא בזה קי"ל כיון דאנן בתריה גרירי **(ד) מאי דפשיט"ל למר מבעיא לי אם מצד הסברה דאיך נוכל להוציא מיד המוחזק מכח זה שהרי אפי' על קבלת הוראת מרן דאין לומר קי"ל נגדו לא נעלם כי רבו הדעות בזה וזה אומר בכה וזה אומר בכה ואיך נוכל לחדש דבר על דבר לומר דג"כ קבלנו הוראת הסמ"ע בדעת מרן. ובעמדי בזה ראיתי לה' קנין פירות ז"ל מערכת קו"ף תשצ"ה אות נ"ו בשם ה' גבעת שאול דף ק"י שכתב דאם אותו פוסק רגיל הרבה בדברי אותו פוסק אין לומר קי"ל נגדו בהבנת פי הרה"ג החה"ש הדה"מ כמה"ר ר' סאסי הכהן יצ"ו על דנא פתגם ואמר דבתונס תפסי כהסמ"ע בהבנת מרן ז"ל ולא אמרי קי"ל נגדו. ובדברי ה' משכנות הרועים במקום אחד נראה כן ובמקום אחר נראה היפך ע"ע ואיהו סובר אי איכא סניף אחר סומך ע"ז אבל בלא זה לא דאיכא בהא פלוגתא עכתד"ק הי"ו. וגם הרה"ג החה"ש הדה"מ כמה"ר ר' משה זקן מאג'וז יצ"ו שלח אלי במכתב לאמר הנה ה' משכנות הרועים ז"ל מע' שי'ן דף שע"ט כתב ואנן בדידן לא דיינינן בדיני הקי"ל אלא דכל מילתא דלא ברירה בדברי הש"ע אזלי' בתר רוב דעות

והיכא דפלוגתיהו בהבנת דעת מרן הש"ע ז"ל נקטי' כהבנת הסמ"ע ע"ש ובמקום אחר כתב בענין זה גופיה בהפך וה"ן נסתר מחמתו בעיקר כלל זה ממ"א ואכמ"ל עכת"ד:
ובלא"ה אף דיהיבנא לך כל דילך ונימא דכלל זה גמור הוא דאין לומר קי"ל נגד הבנת הסמ"ע בדברי מרן מ"מ אין שום הכרע בדעת הסמ"ע בהבנת מרן שהרי הוא ז"ל קמתמה על מרן שסובר דדבר זה בפלוגתא וכמו שכן הביא הכרח לזה העה"ש א"כ בהבנת דעת מרן לא גילה שום דבר ואה"ן כל לגבי דידיה דבר זה אינו בפלוגתא ודין גמור הוא אבל דעת מרן לא נתבארה ואדרבא מצאנו ראינו לה' דבר משה שזכרתי לעיל שכתב ממש להפך דהסמ"ע מבין בדעת מרן דה' כסתם וכנז"ל וא"כ נהפוך הוא דהמוחזק הוא זוכה כהילכתא דקי"ל דהעיקר הוא הבנת הסמ"ע בדעת מרן. אלא דק"ל על ה' דב"מ ז"ל מנ"ל הא דהסמ"ע סובר כן. ונראה לומר דקשיתיה קושית העה"ש ז"ל נימא דכתב בשם י"א אף דקי"ל הכי ואין חולק כמ"ש הסמ"ע גופיה וכמ"ש העה"ש בשמו ומזה ס"ל לה' דבר משה דכל זה דוקא היכא דאין מוקדם לפניו לשון שסובל הפלוגתא כגון שבתחילת הענין כתב י"א וכיוצא אבל כגון נ"ד שיש לפרש דאחר דוקא אין דרך לומר בלשון וי"א על זה אלא אם הי"א חולקים ולכן קמתמא הסמ"ע דלא מצא חולקים דשפיר י"ל דעת הרמב"ם דאחר לאו דוקא ומצרן לגבי שותף אחר קרי ליה. או י"ל ע"ד הנז' דאף שאין משמעות בלשון הראשון דבא לאפוקי מהי"א מ"מ הא מיהא נראה לו להסמ"ע דדעת מרן הוא דהפוסקים אשר העתיק מהם הדין הראשון מדלא השמיעונו האי חידושא ע"כ לא סבירה להו כס' י"א כיון שהוא ז"ל בלשון הראשון לא השמיענו דין זה ולא כתבו רק בלישנא בתרא. ואיך שיהיה מ"מ הא מיהא מוכח דהסמ"ע ס"ל דמרן ס"ל כסתם אם מצד דלא השמיענו דין זה בלישנא קמא ומשמע דלא ס"ל או דמשמעות "אחרי,, דוקא כיון דיש לפרש כן ונכתב הלשון בי"א וכנז"ל. וגם ה' עה"ש נ"ל מדהביא ההכרח דמרן בפלוגתא מתני לה מאחר דהדבר נזכר בפוסקים א"כ צ"ל דסובר דדעת מרן כסתם אלא דאינו מוכרע די"ל דסובר דבפלוגתא מיתניא ולא נזכר כלל סתם אלא דההכרח הוא מדנקטיה בלשון י"א ועפי"ז ילד"ח גם הוכחת ה' דבר משה. ומ"מ לא מפני שילד"ח דבריו נוכל לחלוק על הוראתו. ועכ"פ לא מצאתי ידי ורגלי להכריח דהסמ"ע סובר דדעת מרן כי"א דלכל הפירושים או אין הכרח לזה ולזה או דאדרבא ס"ל היפך הי"א:** ומ"ש בבעי חיי שם משם מהר"א בן חיים דהלוקח הוא מוחזק ויכול לומר קי"ל יע"ש והם אינן הולכין אחר הוראת מרן ויש להם קי"ל לא כן אנן וכל זה ברור ודו"ק ושלום רב מאת אדון השלם ברוב עז ושלם ע"ה נסים טוביאנה יצ"ו

מקום החותם דבריו וחשבתי דזהו הטעם דסבר לה מר שלא נאמר קי"ל נגד הסמ"ע בהבנת דברי מרן ז"ל. אלא דא"כ גם נגד הש"ך לא נוכל לומר קי"ל ובעיקר האי כללא שאלתי את**

נדרשתי ללו שאלו רא"ג מע' הרב המופלא וכבוד ה' מלא מר דיינא דנחית לעומקא דדינא כמהר"ר נסים טוביאנא דחכימי נר"ו לחוות דעי בהאי דינא דבר מצרא והראני את כבודו ואת גדלו מעשה נסים הי"ו אשר אסף וקבץ הני ספרי דבי רב וקמץ משם מלא קמצו ויקח מן הבא בידו מעט מחזיק את המרובה ויהי רובה קטן הכמות ורב האיכות והעלה לפו"ד דהשותף מסלק לבן המצר ואפי' אחר שקנאה כמ"ש ואינו יכול לומר קי"ל נגד מרן ז"ל וכו' עיניך תחזינה מישרים ואנא דאמרי ברוך שעשה נסים נר"ו יפה דן ויפה זיכה יורה יורה ידין ידין מלמד שהלכה כמותו אשרי יולדתו הן הן הדברים באמו"ץ נאמרים וכן דעתי נוטה דדעת מרן ז"ל מבוררת לענין דינא וכמ"ש ביתה יוסף ז"ל דהשותף מסלקו לבן המצר אפי' אחר שקנה וכמו שגילה דעתו מרן ז"ל בסי' נ"א. ומ"ש הרב בשם י"א לאו דמספקא ליה לענין דינא אלא דאין הדבר ברור לו אם הרמב"ם חולק או לאו וכמ"ש עט"ר הרמ"ז כנה"ג ז"ל וא"כ לא מצי למימר קי"ל נגד מרן. וגם לא מצי למימר קי"ל כה' משאת משה בדעת מרן ז"ל חדא דדבריו נפלאים כי נעלם מעיני הרב דברי מרן בס' נ"א וא"כ אחר שגילה דעתו לא נשאר שום ספק ועוד דאנן גרירי בתר הסמ"ע ז"ל בדעת מרן ז"ל דאדרבה תמה עליו כי למה כתב בשם י"א כי אין שום חולק בזה. ומה שעלתה הסכמתי בזה כתבתי וכמ"ש כ"ז באו"ר מע' הרב כמהרנ"ט הי"ו לפני ולפנים. וה' משמים יצילינו משגיאות ויראנו נפלאות אכי"ר. הלכ"ד צעיר המשתלח בשליחותיהו דרבנן קדישי אלה ראשי עיר עז לנו חמ'ד זו טבריה ת"ו החותם פה בע"ת סוסה יע"א בש"א לחו' מרחשון ש' תרנ"ח אתו שנת זמירו"ת היו לי חקך לפר"ג. המעתי"ב עתרת החיים והשלום:
ע"ה חיים אלחדיף ס"ט מקום החותם

סימן כו

שאלה אם יכול המצרן להעמיד מורשה במקומו לעמוד נגד הלוקח לסלקו ולהשיב את הקרקע להמצרן שהרשהו:

תשובה לפמש"ל סי' כ' בכונת מרן ז"ל סי' קע"ה דין כ"ב דלא בא לשלול רק אם אומר המצרן שראובן חבירו יזכה במקומו ותחתיו באותה קרקע מתבאר דאם בא להעמיד מורשה בחריקיה ותהיה הקרקע רק להמצרן שהרשהו שפיר דמי וזה הוא עצמו מה שסיים מרן אבל למיהוי בדוכתא דבר מצרא לאזמוני זוזי ללוקח בזמניה אפי' שדרינהו ע"י שליח שעשאו בעדים בדוכתיה קאי וכ"כ הב"ח להדיא ע"ש אך הסמ"ע והש"ך

מפרשי דמרן בא לשלול גם זה ע"ש וכן ראיתי לה' משה"ר מע' מ'ם אות קנ"ד שכתב דהעיקר כהסמ"ע והש"ך ע"ש ולא זכרו שרים מתשובת הרלב"ח סי' ס"ה דנראה דפשיט"ל מלתא דיכול המצרן להעמיד מורשה ע"ש וכן הרבנים שנחלקו עליו לא מצינו מי מהם שהעיר עליו בזה. ומאחר דבכל התורה שלוחו של אדם כמותו לולא שאיני כדאי הייתי אומר דשפיר יכול להרשות מורשה ומה שחידש הש"ך לחלק בזה לע"ד לא כתב זה רק לפי מה שנתקשה בדברי הרמ"ה ואלו היה מפרש דברי הרמ"ה כמו שפירשנו לא היה מקום לחילוק זה ועם כי דעתי הקצרה נוטה יותר דיכול לעשות מורשה כיון דנפיק מפומיהו דרבנן קדישי איני כדאי כלל להכריע נגד דעתם ובפרט דהמוחזק יכו"ל קי"ל ולכן לע"ד לע"ע שלא נמצאו עוד בידי ראיות מכריעות הפך דעתם ז"ל איני מחליט הנלע"ד ובעה"ו אשובה אשנה פרק זה והיו דברי אלה כעת לזכרון לעיני הקורא הכו"ח ביום הנ"ל ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן כז

לעי"ת בן גרדאן יע"א

נשאלתי מהחה"ש הדה"מ כמה"ר ר' מכלוף יאנה הי"ו במי שהיה חבירו נכנס ויוצא לחנותו כבן בית ומצא שחסר לו סך מה מחנותו וחשדו שגנבם לו במה תהיה שבועתו: תשובה נלע"ד דאינו חייב אלא חרם סתם אפילו כשיש רגלים לדבר כגון שהיה שמעון בבית ראובן ומצא ראובן תיבתו פרוצה וניטל מה שבתוכה. והגם דכתב מור"ם ז"ל בח"מ סי' ע"ה סי"ז דבכה"ג יכול להשביעו היסת ושכן נראה לו להורות ע"ש נר' דלדידן דבתריה דמרן גרירי אין כאן אפי' שבועת היסת אלא ח"ס שהרי אפי' באמר לי אבא דהיא קרובה לודאי הרבה ולדעת הראב"ד בפ"א מה' טוען ונטען ה' ז' הויא טענת בריא אפ"ה דעת מרן בח"מ סי' ע"ה סכ"א כי"א קמא וכמ"ש חו"ר עוב"י תונס יע"א הובאו דבריהם בהליכות יעקב מע' ט' אות ג' וכ"ן דעת ההמ"ח מוהרי"ך ז"ל שם וכ"נ דעת מוהרמ"ז ז"ל בהגהותיו בדבר משה שם ע"ש וא"כ כ"ש בדליכא רגלים לדבר דלא חשיב ליה הראב"ד שם לטענת בריא שהרי הרמב"ם ז"ל כתב שם כמה דינים ומכללם דבר פלוני גנוב מביתי ולא היה שם אלא אתה קרוב בעיני שאתה גנבתו וגו' הרי זה פטור אף משבועת זה. וזה נראה דדומה לרגלים לדבר שכתב מור"ם ואפי"ה הראב"ד לא פליג בהכי כיעו"ש. ועוד נראה דכיון דמרן ז"ל דעתו כהרמב"ם וכמ"ש חו"ר תונס שם נראה דגם בכה"ג דאיכא רגלים לדבר דעתו כהרמב"ם אלא שבש"ע קיצר וכ"ן דעת מור"ם ז"ל בדעת מרן ז"ל מדכתב דין זה בלשון וי"א דמשמע דלדעת מרן אינו נשבע אפי' היסת:

והגם דהעה"ש שם אות נ"ו כתב דמ"ש הרמב"ם ז"ל קרוב בעיני וגו' דוקא באומר כן אבל בטען ברי לי שאתה גנבתו משביעין אותו אע"ג דאינו טוען שראה אותו לולי דבריו ז"ל נלע"ד דכל שלא ראה בעיניו אי אפשר במציאות להיות בריא ולכך קרוב בעיני קרי ליה ודומה זה לענין עדות דאין אדם מעיד רק על מה שראה בעיניו אבל במה שלפי דעתו ודאי אין זה עדות ולכן אי אפשר לו לישבע רק על הודאי הגמור שראה וכ"ד הרי"ף בתשובה סי' נ"ח] ואולי דהרב ז"ל כתב זה רק לישב דברי הרמב"ם לפי דעת מור"ם אבל לדידן דבתריה דמרן גרירין דלא ס"ל כמור"ם וכמ"ש דברי הרמב"ם ז"ל יתפרשו כפשטן: ועוד דלפי מ"ש העה"ש עצמו בסקט"ז בשם תשובת הרמב"ם ז"ל בפאר הדור סי' קצ"ה כל דתלוי הדבר בהיפוך השבועה ולדעת הסמ"ע אפי' ברגלים לדבר אינו יכול להפך השבועה ואפי' אם רצה התובע לישבע אין שומעין לו [וכמו שביאר דבריו העה"ש ז"ל שם] א"כ גם ברגלים לדבר אינו יכול להשביעו וע' להעה"ש שם בעיקר דברי הרמב"ם ז"ל בפאר הדור וק"ל דלפי מה שמפרש דאם רצה התובע לישבע יכול להשבע כיון דקרוב לודאי א"כ למה אינו יכול להפך הנתבע על התובע שבועה בע"כ וצ"ע והנלע"ד כדכתיבנא. ובלא"ה בנדון זה ליכא רגלים לדבר כההיא דמור"ם וגם העה"ש מודה. ובפרט דהבא להשביע עליו להביא הראיה ושכנגדו יכו"ל קי"ל כמאן דפוטרני מהשבועה וצי"ב עוד:

סימן כח

ומה ששאל אם יכול להפוך את השבועה על שכנגדו וישלם לו מה שאומר שגנב:
תשובה לא ידעתי איך אפשר שישבע שכנגדו או שיקבל אפי' ח"ס כיון שאין לו אלא חשדא ואיך ישבע או יקבל ח"ס על מה שלא ראה בודאי. וכן מתבאר מדברי מרן ז"ל ח"מ סי' פ"ז סי"א דבשבועה הבאה על הספק לא שייך היפוך ע"ש. ואם כונתו שישבע לו או יקבל ח"ס שחושדו בכך נראה דיכול להפך על שכנגדו שיקבל ח"ס שחושדו בכך וכמו שנראה מדברי מרן ז"ל שם בשם יש מי שאומר שכן נראה דעת מרן ז"ל ע"ש:

סימן כט

ומה ששאל א) איך תהיה השבועה שבין אדם לחבירו אם כופר הכל או מודה במקצת ב) ואיך דין השבועה בנכרי שבא להשביע לישראל ג) ואיך ענין השבועה בעת האמירה לנשבע ד) על הימים שכתוב בעיבור שאין נשבעין ואין משביעין:
תשובה אם מודה במקצת חייב שבועה דאורייתא ואם כופר בכל חייב שבועת היסת. וטענת הגוי היא טענת ספק וכמ"ש ה' משכנות הרועים מערכת ש' אות נ"ד ואין בה אלא ח"ס. ומ"מ אם הממשלה יר"ה דנה על זה שבועה דינא דמלכותא דינא ומשביעין

אותו כפי מה שיצא המשפט בערכאותיהם ואם הם תולים בדעת הדיין מטיל עליו ח"ס כפי מה שהדין נותן והנכון להשתדל לפשר ביניהם כפי מה שיראה להדיין אז וכן אנו רגילים להשתדל לפשר ביניהם בכל מה שאפשר ואם לא אפשר ביכול הכתוב מדבר. וסדר השבועה כתב ה' משה"ר ז"ל מערכת ש' אות מ"א ד"ה ואולם שנוהגים הב"ד של כת הקודמים וגו' וכן גם הם אחריהם דמי שנתחייב שבועה דאורייתא פותחים לו את היכל הקדש ומניחין ידו על התיק שיש בו ס"ת ואומר ,,וחק האד התורה שאיני חייב לו אלא כו"כ או שאיני חייב לו כלום'. (ור"ל דבשבועה דאורי' דהיינו מודה במקצת שייך שאיני חייב לו אלא כו"כ ובשבועת התורה להכחיש את העד או בשבועת המשנה שהיא כעין דאורייתא כמבואר בסי' צ"ג שייך שאינו חייב כלום ע"ש) אמנם בשבועת היסת מניח ידו על איזה ספר שיהיה מספרים המודפסים ונשבע בלשון האמור ע"ש. והימים שאין נשבעין בהם לכתחילה ודאי דאין משביעים ואין נשבעים ואם הממשלה יר"ה מכרחת להשבע אנוס רחמנא פטריה וכה"ג כתב מוה"ר בישוב משה ח"ב סי' צ"ב ע"ש והחכם עיניו בראשו לדחות אותו היום מלהשביע בו ובפרט שבועה דאורייתא או לפשר אם אפשר וה' ישמור את כל עמו ישראל אמן ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן ל

שאלה אב ובנו או אם ובנה שבאו להתדיין ונתחייב האב או האם לבניהם חרם סתם האם יכול להשביעם:

תשובה מבואר מדברי הרשב"ש בתשו' סי' רפ"ט דאין לו להחרים אפי' חרם סתם דאין אדם משביע את אביו בשבועת האלה ושכ"כ הרמב"ם בפ"ה מה' ממרים והסמ"ג ל"ת רי"ט ע"ש בשם הגאונים ושכ"כ הטור. ואפי' הדרת הראש אני אומר שאין לו עליהם וכדתנן פ' זה בורר היה חייב לו שבועה וא"ל דור לי בחיי ראשך כלומר שידור לו בחייו לפי שמכלל הן אתה שומע לאו והו"ל כגורם קללה לאביו ע"ש וכ"ן דעת מור"ם ז"ל סי' רמ"א אלא דלא נתבאר שם דהחרם הוא שבועת האלה ונתבאר זה מדברי הרשב"ש וכן מתבאר מדברי הסמ"ג ל"ת רי"ט ע"ש. וכ"ן דעת מרן בב"י שע"ד הטור שהביא דברי הרמב"ם כ' שכ"כ הסמ"ג בשם הגאונים ושכתב ששבועת האלה הוא כמו שרגילים להחרים בנידוי ושמתא וכיוצא בזה. ומדברי כלם מתבאר דהגם דהב"ד הם המטילים ח"ס כיון דבתביעתו של בן הו"ל כאלו הוא המטיל עליו ח"ס דאלת"ה הי"ל להפוסקים הנז' להתיר שהרי מסתמא הב"ד הם המטילים ואת"ל דהבע"ד היה מטיל מ"מ הי"ל דע"י ב"ד שפי"ד גם שבועת האלה אלא ודאי כדאמרן ודו"ק:

סימן לא

שאלה עיר שמינו בה הק"ק שני סופרים לעדות שטרות וכתובות וכיוצא ויש להם הורמנא דמלכא ולפעמים נמצא אחד מהם או שניהם קרובים ולפ"ד הסופרים הנז' שהיתה הכרזה מהב"ד שקבלו אותם הק"ק גם אם יהיו קרובים ולא נמצא עדים אחרים המעידים בזה רק הם בעצמם האם יכולים להעיד לקרוביהם

תשובה ראיתי למרן ז"ל בח"מ סי' צ"ג סי"ח שכתב דאם הקהל מינו עדים ותיקנו שלא ישוה שום עדות זולתם כשרים להעיד אפילו לקרוביהם כיון שקבלום עליהם ע"ש ומזה משמע דגם דלא היתה הסכמה והכרזת ההסכמה בדבר זה רק מינוי לחודיה מועיל ומהני והויא קבלה שהרי מרן ז"ל כתב הענין תחילה ואח"כ הדין דכשרים וגו' ובענין לא נזכר כלל קבלתם לעדות הקרובים רק ממה שמינו אותם ותקנו שלא ישוה עדות זולתם הו"ל בזה קבלום עליהם. וטעמא דכיון שתקנו שלא ישוה וגו' משמע ומבואר מזה דגם על הקרובים ה"נ הוי. גם מבואר מזה דלא בעינן לא קנין ולא הסכמה שהרי בעצם הענין ובדברי מרן לא נזכר לא קנין ולא הסכמה בזה:

אך ממ"ש מור"ם ז"ל שם וז"ל אבל אם מינו סתם עדים בעיר אין כונתם שיעידו לפסולים משמע דמפרש דמרן מיירי בביארו להדיא שיעידו גם לקרובים וסבור הייתי לו' דכונת מור"ם לשלול רק אם מינו עדים סתם ולא תקנו שלא ישוה שום עדות זולתם אבל בכה"ג דנקיט מרן ז"ל הגם דלא ביארו להדיא שקיבלו עדות הקרובים כיון דלשונם מורה דכונתם שיעידו גם לקרובים שפיר דמי. וכן יש לדקדק מלשון מור"ם ז"ל שכתב אבל אם מינו סתם וגו' אין כונתם וגו' ולכאורה מה ענין הכונה לכאן והיל"ל דאם מינו סתם לא מהני ולפה"א א"ש דאם יש הוכחה דכונתם לכך ודאי מהני הגם דלא ביארו להדיא אך בסתם קמ"ל מור"ם דאין בכלל זה דכונתם על הקרובים. זהו מה שהיה נ"ל לכאורא בכונת מרן ומור"ם ז"ל. אבל ראיתי להרא"ש ז"ל כלל ו' אות י"ט מקור דין זה שכתב וז"ל ומה שאומר שעשו הקהל תקנה שאלו העדים יחתמו על כל השטרות והתנאים ודאי אם הסכימו הקהל שיחתמו אף על קרוביהם יכולים להעיד אף על התנאים הללו כיון שקבלום עליהם והכשירום יכולין בני העיר להסיע על קצתם וכמו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך יע"ש הרי דמיירי באם קיבלו עליהם בביאור והסכימו שיחתמו אף על קרוביהם וא"כ מ"ש מור"ם ז"ל אבל אם מינו סתם הו"ל הדברים כפשוטן דמפרש דמרן מיירי במי שביאר להדיא אך בסתם לא מהני אלא דלשון מור"ם ז"ל דתלי לה בכונה לא דייק לפ"ז וכדכתיבנא לעיל. ותו דבאמת כיון דתיקנו שלא ישוה שום עדות זולתם מורה

הלשון ובא דהו"ל כאלו ביארו להדיא קרובים. ותו קשה דא"כ איך הטור ומרן ז"ל לא הזכירו תנאי זה וכ"כ בסתם:

ובכן נ"ל דודאי הרא"ש מיירי בביארו להדיא אלא דהטור ומרן ז"ל ס"ל דה"ה נמי והוא הטעם לאם כתבו בלשון זה שלא ישוה וגו' וע"ז כתב שפיר מור"ם ושלל אם מינו עדים סתם היינו שלא ביארו להדיא ולא כתבו לשון הדומה לביארו:

ולפ"ז נ"ל דבנ"ד שהממשלה ביקשה מהק"ק לקרוא בשם סופרים וזולתם ולא ירים איש את ידו לחתום בשום שטר ועונשו ידוע אם כה יוגש משפטו לפני הממשלה. והקהל הי"ו בחרו להם הם והב"ד את העדים הנז' אומדנא דמוכח דעל דעת הממשלה ובקשתה בחרו ומינו את אלו וכיון דהממשלה מונעת הזולת ה"נ הק"ק וכן נלמד מדברי הכנה"ג בתשובה לא"ח ח"ב סי' א' דהק"ק על דעת הממשלה עשו מה שעשו ע"ש והגם דעשו הק"ק חרם וספק חרם להחמיר כתב ה' הנז' דאומדנא דמוכח להתיר וכ"ש בנ"ד א"כ הו"ל ממש כאלו מינו עדים ותקנו שלא ישוה שום עדות זולתם וממילא א"ץ לשום הכרזה ועדותן עדות לקרוביהם ולדבר שנוגעים בו מצד הצבור וכן אם ח"ו יהיה להם איזה פיסול עבירה דכיון שקבלום הקהל מועיל ומהני וכמ"ש מרן ז"ל סי' כ"ד ס"א דמי שקיבל עליו קרוב או פסול בין להיותו דיין בין להיותו עד עליו אפילו קיבל אחד מהפסולין בעבירה כשני עדים כשרים להעיד עליו או כג' ב"ד מומחין לדון לו וגו' אם קנו מידו אינו יכול לחזור בו. והגם דבנ"ד ליכא קנין כיון שהוא ענין צבוריי א"ץ וכמו דמשמע מסתמיות לשון מרן וכ"כ הרא"ש להדיא כלל הנז' אות כ"ד דמה שטובי הקהל מסכימים לעשות שריר וקיים הוא בלא קנין וגו' וכל דבריהם ככתובים וכמסורין דמו ע"ש ומינה ומינה דגם אם העדים קרובים לב"ד שפי"ד דלא גרע מקרובים לבעל דבר:

אך לכאורא לא דמי נ"ד לדמרן ז"ל דבנ"ד הא איכא גיטין וחליצות וקידושין דמנהג העיר מאז היו הסופרים ועד היום והיום בכלל להביא עדים מבחוץ גם דאין להם מאמר ומדקדקים שלא יהיו קרובים וא"כ לא נכלל במינויים את העדים האלה להעיד גם על הקרובים כיון דלא ביטלו עדות זולתם. אבל ז"א דודאי לא כתב הרא"ש ז"ל כן רק בעסקי ממון דיכולים בני העיר להסיע על קצתם אך בדברים שנוגעים לאיסור כמו גיטין וחליצות וקידושין אין כל מקום להיות התנאי שיתנו וההסכמה שיסכימו קיימים ומינה דגם הרא"ש ומרן ז"ל בשאר עדיות דממון מיירי ונ"ד נמי הכי הוי:

ועוד נראה דדידן עדיפא דבממון קי"ל דינא דמלכותא דינא ומצד המלכות אין שום אדם יכול להעיד והמעיד ענוש יענש ויש הנאה למלכות וגם הוי תקנת העיר והמדינה וכל כה"ג דדמ"ד כמ"ש מור"ם סי' שס"ט סי"א וע"ע למור"ם סי' ר"ז סט"ו וע' סי' ס"ח ס"א:

ושו"ר להרא"ש ז"ל בתשובה כלל ס' אות ד' שכ' וז"ל אם הענין הוא כך שהקהל ממנין הרבה עדים בעיר ועל כל שטר חותמים בו שנים או שלשה עדים אין העדים הממונים בעיר כשרים להעיר על קרוביהם. כי לכך הם ממנים הרבה עדים שיבררו מהם הכשרים להעיד אבל אם המנהג הוא שכל העדים הממונים בעיר צריכים להעיד על כל דבר ודבר ובפחות מכלם לא יגמר שום דבר. וכן מוכיח קצת שכן הוא מנהגם מדחתמו ארבעה מקבלי העדות כי בשלשה היה מספיק לולי המנהג אז השטר כשר כי כן קיבלו בני העיר עליהם אפי' הם קרובים כיון דאחר זולתי הברורים אין יכולים להעיד והברורים צריכים כלם לחתום הרי קבלו עליהם והשטר כשר ע"ש ומזה נתבאר פסק מרן ז"ל דכל דקיבלו עליהם שלא יעיד זולת העדים הנז' הוי כאלו קיבלו עליהם עדות הקרובים להדיא וכאמור וא"כ מ"ש מור"ם ז"ל אבל אם מינו עדים סתם בא לשלול אם לא יש רק מינוי ולא מנעו הזולת להעיד והנה המראה מקום לדברי מור"ם מצויין תשובת הריב"ש סי' שי"א ונראה דיליף לה ממ"ש שם דמעולם לא שמענו כזאת שיקבלו עליהם דיין שיוכל לדון לקרוביו אלא שאם הדיינים שלשה מסתלק הקרוב ודנין האחרים או בוררים דיין שלישי עמהם כפי הסכמת הקהל בזה ע"ש ולכאורא דבריו נגד הרא"ש בתשובותיו הנ"ל ולכן צ"ל דלא כתב כן הריב"ש רק באם מינו אותם סתם. אך במינום ואמרו שלא ידון זולתם אזי מהני גם לקרובים דהו"ל כאלו ביארו להדיא דמהני ומינה נמי לעדות. אך לע"ד א"ץ לציין דברי הריב"ש בזה דמדברי הרא"ש נמי צ"ל כן שכ"כ כיון דאחר זולתם הברורים אינו יכול להעיד. ובעיקר דברי הריב"ש י"ל דלא כ"כ רק לגבי בית דין שלא שמענו שנהגו כן מעולם אבל גבי עדים הוא ראה הוא שמע דברי הרא"ש הנ"ל ולכן כיון שלא ראינו מעולם שנהגו כן גבי ב"ד הגם דיאמרו שלא ידון זולתם לא באו לכלול בזה דגם לקרוב ידון דכיון שלא ראינו שנהגו כן רק להפך תלינן דמסתמא דמנהג אותה העיר ואותה הקבלה היתה כדרך כל העולם. א"נ י"ל הטעם לחלק בזה דבעדות דהיא היתה מסורה לכל והם ביררו שלא יעידו רק אלו ושעדות זולתם בטלה א"כ הגע עצמך האמינום גם לקרובים אבל לגבי דיינים הגם שיאמרו שלא ידון זולתם לא באו לומר דגם דאיכא קורבא ישפטו הם רק לומר שעיקר המשפט ע"פ הרב הדיין פלוני ולא יוכל דיין אחר לדון. א"נ י"ל דבעדות שאין הדבר תלוי רק בראיה ואין בזה חשש נטיית הדעת כשיהיה נוגע או כשיהיה קרוב לו הבע"ד לכן שפיר מהני לקבל הקרובים אבל בדיינות דתלוי בנטיית הדעת לא מהני. אבל ק' דהרי כשקיבל קרוב או פסול גם לדון מהני וצ"ל דהתם כשביאר ממש קבלת הקרובים אבל בסתם או גם דפירשו שלא ידון זולתו לא מהני. אבל קשה דתשובת הרא"ש כלל ס' מירי בדין דהיינו בקבלת עדות דהיא כדין ואעפ"כ נראה

מדבריו דמהני ונראה דלק"מ דה"מ בקב"ע דאין בזה נטיה ורק מה שישמעו יכתבו אך במשפט ודין לא וקרוב לזה כתב מהר"ש דוראן בתשב"ץ ח"ד סי' ט"ו יעש"ב:
וראיתי להרשב"א בתשו' סי' תשכ"ט שנשאל בנדונו והשיב דמה שתקנו הקהל דכל דבר שבממון יכולים הקהל להקל על עצמם ולהחמיר וגו' ומזה משמע דדוקא מצד זה דהוי דבר שבממון אך לא בעידי גיטין וקידושין וכדומה וכמו שכתבתי לעיל. ושו"ר הדבר מפו' להדיא בתשו' הרשב"ץ ח"ב סי' ס"ג וז"ל ולפי תשובות אלו יש לכם תקנה שתעשו תקנה ביניכם שלא יחתום בשטר אלא הסופר ואחד מהקהל וגו' וכל שאר הקהל אם יחתמו בשטר לא תקובל עדותן אלא לרחוקים אבל הנבררים תקובל עדותן אף לקרובים ואפילו שני העדים קרובים זל"ז וא"ץ קנין בכל זה וגו' ומיהו אי אפשר בתקנה זו אלא בדבר שבממון אבל בדבר שבערוה בגיטין וקידושין אין תקנה אלא בעדים כשרים שאפילו עד אחד הכשר פסול ואפילו שניהם מודים דגזרת הכתוב היא שאין דבר שבערוה פחות משנים כדאיתא בפ' האומר בקידושין ע"ש הנה נתבאר מה שחילקנו בנ"ד דהגם דבשאר עדות גיטין וקידושין קמסהדי זולתם שפיר דמי והגם דהרשב"ץ שם מיירי כשביארו להדיא דעדות הקרובים מהני אך בנ"ד הוי סתמא ובאנו לדייק מדלא תשוה עדות זולתם והרי הושוית עדות זולתם מ"מ כיון דבאמת לדינא לא מהני כלל קבלתם רק בממון וכנז' א"כ צ"ל דנדון מרן והרא"ש בהכי מיירי דלא דיברו רק מעסקי ממון וכנ"ד. וא"כ מטעמים אלו נ"ל להכשיר עדותם גם לקרובים וכן לשאר פיסולין וכמש"ל אם כה יסכימו אתי הרבנים המורים נר"ו. הכו"ח ביום ט"ז תמוז שנת עזר"ת לפ"ק ע"ה המ"ך ס"ט:
גם אני הצעיר מסכים לכל מה שכתוב לעיל ע"ה ציון די שושן הכהן ס"ט:

סימן לב

שאלה שותפים בחצר שיש להם כלב ואחד מהם רוצה לקשרו ביום ובלילה מכמה טעמים א) שזה כלב רע וכמה פעמים באים איזה אנשים לבית לאיזה צורך עם בני הבית ונבעתים וקרה פעמים שניצולו בנס ב) שעי"ז קרוביו נמנעים מלהכנס אליו מיראה. ג) שכמה פעמים הכלב יוצא מהבית ויש לחוש שיזיק לעוברים ושבים ברה"ר. ושותפו טוען שמתיירא מפני גויים מפני לסטים שיכנסו ביום או יתחבאו באיזה מקום בחצר ובלילה יעשו מה שלבם חפץ כמו שקרה פעם בחצר זה. ואודות הקרובים או רחוקים מי מכריחם לבוא ואודות יציאתו לרה"ר נתקן שכל יוצא ונכנס יסגור הדלת אחריו מה שורת הדין בזה:

תשובה תנן במס' בבא קמא דף ע"ט לא יגדל אדם את הכלב אא"כ היה קשור בשלשלת ומבואר בגמרא שם דף פ"ג דיכול לגדלו בעיר הסמוכה לספר (והיא עיר שבין ישראל לעכו"ם וצריכה שימור ע' רש"י שם) וקושרו ביום ומתירו בלילה. תניא ר' אליעזר הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים למאי נ"מ למיקם עלה בארור. אר"י בר מניומי אר"ן בבל כעיר הסמוכה לספר דמי תרגמה נהרדעא ופירש"י בבל שם המדינה ועיר אחת שבה נקראת נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר ואשמעינן ר"ן דהואיל ויש בבבל ישוב קבוע וישראל הרבה מותר לגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר כאלו היא מארץ ישראל ע"ש ומזה מבואר דכשאסרו לגדל כלב לא בא"י לבד אסרו אלא בכל מקום אסרו וכשהתירו בעיר הסמוכה לספר לא התירו רק בכעין זה דדמיא לארץ ישראל דאיכא ישוב קבוע דאי אמרת דבא"י לבד אסרו מאי נ"מ אם נהרדעא כעיר הסמוכה לספר או לא הלא בלא"ה בח"ל שרי וכן אי אמרת דבכל מקום ומקום הסמוך לספר מותר א"כ למאי אצטריך ר"ן לאשמעינן הא דנהרדעא כעיר הסמוכה לספר הלא ניחזי אנן אם היא סמוכה לספר או לא זהו הנראה מדברי רש"י ז"ל. גם ממתניתין דתנן אין מגדלים בהמה דקה בא"י וגו' אין מגדלין חזירין בכל מקום ובתר הכי תנן לא יגדל אדם את הכלב וגו' משמע דאדלעיל מיניה קאי דאסור בכל מקום דומיא דחזירי וכן משמע מהגמרא דקא' ר"א הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים וכמו דחזירים בכ"מ ה"נ כלבים בכל מקום:

אלא דלזה ילד"ח דכלפי מאי דקאמר לעיל אין מגדלים תרנגולים בירושלים מפני הקדשים ולא (יגדלו) כהנים (תרנגולים) בא"י מפני הטהרות לכן תנן אין מגדלים חזירים בכ"מ ור"ל בכ"מ מא"י. אך ז"א דכיון דתנן לעיל מינה ממש ולא כהנים בא"י א"כ הול"ל ג"כ בהא אין מגדלין חזירין בא"י או היל"ל ולא כהנים בכל מקום אלא ודאי דאפילו בח"ל אסור וכאמור וכן משמע מדקאמר בגמרא שם דף פ"ב באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים וארור האיש שילמד את בנו חכמת יונית וכמו דחכמת יונית גם בח"ל ה"ן גידול חזירים וה"ה לגידול כלבים כיון דשוים הם וכאמור. וכ"ן דעת הרמב"ם בפה"מ דכתב דגידול חזירים דה"ה לכל דברים שאסורים באכילה אבל דבר מהחזירים שהם ראויים לגדל כמו בקר וצאן הרי שהבין דמתני' בכ"מ ואפי' בח"ל מיירי ומינה נמי לכלב וכאמור. וכ"ן דעת הרא"ש שכ' דאיסור גידול חזירים אפי' למשוח מהם עורות הרי דאיסור זה כולל לכל מקום וכ"מ לשונו שכתב כלשון המשנה וכמו שהוכחנו מלשון המשנה ותו דאי איתא דאיסור זה דוקא בא"י הו"ל להרא"ש לבאר דבתראה ופוסק הוא וכ"ן דעת הרי"ף ז"ל וכ"נ דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ה מה' נזקי ממון ה"ח וכבר עשו בבל כא"י לאסור בה וגו' ובה' ט' כתב וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום ולא

את הכלב אא"כ היה קשור בשלשלת אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר ביום קושרו ובלילה מתירו ואמרו חכמים ארור מגדל כלבים וחזירין מפני שהזיקן מרובה ומצוי ע"ש הרי דבתחילה היה מדבר בא"י ואח"כ אסר בכל מקום. גם למדנו דכלבים וחזירים כחדא נינהו גם מתבאר מדברי הגמרא והרא"ש והרמב"ם והרי"ף דלכל הכלבים אסרו שכן כתבו סתם כלב ולא חילקו ומזה ק"ל על הטור ז"ל ח"מ סי' ת"ט שכ' וז"ל ואסור לגדל כלב רע אא"כ הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם דמנ"ל הא דדוקא בכלב רע הוא דאיכא איסורא ותו קשה איזהו השיעור לקרותו כלב רע. ונ"ל דהטור ז"ל ראה אותם הכלבים של בני אירופא שהם יושבים דוממים ואינם נובחים ולא נושכים והוק"ל דכל כה"ג מאי איכא למיחש ולכן כתב דלא דיברו רק מכלב רע דהיינו שנושך ונובח וכ"ן מדברי מרן הב"י שעל דברי הטור ז"ל הראה מקום לדברי הגמרא בקמא וכ' שפירש"י את הכלב מפני שנושך ונובח ומפלת אשה מיראתו ע"ש וכ"ן דעת מרן בש"ע שפסק כדברי הטור הנז' ע"ש:

למדנו מכ"ז דכלב שהוא נושך ונובח הוא נקרא כלב רע וא"כ אסור לגדלו אפילו בלתי מחאת שותפו. איברא די"ל דעירינו אי ג'רבא מקום שם אנחנו דרים בית ישראל הנקרא אלחארה אלכבירה כיון דמסובבים מהגוים דמיא לעיר הסמוכה לספר דהתירו בגמרא ופוסקים וכ"פ הטור ומרן ז"ל שם. אך עכ"פ הנה מבואר דמן הדין מחוייב גם בכה"ג לקשרו ביום ולהתירו בלילה ומשמע דהקשירה היא כעין קשירה הנז' בש"ע שכתב אא"כ הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם מדלא כתב דכה"ג דסמוכה לספר יקשרנו גם בחבל או גמי וכן הדבר מוכרח ומוכרע ממקומו דכיון דהוצרכו ברישא לשלשלאות של ברזל אלמא דאינו משתמר אלא בכך א"נ אין לב השומעים בטוח רק בכה"ג וא"כ ה"ה לעיר הסמוכה לספר ומכ"ז מתבאר דלא מהני לזה לא סגירת דלת ולא אזהרה ושמירה לכל עובר ושב. גם מתבאר מזה דגם במקום דבעינן שימור כגון נ"ד אין להתיר כדמצינו בעיר הסמוכה לספר ואין שום טעם וסברא לחלק בין זל"ז דא"כ אין לדבר סוף ואיזה שיעור יהיה בדבר. וזה ברור ופשוט לע"ד ומעתה א"ץ לכל מה שטענו זה ע"ז וזע"ז כנז' כיון דאפילו בביתו לבדו בלתי שום שותף עמו דינא הכי הוי וכאמור. והגם דמור"ם ז"ל שם כתב די"א דהשתא בכל ענין שרי ופוק חזי מאי עמא דבר מ"מ אנו אין לנו אלא דברי מרן ז"ל. ותו דגם מור"ם ז"ל סיים מיהו נראה דאם הוא כלב רע שיש לחוש שיזיק בני אדם דאסור לגדלו אא"כ קשור בשלשלאות של ברזל ומבואר דמרן לא מיירי בכה"ג ואפ"ה קורא לו רע ואוסרו ובלא"ה בנ"ד יש בו חשש זה וכנסיון שהורה וא"כ גם למור"ם אסור:

איבר

איברא דמ"ש הטור שלשלאות של ברזל לכאורא זה לא נזכר בגמ' ובמשנה רק שלשלת סתם ולפו"ר נ"ל דסתם שלשלת היינו של ברזל אלא דא"כ למה הוצרך הטור לבאר זה והגם די"ל דכן דרכו לבאר מ"מ יותר נ"ל דסמך לו על מה שמבואר להדיא בתוספתא פ' ח' ה"ה דבעינן שלשלאות של ברזל ע"ש:

ומ"מ ליתר שאת אמרתי לעמוד על דברי השואל לראות הצדקו דברי הרוצה או המסרב מצד זה דבאים קרוביו לבית השותפות:

והנה מרן ז"ל בח"מ סי' קס"א ס"א כ' אחד מהשותפים בחצר שבקש להעמיד בה בהמה או רחיים או לגדל בה תרנגולים חבירו מעכב עליו וכן שאר דברים שאין דרך בני המקום לעשותם בחצרותיהם בכלם השותפים מעכבים זא"ז וא"כ בנ"ד בלא"ה יכול לעכב עליו מלהביא כלב בתוך הבית מכ"ש מבהמה או תרנגולים. והגם דתלי לה מרן ז"ל בדרך בני המקום וא"כ בעיר זו ג'רבא דהרבה חצרות יש שיש בהם כלבים אינו יכול לעכב. האמנם כד דייקינן פורתא ז"א דרוב העיר ככלם אין בחצרותיהם כלבים כידוע. ואפילו אם יהיה להפך דרוב העיר יש להם י"ל כיון דמיעוט אין להם אין ללכת בזה אחרי הרוב כיון דלא יש מנהג פשוט בכל העיר. ותו דבלא"ה לא מהני מנהג אלא בדבר שאינו כ"כ גרוע אבל בדבר גרוע שהוא נגד הדין הא ודאי דיכול לעכב ודומה לזה פסק מרן שם בכביסה דאינו יכול לעכב ומבואר דגם דנהגו להתבזות אינו יכול לעכב עליו דיכו"ל איני יכול לקבל זה כי הוא מנהג גרוע וכמ"ש הסמ"ע להדיא ע"ש וכ"ש בנ"ד ותו דהגם דיש מנהג בעיר אין מנהג זה אלא בכלבים פשוטים שאינם רעים אבל בכלבים רעים לא ימצא בעיר אחת ושנים ואין מביאין ראיה מהיחידים ונמצא לפ"ז דלע"ד יכול לעכב עליו אפי' אם החזיק כל שראה דבר שנתחדש דהיינו שגורם הזיק כגון שהיה קשור ובא להתירו או כגון שלא היה הכלב קשה ונובח והיה קשה ונובח ומבעית וכיוצא:

גם מה שטען מצד קרוביו שבאים לביתו ואם יהיה הכלב בלי קשירה נמנעים מלבוא נראה דאם אין להשותף יכולת לעכב על שותפו שיכנסו קרוביו אז יוכל השותף לעכב שלא יהיה בלי קשירה מטעם קרוביו. והנה דבר זה נלמד מדברי מרן ז"ל סי' קנ"ד ס"ב דלא יכול לעכב רק לשכון אך לעמוד איזה שעות משמע מדברי מרן ז"ל דשפיר דמי דאי איתא הו"ל לאשמעינן רבותא דגם בכה"ג מצי מעכב ועוד דהנה מור"ם שם גם בבאים לשכון ולדור כתב די"א דיכול ואינו מעכב עליו וא"כ אפושי פלוגתא לא מפשינן לומר דגם בכה"ג פליגי. ומאחר שאינו יכול לעכב עליו ממילא יוצא דיכול הלה לעכב על פתיחתו את הכלב מטעם זה:

ועוד נ"ל דיכול לעכב עליו מצד זה דשמא ימשך איזה הזיק מכלב זה לשום אדם בצאתו ושמא יהיה לו איזה עונש מצד הממשלה ח"ו כי אנשי הממשלה אינם מבדילין כלב זה של מי הוא רק שואלים על אנשי הבית ואיזה מהם שנמצא לפניהם ראשון ב"מ נתפס ואף שיקבל עליו השותף כל האחריות לא מהני מכמה טעמים ידועים. אמור מעתה דבהא סלקינן ותורה יוצאה מכל האמור מעלה דהאמת הוא דמכמה טעמי תריצי חייב שכנגדו לאסרו ולקשרו בשלשלאות של ברזל ביום ולהתירו בלילה:

ובלא"ה בנ"ד דהכלב הוא של שכנגדו מלבד דודאי רשאי בשלו לקשרו כרצונו עוד בה דאם שכנגדו בא להעמיד זולתו יכול לעכב דהרי לא החזיק ומה שהחזיק הוא המסרב וכ"ז אם החזקה מועלת וכ"ש אי דמי זה לאינהו דלא מהני בהו חזקה ולדעתי כעת נ"ד עדיף מכלם וכל עת וזמן יכול לומר לא אוכל לסבול זהו הנלע"ד בזה ברור מאד ואכמ"ל עוד בזה כי לדעתי די והותר בכל מה שנזכר ואם יהיה צורך מה בל"ן אשובה שנית על כל הכתוב יצ"י י"מ וימ"ן אכי"ר הכו"ח ביום י"ט תמוז יה"ל ש' עזר"ת לפ"ק ע"ה משה כהן ס"ט:

סימן לג

שאלה חצר שיש בה איזה בתים מהם ביד יורשים דרים בהם מחיי מורישיהם ומהם ביד יורשים שאינם דרים בהם אבל משתמשים בהם ונפלו בחצר איזה כותלים ואיזה מרזבות הבור המקבל מי גשמים וכיוצא ותבע א' מהדרים לחבירו הדר שיתקנו אותם חלק כחלק וחברו אומר כי לא ישלם כלום כי הוא תובע שתהיה חלוקה בחצר גופה או חלוקת בתים או גוד או איגוד באופן שיהיה כל א' חלקו ניכר ואם זה אי אפשר מצד שאר יורשים שהם במדינת הים וכיוצא אינו משלם רק חלקו לבד ולא חלק שאר היורשים וחלק שאר יורשים ישלם התובע התקונים מכיסו כי לגבי דידיה הוא רוצה רק שתשאר כך. וחברו השיבו כי חצר זו אין בה דין חלוקה לחצרות שאין בכל חלק ארבע אמות של תורה מלבד ארבע אמות של פתחים ועוד דאין בכל חלק צרכי החצר כמו בור ובאר ומקוה ובהכ"ס ובית התבשיל וכיוצא כי אין בה רק א' מהנ"ל. ועוד דכל א' בא מצד ירושה ואי אפשר לכופו לצאת מהבתים המוחזקים בידו ממורישו וכן אין בה דין גוד או איגוד מאחר שאין חלקי היורשים שוים ועוד דכל א' מוחזק בבית או בתים ואין לכופו למכור את שלו או לקנות את של חברו. ועוד דאפי' אם המורישים לפנינו ומודים שלא חילקו ולא הסכימו על חלוקת דירותיהם לא שייך גוד או איגוד דכיון דיש חלוקה לבתים ל"ש גוד או איגוד ומזה אומר כי הדרים יתקנו ממה שצריך חלק כחלק וכל א' יתבע את שאר היורשים במה ששלם בעדם הדין עם מי:

תשובה מראשית לנו לדעת אם היו מורישיהם קיימים ותבעו זא"ז לחלוק לכל א' חלק בבתים ובחצר נפרד מחברו או לעשות גוד או איגוד ושכנגדו אינו רוצה לא לחלוק ולא למכור או לקנות בדינא דגוד או איגוד הדין עם מי. ונר' פשוט דכיון דאין בכל חלק מחלקי החצר ארבע אמות מרובעות מלבד ארבע אמות מרובעות שלפני פתחי הבתים אין:

לחצר זו דין חלוקה כמ"ש מרן ז"ל סי' קע"א ס"ג ומבואר בכ"מ פ"ב מה' שכנים דגם אם היה הפתח רק ב' אמות נוטל ארבע על ארבע ואמה זו היא של תורה וכמ"ש הד"מ אות ב' בשם המרדכי דהיינו כ"ד גודלים ע"ש ועוד דכיון דאין בכל חלק וחלק שאר צרכי החצר בור ובאר ובהכ"ס וכיוצא אין בה דין חלוקה וכמ"ש מור"ם ז"ל סי' קע"א ס"ה וכ"ה בב"י וכ"כ ה' ערך לחם וע' לה' צדק ומשפט שכ"ד מרן וכן נטו כל האחרונים שראיתי עי' לה' בני חיי ולה' בני בנימין וקרב איש סי' ח' ט' גם דינא דגוד או איגוד נר' דאין המורישן יכול לתבוע בזה את חברו דכיון דיש בה דין חלוקה לגבי בתים בית נגד בית וכמ"ש מרן ז"ל סי"ג י"ד תשאר החצר לאמצע כמ"ש מור"ם ז"ל ס"ח וכ"כ ה' בני חיי וה' בני בנימין וקרב איש ע"ש והמשד"ר למהרש"א ע"ש ומעתה כ"ש דלגבי היורשים שאחריהם ל"ש דין חלוקה כיון דאותם חלקים שוב היו לחלקים ול"ש כלל דין חלוקה בזה. גם דינא דגוד או איגוד ל"ש דהחלקים עתה אינם שוים וכמ"ש המשה"ר מע' ג' אות ט"ז תקנת חו"ר תונס הראשונים. והגם דכתוב אצלי ששמעתי מהרה"ג מוהרמ"ז ז"ל דבעירנו אומרים גואא"ג גם באין החלקים שוים. כיון דמדברי הרב משה"ר נראה דתקנה חדשה היא והגם דהוכיח הפך זה מהגמ' עכ"פ תיקנו תקנה זו לצורך הדור ראוי שתחול תקנתם גם על כל עיירות תונס ובכללם עירנו ובפרט בזה"ז דהיוקר יאמיר וקשה למצוא דירה והעשירים יתנו עיניהם בחלק העני ונמצא נע ונד ממקומו. וע' לה' ישא ברכה בהגהות לס' בני בנימין וקרב איש שם שהוכיח דגם דעת מרן כן ע"ש. ועוד נראה דל"ש עתה לא חלוקה ולא גוד או איגוד מצד הדין אם לא ברצון והסכמת כלם. שהרי קי"ל הבא מחמת ירושה א"ץ טענה וכמ"ש מרן ז"ל סי' קמ"ו סיו"ד וא"ץ שיאמר כך אמר לי אבא וכמו שכ' הכנה"ג שם הגה"ט אות כ"ה והמשה"ר מע' ח' אות ל"ז ושכן מורים ובאים כל רבני תונס ראשונים ואחרונים ע"ש וא"כ הגם שאינם אומרים שכבר חילקו המורישים הדירות לבתים כיון שהחזיקו מורישיהם כמה עשיריות שנים וכן הם אחריהם יכול כל א' לומר מצאתי ירשתי וא"כ גם החלוקה לדירות לא יש לה מקום וכ"ש חלוקה לחצירות או גוד או איגוד דאין מכריחין את האדם למכור את שלו או לקנות את של זולתו או לעכב ולחלוק וכאמור וכ"ש למ"ש הכנה"ג ז"ל סי' קע"ג הגה"ט אות ד' וה"ה

אם לא חלקו ממש אלא שהתנו שזה ידור בבית וזה בעליה והלך כל א' והחזיק בשלו אינם יכולים לחזור בהם וציין למהר"ש יונה סי"ג ע"ש וכ"ש אי איכא הוכחות ואומדנות שכל א' היה מתקן בביתו ובונה כחפצו ורצונו ואין מוחה בזה. וגם אין זה תובע מזה חלקו בהוצאות הנז' אם מעט ואם הרבה וכן זה כמה וכמה עשיריות שנים לא החליפו דירות ולא שלמו ההפרשים וכידוע עם כי לא נתבאר זה בשאלה והגם דהחצר עצמה אין בה דין חלוקה וא"כ אין בה דין חזקה וכמ"ש מרן סי' קמ"ט ס"כ בשדה שאין בה דין חלוקה מ"מ כיון דבבתים יש דין חלוקה מהניא חזקה דבדבר שיש בו חלוקה מהניא חזקה וכמ"ש מרן ז"ל בשדה שיש בו דין חלוקה ושו"ר שכ"כ הכנה"ג בבעי חיי ח"א ח"מ סי' צ"ו דאם יש בבתים דין חלוקה מצי המוחזק לומר חלקנו ע"ש ומינה נמי דלגבי היורש טענינן כל מאי דאבוהון מצי למטען וכמ"ש הפוסקים ז"ל ולא אמרי' שיהיו נתלים זב"ז שארי אינם גוף א' והאי לחודיה והאי לחודיה קאי ועוד דאדרבה מסתברא דהחצר נגררת אחרי הבתים וכ"כ מהרח"ש סי' כ"ה והב"ד העה"ש ז"ל סי' קמ"ט אות ג' דאם יש בבתים חלוקה אע"פ שאין בחצר דין חלוקה והחזיק א' בכלם מהניא לו חזקה ומעתה נראה דאין חבירו יכול להשמט מלשלם עד שתהיה חלוקה או גיד או איגוד וכאמור שזה תלוי ברצון והסכמה ואין הכרח מצד הדין לזה כלל מכמה טעמים הנ"ל ועוד היה מקום להזכיר טעמים זולת זה ואין צורך דיש בזה כדי די וכאמור וא"כ נראה דהדרים בחצר וכן המשתמשים בבתיהם ע"י עצמם או ע"י באי כחם צריכים לשלם חלקם בתקוני החצר הצריכים ואין לך תקונים הנצרכים כאלו הנזכרים בשאלה וכמ"ש מרן ז"ל סי' קס"א ס"א וס"ד וכמבואר בהרמ"ה מקור ד"ז דהדרים או המשתמשים חייבים בכל וממשכנים אותם ואין פטור רק להאומר לא מאגרייכו ולא מצערייכו דאז אין כופין אותו לשלם אבל משכירים ביתו ומנכין מעט מעט כמתבאר מלשון מרן ומדברי הרמ"ה ומ"ש המשה"ר מע' ש' אות ע"ט וה' ודבר שלום דמשלם מושלם ואין מנכין נראה דלא היה בידם דברי הרמ"ה ז"ל ואם אינה עשויה למיגר נראה דדרים ומשתמשים בביתו עד שישלם כדין הבית והעליה וכמ"ש מרן ז"ל סי' תס"ד ס"ה וכמו שדימה אותם הרמ"ה ע"ש ואין א' מהם יכול לומר לא אשלם רק חלקי דמדברי מרן והרמ"ה הנז' מתבאר דחוב זה מוטל על הדרים ע"ש זהו הנלע"ד בזה ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לד

שאלה שותפים שנתעקלו נכסיהם ע"י הב"ד עד שישבעו זל"ז שבועת השותפין ובא א' מהם ליקח את חלקו ושכנגדו לא רצה לעמוד בעת השבועה אם יכולים להשביעו:

תשובה נראה פשוט דיכול לישבע בפני ב"ד ושלא בפני שכנגדו שהרי פסק מרן סי' פ"ז סכ"ג דאם השביעוהו שלא בפניו אם נשבע כתקונו ע"ד ב"ד נפטר וקי"ל בעלמא דכל היכא דלא אפ' כדיעבד דמי ומינה דבנ"ד כיון דלא רצה לעמוד בעת השבועה הו"ל לא אפשר ונשבע גם לכתחילה שלא בפני בע"ד. ועוד דכיון דנכסי הלה מעוקלים עד שישבע לו חבירו והוא אינו רוצה לעמוד בעת השבועה מצד האמת והצדק לאו כל הימנו לעכב נכסי חבירו ולהפסידו ודומה לזה כתב העה"ש בשם הריטב"א סי' פ"ז אות י"ט גבי פועלים וחנוני דנשבעים זה שלא בפני זה דה"ד אם אפ' דאיתנהו בעיר אבל בלא"ה לא יפסידו נמצא בשביל שאינו נמצא ושכן דעת ב' רבותיו וכן דעת הרמ"ה ומכ"ש וק"ו בנ"ד מב' טעמים שהזכרתי:

והגם דהריטב"א בתשובה העיר בזה וצידד לדחות למה שהוכיחו דבדיעבד מהני כמ"ש מרן הב"י מ"מ מלבד דאנן בתריה דמרן גרירי גם להוציא עוד בה דהוא ז"ל מודה במשביעו מן הספק ואינו תובעו בריא כיע"ש ונ"ד נמי אין כאן בריא ועוד דלדינא כתב שם אע"פ שאין להשיב מן הדין וגו' ומשמע דרק לדחות שאין ראיה אך אינו חולק ועוד דכן דעת רבותיו ואף אם יהיה חולק הוא ז"ל לרבותיו שומעין. וכן יראה המעיין שם דממה שסיים ובשם הרי"ף ראיתי שהיה חולק על דין זה משמע דהוא ז"ל אינו חולק ועוד דהתם קאמר להדיא בסוף דבריו כיון דאיתיה במתא הא ליתיה במתא נראה דגם הריטב"א אינו מעיר עי"ז כלום וא"כ בנ"ד דכליתיה דמי שפיר הויא שבועה ועדיפא מהא נ"ל דכה"ג דאינו רוצה לעמוד גם הרי"ף מודה וכמש"ל מילתא בטעמא. וכן נ"ל להוכיח בק"ו מדין קבלת עדות שלא בפני בע"ד דפסק מרן בש"ע סי' כ"ח סט"ו דאם עברו וקיבלו אין דנין על פיו ואפ"ה פסק מרן ז"ל סי' מ"ז דאם היו העדים מבקשים לילך למד"ה ושלחו לבע"ד ולא בא הרי אלו מקבלין שלא בפניו ע"ש ומינה ומינה לאם הוא אומר לב"ד שאיני רוצה לעמוד בקב"ע דודאי מקבלין שהרי כל עיקר הטעם משום דלא אפשר ועדיף מדיעבד ומינה נמי לנ"ד שלא ירצה לעמוד בעת השבועה הגם דרצונו דממילא לא ישבע אין לחוש לו וישבע לכתחילה שלא בפניו. ושו"ר הדבר מפורש במור"ם אה"ע ס"ס צ"ו וז"ל ולכתחילה צריכה לישבע לפני היתומים אבל אם נשבעה שלא בפניהם או שאין היתומים רוצים להיות אצל השבועה משביעין אותה שלא בפניהם והיינו דידן ממש דאין לפרש דרצו שישביעוה גם שלא בפניהם חדא דא"כ הי"ל או שהיתומים רוצים שתשבע שלא בפניהם ותו דאי בכה"ג לא צריכא למימר דיכולים גם למחול שבועתה ותו דאתיא במכ"ש מרישא דעברה ונשבעה שלא בפניהם אלא ודאי דמיירי בכה"ג ממש שכדי לעכבה ולאחרה נשמטים שלא יהיו בעת השבועה. וכן מהבאר במקורן של דברים

בתשו' הרשב"א שזכר מרן בב"י שם ששם כתוב ויש לב"ד להזקק לה לשלוח אחרי היתומים להשביעה בפניהם ואם לא ירצו לבוא ישביעוה בין דין שלא בפני היתומים ע"ש והדברים ק"ו לנ"ד ומה התם שכבר גבתה ומה שנשבעת רק לתוספת שרצונה להציל עצמה מן החשד והיל"ל דתגבה את שלה ובעת שירצו היתומים יקחו שבועתם ואפ"ה כתב דישביעוה שלא בפניהם. אם לא גבתה והם אינם רוצים להשביעה וממילא שלא לתת לה לא כ"ש וכ"ן דעת מור"ם ז"ל דפסק מן הסתם או שהיתומים וגו' ולא התנה בדבר דדוקא אם כבר גבתה ולא בבאה לגבות ומשמע דס"ל דמכ"ש הוא וכאמור ומכ"ש אם בא לגבות את חלקו המעוקל והלה בא לאחרו:

ועוד נראה דכל כה"ג כיון שמתרים בו לעמוד ואם לאו ישבע שלא בפניו והוא לא עמד ה"ל ממש כאומר השביעוהו גם שלא בפני וכמוחל על חלק מה מזכותו ומה גם אם כפי ראות עיני ב"ד נראה שאין זה אלא רמאות ותחבולות דבכי הא הדבר פשוט שאין לחוש להשמטתו וזהו הנלע"ד ברור אם כה יסכימו אחי ורעי העומדים על הפקודים הי"ו הכו"ח ביום י"ג אב יה"ל התרע"ח ע"ה המ"ך סילט"א:

סימן לה

שאלה ראובן שמת והניח ג' בנים רו"ש ולוי ואחרי עבור כמה שנים עמדו שמעון ולוי לדין ותבע לוי לחלוק הסחורה שבחנות שמעון כי היא מעזבון אביהם כי כשנפטר אביו הוא היה קטן ולא היה מתעסק בנכסים רק רו"ש אחיו. ושמעון השיב שכל הנמצא בחנות של חמיו ואין בה כלום מנכסי אביו. והודה שמעון שאחר מות אביו היה נושא ונותן הוא ואחיו ראובן בנכסי אביהם וזה היה ברשות אחיו ראובן שהיה אפוטרופוס וכשגדל לא מצא בנכסים רק דבר קל ששלחו בו יד שלשתן ואז גם לוי היה גדול. עוד תבע לוי מה שהוציא שמעון בנישואין שלו מעזבון אביו ושמעון אומר שלא לקח רק כמאה פ'רנך' מהעזבון וכסך הזה הוא נושא באחיו לוי. עוד תבע לוי כי מלפנים שמעון לקח פרקמטיא מחמיו וכנגדה קבל משכונות כסף וזהב וקרקעות העזבון ושמעון השיב כי הנכסים שנתמשכנו רק לפרעון חובות ראובן אחיהם ובהסכמת לוי ועודם ממושכנים ועוד כמה טענות מה שורת הדין בזה:

תשובה לכאורא היה נראה דכיון דעדין לא חילקו והיה נושא ונותן בנכסי אביו ועזבונו הגם דהחנות מושכרת בשם שמעון עודנה בחזקת האחים כדין אחד מן האחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית ושטרות על שמו ואומר שלי הם מבית אמי או מציאה מצאתי או מתנה ניתנה לי שכתב מרן בסי' ס"ב דעליו להביא ראיה בעדים. אלא דבנ"ד לפי המשוער והנר' שהם חלוקים בעיסתם וכל א' אוכל ממה שמרויח ועושה כמו שניכר

מתוך טענותיהם וכן ידוע לנו דהיה האח הקטן נשכר לאחיו לעבוד אצלו בעבודתו איזה ימים וזה מורה שאין כיס אחד לכלם וחלוקים הם בעיסתם וא"כ על האחים להביא ראיה וכמ"ש מרן ז"ל שם דאם היו חלוקים בעיסתן או בשום דבר על האחים להביא ראיה משום דאימור מעיסתו קימץ ואפי' אומר מבית אבי אמא נפלו נאמן במגו והיינו דידן שאומר שנתנם לו חמיו לפרקמטיא דנאמן במגו דקימץ מעיסתו וכ"ש דחלוקין הם גם במעשה ידיהם ורווחיהם דבכי הא א"ץ כלל לקימוץ עיסה ונאמן בלא"ה במגו דמציאה או ריוח או מתנה כיון שאינם משותפים בכיס אחד:

אך נראה דישבע שבועת השותפות שהיא בנק"ח דכיון דלא חילקו כל מה שיש להם ונשאר להם איזה דבר ביד הזולת ממושכן כמבואר בדברי הצדדים וטענותיהם כבר כ' מרן ז"ל סי' צ"ג ס"ח דכ"ז שנשאר כל שהו שלא חילקו אותו ואינם יודעים משקלו או שנשאר ביניהם צד מהשותפות שלא עשו בו חשבון ולא ידע כ"א מהם כמה הוא חלקו עדיין השותפות קיימת ומשביעין זא"ז ע"ש ומבואר בבאה"ג דה"ה אם הפסידו הכל ולא באו לידי חשבון לא הוי כחלקו וצריכין לישבע זל"ז דטעמא דחילקו פטורים הוא משום מחילה ע"ש והוא כנ"ד שלפ"ד שמעון הפסידו הכל ולא נשאר להם דבר לבוא עליו לחשבון ועוד דכפי הנראה שאינם יודעים משקל ומנין הנדוניא אשר היא ממושכנת אצל הזולת. ועוד דנ"ד נראה דמלבד השותפות מתחייב מצד ההתעסקות שנשא ונתן בנכסי השותפות והגם דלפ"ד מסר הנשאר לאחיו מ"מ לא היה בזה בירור חשבון כיון שלא הזכיר זה והו"ל כההיא דכתב הבאה"ג ז"ל ועונ"ל דכיון דאחיהם הגדול שהוא אפוטרופוס עדיין לא נתן להם שום חשבון ולא נשבע ואינם יודעים מה שנשאר בידו א"כ ל"ש בזה מחילה לשבועת השותפות שעודם מצפים לחלוקת מה שביד הנז' בעין ובחוב ואין החוב ידוע להם וע' למרן ז"ל שם ס"ח שכתב והחוב שנשאר להם אצל אחרים דבר ידוע וכו' אלמא דאם אינו ידוע לא הוי כחילקו. הן אמת דהפת"ת שם סקיו"ד בשם ה' זכרון יוסף ביאר דהגם דאינו ידוע מקרי ידוע ע"ש אך בנ"ד שהוא שארית עזבון אביהם ואין ספק דנשאר ממנו בעין וגם אחיהם עצמו משותף עמהם הו"ל כנשאר דבר שלא נחלק שאין זה לא חוב ולא פרקמטיא ותו דלפ"ד כל עזבון אביהם אצלו וכ"ן ממה שאמרו שנתמנה אפוטרפא וא"כ הגע עצמך לא חילקו כלום ועוד דעדיין לא נשבע להם וא"כ מצי לומר שלא תבעת שבועתי שאני מצפה לאחינו ג"כ שהוא במד"ה ועוד דבנ"ד לא יש יום ולא שעה מיוחדת שיאמרו לו למה נעשה אותו מעשה באותו יום ולא תבעת שבועתך ומכ"ז נראה דישבע שמעון שלא נשאר בידו מעזבון אביו כלום ושלא הטמין ולא החביא אצל הזולת ושלא יש בידו ולא בידם לא הם ולא פירותיהם ולא חילופיהן

ולא חילופי חילופיהן ובכלל זה שהאמת אתו בכל מה שתבעו אחיו והם וגו' ככתוב בדבריהם וטענותיהם:

והגם דלוי לא בקש שבועה רק ממון נראה ודאי דא"ץ שיתבע הוא השבועה דהוא מצפה אל הממון שהוא תובע ואם יאמרו לו הב"ד הרי הוא כופר בזה אינו יודע ששבועה הוא חייב וסתמיות דברי הפוסקים נלע"ד מורים ובאים דהב"ד פוסקים כן גם בלתי תביעתו ול"ד למ"ש מרן ז"ל סי' י"ז ס"ח דאפי' בעד אחד אומרים לו הרי זה העיד עליך וגו' דהתם כדי שיודה ולא יכחיש את העד וע"ש להפת"ת סקי"ד ומשם מתבאר ג"כ כמ"ש דא"ץ הבע"ד לתבוע השבועה וכ"ן גם מלשון הכתוב:

ולענין אם יקבל ח"ס לוי שהוא חושד לשמעון נראה ללמוד זה מדברי מרן ז"ל סי' פ"ז סכ"ב דסתמא קאמר מרן ז"ל ומשמע אף בטוען שמא ומשביעו מן הספק וכ"כ הבאה"ט סקמ"ט ע"ש:

ולענין הוצאות הנישואין אם בכלל השבועה ישבע שכדבריו שכן הוא או פטור בלא"ה כיון שהיו בתפיסת הבית שזה אוכל ושותה ולובש וכיוצא ונחשב זה נגד טרחו או דאמרינן דמוחלין הן בהוצאות כאלו ודומה לאכילתם שלא עמדו לדין ע"ז כמה הוציא זה וזה וכן הוצאות אשתו ופרנסתו שכפי הנראה שלא הקפידו בזה ולענין מ"ש יש לי בידך כנגדו ע' הפת"ת סי' צ"ג ס"ק אם נשבע ג"כ שכנגדו ע"ש). הנה [עכ"מ]:

ולענין אם יש לחייב ג"כ לוי נ"ל מסברה כיון שלא נתבע ע"ז מאחיו שמעון בעומדם לדין שחושדו שיש בידו דבר מהשותפות וגם הוא לא הודה שנתעסק ונשא ונתן בעסקי השותפות אין מקום לחייבו רק אם אח"כ יעמדו לדין וישיבו תשובותיהם ומשם יתבאר אם יתחייב או"ל:

ולענין אם יכול לעכב שמעון שבועתו עד עמדו עם לוי שנית לראות אם חייב גם הוא שבועה הגם דקי"ל נזקקין לתובע תחילה מ"מ בזה שהוא ענין של שותפות נ"ל דהדין עמו ועכ"פ לא עמדתי ע"ז כי לא באה השאלה בזה:

סימן לו

שאלה אחים שחילקו קרקע ע"י ג' שמאים וגורל ואח"כ בא אחד מן האחים שהיה במד"ה ותבע ליקח חלק אחד משאר החלקים שלא עלו בגורלו בתוספת סך מה על מה ששמו אותו:

תשובה מרן ז"ל בח"מ סי' קע"ה ס"ב כ' דיכול לבטל החלוקה והש"ך תמה ע"ז דזה רק לדיעה א' שבסי' קע"ד ס"ה והי"ל למרן לומר גם בזה דיש חולקים ע"ש ולע"ד בכל כה"ג י"ל בפשי' דמרן סמך עמ"ש בסי' הקודם לזה ואפ"ל בכל פעם דיש חולקים אבל הבאה"ט

ז"ל תירץ דבנ"ד כ"ע מודו כיון דההחלוקה שלא בפניו ודבריו ז"ל קשים לע"ד דמ"ל בפניו מ"ל שלא בפניו הלא אם בפניו אין שומעין לו ה"ה נמי שלא בפניו שהרי השמאים אנשים אחרים ולא האחים שמו לומר דנתרצה באותה שומא ואם כונתו דמסתמא נתרצה למה ששמו וכבר הסכים הוא פלא הלא הוא צווח ואמר לא כי ובכן לע"ד העיקר כמ"ש. אה"ב ולעד"ן לתרץ דבפניו ע"כ שמה שטען שאותו חלק שוה יותר לא נקבל טעמו שהרי בודאי האחים אינם רוצים שיהיה חלק אחד מעולה ויזכה בו אח אחר בגורלו וע"כ שנ"ל שאין ממש בדבריו אך בחילקו שלא בפניו מצי אמר אם הייתי שם הייתי טוען ומוכיח להשמאים שלא שמו יפה עד שיודו ולכן בטלה חלוקתן. הש"ך ס"ט]:

ועכ"פ לדינא לדידן דבתריה דמרן גרירין ודעתו כסתם דיכול לבטל החלוקה ולהוסיף בחלק מה מהם הכי נקיטנן ומ"ש ויש חולקין. לדידן אין הכונה לשיאמר המוחזק קי"ל דכיון דסתם וכן דעתו אין לומר קי"ל נגדו כידוע וזה ברור לע"ד ואכמ"ל כעת. הכו"ח ביום ו' אלול התרפ"א ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:

סימן לז

שאלה ראובן היה נושא בגוי אחד מאתים פ'רנך' בשטר ובא הגוי אצל ראובן וא"ל הנני ממחה אותך אצל שמעון שישלם אותם לך והלך אצל שמעון עם הגוי וא"ל ראובן המאתים פרנך הם אצלך (ר"ל תשלם אותם לי) וא"ל הם אצלי. (ר"ל אני אשלם אותם לך) ועפ"ז החזיר ראובן את השטר בערכאות לגוי וכשתבע את שמעון לא רצה לפרעו באומרו כי לא הי"ל להחזיר את השטר רק ליד שמעון למען יוכל לתבוע בו את הגוי וראובן אומר כי לא אמרת לי מזה כלום ואחרי שאתה אמרת שהם אצלך הרי נתפטר הגוי ולכן החזרתי לו שטרו. וכפי הנהוג על הרוב לפי המסופר בין הסוחרים שכל הממחה את חבירו אצל זולתו ואמר לו כי הם אצלי צריך הוא לשלם. אם חייב לשלם או"ל:

תשובה לא נתבאר בשאלה האם שמעון ידע שיש לו לראובן על הגוי שטר או לא. גם לא נתבאר האם ראובן הוא יודע שהגוי אין לו ביד שמעון כלום או שמסופק בדבר זה. והנה אם היה שמעון מודה שהגוי יש לו פקדון או הלואה אצלו ואמר לו שיתנם לראובן נר' דזכה ראובן בזה הגם דלא א"ל מנה לי בידך תנהו לפ' כמו שמתבאר מדברי מרן ז"ל ח"מ סי' קכ"ו ס"ג דמסתמא על מה שיש לו אמר וקנה והגם דיש אומרים שלא קנה אנן נקיטנן כסתם והגם דנ"ד גוי הוי כבר כתב מרן ז"ל סכ"ב דליש קמא ישראל וגוי שוים ואפילו ליש בתרא אם הנותן גוי והמקבל והנפקד ישראלים קנה הישראל וטעמא דכיון שהפקיעו חכמים ממון ישראל במעמד שלשתן כ"ש ממונו של גוי כמ"ש הבאה"ט שם. וכיון דאם יודה יתחייב ממון נראה דאם ראובן יודע שאין לגוי אצל שמעון כלום לא

קנה כלום מצד הדין כמתבאר מדברי מרן סעיף ג' דכיון דלא אמר לו מנה לי בידך תנהו לפלוני אינו כלום ואם מצד דהיה חייב לו הרי הוא עצמו מודה שאין חייב לו וכנז"ל ואם אמ"ל מנה לי בידך תנהו לפ' וא"ל כן אעשה הא ודאי דחייב שמעון לשלם. ואם לא א"ל מנה לי בידך ומסתפק ראובן אולי יש לו בידו וחייב והלה אומר אין לו בידי כלום יש לו להטיל עליו חרם סתם שהרי אין כאן אלא תביעת ספק דשמא יש לו:

אולם מצד מנהג הסיחרים דנראה דבכל אופן מתחייב הנמחה לשלם ונקרא בערבי ,,סתקבייא'' נראה דאם הוא מנהג פשוט בין הסוחרי' לדון על פיו חייב בכל אופן שהרי כ' מרן ז"ל סי' ר"א ס"א דאם מנהג מדינה שיקנה הרושם קנין גמור נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו ושם בס"ב וכן כל דבר שנהגו התגרים לקנות בו כגון ע"י שנותן הלוקח פרוטה למוכר או ע"י שתוקע לו כפו. או במקום שנוהגים הסוחרים שמוסרים לקונה המפתח וכן כל כיו"ב ע"ש. וע"ש בבאה"ג דהוי טעמא משום דכל דבר של ממון המנהג מבטל הלכה וקונין ומקנין ע"ש. ועי' להעה"ש ז"ל בשם מהר"ם מטראני ז"ל בתשו' מרן באבק"ר סי' פ' ושכן מסכים בזה מרן ז"ל סי' פ"א דה"ה בקרקעות דבכלל ממון הוא ע"ש ומינה נמי לנ"ד דבכלל ממון הוא:

אך מצד השטר מסתברא דלא מבעיא דאם לא ידע שיש לו שטר דאינו פטור מטענה זו אלא אפילו אם יתברר שידע שיש לו עליו שטר כיון שלא התנה שיביא לו השטר אם כמות שהוא או ע"י החזרת השטר לשמו או במכירה מוכח דאין זה תלוי כלל בשטר:

סימן לח

שאלה הבא לזכות במתנה או במציאה וקדם חבירו וזכה אם נקרא רשע או לא:

תשובה מרן ז"ל ח"מ סי' רל"ז ס"א הביא בזה פלוגתא יש ויש ונקיטנן בעלמא בכללי מרן דיש ויש הלכה כיש בתרא וכן הסתם שסתם מרן תחילה מודה דאין לחלק בכך כדעת היש בתרא אבל מור"ם שם כתב דהסברא ראשונה נראה עיקר ואנן בדידן בתריה דמרן גרירין ובכל אופן אוסרין וכאמור וכן כתב העה"ש חו"מ אות ד' דדעת מרן לפסוק כי"א בתרא דאין חילוק וכ"ר לה' בית יהודה ח"מ סי' נ"ב והב"ד העה"ש שם שנסתייע ג"כ מסתמיות דברי מרן ע"ש:

סימן לט

שאלה ראובן השאיל לשמעון טבעת זהב ואיבדה ותבע שישלם לו מחירה כו"כ כי לפי דבריו נישומה בכתובת אמו עם חפצים אחרים שמשקלם כו"כ ושקל הנשארים ומזה ידע כמה משקלה וכן תבע שישבע לו שאינה ברשותו ושמעון משיב אמת ששאלתי ממך ואיני יודע אם האמת כמו שאמרת:

תשובה ישבע השואל שאינה ברשותו וישלם לראובן כמו שאמר דכיון דמודה הוא שיש בה לא פחות משו"פ הו"ל סך פלוני ידענא וסך פ' לא ידענא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם וכמבואר בח"מ סי' רצ"ח ס"א. ולא דמי נ"ד להההיא דסי' שד"מ ס"ג כמ"ש האחרונים ע"ש. ונ"ד הו"ל משאיל"מ. ושמעון יחרים על מי שלוקח ממנו יותר מהראוי לו וזה ברור לע"ד הכו"ח ביום כ"ב אדר א' התרפ"ד ע"ה כלפון משה הכהן סילט"א:
ת"ו ש"ל ב"ע